ՍՏՈՒԳՎԱԾ 1951

ԴՐԱՄԱՆ ՕՏՈՒԹԻՆ

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ՅԱՂԹԱՆԱԿԱՆ

ՀԱՐԱԳԱՏԱՐՈՅ ԼՐՈՒՄՈՒՆՑ

Ի ԽՆԱՁԱՏՐՈՅ ԼՐՈՒՄՈՒՆՑ

Ընդունան ի զգի-ապետէ ի Բիթաւս մեծ-ազդոյս Ս. Յ, և ի պատուս սրբոց Կորին, և Յօդուտ մերազնեայց։

Տպագրեցեալ ապ-եամբք, և դոյնիք Ամենապայծ-աւ Ե էջ րհանանեանց, բարեպաշտ, և Աջ-ասէր խօջայ Աստ- հատուր Որդի, Ջ ուղայեցւոյ Պարոն Մուրատեն, առ ի Յոդւոյ շահաբերութենն մերոց հայկազունս Քրիստոնէից։

Ի ՏԱՅՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ Տ՚ ՅՈՎՀ Ա ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ
ԵՒ ԵՐԿՈՒՆԴՐԻՒ ԱՄԵՆԻՆ ՀԱՅՈՑ
ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ։

Ցամի ժողկին ռՀԹ. Մարտ
Եւ Հայոց ռՃԸ. Մարտ } Հզ.

ՍՏՈՒԳՎԱԾ է 1958

ՊԱՏԱՀԱՍՏԱՆ,

Ի Տպարանին Ամենուսեան Պօղոսեցւոյ։

CON LICENZA DE' SUPERIORI, E PRIVILEGIO

Ի քրանանաս մեծ-ամբարտ։

183
1709
1709

ԳՐԻԳՈՐ ՍԱՒԱՐ ՀԱՅՐԱՊԱՏ,

ԵՒ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՔ ԱՄՆՇՈՒՆ ՏԱՅՈՑ։

Լինչ Ձանաչեմ զբեղ լուսաւորիչ ամենից հայոց , և հեռաւորագոյն նախնեաց իմոց , և իմ , խոստովանիմ յօժարասիրտ , թէ բոլոր միջոցս ընկալեալք եմք զլոյս Ա. Հոգւոյն ։ Ա. րդարև ի ձեռն քոյին բազմաչաշտար նահատակութեան , և գերազանցի քարոզութեան դառնալք եմք զպատմութեան մարդարէին այն , զոր ինքն առանալոյ վաճառելին է՝ առ ինչ ։ Ի ձեռն քո ժամանեցաք արե֊ գական արդարութեանն , որ է՝ լոյս աշխարհի , և որ լուսաւորառնէ զամ մարդ , որ գալոյ է՝ յաշխարհ ։ Ի ձեռն քո առացաք զանեւոսրանական խնամատուքն , որ անհամեմատաբար գերա֊ գոյն է՝ քան զամ խնամատուքն ։ Ի ձեռն քո հասաք խնամատուքն , որ նախամեծ ար ընտրելի է՝ քան զնշխանութիւն , և զամբոխս , և զոյ առ հասարակաւորութեանն ոչ ինչ հասարելի է՝ մեծութիւն , և որում ամանեցուցանել ոչ կարեմ ակունք պատճառականք . զի ամ ոսկի առ նոսա , ոչ տակաւ մի ամաղ , և ոչ դիւաւ հասարակացն ամ արծաթ առաքին նոր , և որ քան զառաջնութիւն , և զդերեզկութիւն պերելի է՝ , և ընտրելի , և որ փոխանակ լուսոյ ընդունելի է՝ ։ զի անքառն է՝ լոյսն , որ ինանայն է՝ , և ի ձեռն որոյ գան մարդոյ բա֊ լութիւք , և անթիւ մեծութիւք ։ և յորում՝ հոգի մտաւոր , որ , միտքն , բազմաբաշխ , նուրբ , դիւրաշարժ , պարզ , անարատ , յայտնի , անվրէպ , բարեսէր , արագ , անխտրուն , բարեպատ , մարդասէր , հաստատուն , զգուշամտութ , անհոգ , ամենազօր , ա֊ մենահայեաց , և ամ հրաշ բանական , մտածողաց , սրբոց , և նրբից , և որ քան զամ շարժուածս է՝ շարժելագոյն , դասանէ , և ընդունանէ ընդ ամ զիս մաքրութիւն , և որ ճանճանչ է՝ Ա֊ յ զօրու֊ թիւն , և ծագումն Ճշմարիտ փառաց ամենակալին , զիս այնորիկ և ոչ մի ինչ պղծեալ խառնէ ինձ ։ և որ նշոյլ է՝ միանչնածածուր լուսոյն , և հայելին անարատ Ա֊ յ ազդեցութիւն , և պատկեր ա֊ ռաքութիւն նր ։ և որ մի է՝ , և ամենայնի կարող , կայ յինքեան , և զամ նորոգէ , և ըստ ազգաց ի հոգիս սուրբս փոխոխէ , բա֊ նեկամս Ա֊ յ , և մարգարէս առնէ ։ և որ դերագոյն է՝ քան զա֊ նեգամն , և քան զամ դիւս սատեղայց , ընդ լուսոյ հաամեմա֊

ոեալ առանձել դատանի . քանզի զնա զիշեր միոխանակի , բայց
իսաստուածե ոչ յաղթե չարութիւն . ձգի ի ծ-ագաց մինչև ի ծ-ագա
օգտակար առաջնութիւբ , և ո-արիանի զամ քաղցրութիւբ . և որ
զերագոյն է քան զամ : Այս է բարութիւն , որում ի ձեռն քոյոց
Ընծահաճոյ չարչարանաց , և ի ձեռն քոյոյ Ընծայուս քարոզու-
թիւն հասեալք եմք : Օ ինչ տաց միոխանակ այնքանոյ մեծի տոյ:
Ա՛ինչ ոչ կարեմ իմովս միջոցս ի՛ձարել , զքոյս ի՛քոյոց քեզ մատուցա-
նեմ : Ա՛ն-իրեմ ի պատիս քո , ո՛վ տրբաշնադունեղ Հայր իմ ,
զայս բարոյական Ընծաբանութիւն , ու ի՛ զրկեիք ինն հանառօտ
մեկնութիւն ա-ետարանականն վարդ-ապետութե , զշարադ-րե-
ցեալն ի Լուսաւորոյ Լուսոյ Պատմելն Ա՛ր-ապետ ,
զծ-աղկաբաղեցեալն ի զրոց սրբոց , և ի զերազանցից վարդ-ապե-
տաց եկեղեցւոյ , ի սրբոյն Յօհաննէ Ընկնացւոյ , և յայլոց , ի
միառս ամենազօրին Ա՛ստ , և ի յօգուտ լուսաւորչածին որդ-ոց
քոյ : Ընդերանօք հայցեմ , ով տրբազունեղ Հայր , և աջնիւ նա-
հատակ Ա՛ր-ե , ի բեն , զի զնո-էր անարժանագունեղն ծ-առայ
քոյոյ աժանա-որեցեալ ընկալցիս : Պաղատանօք մաղթեմ , զի
հաձեցեալ ընդ-ունիլ զնո-էր իմ , բարեխօսեցես առ փրկիչն աշ-
խարհի Յ-ս , զի հաձեցեալ Օ ԱՒԳՈՒՍՏԻՆՈՍ ԼՈՒՍԱ-
ՒՈՐՉԻՈՅ ԸՆԹՈՒՑՔ ԿԱՐԴԱՑ ի միշտ , և հանապազ ի փառս նո-
պայծա-առ պահիցէ Օ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԸՆԿՆԱՑՈՅ
առաքելաշնորհ զարդ-ուբ զեղեցկազարդ-եցէ , զհոգևո-որ որդ-իս
քոյս , զեպիսկոպոսունս , զվարդ-ապետս , զաբեղայս , զքահա-
նայս , և զամ կղերիկոսս , եկեղեցականազգեստ զարդ-ուբ զե-
ղեցկացուցանիցէ . և զամ լուսաւորչածին որդ-իս քոյս ի հաւա-
տոջ , զոր ի քէն ոսկեալք են , հաստատունս , և անշարժս զա-
հիցէ , և առնիցէ , զի ի ձեռն քոյին հզօրագունեղն օգնութեան
ընթերցօղք սորին առաւաստագունեղսակս ի հոգ-ւոջ սրտղաբելոյ
հարազանայցեն . և զի սովաւ կարիցեն մատանել ի վերին բաղաքն
սուրբ Երուսաղէմ , ուր ընդ քեզ գովաբանիցեն զամենասուրբ
երրորդ-ութիւնն , զՀայր , և զՈդի , և զՀոգին սբ , և զամենե-
քանեցեալ միշտ կոյսն Ա՛ստուամ Ընծածին , ի յան-իսուանս յաւի-
տենից . Ա՛մէն :

Ի ԼՈՒՍԱՒՈՐՉԱԿԱՆ ՍՐԲՈՅ ԹԱԳԱՒՈՐԱՑ ՎԱՐՔ

Ա՛ն-աստուածգունեղ , և Ջ երամեսանդ-ապունեղ
Ծառայ , ի Ջ-ս Յանգուցեալ Ա՛արհատի
Որդի , Ա՛ուգուստ Ջ երմանեան :

ՈՐՊԷՍ ԶՕ ՔՆԱՆՈՒԹԻՆ ԵՒ ՀԱՒԱՏՔԻ ՍՈՒՐԲ ՍԿԶԲԱՆ

Այս տուր տէր աչաց իմոց, զի ճանաչիցեմ զՔրիստոս քարոյականս, և տուր ինձ զգօրութիւն, զի գնամ տպաւորեցից ի սիրտս մարդկան։ Որպէս զի ոչ անհնին զերկիւղ Տ՚ն, և գնաս բնեաւեցեն ի սիրտս հաւատոյ։ Ա՚նաւաչիցեն զմեղս, զի փախիցեն ի նոցանէ։ Ա՚նաւաչիցեն զարդ-արուեստս. զի երթիցեն գհետ նոցա։ Ասցեն ի ճանապարհն կենաց, և յարատեւելով ի բարիս, վերջապէս ժառանգիցեն առ կեանս, և առ երջանկութիւն։ Եւ դու Ա՚ր Ա՚յ, որ ես բարեխօս վասն ազգի մարդկան, և որ հայցես ի յորդւոյ քումմէ զոյս վարդապետաց, հայցեա և ինձ զոյս, զի լուսաւորիցես զմիտս իմ։ Պատուական Ա՚յ, որք հասեալ երկնային խնամատարութեանդ, և ի բանն տեառնէդ զՔ՚ն յայնն էութիւն, և զամ Ա՚ն յինս, ընկալարուք ի Տէր զոյս ձեռս իմ անպիտանիս, զի ճանապարհն, որ տանի առ կեանս, և գնոյնն ըստ կարեաց իմոց, այլոց ծանուցից, ոչ զի մտեալ ի ճանապարհն այն, վերջապէս առ ձեզ հասցուք։

ԲԱՆ ԵՒ ԸՆԹԵՐՑՈՂՈՒԹԻՒՆ։

Սուրբ հաւատացեալս դիտելիք ընձեռել ձեզ զայնոսիկ առաքեալսն, զորս պարտին դիտել եպիսկոպոսք, և զայնոսիկ առաքեալսն, զորս պարտին դիտել քահանայքն, և խոստովանահարքն, և զայնոսիկ առաքեալսն, զորս պարտին դիտել կրօնաւորքն, և զայնոսիկ առաքեալսն, զորս պարտին դիտել եկեղեցականքն, և աստիճանաւորքն, և զայնոսիկ առաքեալսն, զորս պարտին դիտել աշխարհականքն։ և զայնոսիկ առաքեալսն, զորս պարտին դիտել դատաւորքն, և զայնոսիկ առաքեալսն, զորս պարտին դիտել ժողովուրդքն։ Ասաւ ցերկրս այս պատուհասիկ զայնոսիկ առաքեալսն, զորս սա մարդեղիքն պարտին դիտել, և առնել։ Խնդրեմ ուրեմն, զի սիրով, և պատրաստութեամբ ընդունիցիք։ և ձեւ իմ աղօթիցեք։

Եւ ես Ճանապարհ , Ճշմարտութիւն , և կեանք։

ՀԱՄԱՌՕՏՈՒԹԻՒՆ

ՐՈՄԲԱՀԱԼԻ ԱՍՏՈՒԾԱՐՈՒՆԵՈՒԹԵԱՆ

ՇՈՒՐՋ ԱՂՕՐԻՍԻ ՅԻՇՈՑ ԱՍՏՈՒԱԾԱԲԱՆ

ՓԱՐԱՊԵՏՆ.

Թէ զինչ ինչ է բարոյական անձաւանութիւն։

Բարոյական Անձաւանութիւն է դիտութիւն նմին, որ ուսուցանէ զպնդոիկ աւետեաւն, զոր պարտիմք հաւատալ յուսալեաւ առնել

Ա զոր-ապետութիւնս զայս անքաւութեամբ յեօթն ընձեռումն ։ յառաջին ընձեռումն Ճառեցոյք զիմդհատանայ , և զօրն նաց ։ յերկրորդ ընձեռումն Ճառեցոյք զԱնաբանական առաքինութեանց , և զպատուիրա նաց նոցին ։ յերրորդ ընձեռ

 ումն

ման ընձեռեացուք զպատճէն ընծային Ս. յ ։ Ի յորդոյդ ընձեռեման ընձեռեացուք գիտանամ՚ որ պատճէնիանաց նորոգանչիւրոյ կացուցէք ։ Ի հինգերորդ ընձեռեման Ճառեացուք զմեզաց ։ Ի վեց երորդ ընձեռեման ընձեռեացուք զխորհրդոց եկեղեցւոյ ։ Ի յեօթներորդ , և Ի վերջին ընձեռեման ընձեռեացուք զկապանաց եկեղեցւոյ ։

ԲՆԶՆՈՈՒՄՆ ՌՈՋԻՆ ։

Ցաղագս կանոնաց գործոց ։

Ընծայք գործ-ոց են այնք , ըստ որոց պատրաստին գործք բարոյական , որք եթէ լինին ընդ կանոնաց բարիք ասին , եւ եթէ լինին ընդ ընդ-դէմ կանոնաց , չարք ասին ։ Կանոնք բարոյական գործ-ոց երկու են ։ Մինն է՝ խաղաղ մտաց , որ խաղահատուցեի , և խաղհնոյանք ասի , և միւսն է՝ օրհնն ։ ուստի զընձեռումն այս անձամբ յերկու մասունս ։ յառաջինն մատենի Ճառեացուք զխաղհնոյանաց , և զայնց , որք խաղհնոյանաց պատճառք նին ։ յերկրորդ՝ մատենի Ճառեացուք զօրհնաց , և զայնց , որք օրհնաց պատճառք նին ։

ՍԱՏԵՆԻՆ ՌՈՋԻՆ

Ցաղագս խաղհնոյանաց ։

Ի մատենին այսմիկ Ճառեացուք զինքեանէ խաղէ մտաց , և զայնց , որք նմա պատճառք նին ։ Ի ձեռն զուանաման պրակաց ։

ՊՐՃԻ ՌՈՋԻՆ ։

Թէ զինչ է խիղճ մտաց , կամ խաղհնոյանք ։

Խղճմտանքն է՝ դատողութիւն մտաց , որով դատիմք զկոչ առնելն , կամ ոչ առնելն , զոչ բարն , կամ չար , զոչ հաճոյական , կամ անհաճոյական , ըստ եղանակի հրամանին , կամ ըստ եղանակի խրատուս ։

Խղճմտանքն է ուղիղ , յոր ժամ ուղղապէս դատէ , այսինքն երբ է՝ այնպէս , որպէս դատէ ։ Իսկ յորժամ ոչ դատէ ուղղապէս , այլ մոլորի , այսինքն , դատէ բարն զայն , որ է՝ չար կամ դատէ չար զայն , որ է՝ բարի , յայնժամ ոչ է՝ ուղիղ , այլ մոլորեալ ։ Ուստի ասի մոլորական , այնու զի լինի մոլորութիւն ։ Ըստ կրկնակի կարէ պատահել մոլորութիւն , կամ յաղթելաբար , և մեղայ-ընելաբար , կամ անյաղթելաբար , և անմեղայ-ընելաբար ։ Յաղթելաբար , և մեղայ-ընելաբար պատահի մոլորութիւն ի դատեն , յորժամ կարելիք , և պարտիմք այ-

արդելուլ ինձ՝ : Ո՛ սոյնպիսին մոլորութիւն ունուղաց՝ ի դատեն , վայ տայ Աստի առելով , վայ այնոցիկ , որք ասեն զչարն բարի , և զբարին չար : Ընդդէմ եկեալքդ , և անմեղադրելի բան պատահի մոլորութիւն , յորժամ բարոյականապէս , և մարդկօրէն վարելով , և բարոյականապէս , և մարդկօրէն ընթանալով , ոչ կարելիք արդելուլ ինձ :

Մոլորութիւն , որ լինի յաղթեալքդ , և մեղադրելեաքդ , գոլով կամաւորս , հասարին առ մեղս : Որոյ որ ունի զսոյն սիսկ մոլորութիւնն մեղանչէ : Ո՛ որօրինակ , եթէ ոք յորդեղեաղ ուսանիլ զպատուհասնոս , ձգուս պարտի ուսանիլ , գործեցէ ընդդէմ առաջելոյ պատուիրանաց , հասարելով գործել զբարիս , մեղանչէ , քանզի կարէ , և պարտի բառնալ զմոլորութիւնս զայս :

Մոլորութիւն , որ հանդիպի անյաղթելեաքդ , և անմեղադրելեաքդ , ոչ գոլով կամաւորս , ոչ հասարին առ մեղս : Խղճմտանք , որ ունի զսոյնպիսին մոլորութիւն , ասի ուղիղ որբան առ մեզ , և կեղծիք ինչ :

Յորժամ ուղիղ խղճմտանք հրամայէ ինչ ինչ ինեղբոյ պատուհասնոյ , պարտիմք հետեւիլ նմա՝ , այնպէս թէ , եթէ գործելոյ ընդդէմ նորա , մեղանչիմք : Որանցն ուղիղ խղճմտանքն է՝ մերձագոյն կանոն գործոց մերոց , ած անցելոյ՝ ի յառաջին , և ի դիմաց որ կանոնէ , այսինքն , ի Աստուածային հնազանդութենէ , որում պարտին հասանակելուլ մարդկային գործք :

Կամ յորժամ հրամայէ ինչ ինեղբոյ պատուհասնոյ անյաղթելեաքդ մոլորական խղճմտանքն , որ որբան առ մեզ , ուղիղ եմք առ Աստուած , և ի՝ ուղիղ կերպիւ ինչ , պարտիմք հետեւիլ նմա : վասն զի եթէ առնիցեմք ընդդէմ նր մեղանչեմք : Կամ պատճառն է՝ , զի որ գործէ ընդդէմ սոյնպիսի խղճմտանաց , ունի գէշ կամս , զի կամք նր յօժարեալ է՝ ի չարն : Որ որ ունի գէշ կամս մեղանչէ : Որ ընթեմ որ գործէ ընդդէմ սոյնպիսի խղճմտանաց մեղանչէ : Պարձեալ , զի ասի որ ոչ է ըստ խղճմտանաց , այլ է՝ ընդդէմ խղճմտանաց մեղք է՝ , ըստ այնմ Պօղոսի : զի ասի ինչ , որ ոչ է հաճոյացոց է՝ , այսինքն , ըստ խղճմտանաց , որպէս մեկնեն զայդ . մեղք են : Որ ընթեմ որ գործէ ընդդէմ սոյնպիսի խղճմտանաց , մեղանչէ : Պանդղ գործ նր ոչ է՝ ըստ խղճմտանաց . այլ է՝ ընդդէմ խղճմտանաց : Պարձեալ զի ներդործութիւն առնու զանձն՝ ի յառաջագիտելոյ կնճռելոյ առաքինութենէլոյ : Որ ընթեմ եթէ առաքինութեալ առարկեցեալն անյաղթելեաքդ և ընդ չար , նման ներդործութեան , որ հաճանի սոյնպիսի առարկի-

ցելոյ , եղիցի չար ։ Ուստի որ եկեալ-առեալ անյաղթելեաբար ղեր ինչ դոլ չար , թէպէտ ոչ ինչ չար , սակայն եթէ դուռն ցի գինա՝ , մեղանչէ միւս առաքեալ ։ Նմանապէս եթէ ոք խոհեմաբար կենդանի-առնիցէ , ղեր ինչ դոլ պատուհասելոյ , թէպէտ ոչ ինչ , սակայն եթէ ոչ դուռն ինչ՝ , այլ անձնիշխանաբար անպատնիցէ գինա՝ , և զանց առնիցէ մեղանչէ , միւնոյնոց պատճառաւ ։

Որ ունի գնչխնանան , որ մեղադրելաբար , և յաղթելաբար է՝ մոլորական , և եթէ հեռուն ցի սոյնպիսի խաշնիսոնանաց , և եթէ ընդ-դէմ ոտքս՝ դուռն ինչ , հանապազ մեղանչէ ։ Այեղանչէ , եթէ հեռուն ցին , քանզի ոչ դուռն ըստ կանոնն մարդ-կային անդրդուռնեց ։ Որանդն մեղադրելաբար , և յաղթելաբար մոլորական խաշնիսոնանքն չէ կանոն մարդ-կային անդրդուռնեց , որպէս յայտնէ ։ Այդ որ ոչ դուռն ըստ կանոնն մարդ-կային անդրդուռնեց , մեղանչէ , գի որ ոչ լինի յինիք սեռն ըստ կանոնի նուրսա , մեղլէ՝ յայնմիկ սեռն ։ Ուրեմն որ հեռուն մեզադրելաբար , և յաղթելաբար մոլորական խաշնիսոնանաց , մեղանչէ ։ Որարձեալ , քանզի որ հեռուն սոյնպիսի խաշնիսոնանաց , անկատ հեռնաբար ընդունայ , և դնէ գինքն ի յորոտայնի ։ Ուրեմն մեղանչէ ։ Որարձեալ , քանզի չարն , զոր սոյնպիսի խաշնիսոնանքն հատարն բարն , և դատէ զոլ առնելն , եթէ գուռն ինչ , հատարն առ մեզս ։ Ա անդրէ՝ անուղղապէս կատնա՞ ։ Որանդն որ կատարի զոգիսոնեցին , անուղղապէս և զչարն , որ հեռուն ի սոգիսոնեցին ։ Ուստի հատարա կաբար առնն վարդ-առեալ , եթէ սոգիսոնեցի , որ ի կատնա՞ , և յաղթել կարէ , ոչ կարէ առնել զմեզ անմեզադրելիս , եթէ գուռ ծիցեալ գչար , գորմէ ունիմք զոգիսոնեցի ։ Նմանապէս մեղանչէ , եթէ գուռն ինդ-դէմ սոյնպիսի խաշնիսոնանաց ։ Որանդն որ ընդ-դէմ սոյնպիսի խաշնիսոնանաց գուռն է , ոչն պիտի կատ , և ոչ երթայ ըստ խաշնիսոնանաց , այլ ընդ-դէմ խաշնիսոնանաց ։ Ուստի մեղանչէ ։ Ուստի յայնժամ , որ ոչն զսոյնպիսին խաշնիսոնանս , պատուն նախ ի վայրդնել զսոյնպիսի խաշնիսոնանս , և ապա՝ գուռն ել ։ Պատուն ոչ հեռուել նմա՝ , և ոչ ընդ-դէմ նմ գուռն ել , գինն մեղիցէ , այլ միոչ կատ , պատուն գինա՝ ի վայր դնել ։

ԳԼՒՒ ԵՐԿՐՈՐԴ ։

Յաղագս ապրակուսական խաշնիսոնանաց ։

Ապրակուսական խաշնիսոնանքն է՝ այն , որ ունի զոսպրակուսուն շուրջ զայնս , ոտք վերայ շրջին Որդ ապրակուսուն է՝ ոսկր , և երկրայրակն հանդանուսն չուրջ զգնչխնացեալ երան ։ Այս է՝ կրկնակ , միանդ՝ առնական , և միւսն

միւսն դպրնական ։ Տեսականն է՝ , որով հասարակաբար , և՛ ի հասարակն երկբայելիք ։ Օ՞ր ի օրինակ , ա՞ր ըստ-եօք ունի մեղք ուսուցանելն յանուր կնութեան ։ Պատճառական է՝ , որով երկբայելիք՝ ի մանանաւորն ։ Օ՞ր ի օրինակ , ա՞ր ըստ-եօք յանուր այսմիկ կնութեան օրէն ունի՞ ի հանապատանումն ուսուցանել զհռետորութեան աշակերտացն , մի՞ շահելոյ զդէնարս ։

Որ դպրէ դպրնական տալոյ ուսումն , և երկբայութիւն մեզանէ ։ Պ՞անդն դնէ զինքն ի յոտոգայթն , և ունի զվատթարն ի ձեռն առ մեզս ։ Եւ քանզի անխոհեմաբար ընթանայ , զի որ առնէ զայն , զոր կարծէ դոլ ինքեան ճշմարտապար , անխոհեմ է ։ Պ՞աւ զի ոչ դպրէ ըստ հաղորդութեան ։ Ասոյն որ երկբայի ի մի ուրուք դպրոց , կամ պարտի հրաժարիլ ի դպրոց այնմանէ , կամ բառնալ զերկբայութիւն , և զոյարակուսութիւն ի ձեռն չարժողական պատճառացն ։ Ընդ- չարժողական պատճառաց , որք բառնան զերկբայութիւն , են ուղիղ , ճշմարիտ , ստոյգ , և հաստատուն բանք , օրինակք բարեպաշտ , և արդ-ար մարդկանց , որք առանց կասկածանաց դպրեն , կամ դպրեալ են զայնոսիկ , զորոց երկբայիմք , և տարակուսիմք , և հեղինակութիւնք , և վկայութիւնք ճշմարիտ , և հնաւանդն վարդապետաց , և այլք սոյնպիսիք ։

Իսկ երկբայութիւն մեր ծնանի ի տգիտութենէ մերմէ , պարտիմք հարցանել այլոց ։ Իսկ ծնանին , քանզի հանդիպեալիս ասին երկու պատճէնք , զորս ոչ կարեմք ի միասին կատարել , պարտիմք առնել զայն , որ ընտի մեծագոյն , և առնել պատրաստանդօղ ։ Եթէ ամենևին հաճատարք լինին , պարտիմք կասուցանել զայն , զոր կամիմք , կամ որ առնել պատշաճաւոր ընտի ։ Պ՞անդի առ անկարելին ոչ ոք պատրաստանդի ։

ՊՐԱՆ ԵՐԻՈՐԴ։

Յաղագս երկբայական խոշմանաց ։

Երկբայ խնդիր մտաց այն է՝ , որ ունայնաբար ենթադատէ դոլ ուրեք զմեզս , ուր ոչ գոն մեղք ։ Կամ այսպէս սահմանի է՝ ունայն երկեղ , և կասկածանք , որով կասկածեմք , և երկնչիմք , դոլ ուրեք զմեզս , ուր ոչ գոն ։ Ասոյն երկչոտք առաքեալ քան զչարին երկնչին , և անդ ուր ոչ գոյ երկիւղ ։ Ա՞ր որով են անհանդիստք երկչոտութեն ծնանի ի յունայն պատճառացն , և դառնացուցանէ զբաղդս լուծն Պ՞ի , զի բառնայ զանդ-որութեն , և զհանգստութեն ։ Ասոյն անդրանելի է՝ ։

Պ՞անդ երկչոտութեն , և վախկոտութեն են սքա՝ , պնդութեն , և խստութեն մտաց , և դ-ատողութեն , որով ոք ընդ-հանանայ խրատուց վարդապետաց , յա-

Ձախ միտիխոսեմն դ-աստղուԹեց, վ-ս ունայն, և ԹԷԹև պատճառաց դպրոց, դուլ չիմԹեալ, և խոչընդոտել ՚ի գործս, ունել զունայն, և զայն եկողս վերանկատմունս, և շրջահայեցողուԹիս, զոր ան հանդիպեսո վ-ս ունայն երևիլոն, ընդ-ելմանալ դ-աստաստանաց, և խրատուց խոհասուն, և խոհեմ վարդապետաց, զոր դ-աստեղեալ երկչոտ ՚ի խոհեմ, և ՚ի հանձնաբեղ խոստովանահարց, գիտել միտնելուԹ, ԹԷ ունայն պատճառք խոչընդոտ են, և նեղչին զինքն, և այլք սոյնպիսիք։

Պարտ ընդ-ելմ երկչոտուԹեն են ասա՝ անպռանել, և արհամարհել զերկչոտուԹի, գործել ընդ-ելմ երկչոտուԹե, ոչ ասացել զերկչոտուԹի նա՛ւ մտածմամբ, հնազանդ-ել, և հպատակ-ել դ-աստղուԹեց, և խրատուց խոհեմ, և խոհասուն խոստովանահարց, վարդապետաց, և բարեպաշտ մարդ-կանց, ընդ-ունել ՚ի բարեպաշտ, և ՚ի խոհեմ-ատն մարդ-կանց զբարին եղատես, և ընտրօք ուղղել զգործս նա՛ւ, հայել ՚ի կենցաղավարուԹեն, և ՚ի սովորուԹես բարեպաշտ, և ՚ի ցածեր արանց, և նորօք կառավարել զինքն, փախչել ՚ի դ-աստարկուԹե, զի դ-աստարկուԹի ընդ զիսաս մեր ունայն մտածմամբ, եղծել, և աւերել զմեզ պատճառս երկչոտուԹե, փչել զիսաստուԹե դ-աստաստանաց նե՛ւ, ոչ յենուլ ՚ի խոհեմուԹի նա՛ւ, այլ ենդ-ել զերազատս ՚ի յոյս, խոկալ, և մտածել զմեծուԹե ՚ի ցածին բարուԹե, և բաղցրուԹե, ՚ի ցածին ենթաստուԹե, և խոհեմուԹե, խորհել, ԹԷ ՚ի ցած զգաստուԹե է, որք լն են ամենամեծ խնդաստուԹե, և ամենամեծ խոհեմուԹե, և ոչ անխոտուԹե, և խելագարուԹե. ՚ի բաց ձգել յինքենէ զրանայն երևիլոք, և զունայն կասկածանս. յուսալ ՚ի ՚ՔՐԻՍՏՈՍ ողորմուԹե. փախչել ՚ի յունայն մտածմանց, և զայլս սոյնպիսիս առնել, մանաւանդ խնդ-ել զօգնուԹե ՚ի ՚ՔՐԻՍՏՈՍ, և ՚ի սուրբ նոսին, և փախչել ՚ի մեզայ, զոր գործ զբարիս, և երԹալ զհետ սուրբ-սուրուԹե, ընԹեռնուլ զիսորդս զբարս դրեանս, և հետևիլ ՚ի մասսուԹե։

Յոյժ փախչելի է յերկչոտուԹե բանդի է՝ յոյժ վտասակար։ Ոչ սանդն խոտորէ զմիտս, և սատմեցուցանէ զմարս. բառնայ զհանդ-ատուԹե, և զհանդ-ատուԹեն մտաբ-րուԹե, կամ ունկնդ-րուԹե, պատճառէ զանպատեհ ապատաքին ապատրուԹիս, վհատէ մտաց, յեշտուցանէ, և խոհեմուԹե. խոտորէ զբան, և ապգելուս զխոհեմ, և հանդ-ատուս զինուԹե, և քննուԹե մտաց, և զայլ բազում սոյնպիսի նուս առնէ։ Այս բանս բազմականատուն զինեցինս կանոնաց, այսինքն զիսորհե մտաց, ապա ակնացուք ձառել զպատասխանի կանոնաց, այսինքն, զօրհնեալ։

ՍՏՏԵՐՆ ԵՐԿՈՒՈՑ ։

Յաղագս օրինաց , և արտաքին կանոնաց մարդկային ներդործութեաց ։

Ղուսաւնին այսմիկ ձառնեցուք ընդհանուր օրինաւ , և դասից տասնեցուն , որք գնանեն մատածկ կալեալ , ի ձեռն զանազան պատճառաց ։

ՊՐՆԿ ՌՈՒՆՋԻՆ ։

Թէ ընչ իցէ օրէնն , կամ պատուիրանն ։

ՕՐԷՆՆ , և պատուիրանն , ըստ որում անզանազանաբար առնանին , այսպէս սահմանին , ուղիղ բան առնելեաց , և դանցառնելեաց , այսինքն , յանձնառականաց , և հրաժարելեաց ։ այսինքն , է՝ բանն , որ ցուցանէ մեզ եւծանուցանէ , թէ զի՞նչ պարտիմք առնել , և յո՞րց պարտիմք հրաժարիլ ։ Բայց կարեն զանազանիլ ի միմեանց ։ քանզի յորժամ երկինք ի մեծ-մեծ հասարակաբար հրամայի , և պատուիրէ , օրէնն կոչի պատուիրէն այն ։ իսկ յորժամ հրամայի , և պատուիրէ նր ինչ միում , կամ ումանց ի մանաւանդ , յայնժամ պատուիրէն այն ոչ կոչի օրէնն ։ այլ պատուիրանն ։

Օրէնն , և պատուիրանն զանազանին ի խորհուրդ ին օրէնն , և պատուիրանն պարունակեն զմեզ ։ և առնեն զմեզ պարտաւորս պահել զնոսա ։ և կատարել ։ Ասատն որ ոչ պահէ զօրէն , և զպատուիրան , անկանի ի ներքոյ մեղադրանաց , և պատժոյ ։ Լսակ խրատ ոչ պատուիրեն ։ և ոչ առնեն պարտական զայնոսիկ , որոց տալ հնար լինին , պահել զնս , այլ միայն ուղղեն ։ և ածեն առ կատարելութեն ։ Ասատն որք ոչ պահեն զխրատս , ոչ անկանին ի ներքոյ մեղադրանաց , կամ դատապարտութեց , կամ պատժոյ ։ այլ միայն զրկին ի կատարելութէ ։ Վասնորոյ որ չնայ ընդ հնոջ այլոյ , անկանի ի ներքոյ մեղադրանաց ։ դատապարտութէ , և պատժոյ ։ քանզի դոն օրէնք , և պատուիրանք ։ որք ազդեցուն մեզ զչնալ ։ Լսակ որք ասուածանան , և ոչ ճանան կոյսք , ոչ մեղանչեն ։ և ոչ անկանին ի ներքոյ մեղադրանաց , կամ դատապարտութեց , կամ պատժոյ ։ այլ միայն ճանան զկեցեալք ի կատարելութէ կուսութէ ։ Եւ պատճառն է , քանզի զկուսութէ ոչ դոն օրէնք , և պատուիրանք ։ որք պատուիրեն մեզ պահել զկուսութէ ։ այլ միայն յորդորեն զմեզ առ կուսութէ ։

Օրէնք ։ և պատուիրանք ։ որք լինին ի մեծ-մեծ ուսց ։ հնազանդեցելոց Նոյին , որպէս զի պատուիրեալն էին ։ և առնիցեն պատուիրուս զհնազանդեցեալս պատուին զոյ բանից ։ ուղղել ։

զինքը. և արդարը։ Կանոն պատուին լինել կանոնք մարդկային ներգործութեց։ Ընդ հանուն մարդկային ներգործութեց այնք կարուն լինել. որք են բանաւորք. ողիքը. և արդարք, և ոչ այնք, որք են անբանք, և անիրաւքը։ Կանոն պատուին ածել ի յուղղութի. և ի յայտադարձութի. և ոչ ի յանուղղութի, և ի յանիրաւութի։ Կանոն զի պատուին լինել ընդդէմ անուղղութե. և անիրաւութե։ Աւասն որ գործէ ընդդէմ անլսաւ օրինի, և պատուհիրանն ոչ մեղանչէ։ Կանոն անիրաւ, և անբանք օրինք. որք են ընդդէմ բանի. և ուղղութե. ոչ պատուհանեն։ Կայսր պատուին հրամայական օրինք, և պատուհիրանք. որպէսզի պատուհանդիցին։ Կանոն ոչ ոք պատուհանէ ու այն, որ ի անծանօթ. և գաղտնի։

Պատուհիրանն բաժանի հանապարհաբար ի տարատեսակն, և ի բացատականն։ Տարատեսակ է. որ պատուհիրէ զբարին, այսինքն. հրամայէ. զի առնի զբարին զբարին։ Իսկ բացատականն է. որ արգելու զչարն. այսինքն, հրամայէ, զինի առնիցելիք զչարն. այլ վախճիցինիք. և հրաժարի զինք ի նմանէ։ Պատուհանեսն հանապարհ պատուհանէ զինէ, այսինքն. հանապարհ պատուհանք պահել զինս։ բայց ոչ ասե հանապարհ, այսինքն ոչ եւիք պատուհանին ի յայտ ժամու առնել զայն. զոր պատուհիրէ. այլ ի ժամանակի եւրում։ Օ՞ր օրի՞ նակ, պատուհիրանն զլսելոյ զպատարագն է՝ տուողապան. զոր Թէպէտ հզեմք պատուհանք հանապարհ պահել. բայց ոչ ասե հանապարհ. այսինքն ոչ եմք պատուհանք լսել զպատարագ ի յայտ ժամու, այլ ի ժամանակի եւրում։ Բացատականն ոչ միայն պատուհանէ հանապարհ, այլ և ասե հանապարհ. այսինքն. ոչ միայն հանապարհ պատուհանք եմք պահել զինս. այլ և ի յայտ ժամու։ Օ՞ր օրինակ. Հայհոյելն է բացատական պատուհիրանն, զոր պատուհիրէ պահել հանապարհ և ասե հանապարհ. այսինքն. ոչ միայն պատուհիրէ ոչ հայհոյել. այլ և ի յայտ ժամու պատուհիրէ ոչ հայհոյել։

Պատձեալ բաժանի պատուհիրանն ի բնականն. և ի դրականն։ Բնական է այն, որ ի բնէ անտի բնաբուխեալ ի մեզ, և ի մեզ մերում տպաւորեալ։ Բաւ այնմ Պօղոսի. Նք. որք զօրինս ոչ ունին, անձանց իւրեանց իսկ են օրէնք. որք ցուցանեն զգործս օրինացն գրեալ ի սիրտս իւրեանց վկայութեամբ մտաց իւրեանց։ Աւասն ասհնան այսպէս. է՛ հրամանն, և դատողութի բանի մերոյ, որ ի ձեռն բնական լուսոյ ի հոգին նակէ բնաւթե ի մեզ տպաւորեալ, սահմանէ. Թէ զի՞նչ իցէ առնելի, և զի՞նչ վնասելի. այսինքն, ցուցանէ զօրութե բնա-

բնական լուսոյ, զի՛ նչ պատուի ձիմբ առնել. և յո՛ լսել պատուի ձիմբ վախչել, և հրաժարիլ։ Սոյնպիսիք են պատուիրանքս այսոքիկ. պատուիմբ առնել զբանն, և վախչել ՚ի չարէն։ Յայլ դեղիւ՛ Ը, և պատուիրելիք են ծնօղք։ Ը՛ պատու առնել զանհնազանդութեամ ուսմէ։ Ը պատու առնել այլոց, զոյս ոչ կամիմք. զի այլք մեզ առնիցեն։ Ը որ կամիմք. զի առնիցեն մեզ մարդիկ. և մեք զնոյն պատուիմբ առնել նոյ. և ամ պատուիրանք տան պատուհասաց, բայ՚ ի պահպանել շահաթու։ Յորոց կան բեն բղխել բազումք այլք։ Դրականն այն է. որ եղեալ է՛ ի յանձնիշխան կամացն Ա՛Յ, կամ մարդկանց։ Ասուն կախեալ կայ ՚ի յանձնիշխան կամացն Ա՛Յ, կամ ՚ի յանձնիշխան կամացն մարդկանց։ Սոյնպիսիք են պատուհասքս այսոքիկ, եթէ ոք ոչ ծնցին ՚ի Քրիստոս, և ՚ի հոգւոյ. ոչ կարէ մտանել յարքայութիւն Ա՛Յ. ՚ի յանաւր ևիւթականէն ածնանամ բեմի՛ ածն յարուցեալ, և այլք սոյնպիսիք։

Դրականն բաժանի ՚ի Ա՛Ջ այինն, և ՚ի մարդկայինն։ Ա՛Ջ այինն է՝ այն, որ եղեալ է՛ ՚ի Ա՛Յ։ Ոչ բաժանի ՚ի հինն, և ՚ի նոր օրէնն։ Հինն է՝ զոր ետ ՚ի ձեռն Ա՛օսիսի, որ էր օրինակ նորոյ օրինի։ Պատուիրանք հնոյ օրինի. ունակ էին բարոյականք, այսինքն. հայհոյին ՚ի բարս, և ուղղէին զնոս։ Ունակ էին ասա-

լողականք. այսինքն. հայհոյին յարարողութիւն. և էին շուրջ զարարողութեբք։ Ունակ էին ը-ատատատանականք. այսինքն. հայհոյին ՚ի ը-ատատատանս, և էին շուրջ զը-ատատատանօք։ Պտղն է՛, զոր ետ ՚ի ձեռն որդւոյ Ա՛ստուծոյ։ Պտղ օրէնն պատուհասիւք զդեբ բնական պատուիրանս հաստատոյ, և խորհրդոց. և ասի ա՛ հեռարանական օրէն։ Ա՛արդ՝ կայինն է՛, որ եղեալ է՛ ՚ի մարդկանէ։ Ա՛արդ կայինն բաժանի ՚ի յեկեղեցականն, և ՚ի յաշխարհականն։ Եկեղեցականն, որ և կանոնական ասի, է՝ այն, որ եղեալ է՛ ՚ի յեկեղեցւոյ. այսինքն, ՚ի պատգն, ՚ի սիւնհոդոսաց, ՚ի հայրապետաց, և ՚ի յեպիսկոպոսաց։ Աշխարհականն, որ և բաղաքական ասի, է՝ այն, որ եղեալ է՛ ՚ի յաշխարհական մեծ-ամ-որաց, այսինքն. ՚ի կայսերէ. ՚ի Թագաւորէ. ՚ի դքսէ, ՚ի քաղաքապետէ. և ՚ի յաշխարհական դատաւորաց։

Յորժամ մեծ-ամ-որք ինքնակալք են, և քաղցրագնդակք. մանաւանդ եթէ պիշխանութիւնն իւրեանց ոչ են ընկալեալք ՚ի ժողովրդենէ, այլ ՚ի Ա՛Ջ, յայնժամ օրէնք, և պատուհասքն օրինապէս հրատարակեցեալք. խնդրն պատճառանդ՚ն պիշնադան դեցեալ, ոչ նայելով ՚ի հաստատութեան նոցին. այսինքն. անկախապէս ՚ի հանանութիւն, և ՚ի յանդգնանս նոցին պատուհասդեն զնոս, զի ընդունիցեն։ Քան

զի սոյնպեսի իշխանք, և մեծաւորք ոչ կամիմն ի ժողովել ենե, մանաւանդ պատն, որ ոչ ընկալաւ զիշխանութեն եւր ի ժողովենե · այլ ի Քրե։

Ա՝ղագ-կայնն օրենք, և պատուիրանք, զորս դնեն սոյնքիկ, որք են մեծաւորք · և ունին զիշխանութեն · կարեն պատուիրել, և պատուհասանել · ոչ միայն ի նեղբոյ պատճոյ · այլ և ի նեղբոյ ծանր, կամ թեթև մեղաց ։ Եւ պատճառն է՛, զի սոյն իշխանութեն կարգեալ ի վերուստ է՝ · և զի Քրե ասէ, որ ձեզ լսէ, ինձ լսէ, և որ զձեզ անարգէ · զիս անարգէ ։ Պատուհասն սինչ Ը՝ Տրն մեր տուեալ է՝ մեծաւորութեն, և պատուիրեալ է՝, զի հնազանդեսիմք նմ · պատուիրք նմ հնազանդել, և հպատակել ։ Ա՝ղագ պատուհասդութեն այս այնքան է՝, որքան պահանջի ի հարկաւորութէ սոռ ի խոռեալ վաշճան, կամ ի քահանայութէ նեւթոյ, կամ ի կամաց նոցին · զորս կարեն զեկուցանել, և ծանուցանել մեզ բանք նոցին, պատրաստալք հնազանդ և խոհեմ մնինութեն խնամոյ։

Ա՝նանձանձական նշանք, յորոց կարելի խնամալ, թէ օրենն պատճառանդէ ի նեղբոյ ծանր մեղաց · են սք · ծանրութեն նիւթոյ, զօրութեն բաւից · զի՛ր օրենաց · հրամայելիք · արգելուք · պատուիրեմք զօրութեն սբց հնազանդութեն, կամ զօրութեն ուխտի · կամ երդման, սաստկութեն հրամայելոյն, ծանրապէս պատուիրելոյ · և այլք սոյնպիսիք, մեծութեն պատճոյ · զի սպառնն, զի օրինակ նզովք · ինքնագործ ի կատարէ · յանդուգն նականան անկնդ · միանգամանաւ աքսորանք, մահ · և այլք սոյնպիսիք · և սովորութեն խնամոյ, և երկիւղած ոգ, որք սոյնպես խնամեն ։

ՊՐՈՒՆ ԵՐԿՐՈՐԴ։

Յաղագս ենթակայի պատուիրանաց, և օրինաց ։

Ենթակայ օրենաց · և պատուիրանաց խնամին նոքա, որք ենթարկին նոցա · և պատուհասանեն նա՝ հել գնա ։ Ա՝րդ որք պատուին պահել զօրինս, և զպատուիրանս, են սոյնքիկ · որք են հնազանդեցեալք, և ունին բանաւորութեն ։ Խնդրն առաջինն, զի մեծաւորք սոյնոցիկ պատուհասին, որոց իշխեն · և տիրեն ։ Ա՝րդ ունին զիշխանութեն ի վերհնազանդեցելոյ հաւատոյ · և ոչ ի վերն այլոց ։ Ապա հնազանդեցեալքն են պատուականք հրոց · և հպատակ լինել պատուհասնաց նոցա նմ ։ Խնդրն երկրորդն · բանզի օրենն, և պատուիրանքն առ այս տուեալ լինին, զի ուղղեսցեն զայնոսիկ, որոց տուեալ լինին ։ Ապա ենդրեն, զի նոցեն բանաւորք, և անձնիշխանք ։ Ա՝րդ ձեալ, բանզի տուեալ լինին

հին այնպիսիկ, որք պարտին հնազանդել : Եւ ահա մեք ասեմք զայդոսիկ հնազանդութեամբ . եւ հպատակութեամբ . որք են բանաւորք , եւ անձնիշխանք :

Պատուհիրանք , եւ օրէնք , որք հային ՚ի բացորոշեալ տեղի ինչ, ոչ պարտաւանդեն զայնոսիկ , որք են արտաքոյ այնր տեղւոջ , այլ միայն զայնոսիկ , որք անդ-դառնին : Եւս պատճառեմ՛ , քանզի ոչ հային ՚ի բանձինս . այլ ՚ի տեղիս :

Պատուհիրանք եւ օրէնք , որք հային ՚ի բանձինս . եւ ոչ ՚ի տեղի, յամենայնի բարւոք պարտաւանդեն զայնոսիկ , որք պարտին նոցա հնազանդել :

ՊՐՆԱ ԵՐԻՐԱՐԴ :

Յաղագս եղանակի , որով պարտին պահել պատուհիրանք :

Պատուհիրանն, որ հրամայէ զսէր . առ լրումն երկու , ենդ-դի զսէր : Զանգի սէրն է՝ զգայացուածքն նոր : Օ՞ր օրինակ պատուհիրանն . որ հրամայէ սիրել զՀՃ : Նմա նապէս զի լրումն, եւ կատարումն պատուհիրանին նոյն արդ-իւնա՞ ծութ , պարտ լինիլ հնազանդելոյ սիրոյ : Զանգի առանց սիրոյ ոչ կարեմք արդ-իւնաւորիլ առաքինի Ա՞Յ . զսա այնմ Պօղոս : „Եթէ ունիցիմ զամ հմաստս, „մինչեւ զլերինս փոխոխելոյ , եւ „զսէր ոչ ունիցիմ , ոչինչ եմ: „Եւ եթէ չամբիցեմ զամ զինչս „իմ աղքատաց , եւ մատնիցեմ „զմարմինս իմ յայրուածս , եւ զսէր „ոչ ունիցիմ , ոչինչ օգտիմ : Բայց առ կատարումն այսոցպատուհիրանացդ , ոչ ենդ-դի սէր, որպէսզի եթէ կատարիցեմք զնոսա առանց սիրոյ , մեղանչիցեմք : Զանգի պատուհիրան գոյացուածքն ներգործ-ութեամբ , զորմէ՛ պատուհիրան , եւ ոչ վաշճան : Ասեմ յոյժ ասեն , պատուհասն զհայր զո , եւ զմայր զո , պատուհիրան միայն պատուհասն , որ պարտ լինիլ հօր , եւ մօր : Ոչ որով որ պատուհասէ զհայր , եւ զմայր , ընդ զպատուհիրանս այս :

Ընդ կատարումս պատուհիրանացդ նոսա ոչ ենդ-դի դ-իտա՞ հարութեամն , որով որ դ-իտիցէ վճարել զնոսա : Զանգի ոչ պատուհիրան դ-իտաւորութեամ այս , այլ գոյացուածք գործ-ոյ : Ասան որ առնէ գգործ , ընդ զպատուհիրան : Սակայն ենդ-դի կամիցեմք , եւ դ-իտիցեմք առնել զայն որ ՚ի պատուհիրեցեալ . զի՞ օրինակ , լսել զպատուհասդ , պահել զպահս , պատուհել զՀՃ՞ նօղս . եւ այլ : Զանգի հրա՞ մայն մեզ , զի պահիցեմք զպատուհիրանս մարդ-կօրէն , եւ մարդկային եղանակաւ : Զանգի պատուհաս լինին մարդ-կանց , եւ ոչ անասնոց, պատուհաս լինին քա՞ հանայից , եւ ոչ անբանից : Ընդ մարդ-կօրէն , եւ բանական գործ-ելն զնոր ենք ՚ի կա՞ մել , եւ դ-իտել առնել զայն :

Ինչ ներդատուածքն կարելիք վճռել զբաղումն պատճառիւնս, եթէ ունկնին զնոյն վաղճան։ Ասեն որ պատասխանէ օրինել ճնողաց եւ կացուցչէդ ի յետին ներդաթիս, ի բնական պատճառիւնսէ, ի յՀնձեցին պատճառիւնսէ, եւ ի յերդումնսէ։ Եթէ օրինիցէ նոյ, միով ներդատուածքն զամենեսեան առաջեալ պատճառիւնս վճռեսցէ։ Օ ի նոյնէ վաղճան ամենեցուն։

Յորժամ բազում մեծամեծք, եւ օրինադիրք զնոյն ինչ պատճառիւնս ընդ նոյնմիջ պատասխայեսցեն, շարժեալք ինոյնոյ վաղճանէ, եւ ինոյնոյ շարժողական պատճառէ։ յայնժամ եթէ ոչ պահիցէ զոյնպիսին պատճառիւնս նուազականապէս միայն զանազանն։ կամ տեսականութիւն նոյնս, զմին միայն մեղս դնէ։ քանզի լինին ու միայն չարութիւն։ Կամ եթէ պատճառիւնք նիցեն տեսականապէս զանազանք, այսինքն, ունիցին ղբազանազան շարժողական պատճառս, որ յանցանէ զնոքօք, դնէ զբազումն մեղս, քանզի յանդանէ զբազումն պատճառիւնսօք։ Ա յսոցմէ պատճառիւնսք, որք տեսականութիւն զանազանք են, բազումք են։ Ասեն որ անհրաժեշտ ընդ-դէմ նմ, զբազումն չարութիւն առնէ։ Կ յանապէս բազմանան պատճառիւնսք, եթէ շրջիցին ի վերայ բազում իրաց, Թ՛ուով զանազանից։ Ասեն որ ընդ-դէմ այնպիսեացդ դատէ, առնէ զբազումն յանցանս։ Կանոն առնէ զբազումն չարութիւն։

Որ ունի դիւղելիւն, և զմեղադրելին տպիտուածն, այսինքն, կարէր, և պարտական էր դառնալ, և ուսանիլ։ Սակայն զանց արար, և ոչ կամեցաւ ուսանիլ, եթէ գործիցէ ընդ-դէմ պատճառիւնսդ։ մեղանչէ։ Կանոն տպիտուածն սուտ մեղադրելի է, և հետեւապէս չար գործն այն, որ ի տպիտուածէ հետեւի, մեղադրելի է, և հանարուն։ Այսպէս որ ունի զանյաղթելին, և զանմեղադրելին տպիտուածն, որ է այն։ որ ոչ կարաց յաղթել, եթէ ոչ պահիցէ զպատճառիւնսս։ ոչ մեղանչէ։ Կանոն ոչինչ տպիտուածն սոյնպիսւոյ՝ անմեղադրելի։ Նոյնպէս և գործ, որ ի տպիտուածէ հետեւի, ի՛ անմեղադրելի։ քանզի ոչ հանարուն կամաւորութեան ճանապհին։

Որ մի երկիւղն առնէ զայն, որ ներքսագոյ, և պատշաճապէս չար, մեղանչէ, թէպէտ երկիւղ մահու նիցէ։ Կանոն պատճառիւնք առնել մեռանիլ, քանզի առնել զայն, որ ներքսագոյ չար։ Ասեն որ մի երկիւղն մահու ընդ-դէմ նմ, մեղանչէ։ քանզի ընդայն ներքսագոյ չար։ Սակայն հաւազի չարութիւն։ քանզի նուազի անձնիշխանութիւն։ Օ ի երկիւղն նուազեցուցանէ զանձնիշխանութիւն։ Կայց գոյանին ունակ

պատուհասանք , որք ոչ պատրաստ եւանդեն մնացեալ ի մահ : Ասեն , որ մեռ երկիւղն մահու ոչ կատարէ զդատաստան , ոչ մեղանչէ : Ոչ որոյ որ մեռ երկիւղն մահու ոչ լսէ զպատուիրատ յաւետ յաւուր այնմիկ , յորում պատրաստ լսել , ոչ մեղանչէ :

Որ ոչ կարէ պահել զիրա մայեցեալա , եթէ ոչ պահիցէ . ոչ մեղանչէ : Քանզի ոչք պատրաստ առ անկարելին : Ասեն որ ոչ կարէ դնալ յեկեղեցին , եւ լսել զպատարագ . յաւուր կիւրա կէ , եթէ ոչ երթիցէ , ոչ մեղանչէ : Սակայն պարտ կա առնել , որքան եւ կարէ :

Որ արձակեալէ՝ ի պատրաստրութէ պատուհասանապահութէ , հրամանաւ մեծ-մարդի , որ ոմն զինչ անուանի արձակեալ ի պարտաւորութէ պատրաստ հասանապահութէ , մի որ-ոք պատճառի , եթէ ոչ պահիցէ զպատուհասն , ոչ մեղանչէ : Քանզի օրինաւոր մեծ-մարդն , որպէս ոմն խնամատարի պատ յանդելոյ զոք առ պատրաստ հասանապահութէ . այսպէս եւ ոմն խնամատարեան արձակելոյ զնոսին , վասն որոյ պատճառի , ի պարտաւանութենէ պատուհասանապահութէ :

ԹՈՒՅԼ ՏՄԱՐՔ ՄՏԱԾԱՏՈՒՈՅՆ ԳԱՐԻ ԵՒ ԻՍ·

Ը Ն Զ Ե Ռ Ո Ղ Ա Կ Ա Ն

Ե Ր Կ Ր Ո Ր Դ։

*Զաղափս Աշխարհական առաքինութեաց , և պա-
տուհասաց նոցին ։*

Աշխարհական առաքինութիւնք են այնոքիկ, որք անընդ-հիմնապէս յԱՏՉ հայեին ։ Սորա երեք են , և են այսոքիկ , հա-ւատս , յոյս , և սէր ։ Ըստ որում զընձեռուսն այս անձառութիւնք յե-րիս մասունս ։ Յառաջին մա-սունն Ճառեսցուք զհաւատոյ ։ Յերկրորդ մասունն Ճառեսցուք զյուսոյ ։ Եւ՝ յերրորդ մասունն Ճառեսցուք զսիրոյ ։

ՄԱՏԵԱՆ ԱՌԱՋԻՆ։

Յաղագս հաւատոյ ։

Յմասունն այսմիկ Ճառեսցուք զինքնին հաւատոյ , զպատո-հիրանաց նորին , և զայնց առե-նեցուն , որք զինանէ մատածիկ կարեն ։ Ի ձեռն զանազան ազգակաց ։

ՊՐԱՒ ԸՈՒԶՈՒՄՆ։

Թէ զինչ լիցի հաւատս ։

Ասեն է անյայտ , և տոյդ Ճանաչումն ԱՏՉ-այնոց ։ Կամ այսպէս սահմանի ։ Հաւատն է հոգեւոր դերբնական ունակութիւն հեղեալ ի մեզ ի ԱՒՏ , որ յօժարեցուցանէ զմեզ աներկբայապէս հաւատալ զայ-նոսիկ , զորս ծանոյց մեզ ԱՏՉ ։ Կամ այսպէս սահմանի ։ Հա-ւատն է անձնիշխան հաւանու-մն , որով առաջապէս , և աներ-կբայապէս հաւանիմք յայտնե-լոցն ի ԱՒՏ ։

Յայնցանէ , զորս հաւատա-յեալք պատուին ընդդատաւոր հաւատալ , ոմանք հարկաւո՞ր են հաւատալ միջոյն , և վաղճանին , այսինքն , այնպէս հարկաւո՞ր են , թէ առանց ծանօթութեան նոցա , թէպէտ ապիտութեամբ նոցին չեալ հոգի անս-մե-

նային հաճեսցուց . այսինքն , զհաճեսցուածն , զտէրունական աղօթն , այսինքն , զհայր մերն . զպատուհիրանս տուեալ պատգամս , և եկեղեցւոյ , զմօրհուրդս եկեղեցւոյ , մանաւանդ հարկաւորս , որ ի օրինակ զմիւսոցն են , զհաղորդութիւն , և զպաշտօնեայսն : Նոքա զայս յայնժամ , յոյժ համ զինուսս ընդունին : Պարտուն դիտել զհանդիսանալն հաճեսցոյ : Պանզին պատուն դիտել զհաճեսցուն նոյն , զոր ասեմն : Ընդ հարկաւորս նոյնպէս հաճեսցոյն մերոյ պատուհանակին ի հանդիսանալին : Պարտուն դիտել զտէրունական աղօթն , քանզի պատուն դիտել զկնդրուագաղօթելոյն , և զայնոսիկ , զորս պատուն յուսալ ինդրել ի Աստուծոյ : Ընդ զայսոսիկ ամենեսեան ուսուցանէ տէրունական աղօթն : Պատուն դիտել զպատուհիրանս տուեալ պատգամաց , և եկեղեցւոյ : Պանզին պատուն դիտել զպատուհիրանս , զորս պատուն պահել , մանաւանդ զկենսս յաւիտենականս : Ընդ պատուհիրանք , զորս պատուն պահել , մանաւանդ են պատուհիրանք տուեալ պատգամաց , և եկեղեցւոյ : Պատուն դիտել զհարկաւորս մեր՝ ութ , զի պատուն ճանաչել , թէ զինչ ընկալեալ եմք ի ձեռն մեր մկրտութեան , և թէ ո՞րպէս հարկաւոր եմք մեք վերկութեանն մերոյ-կան , և թէ ո՞րպ պատուն հոգալ , զի այլք ընդունիցին զնա :

Կա-

մեղադրելաբար , ոչ կարելիք ժամանել առ վերջին վայրկեան մեր : Սոյնպէս հարկաւոր է նախ այս , հաճեսցուալ , թէ զոյ Աստ , և թէ հաստատեալ զկատարեալ վարձն այնոցիկ , որ պահեն զպատուհիրանս նր : Ըստ այնմ Պօղոսի . բայց առանց հաճեսցոյ անհնար է հաճոյ լինել Աստ- ,, այլ հաճեսցուալ պէտք է այնմ , ,, որ մերձենայ առ Աստ , թէ ի ,, Աստ , և որք լինդրեն զնա , ,, լինին պարգեւատու : Երկրորդ զինի բանական հրաստարակման անհետանան , հարկաւորութիւն միջոցի , և վայրկեանի հարկաւոր է այս , հաճեսցուալ զԱստ , և զերկրորդ-ութիւն . այսինքն , հաճեսցուալ զկարհուրդ մարդեղու- թեան , և զկարհուրդ երրորդու- թեան . հաճեսցուալ թէ որպէս Աստ եղեալ է մարդ , և թէ ինչ Աստ են երեք անձինքն , և մի Աստ- ութիւն : Ամանք հարկաւորք են հարկաւորութիւն պատուհիրանն , այսինքն այնպէ հարկաւորք են , թէ եթէ զանոսիկ առնիցեմք ուսանիլ զնա , մահացու մեղս մեղանչելով , և կորուանելով զվերջին վայրկեան մեր . իսկ եթէ անմեղադրելաբար ոչ դիտեցեալք զնա , սակաւ-ին կարելիք առնալ զվերջին վայրկեան մեր :

Աստ հաճեսցոյեալ նր երա- նակաւ , և ըստ կարողութեան իւրում հարկաւորութիւն պատուհիրանն ինդրելոյ մահացու մեղայ պատուական է՝ դիտել զայսոսիկ , այսինքն . զհանդիսա-

Եւ զի պարտ ձանաչել զդու-
ն , ընդ որ մտանէ ոք յեկե-
ղեցին , և լինի անդամ Քրի ։
Պարտ գիտել զկարիսուդ հա-
դորդութեանն , զի պարտ ձա-
նաչել , թէ զի՞նչ պարտ առ-
նել , զի արժանապէս ընկալցի
գնայ , և թէ զի՞նչ ընդ-ունի ,
զնմի զդ-առաւտան անձին իւ-
րոյ ուսուցէ , և ըմպեցէ ։ Պար-
տ գիտել զկարիսուդ խոստա-
վանութեան , զի պարտ գիտել ,
և ձանաչել զայն , որպ վերա-
ստանի Ընծային արդ-արացու-
ցիչ Քրիստոս , որ կորուսեալ մե-
զօք ։ Պարտ գիտել և զայլ
կարիսուդս , յորժամ գինն ընդ-ունի , զի պարտ ձանաչել ,
թէ զի՞նչ ընդ-ունի ։

ՊՐԱՆ ԵՐԿՈՐԴ։

Թէ երբ պարտաւորեալ է պատուիրան հա-
ղադրել , այսինքն , թէ երբ պարտիցիմք
առնել զբանաւորն հաղադրել ։

Ընդունք , որք սո-
ւրբ եւս իմ մէջ
հաղադրեցոյց ,
յորժամ հասանին
հոգեբանական ,
և ձանաչեն զկարիսուդս հա-
դորդութեան , և խոնարհ , թէ հա-
դորդութեան գնա հարկաւորք իմ
կիրակեն , յայնժամ պարտա-
կան են , և պարտաւորեալ ընդ-
ունել զնեղպուծ-ութեն հա-
դորդութեան , և կատարել զպատա-
նիրան հաղադրութեան ։ Քանզի
յայնժամ պարտաւորեալ գնա-
տուծ-ութեն հաղադրութեան ։ Քանզի ազատ գիտեց
եղեալ ընդ-ունել զնեղպուծ-ութեն հա-
դորդութեան , պարտկան է , և ոչ կարելի յաղթել ,
թէ ոչ ընդ-ունել , պարտկանի
գնա հաղադրութեան , և ոչ
լինի անդամ Քրիստոսի , և ոչ կարելի յաղթել ,
թէ ոչ հաղադր

ի յոտսդայթել մեղանչելոյ ։

Յորժամ պարտաւանդութիւնք եւ լուծանել զնեղսդործութեան առաքինութիւնէ, որ ենթադրէ, եւ խնդրէ զնեղսդործութեան հանապատոյ, զի ո՞ր օրինակ, զնեղսդործութեան յուսոյ, սիրոյ, եւ ապաշխարութեան, յորժամ պարտիմք լուծանել զնեղսդործութեան հանդերձ։ Քանզի որ պարտաւանդէն առ առաքինութեան ինչ, նաեւ պարտաւանդէն առ այն, որ հարկաւորապէս նախանձդիր ։

Յորժամ հասանիմք ի ժամ մահու, պարտաւանդութիւնք լուծանել զնեղսդործութեան հանապատոյ, զի պարտիմք լսանել ի յաշխարհիս հանդերձ լուսով հանապատոյ, եւ զի յորժամ պահարկեն զմեզ զանազան փորձութիւնք, որոց յաղթականօք զօրութեամբ հանապատոյ։

Պարտաւանդէ եւս զմեզ պահպանութիւն հանապատոյ, յորժամ առնելի ի դատաստանի հանապատոյ արտաքսանել ։ Ո՞ր պարտին առնել խժանանալի խորհուրդ այնպիսի, յորոց պահանջէ սէր եկեղեցին։

Հասարակաբար խօսելով բնական օրինաւ պարտաւանդութիւնք դատանել արտաքսապէս զհանապատոյ, յորժամ լինի շահ եղբարց, եւ պատիւ Աստուծոյ։ Այնպէս լինին դատանութիւնք, իսկ եթէ ոչ լինին դատանութիւնք, կամ բառնի պատիժն, որ վայելէ Աստուծոյ, կամ լինի անհրաժեշտութիւնք ընդդէմ Աստուծոյ, նմանապէս կամ բառնի շահն, որ կարէր լինել եղբարց, կամ լինի նոցին վնաս ։ Ո՞ր օրինակ, յորժամ հաստատին հաստատեալքն ի հանապատս, յորդորին առ մարտիրոսութիւն, անհրաժեշտ դնեն ի հաստատ, եւ Աստուծոյ ի մեզ, եւ լինի պատիժ կրօնի, եւ հանապատոյն մերոյ, եթէ լինիցի դատանութիւնք, իսկ եթէ ոչ լինիցի դատանութիւնն, թողանան մարդիկ ի հանապատոյ, գայթագղին, կամ պակասին ի հանապատոյ, նուազին քրիստոնեայք, նուազին քրիստոնէութիւնք, հարկոյն Աստուծոյ, անարգի օրէնքն մեր, եւ այլք սոյնպիսիք լինին ։ Եւ այնու ի սոյնպիսի պատահմանս պարտաւանդութիւնք արտաքսապէս, եւ յայտնապէս դատանել զգհանապատոյն, քանզի զայս պահանջէ Աստուածային, եւ ընկերութիւն։ Այլ առանձին նեղսդործութիւն առաքինութիւնէ յայնժամ երբեմն պատուհասելոյ, յորժամ ի հարկաւորէ առ վաղճան պատուհասին։ Այդ վաղճան պատուհասին սէրն է ։ Ասասի յորժամ նեղսդործութիւն առաքինութիւնէ հարկաւորէ՝ առ սէրն, յայնժամ պարտի երբեմն նեղսդործութիւնն այն։ Այդ ի յայսցեալ պատահմանն նեղսդործութիւն հանապատոյ հարկաւորէ առ սէրն ։ Այսպէս պարտի երբեմն դատանել ։ Եւ այսպէս ի յայսցեալ պատահմանն պարտականն երբ դատանել արտաքսապէս։

Եւ զիմն խոշոր մատոյ մերոյ

զնեղբին ուրացութեէ . քանզի բանք , սպասողութիք , և նշանք, որովք ոչ ուրանայ առաջի մարդկան զՔրիստոս հաւատն , նշանք են նեղբին ուրացութէ . զի եղեալք են , ձայն նշանակելոյ զնեղբին ուրացութենէն : Ապա մինչ չարէ՝ նեղբին ուրացութէ, հետեւեալ և սպասքինն , որ է՝ նշան նեղբնոյն , եղեալ չար : Այսպէս որոյ որ սպասաքսապէս ուրանայ զՔրիստոս հաւատն , առնէ զչար ինչ , և հետեւեալ մեղանչէ :

Դարձեալ ցուցանի , թէ որ սպասաքսալ ուրանայ զՔրիստոս հաւատն , մեղանչէ : Այն , յորմէ հետեւին ձեռաք , չարէ՝ , և որ առնէ զնա՝ մեղանչէ : Այսպէս ի յայտաքինն ուրացութէ հետեւին բազում ձեռաք : Ապրեմն սպասաքինն ուրացութէ չար է՝ , և որ առնէ զնա՝ մեղանչէ : Վոքրագոյն ցուցանի , քանզի ի յայտաքինն ուրացութէ ուրուք , լինի ձեռս եղբարց հաւատացելոց , ձերդ տկարքն դայլաբդին , և Թուլանան ի հաւատոյ , և դուցէ հետեւեցցին չար օրինակին այնր , որ սպասաքսալ ուրացաւ : Լինի ձեռս Քրիստոնէից օրինի . զի լինին նմա՝ նախանձք , հատոյն Աջ , ուրանան անհաւատութ , և առնեն Քրիստոս հաւատն : Ի՝ նմին և ձեռս լինի ուրացողին զնեղբին ի յորդայթէ առնելոյ զբազում չարութիս , և անօրէնութէս , և անկանելոյ ի նեղբնէ , և անկանելոյ ի նեղբնէ և ի չարէ , և ի դատաստանէ յաւիտենից :

ՊՐԱՆ ԵՐՐՈՐԴ։

Թէ պինդ առեալ է՝ զպատաքին ուրացութէ հաւատոյ :

Ի բանիւ , կամ արարողութէ , կամ այլով սպասաքսին նշանաւ , ուրանայ զհաւատն , մեղանչէ ընդ-դէմ հաւատոյ , զի ,, ասէ Քն . որ ուրացոյն զիս ,, առաջի մարդկան , ուրացայց ,, և ես զնա՝ առաջի հօր իմոյ : Ապա պատճառն է՝ զի որ ուրանայ զՔրիստոս հաւատն առաջի մարդկան , բանիւ , կամ արարողութէ , կամ նշանաւ , հաւատն անհաւատ , և դայլաբդին զնեղբնութենէն զհաւատոյն , և առնէ զմի ինչ , որ նշանակէ և նէ կենդանի դատաստանիցն զհաւատ զմեզ չուրջ զայսու սատրասական պատճառ նիւանաւ , յոյժ լաւագոյն է , եթէ յայտ առաւ միանգամ ի յատաւնօտուն , մանաւանդ ի յայտաւնի տեղւոյն անծնից , կատարեալ , և ջերմեռանդ հաւատով ասիցեմք զհաւատացեալն , և այսպէս զօր հանապազ զուղիղ հաւատն մեր ոչ հանիցեմք :Ապա զի հաւաքիցեմք զբազում արդիւնս , ոչ պատրանք հայիլ ի պատաս , և ապա՝ առնել զուսմանութէն հաւատոյ , այլ առաքել բան զպատաս , պատրանք ի յայտաւ բազմից և լուզանել զնեղբնդրծութէն հաւատոյ , խորհելով զնորհուրդս հաւատոյ :

քոյ յանձնառնական դատաստանէ։

Ընդ նա՝ ուրանալ բանիւ զՃշմարիտ հաւատոն, որ ասէ, թէ ոչ ընդունի զՃշմարիտ հաւատոն, այլ զսուտն. կամ թէ ոչ կամի ճանալ ի Ճշմարիտ հաւատոն, այլ կամի ելանել ի նմանէ, և մնանել ի սուտն. կամ թէ ոչ Ճանաչէ զՃշմարիտ հաւատոն, այլ միայն զսուտն. կամ թէ ասէ զայլս սոխակիսն բանս։

Կամ՝ ուրանալ արարողութիւք զՃշմարիտ հաւատոն, որ առնէ զայնպիսին գործս, որք են յատուկք ոչ հաւատոյն, որպէս զի, որ առնէ զայնպիսի գործս, հաւանիցի ի կորուստ հաւատոյն։ Օ՛ մի օրինակ, նման կարկեղին, և երկիրպագանելն կուռց, և այլք սոխակիսք։

Կամ՝ ուրանալ նշանիւք, որ ունի, և ապահէ յինքեան զայնպիսի նշանս, որք են նշանք սուտ հաւատոյն, որպէսզի որ ունի զսոխակիսն նշանս, հաւանիցի ի կորուստ հաւատոյն. զի օրինակ, զգենուլ զգեստս, որք են նշանք սուտ օրինի, կամ զայլս սոխակիս առնելն։ Որ սուտ յայնմանէ առնեայնէ, զի՛նչ և իցէ, պարտիմք հրաժարիլ, եթէ իցէ նշան ուրացութեան Ճշմարտի հաւատոյ։ Սակս որոյ եթէ ինքն ոչ դաւանիցի իցէ նշան ուրացութեան, պարտիմք դաւանիլ արտաքսաբար։ Իսկ զայնոսիկ ամենեսեան, որք ոչ են նշանք ուրացութեան, կարելիք առնել։ Որսոյ եթէ պահեցի զՃշմարիտ հաւատոն, և թագուցանելն զնա՝ առ ժամանակ ինչ, շահաւոր երևեցի, և այս ոչ իցէ նշան ուրացութեան. կարելիք թագուցանել զնա՝, և ի թագուցանելն ոչ մեղանչելիք։ Այսպէս եթէ ի ժամանակս հալածանաց, պատշաճաւոր երևեցի փախչիլն, կարելիք փախչիլ. առանց մեղանչելոյ. զի այս ոչ է ուրանալ զհաւատոն, այլ յայտնել զնա։ Սակայն հոգևն պարտ ճանալ, և ոչ փախչիլ, յորժամ նր ճանչն շահաւոր ոչ խարտաց։ Իսկ եթէ փախչելն շահաւոր նցէ, պարտի փախչիլ։

Յորժամ թագուցանելն զհաւատոն ոչ է՝ նշան ուրացութեան, այլ եթէ թագուցանիցեմք առ ժամանակ ինչ, լինի օգուտ եղբարցդ, աճի փառքն Աստ, դադարիցի հալածանք, շինիցին խաւսութեան բռնաւորացդ, հանգաւսանան հաւատացեալքն, առաջելով ներապրել Ճշմարտութեն, ոչ միայն կարելիք առ ժամանակ ինչ թագուցանել զնա՝, այլ և շահաւոր է՝ թագուցանելն. և պարտաւորիմք ի խոհեմութէ առնել զայս։

Ոչ լինի ընել ի բռնաւորացդ, և ոչ ներապրել ի հոգւոյն սրբոյ, և ոչ փորձել զինքն, արդեօք կարիցէ հաւրբերել տանջանաց, կամաւ ընծայել զինքն յանդգնութեամբ, և անխոհեմութեամբ։

ՊՐԱՆ ՀՈՐՐՈՐԴ:

Յաղագս անհամառութեան:

Անհամառութիւնն է՝ յոտնութիւն ինքն, որ հակառակն հաւատոյ: Որպէս որ ոչ հաւատայ, այսպէս անհաւատ: Այսորոյ մինչ հաւատան է անեղականացեալ հաւատնելն յայտնելոցն ի Աստուծոյ. անհաւատութիւնն եղիցի ընդդիմանալն ծանուցեալոցն ի Նմանէ:

Այսրեակ անհաւատութիւնն, մինն ասի բացայայտական, մինն պակասական, և միւսն ընդդիմական, որ է կատարեալ, և իսկական անհաւատութիւն, և սմա յարմարի վերոյասացեալ սահմանն:

Բացայայտական անհաւատութիւնն է՝ այն, զոր ունին այնոքիկ, որք զոչինչ երբեք լսեալ զհաւատոյ: Այսպիսի անհաւատութիւն այնոքիկ ասին անհաւատք, որք ոչ լսեալ երբեք զքարոզութիւն հաւատոյ: Այսպիսի անհաւատութիւն ոչ է այնքան մեղք. որքան է՝ պատիժ մեղաց: Բայց եթէ այսպիսի անհաւատքն առնէին զայն, որ ի սիրտս նոցա դրեալ կայ, և զոր ճանաչեն բնական լուսով, և որում առեղեակ են օրինօք բնութեան, ոչ Աստուածանէր նոցա զձշմարիտ հաւատն, այլ առաքէր առ նոսա զքարոզիչս, և ծանուցանէր նոցա զաւետիս հաւատոյն:

Պակասական անհաւատութիւնն է՝ այն, զոր ունին այնոքիկ, որք ունին զաստուածութիւն ի միտս, և մոլորութիւն ի մէջ նորա, զորս պատմեմք հաւատալ: Որք ունին զոգիսութիւն ի ծուլութիւն շուրջ զիրօք հաւատոյ, և ոչ խոսին ընդդիմ հաւատոյ, որպէս պղերդ մանկունք ուղղախառաց, և պղերդ ուղղակառք, որք ծուլանան ուսանիլ զիրս հաւատոյ, զորս պատրաստեն ուսանիլ. Թէպէտ մեղանչեցին ընդդիմ հաւատոյ, այնուհետև ծուլանան, և ոչ պահեն զպատուիրանս հաւատոյ, սակայն ոչ են անհաւատք: Քանզի ոչ ուրանան զիրս հաւատոյ, այլ միայն յուշանան ուսանիլ զիրս հաւատոյ, և ելուզանել զներդործութիւնս հաւատոյ: Այսուհետև պակասականապէս անհաւատք նք ասին, որք մեղայ-րելոյ սպիտութիւն խոսին ընդդիմ հաւատոյ:

Ընդդիմական անհաւատութիւնն այն է՝, որում ոք անդգնաբար ընդդիմանայ հաւատոյ: Այսպիսի անհաւատութիւնն ունին այնոքիկ, որք զբաւականացեալ առաքելոցեալ հաւատն անարգեն, կամ անդգնաբար ընդդիմանան հաւատոյ, զոր բաւականացեալ ծանեան պղ Աշմարիտ: Այս օրինակ հերետիկոսք, և այլք սոյնպիսիք անհաւատք:

Ընդդիմականն երկեակ է՝, մինն է՝ հերձանուսական. ուստի ասի հերձանուսութիւն. մինն է՝ հերձա-

հրեշտակաց ուստի ասի հրեշտակ եւ մեռանի հերետիկոսական ուսուցումն ասի հերետիկոսութիւն։

Հեթանոսութիւն է՝ անհաւատութիւն ինչ, որ անդ-գնաբար ընդ-դիմանայ հաւատոյ բանականապէս առաջադրեցելոյ, բայց տակաւին ոչ ընդ-ունեցելոյ։

Հրեութիւն է՝ անհաւատութիւն ինչ, որ անդ-գնաբար ընդ-դիմանայ հաւատոյ բանականապէս առաջադրեցելոյ, եւ ընդ-ունեցելոյ ի յօրինակի։

Հերետիկոսութիւն է՝ անհաւատութիւն ինչ, որ անդ-գնաբար ընդ-դիմանայ հաւատոյ բանականապէս առաջադրեցելոյ, եւ ի ձշմարտութիւնէ ընդ-ունեցելոյ։

Որ ուրանայ զմի մանն հաւատոյ, կամ զումանս, բայց ոչ զամենեսեան, հերետիկոս ասի։ Իսկ որ ուրանայ զամենեսեան, եւ զբոլոր հաւատն, ուրացօղ ասի։ Օ՛ օրինակ։ Նեստորականք հերետիկոսք կոչին։ զի ոչ ուրանան զբոլոր հաւատն։ Իսկ յուդէանոս, ուրացօղ։ Քանզի ուրացաւ զբոլոր հաւատն։

Անկեղեցւոյ պատուիրեան է՝, ոչ ընտանեկցաբար հաստատկնալ ընդ հրեայս։ ոչ գնալ ընտանեկցաբար ի յընդ-ունելութիւնս, եւ ի խրախութիւնս նոցա, այսինքն ոչ լինել նոցա խրախճանակից։ Ոչ ընտանեկցաբար ընկեցուածել նոցա ի բաղանիս։ ոչ ուռնել զնոսա ի բժիշկս։ բայց ի հարկէ։ ոչ ընդ-ունել զրեղս առնելոյ ինոցանէ։ Նա եւ արգելանին քրիստոնեայք մնուցանել զորդիս հրեից ի տունս իւրեանց, արգելանին ծառայել նոցա, եւ ունել զնոսա ի տեարս։ արգելանին ի հրապարակական պաշտօնս ընդ-ունել զնոսա։ Օ՛ օրինակ ի պատուարակս, եւ ի յառնութեան։ Արգելանին ուսուել զբաղարջս նոցա։ արգելանին եւս գնալ ի հարսանիս։ ի տօնս, եւ ի ժողովս դատաստանս նոցա, եւ խաղալ, եւ թռիլ ընդ նոսա։ Եւ պատճառն է՝, զի պահեսցեն արժանապատուութիւն քրիստոնէական կրօնիս, եւ զի մի լինցին ընտանեկցութիւն ընդ հրեայս։ Եւ զի բարձցի յոտից թեղաթիւրութիւնք։

Հերետիկոսութիւն նոքաբաւ խօսելով այսպէս առհասարակ ի վարդապետսդ։ անձնիշխան, եւ անդ-ուդն մոլորութիւն եմ ասացակացնին ընդ-դէմ հաւատոյ յայնմիկ, որ ընկալաւ զհաւատն, այսինքն, նա՛, որ անձնիշխան կամօք անդ-գնաբար մոլորին մտօք ընդ-դէմ հաւատոյ ընդ-ունեցելոյ, է՛ հերետիկոս։ Ասասի երկու իրք խնդրին առ հերետիկոսութիւն, մինն իբրեւ զնիւթական ինչ, եւ միւսն իբրեւ զտեսական։ Իբրեւ զնիւթական ինչ, խնդրին մոլորութիւն մտաց, եւ խոհականին։ այսինքն, Թէ ո՞ւստատանն մտաց։ Իբրեւ զտեսական ինչ։ խնդրին անդ-գնութիւնն։ Արդ յայնժամ ոչ անդ-գնաբար մոլորի, յորժամ բանականապէս առաջադրեցեալ նմի ընդ-դիմանայ, կամ յետ բանական ձանաչմանն

Ճշմարտութիւն , ոչ թողու զինքն ստել ։ Օրինակ . Նա՝ , որում այնպէս առաջադրին հին հաճաւոյ , թէ ոչ կարէ խոհեմաբար տարակուսիլ զնոսա նէ , այլ ենթադրաւոր զոյ խոհեմաբար հաճաւոյին . եթէ տակաւին ընդդիմանայցէ , և ոչ ձգիցէ զինքն ստել իւր , անդրնաբար մոլորի ընդդէմ հաճաւոյ ։ Կամանապէս , որ բաւականանայ ծանեալ , թէ ընդհանրական եկեղեցին Քրիստոսի երեսին վարդապետէ . սակայն տակաւին զինքն ոչ թողու , այլ հետևեալ նման՝ , անդրնաբար մոլորի ընդդէմ հաճաւոյ , և՛ հերետիկոս ։ Մոլորութիւն սոյն պնդելոյ՝ անդրադարձ , քանզի առնել հաւարիմ զրադասանան մտաց իւրոց , քան զեկեղեցւոյն , որ՝ սիրեն , և հաստատութիւնն Ճշմարտութիւն , և քանզի զրադատանան եկեղեցւոյ , որ՝ անվանելի է ի բանից դժոխոց , ոչ հաւարիմ բանական հիմն հաճաւոյ ։

Որ ոչ անդրնաբար մոլորի ընդդէմ հաճաւոյ . և՛ պատրաստ հնազանդեցուցանել զկարծիս իւր դատաստանաց եկեղեցւոյ , և պատրաստ է՝ ձգել զկարծիս մտաց իւրոց , եթէ Ճանաչիցէ զնա դոյ ընդդէմ հաճաւոյ , և ոչ անդրնաբար կամաւորել լինի ։ Ո՞ կարծեաց իւրոց , եթէ ի տգիտութիւն իւրմէ զնոյն ինչ ընդդէմ հաճաւոյ կարծիցէ , չէ հերետիկոս ։ Քրիստոս ոչ մոլորի անդրնաբար , այլ միայն ի տակաւորութիւն մտաց ։ Կայցէ ամ ոչ պարտի զգուշանալ , զի մի կարծիցէ զնոր ինչ ընդդէմ հաճաւոյ ևս նոր կերպիւ , զի ամ կերպիւ նոյ մարդու հաճաստ նա ։

Ըմ անհաճաւութիւն , թէ հերետիկոսութիւն նոյ , թէ հրեութիւն , և թէ հերետիկոսութիւն , է՝ մահացու մեղք ։ Քրիստոս ընդդիմանայ Ճշմարտին հաճաւոյ ։

Որ տարակուսի , և երկբայի ի մէջ հաճաւոյ , առնէ զմեղս մահացու ։ Քրիստոս անկարծէն ընդդէմ աներկբայ Ճշմարտութեան հաճաւոյ ։

Որ դնէ զինքն ի յորոշեալ անհաճաւութիւն , կամ կենցաղավարելով ընդ անհաճաւոս , կամ լսելով զբարոյս նոցա , կամ ընթեռնլով զգրեանս նոցա , կամ հակաճառելով ընդ նմա , և կամ այլով Ճանապարհաւ , գործէ զմահացու մեղս ։ Օ՛ի ուրանէ ի յորոշեալ կորուսանելոյ զհաւատն ։

ԱՆՏԵՄԱՆ ԵՐԿԻՐՔ։

Յաղագս Յուսոյ։

Վմատենի այսմիկ Ճառէացուք զինքեանս Յուսոյ, զպատուհասս նոցա նորին , և զայնց առնեն յուսն , որք զնմանէ ուսան կարեն ի ձեռն զանազան պատկաց ։

ՊՐԱՒՆ ԸՆԾԱՅԻՆ։

Թէ ընչից եկեալ լիցի։

ԱՅԺԱՆ է Ընծաբանական դերբնական առաքինութեն իմն, հեղեալ ի մեզ ի յԱՄՆ, որում ի վեր քան զամենայն փափաքելիս, փափաքիմք ԱՄՆ, և Ընծայնոց, այնպէս թէ պատրաստ գտանիմք առնել կորուսանել զամենայն ինչ. քանզի զԸՆԾ, և զԸՆԾայինս։ Այսինքն, է՛ դերբնական առաքինութիւն իմն, որով յեղեալք ի մէնջ Ընծայինս օգնականութէ, յօտառք սուրբ զկեանս յաւիտենականս։

Պատուիրան Յուսոյ պարտաւանդէ, յորժամ մարդոյ հոգեոյ ի բանաւորութէն առաջադրի Ընծ, և երանութէն իբրև վերջին վաղճան, յոր պարտի դիմել, և դնալ։ Վասն զի հրամայակեցեալ պատուիրանն բաւականապէս առաջադրեցեալ, և ծանուցեալ այնմիկ, որ է՛ ենթակայ պատուիրանին, պարտաւանդէ զնա՝։ Այնչ ուրեմն մարդն, որ հասեալ է՛ ի բանաւորութէն, է՛ ենթակայ Ընծայինն պատուիրանին, և հետևապէս պատուիրանին Յուսոյ. պատուիրան Յուսոյ բաւականապէս առաջադրեցեալ նմա, պարտաւանդէ զնա։

Պարձեալ, զի յորժամ Ընծ իբրև վերջին վաղճան բաւականապէս առաջադրի բանաւոր մարդոյ, պարտի մարդն փափագիլ նմա։ Ընդպատուիրեն պարտի յուսալ ի նմա։ Ըստ ժամ պատուիրան Յուսոյ պարտաւանդէ զնա։

Պարձեալ, զի յորժամ բաւականաւոր մարդոյ բաւականապէս առաջադրի Ընծ, յայնժամ պարտի մարդն զինքն առ Ընծ դարձուցանել առ եղանակաւոր. որով կարէ։ Այսպէս կարէ զինքն առ Ընծ դարձուցանել։ Ըստ ժամ մարդն հաստանի ի բանաւորութէն. և Ընծ բաւականապէս առաջադրի նմա, պարտի զինքն յուսով առ Ընծ դարձուցանել։ Ըստ ժամ պատուիրան յուսոյ պարտաւանդէ զմարդն։

Պարձեալ, զի յորժամ հաստանիմք ի բանաւորութէն, պարտիմք սկսանել արդիւնաւորել. քանզի լինիմք ընդունակք արդեամց։ Այսպէս առանց Յուսոյ ոչ լինին արդիւնք։ Ըստ ժամ պարտիմք յուսալ։

Պատուիրան Յուսոյ պարտաւանդէ և զս, յորժամ ի նեղութեան պատուիրանն պարտական եմք երկրազանել զնեղութեն աւուրց, ապաշխարութէ, միտ, և այլոց սոյնպիսեաց։ Վասն առանց Յուսոյ սոյնպիսն նեղութիւնք ոչ կարեն լինել։

Զայս և պատուիրանն Յուսոյ պարտաւանդէ, յորժամ սոյնպիսի պատեհարար յարուցանի, որ ոչ դադարի, եթէ ոչ երկրազմամբ նեղութէ Յուսոյ. որպէսզի եթէ ոչ երկրազանիցի ներ-

նեղութեան Յուսոյ, նոքա յոյժ պատուական հաւանութեամբ մեղայ:

ՊՐԱՒԱ ԵՐԿՐՈՐԴ.

Յաղագս մեղաց, որք լինին ընդդէմ Յուսոյ:

Որ առաքեալ վարդապետն ետաց երկրայնոց, քան զի երկնայնոց, այնպէս զի պատուիրէ վասն երկրայնոցն զողուլ զերկնայնոսն, և զանկայ հանապազ ճառել առաջ, և զողուլ զերկինս: Այեղանէ ընդդէմ յուսոյ: Որանդեն շինօճ զերս յուսալիս: Այսանդեն վարդապետական, զոր պատուիրն զողուլ. և զողուլ զայն, որում պատուիրն վարդապետել: Պատձեալ զի զողուլ զայն, որ ի վաղճան եւր, և մերձենայ այնմիկ, որ ոչ ի վաղճան եւր, որ ի յոյժ մեծ անկարգութեան:

Որ առաքեալ յուսոյ ի մարդկան, քանզի ի յԱՀ, կամ առաքեալ յուսոյ ի առեղծուածս քանզի ի առեղծ-օրն, կամ հաւատարիս յուսոյ ի առեղծուածս, և ի առեղծ-օրն, մերձան չէ ընդդէմ յուսոյ. քանզի առնէ զմեծ-ագոյն անկարգութիւնն ընդդէմ ԱՀ, քանզի զառեղծ-օրն առաքեալ կամ հանապազ առեղծուածոց:

Որ յուսահատ ի ԱՀ. ի փրկութէ, ի առաքելական վարդապետական վարդապետութէ ԱՀ յայնմ ընդդէմ յուսոյ կենաց, և ի Թողութէ մերոց, և ի յայլոց սոցա նմանեաց, գործէ զմեղս մահացուս: Պանդեն առնէ անկարգութիւն ողորմութէ, զԹուէ. և մարդ-ատիրութէ ԱՀ:

Որ ուսոյ զայն, որ ի անկարելին, և հակառակն ԱՀայնմ առաքելական օրինն: Օ՞ր լսօրն նակ, յուսոյ զԹողութէ առանց զղջման, առանց խոստովանութէ, և առանց ապաշխարութէ. յուսոյ զկեանս յաւիտենականս, առանց արդեանց, և առանց պահման ԱՀայնց, և եկեղեցական պատուիրանաց. գործէ զմեղս մահացուս. զի անկարելին ընդդէմ հրամանացն, և օրինադրութէն ԱՀ:

Որ ուսոյ ի զօրութէն նոր, զանազանել առանձնաձի զկրկութէ, և զնալ յերկինս բնական զօրութէբ նորոյ, առանց ԱՀայնմ օրենականութէ, և շնորհաց, մերղանչէ ընդդէմ Յուսոյ: Պանդեն զի անկարելին ընդդէմ ԱՀայնմ շնորհաց:

Ոչ միայն պատուիրէ ի բաց ձգել զանկարգ յոյս, զ յուսահատութիւն, և զմեղանչական ծուլութէ, որ լինի զերծութէ նեղութէ Յուսոյ, այլ և պատուիրէ ջանալ, զի բազմիցս յաւուր զարթուցանիցեն ի մեղ զշարժումն յուսոյ յոր մասնէ լոյ զմեծ-ութէ յաւիտենական փառացն, առատութեան դանկալոյ մշտնջենաւորութէ, հաստատուն ԱՀ յապաւինել

լով, և մեծ փափագանօք երկնաւորին փափագելով, զի հաւաքեցեալք զբազում արդիւնս ընծայիցեմք։

ՄԱՏԵՆԱՆ ԵՐԿՈՐԴ։

Յաղագս սիրոյ։

Դիմատենն այսմիկ ձառեցաղոք զինչ ենք սիրոյ, և զայնց ամենեցունց, որք պատուիրանին սիրոյ, ընդ ձեռն զանազան պատկերաց։

ՊՐԱԿ ԱՌ ԱՋԻՆ։

Թէ զինչ իցէ սէր։

Վասն է՛ հաճութեան, և ախորժութեան սիրոյն առ երկնաւոր սիրելեացն։ Երրեակ է՛, որպէս ասի յանկութեանէ, և է՝ այն, որով զոք սիրեմք զիս մեր. որպէս ասի բարեկամութեանէ, և է՝ այն, որով զոք սիրեմք զիս իւր, այսինքն կամելով նմա՝ զբարին, և որպէս ասի սիրելութեանէ, և է՝ այն, որով երկուքք զիրենեարս սիրեն, կամելով միմեանց զբարին։ Ո՞րպէս այն, զոր սիրեմք զիս իւր, կրկնակի կայ բնեալ սիրել. կամ այսպէս, Թէ տակաւին շարակարգն առ այլ ինչ, զոր սիրեն. կամելի ոգոյ, Թէ ոչ շարակարգն առ այլ ինչ, այլ այլք աստիճանք առ նմա շարակարգին, և զիս նոր սիրին, և սիրն ինման՝ հանգչի, և ճոխ, և այլ ոչ յառաջ ընթանայ։ Այն, որ երկրորդ կերպիւս սիրն, նբրև վերջին վաղճան սիրոյ։ Այսպէս որ առաջին կերպիւս սիրն, ոչ սիրն նբրև, զվերջին վաղճան։

Սէրն, որով սիրեմք զԱՄ, ասի ԱՄասիրութեանէ, որով սիրեմք զեղբարս ասի եղբայրասիրութեանէ, և որով սիրեմք զՄիմեանս, ասի Միմեանասիրութեանէ։ Ասուն խոսեցուք զոգոյանէ ընդ վայր։

Ընդ սէրն պատուիրան առնել զբարի սիրեցեալ նոյն, և ոչ վնասել նմա։ Ասուն առ խոսեցուք և զհոգևոր, և զմարմնաւոր ողորմութենէ, որով առնեմք զբարի, և զառեղութենէ, և զդատաստութենէ, որով առնեմք զվնաս։

Յաղագս Աստուածութեանէ։

Ստուածութիւն է՝ սէր, որով ընդվեր քան զամ ինչ սիրեմք զԱՄ, և զայլս առնեանս վնասն, կամելով նմա՝ զամ բարի, մի անհնազանդեսցուք նմա, այնպէս Թէ առանձել սիրոյեմք զնա, քան զմեզ, քան զհայր, քան զմայր, քան զեղբայր քան զքոյր, քան զկին, քան զորդի, քան զդուստր, քան զդուստր, քան զբարեկամս, և քան զինչս, և զայսոսիկ ամենեսեան սիրեմք մի նորա, և պատրաստ եմք զկնի յայսցանէ աստիճանաց մի սիրոյ նր, եթէ հարկիւր եղիցի։ Եւ պատճառն է՛ զի զայն, քան զամ ինչ առաձել պատուիրեալ սիրել, զի

որ ի քան զնոսա ինչ առաւել բա-
րի, և ելից այնր, զայլ ամենայն
պատրաստիլ սիրել, որ է՝ վերջին
վարձան: Այլ Աշխ է՝ առաւել
բարի, քան զնոսա ինչ: Վասն-
զի նա՝ ի՝ աղբիւր բարութեան, և
հիմն ամենայն կատարելութեան:
,, Ասաւ ասի, թէ չիք ոք բա-
,, րի, բայց մի Աշխ: Սմանակի
Աշխ է՝ վերջին վարձան ամենայն
քոյ այնմ. եթ եմ առաքին, և
վերջին: Այսինքն զԱշխ քան զնոսա
ինչ պատրաստիլ առաւել սիրել,
և զայլ ամենայն ինչ սիրելն ինչ նր սիրել:

Պատճիրան Աշխատութեանն
պարտաւանդէ զմեզ ի նեղութեան
մահացու մեղաց սիրել զԱշխ ի
վերջ, քան զնոսա ինչ: Պարա-
հանդէ ի նեղութեան մահացու մե-
ղաց. զի է՝ մեծ, և առաքինի
պատճիրան, և կարէ կոչիլ պա-
տճիրան պատուհանաց, և է՝
լուսոյ օրինաց, և վարձուց պա-
տուհանաց: Այսու կամելոյ
կան ամ օրինք, և մարգարէք:
Պարտաւանդէ սիրել զԱշխ ի վեր
քան զնոսա ինչ. քանզի պատու-
հերն ի սէր դիտս, սիրել զԱշխ
յամ սրտէ, յամ անձնէ, յամ
մտաց, և յամ զօրութենէ: Այլ է՝
ի վեր քան զնոսա ինչ սիրել: Կա-
պատուի տմնապէս սիրել, զի պար-
տուի երբէք զվերջին վարձան սիրել:
Այլ վերջին վարձան առաւել
պատուի սիրել, քան զամենայս,
որք առ նմա շարականդին:

Յոյժ համառան մարդ ի
բանաւորութեն, և բաւականա-
պէս ձանաչէ, թէ Աշխ է՝ ա-
մենամեծ, և անհուն բարի, և
թէ ինամանի ունի զամ բարի,
և թէ զամ ինչ պատուի նման,
յայնժամ պատուիրան Աշխատու-
թեանն պարտաւանդէ զնա: Կա-
պատճառն է՝, զի ի բոլոր միտս
նր պարտական է ծառայել Աշ
որ-նական սիրով: Այսինքն պար-
տի եղուզանել զնեղութեն
սիրոյ շուրջ զատուածով յոյժամ
համառան ի բանաւորութենէն, և
ձանաչէ զԱշխ հայր է, և զինքն
որդի Աշ: Վասնզի զի արդ-
կարէ ծառայել Աշ որ-նական
սիրով, առանց եղուզման նեղ-
զութեն սիրոյ: Պարձեալ. զի յոյժամ մարդն համառան ի
բանաւորութեն, բաւականապէս
առաքարի նման սիրելն Աշ այնս
անհուն բարութեն, ի նեղութեն
պատուիրանն, զի սիրեցէ զնա:
Այսինքն պարտաւորն սիրել զնա:
Պարձեալ. զի յոյժամ մարդն
համառան ի բանաւորութեն, երբե-
վերջին վարձան առաքարին նման
Աշ: Այսինքն պարտն յարել
նման: Իսկ յարն Աշ երբե վեր-
ջին վարձանն ի ձեռն սիրոյ:
Այսինքն պարտաւորն սիրել զնա:

Պարտճանդէ և ս պատուիրան
Աշխատութեն, յոյժամ եթէ ոչ
եղուզանցեմք զնեղութենէն
սիրոյ, անկանիմք ի յոյզ պա-
տուոյ զԱշ: Օ՞ ո՞ յօրինակ,
յոյժամ պարձարէ զմեզ պատու-
յարի Աշխատութեն, այնպէս
թէ ոչ կարենք յաղթել նմա,
եթէ ոչ եղուզմամբ նեղութե-
թեն Աշխատութեն. պարտաւան-

դիմք յանձին եղուզանել զնեղ-
դութիւն Ընծայութեան։

Զայս պարտ անդէն պատո-
հիրան Ընծայութեան, յորժամ
պարտաւանդիմք կատարելապէս
զղջալ. զի օրինակ, ի կէտ
մահու, յորժամ ոչ դառնի խոս-
տովանահայր։ Քանզի ի կէտ
մահուան, յորժամ ոչ դառնի
խոստովանահայր, պարտաւան-
դիմք կատարելապէս զղջալ,
այսինքն, ձգ սիրոյն Ա՛Յ, եթէ
խղճիմք ի մեզս։ Վասնզի յայն-
ժամ ոչ դառնան այլ ձանապարհ
Թողութեան մեզաց, և փրկութեան։
Եւ թէ ճշ ի՞նչ յայնժամ պա-
տահանդիպիմք եղուզանել ներ-
դութեան սիրոյ, պարձառն է՛
այս. քանզի կատարեալ զղջումն
ներփակէ յինքեան զսէր Ա՛Յ։
Օ ի յայնժամ կատարեալ է զղ-
ջումն, յորժամ զղջամք ճշ սի-
րոյն Ա՛Յ, այնպէս թէ եթէ
պահանջեն շարժողական պատ-
ճառս այս, յայնժամ զղջումն
այլ ոչ կատարեալ. այլ անկա-
տարած։

Զայնմանպէս պատուհասն Ընծայութեան պարտաւանդէ զմեզ ի կէտ, մահու՝ ան բացարձակա-պէս առեղծել։ Քանզի յայն-ժամ պատուհասք ընտրել մեզ զպատուհասդն Ձանապարհ փրկութեան։ Զայս պատուհասդն Ձանապարհ փրկութեան կ՛ Ընծայութիւն։ Օ ի զոչինչ ունիմք դեպատդն, և Ա՛Յ հաճոյատդն քան զԸնծայութիւն։

Պատուհասն Ընծայութեան պարտաւանդէ և զս, ոչ յոյժ յա-
մեղացանել զնեղպղծութենէն Ընծայութեան։ Քանզի յոյժ յանձնախ է՝ պատուհասն Ընծայութեան ի տալ զիս, և ի՛ դլուխ, և վաղձան ամ պատուհասին Ա՛Յ, և լրումն ամ օրինացդ, և մարդարէից։ Այս-պէս նշանի է՝, թէ յոյժ պարտաւանդէ։ Արեմն որ խիստ յա-մեղացանէ զնեղպղծութենէ Ընծայութեան, մեղանչէ ընդդէմ այսր պատուհասին։ Արեմն զինի յանդիմանիչէ զմեզ ճշմարիտ կերպիւ խնդձ մտաց մերոց, ի յերեկոյի, և ի յառաւօտս։ Զանազանաբար եղուզանել զնեղպղծութենէ Ընծայութեան, մանաւանդ ի յառաւօտս, ընծայելով Ա՛Յ զմեզ, զիարհուրս, զբանս, զդործս, և զամ, որ ինչ մեր է՝, և առաքադրել ի բաց կալ յամ մեղաց, և ի յամ չարութենէ, և առնել զամ բարի, զոր կարասցուք, ճշ սիրոյն Ա՛Յ։ Եւ զի դանձնեացուք զբազդաւ դանձս ի երկինս, Զանազանաբար յոր եղուզանել զնեղպղծութենէ Ընծայութեան ի տուէ, և ի դիշերի, և բազմից ի յա-ճախ։

ՊՐԱՆ ԵՐԻՐՈՐԴ։

Յաղագս մեղաց, որք լինին ընդդէմ Ընծասիրութեան։

Ի սկզբան զկնի նախ առաքելոյն Հաբէլ բան զԸնծայ, կամ Հաճառասար Աբրահամ Յովհաննէսի, ծանրապէս մեղանչէ ընդդէմ Ընծասիրութեան. քանզի յոյժ անկիրթ ընդդէմ Ընծային անհնազանդութիւն բարուքեան, և անհնազանդ կատարելութեան, որ է՛ի վերայ քան զայսմ սկզբանէ։

Որ ոչ եղեալանի զնեղոյծ ուղղութեան Ընծասիրութեան յայնմիկ ժամանակի, յորում պարտաւանդեալ եղեալանել զնեղոյծութեան Ընծասիրութեան. այլ զանց առնէ, ծանրապէս մեղանչէ ընդդէմ պատուհասման Ընծասիրութեան։ Քանզի առնէ զպատուհասման զանցուքին ընդդէմ մեծի պատուհասման։

Որ ոչ սկզբ զԸնծ խլեալ զվերջինն վաղճան, և ոչ սկզբ զնա՝ նախապատրաստեալ էր եւ, այլ էն այլոյ խլեալ, ծանրապէս մեղանչէ ընդդէմ պատուհասման ապաստանութեան, զի առնէ Աստուծոյ անհնազանդութիւն։ Քանզի ստոյգ առեալ զԸնծ առեղծուածայ ծոյ։

Որ ստէ զԸնծ առեալութիւն չպահանջութեան, և թշնամութեան, և ստէ զնոս Ընծային, և զայնոսիկ, որովք պատուհասէն, և փառաւորէ Ընծ, զի օրինակ զնոս հոգևոյս, յոյժ ծանրապէս մեղանչէ ընդդէմ պատուհասման սկզբան։ Քանզի ամենևին ուղղապէս ընդդէմ Աստուծոյ մեղանչէ։ Եւ քանզի մեղքս այս ուղղակի հակառակ սկզբան Աստուծոյ։

ՊՐԱՆ ՀՈՐՈՐԴ։

Յաղագս երջանկութեան։

Զ բարեպատրաստութեան է՝ անել, որով սկզբամբ զգնահատս մեր, կամ մեղով, և առնելով նոյ զհոգևոր, և զմարմնաւոր բարիս ըստ կարողութեան մերում՛ի ժամանակի հետում, և զանազով ազատել զնա՛ի հոգևոր, և՛ի մարմնաւոր թշնամութեան։ Յոր գտանին, կամ յոր կարեն անկանիլ, ըստ կարողութեան մերում՛ի ժամանակին հետում։

Ա յս է՝ կարգ սկզբ, հետևեալ զանազանչելոյ յետ սկզբելոյ զԸնծ, պատուականն է՝ նախ սկզբել զինքն որքան առ հոգևոր բարիս, այսինքն, կամելով ընդունել զհոգևոր բարիս, և զանազով ստանալ զնոսա, և զտուողեպէսն պահել։ ապա սկզբել զընկերն իւր, որքան առ նոյն բարիս։ այսինքն, կամելով, և ըստ կարողութեան իւրում՛ի ժամանակին իւր առնելով նմա՝ զպատուհասել բարիսն։ Յետոյ սկզբել զինքն որքան առ մարմնաւոր բարիս։ ապա՝ զընկերն իւր որքան առ նոյնս։ Եւ վերջապէս սկզբել զինքն որքան առ աստուածային բարիս։

բարիս, ապա՝ զընկերն նա որբանա առնոյն բարիս։ Պարտական է՛ սիրել զինքն, և զընկերն նա։ Օ՛ն Ա՛ջ պատուիրէ ասելով. սիրեսցես զընկերն քո նըման զանձն քո։ Որ պատուիրն և սէր ինքեան, և սէր ընկերին։ Ա՛յսպա պարտի խոստանալով սիրել զինքն, և ապա՝ զընկերն նա, զի ոչինչ է՝ մերձաւորագոյն ունել քան զինքն։ Ա՛յսպա պարտի ինքդքինն ճանաչումն, զի հոգևոր բարիքն հարկաւորագոյն է՝ քան գմարմնաւորումն։ Ա՛յսպա զինքդքինն, և ապա՝ զարտաքինն. զի առաւել է՝ նեղքինն քան զարտաքինն։

Որ զանիոյթ առնէ զիւրում հոգւոյ նըպոյ, և զառողջութեն մարմնոյ նըպոյ, այնպէս թէ զմեծ ձեռս առնէ անձին նպաստ. զի օրինակ, պատճառէ ինքն ունել զմահ, կամ թէ զձանր հիւանդութիւն. և որ առանց պատճառի կորուսանէ զբարին համբաւ, և զանուն նա, և վարկ պարտական վասնէ, և մանէ զինչս նա, մեղանչէ ընդդէմ սիրոյ, որով պարտի սիրել զինքն. քան զի սոյնպիսին ոչ սիրէ զինքն. այլ առաւել ատէ։

Որ ինասէր ինքեան հոգևորապէս, կամ մարմնաւորապէս, մեղանչէ ընդդէմ սիրոյ, որով պարտի զինքն սիրել. զի սոյնպիսին զինքն ատէ։

Որ առաւել սիրէ զմարմնաւոր բարիս, քան զհոգևորս, և զի՛ մարմնաւորացն զանիոյթ առնէ. կամ կորուսանէ զհոգևորսն, մեղանչէ ընդդէմ սիրոյ, որով պարտի զինքն սիրել։ Ա՛նպէս ոչ պահէ զկարգ սիրոյ. այլ լինի անկարգ՝ ի սիրելին։

Որ զանիոյթ առնէ զհոգևորս, և զմարմնաւոր բարիս ընկերին, այսինքն, ոչ կամի օգնել նմա՝ հոգևորապէս, կամ մարմնաւորապէս, յորժամ պարտի, և յորժամ կարէ զի օրինակ, ՝ի վերջին հարկաւորութէ, մեղանչէ ընդդէմ սիրոյ, որով պարտի սիրել զընկերն նա։ Ա՛նպէս դատէ զպատուիրանազանցութեան ընդդէմ եղբայրասիրութեան։

Որ առաւել սիրէ զմարմնաւոր բարիս ընկերոջ, քան զհոգևորս. և զի՛ մարմնաւորացն զանիոյթ առնէ զհոգևորս մեղանչէ ընդդէմ եղբայրասիրութեան. զի առաւել պարտի հոգալ զհոգևորս. քան զմարմնաւորս։

Որ վնասէ հոգևորապէս, կամ մարմնաւորապէս ընկերոջ. մեղանչէ ընդդէմ եղբայրասիրութեան։ Ա՛նպէս ոչ սիրէ զընկերն նա. այլ առաջ զնա։

Որ առաւել սիրէ զնա մարմնաւորն, քան զհոգևորն ընկերոջ, և զի՛ նա մարմնաւորացն զանիոյթ առնէ զհոգևորսն ընկերն, այնպէս թէ կոմնչի հոգի ընկերն, մեղանչէ ընդդէմ կարգի սիրոյ։ Ա՛նպէս առաւել պարտի սիրել զհոգևորն ընկերն քան զնա մարմնաւորն։ Ա՛յ որպէ՛ս ՝ի վերջին հոգևոր հարկաւորու-

թէ ընկերն, պատուիրէ օգնել նմա՝ , նաև հանդերձն առցէ որպայմանիւ մատուսանիցէ մահուանէն մերոյ :

Յառաքելաբար խօսելով . չէօրէն առցուած-առել կրնանայ իւր կենաց պէտ, զի մի ընդ անկատարութեան ՚ի տնկելն . ուսկայն երբեմն յայժ դառնայ՝ մեռանիլ աւ կենաց պէտ . զո՞ւ օրինակ եթէ ոք մեռանիցի , զի կենաց իշխանն . կամ անձին, որոյ կենանքն է՝ յայժ հարկաւոր , և շահաւոր նմանապէս եթէ ոք մեռանիցի աւ կենաց հատարակաց , կամ զի կենաց բարեկամի վասն ՚Ի՛ նորեցելոյ , մանաւանդ- եթէ ոք մեռանիցի աւ կրօնն , և աւ հաւատոյ : Զանգի առնգի ոմնէն զհամեստ պատճառս դնելոյ զանձինս իւրեանց վասն այլոց :

Ի մէջ ընկերութեան , զորս սիրելիք, պահելի՝ կարգս այս , այսինքն, առաւելել սիրելի՝ այն , որ է՝ առաւելել բարի : Զանգի որ է՝ առաւելել բարի , արժանի է՝ մեծ-ագոյն սիրոյ : Ուստի առաւելել սիրելի՝ այս ոք , քան զիւրաքանչիւր ՚Ինձ : Զի՛նանապէս առաւելել սիրելիք են ՚Ինձ , քանզի որ դէպ , կամ կին : Զառաւելել սիրելիք են բարեկամք , քանզի այնոքիկ , որոց առատաձեռն զբարիս : Եւ առաւելել սիրելիք են , որք առաւելել զուարճալիս են քնտրել , քանզի այլք :

Որպէս առ բարիս , որք են պիտոյք մեր պահելոյ զիարմնաւոր կենանս , արտաքոյ յեռին հարկաւորութեան , նախ քան զայլ օգնելի է՝ ինձ , քանզի՝ մի մարմին ընդ առն խրատ , ապա՝ որդւոց , յետոյ ծնողաց , և նախ հօր , ապա՝ մօր , յետոյ եղբարց , և քերոց , հուսկ յետոյ մերձաւորաց , ընտանեկցաց , և այլոց սոյնպիսեաց . նակ ՚ի մերոջինն հարկաւորութեան ծնողքն նախապատուելիք են առնելոյն , քանզի ծնօղք եսուն զկեանս որդւոց ՚ի բնութենէ :

Որպէս առ բարիս , որք պատկանին առ քաղաքական հաղորդակցութենէ , և ժամանակցութենէ , նախապատուելիք են այլոց բարեքանիցք , քանզի յայտնիկ սեռն մերձաւորագոյնք են քան զայլս : Որպէս , որք պատկանին առ պատեհապաշտական հաղորդակցութենէ , և ընկերակցութենէ , նախապատուելիք են այլոց զինուորականիցք . քանզի յայտնիկ սեռն մերձաւորագոյնք են առքա՝ . ՚ի բարիս , որք պատկանին առ հոգեւոր հաղորդակցութենէ , և զուգակցութենէ , նախապատուելիք են այլոց հոգեւորք , հարք, և եղբարք , զի յայտնիկ սեռն ոք են մերձաւորագոյնք :

ՊՐԱՆ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ:

Յաղագս Թշնամութեան:

Թշնամութեն է՝ սէր , որով սիրելիք զՔՀնամոն մեր . կամելով նմ զիւրաքանչիւր,

դեւոյ, և զմարմնաւոր բարիս, ըստ կալտղութեանէ մերում ։ օգնել նմա հոգեւորապէս, և մարմնաւորապէս ։ ի ժամանակին նեղութեան, և ջանալով ազատել զնա ։ ի հոգեւոր, և ։ ի մարմնաւոր թշնամանաց, նորս գտանիցի, և ազդելոյ զայնոսիկ ։ յոյս կայ ընդ անկանիլ ։

Պարտ անդ իմք մեք սիրել նաև զթշնամիս մեր ։ Ա՛նաղն հրա՛ ,, մայէ Ա՛ն առելով ։ Սիրեցէք ,, զթշնամիս ձեր, բարի արա՛ ,, ջիք առելեաց ձերոց, և ա՛ ,, զօթս արարէք ։ ի վեր այնոցիկ , ,, որք լլկեն զձեզ։ և հալած կեն Ա՛ս այս զպատճառն, առելով ։ ,, Օ՛ ի եղկնիք որ-ոք հօր ձե՛ ,, րոյ ։ որ յերկինս է՝ ։ Օ՛ ի զա՛ ,, րեգործն նա՛ւ ծադէ ։ ի վեր ար՛ ,, դարոց, և մեղա՛ւորաց ։ Ա՛ս զայլ պատճառս յառաջ ած՛է ։ ,, առելով ։ Օ՛ ի եթէ սիրեցէք ,, զայնոսիկ, որք սիրեն զձեզ, ,, զի՞նչ վարձք ի՛նդ ։ ո՞ չապա՛ ,, չէն և մաքսա՛ւորք զնոյն գոր՛ ծեն ։ Խրատ-ուի զաւտարեալ ,, պատճառն ։ առելով ։ Ա՛ս եթէ ,, տացէք միայն ողջոյն բարե՛ ,, կամաց ձերոց ։ զի՞նչ ա՛ւելն ,, առնէք ։ ո՞ չապաքէն մաքսա՛ ,, ւորքն, և մեղա՛ւորքն զնոյն գոր՛ ծեն ։ Ի երկնապէս եղբայրա՛ ,, ցուցանէ, և հրամայէ ։ առելով ։ ,, Ա՛ր եղերուք դո՛ւք կատա՛ ,, րեալք ։ որպէս և հայր ձեր եր՛ ,, կնա՛ւր կատարեալ է՝ ։ Յո՛ գոց բանից յայտնապէս երևի՛ն պատճառք, վա՛ որոց պարտոնէք սիրել զթշնամիս մեր ։ Ա՛ռաջին պատճառն է՝ այս ։ քանզի պա՛ տուիրան Ա՛ն զմեր թշնամեաց։ Երկրորդն է՝ ։ քանզի սէրն թշ՛ նամեաց կատարեալ զմեզ որդի՛ս Ա՛յ ։ Երրորդն է՝ ։ քանզի մի՛ նորդութիւն ևս նմանիմք հօր մե՛ ր՛ ։ որ յերկինսէ ։ Երրորդն է՝ ։ զի զի՛ ձեռն առնու՝ որոշիմք ի մաքսա՛ւորաց, և՛ ի մեղա՛ւորս ։ քանզի է՝ ։ ամենայն կատարելու՛ թիւն ։ Հինգերորդն է՝ ։ քանզի է՝ պա՛ տուիրան նորոյ օրինի ։ Վեցե՛ րորդն է՝ ։ քանզի ունի զ-ժո՛ ւարին է՝ ի կատարին, այսպէս առա՛ ջի՛ ի վարձատրին ։ Օթևներորդն է՝ ։ քանզի առնէ զմեզ հեթա՛ նոս Ա՛յ ։ Ա՛նաղն Ա՛ս ո՛չ միայն պատո՛ւիրեաց զայս ։ այլև իսկ գոր՛ ծով կատարեաց ։ ըստ այնմ ։ ,, Տայր Թող սոցա՝ ։ զի ո՛չ գի՛ ,, ան, զի՛նչ գոր՛ ծեն ։ Յորոց յայտ է՝ , Թէ պարտ անդ իմք սիրել նաև զթշնամիս ։

Ա՛ս զանուիտն առնէ զհոգեւոր, և զմարմնաւոր բարիս թշնամեաց մեոյ , ո՛չ կամելով օգնել նմա՝ ի ժամանակին նեղու՛ մեղանչէ ընդ-դէմ սիրոյ , որով պարտ սիրել զթշնամիս ։ Ա՛նաղն պատուիրանացն ընդ-դէմ պա՛ տուիրանին , որով պարտ անդ իմք սիրել զթշնամիս ։

Ա՛ն ի յաւերժութէ , և՛ ի վրէժ՛ խնդրութէ ինասն հոգեւորապէս ։ կամ մարմնաւորապէս թշնա՛ մեոյ , մեղանչէ ընդ-դէմ պատուէրին Թշնամասիրութեան ։

Ա՛նաղն

Պահոցն ոչ սիրէ զԹշնամիս . այլ առէ զնա :

Որ ոչ նեղէ զանձն Թշնամւոյ, այլ պահէ ՚ի սուտ իւրում զվէրԹ զոհակալութեան , զառատութեան , և զԹշնամութեան , մեղանչէ ընդ-դէմ պատուիրանիս , որ ասէ , սիրեցէք զԹշնամիս ձեր : Պանդխտին անհնազանդն պատուիրանի այսմիկ :

Որ ոչ ցուցանէ զնշանս սիրոյ դէպ ՚ի Թշնամիս նւր , այլ զնշանս Թշնամութեանց : Օ՜ ի ծօրինակ , ոչ ողջունէ զնա , ոչ խօսի ընդ նմա , և զայլս տեղեկանայ առնէ , մեղանչէ ընդ-դէմ այսր պատուիրանի . քանզի տայ զնշանս առելութեան :

Հաւատարմաբար խօսելով , ամ որ պատուի ՚ի նեղելոյ պատուիրանի ցուցանել Թշնամւոյ զհաւատարիկ նշանս սիրոյ , և առնել նմա զհաւատարիկ բարեգործութիւն, զծօրինակ . աղօԹել ընդ նմա, առնել նմա զհաւատարիկ ողորմութիւն , առնուլ զբարւս . պատուասիրանել նմա , առնել ընդ նմա առ և տուր . և առնել նմա զայն ամ , զոր հաւատարիմաբար քրիստոնեայն առնէ քրիստոնէի . քաղաքացին քաղաքացւոյ , և մերձաւորն մերձաւորի , և աղդականն աղգականի : Պանդխտին զայնպիսիս ուրանալ Թշնամւոյ ՚ի նշան առելութեան , Թշնամութեան , և վրէժխնդրութեան . որ ՚ի ընդ-դէմ սիրոյ , որով պատուիրեալ Թշնամի : Բայց ոչ ՚ի պատուական ցուցանել նմա զնշանս սիրոյ , և առնել նմա զհաւատարիմ բարեգործութիւս : Պանդխտին պարտական ՚ի հաւատարիկ սիրով սիրել զնա՝ , և ոչ մանաւանդ սիրով : Սակայն մանաւանդապէս խօսելով , երբեմն պատուիրեալ ցուցանել նմա՝ , նաև զնշանս սիրոյ . և առնել նմա՝ զհաւատարիմ բարեգործութիւս : Օ՜ ի ծօրինակ , յորժամ եԹէ ոչ լինիցին մանաւանդ նշանք սիրոյ , գոյԹապղծին եղբայրք , և յորժամ գոյատեսիկ պահանջէ վրիժուԹիւն Թշնամւոյ, կամ յորժամ ոչ կարէ լինիլ Թշնամւոյ կացուցելոյ ՚ի վերջին հատրհանգուԹիւն , հոգևոր , կամ մարմնաւոր նպաստաւորուԹի , և օժանդակուԹիւն , առանց ցուցանելոյ մանաւանդ նշանաց սիրոյ : Պանդխտին եԹէ ՚ի տոյնպիսին պատահմանս ոչ լինիցին մանաւանդ նշանք սիրոյ , եղիցի արտաքին նշան առելութեան :

Որ ոչ նեղէ Թշնամւոյ , որ խնդրէ զվոդուԹիւն . մեղանչէ ընդ-դէմ այսր պատուիրանի . զի տայ զնշան առելութեան :

ՊՐԱՒ ՎԵՑԵՐՈՐԴ.

Յաղագս մարմնական ողջմութեան :

Ամենական ողջմութիւն է՝ առաքինութիւն , որ յօժարեցուցանէ զմեզ ողջմիլ Թշնամեացս , և չանալ ապատել զնա ՚ի Թշնամութեան նոցա :

Օ՛ր ըօրինակ յօժարեցուցանէ զմեզ վերակրել զբաղցեալս. արբուցանել ծարաւեալոց զբեցուցանել զմերկս. ժողովել զօտարս. այցելանել բանտարկելոց. առնանել զհիւանդս. ազատել զդերեսս. Թաղել զմեռեալս. և զայլս սոյնպիսիս առնել։

Պատահական եմք ի ներքոյ պատուիրանի առնել զնմանեան ողորմութիւն ընկերի, քան կատարումն մերում։ Վասն ի յանդուգն դատաստանի դատապարտելոց է՝ Վա՛յ դանողոմս։ Բայ այնմ։ Յայնժամ առասցէ և ցայնոսիկ, որք ընդ ահեկէն նմին. Երթայք յինէն անիծեալք ի հուրն յաւիտենական, որ պատրաստեալ է սատանայի. և հրեշտակաց նր։ Օ՛ի քաղցեայ, և ո՛չ եատուք ինձ ուտել։ Օ՛ա րաձեալ. և ո՛չ արբուցիք ինձ։ Օտարեի, և ո՛չ ժողովեցիք զիս։ Մերկ էի, և ո՛չ զգեցուցիք զիս։ Հիւանդ էի, և ո՛չ այցելիք առ իս։ Բանտի էի, և ո՛չ եկիք առ իս։

Դարձեալ. բանդի եղբայրասիրութիւն զայս պահանջէ։ Ըստ ասի սիրելն աշակերտն սքն Յօհաննէս։ Որ եակք մի բանիք, և յերդմնաւօք սիրեցուք. այլ արդեամբ, և ճշմարտութեբ։ Դարձեալ ասէ. որ ունիցի զկենանս հնոյ յաշխարհիս. և տեսանիցէ զեղբայր իւր կարօտեալ հնոյ. և փակիցէ զդուռն իւր ի նմանէ զիա՛ր սիրն Ա՛յ՝ ինանց նմա բնակեալ։

Կերդումն ողորմութեբ կրկնակի կարէ լինել. այսինքն՝ հնարաւորէս. և արտաքսաբարէս։ Հնարաւոր լինի. յորժամ հայելոյ ի Թշնամւոյն հնոյ։ զիարդ ինձ, և ցանիսիկ ի միր Թշնամւոյն նր։ Հարաքսաւոր լինի, յորժամ խոկ օգնելոյ նր, ազատելով զինք ի Թշնամւոյն երեսանց, և լցուցանելով զկարօտութիւն նր։ Հ՛ղ հնարին հնարդումն ասի անդրանիկ ողորմութեբ։ Հասի անդորմութեբ, և անդԹութեբ սուտ յուսոյ է՝, և մոլութեբ, և մեղբ, նակ ողորմած ութեբն, և գԹութեբն է՝ առաքինութեբ։ Հայց առ սուտբ հնարին հնարդումն ողորմութեբ նբ սպառնան, և սպառնաբ ութիւն. որբ ունին զինչս. և զբարիս։ Հասի որպէս զի սպառնաբ ողորմութեբ սպառնաբութիւն զմեզ առ արտաքին հնարդումն. երկուբ խնդրին. այսինքն՝ կարօտութեբ, և Թշնամւոյն եղբարց։ Հ՛ս բարիք մեր։ Խնդրի կարօտութեբ, և Թշնամւոյն. բանդի այնպիսիք, որբ ո՛չ ունին զկարօտութեբ. և զՊշնամւոյն, ո՛չ պատրաստբ առնել զողորմութեբ. զի ողորմութեբ լինի կարօտելոց։ Խնդրին ինչք, և բարիք։ Պանդի որ ո՛չ ունի զինչս, և զբարիս. զի արդ կարասցէ օգնել այլում։ Հրդ եթէ որ ո՛չ կարէ օգնել, ո՛չ պատրաստ իցէ օգնել. բանդի առ անկարելին ոչբ պատրաստի։

Հարմնաբ բարիքն կրկնակբ են,

են, այսինքն, ունակ հարկաւորք են. և ունակ աւելորդք: Նայ- կան՝ որք են, որք պիտոյանան մեզ, և որոց կարօտ եմք: Ի սոցանէ ունակ հարկաւորք են առ կենդանս, և են այնք, որոց ոչ կարեմք կեալ: Ունակ հարկաւորք են առ կացութիւնս մեր, և են այնք, որք վայելեն կացութեաց մերոց: Աւելորդքն են այնք, որոց ոչ կարօտիմք. և են այնք, որոց կարեմք կեալ, և ունիմք զայն ևս, որ վայելէ կացութեաց մերոց:

Կարօտութիւն, և Շնո- թիւն երկեակ է. մինն է՝ ծայրա- գոյն. մինն է՝ մեծ, և մինն է՝ հասարակ: Ծայրագոյնն է այն, որով ոք կարօտի այնոցիկ, որք հարկաւորք են առ կենդանս: Մեծն է՝ այն, որով ոք կարօտի այնոցիկ, որք վայելեն կացութեաց նորա: Հասարակն է՝ այն, զոր ունին մարդկանք, և մարդոք:

Ոչք պարտական է՝ տալ յո- զոմէ զայն, որ հարկաւոր է՝ առ կենդանս. այսինքն, առանց որոյ նա ոչ կարէ կեալ: Զանազ զայս պահանջէ կարգ սիրոյ:

Զոր ունին զանելորդ բարիս, պարտական են օգնել, և օժան- դակել այնոցիկ, որք են՝ ի չեռին նեղութեան, և վտանգս. քանզի յայսմիկ պատահման յայտնապէս պարտական է պատուհասն մար- մնաւոր ոգոմութեց: Պարտա- ւորին են և օգնել այնոցիկ, որք են՝ ի մեծ Շնութեան, թէ- պէտ չկրեն՝ ի վերջնում. քանզի յոյժ յաճախէ՝ պատուհասն ո- գոմութեց՝ ի սը Գնոս: Զբեմս ոչ միայն պատուիրէ օգնել՝ ի չեռին նեղութեց կացուցելոց. այլ և այնոցիկ, որք են՝ ի մեծ Շնութեան: Զանազ ինքն ոչ բացորոշէ զանձինս: Զայ- ձեալ զի կատարեալ սէրն պա- հանջէ զայս: Զսա և պարտա- դին օգնել երբեմն մուրացոյ, և մուրացկանաց. քանզի եթէ ոչ օգնեցեմք նմ երբեք, անկցին՝ ի մեծ Շնութեան, և գու- ցէ՝ ի վերջին կարօտութեան:

Ա՝նձանունք, որք անդորը- մաբար վարեն՝ ի չենքեանց զաղ- քատս, և են յոյժ ժլատք, և յոյժ սիրեն զարծաթ, են՝ ի Շո- չան կացութեան: Այնպիսիքն դժուար մտանեն՝ ի յարքայու- թիւն երկնից: Զանազ ոչ եա նմ Ընչ զպահանս, և զչենարա- ւոր ժլատութիւն նմ, այլ առ ա- ռատաձեռնութիւն՝ ի ժամանակի հարկաւոր: Ա՝նառանդ եակերե- լիք են, և անդունելիք, և յոյժ դատապարտելիք, եթէ զգու- երբեմն վատնեցեն դէպ՝ ի զաղ- քատս, և՝ ի տնանկս, և զինչս, և զապրանս երբեմն մսխեցեն, և վատնեցեն՝ ի չոչնչութիւն:

Պարտաւորք առնել զղորմու- թիւն ամ կարօտեալ, թէ ոգի- ապ նոքա, և թէ մեղաւորք, թէ հաւատա- ցեալ, և թէ անհաւատ. քան- զի ամ մարդկութիւն զղոմ քան- էորք, ընկերք մեր են:

Ա՝յն, զոր առաք, ՝ի յղորը-

մութիւն, պարտի զոլ մեր · քանզի ՚ի մէջ ընչից այլոց ոչ ունիմք իշխանութիւն։ Սակայն ՚ի նեաւին հարկաւորութիւն առ ինչ հատուցման է։

Եւս պարտիմք լցուցանել զկարօտութիւնս ծառայիցն Աստուծոյ, որք առաքին ՚ի մէջ · առ ՚ի պաշտել մեզ զերս Ընծայինս, ՚ի բերս զպաշտօնեայս Քրիստոսի, և հաղարապետս խորհրդոյն Աստուծոյ, և որք ուսուցանեն մեզ զճանապարհն կենացդ, և վարդապետեն մեզ զերս երկնայինս, և որք են ժիր մշակք եկեղեցւոյն Քրիստոսի։ Քանզի մշակն արժանի է՝ վարձու, և հեղուկդ խրոյ։ Ընդունելի է՝ եւս որդւոմութիւն կամութեան աղքատացն Քրիստոսի, որք ձեզ տիրոջն Քրիստոսի կամաւ աղքատացան եկեալքեն · քանզի աղքատութիւն առցա՝ յոյժ բանաւոր, և արդարի է՝, մինչ լեալ է՝ ձեզ տիրոջն Քրիստոսի։

Բայց ՚ի պարտուց, պարտիմք եւս առատաձեռնք լինել, և կրթել զմեզ ՚ի գործս ողորմութեան։ Քանզի պարտիմք լինել գթածք, որպէս և Հայրն մեր երկնաւոր գթած է՝։ Ի նոցունց ողորմածք, զի և մեք զողորմութիւնն գտցուք։ Ընտրեցուք զողորմութիւն և յայնժամ, յորժամ ոչ եւիք պարտականք · զի նմանեսցուք հօր մերում, որ առատապէս բաշխէ զողորմութիւն եւր, և զանկ բացեալ է՝ ընդունի ողորմութիւն եւրոյ առնեցուն։

ՊՐԱԿ ԵՕԹՆԵՐՈՐԴ։

Յաղագս հոգեւոր ողորմութեան։

Ողեւոր ողորմութիւնն է՝ առաքինութիւն որ յօժարեցուցանէ զմեզ ցաւիլ ՚ի մէջ հոգեւոր թշուառութեանց եղբարցդ, զանազանել ազատել զնոսա ՚ի թշուառութեանց իւրեանց · զի օրինակ, բառնալ ՚ի նոցանէ զոգիսոսութիւն, և զմեղս · որք են յատուկ թշուառութիւնք։

Պատճիւնան հոգեւոր ողորմութիւնք յայտնապէս դասին, և ճանաչի ՚ի սէր գոյց · զանգի ասէ առիւն ՚ի սէ սա եաւատանող · եթէ ,, մեղոյծ եղբայր քո · յանդի՚ ,, մանեա՝ զնա՝ ։ Յորմէ երևի, եթէ պատճիւնութեամբ ՚ի նեղոյց պատճիւնեան, զանազ հանել զեղբարս ՚ի մեղաց, և ՚ի պատճառէ մեղաց · այսինքն, ՚ի տգիտութիւն, յորժամ կարելիք ։ Եւս եղբայրասիրութեան զայս ՚ի մէնջ պահանջէ ։ Քանզի զնա արդ կարէ լինել եղբայրասիրութիւն, եթէ թողացուք զեղբարս մեր կորնչիլ։

Պատճիւնան զհոգեւոր ողորմութիւն առաքել պարտէ անդէ · քան զպատճիւնան մարմնաւոր ողորմութեան ։ Քանզի առաքել բարեպարտի է՝ տալ զհոգեւորն, քան զնիւթականն, զի առաքել է՝ հոգեւորն, քան զնիւթականն, և առաքել չնորհապարտութիւն է՝ ազատել ՚ի հոգեւոր թշուառութեան,

թեան, քանզի՝ ի մարմնաւորացս՝ պանդխտ առաքեալ Քրիստոսի՝ հոգևոր Քրիստոսին, քանզի մարմնաւորն։

Պատուիրան հոգևոր որոմնութեամբ նախասահմանաբար պատրաստանդ զմեզ առ ներկուսին, այսինքն պարտաւանդ զմեզ, ուսուցանել սովիտաց զբանս Աստուծոյն, և զճանապարհն յաւիտենական կենաց։ և խրատել, և կշտամբել, այսինքն։ յանդիմանել սիրով զմեղաւորս։ Կամ պարտաւանդ պատրաստել մեզ այսօրինակ։ որք են՝ ի հոգևոր Քրիստոսէն, և առնել զայն ամ, որով կարենք արտահանել զեղբարս, և զմնացեալս մեզ՝ ի հոգևոր Քրիստոսէն։

Ընդդէմ պարտաւանդիցէ պատրաստել այս ներքինապէս, և առ ներքինն ներգործութեամբ, բայ հաւատացեալ հոգևոր Քրիստոսէն ընկերն։ Քանզի զինքեան ներգործութենէն հանապազ կարելիք առնել։ Օ՛ր օրինակ գանկալ, և փափաքիլ ազատել զնա՝ ի Քրիստոսէն իւրմէ։ կամիլ զազատութիւն նր, և աղօթել վա՛ր նր։ Կամ առ արտաքին գործ, կամ և այ՛ն մեր կողմանէ կարողութեամբ օգնելոյ նմա՝։ Քանզի առ անկարելին ոչ ոք պարտաւանդի։ Ասաւ առ ուսուցումն կնդրի դիտութենէն՝ ի լուսուցանօղն։ քանզի որ տալ կամ՝ ինչ չէ ուսեալ զնոս քրիստոնէականս։ ոչ կարէ ուսուցանել։ Ասաւն ոչ պարտաւանդի ուսուցանել, այլ ուսանիլ։ Կամ առ յանդիմանութիւն քարոզութեանն։ Կամ՝ եթէ գոյ՝ և ոչ ուսանի, և եթէ ստակաւճին ոչ է՝ ստոյգացեալ, և կանդնեալ, այլ կրկնելոյ է՝ ըզնոսա, քանզի ողորմութենին առնելի է՝ կարօտելոյ, և ոչ այնոցիկ, որք ոչ կարօտին ողորմութեան։ Կրկրորդ կնդրի, զի ոչ գտանիցի ընդունակագոյն ոք, քան զմեզ, որ վարկանիցի յանդիմանելոյ, և խրատելոյ զմեղաւորսդ, այլ՝ էն կամ ունիմ մեզաւորք զընդունակագոյն, և զյարմարագոյն օժանդակիչ իրեանց։ Ասեմ ոչ կարօտին մեզ։ Կրորդ կնդրի, զի լինիցի յոյս պաղոյ։ Քանզի ոչ պատաւորութեամբ առ այն, զորմէ ոչ գոյ յոյս։ Զորրորդ կնդրի, զի եցէ բարի առիթ, յարմար տեղի, և պատշաճաւոր ժամանակ։ քանզի յանդիմանութենէն պարտ լինիլ խոհեմ, և պատրաբեր։ Հինգերորդ կնդրի, զի լինիցի առանց ծանր վշտաց մերոց։

Որք ոչ են մեծաւորք, և դէտք, կամ պետք հոգևորք, միայն՝ ի սիրոյ պարտաւորութեան ուսուցանել սովիտաց, և յանդիմանել զմեղաւորս։ Կամ որք են դէտք, և մեծաւորք, նաև՝ ի յարդարութեան պարտաւորութենին առ սոյնպիսի բարեգործութենիս։ քանզի խոստացեալ են Աստ առնել մարդկանց

կանոց զհոգևոր բարեբաստութիւնս։

Որք ի ե֊բարպէս կարեն արդելուլ զմեղս, և ջանացանս, տալ կայմ զանց առնելոց զամանէ, մեղանչեն ընդ ե֊եմ այսր պատուիրանի ։ Քանզի առնդանեն զայսոքիկ պատճառնիւնասս ։ քանզի յայնժամ պարտաւանդէ պահել այս , յորժամ ե֊բարպէս կարելիք արդելուլ զմեղս։

Յորժամ յանդ֊նմանելիք ջուր , պարտիմք պահել զայն կանոն , և զայն կարգ , զոր ուսոյց մեզ Քն՝ ի սբ ա֊ետարանոջ , այսպէս , նախ առանձին ։ ապա՝ առաջի վկայից , և յետոյ ծա֊նուցանել պետացդ եկեղեցւոյ ։ Բայց եթէ ոչ կարէ պահել այս կարգ , առնելի է՝ այն , զոր խոհեմութիւն պահանջէ ։ Այսո֊ե֊նմանելիս մեծ խոհեմութիւնէ՝ ի կնս արիանալն ։ Քանզի առանց խոհեմութեաց ոչինչ լինի , և բազմիցս փոխանակ պարզոյ , լինին ճարտար , և՝ անխոհեմութիւնք , զոր ի կնս արիանալոյ ի յանդ֊նմանելն ։

ՊՐԱԿ ՈՒԹԵՐՈՐԴ։

Յաղագս առելութեան։

Տելութիւնն է՝ յոռութիւն , և մոլութիւն ենմ , որ յօժարե֊ցուցանէ առնել զոք , կամելով , և առնելով նոսա՝ զիւսաս , և զարշելով ի նոսանէ ։

Ատելութիւն , որով Աստուած , Աստուածային առաքինութեանց ասէ , որով զինքն ատէ , ինքնատեցուն ասէ , և որով եղբայրասպանութեան յորջորջի ։

Ատելութիւն , մինչ ուղղապէս հակառակն սիրոյ , է՝ յոյժ մեծ մեղք ։ Ասաի ասէ սբ առաքեալն Յոհաննէս ։ ամ , որ ատէ զեղբայրն իւր , մարդասպան է՝ ։ Ա֊եղբայս այս ի սեռէ իսրայէլ մահապարտ է՝ ։ քանզի հակառակ սիրոյ ։ Ա֊րդ որ բառնայ զսէր մահապարտ է՝ ։

Ոչ ցանկալ միասնել եղբարց , և դարձեալ ի նոցանէ , մեղանչէ մեղօք առելութեան ։ քանզի այս է՝ առելութիւն ։

Որպէս սէրն է՝ Աստուածութեան , այսպէս առելութիւն է՝ մարդ յոռութեան , և մոլութեան , և որպէս սէրն է՝ արմատ բարեաց , այսպէս առելութիւնն է՝ արմատ չարեաց ։ Ասաի որում յոյժ ողջախոհելի է՝ սէրն , այնու յոյժ փախչելի է՝ ի յատելութեան ։

Որ կամի ուսանել զժամանակս ոք միասնոյ միաբանից , զի զերծանիցի ի յանխոնարհականէն , և ի մահու հանած մեղաց , ոչ դադարէ զինքն առելութեան , և ոչ ընդդիմի սիրոյ մեղանչէ ։ Քանզի լսած գոյն է՝ կրել զժամանակաւոր միասնոյ , քան զյանխոնարհականն , և զիսոչտապոյնն , քան զմեծագոյնս ։ Ասաի , որում ոչ մեղանչէ , և ոչ անխոհեմաբար զոր ծէ , այլ յոյժ խոհեմաբար , և սիրէ զինքն , որ ընտրէ զիսոչտապոյն միասնոյ , քան զմեծագոյնս ։ զի զերծանիցի ի մե֊

մեծ-ագուռնէն , և ժամանակս՝ ՚ի սուն , զի ազատին ՚ի յանհետ նականէն՝ , այսպէս և ոչ մեղանչէ , և ոչ անխոհեմաբար դուժէ , այլ խոհեմաբար . և սկսի զընկերս , որ կամն ընկերն զժամանակաւոր ՚ի յանհետ առնականէն զերծանիցի , և ՚ի մահոնանէ մեղաց ազատիցի ։ Լաւագոյն է՝ , եթէ կամն արդար Հանապարհաւ ։

Ոչ ցանկայ զմահ արդար Հանապարհաւ , այնոցիկ , որք հոգևորապէս , կամ մարմնաւոր բանիւ առնեն զծանր վնաս հասարակաց , ոչ գործէ զմեղս առեալութէ ։ Քանզի արդար Հանապարհաւ ինդրէ զհատուցուցանել քարին , զի՝ առաւել քան զնմանաւոր քարին ։

Ոչ առաջ զչարագործս ուխնա չարագործն , և զկամս չարս , քան որում են չարք , ոչ գործէ զմեղս առեալութէ , այլ որ առաջ զանձինս ։ Քանզի չարութինք՝ առելի , և ոչ սիրելի ։

ՊՐԱԿ ԻՆՆԵՐՈՐԴ ։

Յաղագս դայթագղութէ ։

Ընդագղութինքն՝ ուղղաւեցեալ մեղքն ։ այսինքն , է՝ մեղքն այն , զոր ՚ի ձեռն Թիւր գործոց մերոց պատճառեալք կրեզքարս ։ Եւ բաժանի ՚ի ներգործականն , և կրաւորականն ։

Ներգործականն է՝ նոր ուղիղ առացեալն , կամ արարեալն , որ պղտոր պատճառէ զհոգևոր անկումս ։ Ընդինքն , չար , կամ որ ոչն զանձնաւոր չարն , առումս , կամ գործն այն , որ պատճառէ պղտոր զհոգևոր անկումս , առն ներգործականն գայթագղութէ ։ Կամ այսպէս առնեն ։ Ներգործականն գայթագղութինք՝ այդ , որով պատճառեալ պղտոր զհոգևոր առնէ զգործս , Թէ բան ինչ , Թէ գործ ինչ , և Թէ զանցառութէ ։

Ներգործականն գայթագղութէ կրկնական պատճառէ զհոգևոր առնելումն պղտոր , այսինքն , կամ ըստ ինքեան , կամ ըստ պատահման ։ Ըստ ինքեան պատճառէ , գործ ուղղակի հայի ՚ի յանկումս պղտոր , այսինքն , ուղղակի գիտէ անկումն պղտոր ։ Օ՛ր օրինակ , եթէ լինի մի ոք ինչ , այնու գիտացութէ , զի ոչ ածին ՚ի մեղս , լինն ներգործականն գայթագղութէ , որ ըստ ինքեան պատճառէ զանկումն պղտոր ։ Ըստ պատահման՝ որ յանկուցանէ , և ուղիղ զոք առ մեղս ։ կամ ստիպէ , և բռնադատէ զոք առ չարագործութէ , կամ Ջանայ , և ելիսանիւ ածել զոք ՚ի պատուիրանազանցութէ , առնէ զայթագղութէ , որ ըստ ինքեան , և ուղղակի պատճառէ զհոգևոր կործանումն , և անկումն պղտոր ։ Ըստ պատահման պատճառէ զանհետ պղտոր , յորժամ անուղղակի

զանկն միայն պատճառն անկումն այլոց • այսինքն , որ կասն մեղանչել , ուղղապէս ոչ դիտեն ածել զայլս ի մեղս , այլ միայն առաջին այլոց առնեն զայն , զոր ձանձրանչէ բնաւորեալ գոլ ածել զայլս ի մեղս : Քանզի որ մեղանչէ առաջին տկարագոյ , առնէ դժդայթադողութիւն , որ ըստ պատահման պատճառէ զանկումն այլոց : Օ ի մեղքն արարեալ առաջին տկարագոյ , ընդունակ է՝ ածել զնոս առ մեղս :

Կրօնական դայթադողութիւնն է՝ ինքն անկումն եղբօր • այսինքն , է՝ ինքն մեղքն այն , յոր սահի , և սպրդի եղբայր մեր , շարժեալ ի բանից , և ի գործոց մերոց :

Կրօնական դայթադողութիւն բաժանի ի տասնեւսն , և ի չորս կալեւսն : Տասնեւսն , որ և հոգի դայթադողութեան տկարագոյ , է՝ այն , որ ծնանի ի նեղսրտութենէ • և որ պատճառի ի չար օրինակ այլոց , կամ ի սոսկալեաց , զոր այլք առնեն • վ ա՞ ածելոյ զոք առ մեղս : Կնկալեալն է՝ այն , որ ոչ ծնանի ի նեղսրտութենէն , այն ի չարութենէ այնոցիկ , զոր դայթադողին : Օ ո՞ րօրինակ • դայթադողութեն փարիսեցւոց , զոր դայթադղեին ի բանից , և ի գործոցն Քրի , յորոց ոչ կարէր ծնանիլ դայթադողութեն • այլ առնեաւնէ չհաւատալ : Քասն ընկալեալ դայթադողեինն ասի փարիսեցական դայթադողութեն :

Ոչ միայն կրօնական գոյ թադողութեն կարէ երբեմն լինել առանց նեղսրտութենէն , այլ և նեղսրտութենն երբեմն կարէ լինել առանց կրօնականին : Քանզի եթէ ոք ընկալցի զառնեն դայթադողութենէ ի բարեաց գործոց , յայնժամ եղիցի կրօնական դայթադողութիւն առանց նեղսրտութենէն : Այս եթէ ոք չանայցէ ածել զոք ի մեղս , և նա՝ ոչ հաւանեցի , և ոչ դայթադողի , յայնժամ եղիցի նեղսրտութենական դայթադողութենէ առանց կրօնականին : Քասն առ նեղսրտութենական դայթադողուն ոչ լինի զի ինամեն եսակ հեառնելոյն կրօնականն , այլ բառնականն է՝ , եթէ եցէ բնաւորեալ ածել զոք առ մեղս , և պատճառել զկրօնական դայթադողութեն :

Ընդ նեղսրտութենական դայթադողութեն , որ ուղղապէս դիտէ ի սայթադատումն , և ի դատումն եղբօր , է՝ առանձնական մեղք ընդ-դէմ սիրոյ : Քանզի ուղղապէս հակառի սիրոյ : Ընդ սէրն ուղղապէս դիտէ առնել զշահ եղբարց • իսկ առացեալ դայթադողութեն ուղղապէս դիտէ վնասել եղբարց :

Որ այնպէս դայթադղեցուցանէ զեղբայր , թէ լինի առնեն նոա՝ գործելոյ զմահառու մեղս , մահացուցին մեղանչէ : Քանզի առնէ եղբօր զանձ , և գնայ վնաս : Օ ի խորհուրդ է , և ապականի զհոգի եղբօր : Իսկ որ լինի

լինն առնի գործելոյ զնեղելն մեզս, նեղելասբաւ մեղանչէ. քանզի ոչ սպանանէ զհոգին եղբօր։

Որ մեղանչելով ածէ զոք առ մեզս, զերկուս մեզս գործէ։ Մինն է՝ մեղքն գայթագղութիւն, որով զնասէ հոգւոյ եղբօր, և միւսն է՝ մեղքն այն, զոր գործելով գայթագղեցուցանէ զեղբայրն։ Ասաւ՝ և խոստովանութիւն պարտ ակն զերկուսեան խոստովանիլ։ Արդ զբազումս էած առ մեզս, պատուհաս և զայս յիշել՝ և խոստովանութիւն, ասելով, եղիր առնիր մեղանչելոյ բազմաց օրինակաւ խոտ։ Սակայն որ մեղանչէ, հետևելով չար օրինակին. զի՞ օրինակ, սեռանալով զայլս պռոնկիլ, և՝ ինքն պռոնկիլ, զմին միայն մեզս գործէ, այսինքն, զմեզս պռոնկութիւն։ Արդ՝ սա՝ ոչ զնասէ այլոց, այլ կրկ զնասս՝ և յայլոց։

Որք գայթագղեցուցին զայլս պարտին տալ նոցա զբարւոյ օրինակ։ Արդ՝ որպէս գայթագղեցուցանելով զնս, զնասեցին նոցա, այսպէս պարտին օգնել նոցա, տալով նոցա զբարւոյ օրինակ։

Որք յոյժ-ոչեցին զոք առ գողութիւն, կամ հրամայեցին այլոց առնել զգողութիւն, պարտական են հատուցանել զայն, զոր նք գողացան, քանզի ուղղապէս պատճառեցին զգողութիւն, բայց այնոքիկ, որք ոչ ուղղակի ածին զոք առ գողութիւն, ոչ պարտաւորին առ հատուցումն։

Որք ունին զմեծ հեղինակութիւն, և զմեծ անուն, և համբաւ, և որք են յոյժ հռչակաւորք, և անհնանիք, յոյժ պատուոն զգուշանալ, զնմին գայթագղեցուցանելոցն զոք. քանզի յոյժ զնասակար է՝ գայթագղութիւն, զոր սոյնպիսեքն առնեն։ Քանզի տկարքն սեռանալով զնմանէ՝ զնմին ևս, յոյժ թիւրին, և յոյժ վրիպին՝ և յոտնէ Ճանապարհէ։ Արդ՝ քանզի թուլանան՝ և բարեպաշտութէ, թողուն զնքեր մեռանելու։ սկսանին անարգել, և եպերել զպեսս, անդամանել, և արհամարհել զկարդս, հեգնել, և այպանել զկրօնաւորս, և հեղգանան՝ և գործս, և լքին՝ և համաւասոյ։

Գայթագղութեանն՝ և մէջ մեղայ, որք լինին ընդ-դէմ եղբօր, մեծ-ապոհ է՝, քան զայլս։ Քանզի այլքն կամ զնասեն մարմնական կենաց նորա, կամ համբաւոյ, կամ պատուոյ, կամ ընչից. կամ այլոց սոյնպիսեաց. նակ գայթագղութիւնն զնասէ հոգւոյ, որ է՝ առաքել քան զկեանս, քան զհամբաւ, քան զպատուս, և քան զայլս սոյնպիսիս։

ՊՐԱԿ ՏՐԱՆԵՐՈՐԴ։

Թէ երբ թոյլ տալի է, կամ լինիցի կրաւորական գայթագղութիւն, և թէ երբ պարտական եմք արգելուլ զնա։

Որանց հարկաւորութիւնք, և առանց մեծի չահաբեր տուիչ մեղուց, կամ այլոց, ոչ կարելի թոյլ տալ, զի մեղիցեն եղբարք։ Որանցիկ պատուիրէ սիրոյ պահել, և պատմանանել զիմեզ առաջի մեղուց այլոց, յորժամ դիւրաւարձս կարելի գայս առնել։ Որսոի առանց մեծի պատճառի ոչ կարելի խնդրել զիւիս ի վանականէ, և ի տուիչ հրամանէն։ Նմանապէս ոչ կարելի խնդրել մատակարարութիւն, և զպաշտօնէից խորհրդոց եկեղեցւոյ ի պաշտօնէից, որք պաշտելոց, և մատակարարելոց են զնոսա ի մեզս սահմանուս։ Որանցիկ մինչ պաշտելոց են զնոսա ի մեզս, եթէ խնդրելոցեմք զմատակարարութիւն ինոցանէ. լինելի մասնաւորք, և դործ-ակիցք մեղաց նոքա։ Սակայն մի հարկաւորութիւն, և մեծի չահաբերութիւն կարելի թոյլ տալ, յորժամ գործն այն, զոր խնդրելի ինոցանէ, լսոյ ինքեան. և բացարձակապէս, այսինքն, հատարակաբար կարէ լինել առանց մեղաց. քանզի յանիժամ մեղքն, որ լիցի, ոչ ծնցի ի գործոց, զոր խնդրելիցեմք, զի բացարձակապէս կարելի լինել առանց մեղաց, և ոչ ի խնդրոց մեղաց, զոր առնիցեմք, զի և սքբ բացարձակապէս կարելի լինել առանց մեղաց, այլ ի չարութենէ նոցա։ Որսոի ունելոյ զպատճառ, և գոլով ի հարկաւորութենէ, կարելի խնդրել զիւիս առ ոմոհասպահանջէ, որ Թէպէտ մեղիցէ, քանզի խնդրէ զշահ, և զիւիշս, սակայն մեք ոչ մեղիցոք, քանզի ունիմք զիրաւունս և զպատճառս խնդրելոյ զիւիս ի տոհմասիրացոյ։ Որանապէս որ նելով զպատճառս, և գոլով ի հարկաւորութենէ, կարելի խնդրել զիմատակարարութեն խորհրդոց ի պաշտօնէից, որք պաշտելոց են զնոսա ի մեզս սահմանուս, որք Թէպէտ մեղիցեն, քանզի անարժանապէս պաշտեն զսքբ խորհուրդս, սակայն մեք ոչ մեղիցոք։ Որանզի ունիմք զպատճառ խնդրելոյ զպաշտաւնութիւն սքբ խորհրդոց ի տոհմասիրացոյ։

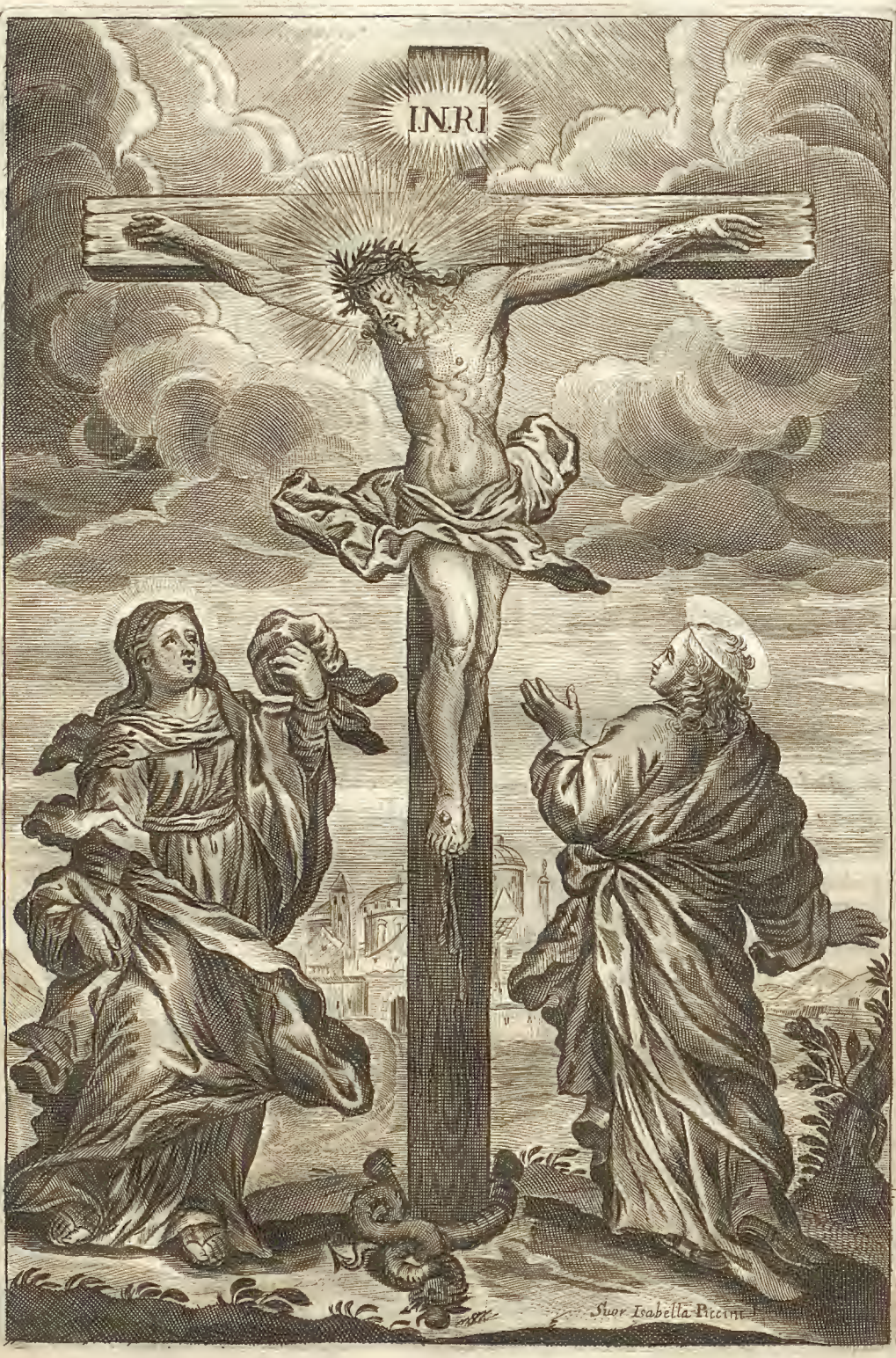
Ըստ Թոյլատրութեն գայթագղութեան ոմանք պատճառ, և մեծագոյն պատճառ, և մեծագոյն հարկաւորութենէ խնդրի առ Թոյլատրութեն վարիսեցւոյ գայթագղութիւն։ Որանզի առնել պատուիրեալ զիրս զոր Թագղութիւն նոցին, քան զոյ Թագղութիւն վարիսեցւոյն։ Որանապէս մեծագոյն պատճառ, և մեծագոյն հարկաւորութիւն խնդրի առ Թոյլատրութ-

տութեն դայթադրութեն բազմաց, քանզի առ Թոյլատրութեն դայթադրութեն սակաւուց, և առ Թոյլատրութեն ծանր մեղանաց, քանզի առ Թոյլատուն թեն Թեթև մեղաց, և վերջապես առ Թոյլատուութեն ամենք դայթադրութեն. քանզի առաջ հել պատասխրունք ապրելոյ զդայթադրութեն բազմաց, քանզի զդայթադրութեն սակաւուց, և առաւել պատասխրունք ապրելոյ զծանր մեղանս, քանզի զԹեթև, և առաւել զամենք դայթադրութեն, քանզի զկարծեցեալն մահն:

Յորժամ, եթե ապրելոյ զամայցելոք զդայթադրութեն այլոց, վասնզի փրկութեն մեր, և լինի այլոց մեծ, և ծանր վնաս. մանաւանդ հասատութեան, յայնժամ պատրունք զանձին առնել զդայթադրութեն այլոց: Քանզի յայնժամ դայթադրութեն նոցա՝ ծնանի ի չարութեն նոցա, և ոչ ի դոյծոց մերոց: Ասատ ոչնոր պատ, և ոչնոր կարէ քեցել, այ սինքն, ձգել զհոգևոր բարիս, որք են հարկաւորք վասն փրկութեն, վ՚ դայթադրութեան ուրուք: Նմանապես ոչ ոք պատասխրուն Թողուլ զհոգևոր բարիս, Թեպետ չնեցեն հատկաւորք վ՚ փրկութեն, վասն փարիսեցական դայթադրութեն այլոց: Ասատ ասէ տէրն. ,, Թոյլ տուք զնոսա. զի կոյրք ,, են կուրաց առաջնորդք: Նա պատճառն է՝ զի բազում հոգիք բարիք արգելանեն: Քանզի դողով մարդեկ յօժարք առ չարիս, յոյժ յանձին դայթադրին ի յատելութեն, և ի նախանձս: Ասատ ենե հանապազ պատրաստեալ զդուշանալ ապրելոյ զփարիսեցական դայթադրութեն նոցին, զբազում բարիս հարկաւորեալ Թողուլ, և ձգել, զի մի շարժիցին ի յատելութեն, և ի նախանձ:

Կանայք, որք անառակաբար, և վատշրեկապես զարդարուն, և ալձանն զինքեանս, զի շարժիցեն զմարդեկ ի ցանկութեն, և ի վաճառուութեն, ծանրապես մեղանչեն մեղանօք դայթադրութեն. նոյնպես և արք, եթե զայնպիսին ներս առնիցեն, որովք դժրնիցեն, և պատրիցեն զկանայս, և առ մեզս զնս քարշիցեն: Քանզի պատճառեն զկորուստ հոգւոց ընկերաց:

Որք զրեն, կամ նկարեն, կամ երեոցեն, և ցուցանեն զներս անպարկեշտս, և վատշրեալս, որք զարթուցանեն, և ընդ-ոստոյացանեն զցանկականն, և շարժեն ի ցանկութեն, մեղանչեն մեղօք դայթադրութեն: Քանզի դայթադրեցուցանեն զընկերս իւրեանց:

I.N.R.I
Suor Isabella Piccini

Ը Ն Զ Ե Ռ Ո Ղ Ո Ւ Մ Ն

Ե Ր Ր Ո Ր Դ։

Յաղագս պատմութեանցն առանց պատգամաց, և եկեղեցւոյ։

ՊԱՏՄԻՒԹԻՒՆՔ առանց պատգամաց են այնոքիկ, զորս եաւ Աստ ի ձեռն Մովսիսի, և զորս հաստատեաց, և պատուիրանեաց Քրիստոս ամենատպատուեալ, և որք գրեալ են ի քսանևերկու մատեանս, բայց ի պարագայիցն շատութիւն։ Իսկ պատմութիւնք եկեղեցւոյ են այնոքիկ, զորս պատմիչքն սքանչելոցն, հարանց Քրիստոսի։ Ջ ընձեռուսցես այս ուսումասիրելոյ, և անձանձելոյ ի վեց մատեանս։ Յառաջին մատենի Ճառեացդ զառաջին պատմութիւնսն, յերկրորդ մատենի, զերկրորդսն, յերրորդ մատենի, զերրորդսն, և զչորրորդսն։ Ի հնգերորդ մատենի, զհինգերորդսն, և զվեցերորդսն, ի հինգերորդ մատենի զեօթանեղորդսն։ Ի վեցերորդ մատենի, զութերորդսն, զինններորդսն, և զտասներորդսն, և զպատմութիւնսդ եկեղեցւոյ։

ՄԱՏԵԱՆ ԱՌԱՋԻՆ

Յաղագս առաջին պատմութեանն։

Յանուանէնս այսմիկ Ճառեացդ զինքեանք առաջին պատմութիւնսն, և զանց առնեացուն, որք զնոսա նմանս մատուցին կարեն, ի ձեռն զանազան պիտակաց։

ՊԱՐՈՒՆԱԿ ԱՌԱՋԻՆ

Թէ զինչ էիցէ առաջին պատմութիւն։

Առաջին պատմութիւնն ,, է այս։ Աստ եամ ,, Տէր Աստ քո, մի ,, ունիցիս զայլ ,, Աստս առաջի եմոյ։ Որ պատմութիւնս զերկուս հրամանս առնէ. այսինքն, հրամայէ զՃանաչելոն, և զՃշդիսիս պաշտել, և պարզեւս զառատ պաշտել։ Հրամայէ, զի պաշտիցեալք զՃշմարիտն Աստ, որ է ինքն, ոչ հրամայէ, և պարզեւս զպաշտութիւնս չառատաձեռն։ Հրամայէ զԱստպաշտութիւնն, և պարզեւս զկուռս

զկուսապաշտութիւն : Հրամայէ զՇնդրիտ . և Շմարիտ կրօնն . և արդելու զսուտ կրօնս :

Պատուհասն այս և է՝ ստորոտական , և է՝ բացատական : Ստորոտական , զի հրամայէ զՄ.Ճպաշտութիւն . և զՇմարիտ կրօնն , է՝ ստորոտական . նաև ըստ որում արդելու զկուսապաշտութիւն , և զսուտ կրօնս , է՝ բացատական :

Պատուհասն այս , ըստ որում է՝ ստորոտական , հրամայէ , զի հաւատացեալքն զՄ.Ճ, որ է՝ հաւատալ , թէ գոյ Մ.Ճ, հաւատացեալքն Ա.Յ , որ է՝ հաւատալ . թէ այնոքիկ . զորս Մ.Ճ մեզ ծանուցանէ , Շմարիտ են . և հաւատացեալքն Մ.Ճ, այսինքն , այնպէս հաւատացեալքն , թէ գնացեալքն առ նա՝ ի ձեռն սիրոյ : Հրամայէ և ս , զի յուսացեալքն Մ.Ճ և՛ ինձ՝ յաւիտենից : Կամանալ հրամայէ . զի յարիցեմք Մ.Ճ , երբեմն՝ ի վերջին վաղճան , սիրելով զնա՛ ի վեր քան զամենայն ինչ : Կամ և հրամայէ , զի ներբսապէս . և արտաքսապէս՝ ի վեր քան զամենայն ինչ՝ ի ձեռն ուղիղ կրօնին մեծապատուելոյ , և պատուհասելով , և դերյարդիցեմք զնա . հնազանդեցուցանելով , և խոնարհեցուցանելով զմեզ առաջի նր , և կարի յոյժ հպատակելով , և հնազանդելով նմա : Պանդխտ այս է՝ պաշտել զՄ.Ճ երբեմն զՇմարիտ Մ.Ճ , այսինքն . հաւատալ՝ ինձ՝ , յուսալ՝ ինձ՝ , սիրել զնա՝ , և դերապատուել զնա՝ : Օ երից առաքինացն , այսինքն , զհաւատսն . զյոյսն , և զսիրոյ՝ ի վեր բաւականապէս Ճառեցաք . իսկ զկրօնէ՝ ի վայր Ճառեցուք :

Պատուհասն այս , ըստ որում է՝ բացատական , արդելու զանհաւատութիւն , զյուսահատութիւն , զՄ.Ճառեցութիւնն և զսուտ կրօն , այսինքն զմոլութիւս , որք հակառակին Շմարիտ , և ուղիղ կրօնի : Օ երից առաքինոց . այսինքն , զանհաւատութիւն , զյուսահատութիւն , և զՃառեցութիւն՝ ի վեր Ճառեցաք . նաև զմոլութեց . և յուսութեց որք հակառակին Շմարիտ կրօնի , ի վայր Ճառեցուք :

Ի մէջ առաքինութեց . դէ ընակայքն , և դերադոյնքն են Ճաբանականքն . այսինքն . հաւատն , յոյսն . և սէրն : Պանդխտ անընդ-հատ Մ.Ճ հայեին : Ըստ և ծանրագոյն յուսութիւնն , և Թերութիւնն . են այնոքիկ , որք առաջեալ առաքինութեց հակառակին : Պանդխտ ծանրանայ մոլութի , ըստ դէրակայութէ առաքինութեան . որում հակառակ : Ըստ մոլութիւք , որք առաջեալ առաքինութեց հակառակին , են այսոքիկ այսինքն . անհաւատութի , որ հակառակ հաւատոյ . յուսահատութի , որ հակառակ Յուսոյ , և Մ.Ճառեցութի , որ հակառակ Մ.Ճառերութէ : Օ կին Մ.Ճաբանական առաքինութեանց , դերադոյնն , է՝ ուղիղ և Շմարիտ կրօնն .

կրօնն, զի կանխու զառաջինն տեղի ի միջ բարոյականաց։ Վանդի հայն ի պատուիրն Ա.Յ։ Ասատ զինի մտութեց, որք հակատրին Ա.Ջ աբանական առաքինութեց, ճանրապոյնն, են այնոքիկ, որք հակատրին Աշխարհս կրօնի։

ՊՐԱՆ ԵՐԿՐՈՐԴ։

Յաղագս Աշխարհս կրօնի։

Տ Ասարիս կրօնն է՝ այն, յորում պայտոն Աշխարհս Ա.Ջ։ Ասատ կրօնս այս ուսուցանէ զկերպ երկրպագելոյ Աշխարհին Ա.Յ։ Ասատ. զի ձա՛ նաչեցեալ, թէ զիա՛րդ պարտ ոիցին երկրպագանել Աշխարհն Ա.Յ, պիտոյանայ ճանաչել, թէ զի՞նչ եղէ երկրպագութի՛ն։

Երկրպագութի՛ն է՝ յարգումն և վերապատո՛ւմն, որով յարգեմք, և վերապատո՛ւեմք զոր, վ՛ն դերակայութե՛ն ևրոյ։ Ա՛յս որոյ ըստ դերակայութե՛ն անձին, զոր յարգեմք, և վերապատո՛ւեմք, պարտ լինել երկրպագութի՛ն, յարգումն, և վերապատո՛ւմն։

Դերակայութի՛ն կրկնակ մտած՛ել կարէ։ Ա՛յն անատ՛ղծ, և անհուն, միւսն ստեղծեալ, և չափաւո՛ր։ Ընատեղծ, և անհուն դերակայութե՛ն է՝ այն, զոր զերպոյն ո՛չ կա՛րէ լինել։ և ո՛չ մտած՛ել կարէ։ Որ է՝ այն, զոր Աշխ ունի։ Ստեղծեալ, և չափաւո՛ր դերակայութե՛ն է՝ այն։ որ ունի զչափ էակութե՛ն ևրոյ։ Որ է՝ այն, զոր ունին սքբ Ա.Յ։ Որ է՝ կրկնակ է՝, միւն դերապանց։ միւն ո՛չ դերապանց։ Դերապանցն այն է՝, զոր ունի Աշխարհս։ Ո՛չ դերապանցն այն է՝, զոր ունին այլք սքբ։ Ասատ միւս ըստ դերակայութե՛ն անձին պարտ լինել երկրպագութե՛ն, պարտ ոիցին զոր այնպան սեռք երկրպագութե՛ն, որպան են դերակայութե՛նք։ Ա՛յս ուրեմն զոն երեք զանազան դերակայութե՛ք, երեք և ասպատն լինել զանազան երկրպագութե՛նք։ Որով երևի, թէ զոն երեք չեղ երկրպագութե՛նք։ Ա՛յն ասի պաշտութե՛ն, որ է՝ այն։ որով երկրպագեմք Ա.Յ։ և վերապատո՛ւեմք զնա։ Ա՛յն ասի յարգութե՛ն։ որով վերապատո՛ւեմք զանձնօրհնեալ կոյսն Աստուած։ ևայլն Ա.Յ։ Եւ միւսն ասի յարգութե՛ն։ որով յարգեմք, և վերապատո՛ւեմք զոբն Ա.Յ։

Պաշտութե՛ն է՝ դերապանց վերապատո՛ւութե՛ն։ որով դեր՛ն վերոյ, և՛ իւիր քան զոտ՛ն վերապատո՛ւեմք զԱ՛ջ։ Ճանաչելով զնա իբրև զվերհատուն, և զբաշխարարն տէր մեր։ կամելով առնամանձ խոնարհութե՛ք հնազանդել։ և հպատակիլ նմա, և ընծայելով զմեզ բոլորովիմբ ի մշտնջենաւո ծառայս, առնամանձ ստորանկմամբ, և ենթարկութե՛ք։

Դերյարգութե՛ն է՝ վերապատո՛

տուհասեն, որով վերապատուհասէ զԱՅ, ձանաչելով զնա՝ առաքել չարիս զերկիր, քան զամ սբս, և առաքել փառաւոր պերճասիրտս:

Յարգումն է՝ վերապատուհասումն, որով վերապատուհասէ զԱՅ, երբեմն զբարեկամս նորին, ձանաչելով զնա հաճոյս, և ընդունելիս ԱՅ:

Ընդդիմութիւն երկրպագութեան կրնայն կարի լինել այսոքա ներքսապէս, և արտաքսապէս: Ներքսապէս լինի, յորժամ առանց արտաքին արտայայտութեան լինի ներսին: Արտաքսապէս լինի, յորժամ լինին հանդերձ արտաքին արտայայտութիւք: Ասան ներքին պաշտօնեի, որով ներքսապէս պաշտի ԱՅ, այսպէս սահմանի. ,, է՝ ներքին ներկրծութիւն, որով ,, ձանաչելով զԱՅ երկու զվերհա- ,, դմանեղ Տէր, և ունեցօղ զամ- ,, հաւն զերապատուհասին, և զերա- ,, կայութիւն, ամենաւեճ ենթար- ,, կմամբ, և ամենաւեճ խոնար- ,, հութիւք հնազանդեցուցանելիք, և ենթարկելիս զնեզ նմա, և խոս- ,, տովանելիք զնեզ դոյ հանապատագ ,, ծառայս նր, և դոյ հանապատագ ,, կատարող նմա՝ յամ երկու: Ասան զայս պաշտօնեի. որով արտաքսապէս, և երևելապէս պաշտի ,, ԱՅ, այսպէս սահմանի: Ընդ ,, արտաքին գործս այնորիկ, որոց ,, զգ կամիմք, և զհետեմք զնկուցանել, և ծանուցանել զնեզ երկրին պաշտօնեի. զի օրինակ, ծառայասութիւք, ծառայակրկնութիւք, զկնահաւացութիւք, երեսանկութիւք, մատուցմունք աղաչանաց, պատանաց, աղօթից, մաղթանաց, պատարագաց, կանգնեցուածիք տաճարաց, եկեղեցեաց, խորանաց, և սեղանոց. խունարհմունք զկնոյ, տարած մունք ձեռաց, երկրպագութիք. օրհնաբանութիք, փառաբանութիք, փառատրութիք, երգաբանութիք, գովաբանութիք. գովասանութիք, և այլք այնպիսիկ արտաքին, և երևելի գործք:

Ասան պաշտօնեայն. այսինքն պաշտօնեի. որով ԱՅ պաշտի, պաշտելի է՝ զԱՅ: Զանազն թէ պէտ զԱՅ կրնէ ձչմարիտ մարդ ունելով զձչմարիտ, և զկատարեալ մարդ-կային բնութիւն, անբաժանելի. և անձնամարդական միաձուլութեամբ անշփոթաբար միաձուլեալ ընդ ևնքեան. սակայն է՝ և ձչմարիտ ԱՅ, և անձն, որ է՝ ի զԱՅ, է՝ միայն ԱՅային: Զանազն ոչ զոն ի զԱՅ երկու անձինք, որոց միոյն ԱՅային կրնէ, և միւսն մարդ-կային այլ ոչ միայն անձն բանին, որ բանաւորեալ ևնթակայացուցանի զերկու կատարեալ անչփոթաբար միաձուլեալ բնութեամբ այսինքն զԱՅային, և զմարդկայինն: Ասան միևչ պաշտօնեին երբեմն առ անձն, և անձն, որ է՝ ի զԱՅ, է՝ միայն ԱՅային. հանապատագ զԱՅ պաշտելի է՝ ԱՅպաշտութիք, և այնու յար-

գու-

զուրթք յարդելի է՝ , և մեծարելի , ոյով յարդի Կ՚ը , և մեծարի , և ոյով ամենասքե երկրորդումին յարդի , և մեծարի ։

Ա Երապատումելի է՝ ամենօրհնեալ կոյսն Մարիամ գերյարդարդումք ։ Քանզի գոլով նա՝ մայր Կ՚Յ , վայելէ նմա սմանկան վերապատումումնեն , որպես և մարք իշխանաց աշխարհիս այսոքիկ պատուին երբեմն մարք իշխանաց ։ Ա ոչն միայն իշխանք պատուին , այնու պատուով , որ ինքեանց վայելէ , այլ և մարք նց պատուին , այնու պատուով , որ վայելի մարդոյն իշխանաց ։ Ընդէ ուրեմն պատուին պատուիլ մարք երկրաւորի իշխանաց , այնու պատուով ։ որ նոցա՝ վայելէ , ձի ի՞նչ ոչ պատուեսցին մարքն երկնաւոր Թագաւորին , այնու վերապատումումք , որ նմա՝ վայելէ ։ Մինչ ուրեմն վայելէ նմա գերյարդարդումք , քանզի է՝ մայր երկնաւոր Թագաւորին , վերապատումելի է՝ գերյարդարդումք ։

Ա Երապատումելի են և սքք Կ՚Յ յարդարդումք ։ Քանզի գոլով քարեկամք Կ՚Յ , ոյժմանն են սմանկան վերապատումումք ։ որում և քարեկամք , և նախորդարք իշխանաց աշխարհն պատուին , երբեմն քարեկամք իշխանաց , և արքայից ։ Քանզի ոչ միայն իշխանք , և Թագաւորք պատուէին , այլ և քարեկամք , և նախորդարք նց ։ Մինչ ի՞նչ ուրեմն ոչ վերապատումեսցին քարեկամք արքայիցն արքայից , և Թագաւորին Թագաւորաց ։ Մինչ ուրեմն վայելէ նմ յարդարդումք ։ քանզի են քարեկամք երկնաւոր ապրեցն ։ վերապատումելի են յարդարդումք ։

Ա Երապատումելի են և սք ընտանեկան պատկերք , խաչափայտն Քի , և այլք խաչք , պատկերք տիրամօր , պատկերք սրբոց , և նշխարք նոցին , եւ քանդիսիրքն այնու վերապատումումք , որ ինքեանց վայելէ ։ Պարտուն վերապատումիլ ։ քանզի յոյժ սք վերապատումեն , և մեծարեն սրբք՝ , վերապատումեն , և մեծարեն այնոքիկ , որոց են պատկերք , կամ նշանք , կամ նշխարք ։ Պարտուն իւրաքանչիւրքն վերապատումիլ այնու վերապատումումք , որք ինքեանց վայելէ ։ քանզի որում նրքն , որոց են պատկերք ։ կամ նշանք , կամ նշխարք , զանազան վերապատումումք վերապատումեն , այսպէս և ինքեանք ։ Ըստ այլով վերապատումումք վերապատումելի են պատկերք Քի , հոգւոյն սրբոյ , և երրորդումք , խաչն Քի , և այլք խաչք ։ այլով պատկերք տիրամօր , և այլով պատկերք այլոց սրբց ։ Ընդհանրապէս վերապատումումք վերապատումելի են պատկերք Քի , հոգւոյն սրբոյ , և երրորդումք , խաչափայտն Քի , և այլք խաչք , քան զպատկերս տիրամօր , որում և ապաստելի վերապատումելի է՝ Քի , հոգին սք , և երրորդումք ,

քան զսովորականսն Աստուած: Եւ զանազանեալս առանձինն վերագրեն պատկերը սովորաբար, քան զպատկերս այլոց սրբոց, զոր և առանձին վերագրեն սովորաբար՝ ի նմանէ, քան զայլ սբս:

Յորժամ ժամանեմք ի բանս նախադրութեան, պատուհասին Ա՝ պաշտութեան պարտականք իմք: Զանազան յորժամ բանականացն առաքեալքն մեզ Ա՝, երբեմն պարզեալն: Զանազանեալս պատուհասանդ իմոյ, յորժամ լինի առանձին պատեհագոյն ընդ-դէմ Ա՝ պաշտութեան, այնու, թէ այլոյն ոչ կարեմք յարձակել զնա՝: Պատուհասանդ և յորժամ եթէ զանազանացն առնիցեմք զԱ՝ պաշտութեան, լինի մեծ գայթագղութեան, զոր բարւոյն: Թուականն հանապատացեալքն ի ձշմարիտ կրօնէ, և այլք սոխակեանք լինին: Եւս պարտականք, յորժամ պարտին մատուցանել Ա՝ զոհս, և ընդրկպատուհանն, և զպատարագս: Եւս պատուհասանդ, զի մի յոյժ յամեցուցանիցեմք զնեղութեան Ա՝ պաշտութեան. և զի ի կէտ մանհուն երկայնացեալք զնեղութեան Ա՝ պաշտութեան: Եւ զի մի տանջիցէ զմեզ նեղ կերպիւ խիղճ մտացս մերոց շուրջ զայսու պատուհասանաւ, պարտիմք յանուանօրոշ, և յերեկոյին առնել զպարտս Ա՝ պաշտութեան, և ընդունել զնեղութեան նեղութեան Ա՝ պաշտութեան: Եւ զի հանապազ

քեցեմք, և դանձիցեմք զբաղումս ապաւինանս, պարտիմք բազմիցս յաճախ երկրպագանել զնեղութեան Ա՝ պաշտութեան, և կատարել զգործս Ա՝ պաշտութեան:

Որ զանխոնջ առնէ զնեղութեան Ա՝ պաշտութեան յայնմիկ ժամանակի, յորում պարտաճանդէս, մեղանչէ ընդ-դէմ պատուհասին Ա՝ պաշտութեան: Զանազի զնա առնէ զպատուհասանդ իմոյ:

Որ ոչ կամի պատուհասել, և յարդել զԱ՝ ածին, կամ զսբս, բարեկամս Ա՝, մեղանչէ ընդ-դէմ ուղիղ, և ճշմարիտ կրօնի: Զանազի ուղիղ, և ճշմարիտ կրօնն, որ նախնիսաբար պատուհասէ զԱ՝ պաշտութեան, երկրորդ-աբար պատուհասէ զնեղութեան սուրբ ուսուցչացն մերոց, և բարեկամացն Ա՝: Զանազի, որ առաքեալ՝, վայելէ զնմ վերապատուհասին, և զնեղութեան նաև մայրն Ա՝, և յարդիցին բարեկամք նր:

Որ ոչ կամի յարդել, և մեծարել զպատուհասս, զնաչէ Քն, և զնշմարիտ սրբոց, այլ անարգէ զնոսա՝, յոյժ մեղանչէ. քանզի առնէ զանարգանս Քն, և սրբոց նր:

Կարեմք և զբարեխօս ձգել զսուրբսդայն, և զսբս, և այսու և պատուհասել զնս: Օ՜ որ մարդ իշխանաց, և բարեկամք նր, կարէն բարեխօսել առաջի նր, այսու և մայրն երկնաւոր Աստուածածնին, և բարեկամք նր

կա-

կարեն բարեխօսել ձեզ մեր առաքեալն Նր: Որպէս ՚ի հարկաւորութիւնս մեր կարեմք և մեք դիմել առ բարեխօսութիւնս սրբոց:

Որ ոչ կամի բարեխօս արկանել զանարգեալն, և զբնն ԱՅ, այլ անապրեի, և արհամարհէ զբարեխօսութիւնս նոցա, յոյժ մեղանչէ: Քանզի անապրեի զնայն ԱՅ, և զբարեկամն Նր:

ՊՐԱՆ ԵՒ ԲՈՐԴ:

Յաղագս սուտ, և ինքնակամ կրօնի:

ՍՈՒտ, և ինքնակամ կրօնն է՝ Թիւր, և ամբարտաւանութիւն: Կամ այսպէս սահմանի, է՝ այն, որ կամ ուսուցանէ զպաշտօնեայսն Թ, որ չէ առնելի, կամ ունի զԹիւր եղանակ պաշտանն, կամ պատուիրէ պաշտել զայն, որ չէ պաշտելի:

Սուտ կրօնն կրկնակ է՝: Ա՝ննն է՝, որ ունի զանպատշաճ, և զանվայելուչ պաշտօնութիւնս: Ա՝յսինքն, սուտ, և Թիւր, և ինքնակամ, կամ ամբարտաւանութիւնք պաշտէ զՀիմարնան ԱՅ: Ա՝նևանէ՝, որ զպաշտօնութիւնն, որ վայելէ Ճշմարտին ԱՅ, տայ չառաքեալոց, կամ առեղծուածոց:

Սուտ, և ինքնակամ պաշտօնութիւնք պաշտէ զՀիմարնան ԱՅ, որ հնոյ օրինի արարողութիւնս պաշտօնութիւնք պաշտէ զՀիմարնան ԱՅ, զոր օրինակ Թլփատուն, մսաստուցանէ զպատա-

րագս հնոյ օրինի, և զայլս սոյնպիսիս առնէ: Քանզի սոյնպիսիսքն սուտ են այժմ, և ինքնակամ քրիստոնէական հաւատոյ: Քանզի նշանակեն զՔն գալոց, և ոչ եկեալ: Որ սուտ է՝, և ինքնակամ հաւատոյ:

Ընդհակառակն այն, որ որպէս զպաշտօնեայ եկեղեցւոյ, կատարէ զբարեհանոյացուցիչ Թիւնս Օրինակ՝ պատարագի, արձակէ զմեղաւորս, և զայլս սոյնպիսիս առնէ, սուտ, և ինքնակամ պաշտօնութիւնք պաշտէ զԱՅ: Քանզի սոյնպիսիքն գործք սուտ են, և ինքնակամք հաւատացելոց: Քանզի որք ինչ արձակին, չեն արձակեալք: զի աշխարհականն ոչ ունի զիշխանութիւն արձակելոյ, և որ ինչ արարեալ, չէ պատուական:

Որ հեղինակութիւնք եւրով հաւրէ զնոսա տուեալ, և առաքեալ՝ հաւատացելոց՝ զի առնիցեն զնա եթէ զնոս յօրինեցեալս, և շարակարգեցեալս ՚ի եկեղեցւոյ առ պաշտօնն ԱՅ, սուտ, և ինքնակամ պաշտօնութիւնք պաշտէ զԱՅ: Քանզի սուտ: Օ՚ն սուտ՝, զոր ասէ:

Որ առաքեալ՚ն հաւատացելոյ զսուտ նշխարս, զի եւկր պագանիցեն նմ եթէ նշխարաց սրբոց, և որ զսուտ պանծալիս առաքեալ՚ն հաւատացելոյ, և պատրէ ասելով, Թէ տեսեալ է զԱՅ՚ն նայն տեսկս: և Թէ ընկալեալ է զհրեշտակական խո-

տանիցուք ի: կամ ձի ստանալոյ զդէնսարս, կամ վասն չարժելոյ զմարդիկ ի ջերմեռանդութիւն, ասա, և վասն կանգի պաշտելոյ զԱՀ, և մեղան չէ: Պանդիր մոլորեցուցանէ զհամաստուածեալս:

Ի՚ելոյդ պաշտելութիւն պաշտոն զԱՀ, որ պաշտէ զԱՀ առաքելոցն թողութիւնք, որք ոչ են յօրինեալք ի եկեղեցւոյ, այլ են զուարթք ի տմարութեցն եկեղեցւոյ:

Կրօնն, որ զպաշտելութիւն, որ վայելէ Աչխարհին Ա՚Յ, տայ չաստուածոյ, կամ ստեղծուածոյ, արտաքոյ, և բաժանի ի կռապաշտութիւն, ի կախարդութիւն, և ի հմայութիւն:

Կռապաշտութիւն է՝ միոյ ասելոյ կրօն, որ զպաշտելն, որ վայելէ Աչխարհին Ա՚Յ, տայ չաստուածոյ, և ստեղծուածոյ: այսինքն ոչ չաստուածս, և զստեղծուածս պաշտէ երբեմն զԱՀս, ասա տուն եղով, և մեծարելով զնոսա: Ասան որ հանաստոյ բանիդ կռոց, և յոտատ ինչ ինոցանէ, հնազանդի, և հպատակի նոյ: տարան, և եղինչն ինոցանէ վերապատուի, և մեծարի զնոս: յոտատ, և յարգանէ ինոսա: ծոնդրդնի, և երկրպագէ նոյ, խոնարհի, և բանայ զդլուխ առաքին նոյ: կանգնէ զտաճարս, և զսեղանս ի պատիւ նոյ: պատարագէ, և խնկարկէ նոյ: և մատուցանէ առաքին նոյ զարդ Թս, և զպաղատանս, առնէ զկռապաշտութիւն, և ի կռապաշտութիւն:

Կռապաշտութիւն բաժանի ի նենգամանն, և ի տեսականն: Նենգամանն այն է՝, որով ոք առանց նեղելոյն կռապաշտութիւն մեծ երկիւղն պատուոյ պաշտէ զկռոս: այսինքն առանց դիտաւորութեան յայտնելոյ զկռոն, մեռանի զարհուրելի մահիւն առնէ նոյ զարհուրելին պատիւ: Տեսականն բաժանի ի կռապաշտութիւն, և յանկռապաշտութիւն: Կռապաշտութիւն այն է՝, որով ոք զայն, զոր կռապաշտէ, ի դիտաւորով պաշտէ, ի յանկռապաշտութիւն, համարի, թէ նոյ ՀԱ: Անկռապաշտն է՝ այն, որով շարժեալ ի յայտնութիւն: որով զԱՀ առէ, կամ ի յերդնէ, որով տեսչայ առանաց զիր ինչ ի կռապաշտնայէ, կամ ի յայլմէ ստեղծուածոյ, կռապաշտութիւն զնոյ զայն պատիւ, որ վայելէ Աչխարհին Ա՚Յ: և պաշտէ զնոսա կռապաշտութիւն զԱՀս, զորս ոչ համարի զոյ ԱՀս, այլ ճանաչէ թէ չէն ածք: Յորոց երկուքն, թէ նոքա՝, որք կռոց երկրպագանեն, երբեմն մոլորին մոռաք, կարծելով զնոսն զոյ ԱՀս: երբեմն ոչ, այլ ճանաչեն, զնոսն ոչ զոյ ԱՀս: Այլոյն առանձին պաշտին զնոսա կամ մի տիպութեամբ, կամ վասն չպատուելոյ:

Ոչ միայն տեսական կռապաշտութիւն է՝ մահացու մեղք, այլ

այլ և նմին Թեսաղոնիկեցւոցն։ Տեսականն է՝ մահաբոյս մեղք։ Վիճակի առնեն զմեծ անիրաւութիւն ընդդէմ Ա.Յ. զի զպատուհաս, որ նման միայն վայելէ, բառնայ, կասուսց, և ըղձիւ, ինանիլ, և տայ առեղծուածոց։ Այս է՝ մեծ անիրաւութիւնն ընդդէմ Ա.Յ։ Վիճակեցաւն և աս է՝ մահաբոյս մեղք, զի՝ զպատուհաս առաւելոյ, և կեղծաւորի. քանզի զիսաւն հանապատացելոյ, հանապատոյ, և ձշմարիտ օրինի։

Ընդհատակ կատարածութիւն է՝ ծանրագոյն մեղք քան զկատարածեալն։ Վիճակի անկատարն ունի զանկատար չարութիւն կատարած. քանզի մեծ չարութիւն, և մեծ անիրաւութիւն է՝, յայտնի ձանաչելոյ ուրանալ Ա.Յ զպատուհասն, որ նման միայնի, և առաւել զնա սատանային, և առեղծուածոյ։

Կախարդութիւն, որ և դիւթութիւն, մոգութիւնն, և հմայութիւն ասի է՝ դաշնակցութիւնն ընդ սատանային, որով ոք բացատրաբար, կամ ներքինապէս կարդայ զօգնութիւն սատանայի. կամ ձի ձանաչելոյ զներքինդունական, և զանձնիշխան ապագայս. որք բնականաբար ոչ կարեն ձանաչել. կամ ձի ձանաչելոյ զերս գաղտնիս, որք նմանապէս ոչ կարեն բնականաբար ձանաչել, կամ ձի սատանայի զոր ինչ օգնականութիւն սատանայի, զոր օրինակ, գրկաւորութիւն, գառաջքուութիւն, գմեծարանս, գինչս, և գայլս սոյնպիսիս. կամ ձի գոյ ծանութիւն, գասպրանս, գինչս, և գայլս սոյնպիսիս. կամ ձի գոյ ծանելոյ գնոսս հիանալիս. այսինքն. գայնպիսիս, որք ոչ կարեն լինել բնականաբար. վասն վնասակարի ապագայ. զոր օրինակ, ձի չարժիլոյ գրաւ տեղի յանկուածի, և սա անպարկեշտ սէր։

Կախարդութիւն լինի կրկնակի, կամ բացատրաբար, կամ լռաբար, և մերձենալաբար։ Բացատրաբար լինի, յորժամ ոք բացատրաբար, և իսկապէս դաշնակցի, և ընկերակցի ընդ սատանայի։ Լռաբար, և մերձենալաբար լինի, յորժամ ոք դեղերի, և անոյշ այնպիսի նրոյց, որք կախարդականք են և յորժամ՝ ի ձեռն սոյնպիսեացդ Ջանայ սատանայ, կամ առնել զկոր ինչ։

Ընդ, սա որս ինդրի օգնականութիւն սատանայի, կամ են այնպիսիք. որք ամենևին ոչ կարեն լինել, կամ ձանաչել բնականաբար. այլ ինդրեն զօգնութիւն Ա.Յ. կամ են այնպիսիք, որք կարեն լինել՝ ի սատանայէ. և կարեն ինանիլ ձանաչել։ Այնք են այնպիսիք, որք ինդրեն զօգնութիւն Ա.Յ. որ սա նոր կարդայ օգնութիւնն սատանայի, առնէ զկուսապաշտութիւնն. զի զայն, որ վայելէ միայնոյ Ա.Յ. տայ սատանայի։ Լսակ եթէ են այնպիսիք, որք կարեն լինել. և կարեն ձանաչել բնականաբար. որ կարդայ զօգնութիւն սատանայի, առնէ զընկերակցութիւնն ընդ սատանայի, և ապստամբէ ի Ա.Յ, և

և անկանի՛ ի յոտս քահանայ կուսակրաց, և ասասցէ ցնա. Ես մեղայ յԱստուած, և առաջի քո, և ոչ եմ արժանի կոչել զանուն նորա. և արասցէ նմա քահանայն ըստ կարգի, և ապաշխարեսցէ զամիսս երիս, և ապա մտցէ ի սուրբ սեղանն:

Եթէ կին պոռնկանայ ի ժամանակի ամուսնութեան իւրոյ, և ոչ գիտասցէ այր նորա, և ապա գիտասցէ, և ոչ կամեսցի կալ ընդ նմա, զի ոչ կամեցաւ զնա ի սկզբանէ, և ոչ ինչ ունի ի նմա, զի ոչ ետ նմա զինչս իւր

ՊՐԱՆ ՀՈՐՈՄՈՑ:

Յաղագս անկրօնութեան:

"Սկզբնութիւնն է՝ որ կամ ուղղութիւն առնէ զանպատուհասութիւն Ա.Յ, կամ զհետ առնէ զանպատուհասութիւն: Այս ոտանաւորիս ի Ա.Յ ազատութիւնն, յեղերութիւնն, զանցութիւնն, և ի հայհոյութեանն, և սրբապղծութիւնն, և ի սիրնամականութիւնն:

Ազատութիւնն է՝ ասել թէ, կամ դուն ինչ, որով ոչ վտանգէ, ա՛ր թե օր Ա.Յ նոյն առնէ առնելոցդ, առնենադէս: առնենաց: առնենազօր: առնենագործ, առնեաղորմ, և այլ: Այս՝ կրկնակ, ինչն քաջ, և առեսական: և սիրան նեղասրտական, և մեկնական: Այսոսին, և առեսականն այն է՝, որով ոք քաջագործութիւն երկեայն, և տագնապութիւն զսաստիկ Ա.Յական հատուածոյն: և ցանկայ փոյթն ոչ երկնալ, և սասպիլ զնոսա: Օ՛ր օրինակ: առեսականաւ փորձէ Ա.Յ, որ տագնապելով զՀոգի տարտամութիւն ուղղակաս հաճատոյ, զիս սասպելոյ զինքն զնոսա, խնդրէ զգանգնելոս: Օգտութիւն: և մեկնականն այն է՝: որով ոք քաջագործութիւն ոչ դիտէ փորձել զԱ.Յ, այլ խնդրէ, կամ առնէ զայն, որով Ա.Յ փոյնի: այսինքն վատահն, և հանդուգնն առ այսպիսի նոս, առ որս խնդրին սքանչելիք: Օ՛ր օրինակ: որ դնէ զինքն ի յոտպատիս: յոտի ոչ կարէ զերծել, եթէ ոչ սքանչելագործ: մեծիմական փոյթութիւն փորձէ զԱ.Յ:

Որ առեսական փոյթութեամբ փորձէ զԱ.Յ, մահացօրէն մեղանչէ: քանզի երկեայն զկա՛ սասպելութեանցն Ա.Յ, որ՝ մեծ անպատուհասութիւն, որ չինի ընդդէմ Ա.Յ: Քանզի ամ կատարելութիւն նո՛ է՝ ինքն սասպութիւնն, և ճշմարտասութիւնն: Որպէս որ երկեայն, և սասպ կուսն զնամանէ, առնէ զմեծ անպատուհասութիւն Ա.Յ: և մահացօրէն մեղանչէ:

Որ միամտութեամբ: և անվեր բանկատամբ փորձէ զԱ.Յ մեկնական փոյթութեամբ, առանց դնելոյ զինքն ի մեծ որոգայթի, ոչ մեղանչէ մահացօրէն: քանզի մինչ ոչ սասպակուսն զԱ.Յական կատարելութիւն, և ոչ դնէ զինքն ի մեծ, և ի յայսմանի որոգայթի, և մինչ միամտութեամբ, և անվեր բանկատամբ փորձէ զԱ.Յ միամտութեամբն: և անվերասուն առնեն զնա անմեղապարտ լի Ա.Յ մահացու մեղաց: Որսոն յայնժամ մեղքն, որ եղեցի: եղեցի ներելի: Այս եթէ ոչ առնեցէ զայնպիսին ապաշխարել, կամ սասպելոյ ի հարկաւորութիւն, և բարեպաշտ օգտակարութիւն, և ոչ ներելի մեղացն: զի յայնժամ

ժամ ոչ եղիցի փութալոմն Ա՛Յ, այլ գործ թարի:

Ա՛խստաբանութիւնն՝ զանցա թարութիւն ինչ, որով ոք զանց առնէ զայնմանէ, զոր ուխտեաց Ա՛Յ: Որով անպատուհաս Ա՛Ջ: Բանզի վայելէ նմա, զի կա տարեսցի այն ամ, որ խոստա ցաւ նմա: Օ՛ զրկէ ի վայր լինա կատարելապէս Ջառեսցուք:

Ա՛րդհատանութիւն է՝ զանց յարութիւն ինչ. որով ոք զանց առնէ զայնմանէ, զոր երդուաւ: Որով և այս անպատուհաս Ա՛Ջ: Բանզի վայելէ նմա. զիսմի ա նաւն նը՛ ի զուր յիշեսցի: Օ՛ զրկ մէ և այս ի վայր լինակատարելապէս խօսեսցուք:

Հայհոյաբանութիւնքն են հայ հոյանք, որք լինին ընդ-դէմ Ա՛Յ, և սրբոց նորին: Որովք յոյժ ան պատուհաս Ա՛Ջ, զի ուրանան գիտատրելութիւնս նը, և դնեն ի նմա զանկատարելութիւն: Օ՛ զ լոց և այս լինակատարելապէս ի վայր Ջառեսցուք:

Սրբապղծութիւն է՝ պղծութի սրբոյն նոյն նոճիրեցելոյ, և սրբազնեցելոյ ի պաշտօնս Ա՛Յ: Կրկնակ է՝ սրբապղծութիւնն, մինն է՝ անձնական, մինն տեղա կան, և միւսն նիւթական:

Ընձնականն այն է՝ որ լինի ընդ-դէմ սրբազնեալ անձին: Օ՛ զրկեսցուք. հարուածս, հար կանուածս, և զանուածս, որով ոք հարկ, հարկանէ, և զանէ զկ ղերկեսս, և զանձինս եկեղե ցականս, անարժան բարշուածս, որով ոք զարկէ զեկեղեցական ոտս աշխարհական դատաստան, վանաշտս պղծուածս, որով ոք անդ-դնի, և լրբանայ պղծել, և ապականել զանձինս սրբոյ նեաս, և նոճիրեաս Ա՛Յ ուխ տիս ողջախոհութիւնէ. և այլք սոյնպիսիք, և սոցին նման ա նարգանք, որք լինին եկեղեցա կանաց:

Տեղական սրբապղծութիւնն է՝ ամ նեղոծութիւն, որով եկե ղեցի պղծի, և ապականի: Օ՛ զ լոցիսկ. հեղուածս մարտ կային արեան. մարտ-ասպանու թիւն, սերմնահեղութիւն, յայտնի, և անհրաժան դերեզմանս բանա դրեցելոյ, կամ ոչ մկրտեցելոյ. աշխարհական գործ, որք ընդ դիմանան սրբութիւնէ եկեղեցւոյ, ո՛ րպէս. վաճառականութիւնք, անպատեհ զուարճութիւնք, և մերձաւորութիւնք. աղխութիւնք. խաղովութիւնք, դադրութիւնք, և կռիւք, աշխարհական ժողո վք. պանդոկութիւնք ձիոց, և այլք սոյնպիսիք իրակութիւնք: Եթէ եկեղեցական իրք յափշտակիցին ի եկեղեցւոյ, և եթէ այնոքիկ, որք փախեան ի եկեղեցին երբ ի յարապատան, բռնութիւնք արտաքսիցին ի եկե ղեցւոյ, և եթէ այլք սոյնպի սիք լինիցին:

Իրական սրբապղծութիւնն է անապծան պաշտօնս, և անար ժան մատուցանելն սրբ խոս հրդ-ոց. զի լրբնական, եթէ պաշ տօնեին, կամ ընդ-ունկցին հան

դերձ մահացու մեղաւք. կամ անարգեցին եկեղեցական խորհուրդք. կամ անպատուեցին, և եպերեցին սբ. որոյք կատարին, և պաշտին սբ խորհուրդք: Պղծումն, և անպատուեմն եկեղեցական սրբատեղեաց անօթոց, և սրբազնեալ պղեսոյ. զո՛ օրինակ, եթէ պղծեցին, և անարգեցին: Ընդարձակումն, և եպերումն սրբազնեալ պատկերաց, նշխարաց սրբոց, և սբ Գրեանց, և այլոց սոյն պիտոյից:

Սրբապղծութիւնն ըստ սեռի իւրում է՝ մահացու մեղք. քանզի ունի զմեծ անարգանս սրբոյն զոր սրբազնեալ անձանց, տեղեաց, և նրոցա նմ՛ ինչ է պաշտումն Ա՛Յ:

Սիմոնականութիւնն է՝ կամաւ՛ որ չանացումն գնելոյ, կամ վաճառելոյ ժամանակաւո՛ր նուաճ ինչս հոգևորս. կամ որք զոգ պակեցեալք են ընդ նմա հոգևորս: Օ՛ զո՛ օրինակ. որ գնէ, կամ վաճառէ ժամանակաւո՛ր նուաճ ինչս գերբնականս, զընտրեալ Ա՛Յ, զպատուս հոգւոյն սրբոյ, զխորհուրդս եկեղեցւոյ, զինս սրբազնականս, զբարոյս, զաղօթս, զձեռնադրութիւն, զաստիճանակութիւն, զեկեղեցական տնօրինութիւնս, զեկեղեցական տուայտաբանութիւնս. զօրհնութիւնս, զբանադրանս, զեկեղեցական ընտրութիւն, զեկեղեցական առաջնորդութիւն, և զայլս սոյնպիսի նուս հոգևորս, և եկեղեցականս:

Կամ զանօթս, և զդրեսատս սբս, որովք սբ խորհուրդք մատակարարին, և պաշտին, և զայլս սոյնպիսի նուս զուգակցեալս ընդ հոգևորս, առնել զսիմօնականութիւն: Բանզի դնէ. կամ վաճառէ զնուս հոգևորս, կամ որք զուգակցեալք են ընդ հոգևորս:

Սիմօնականութիւնն է՝ ի սեռէ իւրմէ մահացու մեղք: Բանզի առնէ զմեծ անպատուութիւն պատգուացն Ա՛Յ, և ինքեան Ա՛Յ, որ պատգուէ զնոսա: Բանզի զպատգուս, և զընտրեա Ա՛Յ ստորնաշափէ ժամանակաւո՛ր նուաճ, որ է՝ մեծ անպատուութիւն պարգևացն Ա՛Յ, և ինքեան Ա՛Յ: Ուստի յոյժ սիմօն կախարդն առաջ առաքելոցն. տուք և ինձ զիշխանութիւնս զայս, զի որ վերայ դնեմ զձեռս, առցէ զհոգի սբ. պատասխանեաց նմա Պետրոս առաքել. արծաթ քո ընդ քեզ, լինի ի կորուստ. զի զպատգուն Ա՛Յ, համարեցար ընչիւք առնուլ: Ո՛չ դոյ քեզ մասն, և վիճակ ի բանիս այսմիկ: Բանզի սիրտ քո ոչ է՝ ուղիղ առաջի Ա՛Յ: Յորոց բանից յայտնապէս երևի, թէ յոյժ մեծ մեղք է՝ սիմօնականութիւն: Նա պատճառն յայտ է՝. զի ոչ միայն առնէ զանպատուութիւն, և զանիրաւութիւն պատգուացն Հոգւոյն սրբոյ, և ինքեան հոգւոյն սրբոյ, որ զնոսա առաստաւորէ բաշխէ. այլ և առնէ զմեծամեծ վնասս եկեղեցւոյ, և հաւատացելոց: Բան

զն կարէ լինել, զն ի ձեռն կա-
չառաց անարժանքն յառաջ ըն-
թանայցեն, և արժանաւորքն ի
յետս ծառայցեն: պաշտօնեայք
եկեղեցւոյ յայնժամ յօժարու-
թիւ պաշտիցեն հանապատացելոց
զնորհուրդս, և բաշխեցեն նոց
զիոզևորս, յորժամ յուսան զնո-
ցինչ: եսկ յորժամ ոչ յուսան
զնոր ենչ, յուլանայցեն, և թու-
լանայցեն, և Թոյլ տայցեն
կորնչիլ զբազումս: Ասասկ յոյժ
զգուշանալի է՝ շուրջ զայսու յո-
ւսումբ, և մոլութիւբ:

Երրեակ է՝ սիմօնականութիւն,
ինչն մտաւորական, ինչն դաշ-
նակցական, և միւսն ասի երա-
կան: Մտաւորականն այն է՝,
ոչ առանց ուրուք դաշնակցու-
թիւ լինի մարդ: Օ՞ր օրինակ.
եթէ ոչ տայցէ զիոզևորն,
հանդերձ ակնկալութիւբ, զի առ-
ցէ փոխանակ նո զժամանակա-
ւորն, և հանդերձ դիտումբ
ըստ ութիւբ պարտաւորելոյ զայն,
որում տայ զիոզևորդ, առ ի հա-
ստուցանել ինքեան զժամանա-
կաւորն: Այսինքն եթէ տայցէ
զժամանակաւորն, հանդերձ դի-
տաւորութեամբ պարտաւորելոյ
զայն, որում տայ զժամանակա-
ւորն, առ ի հաստուցանելոյ ին-
քեան զիոզևորն, առանց ու-
րուք դաշնակցութեան: Դաշնակ-
ցականն այն է՝, որ լինի հան-
դերձ դաշնակցութիբ: Օ՞ր օ-
րինակ. եթէ երկուբք դաշնակ-
ցեցին առ իրեարս, զինն խոս-
տանալով զժամանակաւորն. և
զիւն զիոզևորն: Այսինքն զինն
տայցէ զժամանակաւորն, զի
զիւն զիոզևորն: Այսինքն զինն
տայցէ զժամանակաւորն, զի
դերձն դաշնակցութիբ, զի յետոյ
առցէ զիոզևորն: Այսինքն հակա-
դարձաբար տայցէ զիոզևորն,
հանդերձ դաշնակցութիբ, զի
առցէ յետոյ զժամանակաւորն:
Իրականն այն է՝, որում երկուբք
դաշնակցին առ իրեարս. և մինն
տայ զժամանակաւորն, և առ-
նու զիոզևորն, և միւսն տայ
զիոզևորն, և առնու զժամա-
նակաւորն: Ստոյգ վերջա-
պէս կատարեալ սիմօնականութիւն:
Այս որոյ և կոչի իրական:

Դարձեալ սիմօնականութիւնն
անջատի ի յայն, որ է՝ Ընծայեն
օրինակ. և ի յայն, որ է՝ մարդ-
կայինն, և եկեղեցականն օրինակ:
Ընծայեն է՝ Ընծայեն օրինակ. որ է՝
արդելեալ մի չառնել իւրոյ:
Օ՞ր օրինակ. վաճառել զիար
մինն Քրիստ: Ընծայ է՝ եկեղեցա-
կանն օրինակ, որ է՝ չար ոչ
դելման: Օ՞ր օրինակ, վա-
ճառել զնոյս զայնոսիկ, զորս
արդելեալ է՝ եկեղեցին վաճա-
ռել:

Զոն եղեալք մեծ ամենայն ա-
տիճք ընդ դէմ սիմօնականութեան
որպէս է՝ սեռականել ի դնոյս կա-
նոնաց: Ասասկ զինն անկանիցի
ոչ ինձելոյ նոց, պարտ ինձ
չիել յայսմ սիմօնականութենէ:

ՄԱՏԵՆԱՆ ԵՐԿՐՈՐԴ։

Յաղագս երկրորդ պատուհասին սատանայական։

Յամառեալն այսմիկ ձառեսցուք զինչ ենէ երկրորդ պատուհասն, և զայնց առնելոցն, որք զնամանէ մոռածել կարին, ի ձեռն զանազան արուեստից։

ՊՐԱՆ ԸՆՏԱՆԻՆ։

Թէ զինչ իցէ երկրորդ պատուհասն։

Երկրորդ պատուհասն այս է՝ Սկ ,, առնուցուս զայ ,, նուն Տ՚ն Ա՚Յ քո ,, ընդունայն։ Պատուհասս այս հրամայէ զի պատուհասեսցեմք, և մեծարեսցեմք զանուն Ա՚Յ։ Բայց պարտ ունիմք պատուհասին սատանային պատուհասեսցեմք, և պատուհասութիւնք զերապատուել զինքն Ա՚Ք, այսպէս այսու երկրորդ պատուհասս պատուհասեսցեմք, և պատուհասութիւնք վերապատուել զանունն Ա՚Յ։ Նա յոյժ վայելչապէս։ Բայց ոչ միայն Ա՚Յ վայելէ պատուհաս, այլ և անմեռան նուագքանդն Ա՚Ջային անմեռանք նշանակեաց զինքն Ա՚Ք, և զնորին կատարելութիւն։ Ըստ որում վայելէ պատուհաս ինքեան Ա՚Յ, այսպէս և անմեռանց նր։ Պատճառ։ զի յոյժ պատուհասին անունն Ա՚Յ, պատուհասն ինքն Ա՚Ք, և յոյժ պատուհասի անարգին անունն Ա՚Յ, անարգին ինքն Ա՚Ք։

Պատուհասս այս, ըստ որում է՝ ստորասական, հրամայէ զայնոսիկ, որք պատուհասին անունն Ա՚Յ, եսկ ըստ որում է՝ բացասական, և հրաժարեցուցական, արգելու զայնոսիկ, որք անարգին, և անպատուհասին անունն Ա՚Յ։

Ա՚ինչ, որք պատուհասին անունն Ա՚Յ. են այսոքիկ, օրհնաբանութիւնք, գովաբանութիւնք, սաղմոսերգութիւնք, չեմարեանութիւնք, և պատեհ յիշեցմունք անուանն նր. պլխաբացութիւնք, և երկրպագութիւնք, որք լինին առ յիշեցման անուանն նորա՝ խոհեմ, արդար, և ճշմարիտ երդումն, որով որ ի տեղւոջ, և ի ժամանակի հարկաւոր երդնուցանողն երդնուն խոհեմ, և քանական ուխտք, որք լինին Ա՚Յ, կարգաւորել զանուն նր, և կատարմունք սոյն պնդեաց ուխտից. և այլք սոյնպիսիք, որք լինին ըստ վերապատուհասելոյ զամենօրհնեալ անուն նորա՝։

Ի ժամանակի, և ի տեղւոջ հարկաւոր պատուհասք վերապատուհասել զամենօրհնեալ անուն նր. զի այս վայելէ ամենօրհնեալ անուանն նորա։ Նա զի գանձիցեմք զբազում արդիւնս, մերթ ընդմերթ, և յաճախապէս պատուհասք զերապատուհասել, և մեծարուցանել զամենասուրբ անուն նր։

Ա՚ինք, որք անարգին, և անպատուհասն ամենասուրբ անուն նր,

նը, են այսոքիկ, անհոգեմ, անյաւրական, և անբան յիշեցմունք առնեսցէ անձն նորա: հայհոյանք: որք լինին ընդդէմ նը. անհոգեմ, անիրաւ, և սուտ երդումունք, որովք ոք երդնու յամենասքն անուն նը, երդմնազանցութիւք, անհոգեմ, և անբան ուխտք, զորս ոք ուխտէ Ա՛Յ, կատարելով զամենասքն անուն նը. ուխտադրժութիւք, ուխտազանցութիւք, և այլք սոյնպիսիք:

Պատուհասանս այս պարտաւանդէ զմեզ հրաժարիլ. և փախչել ի սոյնպիսեացդ, և յայնց առնելոցն, որովք անարգին, և անպատուի առնեն զամենասքն Ա՛Յ, քանզի են չարութիք, և անիրաւութիք, որք լինին ընդդէմ Ա՛Յ: Ա՛նանձանդ պատուհասիս վախչել ի հայհոյանաց, ի յանդգնէն երդումանց, և ի կոյս ուխտադրժութեց, զորոց տանձուսակս ճառեցաք:

ՊՐԱԿ ԵՒԿՐՈՐԴ:

Յաղագս հայհոյանաց, որք լինին ընդդէմ Ա՛Յ:

Ա՛հայհոյանք, որք լինին ընդդէմ Ա՛Յ, են անիրաւաբանութիք, զրպարտանք, պարսաւանք, չարաբանութիք, չարախօսութիք, և այլք սոյնպիսիք. որք լինին ընդդէմ Ա՛Յ:

Հայհոյանք բառական կարէն լինել ընդդէմ Ա՛Յ. այսոքիկ. առաքանութիք, ուրացաբանութիք, և անարգանութիք:

Հայհոյանք լինին ընդդէմ Ա՛Յ առաքանութիք, յորժամ ասեն, և առարկեն զիմանալ նրք առաք. այսոքիկ, նրք, որք ի նմա՝ ոչ գոն: Օ՛ր օրինակ, եթէ ոք ասիցէ, թէ Ա՛ՀՆ ոչէ, կամ թէ Ա՛ՀՆ մարմին: Կանգղն Ա՛ՀՆ ոչ է՝ ոգեաւ, և ոչ մարմին, այլ է՝ ամենագէտ, և հոգի: Ասառ ասեն զնմանէ, որք ոչ գոն ի նմա:

Հայհոյանք լինին ընդդէմ Ա՛Յ ուրացաբանութիք, և բացասութիք, յորժամ ուրանին, և բացասին զնմանէ այնք. որք ի նմա՝ գտանին: Օ՛ր օրինակ. եթէ ոք ասիցէ, թէ Ա՛ՀՆ ոչ է՝ ամենաքաւիչ. կամ թէ ոչ է՝ ամենաօգնական: Կանգղն եւկտեան գտանին ի Ա՛ՀՆ, այսինքն, և ամենաքաւութիւն, և ամենաօգնութիւն. զի է՝ ամենաօգնական, և ամենաքաւիչ: Ասառ ուրանին, և բացասին զնմանէ, որք ի նմա գտանին:

Հայհոյանք լինին ընդդէմ Ա՛Յ այլոցաստուածութիք, յորժամ այնք, որք վայելին, և յատկանին միայն Ա՛Յ, տուեալ լինին ստեղծուածոց: Ասառ որ ասէ, թէ սատանայ է՝ ամենակալ, ամենօգնական, ամենագէտ, և ամենաբարի, հայհոյէ զԱ՛ՀՆ այլոցաստուածութիք. զի դիւահարելոցն, որք միայն Ա՛Յ վայելին, և նմա՝ միայն պատշաճին, տայ սատանային:

Չհայհոյանք լինիմք ընդ-դէմ Ա՛Ր անարգաբանութեաբ, յորժամ ասիմք Աչխարհաբ · քայց այնու եղանակաւ , որով անարգի Ա՛Ծ։ Քանզի սրտմտական , և անար- գական եղանակաւ ասիմք։ Օ՜ ո՛ չ- րօրինակ , յորմէ ոք անարգաբար, և սրտմտաբար յիշէ զԱ՛Ծ , կամ զչարչարանս Քի՛, կամ զհոգ- հոգւոյն եկեղեցւոյ , կամ զանձ- ատարանն , կամ զայլս սոյնպիսիս։

Որք զվերոյգրեալս հաճա- նութիւբ մտածեն , և մտօք ըմ- բռնեն , սրտմտելով ընդ-դէմ Ա՛Ր · մտօք հայհոյեն զԱ՛Ծ։ Քանզի մտօք և-ս կարեն լինիմ հայհոյանք , ոչ և մտօք կարեն լինիլ դժուաստանք։

Որք սրտմտին ընդ-դէմ Ա՛Ր, և-ստան զինչսոնս սրտմտութեան խրխնջել , ոչ բանիւք , այլ ա- րարուդութեբ , զո՛ րօրինակ , կո- ՀՀուեն , զառատունս խրխնջել , Թքեսն դէպ ի յերկինս , հայ- հոյեն զԱ՛Ծ արարուդութեբ , և նշանիւք · զի նաև նշանիւք , և- արարուդութեբ կարեն լինիմ հայ- հոյանք։

Որք առնեն զդրուագսոտանս , զայլագաբանութիս , զչարաբա- նութիս , և զանկիրաբանութի- ս ընդ-դէմ հրամց սրբազանից, և ընդ-դէմ սրբոցն Ա՛Ր , ըստ ո- րում են սբբ Ա՛Ր , այնպէս Թէ բառապականապէս հատարկ , Թէ լինիմ անարգանբ նաև ընդ-դէմ Ա՛Ր , առնեն զհայհոյանս · բան- զի անարգանս առնեն Ա՛Ր անկ- րանաբանութբ։

Որ ասէ զհայհոյանս ընդ-դէմ Ա՛Ր , կամ ուրանալով զայնոսիկ, որք ինչա՝ դառնին · կամ առ- յաւելով զայնոսիկ , որք ոչ գոն ինչա՝ , հանաւաւալով , Թէ այս այսպէս է՝ , ոչ միայն հայհոյէ, այլ և-՝ ուրացօղ , կամ հերե- տիկոս , է՝ ուրացօղ , եԹէ ու- րանայ զնմա Ճչմարտութիս հա- հաւատոյ · կամ եԹէ ոչ ուրանայ զնմա Ճչմարտութիս , այլ զմին · կամ զոմանս , է՝ հերետիկոս ։ Բայց եԹէ ոչ հանաւատայցէ , այլ միայն սրտմտեալ շաղուիղ- վինջէ , և բարբանջիցէ , միայն հայհոյ է՝ ։

Որք զրպարտաբար յիշին , և յարտաբերին զանգաս Քի՛ , զխաչն Քի՛ · զչարչարանս Քի՛ , զաճեատարանն Քի՛ , և զայլս սոյնպիսիս , անիծ-անելով զայլս , և ասելով · խաչն · ոճ- տարանն , և չարչարանքն Քի՛ զրեզ պատուհասեացեն , և կո- րուսցեն , և զայլս սոյնպիսիս ա- տաբերելով , առնեն զհայհոյ- անս ։ Քանզի զրպարտաբար , և անիրաւաբար խօսին զչար- չարանաց , զմաճեատարանէ , և զխաչէն Քի՛ ։ Ա՛ յանզի չար- չարանք , խաչ , և մաճեատարանն Քի՛ , ոչ են ատ կորուստ մարդ- կան · այլ ատ նոցին փրկուԹի- ւն։

Որք ոչ բարկանալով ընդ-դէմ Ա՛Ր · այլ միայն ընդ-դէմ մարդ- կամ · յիշեն զանհաւանս Ա՛Ր , զիմաստն Քի՛ , զկերպս Քի՛ , և զայլս սոյնպիսիս , առանց դա- տապարտելոյ Թէ , և առանց այսոցիկ եղա-

եղանակաց, որովք լինին անապատք Քն, զո՞ր օրինակ, ասելով, ո՞վ Ա՜Ջ ես դու, ո՞վ մահն Պ՜Ե, ո՞վ վէրք Պ՜Ն, և զայս սոյնպիսիս յիշելով, Թէպէտ ոչ հայհոյեցեն, քանզի ոչ զրպարտութեամբ, և ոչ անարդաբար յիշեն զանունն Ա՜Յ, սակայն մեզանչեն ընդդէմ այսր պատուհասանաց, որ ասէ, Մի առնուցուս զանուն Տ՜Ն Ա՜Յ քո ընդունայն, քանզի յիշեն զանունն Ա՜Յ ի զուր։ Լաւ եթէ լինիցի դայթագղութիւն, և այնու եղանակաւ արտաբերիցեն, Թէ լինիցին անապրդանք Ա՜Յ, եղիցեն հայհոյանք։

Որք ի բարկութիւն անկն-անձն զինքեանս, կամ զայլս, ասելով, սատանայն զքեզ բարձցէ, մահն զքեզ սատակեսցէ, և զայլս սոյնպիսիս արտաբերելով, Թէպէտ նրբաբար հայելով ոչ հայհոյեցին, քանզի ոչ լինին զրպարտութիւնք, և անապրդանք ընդդէմ Ա՜Յ, սակայն ընդդայնաբար խօսելով հայհոյեն. և մեղանչեն մեղօք ոչառն անիծից. զի հայցեն և ննդրեն այլոց զինասս։

Հայհոյանքն են յոյժ մեծ մեղք։ Պանզի են զրպարտութիւնք։ Եւ անիրաւաբանութիւնք ընդդէմ Ա՜Յ, որովք յոյժ անարգի Ա՜Ջ։

ՊՐԱՆ ԵՐԲՈՐԴ։

Յաղագս երդման։

Երդումն է՝ տեսական, կամ զօրութենական կարդացումն, և կոչումն Ա՜Յ, երբեմն առաջին, և անեղ կեցոյ Աչխարհութիւնէ, ի վկայութիւն նոյն ուղղութեան, այսինքն, է՝ կարդացումն, և կոչումն, որով կոչեմք. և կարդացեալ զԱ՜Ջ, ի վկայութիւն նոյն ուղղութեան, կամելով, և ցանկալով, զի զայն, զորմէ առնեմք զերդումն, եթէ կամեսցի, և յոյժ առ կամեսցի, կամ առաւ, կամ ի հանդերձելումն, ծանուցանիցէ, և յայտնիցէ, երբեմն զայն, որ ձանաչեցեալ նոցէ ինամանէ, և որ Աչխարհիս նոցէ առաջի նը։

Որպէս առ խղճմտանս ամ որ Աչխարհասպէս երդնուլ, որ ո-ինչ երդնուլ, և կամի կոչել զԱ՜Ջ ի վկայութիւն նոյն ուղղութեան, որովք բառնիք և վարիցի։ Պանզի այն բանականն է՝ առ խղճմտանս որ բանականն է՝ առաջի Ա՜Յ. այլ առաջի Ա՜Յ այն հասարակ Աչխարհիս երդումն, որով որ ո-ինչ երդնուլ, և կամի կոչել զԱ՜Ջ ի վկայութիւն նոյն ուղղութեան, որովք բառնիք և վարիցի։ Լաւ առաջի մարդկան ննդրկան պատուհասելու Թէ բառնին այնոցիկ, որք նշանակեն, Թէ որ երդնու, և կոչէ զԱ՜Ջ ի վկայութիւն։ Ա՜րդ բառք, որք նշանակեն, Թէ որ երդնու, են այսոքիկ, կոչեմ զԱ՜Ջ ի վկայ,

վիայ, Ա Ջ վիայէ՝ · երկինք, և երկիր վիայ են, սբ եկեղեցին վիայ է՝, սբ սեղանն վիայ է՝, սբ ահեռաւորանն վիայ է՝, սբ պատարագ վիայ է՝, վիայ է՝ սբ խորհուրդն, և այլք սոյնպիսիք եղանակք խօսելոյ ։ Այլ այսոքիկ, Ճշմարտապէս, սուտ պատմեն, Ճշմարտութիւն, սուտ գիր, Ճշմարիտ, սուտ գիր, խոտոր, արդարութիւն, լրբութիւն, իրաւունք, Ճշմարիտ, սուտ ։ և այլք սոյնպիսիք չեն եղանակք երդման ։ Վասնզի ոչ կոչեն զԱ Ջ՝ ի վիայութիւն, այլ միայն Հաստատութիւն գիրն, զորմէ է բան։

Խաժանի երդումն՝ ի բառականէն, ի խրտիականն, և ի նետնեալն ։ Խառնականն, որ և ձայնածոյ ասի ։ է՝ այն, որ բառիւ և բանիւ լինի, այնպիսի, որ միայն ձայնիւ լինի ։ Խրտիականն է՝ այն, որ գործով, և իրօք լինի, այսինքն, որ եւթը մարմնական ապարդիւնք լինի ։ Ո՛րպէս, շշուկ ախմամբ ահեռասանին, և այլ սոյնպիսիսք ։ Նետնեալն է՝ այն, որ խիտակն բանիւք, և մարմնական արարողութիւք լինի ։

Վատնեալ բաժանի երդումն՝ ի վիայաբերականն, և՝ ի յանդգնականն ։ Ա կայաբերականն է՝ որով Ա Ջ միայն բերի վիայ ։ Ա Ջնիծականն է՝, որով ոչ միայն Ա Ջ վիայ բերի, այլ և պատուիրէ առաքեան ։ Օ՛ր օրինակ, յորժամ որ երդնու, ասէ Ա Ջ զիս պատուհասեսցէ, եթէ այս ոչ եղէ այնպէս ։ Որ երդնու զորմէ անին անիծականն երդումբ, ոչ միայն մեղանչէ ընդդէմ պատուիրոյ, որ վիայէ Ա Յ, այլ և ընդդէմ սիրոյ, որով պարտի սիրել զինքն, և զընկերն իւր · քանզի անհնարին է անհոգեւոր ընդդէմ պատուիրի, և զպատուհաս ընդունել, կամ ընկերի ։

Վատնեալ բաժանի ի սատգրգականն, ի խոստացականն, և ի սպառնականն ։ Սորոգականն, որ և ստակաս, և որպէս կան ասի, է՝ այն, որով ներկայք · կամ անցեալք ստուգին, կամ քաղցանին ։ Օ՛ր օրինակ, եթէ ոք ասիցէ · Ա Ջ վիայ է՝, թէ այս այսպէս է՝ · կամ Ա Ջ վիայ է՝ · թէ այս ոչ է՝ այսպէս ։ Կամ թէ Ա Ջ վիայ է՝, թէ այս այսպէս եղև · կամ Ա Ջ վիայ է՝, թէ այս ոչ եղև այսպէս ։ Խոստացականն է՝, որով երդուամբ խոստանամք զիս ինչ ումեք ։ Օ՛ր օրինակ, եթէ ոք ասիցէ · Ա Ջ վիայ է՝, թէ զինն ինոյ տայ քեզ դրեհարս քոյս ։ Սպառնականն է՝, որով երդուամբ սպառնամք ումեք ։ Օ՛ր օրինակ, եթէ ոք ասիցէ, Ա Ջ վիայ է՝ թէ, եթէ ոչ կատարիցես զհրամայեցեալ քեզ՝ ի մեծ-ամուն մերմէ, պատժեցից զքեզ ։

Երդումն յորժամ լինի պատշաճաւոր եղանակաւ, է՝ օրինաւոր, այսինքն, որ երդնու, ոչ մեղանչէ, այլ պատուէ զԱ Ջ ։ Եւ զայսմանէ իմանի այն, որ ,, ասի՝ ի սբ գիրս, հաստատեաց Տ՛ն զերդումնս քո ։ Եւ պատշաճաւոր է, քանզի որ երդնու Ա Ջ պատ-

պատշաճաւոր, և օրինաւոր եղանակաւ, ոչ առնէ ՈՂՋ զանարդեան, այլ զպատուս. զի խոստովանի, թէ ՈՂՋ ճանաչէ, և զիւրն զայնսոսիկ, որք զաղտնիքն են, և ծածուկք, և զորս ոչ կարեն ճանաչել մարդիկք վասն տկար զօրութեան մտաց իւրեանց, որով չոյժ չարգի, և պատուի ՈՂՋ: Ուր երեք երիս կոչին, զի էրդումն լինիցի պատշաճաւոր, և օրինաւոր եղանակաւ, այսինքն, խոհեմութիւն, արդարութիւն, Ճշմարտութիւնն: Այր դումն լինի հանդերձ խոհեմութեաբ, չոյժաւ լինի զգուշութեաբ, վերանկատմամբ, մտածմամբ, վերապատճուառութեաբ, և՛ ի պատեհ, և պատշաճաւոր ժամանակի, այսինքն, ոչ լինի առանց հարկաւորութեան, և առանց ծանր պատճառի: Օ՜ զ՝ օրինակ, եթէ ոք էրդնութիւ ամենամեծ քնութեաբ, և վա՛ խափանելոյ զմեծամեծ վնասս. զո՛ օրինակ, վա՛ խափանելոյ զվնասակար պատերազմունս, և զհնամութիւս, կամ վա՛ սպանելոյ զմեծամեծ շահս. զո՛ օրինակ, վա՛ հարկաւորութեան, և այլոց սոյնպիսեացս: Այր դումն լինի հանդերձ արդարութեաբ, չոյժաւ ինն այն, որ էրդնանի, է՝ արդար, օրինաւոր, և հաւատաւոր: Օ՜ զ՝ օրինակ, եթէ ոք էրդնութիւ տալ աղքատաց զարդարութեաբ, կամ առնել զայլս սոյնպիսիս: Այր դումն լինի հանդերձ Ճշմարտութեաբ, չոյժաւ ինն այն, որ էրդնանի, է՝ նուաւ, ստոյգ, և Ճշմարիտ: Օ՜ զ՝ օրինակ, եթէ ոք էրդնութիւ առնել զայն, զոր սուտ պատուաստէս ունի՛ ի մտի, զի առնիցէ: Ուր ունի զերիս զայսոսիկ, եթէ էրդնութիւ, ոչ մեղիցէ, այլ պատուեսցէ ՈՂՋ. քանզի պատշաճաւոր, և օրինաւոր եղանակաւ էրդ՝ ունիցէ: Եւ այս է՝ Ճշմարիտ ըստ վարդապետութեաբ ամ վարդապետաց, և՝ նր հաւատոյ: Իսկ եթէ պակասիցի մինն՛ ի սոցանէ մեղանչեսցի: Վնանգն ոչ էրդ՝ ունիցի պատշաճաւոր, և օրինաւոր եղանակաւ: Ասատ որ էրդնու, կամ առանց խոհեմութեաբ, և դատաստանի, կամ առանց արդարութեաբ, կամ առանց Ճշմարտութեաբ, մեղանչէ: Վնանգն անպատեհ, և անպատշաճ եղանակաւ էրդնու:

Ուր ունի զսովորութիւն էրդնոյ առանց խոհեմութեաբ, և դատաստանի, և առանց վէրանկատմանն, և մտածմանն, և մտաբերմանն, և մտաբերութեաբ, այսինքն առանց հոգեբարձութեաբ, և անաչառման. ա՛ր որ՝ օք նիցէ Ճշմարիտ, եթէ սուտ այն, զոր ասէ՝ էրդնու՝ է. մինչ դնէ զինքն՝ ի չորեքտասնեաց էրդնոյ զսուտն, մահացուցէն մեղանչէ: Ասատ սոյնպիսին պատուական է՝ ինձէ՝ քոյ մահացու մեղաց զգուշանալ, զի քարձցէ չինքենէ զսոյնպիսի չար սովորութիւն:

Ուր էրդնու առնել զանիրաւն ինչ, զո՛ օրինակ սպանել զոք, կամ զայլս սոյնպիսիս առնել,

մահացօրէն մեղանչէ. քանզի առնէ զմեծ անպատուութիւն ընդդէմ Ա.Յ. զի կամի հեղինակու-թիւն նորա պղծել պատճառանալ զինքն առ անօրէնութիւն, և անիրաւութիւն, զորս յոյժ ատէ Ա.Ն, և յոտից յոյժ գայլընդոյժ։ Որ զայնպիսի եղբ-ուժն առնէ, զերկու չարութիւս առնէ, մինն է՝ որով կամի վնասել եղբօր, և միւսն է՝ որով ապականել Ա.Ն-ային հեղինակութիւն։ Որ այնպիսի եղբ-մամբ եղբ-ուաւ, ոչ պատուհասիրն առնել զայն, զոր եղբ-ուաւ. քանզի առ չարութիւն, և առ մեղս ոչ կարէ ոք պատուհասիրել։

Որ եղբնու զաւսան, մեղանչէ մահացօրէն, զի առնէ Ա.Յ զմեծ անպատուհասիրութիւն, և առնէ ընդդէմ նր զմեծ անիրաւութիւնն։ Քանզի բերն վկայ առութիւն, եբրութիւ ոչ գիտեցէ զՇնարհիան կամ կամեցի խոտբել, և պատրել կամ թէ կարեցէ առել. որ ընդդիմանայ անհուն գիտութիւն նր, և ամենատես Շնարհատեսութիւն նր։ Սուբբ-ութիւն, կամ սուտ եղբ-ուժն կոչի, եղբ-ուժն այս։ Սուբբ-ութիւնն հանապազ մահացու է՝ թէպէտեւս ղաղէօք լինիցի, և սակաւ վնասիցէ այլոց։ Քանզի հանապազ նոյնապէս, և միեղինապէս ընդդիմանայ Ա.Ն-ային Շնարհատեսութիւն։ և հանապազ նեղհակակայ Ա.Յ լինել վկայ առութիւնն։ Ընդհանրապէս մեղանչէ մեղօք առբբ-ութեան։ Որ եղբնու եբրութ Շնարհնու, զայն, զոր հատարն սուտ, կամ զորմէ երկբայի, ա ըդ-էօք նոյնէ Շնարհնու, թէպէտ Շնարհնուն նոյնէ։ Քանզի նաև յայնժամ ատի Ա.Ն վկայ առութիւն, և լինի մեծ անպատուութիւն Ա.Յ։ Ա անզի ամենատես Շնարհատեսութեն Ա.Յ ոչ վայելէ լինել վկայ այնր, որ հատարն սուտ, և զորոյ Շնարհատեսութիւն լինի երկբայութիւն։

Որ լինի պատճառ, զի այլք եղբնուցուն զսուտն, ինքն և ս մեղանչէ, զի մահացուին չարութեաւ այլոց։

Որ եղբնու զայն. զոր անեղ կէսայսպէս հատարն զոր Շնարհնու թէպէտ ոչ նոյնէ, ոչ առնէ զսուտ եղբ-ուժն։ Քանզի ոչ ատի Ա.Ն վկայ առութիւն. զի յայնժամ լինի բարեյաջողն առութիւն, յորժամ բանք ոչ պատուհասանին մուտք։ Ա.րբ յայնժամ, այսինքն՝ նոյն ատեաւ պատուհասան բանք պատուհասանին մուտք։ Ասուտ ոչ լինին բարեյաջողն, և առեւտրական, այլ միայն նեղութական։

Որ եղբնու բարձաձայն, եղկանչան և բարձրանշան բանիւք, առ ի պատուել զոք, մեղանչէ։ Քանզի վարի եղբ-մամբ առ պատուհասն, որ է՝ անպատուհասիրութիւն ընդդէմ Ա.Յ. զի նմ ոչ կամի լինել պատճառ պատուհասի, այլ յոյժ ատէ զպատուհասն։

Ա.ս խոտորոգական եղբ-ուժն լծոր-ինն եղկու Շնարհատեսութիւք, մինն գնեղկայէ. որ է՝ նախնեաց, և է՝ այն, որով ոք, մինչ եղբնու, ունի զի-նատաւորութիւն

կատարելոյ զայն, զոր երդմամբ խոստանայ առնել. և միւսն զսպաւթեայն է, որ է՝ երկրորդա՝ կան. և է՝ այն, որով ոք ընկոց է՝ զայն, զոր խոստացաւ երդմամբ:

Որ, մինչ խոստանայ երդմամբ, ոչ ունի զդիւտումն կատարելոյ զայն, զոր խոստանայ երդմամբ, կամ երկբայի, ա՛րդեօք ինչ կատարելոյ, թէ ոչ, կամ հաւանի, թէ բարւոյա՝ կանապէս անկարելի է՝ ինքեան այն, զոր խոստանայ, առնէ զսուտ երդումն, և մեղանչէ: Ընդունէ զսուտ երդումն. զի բե՝ րէ Ա.Ջ վիպայ սուտ. մեղանչէ. զի առնէ անպատճառ ուխտի ընդդէմ Ա.Յ:

Որ բանականապէս կարի կատարել զայն. զոր խոստացաւ երդմամբ, եթէ ի ժամանակի, յորում կատարելի է՝, զանց առնէ զնմանէ, և ոչ կատարէ, եղծանի երդմնազանց, և մեղանչէ. Եղծանի երդմնազանց, քանզի զանց առնէ զերդմանէ: Ա՝ եղանչեցաւ. քանզի առնէ զանպատճառ ուխտի ընդդէմ Ա.Յ:

Խոստացումն հանդերձ երդմամբ, որ լինի Ա.Յ, ասի ուխտ հանդերձ երդմամբ: Ասի որ ոչ կատարէ զսոյնպիսի խոստումն, է՝ ի միասին ուխտադրուժ և երդմնազանց ընդդէմ Ա.Յ. զի անցանէ զերդմամբ, և խաչատիկ զուխտ. զոր ասաք Ա.Յ: Առանձինն խոստացումն հանդերձ երդմամբ. որ լինի մարդոյ, ասի երդմնաւեալ խոստումն մարդկային:

Օ որ ինչ խոստացեալ երդմամբ. եթէ ունի բարւոյ. ի ժամանակի ևրում պարտաւորիմք կատարել. որպէս յայտ է՝ ի սացելոցն. իսկ եթէ չար ունի, կամ ունայն, կամ անկարելի, ոչ պարտաւորիմք. քանզի երդումն ոչ կարէ լինել պատճառ չարութեան, և ունայն իրաց, և առ անկարելին ոչոք պարտաւորի:

Յորժամ պարտաւորի, և պարտանոյ խոստումն. յայնժամ խոստացական երդումն, և պարտաւորի, և պարտանի դէ առ կատարումն: Իսկ յորժամ ոչ պարտաւորի, և ոչ պարտանոյ խոստումն առ կատարումն, յայնժամ և ոչ խոստացական երդումն պարտաւորի, և պարտանոյ: Ընդ պատճառն է՝ զի մատչականն հեռանի զլխոցն: Ընդ յորժամ ոք խոստանայ երդմամբ, խոստումն է՝ գլխոց, և երդումն է՝ մատչական: Ասաք երդումն պարտի հեռանիլ խոստման, որում է՝ յարեցեալ, և պատճառաւեցեալ:

Եթէ այն, որ ի ժամանակի երդմանն բարւոյ էր, յետոյ փոխի, և լինի վատթար ունայն, և արդելիչ բարւոյ մեծագունի, յայնժամ ոչ պարտաւորիմք կատարել զայն, զոր երդուաք առնել: Ընդհանրապէս եթէ երևեալ յաթոռ յետագիտութեան. և այլափոխի, և որպիսութեի

երկ:

նին ։ Օ՛ որբինակ ։ եթէ ոք երդնուցու սուտ պատճառանք պատժել զանառակ ոք վա֊ նառակութեց նի, և անառակն դառնայցէ ի յանառակութեց հետոյ, և կատարելապէս ուղ֊ ղեալ խնդրիցէ զներումն, յայն֊ ժամ ոչ պարտաւորութեան այնն այն պատժել զանառականն այն, այլ կարասցէ ներել նմա ։ Քան զի փոխեցաւ որպիսութի, և կացուցէ նրն ։ Ասաի երևի, թէ ի խոստացականն երդուանն ևնթիմանին թէ ուրեմն այսպիսի, եթէ կարացից, եթէ հաճոյա֊ ցի այսոցիկ, որոց պարտական եմ հպատակիլ, և հնազանդել ։ եթէ նրն երևելապաս ոչ փո֊ փոխեցի, և եթէ ոչ բարձի պարտանդուրթի ։

ՊՐԱՆ ՀՈՐԻՈՎ։

Յաղագս ուխտի ։

Ուխտն է՝ խոստումն ա֊ րարեալ Ա֊ի վերայ կատմամբ, և մտած֊ մամբ զկատարելն, և ղա֊ ւազդն բարւոյ ։ Ա֊ի֊ սինքն, է՝ խոստումն ։ որով վե֊ րանկատմամբ, և մտած֊մամբ զկարելին, և զլաւ֊ագոյն բարին խոստանալոյ Ա֊ի ։ Որում երևի, թէ ուխտն միայնում Ա֊ի լինի ։ Քանզի է՝ ներգործուրթի Ա֊ծ պաշտուրթե, որ միայնում Ա֊ի վայելէ ։ Ասաի յորժամ ասի, թէ ուխտեմբ սրբոց, լինի, նմանա֊ցմն, թէ ուխտեմբ Ա֊ի նմիսանին ի պատիւ սրբոց ։ որպէս և չինեմբ զնկերեցիս, և կանդնեմբ զսե֊ ղանս, զիւս պաշտելոյ զԱ֊ծ, և ի միասին զիւս պատուելոյ զսբս նորա ։

Ուխտն բաժանի ի բացար֊ ձակն, և ի թէականն ։ Բացար֊ ձակն է՝ այն, որ լինի առանց ուրուք թէուրթե ։ այսինքն, ընդ֊ որում ոչ կայ թէուրթիւն ինչ ։ Օ՛ որբինակ ։ եթէ ոք բացար֊ ձակապէս ասիցէ ։ ուխտեմ զո֊ ղորմուրթի, կամ ողջախոհուրթի ։ Թէականն է՝ որ լինի հանդերձ իւրք թէուրթբ, այսինքն, ընդ֊ որում կցեալ է՝ թէուրթի ինչ ։ այնպէս թէ, եթէ ոչ դնիցի թէուրթի, ոչ լինի պարտա֊ դուրթի ։ Օ՛ որբինակ ։ եթէ ոք ասիցէ ։ ուխտեմ զպահս, եթէ պատուեցայց ի հիւանդուրթէ ։ Որանօր եթէ ոչ պատուիցի ի հիւանդուրթէ, ոչ պարտա֊ պահել զպահս, որ ուխտեացն զպահս ։ քանզի պատուին ի հի֊ ւանդուրթէնն է՝ թէուրթի ։

Պարձեալ բաժանի ուխտն ի հանդ֊խառնուրն, և ի պարզն ։ Հանդ֊խառնուրն, որ և հանդ֊ ստական ասի, այն է՝, որ հանդ֊խառնէս լինի ։ որ կրկնակ է՝, մինն է՝ ուխտն ողջախոհուրթե, որ կցեալ է՝ երից մեծ֊ագոյն առինքանց, այսինքն, կիսասար֊ կաճագուրթե, տարկաճագուրթե, և քահանայուրթե ։ Նա մինն է՝ ուխտն հանդ֊խառնորդ կրծնաւո֊ րուրթե ։ Պարզն է՝ այն, որ ոչ լինի հանդ֊խառնէս, և է՝ այլ

ամ ուխտ, որ ոչ ունի զվերա-
յստացեալ հանդերձեալ կեանս:

Վարձեալ բաժանի ուխտն ի
չիրականն, ի յանձնառուականն,
և ի բաղկացեալն, և խառնեալն
ի չերկակաբանչիւրոյ: Կրականն է,
որով դ-ենուար, կամ այլ ինչ այն-
պիսի խոստման: Օ՛ր օրօրնակ,
արծաթ • ոսկի • սկի • մաղզման,
սաղմոսարան, բուրվառ, ուրար •
շուրջառ, և այլք սոյնպիսիք: Ա-
ձնառուականն է՝ որով ինչ դ-
ծուի ինչ մարդոյ, կամ դ-ատա-
րուին ի ներքուծուիչ խոստա-
նի: Օ՛ր օրօրնակ, սահ • ծում •
աղօթք, ձանապարհորդուիչ, և այլք սոյնպիսիք: Կրառնեալն
է՝ այն, որ ունի զերկակաբանչիւրն այսինքն, է՝ այն, որով խոստա-
նի և ինչ, և խնդրան նուէր
դարձուիչ ինչ: Օ՛ր օրօրնակ,
ձանապարհորդուիչ առ ուխտա-
տեղիս, հանդերձ ընծայիւք, և
այլք սոյնպիսիք:

Ա՛ր ուխտն ինդրուին դ-իտաւո-
րուին, վերանկատուին, մուտ
ծուին, կատարուին, և կա-
տարեալ անձնիշխանաւորի, որով
ոք անձնիշխանաբար, և ուղղա-
պէս կամիցի ուխտել, և խոս-
տանալ, հանդերձ դ-իտաւո-
րուիչք պարտաւանդելոյ գինքն:
Ուստի ինդրուին և ուրանաւորուի,
և բանտարկուին: Վրանզի
ուխտիւն, որ ուխտէ, ծանրա-
գոյն պարտաւանդուիչ պարտա-
տանդ կատարել գայն, գոր
ուխտեաց: Ուստի և ի պակա-
սեցնն վերոյասացեալքն, ոչ է
հնազանդ ուխտն, և եկեղեցւոյ
ընդ ուխտ ուխտ ուխտ

դրծուածէ ։ Սակայն եթէ նոքա մոլորուածէ շահլ զդոյացականն Թէուածէ , որ այնքան չէ վոյթ, հաստատէ՝ ուխտն ։ Վասնզի տակաւին ոչինչ հաստարին ։ Ըստ նպաստ եթէ նոքա մոլորուածին շուրջ զերկրորդականն շարժողականն պատճառաւն, և ոչ գիտան նախանաւ , բանզի առանց եր կրորդականին տակաւին կատարեալ՝ ներգործուածէ ։

Աշ ուխտն չէ բանականն տակաւ առաջադրուածէ առնելոյ զկնի Եհովա Աշի , Թէպէտ նոքա հաստատուածդ ։ այլ ինդրկի նոյ տուածն , որ լինիցի Աշի ։ Վասնզի ինդ ինդրն այն ներգործուածէն, որով ոչ պարտաւանդն առնել զայն , զոր ունի ՚ի մտի ։ Աշ խոստուածն է՝ , որ պարտաւանդէ ՚ինէրջոյ մեղաց գիտացօղն առնել զայն , զոր խոստացաւ ։ Վասնզի որ խոստանայ գնոյ ինչ , պարտաւանդէ գինքն առ կատարուածն խոստացեալ ։ գն որ կատարէս , և անձնիշխանութեամբ խոստանայ գնոյ ինչ , գնոյն, զոր խոստանայ , հանդէ ՚ի ինչիա նուածէ խոտմ , և դնդ ՚ի ներջոյ իշխանուածեան այլոյ , այսինքն , այնոր , որում խոստանայ , գնոյ որոյ պարտաւանդէ առ կատարուածն խոստացեալ ։ Այսպէս ես առաջադրէ առնել գնոյ ինչ , ոչ հանդէ ՚ի իշխանուածէ խոտմ գնոյն զայն , զոր առաջադրէ , այլ առաջին ունի գնոյ ՚ի ներջոյ իշխանուածէ խոտ ։ գն որոյ ոչ պարտանդէ առ կատարուածն առաջադրեալ ։ Այնպէս ուրեմն առ ուխտն պարտաւանդէ ոչ, և պարտ ,, առաջին , քան այնմ ։ ուխտն ,, դնէ , և կատարեցէք ։ ոչ բանականանայ առ ուխտն առնն, և գոկ առաջադրուածէ , այլ ինդրն ևս խոստուածն ։

Խոստուածն , որ պիտոյանայ , և ինդ գի առ ուխտն , կրկնակի կարէ լինել , այսինքն , կամ առանապէս , և բացատրաբար, կամ զօրուածնապէս , և ներգործական ։ Խոստուածն առանապէս , և բացատրաբար լինի առ ուխտն , յորժամ որ խոստանայ , և ուխտէ Աշի , կամա ՚ներգործէս , և անձնիշխանաբար առէ ղբառս գայնոսիկ , որք նշանակին գուխտ ։ և գխոստուածն , գո ՚ներգործակ, խոստանալ, և ուխտեալ Աշի ։ Այնպիսի է՝ հանդ ներգործ ուխտն , և խոստուածն կրծանուածէ ։ Խոստուածն, որ պիտոյանայ առ ուխտն , կամ ինքն ուխտն , զօրուածնապէս , և ներգործական լինի , յորժամ որ ուխտէ , և խոստանայ , ոչ առէ գնոյս գայնոսիկ , որք նշանակին գուխտ , և գխոստուածն ։ այլ լինակատար գխոստուածէ կամա ՚ներգործէս , և անձնիշխանաբար յանձն առնու գայն , ընդ որում կդնեալ է՝ ուխտն , և խոստուածն ։ Այնպիսի է՝ ուխտն ողջախոհուածէ , որ կդնեալ է՝ արբազան առաքինացաց ։ գի ներգործակ ։ կիսատարածուածէ , տարկածուածէ , և քահանայուածէ ։

Այն , որ ուխտն , պարտուն գոյ կա-

կարելին . զի առ անկարելին ոչ ոք պարտաւորի . նաև առ ուխտաւորն պարտաւորեալ է՝ : Եւս ոչ միայն պարտի դոլ բարի , այլ և բարեգոն զանազան առնուցանի , և բան զնոսին : Քանզի նոքին ուխտի՝ պատուել , և յարգել զՀՅ նոցաւ : Ապա յայնժամ պատուի ՀՅ , յորժամ նմա՛ ընեմք , և ընծայեմք նմա՝ զայն , որ է՝ հաճոյ նմա : Ապա ոչ կարէ լինել հաճոյ ՀՅ , զի պարտաւորութեան ոք Թողուլ զայն , որ է՝ բարեգոն : Քանզի Թողուն զայն , որ է՝ բարեգոն , ոչ կարէ լինել նմա Թողուլ ուխտ : Քանզի ոչ է՛ հաստատ ուխտ այն , որով ուխտէ այն , որ արգելու զմեծ-ադոն բարւոյն : Օ՛ն օրինակ . եթէ ոք ուխտիցէ զաշխարհական Թողուլ , կամ զայլ սոյնպիսոյ , զի՝ արգելիցէ մեծ-ադոն բարւոյ՝ Որ զաղջկան ուխտս առնէ , մեղանչէ . զի գրեալ ձգտի , և Ջանայ արգելուլ զմեծ-ադոն բարւոյն : Քաւս առաքել չէ հաստատ ուխտն , որով ոք ուխտէ զայն , որ՝ անշահ , և անօգուտ : Քանզի խնդալտար , և անմիտ խոստումս անհաճոյ է՝ ՀՅ : Այլ որ զաղջկան ուխտս առնէ , մեղանչէ . զի առնէ զնոս անմիտս : Անաւգանդ չէ հաստատ ուխտն այն , որով ոք անդ-դնի , և լրեալ ուխտել ՀՅ զնոս չարս , կամ ընդ որս կցեալ է վաշճան չար : Քանզի առէ ՀՅ զչարն և զարիսն՝ և զարդն՝ ինձեր-

զոյնսկիսն ուխտ առնէ , յորժ-մեղանչէ . զի չարաւն կամի պատուել զՀՅ , որով ոչ կարէ պատուիլ , այլ անպատուի :

Պարսաւանդ-ուխտն ուխտ այնպիսի է՝ , որքան պահանջի՝ ի բանակութէ նմանոյ , և՝ ի դիտումս որութէ այնր , որ ուխտէ , ըստ որում կամի պարսաւանդել զինքն Ծանրապէս . կամ Թեթեւապէս . բազարձակաւ , կամ ի՛ մի՛ Թեւոքէ : Օ՛ն Թեզպէս պարսաւանդ-ուխտ ուխտի՝ եղէ բնական օրինի , սակայն զօրութէն նր կախի՝ ի կամաց մարդոյ : Քանզի կամքն , և գործն մարդոյ պիտոյանայ երբեմն կանխանի-նի Թեւոքէ , որ այսքան , կամ այնքան , և այլոյ , կամ այնպարսաւանդ-եցէ : Պարսաւանդութիւն ուխտի է՝ բնական օրինի՝ զի՝ ի բնական օրինէ պարտաւորութիւնք կատարել զայն , զոր խոստացաւ ՀՅ : Օ՛ն օրութէն նոցա կախի՝ ի կամաց մարդոյ . զի պարսաւանդ-ուխտի կարէ լինել այսքան , կամ այնքան . նմանապէս այս եղանակաւ , կամ այն եղանակաւ , զի օրինակ բազարձակապէս , կամ Թեւոքենաբար : Քանզի պիտոյանայ կամք , և գործ մարդոյ երբեմն կանխանի-նի Թեւոքէ , որ բազարձակեցէ զպարսաւանդ-ուխտի , և բառնայ զնորին անգանազանութէն :

Յորժամ նմա՛ եղեն՝ Թեզպէս . վաշխանի , Թէ ուխտն պարսաւանդի Թեզպէսի , այսինքն՝ ինձեր-

՚ինեալքդ ներելն մեղաց · զի ըստ ոքանչելքն նենգոյ , է՝ որքա՚ նութեամբ պարտական ուրեք ։ Ասա՚ տն որ լինի ուխտապանդ ՚ի տոյն պահն նենգով , թեթևասիրէ , և նեղելապահս մեղանչէ ։ Լակ յոյժ աւելի նենգն է՝ ծանր , հատա՚ րակաբար խօսելով , հասարի , թէ որ ուխտեացն , կամեցեալ , և դիտեաց ծանրապահս պարտա՚ ճուել զինքն , այսինքն , ՚ինեալքդ մահացու մեղաց , զի այսպէս ենթադրութեամբ խոհեմաբար ։ Ասա՚ տն որ լինի ուխտապանդ ՚ի տոյն պահն նենգով , ծանրապահս , և մահացուքն մեղանչէ ։

Որ զինի ուխտեալ մեղանչէ ընդդէմ ուխտի , որ է զայնմանէ նուէ , որ էր յառաջադոյն պատա՚ ճէնեցեալ · զոր օրինակ · որ ուխ՚ տեաց զողջախոհութեի , պոռն՚ կի , առնէ զերկու չարագործու՚ թիս , զինեն ընդդէմ ուխտի , և զմիւսն ընդդէմ պատուիրանի ։ Աստն ՚ի խոստովանութէ պար՚ տի զերկաբանչիւրն արտասանել և յայտնել ։ Վասդի ամ տե՚ սակք մահացու մեղաց պատճին բազայայտիկ ՚ի խոստովանութէ ։ Ո՚ր՝ ՚ի յառաջեալ պատահմանն են երկու տեսակք չարութէ , և մահացու մեղաց , մինն է՝ պոռն՚ կութէ , և միւսն ուխտապան՚ ցութէ ։ Աստն երկոքեան պար՚ տին բանիլ ՚ի խոստովանութէ ։

Այս պարտաճուրն կատարել զուխտ , որ ուխտեաց · խոկ որ ոչ ուխտեաց , ոչ պարտաճուրն։ Վասդն նմա պարտաճուրն կա՚ տարել զուխտ , որ ուխտեաց · և հետևապէս որ ոչ ուխտեաց , ոչ պարտաճուրն ։ Աստն որոյ ծնօղքն ուխտեցին զնմա , ոչ պարտաճուրն կատարել զուխտ նոցա , մինչև ոչ ընդունի՚ ցի , և մինչև ոչ հաճիցի ։ Լակ եթէ ընդունեցաւ և հաճեցաւ, պարտաճանդէ ։ Վանդի ՚ի յեղ՚ ծունելն , և ՚ի յանձնիհանաբար հաճելն պարտաճանդեաց զինքն ։ Յորոց երևի , թէ ՚ի յայլականն ուխտէ ոչք պարտաճուրն ՚ի զո՚ րութէ ուխտ · թէպէտ կարիցէ պատահիլ · զի ՚ի զօրութէ այլոց պատճառաց կարիցէ պատու՚ հուրիլ ։

Որք զգործս այլոց ուխտեցին , միայն առ այս պարտաճուրն , զի Հանապազին հաճեցուցանել նոցա զայն , զոր ուխտեցին , աղաչե՚ լով , յորդորելով , հրամայելով , եթէ , նոցին մեծամեծք , և զայլս նմանիսիս առնելով ։ Վանդի առ այն միայն պարտաճուրն , և պարտաճանդին , որ նմ կարելի է ։ Աստն ծնօղքն , որք ուխտեցին զամենայն երկունս տալ ՚ի կրօնա՚ ւորութէ , և ՚ի կուսակրօնութէ , միայն պարտաճուրն Հանալ հա՚ ճանեցուցանել նոցա զայն , զոր ուխտեցին , յորդորելով , աղա՚ չելով , և զայլս նմանիսիս առ՚ նելով ։

Որք արարին զանձնամոլս կամ ուխտ, ինքեանք պարտաւորին կատարել զնա։ Եւ ոչ կարող ևս լուծանել, և կատարել զուխտ իւրեանց՝ ի ձեռն այլոց։ Բայց զի առ անձնամոլսն ուխտն ինդրի պատրաստեալն, և դոյզ ուխտողն, կամ դատարուն՝ ի յարտաղրելէ, և՝ ի դոյզ։ Ասեն որ ուխտեաց, զի լսոյն նակ, գնալ՝ ի հռոմ, կամ՝ ի սբ Երուսաղէմ, կատարել զուխտ իւր գնալով, և ոչ զայլս առաքելով։ Այսն որոյ եթէ ինքն ոչ կարէ գնալ, ոչ պարտաւորի զայլս առաքել։

Որք արարին զնուաճան ուխտ, պարտաւորին կատարել, և՛ նոյն զուխտ իւրեանց՝ ի ձեռն խակ, և յաստուած ընչից իւրեանց, և ոչ՝ ի ձեռն ընչից այլոց։ Բայց զինչս իւրեանց ուխտեցին, և ոչ զայլոցն։ Ասեն ոչ պարտաւորին մոռացող, զի ընդ յոյն զուխտ իւրեանց։ Խակ եթէ ոք ընդհիպի, և պարզևեցէ նոցա զինչս, կարեն՝ ի ձեռն ընդհիպեցելոց, և պարզևեցելոց կատարել, և՛ նոյն զուխտ իւրեանց։ Բայց զինն, որ ընդհիպի, և պարզևի ուխտ օրինաւորի զանձամբ։ Լինի այսր անձինս, որում ընդհիպի, և պարզևի։

Թէ ուխտ ուխտաղ ոչ պարտաւորին, մինչև դնիցին ԹէուԹիք։ Բայց զինն պարզևն զի պարտաւորիցին, խնդրի, զի դնիցին ԹէուԹիք։ Ասեն եթէ դարձուցին ԹէուԹիք, ոչ պարտաւորին։ Ասեն որ ուխտեաց չինել զեկեղեցի ընդայսու ԹէուԹ, եթէ նամն իւր, որ է՝ ի վէր ծովու, աղողատ ժամանիցէ՝ ինաւահանդիստ։ Եթէ ոչ հատանիցի՝ ինաւահանդիստ, այլ ընկղմիցի՝ ի ծովն, ոչ պարտաւորի զեկեղեցի չինել պարտաւորութիք ուխտի։ քանզի ոչ եղաւ ԹէուԹի, ընդ ոչ լուծ ուխտեալ էր։

Որք ուխտեցին զբացորոշեալ ինչ։ պարտաւորին զայն ինչ տալ, և ոչ զայլ ինչ վոխանակ նր։ Բայց զայն պարտին տալ զոր ուխտեցին։ Ասեն որ ուխտեալ եկեղեցւոյ ուրուք զմեծ տաղին ամեսուարան մի, զոր ունի՝ ի տան իւրում, պարտաւորի տալ զայն ամեսուարանն, և ոչ կատարել զուխտ իւր, եթէ զայլ ամեսուարան տացի։ քանզի նուէ ուխտի իւրոյ է՝ այն մեծ տաղին ամեսուարանն։ Եւ նմա դիտեալ է՝ նամանի։ Խակ եթէ ոչ բացորոշ չինաց, կատարեցէ տալ, զոր կամի։ Այսն Թէ չկարացի, և չկարասցի զՀՁ, տալով նմա զայն, որ ոչ վայելէ նմա, վաճառահարկով ինքեան զայն, որ նմա վայելէ։

Որք՝ ի չուխտեցին իւրեանց բացորոշեցին զժամանակն, ՚ի ժամանակն այնմիկ պարտաւորին կատարել զուխտ իւրեանց։ Բայց զի ուխտեցին զժամանակն, ոչ պարտաւորին կատարել զուխտ իւրեանց՝ ի ժամանակի։ Խակ եթէ ոչ բացորոշեցին զժամանակն, պարտաւորին

ընդդէմ կատարել, և ընտրել զոմանս իւրեանց յայնմհետ ժամանակս, զոր պահանջէ խոհեմութիւն։ Քանզի մեր ևս պարտ կայ ասել զսոսա խոհեմութեամբ։

Որք ի խոհեմէն իւրեանց քահանայապետէն զտեղի, որում դէմ տեն ընծայել, և նոքիւրեք զիր ինչ, պարտաւորին տալ զհոս տացեալն այնմհետ տեղւոջ, զոր քահանապետն։ Քանզի դիտաւորեալ նոցա պարտաճանաչ գնոն տալ զհոստացեալն այնմհետ սբ տեղւոջ։ Իսկ եթէ ոչ քահանապետն զտեղի, կարասցեն տալ որում և կամիցին։ Քանզի մինչ ոչ քահանապետն զտեղի, խոհեմաբար ենթադրեալ է, թէ զքահանապետութիւն տեղւոյ։ Թողին անձնիշխան ընտրութիւն իւրեանց։ Որպէս կարասցեն ընտրել։ որպէս և կամիցին։

Որք ի խոհեմէն իւրեանց քահանապետէն զբանակութիւն, և զչափ ուխտեցեալ նմին, պարտաճարին տալ, զորքան և ուխտեցին։ Օ՛ի առ այս պարտաճարն գնոն դէմ տուաւորութիւն նոցա։ Իսկ եթէ ոչ քահանապետն զբանակութիւնն և զչափ, պարտաճարին տալ զայնքան, որքան պահանջէ ի խոհեմութիւն։ Օ՛ի այս պահանջն յայնպանէ, որք պարտին խոհեմաբար ընծայել։

Բաւն պարտաճարութիւն ուխտի, յորժամ նմին ուխտեցեալ լինի անհաւատաց, վատնաբար, անօգուտ, և անկարելի։ Քանզի անհաւատն, վատնաբարն, և անօգուտն չէ հաճոյ Ա.Յ, և առանկարելին ոչինչ պարտաճանի։ Ամենայն յորժամ ոչ դնի թէ ուխտի, ընդ որում եղիւ ուխտն։ Քանզի զի պարտաճանիցէ ուխտն թէական, խնդրի, զի դնի զի թէ ուխտի։

Որք ունին զնշխանութիւն ի մէջ լոյս կատարած այլոց, կարին ոչընչացուցանել զուխտս նոց, և հետևապէս բառնալ զպարտաճանի դուխտի ուխտից։ Քանզի ամ որ, որ ունի զնշխանութիւն, կարի վարել նշխանութիւնք իւրով։

Յորժամ լինի օրինաւոր հատիսիոսութիւն ուխտի, ոչ պարտաճանի ուխտ, որ ուխտեցաւն, այլ առ այն, որ եմուտ ի տեղի ուխտի քանզի յայնժամ բառնի պարտաճանի դուխտի առ նմն ուխտեցեալ։ և դնի հիմնական նշ պարտաճանի դուխտի առ այն, որ եմուտ ի տեղի ուխտեցելոյ։ Եթէ հատիսիոսութիւն լինիցի ի լքաւագոյնն, և ի բարեգոյնն, կարի ինքն ուխտօղն հատիսիոսել։ զի ի լքաւագոյնն, և ի բարեգոյնն պարտութիւն հոգւոյն։ Իսկ եթէ ոչ լինիցի հատիսիոսութիւն ի լքաւագոյնն, և ի բարեգոյնն, յայնժամ նմա կարի հատիսիոսել, որ ունի զնշխանութիւն հատիսիոսելոյ։ Որ ունի զնշխանութիւն հատիսիոսելոյ յորժամ հատիսիոսէ, պարտի ունել զպատճառ։ Քանզի առ հատիսիոսութիւն չինի պատճառ։ Այն զի պարտի լինել բանականաբար։

ԼՈՒ ունի զիշխանութեան արձակել ի պարտաւանութենէ ոմն, կարէ արձակել զնա պատուհասէ։ Օ ի ոչ ունի զիշխանութեան կարէ վարել նովաւ զնա պատուհասէ։ Ընդհակառակն, և պատուհաս այս ի պարտաւանութենէ ոմանց անօրինութեան ասի։ Ա՛ր անօրինութեան խնդրի մեծ-ապոյն պատճառ, քանզի առ հասարակութեան, Քանզի անօրինութեամբ բոլորովին ազատի ի պարտաւանութենէ, զոր ոչ առնէ հասարակութեան։ Ոչ կարէ անօրինել, կարէ և հասարակել։ Քանզի ոչ կայ զիշխանութիւն առնել զմեծ-ապոյն, կարէ և առնել զիոքրապոյն։

Զինք ոմանք վերապահեցեալ են պատճէն, այսինքն, չոքիք զաւրօք նմա միայն կարէ անօրինել։ Ըմանն միանգամայն ողջակիզութենէ, զնացուածեալ կաց նմա, ձանապարհորդութենէ առ դրամս առաքելոց Պետրոսի, և Պօղոսի, առ սբն Յակոբ։ և առ սբ Կոստաղէմ։

ՄԱՏՆԵՆ ԵՐՐՈՐԴ։

Յաղագս երրորդ, և չորրորդ պատուհասի, որ առնի պատուհասից։

Ա՛ռաքելոցն այսմիկ Ճառեցաք զնոսա զինչքինն երկուքն է, և չորքն պատուհասի, և զայնց առնելոցն, որք զնամանի մնացեալ, ի ձեռն զանազան պատուհասից։

ՊԱՐԱՆ ԱՄՈՒՍՆՈՑ

Թէ զինչ ինչ երրորդ պատուհասին։

Երրորդ պատուհասն այս է՝ ,, Հեռի, զի սրբեցեալ ,, զօր շարաթաձոն։ Պատուհասս այս հրամայէ, զի զհին օր ի շաբաթ Թուս ընծայեցեալ, և նուիրեցեալ Ա.Յ, նուագաւ պաշտեցեալ զՄ՚Ջ, և նմանօ ծառայեցեալ։ Պատուհասս այս ոչ ամենայն առ պատուհասի Ա.Յ բնական՝, և պատուհասի այժմոյս։ Քանզի պատուհասի բնական օրէն, զի պաշտեցեալ զՄ՚Ջ, և նմանօ ծառայեցեալ։ Իսկ որպէս առ օրն, և ժառանգական պատուհասիանն՝։ Օրս այս ի հինսն շաբաթ էր։ իսկ ի նորումս ի սրբոյ եկեղեցւոյ փոխարկեցաւ ի հինգշաբթին վասն յարութեան Քրի, որ եղև ի հինգշաբթի, և ի տօնս։ Պատուհասս այս պատուհասի հրամայեալ և ի բաց կալ ի նոյմանց։ և զոր վասն առնել, և ի գործ առնել։ Ա՛յնքան, հրամայէ առնել զոր գործս ունիս, և զոր չգործս վասն։

Ա՛յլք, յորոց պատուհասք հրաժարել ի յաւուրս հինգշաբթի հինգշաբթի, և տօնից, զորս պատուհասք պահել են ծառայական գործք. որք են անապատականք, զոր բօրինակ, կարել, չինել, և այլք այնպիսիք, կամ հնդրուն միայն զաշխատանս

եղբայրսկնուԹի, յաւուն ևամ ալեան մտիմեան ու, ևամ հոդևոր հարկաւորուԹե, և այլք սոյնպիսիք: Օ ի՛ սոյնպիսին պատահմունս սոյնմ ենԹադատն ի՛ խոհեմուԹէ: Ցաւ սակաւուԹի ժամանակի. ևամ գործոյ անմեղադրելի առնէ ի՛ մահացու մեղաց: Օ ի՛ սակաւն ոչինչ հատանի:

Աշն, որ պատուի լինել ի՛ յուրաքանչիւր ոքեւ, և ևիւրաքանչիւր ի՛ Աշ պաշտուԹի, բանզի մի այնոսիկ հրաժարիմբ ի՛ ծառայեան. և ի յաշխարհական գործոց, զի դեղերիցիմբ, և անտեղեակ Աշ պաշտե, և հոգևոր գործոց: Աստ հոգևոր գործ, որոց պատուհմբ անտակ, և պատուիրեալ, ևս այսոքիկ լսել զբանս, և լսել զպատարագ: բանզի զԱշ պաշտուԹի, և պատարագն առնեմբ զԱշ պաշտուԹի:

Որք սակաւ ինչ ևս ուսեալք զիրս, որք հարկաւորք են վասն փրկուԹե, և զոմս ի՛ նեղեալս հարցու մեղաց պատասխանդին ուսանել, եԹե այլեայ ոչ կարիցեն ուսանել զնս, ի՛ նեղեալ մահացու մեղաց պատասխանին լսել զբանս, ևամ մանաւանդ զբեհայականս վարդապետուԹի, ի՛ յաւուրս ածնոյ, և ևիւրաքանչիւր: Պանզի մինչ զսոյնպիսին նոս պատասխանդին ուսանել, և ոչ կարեն այլեայս, և ի՛ յայլ ամ աւուրս ուսանել, պատասխանդին ուսանել զնոսս ի՛ յաւուրս

մարմոյ, և սովորեալ լինել ի՛ միշտ ևաց միայն, և ի՛ ծառայել: Ի՛ սաղ են այնք, որք չըզկին ի վերայ պատաղին նեԹոյ: Ցայս և այս զեղանին կամ ուրս այսոսիկ առ և տուղք, վաճառականուԹիք, ղ-առաստանական գործք, որք լինին վ՛ պատճելոյ, և սպասնալոյ, և այլք սոյնպիսիք: ԹԷ պիտ չեցեն ծառայականք: Ի՛ սոցանէ ամենեցունց պատուիրք հրամայել: Պանզի պիտ զԱշ պաշտուԹի: Պանզի ի՛ ձեռն նոց վարանի, և պատուիրեալ սիրտ մարդկան, և նոցին միտք սատանի, և դբաղի: Ասոի ոչ կարասցեն բարոյիմբ պատուիրել Աշ պաշտուԹե: Ալ որոյ պատուհասին ի՛ բաց կալ ի՛ նոցանէ յաւուրս ևիւրաքանչիւր, և ասնոց: Օ որս պատուիրբ պահել:

Ի՛ զառական գործս այսբիկ, ընԹեռնուլ, ուսուցանել, և այլք սոյնպիսիք ոչ սպեղանին յաւուրս ևիւրաքանչիւր, և ասնոց, որք պատուին պահել: Պանզի չեն ծառայականք, և ոչ դբաղեցուցանեն զմիտս:

Պատճառք, որք անմեղադրելի առնեն զոք ի պատուհասուԹե ասնոց, որպես զի եԹե գործեցէ զայդպիսեայ գործս, ոչ մեղանի, սակաւ են, անօրինուԹիւն, որ լինի ի՛ բնականուԹե, կամ ի՛ յայդոց, որք ունին զիշխանուԹե անօրինելոյ, և պատուելոյ ի՛ պատասխանդուԹե, վ՛ որոց պատճառս պատուհասուն: ՍովորուԹիւն բարեպաշտուԹե, որ առ Աշ,

հիւանդէից, և ոմանց, որք պարտին պահել: Պարտ՚անդէ ինն առ այս նաև պատուիրան մի, զոյ, զոր պարտ՚անդէն սիրել զինքեանս, և զիրկուքէ իւրեանց: Ասուն որք զանիոյթ առնեն ուսանել՝ ի տղայական աւուրս զերս հարկաւորս էն իրկուքէ, զորս ոչ կարեն այլոյ ուսանիլ, մահացուցն մեղանչեն: Պանդի տուեն զայնու պատուիրանաւ, առ որ՝ ինելոյ մահացու մեղաց պարտ՚անդէն: Այսպէս որք ուսեալք են զերս հարկաւորս էն իրկուքէ, ինելոյ մահացու մեղաց ոչ պարտաւորին լսել զքարոզ. սակայն տուիմն պարտաւորին լսել զնա: Օ ի բանն Աստուծոյ հանէ զմեզ զաւուն՝ ի մեղաց, յորդորէ զմեզ առ բարին, հաստատէ, և կազդուրէ զբարին՝ ի յառաքինութիւն, առաստացուցանէ, և վառէ զՔրիստոս ունանդուքէ. քարոզքն զսէր, և մաքրէ զսիրտ. լուսաւորէ զմիտս, և բառնայ զկասկած, առնէ, զի անարգելոյն աշխատիմ, կատարիցին աշխարհական ուսումունքէք, և հեշտանքէք, անդրանիցին, և արհամարհիցին ունայնութիւնք աշխարհի, և բամահիցին հոգմանքք վարկպարտադութիք. ձգէ՝ ի սիրտս մեր զիմաստ, և զտնոնչ առ երկնայինս, և պարգեւէ մեզ զայլ անկիւս ողջագուրելի բարիս: Յորոց յայտնապէս հետևի, թէ դէտք, պետք, և հոգիք պատուիրանքն՝ ի յաւուրս հիւրակէից, և ոմանց ուսուցանել աշխարհի իբրեանց զիրս հարկաւորս էն իրկուքէ, և քարոզել նոյ զբանն Աստուծոյն: Պանդի եթէ նոքա պարտաւորին ուսանիլ, ոչ պարտ՚անդէն ուսուցանել. և եթէ նոք պարտաւորին լսել զքարոզ, սոքա՝ պարտաւորին քարոզել: Պանդի զիա՞րդ ուսանիցին ուսանող ուսուցչէ, և զի՞արդ լսիցեն զքարոզ, առանց քարոզչէ: Իբրեմն եթէ նոք պարտաւորին ուսանիլ, ոչ պարտաւորեացին ուսուցանել. և եթէ նոք պարտ՚անդէն լսել, սոքա՝ պարտաւորին քարոզել: Պանդի նոքա պարտաւորին առ ասացեալն՝ ի սկզբ, ոչ միայն՝ ի սկզբ, այլ և՝ ի յարդ-ապուքէ պարտաւորին, զի խոստացեալ են Պրն հոլմուքել զնոր Աստուածն բանիւ, և կերունկրել զնոր հոգեւոր կերակրով. և բոլել առաքն նոյ զհոգ հոգեւոր, որ՝ բանն Աստ. զի ոչ միայն հացիւ կեցցէ մարդ, այլ և ամեն բանիւ, որ ելանէ՝ ի բերանոյ Աստ, և բաժնել զնոր երկնային հացիւ, և բոլել, և ամենայնիւ զնոր Աստուածն բանիւ:

Պիտոյ՝ ի յայնոսիկ հիւրակէն, և ոմանց, որ պարտն պահել, պատուիրն՝ ինելոյ մահացու մեղաց առանձնական հրամանաւ լսել զպատարագ, այսինքն, մարդ-կային, և բարոյական կեր-կայութիք առընթերդոյ պատարագին: Պլսել զպատարագն, պարտն մեռոյ-բուքէ անսալ այնոցիկ, որք լինին, առնելով զաղօթս, խորհելով զերկրորդ-ս, և

և զայլս սոյնպիսիս առնելով: Ապացաւ, թէ առանձնական հրամանաւ պարտաւորի զպատարագ: Վասնզի այսու ներգործութեամբ լինին Ա՛Ջ պաշտօնք, և պաշտի Ա՛Ջ. որ է՝ վաղճան այսր պատուհիրանի: Քանզի այսու ի՛մ ինչ ուրեմն Ա՛Ջ պաշտօնք լինին լսելով զպատարագն. լսելն զպատարագն եղիցի վաղճան այսր պատուհիրանի, և այն, որ վերջացաւ, և մանաւանդ՝ խնդրւի յայսմանէ պատուհիրանէ:

Որ զանց առնէ լսել զպատարագ յաւուրս կիւրակէից, և ոմանց, որ պարտի պահել, մանր հայցօրէնս մեղանչէ: Վասնզի յանցանէ զմեծ պատուհիրանաւ, զոր պարտի պահել ինեղբօրմանր հայցոյ մեղայ: Իսկ եթէ առնոյն զսահման ծուլութեան, զպահաւ անմոռաց լսելութեան, և զունայն զրուցաբանութեան ինչ, որ է՝ անպատուհասելութեան, և զայլս սոյնպիսիս, միայն նեղելագործ մեղանչէ: Ո՛չ ի սակաւն ոչինչ հանի՛ւր ի բարեգործականս, և ոչ բաւական զրկէ:

Ոպես զի մարդս պահեցեալ բարեպաշտութեամբ զիջմնոնս մեր, և հանապազեցեալ զբազում արդիւնս ի՛մ ուխտին կենդանի, և ոճոն, պարտիմք ինամել ի՛մ ոմանց հնարեցոյ, ի յանպատեհ խաղից, ի յանկարդ զբօսանաց, ընդունելութեց, ընկերակցութեց, և ի՛մ այլոց սոյնպիսեաց, և պարտիմք անասալ բարեաց գործոց. զի օրինակ, գնալ յեկեղեցիս, ընծայեանս առնել, և զհոգևոր դրեանս, առնել զհոգևոր, և զՄ՛Ջ հանճարոյ գրուցատուիցիս, և զայլս սոյնպիսիս: Ո՛չ ի այս վայելէ բրիստոնէի, որ պարտի Ջանալ զմշ կատարեալ:

Պատճառք, որք անմեղադրելի առնեն զոք ի պարտաւանդութենէ լսելոյ զպատարագ, են սոքա անկարութենէ, և ամ բանաձոր պատճառ, որով զոք խոհեմաբար անմեղադրելի ենթադասի: Ո՛չ ի այսոցիկ դիտաւորութեամբ եկեղեցւոյ, որ է՝ գործակից մեր: Ասատ որք են ի՛մ ծառայ, կամ են ի բանտի, կամ են հիւանդք, և այլք սոյնպիսիք լինին անմեղադրելիք, և ոչ մեղանչեն, եթէ ոչ լսիցեն զպատարագ: Վասն զի ունին զանկարութենէ լսելոյ: Ոմանայն որք պահեն ի տան ձերեքեայս, կամ մինչ ծարեն ընդհուանդ-ս, և այլք սոյնպիսիք լինեն անմեղադրելիք, եթէ ոչ լսիցեն զպատարագ. զի այսպէս ենթադասի խոհեմութենէ, և բանաձոր պատճառն:

ՊԻՐԱՆ ԵՐԿԻՐՔ:

Թե ինչ ասէ ընդդէմ պատուհասին:

Որովք պատուհասին ,, է՝ այս: Պատուհաս ,, գիայր քո, և զնայր ,, քո: Պատուհասին այս հրամայէ, զի որդիք, և սատրապունք Տնտղայ, և մեծա՛ տուրսպ նեղեսցեն զազէր, դյարդուքն, և գհնազանդուքն, նմին այնոսիկ, նորս ցորբան ժամանակ ենթարկեալք են նոցա, այսինքն, տրտնջեն գնա՛, յարգեցեն գնա՛, և հնազանդեսցին նմ՝, և՛ ի հարկա՛ տուրսն նմ՝ նպաստս տա՛ ուրիցեն, օժանդակիցեն, և օգնեցեն նմ՝, որպէսզի եթէ և բնեալք ի Տնտղայ երկիր պահպանիցին, Տնտղայ մեղանչիցեն: Որդիք, և սատրապունք պարտին տալ զՏնօղս, և զմեծ՝ա՛ուս նեղեսցեն, առանձնական եղբայրակաւս, զի զայս պահանջկ կարդ տրտոյ, և զայս պահանջքն երբայեսցեն Տնտղայ, և մեծա՛ուսոյ, պարտին յարգել, մեծարել, և վերապատուել գնա՛: զի այս վայելէ մեծա՛ուսոյ: պարտին հնազանդել, և հպատակիլ նմ՝, զի այս վայելէ սատրապունց: պարտին օժանդակիլ նմ՝ ի հարկա՛ տուրսն նմ՝, զի այս է՝ նշան տրտոյ:

Որդիք Տնտղայ մեղանչեն ընդդէմ տրտոյ, եթէ ցուցանեն Տնտղայ նեղեսցեն զնշանս տաճարին, և խստաբարոյանան նեղիցեն գնա՛: եթէ Տնտղայ աչօք դրկեսցեն հանապազ հայիցեն ի նա՛, և այնոր խստաբար, և դառնապէս խօսիցեն ընդ նա՛, որպէս եթէ տանիցեն գնա՛: եթէ ոչ օգնիցեն նմ՝ ի Տնտղայ, և ի մեծ հոգևոր, կամ մարմնաւոր հարկաւորութեան նմ՝: եթէ դոլով ժառանգք և ժառանգորդք, ոչ կատարիցեն գկատակս նմ՝: եթէ խնդրիցեն, և առնիցեն նմ՝ զմեծ, և զՏնտղայ վնաս, զի յօրինակ, զհակ, և եթէ զայլս տոհմակիս առնիցեն: Տոհմակիս պատուհասին Տնտղայ մեղանչեն ընդդէմ Տնտղայ: զի երեսեսցին, և Տնտղայ սակաւին խնդրն, որպէս պարտին տալ զՏնօղս խրատս:

Որդիք Տնտղայ մեղանչեն ընդդէմ յարգուքն, որպէս պարտին յարգել զՏնօղս խրատս, եթէ հարկանիցեն գնա՛: եթէ կամաւորապէս հայհոյեսցեն, և բարձրացուցանիցեն զձեռս իրեանց առ Տնտղայ հարկանել գնա՛: և եթէ Տնտղայ տրտմեցուցանիցեն, և վշտացուցանիցեն գնա՛: եթէ կամաւորապէս զրպարտեսցեն, և անարդական բանիւք դառնացուցանիցեն գնա՛, և առ Տնտղայ բարկութեամբ շարժիցեն: եթէ եպերական, և անարդական բանիւք եպերիցեն գնա՛, և անարդիցեն: եթէ զարքայ Տնտղայ անարդիցեն, և անդամանիցեն, և ոչ կամիցեն ձա՛նաչել գնա՛ իբրև զՏնօղս, որպարտաւոր նմ՝ զիրս հարկաւորս: եթէ վատահամբաւիցեն գնա՛ Տնտղայ

Ծանրագոյն , եթէ առաջին դա-
տաւորացն ամբաստանիցեն զծնող-
դոյց , նաև ձեզ ձշմարիտ յանցա-
նաց , բայց ի յանցանացն հերե-
ւոցիկաւորէք , մատնուիք , կամ
դաճձանուիք ընդ դեմ իշխա-
նին ։ Սոյնպիսի պատուհասիւն
որդիք Ծանրագոյն մեղանչեն ընդ-
դեմ Ծնողացն . զի երեւելագոյն,
և Ծանրագոյն պակասին ի յարգու-
թէ , որով պարտին յարդել , և
մեծարել , և պատուել զծնօղս
իւրեանց ։

Որդիք Ծանրագոյն մեղանչեն
ընդ-դեմ հնազանդութէ . որով
պարտին հնազանդել Ծնողացն
իւրեանց , եթէ ի Ծանր կամ ի
անհնազանդ-ութէ Ծնողացն շուրջ
զայնոքիւք , որք պատճառին առ
կատաղարուիլ ոտն , առ բարկ
վսեմս . կամ առ փրկուիլ հո-
գւոյ . եթէ ընդ-դեմ կամացն
Ծնողացն առնուցուն զկին անար-
ժան ինքեանց , որ է՝ այն , զոր
ոչ կարեն առնուլ առանց նա-
խատանաց , քան սովորութեան
դատաւորաց իւրեանց . եթէ ա-
ռանց արդար պատճառի ոչ կա-
րիցեն առնուլ զայն , զոր կամին
Ծնօղքն , մանաւանդ եթէ ան-
առաւ առելութիւք դատարէին
և լինիցին մեծ շահատուութիւք
Ծնողացն . արդ եղիցի արդ-ար
պատճառ ոչ առնոյ , եթէ ոչ
ի գործ , և ի յանհնազանդ ազ-
գատոհմէ , եթէ ոչ տիպար , եթէ
ոչ սղգեղ , եթէ ոչ վատա-
համբաւ , և ոչ առնիցի զբարի
վարս , եթէ ոչ խելագար , կամ
զայլս սոյնպիսի պակասութիւնս
առնիցի . եթէ առանց խնդրոյ
ցանելոյ Ծնողացն առնուցանիցեն ,
և առնիցեն զհարսանիս .
բայց եթէ խնդրուցանիցեն , և
նոքա ոչ կամիցին , խոհեմաբար
կարասցեն առնուլ զայն , որն
քեանց վայելէ . զի են անձնիշ
խանք շուրջ զընտրութէ կացու-
թէ իւրեանց . և եթէ զայլս
սոյնպիսի իրս առնիցեն ։ Սոյն-
պիսի պատուհասիւն որդիք Ծան-
րագոյն մեղանչեն ընդ-դեմ Ծնողացն
զի երեւելագոյն , և Ծանրագոյն
պակասին ի հնազանդութէան ,
որով պարտին հնազանդել Ծնո-
ղացն իւրեանց ։

Օ՜ ահաւոր պատուհասիւն պա-
հել , և կերակրել զկարօտեալ ,
և զաղքատ Ծնօղս իւրեանց . այն
պէս թէ՝ ի մեծի , և Ծանր հար-
կատութէ , կարօտութէ , և
աղքատութէ , եթէ այլապէս ոչ
կարիցեն օգնել , և օժանդակել
նոցա , պարտաւորին միայն ի յայ-
խարհն , զի պահելոյ , և դար-
մանելոյ զԾնօղս իւրեանց ։ Սա-
կայն ոչ պարտաւորին միայ յա-
չխարհն , եթէ միայն յաչխար-
հի եղէ յայտնի , կամ գոյժ եւթ-
եւելի որդւոյն կորստեան հո-
գւոյ նոցա . զի փրկութէ հոգւոյ
առաւելէ՝ քան զմարմնական
կեանս Ծնողացն ։ Բայց եթէ
ոչ եղէ որդւոյն կորստեան հո-
գւոյ նոցա , պարտաւորին միայ
յաչխարհի . զի պահելոյ զԾնօղս
իւրեանց ։ Այս եթէ միտեալ
եղեն ի կրօնս , և Ծնօղք նոցա
յա-

ուսուցանեն զմեռանիլն նոցա ի կրօնս, անկեալք եղեն ի հետաքննութիւն, և ի չքննութիւն, պարտուցին ելանել ի կրօնից, և օրհնել նոցա, եթէ այլապէս ոչ կարեն օրհնել նոցա ։ Իսկ եթէ այլոյն կարեն օրհնել, ոչ պարտուցին ելանել ի կրօնից։

Յաղագս պարտաւորութեան Տնտղաց։

Ընդ որոշ ժամս պարտաւորութիւն բնական օրինի պատուիրին հոգալ, և ունել զհոգաբարձութիւն, զի պահեցեն, և մնուցանիցեն զսուրբ խորհուրդսն. քանզի են մասունք նոցա։ Ասեն որպէս պատուիրին պահել, և դարմանել զինքեանս, այլոյն և զսուրբ խորհուրդսն, որք են մասունք նոցա ։ Եւ պատուիրանդ դուին այս ոչ միայն տարաժամ զինքն առ մարդկային հարկաւորութիւնս զսուրբսն, այլ և առաւել առ հոգեւոր հարկաւորութիւնս նոցին. զի հոգի առաւել՝ քան զմարմին։ Ասեն պատուիրանդ դարմանել, և կերակրել զնոսա, և ուսուցանել նոցա զձանապարհն կեցուցեան, այսինքն, ուսուցանել նոցա զայնոսիկ, որք են հարկաւորք սուրբ խորհրդոցն, ի ձեռն ինքեանց, կամ ի ձեռն այլոց հոգաբարձ լինելով. զի ուսանիցին. զայնոսիկ, որք են հարկաւորք սուրբ խորհրդոցն։

Ծնողք մեղանչեն, եթէ ոչ ջանայցեն առաւել զինչս, և զբարիս, որովք պահիցեն, և կերակրիցեն զաւակս իւրեանց, և Թողուցուն նոցա զժառանգութիւն ըստ կացութեան իւրեանց ։ Եթէ անառակաբար մսխեցեն, և վատնիցեն զինչս, և զբարիս իւրեանց, որպէս զի լինիցին անկարող մնացեալ, և դարմանել զաւակս իւրեանց զպատշաճաւորժամանակութիւնս ։ Ծանրանայ մեղանչեն և ծնողք. եթէ ոչ հոգայցեն, զի զաւակք իւրեանց ունիցին զբարի վարս, ուսանիցին զքրիստոնէական վարդապետութիւն, այսինքն, զերս զայնոսիկ, զոր սիրեն հարկաւորքն ի մէնջ փրկութիւն մերոյ, պահիցեն զպատուիրանս ՅՇ, և եկեղեցւոյ և փախիցեն ի մեզայ, և ի չկնէ կերակրութիւն վատթար մարդկանց ։ Եթէ ոչ բառնայցեն ի զաւակաց իւրեանց զառնթեմանէլոյ։ Եթէ վատթար բնութիւք, և չար օրինակօք իւրեանց լինիցեն զաւակք իւրեանց պատճառ, և առիթ մեղանչելոյ ։ Եթէ ոչ խրատիցեն զնոսա, և կշտամբիցեն, և խոհեմաբար ոչ պատժիցեն ։ Եւ պատճառն է, զի պատուաւորին ունել զհոգաբարձութիւն. և զնոսայն ի մէջ զաւակաց իւրեանց, առ հոգեւոր,

և

Յաղագս պատուհիրանաց Ա.Յ, և եկեղեցւոյ:

և առ մարմնաւորս : Ասատ յոյժ զանցառանեն զայսմանէ, մեղանչեն :

Յաղագս պատուհանաց-ուղեան պաշտպանատուրացն, և հոգևոր բարձից, որք մտեալ են ի տաճարն Ծնողաց :

Պաշպանատուրք, և հոգևոր բարձք, որք մտեալ են ի տեղի Ծնողաց պատուհասրիմն հոգւոյ ձեզ որբոց, որոց վըր ունին գհոգաբարձուն, և գինամարկուն, և հաճախատրաբար մատակարարել գբարին նոցա : Պանդիտ ասե այս կացուցեալք են պաշտպանատուրք, և հոգաբարձք : գի մտեալ են ի տեղի Ծնողաց : Ասատ եթէ զանց առնեն զայսմանէ, և երես վերապես յոլանան, և սղերդանան յայսմիկ երկի, այնպէս թէ զծանր ձեռաս կրեն որբք, ծանրանայ մեղանչեն, մանաւանդ եթէ գաճառնուն ձեռաց որբոց, և առնուցուն գրենալս ձեռ մատակարարութեն խրեանց: Պանդիտ Ծանրանայ ձեռաս որբոց : Յոյժ առնուն գրենալս վանս խնամարկութեն, և մատակարարութեն խրեանց, և գաճառնուն ձեռաս որբոց, յայտնապես, և առանց ուրուք երկեալոյ պատուհասրին ձեռնարկել գձեռաս, որք եղեն որբոց : գի յոյժ յայտնապես ընկն անիրաւութեն ընդ-ու-եմ որբոց :

Պաշպանատուրք, և հոգևոր բարձք պատուհանդ-ուն բարեպես մտաբանել, և գարմանալ գորբս, և ուսուցանել նոցա գբարի վարս, և գպատուհիրանս Ա.Յ, և եկեղեցւոյ, ի ձեռն ինքեանց : կամ ի ձեռն այլոց, և բարեաբ կատարել գնոս հոգևորսն, և մարմնաւորսն : Պանդիտ են ի տեղի Ծնողաց : Ասատ պարտս հոգին են պաշտպանել, և նա խանամել գնոս : յոյժ սի տոյնայ : գի սա են՝ գորս Ծնողաց, և համատարմաբար պահել գբարիս նոցա : ուստի ոչ կարեն ունայնաբար վատնել, և մսխել գնոս : Պանդիտ չեն կացուցեալք գբարիս նոցա անատա կութեալ վատնել, և անշահապես մսխել, այլ մտերմաբար պահել և պահպանել, և հաճատար մատակարարել : Ասատ եթէ անատակարար վատնողքն են, և անշահապէս մսխողքն են, պարտս հոգին հատուցանել : Պարտս հոգին են պահել գիրս-ունս որբոց, և գբարիս, որք են կորն չելոց, վաճառել, և շահուքէ տաբար մատակարարել : Ասատ պարտաւորն ի վերջն տալ գհաս մատակարարութեն խրեանց, գի այս է՝ պարտաւորութեն այնոցիկ առնելոց, որք գբարիս այլոց մատակարարեն :

Ասրք են, որք են ի ներելոյ հոգաբարձութեն, և խնամատարութեն այլոց, պարտին պատուել գպաշտպանատուրս, և գհոգևոր բարձս խրեանց, մերելով գնոսա առանձնական եղանակաւ, և

հնազանդելով նմա նկրս այնոսիկ, նորս պարտ է հպատակիլ նմա, և մեծարելով զնս : Օ ի են նմա ի տեղի ծնողաց :

Յաղագս պարամանդուԹե տե-ղոյ, և ծառայից, զոր ունին առ նոսա :

Տ ալոք, և մեծ-ամ-ուրք պարամանդ-ին ունել զոհոգաբարձուԹի՛ն ի վր ծառայից, և հնազանդեցեալ նոցա : Պանդխ են պէտս նմա, և են ի տեղի ծնողաց : Ասուն նուք եղանակաւ պարամանդ-ին առ այնոսիկ ա-մենեսեան, առ որս պարտ ան-դ-ին ծնօղք, մանաւանդ պա-րտաւանդ-ին հոգալ, և չանալ, որպան է՝ յինքեանս, զի պահեցեն զպատուիրանս ՅԻ, և եկեղեցւոյ : Ասուն ծանրագոյն մեղան չեն տեղք, և մեծ-ամ-ուրք, եԹէ առանց պատ-ուոյ պատճառի որ-դեքն զծառայս իւրեանց ի յաՀ-ուրս կենդանեաց, և ասՀնոյ, զորս պարտիմբ պահել, լսել զպատարագ : եԹէ ի նոյնպիսի ամ-ուրս հրամայեն նմա առնել զգործս ծառայականս . եԹէ հրամայեն նմա առնել զնոս պա-նոսիկ, որք ոչ կարեն լինել ա-ռանց մեղաց . եԹէ ոչ պոե-լոն զմեղս նմա, յորժամ կարեն. եԹէ դնեն զնս ի նորոգեալի մեղանչելոյ . և ասն նմա զառԹ գործելոյ զմեզս, այսինքն, լինին նմա պատճառ մեղանչելոյ . եԹէ ոչ խրատեն, և յանդ-իմանեն զայնոսիկ, որք ծանրապես մե-ղանչեն . զո՞ր օրինակ, որք զան-վոյն առնեն ուսանիլ զայնոսիկ, որք են հարկաւորք ձի վրիուե. եԹէ ծանրապես ընդ-դ-եմ նոցա անկրաՀին, անկրաՀաբար անար-դելով զնս . եԹէ ոչ տան նմա զպատշաճաւոր կերակուր, և զվարձ, զոր պարտին տալ . կամ առանց բանաւոր պատճառի յոյժ յամեցուցանեն, և յապա-ղեցուցանեն զնս . եԹէ յառաջ քան զլրումն ժամանակի սահ-մանեցելոյ, և պարտաւորեցելոյ, այսինքն, դ-աշնակցելոյ, և տակ արկելոյ անկրաՀաբար վարեն զնս ի բաց . եԹէ ոչ վարեն զայնպիսինն, որք են անկարող-ք, և անկշտասիրելիք, և որք տպականեն զ-ձանձիս վատ-թար բանիւք, չար օրինակօք . և ա-պականեալ վարուք, և եԹէ զայլս սոխակս առնեն:

Օ ծառայք, և այլք հնազան-դեցեալք պարտաւորին առնել տեառն, և մեծ-ամ-ուրսդ իւրեանց, իւրք իբրև զայնոսիկ առան-սեան, զորս որդ-իք պարտաւո-րին առնել ծնողաց իւրեանց, այսինքն, պարտաւորին սիրել զնս, պատուել, և մեծարել զնս, և հնազանդիլ նմա : Պանդխ, ոչ առաջեալ՝, տեառք, և մեծա-ւորք են ի տեղի ծնողաց . իսկ ծառայք, և հնազանդեցեալք գործ-ք ի տեղի զմ-ակաց : Ա-ռ-ա ասէ առաքեալն . ծառայք ,, հնազանդ-ք լերուք տերանց

» ձերոց մանկահաս որոց, սիրեմ, և
» դողութիւն, և միաւորութիւն սր-
» տից ձերոց, որպէս և Քն: Սն
» առաքեալ ծառայել երբեմն մար-
» դահաճոյ, այլ երբեմն ծառայէր
» Քի առնել զկամս Ա՛Ի, սրտի
» մտօք ծառայել երբեմն Տ՚ն, և մի
» երբեմն մարդկան: Ա՛մանորայ մե-
» ղանչեն ծառայք, եթէ ոչ աշ-
» խատիցին, և եթէ ոչ ծառայե-
» ցեն հաճառատարմապէս. եթէ
» ծանրասիրեն ճշմարիցն առեալց.
» եթէ ոչ արդիւնս ցնծասս,
» զորս պարտին, և կարեն արդիւ-
» լել, այլ Թոյլ տայցեն, զի լի-
» նիցին ճշմարիտ շուրջ զնիւթս այն-
» քինէ, որոց պահպանութիւն յան-
» ձանէ՝ նց. և նմանապէս պա-
» տուհասի պարտաւորին վճա-
» րել զվնասս: Ա՛մանայն մեղանչէն, եթէ առանց ծանրադրոյն պատճառի չմիացին ի տեառնից իւրեանց յառաջ քան զանցուցմն եղեալ սահմանի. եթէ առանց իւրեանց ի ծանր նիւթ, յորում պարտին հնազանդել նց, անհնազանդէ լինիցին. և եթէ զայլս սոյնպիսի նոյս առնիցեն:

Յաղագս պարտաճանաչութեան զրուակիցելոյ, զոր ունին առ նրեսեաս:

Ը՛ պարտաւորին առանձնական և ղանակաւ սիրել զկանայս իւրեանց զօրութիւն այսր պատուհասի, և առնել զնս ոչ իբրև զնաժիշտս, և զաղախնեսայս, այլ իբրև զուղակիցս, և զընկերս կնոջ: Ա՛նդղի կանայք են անդամակիցք, և համանդամք ամրանց իւրեանց, և են ընդ նմա ի մարմնի մի: Ասաւ ասէ սրբազան Ա՛ռաքեալն Պօղոս: Ա՛րք սիրեցէք զկանայս ձեր, որպէս և Քն սիրեաց զեկեղեցի: Այսնմանէ պարտաճանաչութիւն հնազանդել, և հպատակիլ ամանց իւրեանց. զի այր է գլուխ կնոջ: Ասաւ ասէ Ա՛ռաքեալն: Կայ նայր իւրեանց ամանց հնազանդ ի՛ զի ընկնիցին իբրև Տ՚ն. զի այր է գլուխ կնոջ, որպէս և Քն գլուխ է եկեղեցւոյ:

Ո՛ւրախ եղեալ, և ամուսնացեալք մեղանչեն, եթէ ընդունիցեն զկարգ ամուսնութեան առանց պատշաճաւոր դիտաւորութեան. եթէ առնիցեն զնոր ինչ ընդդէմ սրբոց կանոնաց, յորժամ ընդունին զնոր խորհուրդս. եթէ ի մահացու մեղս ընդունիցեն զնա. եթէ վարիցեն ամուսնութիւն ընդդէմ բնութեան, կամ անպատշաճ եղանակաւ, կամ հանդերձ որոյնիւ վնասն, այսինքն անհատ ծնանիցեն, և անցուդրեան. եթէ առանց պատճառի ուրանայցեն զպարտս. եթէ առնիցեն զանաւրէն չջաւխիմունս հանդերձ որոյնիւ սերմահեղութեան արտաքոյ ծննդականին, և եթէ զայլս սոյնպիսիս առնիցեն:

Ո՛անուսուիս մեղանչեն սուք, եթէ զրպարտականս, և վատա-

համբաւական բանիւք վշտացուցանիցեն, և նեղիցեն զկանայս իւրեանց: եթէ անիրաւութեամբ արդելուցուն զնոսա պահել զպատուհասանացն Ա՛Յ, և եկեղեցւոյ: եթէ անկամաբար ծանրապէս հարկանիցեն, և ծեծիցեն զնոսա: եթէ ուրանայցեն նոցա զկերակուրս, և զմսակերս: եթէ ամենևին անհոգ լինիցեն պահել, և կառավարել զառունս, և զուգակից իւրեանց: եթէ ա նաուակաբար վատնիցեն, և սխալեսցեն զինչս իւրեանց, ոչ են հարկաւորք մի՛ կառավարութեամբ տանց, և ընտանեաց: եթէ ծուլանայցեն, մինչ կարեն, առանձինն զինչս, որ են հարկաւորք մի՛ պահելոյ զառունս, և զընտանիս իւրեանց: եթէ առնոյ արդ-արդ, և օրինաւորս պատճառս ոչ համաբերանիցեն ընդ կանայս իւրեանց, այլ հեռացեալք մնայցեն ի տանց զերկար ժամանակ: և եթէ զայլս սոյնպիսիս առնիցեն: Ծանապէս մեղանչեն, եթէ արդելուցուն զնոսա առնել զգործս հոգևորս, յորոց կարի՛ ծնանին նոցա մեծ հոգևոր չահս եւ զաղօթս, զսնկնդ-րութիւն Ա՛Ջ այլոց բանից, և զայլս սոյնպիսիս: Ծանապէս մեղանչեն, եթէ զպահասուս, և զանցեալ-սն մինչ ամենայնիւ, և խոհեմաբար ոչ պատժիցեն, բանիւք, արդ-արդ բարկութեամբ, և եթէ հարկաւոր եղէ, մի՛ մեծ պահասութեամբ, նաև գանիւք. քանզի են գլուխք:

Կանայք ծանրապէս մեղանչեն, եթէ լրբաբանութեամբ, կռուհաբանութեամբ, անզգամաբանութեամբ, և այլովք սոյնպիսեօք ծանրապէս բարկացուցանիցեն զարս իւրեանց, և չարժիցեն զնոսա առ հայհոյանս. եթէ ընդ-դէմ կացուցանեն արանց իւրեանց, և ընդ-դէմ սուիցուցանեն կանանց հանդոյն, և նման կացուցանեն, զերեւելին ծանաւ առնիցեն ի բարեցն, որոց վերայ հիմեն արք. եթէ անզգամաբար անգոնիցեն, և անարգիցեն զարս իւրեանց, և լրբաբար հիմնիցեն նոցա. եթէ առանց արդ-արդ պատճառի, և յոժամ արք իւրեանց ոչ մխեն անառակաբար զբարիս, այլ բարեպէս, և վայել չափս կարեն վարեն զառունս իւրեանց. առ բարհանաձայնաբար յանիշտսն զնաւակարարութեամբ, և զկառավարութեամբ տանց, և ընտանեաց, քայց յոժամ արք անառակք են, և անառակաբար վատնեն զբարիս, յայնժամ կանայք կարեն առնուլ ի ձեռաց նոցա զնաւակարարութեամբ, և զկառավարութեամբ տանց, և ընտանեաց. զի այս չէ անկարգութեամբ. եթէ առանց արդ-արդ պատճառի ուրանայցեն զպատառս. եթէ ոչ հնազանդեցին առանց իւրեանց նիզս այնոսիկ, նոյս պատուհասուցին հնազանդել նոցա. և եթէ զայլս սոյնպիսիս նոյս առնիցեն:

Յաղագս պարտաւանդութեան հոգեւաբարձ քահանային, զոր ունին առ ժողովուրդս իւրեանց:

Որպէսզի հոգեւաբարձ քահանայքն պատուհասօրէն ունիցին զհոգեւաբարձութիւն ի վերայ ժողովրդոց իւրեանց. զի են նոքա հոգեւոր հարք: Ասասի պարտաւորին այսպիսոյք դասանել առ հոգեւոր պահապանութիւն նոցա: Այսպէս պահանջէ զնոսա եկեղեցւոյ, յորժամ խնդրեն, և պահանջեն. մատուցանել առ Աշ զաղօթս, և զաղաչանս ձեր նոցա. մատուցանել զպատարագ, զի լսիցեն. ի ձեռն ինքեանց, կամ ի ձեռն այլոց ուսուցանել նոցա զբանն Աստուծոյ, քարոզելով. և յանդիմանելով. ի յաւուրս կենդանիցն, և հանդիսաւոր տօնից մեկնել, և բացատրել նոցա զքրիստոնէական վարդապետութիւն, ի ձեռն ինքեանց, կամ ի ձեռն այլոց, և զայս պարտաւանդին առնել ծանոյց պարտաւանդութեաբ նաև Աշային օրինն, ձեռ մեծադունն հարկաւորութեամբ. զի քրիստոնէական վարդապետութեանն ամենևին հարկաւոր է քրիստոնէիցն, քանզի ուսուցանէ զձեռնադարձ կեցութեամբ, և յաւիտենական կենաց: Ասասի եպիսկոպոսք, և քահանայք, և վերակացուք տուին տուիել զինք ընդ պատուիրանաց, զի ուսուցանեն զբրիստոնէական վարդապետութիւն: Հոգեւաբարձ քահանայքն նաև պարտաւորին այցելութեամբ հիւանդացն, և ունել զինամս նոցա ըստ կարի, և հոգեւաբարձութեամբ ի վերայ աղքատացն, և զայլս սոյնպիսիս առնել. քանզի են հոգեւոր հարք ժողովրդոց իւրեանց:

Հոգեւաբարձ քահանայքն ծանրապէս մեղանչեն. եթէ զանփոյթ առնիցեն կորնչիլ զժողովրդս իւրեանց ի մեղս. եթէ զանց առնիցեն ուսուցանել նոցա զիրս հարկաւորս ձեր փրկութեան. եթէ ոչ կամիցին պահպանել զխորհուրդս եկեղեցւոյ ժողովրդոց իւրեանց յորժամ օրինապէս պահանջեն, և խնդրեն, և եթէ զայլս սոյնպիսիս առնիցեն:

Ժողովուրդքն պարտաւորին պատուել, մեծարել, և սիրել զհոգեւաբարձ քահանայս իւրեանց, և հնազանդիլ նոցա, և տալ նոցա զիրս հարկաւորս: Պանդխտեն հոգեւոր հարք իւրեանց: Ասասի ծանրապէս մեղանչեն. եթէ ծանրապէս անարգիցեն զնոսա. եթէ ոչ կամիցին հնազանդիլ նոցա ինչս այնոսիկ, նորս ի ներքոյ պատուհասին պարտաւորին հնազանդիլ. եթէ ուրանայցեն նոցա զիրս հարկաւորս վասն կելոյ, և եթէ զայլս սոյնպիսիս առնիցեն:

Յաղագս պատուհասման վարդապետաց, և աշակերտաց, զոր ունին առ իրեարս:

ՎԱրդապետք, և դասատուք հարկին ունել զինադադար, և զհոգեբարձութիւն ի միմեանց իրենց. զի ես նոցա ի տեղի ծնողաց: Աշակերտք և պարտ հարկին պատուհասել զվարդապետս, և զդասատուսն իրենց, և հնազանդիլ նոցա. քանզի են նոցա ի տեղի ծնողաց:

Վարդապետք, և դասատուքն մեղանչեն, եթէ ոչ խրատեցնեն, և յանդիմանեցնեն զաշակերտս, որք յանցանեն. եթէ զանիծոյն առնեցեն հնազանդել, և զարդարացուցանել զնոսա ի դիս. եթէ զանց առնեցեն ուսուցանել նոցա զբարին վարս. եթէ ուսուցանեցեն նոցա զսուտ վարդապետութիւն. եթէ պահանջեցեն զմշակ առնել քան զայն, որ է արդար, և օրինաւոր, եթէ զվարդապետական զարժանապատիւն ուրանայցեն արժանի արարք, և տայցեն անարժանից. եթէ դայթագղեցուցանիցեն զաշակերտս իրենց, տալով նոցա չէր օրինակ, եթէ ընդ ունիցին ի պատուս ըզդայթագղեցուցիչն, և զանարդարին բարի վարուց, և որք չար, և վատթար օրինակօք իրենց եղծեն, և ապականեն զբարի վարս ապրող աշակերտսն, և եթէ զսոյնպիսիսն ոչ վարիցեն, և արտաքսեցեն ի իրենց հետէ բարեաց. և եթէ զայսոյնպիսի նա առնիցեն:

Աշակերտք մեղանչեն, եթէ ոչ պատուիցեն, և մեծարիցեն զվարդապետս, և զդասատուսն իրենց, այլ զնա անարգեցեն. եթէ ոչ հպատակիցեն, և հնազանդեցեն նոցա նմա, որ պատուականին առ ուսմունս, և առ բարի վարս. եթէ զրպարտականն, և անիրաւականն բանիւք ընդդէմ ելցեն, և ի շինամանիցեն, և եպերիցեն զնոսա. եթէ զանմոլի առնիցեն զուսմունսդ, և զի ամանակս, նորս պատրաստեն հետեւել ուսմանց ծաղկեցեն ի նախայս, և ի յուսոյ նուաճեն. մանաւանդ, և վարդապետի վնասակարին զդասատուն ծնողաց. եթէ ի յուսամատնս իրենց ունիցին զվնասուն, և զչար դիւսուսուցութիւն. եթէ ոչ պահեցեն զկանոնս, և զօրէնս դպրութեանդ զոր պարտաւորին պահել: Եթէ դեպերիցեն ուսմանդ վատ Թարս, և սուտ վարդապետութեանց ընդեռնդով զվնասաշատ, և զայլ դեղերեալ դրեանս, և անասելով անօգուտս, և վնասակար վարդապետութիւնս, և հետեւելով սուտ ասելութեանց. եթէ զվնասն զվարդապետս, և զդասատուսն իրենց ի յայլ տեղի Թողուն, զոր խոստացան նոցա, և զոր կարին առ. և եթէ զայլս սոյնպիսի նա առնիցեն:

ՄԱՏԻԱՆ ՀՈՐՈՄԱՑ։

Յաղագս հինգերորդ, և վեցերորդ պատմութեան տանն պատուականաց։

Դիտատեան այսմիկ Ճառեցոյց զինքեանէ հինգերորդէ, և վեցերորդէ պատմութեանէ տանն պատուական, և զայնց առնեցոյց, որք գնացեալ կային, ի ձեռն զանազան պատկաց։

ՊՐՈՒԿ ԸՆՏՐՈՂԻՆ։

Թէ զինչ էջեւ հինգերորդ պատմութեանն։

Հինգերորդ պատմութեանն Ա՝ այս. մի ապականներ։ Պատմութեանս այս ասելոյ զայն ամ, որ բանասէր կրնայ մարդոյ, և գնայ ապականել։ Ասոնի ապրելու պայմանուն ընկերոջ, և զայնոսիկ առնեցանեան, որք շահասիրութեան առ ապականուն ընկերոջ։ և այս պէս ապրելու գանկալ մահմանն ներ, Ջանալ բառնալ գնայ ի մէջ։ դեղել գնայ, հարկանել, և անհրաժարելոյ դանել գնայ, հատանել զանդամս նր, և զայլս տմարդութիւն առնել։ Նա այսպէս այսոր պատմութեանաւ Ա՝ պահ, և պահպանի կրնայ մեր, և ապրելու գեղծարարն անհրաժեշտութիւն, որ կարիք լինել ընդդեմ մեր։ Գանգի առնելով քան կրնայս զոչինչ ունելոյ։ Ա. մենաւոր խնայողութիւն դասա-

կարգեալ զպատմութիւնս նր առեղծուածն մեր։ Գանգի նախ եղ զպատմութիւնս, որք հայեին ի Ա՝ Ջ, որ՝ վանելոյն քան պէտ լինէ։ ապա եղ զպատմութիւն, որ հայեին ի նշանաւոր մեր յորոց ունելոյ զկեանս, և վերջապէս եղ զպատմութիւնս, որք հայեին ի յընկերս մեր։ Նա քանգի առաջելի՝ կեանք, քան պէտ լինէ, վանողոյ նախ եղ զպատմութիւնն շուրջ զկենաց, և ապա՝ շուրջ զայլոցիք։

Ա՝ պատմութեանս ոչ միայն դատապարտի ի Ա՝ Ջայնն օրհնագ, այլ և ի բնականն պատճառ։ քանգի մարդ չէ տէր կենաց մարդոյ, այլ՝ ինքն Ա՝ Ջ։ Ա՝ նաւորոյ ասէ, եմի՝ վրէժխնդրութիւն։ Գարձեալ. եթէ մարդասպանութիւն չէր արգելեալ, յոյժ սպառնալ մարդկայնն բնութիւն, և ամէնքինք աշխարհ. զի մարդ-ենք գոլով յօժարէր առ վրէժխնդրութիւն, միմեանս խողխողէին, և սպանանէին, և հզօրք զանգօրս կլանէին, և լինէր մեծ խառնակութիւն, և անհանգստութիւն ի մէջ երկրի, և մարդ-ենք հանապազ լինէին անհանգիստք, և այլք բազում անկարգութիւնք լինէին։

Պատմութեանս այս, որ արգելու զմարդ-սպանութիւն, ծանրացուի պատմանդէ։ Ասոնի որ անցանեն զպատմութիւնսս, որ ծանրացուի պատմանդէ։

Յաղագս ինքնասպանութեան:

Ինքնասպանութիւն՝ , որով ոք սպանանէ զինքն: Պատճառ , որով արգելանի մարդասպանութեան, արգելանն և ինքնասպանութիւն: Ասաւ ոչոք կարէ ուղղապէս , և ի հոտառեմբ սպանանել զինքն: Անդղն ոչոք է՝ տեր կենդաց. այլ Ա՛Ց միայն է՝ առոյգ, նկատման , և բացարձակ տեր մարդկային կենդաց: Սակս որոյ ոք սպանանէ զինքն, մեղանչէր ընդդէմ սիրոյ Իւրոյ , և առնէր դանդրաճութիւն ծերակուտի , և Ա՛Յ: Եթէ ունայր սպանին զինքեան , և այս ոչ հատուցանէ նմ ի մեղս , այս այնու եղև. զի կամ սպանին զինքեանս Ա՛Ցայնն նեղադրեցեալք , կամ անմեղադրելի տգիտութիւնք , որպէս պատահի զառանձնէ , և զոմանց մարտիրոսաց , որք զինքեանս սպանին: Բայց իւրաքանչիւր հեղինակութիւն ոչոք կարէ ուղղապէս , և ի հոտառեմբ սպանանել զինքն ոչ ոք ուրուք պատճառաւ , առանց մեղանչելոյ: Որոյ սակս եթէ ոք սպանանիցէ զինքն ուղղակի , և ի հոտառեմբ նուաստութիւնք , ոչ որպէս և նոքա պատճառաւ, մահապարտն մեղանչէ: Ասաւ որք յուսահատեալք սպանանեն զինքեանս , մահապարտն մեղանչեն , և կորնչին: Այնպիսեաց մարմինք ըստ կանոնաց եկեղեցւոյ առնին , և Թաղիլ ի սբ Տեղոջ ոչ կարեն. քանզի եկեղեցական կանոնք արգելուն զԹաղումն ի սբ Տեղոջ: Սակս չէ օրէն ունել հատուցանել զանդատս նոր: Քանզի ոչոք է՝ բացարձակապէս տէր անդամոյ նորոյ: Ասաւ որք հատուցանեն զանդատս իւրեանց, և անաւերժ ցուցանեն զինքեանս , մեղանչեն: Սակայն եթէ հատուցումն , և անաւերժութիւն ուրուք անդամոյ ըստ խրատուց բժշկաց նկատուածոյ էն կենդաց , և առողջութիւն , և պահպանութիւն բոլոր մարմնոյ , յայնժամ կարէ հատուցանել անդատս այն: Քանզի առաւելէ՝ բոլոր մարմինն , քան թէ մին անդամ մնայն:

Որք կրճատեն , և մաշեն զծածուկ անդամս իւրեանց , և տանեն զինքեանս նեղբնիս , վասն պահելոյ զողջախոհութիւն , և զիւ յաղթելոյ սատանայական պատերազմաց , մեղանչեն . քանզի զասացեալ անդամս կրճատեն, և յապաւեն չէ հարկաւոր առ այնպիսի վաշճան . զի անթերի պահեն զողջախոհութիւն , և զիւ քրտութիւն մարմնոյ , առանց առնելոյ զինքեանս նեղբնիս : Այս առաւել մեղանչեն, որք առնեն զինքեանս նեղբնիս , կրճատելով զանդամս իւրեանց , զի լինիցին յոտնակս առ քաղցրութիւն , և քաղցրանալ ատութիւն . զի անհամբերքն ցանկանան , և կրճատեն զինքեանս : Գլանատիպ մեղանչեն Ծնօղք , որք կրճատելով առնեն զորդիս իւրեանց ներ-

քին-

քինխա, զի նզեն յարմարք երգա-
բանութիւն։

Որք առանց ուղղապէս դի-
տելոյ զսպանութիւն իւրեանց, զի
ուրուք բարւոյ վաղճանն, կամ
զի ուրուք հարկաւորութիւն,
կամ վասն ուրուք մեծի շահաւո-
րութիւն, առնեն, կամ Թողուն
երբեմն զկոչ ինչ, յորմէ հետեւի
մահ, ոչ մեղանչեն։ Քանզի
պատուհիրան պահելոյ զկեանս
գոլով սոորատական, ոչ հանա-
պազ պարտաւանդէ։ Ասոյն
կարեմք երբեմն ոչ պարտա-
դիր առնել պահել զնա, վասն
ուրուք բարւոյ վաղճանի, կամ
զի ուրուք հարկաւորութիւն,
կամ զի ուրուք մեծի շահաւէ-
տութիւն։ Ասոյն զինուորք կա-
րեն կալ, և պարտաւորին կալ
ի տեղիս, նոյն կացուցեալք են,
Թէպէտ դիտիցեն, Թէ յայս-
մանէ հետեւի ինքեանց մահ։
Նմանապէս կուսանք զի պա-
հելոյ զամբողջութիւն կուսութիւն
իւրեանց, կարեն առնել զկոչ
ինչ. յորմէ հետեւիցի մահ. բայց
ուղղակի ոչ կարեն զինքեանս
սպանանել։ Ապէս ասացեալ է։
Նմանապէս անապատատուորք,
և կրօնաւորք, որք ոչ ուտեն
զմիս, այսու զի կանոնք նոցա
դերծուն նոցա ուտել զմիս, կարեն
յարատեւել ի տոյնսին Ճնշու-
թիւս, Թէպէտ դիտիցեն, Թէ
յայսմանէ հետեւի ինքեանց մահ։

Յաղագս սպանման չարագործ-
ի։

Ոք մանաւանդ որ անձն
իշխանին հեղինակու-
թիւ կարէ օրինաւէն
սպանանել զչարագործ-
ոք։ Ասուն եթէ յան-
դգնին, և լրբանայցէ առնուլ
զվրէժ, և սպանանել զչարա-
գործ որ իշխանին հեղինակու-
թիւ, առանց հրամանաց դա-
տաւորաց, մահացօրէն մեղան-
չէ ընդդէմ այսր պատուհրանին,
որ ասէ, մի սպանաներ։ Քան-
զի ոչ ոք մանաւանդ անձն ունի
իշխանութիւն ՚ի վէր կենաց այլոց։
„ զի ասէ Ա.Յ. իմ է վրէժխն-
„ դրութիւն։ Պատուհասել, քանզի
եթէ լինէր հրամանն իւրաքան-
չիւրումեք վասնզաւորի առնուլ
զվրէժ, և սպանանել զչարա-
գործս. ոչ ապրիլ գրէթէ ոք
մարմին, և մեծ անկարգութիւնք
լինէին ՚ի վէր երկրի։ Սակայն յոր-
ժամ պահի կարգ օրինի, հրա-
պարակական հեղինակութիւնք կա-
րեն օրինապէս սպանանել չա-
րագործք, և պատուհաս բառնել ՚ի
միջոյ, զի լինիցի անդորրութիւն։
և խաղաղութիւն աշխարհի։ Ասո-
ւած իշխանք. և դատաւորք, որք
են անձինք հրապարակականք, և
ունին զհրապարակական հեղի-
նակութիւն, եթէ պահիցեն զկարգ
օրինի, և ոչ առնիցեն զանխրա-
տութիւն ինչ. այլ արդարապէս
դատիցեն. իմանեն օրինապէս, և
առանց մեղանչելոյ սպանանել

Յաղագս պատուհասացն ՀՅ, և եկեղեցւոյ:

Վարդապետք ասեն, որ ամենայն անիրաւ վերաւորիչն:

Վարդապետք ասեն, թէ որ ոք վաղեն ի մէջ մեր, առ ի սպանանելոյ զմեզ անիրաւաբար, և անիրաւաբար յարձակեսցեն, և սպանանիցեն, կողոպտեսցեն, և թալանեսցեն զինչս, և զարդարանս մեր, և զանազան խայտառակել զմեզ, պղծելով. և սպանանելով զառ զառս, կամ զերս, կամ զմարտս, և կամ զամուսնս մեր, և որք զայլ սոյն-

զամենայն ապականութիւն, որ ի մարդկանէ գործի, և ի գազանաց, և ի թռչնոց, և ի սողոց, և ի ձկանց, և ի ծառոց, և ի վայրի ժանտ-լուծի, և ի դատապարտուածոց չարագործ: Վանդէ են սպանանել ՀՅ ի պահպանութեան, և ի նախահանգամուածի բարեգործ, և ի վրէժ-ժանտ-լուծի, և ի դատապարտուածոց չարագործ: Ասուն ասէ Աստուածն ՀԵՕանուսց: Ոչ ի անձն, որ ընդ իշխանութիւնն, ի հնազանդութիւնն կացցէ: Վանդէ ոչ ուսանիք՝ իշխանութիւն, եթէ ոչ ՀՅ. և որք են ՀՅ, կարդեալ են: Այսուհետև որ հակառակ կայ իշխանութեանն, ՀՅ հրամանին հակառակ կայ: ԵՒ որք հակառակք կան, անձանց դատաստանն ընդունին: Օ՛ի իշխանքն ոչ են յերկիւղ բարեաց գործոց, այլ չարաց: Կամիս չերկնչիլ յիշխանութէն անտի, զբարիս գործեա. և ընկալցիս զգովութիւն ի նմանէ: Օ՛ի ՀՅ պաշտօնեայ է՝ քեզ ի բարիս: Ապա եթէ զչար գործիցես, երկիր: Օ՛ի ոչ եթէ վայրապար ածեալ է՝ զսուսեր ընդ մէջ: Օ՛ի ՀՅ սպասաւոր է, վրէժ-լուծ ի բարկութիւն, այնմ, որ զչարն գործիցէ:

Եւ որք, որք սպանանեն զկին նայր իւրեանց, և հարք, որք սպանանեն զդուստր իւրեանց, զորս գտին ի շնութէն, կամ ի յայրումն սոյնպիսի սակաւութէն, մեղանչեն առաջի ՀՅ, և են դատապարտելիք առաջի նորա, թէպէտ ոչ դատապարտիցին, և սպասիցին յաշխարհական դատաստան: Վանդէ են մատնահարք անձինք, և ոչ առնին առ-

ժեալք ի սերոյ, կարելիք ներել նմա, և կրել զանիրաւութիւնն, զոր առնէ մեզ։ Եւ ոչ մեղանչելիք, եթէ զայս առնիցեմք։ Քանզի յայնժամ ոչ արասցուք զանկարգութիւն ինչ, այլ զպարծանս ի սերոյ։ Սակայն ոչ պատուանդիւք առնել զայն նմա. զի ոչ մեք, այլ չարութիւն ոգի զնա ի սմանչիսն յորդայթէ։

Զի օրէն պահանջել զիւաղակս, և զայիշատակիչս ձիս առնու, զորս հատուցանեն, և առնեն մեզ. զի սակաւ ոչինչ հատուին. այլ միայն վասն ծանր, և մեծ ձիառուց։

Յաղագս պատուէրն անմեղի։

Ի երբեք օրէն սպանանել զանմեղն պիտուէ, և ուղղակի դիտուէ։ Քանզի սպանանել զանմեղն անիրաւութիւն է։ Այս չէ երբեք օրէն առնել զանիրաւութիւն։ Սակայն որք պիտուէ, և ուղղակի դիտուէ, ոմք և իցեն, սպանանեն զանմեղն, մահացօրէն մեղանչեն։ Քանզի պարծեն զմեծ անիրաւութիւն։ Սակայն երբեմն անուղղակի, և պատահարար է՝ օրէն. զի ըօրինակ, եթէ վարիցեմք հնձանաւքն մերովք, և անասնովքն նոր օրհնաբերն, և հարկանիցուն, և այնքանով միոն, և վարկն, Ճ հանդիպասցէ, և հանապարհին կենդան։ Քանզի

յայնժամ ոչ ի-նոսն մնայն անմեղն, այլ պատահաբար հեռանի:

Եթէ ոք բռնաւոր սպառնայցէ զկործանումն քաղաքի. եթէ ոչ սպանանիցէ անմեղն. յայնժամ չէ օրէն ուղղակի սպանանել զանմեղն: Բայց եթէ սպանանիցէ զնա՝ սպանանելն զնա՝ Աստուծոյ եթէ սպանանիցեն զնա քաղաքացիքն. մեղանչեն: Եւ ոչ կարէ ասել, թէ որպէս մի՛ առողջանայ, և փրկուի բոլոր մարմինդ, կարէ հատանել մին անդամ, այսպէս և մի՛ փրկուի Աստուծոյ ժողովակուտն, և հասարակութիւն կարէ՛ ի բաց հատանել առանց մեղանաց մին անձն, և մին մարդն, որ զինքն ունի նեղել զմին անդամ, վերակացութեամբ առ ժողովակոյսն, և հասարակութիւն այս ոչ կարէ ասել. բանզի անդամ մարմնոյ բնականի է՝ քանզի մանն նը, և առնու՛ ինձանէ զդրդն, և զկեանն. ուստի ձի փրկութիւն նը կարէ ուղղակի՛ ի բաց հատանել. նակ մարդն չէ բնական մանն ժողովակուտն, և հասարակութիւն, և ոչ առնու զդրդն, և զկեանն՛ ի ժողովակուտէ, այլ միայն է՝ բարոյական մանն նը. ուստի ոչ կարէ ուղղակի ձի փրկութիւն նը՛ ի բաց հատանել առանց մեղանաց: Բայց՛ ի-նոյնպիսի պատահմանի ժողովակոյս քաղաքն, որում բռնաւորն սպառնայ զկործանումն, կարէ աղաչել, և սուրբել զանմեղն, զի գնայցէ առ բռնաւորն և այսու ապրեցուցանիցէ զքաղաքն՝ ի կործանմանէ: Եւ յայնժամ անմեղն պարտաւորի, և պարտականի՛ ի սիրոյ, և՛ ի օրինական արդարութենէ

ան՝ ուր հոգևորն. իսկ երէց յոր-
քանելորդ անուր: Որք զոյն-
պիսի տղայն անցուցանեն, կարի
յոյժ մեղանչեն: Քանզի զրկեն
զնա ՚ի յաւիտենական փառաց:
Իսկ եթէ տղայն չիցէ հոգևոր-
բերեալ, դիմեն առ սպանումն
մարդոյ, և դործեն ընդդէմ
բնութեանն ծննդեան, որ և ա-
նեծ չարագործութիւն:

Եթէ տղայն առանձինն չիցէ
հոգևորելեալ բանական հոգ-
ւով, և անեղկեցայսպէս սպա-
նանելոց լիցէ զնայն, այնպէս
անցուսմն տղայն առնելոյ հայր
կամ՝ որ լիցէ առ մարմնական վը-
նասն մօր, տանձնին չէ օրէն
ուղղակի ջանալ առնել զմկնժու-
մն, և անցուցանել զտղայն:
Քանզի ուղղակի ջանալ առնել
զմկնժումն, է՝ դիտել զչարն. զի
առնելն զմկնժումն չարի է՝ Ընդ-
ոչ երբեք է՝ օրէն դիտել զչարն:
Ասան ոչ երբեք է՝ օրէն ուղ-
ղակի, և դիտումանք ջանալ առ-
նել զմկնժումն: Այսպէս անուղ-
ղակի, և պատահաբար զմ վը-
նասն մօր կարի անցուցանել
զամանակն. այսինքն, կարի մարդն
ընկալ զդէղ, որ առնելոյն
հարկանուի՝ մի ապաքինուսցէ,
և վնասն մարմնոյ նորոյ, դի-
տելով մտաց զառողջութիւն նր,
և ոչ զայլ ինչ. Թէպէտ հետե-
ւեսցի մկնժումն: Քանզի չարն
ժամ ոչ դիտի, այլ պատահա-
բար հետեւի մկնժումն:

Եթէ տղայն հոգևորելեալ
լիցէ, և մայրն մեռանելոց լիցէ
հանդերձ տղայիւ, եթէ ոչ ըն-
կնկէ զդէղն. յայնժամ և ա՛
օրէն մօր ընկալ զդէղն, դիտե-
լով միայն զառողջութիւն, և զա-
պաքինութիւն նր, և ոչ զայլ ինչ,
Թէպէտ անուղղակի, և ապա-
տահաբար հետեւեսցի վնասն
տղայեղոյն: Քանզի ՚ի զուգա-
հաւասար հարկանուելոյ կա-
րի մայրն առնել զինքն նա-
խանձանալ, քան զդմա՛նն: Իսկ
եթէ հանդերձ մահու՛ամբ մօր
լիցէ յոյս կենաց, և մկրտուի
զա՛նն, յայնժամ ոչ կարի ըն-
կնկէ զդէղ, որ լիցէ քակտիչ յոյ-
ցեալ զա՛նն: Ասան յայնժամ
պատուա՛նդէ ոչ ընկնել զոյն-
պիսի դէղ: Քանզի պատուա՛նդ-
ն տալ զմարմնական կեանս նր
մի յեսեան հոգևոր հարկաւո՛ր-
Թէ տղայն. զի առա՛ջ է՝ հո-
գևոր կեանք տղայն քան զմար-
մնաւոր կեանս մօր: Ասան է՝
Թէ յայնժամ ընկնիցէ զդէղ քա-
կտիչ տղայն, մահաբեր օրէն մե-
ղանչէ: Քանզի լինի պատճառ
յաւիտենական, և մշտնջենաւո՛ր
կորստեան տղայն:

Յաղագս առանձնականաց, և մաս-
նաւորաց մենաստրուԹեանն եր-
կուց, կամ բազմաց:

Քանձնական, և
մասնաւորն մենա-
ստրուԹիւն է՝ պա-
տերազմ, որով եր-
կուք, կամ բազումք
ոտնակնին ընդ միմեանս, հե-
տ քան-

քանչիւրն ի-տեղւոյ, և ջանալով սպանանել զայն, ընդ որում Ձակատամարտն: Ո՛րպատա՛ճառ է այս այնպէս լինել, թէ մինն ծանուցանէ, թէ կատի մեծատանիլ, և միւսն յանձն առնու մեծատանիլ. ուր այնու ի-հասանելոյ, զի պաշտպանիցեն, և պատսպարիցեն զինքեան, այլ զի պատերազմիցեն մինչև՛ ի մահ:

Որք առնեն զսոյնպիսի մեծատարտուքի վասն որոյ ունայն պատճառի, մահացօրէն մեղանչեն: Ո՛րանցի չեն տեսեալ կենացդ իւրեանց: Ուստի որք սոյնպիսի մեծատարտութեամբ զիս ծաղրեցէք, կամ զիս տեսլուք, կամ վասն ինձ վրէժխնդրուք. կամ վասն ինձ ունայն բերկրանաց, կամ զիս ունայն հաճուք, կամ զիս մարդահաճելոյ զինքն ի-տուտ նախատանաց, կամ զիս ծանուցանելոյ զանմեղութեի իւր, կամ զիս այլոց սոյնպիսի մտոհ իրաց. մահացօրէն մեղանչեն: Որանցի դնեն ի-յոտոգայթի մահու զինեանս իւրեանց, և զկենաս այլոց, և առնեն զմեծ չարութի: Օ ի նա և զհոգիս իւրեանց սպանանեն:

Որ թէ լինիցին մանաւանդ մեծատարտուքիք ի պատերազմի հրամանաւ զօրավարեաց, վասն բանաւոր պատճառի, զի զօրինակ, զի մի լինիցին մեծ վնասք, այլ սակաւ վնասուք վերջացին պատերազմք, եղիցի օրէն. քանզի որպէս արդարոյ պատերազմի է օրինաւորն, այսպէս և առանձնահարուածին, որ ինամի եղիցի:

Յաղագս պատերազմի:

Պինակ է՝ պատերազմ, մինն ասի նախահինամական, և պատուպատրաստական. և միւսն ձեռնարկ: Որ նախահինամական ասի է՝, որով նախահնամելոյ, և պահպանելոյ զմեզ, և զմերայինս: Ձեռնարկն է՝, որով ձեռնարկ այլոց:

Որ նախահինամական պատերազմ, որով ջանալոյ զմեզ պահպանել, և պատսպարել, և զբռնութի անկման բռնաւորացն ի բաց վանել, և խորտակել, հանապազ է՝ օրինաւոր, և կարի լինել առանց մեղանաց: Որանցի օրէն բնութի տուեալ է՝ մեզ զհրամանս պահելոյ զմեզ, և պահպանելոյ, և զբռնութի անիրաւ բռնաւորացն ի բաց վանելոյ:

Ո՛նասարար պատերազմ, ոչ զի եղէ օրինաւոր, և լինիցի առանց մեղաց, պարտ ունել զինքն Թէոդիկիս: Ո՛ստի նախ ինդրի, զի լինիցի հրամանաւ, և հեղինակութեամբ իշխանի, և ապա, որ ոչ ձանաչէ զոք ինքեան մեծաւոր. որպիսի է կայսրն, արքայն, Թագաւորք, և այլք սոյնպիսիք ինքնակալք իշխանք: Երկրորդ ինդրի, զի լինիցի զիս ծանր, և արդարոյ պատ-

ձառէ. զի ըօրինակ մի հարկա-
հատուածէ հատարակին բարւոյ,
և մի պահելոյ զհանդիսատուածէ,
և զանդորուածէ, մի վերստոտ-
նալոյ զերս զայնոսիկ, որք անե-
րանաբար ի բարի բարձան, և
կողոպտեցան. մի՛ ճնշելոյ, և
անձնելոյ զապստամբս, և զան-
հնազանդս. մի՛ պահպանելոյ,
և պատուպարելոյ զանմեղս, և
զմի այլոյ սոյնպիսեաց արդարս,
և ծանր պատճառաց։ Այրուղ-
ման դի, զնմին լինելոյն Թիւր դի-
տումն է, զըօրինակ, վասն
ատելութեան, այլ ուղիղ դիտա-
հատուածէ, և մի՛ սիրոյ հատա-
րակին բարւոյ։ Յորժամ դուն է-
րեք ատացեալ ԹէուԹիք. յայն-
ժամ եԹէ ելիցան, և Թադաւորք
որք առնիցէ զպատերազմ ընդ-
Թշնամիս նոր, ոչ մեղանչէ.
քանզի արդար է՝ պատերազմն։

Իշխանք, և Թադաւորք, որք
առնեն զանիրաւ պատերազմ, և
անիրաւաբար ատպատանին, և
Թալանեն զբարիս անմեղաց, և
առնեն նոյ զգիւղս ինասս, ոչ
միայն մահադործն մեղանչեն,
այլ և՝ ինքեանք մահադործ մեղաց
պարտաւորին վճարել զվնասս,
զորս արարին։ Քանզի որք ա-
նիրաւաբար ումեք վնասեն,
պարտաւորին վճարել զվնասս,
զորս արարին։

Իշխանք, և Թադաւորք, որք
առնեն զարդարս պատերազմ,
սակայն ոնձն զԹիւր դիտումն
լուծել, և՝ ի յատելութէ առնեն
զպատերազմ. Թէպէտ ոչ պա-
տաճառ լուծանել զիրաւունս
Թշնամեացն, և եկեղեցւոյ։

Յորժամ արդարք՝ պատե-
րազմ, և դատանին ի նմա՝ ամ
ԹէուԹիք, որք պիտոյանան առ-
օրինաւորութէ պատերազմին,
յայնժամ իշխանին այն, ընդ որում
լինին պատերազմ, ոչ կարէ ընդ-
դիմանալ խղճմտանաւք այնմիկ,
որ արդարութէ պահանջի։ Քանզի ոչ
ունի զբանաւոր պատճառս ընդ-
դիմահարտելոյ ընդ այնմիկ, որ
առնէ զարդար պատերազմ։
Ասատ եԹէ ընդդիմահարտին,
և ոչ կարիցեն կատարել զայն, որ
արդարութէ պահանջի, մեղանչէ
և պարտաւորի վճարել զվնասս,
որք լինիցին։ Քանզի չարութէ
նոր է՝ պատճառ վնասուց։

Թագաւորք, և իշխանք, յոր-
ժամ կամին առնել զպատերազմ,
մեծաւ զգուշութէ, և զգաս-
տութէ պարտին հոգալ զի նոքա
առցեն զարդարութէ, և զծա-
րութէ պատճառի վնասուցն
պատերազմիւ։ Քանզի որ
պարտին հոգալ, զի ունիցին,
զնահեմ, և զնմանատուն խարհ-
դանիցս, որք խղճմտանաւք վա-
րիցին, որք ոչ իցեն շահադործք,
և երեսապաշտ, այլ ճշմարտա-
խոսք, և առատաբանք։ Պար-
տին և Թագաւորք առալ խոր-
հուրդս ի ծերոնիս իւ-

բեանց

ընեանց զաշաւուածն, զի ուղղա-
պէս, և արդ-արուսիս քննիցեն,
ուղղայն, և արդ-արուսի զննիցեն,
ուղղայն, և արդ-արուսի ենթա-
դատիցեն զնիասա, և զպատճառս
և մի ունկնիցեն զերկիւղ, և զա-
ճօթ, այլ զՔրիստոսաւանէն աներ-
կիւղաբար խօսիցին. որպէսզի
արդ-արուսէն պատերազմի նոքա
համաձայն ան-եստարանական օ-
րինաւ: Կա և այնքանեք Թա-
գաւորք յետ լսելոյ զդէպ այսմանա
խորհրդ-ակեցայ, և Ճշմարտանից
խոստանայ, պարտին առաջի Աւ
գնալ զարդ-արուսէն, և զձա-
նուսէն պատճառն, վասն որոյ կա-
մին պատերազմիլ, աղերսանօք,
և պաղատանօք հայցելով, և ան-
դրնելով զնոսանէ զլոյս. և զՃշ
նաչուսին, և զուղղուսէն ասոն,
զինի յաղթեալք ի վատուսոյ ան
տից, այլ շարժեալք ի յարդ-ա
սուսէ, և ի բանսկան պատ
ճառաւոյ մտցեն ի պատերազմ:
Կա պատճառն է՝ զի մինչ պա
տերազմ է՝ մեծ, և ծանր գործ,
մեծ, և ծանր զնամուսէն պարտի
լինել զնանել: Ասաւ նշանաք,
որք կամին պատերազմիլ, այնոք
պարտին ունել զինքեանս, որպէ
սէ նոքա ի նկատ մահու ան-
ընեանց: Ասաւ մեղանչէն նշանաք,
որք շուտ զարդ-արուսէն, և զզ-
ծանուսէն պատճառն, վասն որոյ
կամին պատերազմիլ, ծոյլք են,
և պղերդք: Ասաւ մեղանչէն
խորհրդ-ակեցք, և Ճշմարտանք,
որք ոչ խոստին զՃշմարտուսէն,
այլ վասն շահաբերուսէն, և երես-
պաշտուսէ տան զԹիւր խոս
տս: Կանգն բանիւք նուրանց
լինին պատճառք անկման պա
տերազմի:

Յետ Հանապազոյ զարդ-արու
սէն պատերազմի. նշանաք, և
Թագաւորք, որք կամին առնել
զպատերազմ, պարտին զդ-նու
հասուսէն, և զմիտս նուրանց
ծանուցանել այնոցիկ, ընդ որս
կամին պատերազմիլ, և առա
ջադրել նոցա զարդ-ար պատճառս
վասն որոց կամին առնել զպատե
րազմ: Կանգն եթէ զայս ոչ
առնիցեն, դայթագղեցուցա
նեն զմարդ-ին, և առնեն ընդ
դէմ օրինի ազգաց: Կ այնորոյ
եթէ առանց ծանուցանելոյ, և
առաջադրելոյ զպատճառս, պա
տերազմին. մեղանչէն: Կ յոր
ժամ ծանուցանեն, և առաջա
դրին պատճառք պատերազմի
այնոցիկ. ընդ որս լինելոյ է պա
տերազմ, եթէ խոնարհիցին նք,
և կամիցին հաստուցանել զայն
ամ, որ արդ-արուսէս ի նոցանէ
պահանջի, յայնժամ ոչ կարէ
հաճիլ, և սկսանել պատերազմի
այլ է բաց ձգելն է՝ Ասաւ որք
ոչ ի բաց ձգեն զպատերազմ,
այլ տակաւին սկսանին առնել
զպատերազմ, մեղանչէն: Կան
զի յետ այնորիկ եթէ լինիցի պա
տերազմ, լինի յայտնապէս ընդ դէմ
աստուածեան օրինի, և օրինի
ազգաց: Կաւ եթէ սկսեալ նոքա
պատերազմ, յորժամ խոնարհի
Թշնամին, և կամի հաստուցանել
զայն ամ, որ արդ-արուսէ ընդ-դ
և-

և պահանջի, նոյն հետեւեալ, այ՚ սինքն, խոկոյն դադարելի է՚ ի պատերազմելոյ։ Պանդի զայս պահանջէ եղբայրասիրութենէն։ Լսէ յորժամ լինի հաշտութեե, իչխանն այն, որ կրեալ է զվնասս, մի բանայարարութեե, և վճարման վնասուց, կամի խնդրել դհատուցումն այնցոսիկ, որք անիրաւաբար ի բաց բարձեալք են և ծախից, որք եղեալք են։ Կամ կամի պահանջել զիր ինչ՚ ի պատուիճ, ի տուժ, և՚ ի տուգանս վնասարեալ չարութեե, և անիրաւութեե։ Լսասի կամի զյաղթեալս գրկել ի բաւութեա գրկել ի բաւութեա, պահանջել ինոցանէ զհարկս։ առնել զամպրոցս նոյ, և զայլս սոյնպիսիս առնել։ Պանդի որք անիրաւին ձգել զձեռս իւրեանց ի վերկիրս, և՚ ի գահաւասս այլոց, արժանիք լինին սոյնպիսի պատուհասի, և տուգանաց։ զի լինիցի այս նոյ՚ ի խրատս։ զի մի դարձեալ զնոյն չարութեե, և անիրաւութեե առնիցեն։

Իշխանք պարտաւորին տալ զինուորաց իւրեանց զթոշակս։ Լսասի եթէ ոչ տայցեն նոյ զթոշակս, մեղանչեն։ Պանդի առնեն զանիրաւութեե, և զկորզութեե։ Կամ պարտաւորին վճարել զվնասս, ոչ միայն զոյնոսիկ, զորս պարտին զինուորաց, այլ և զայնոսիկ, զորս զինուորք այլոց պարտին։ Պանդի են պատճառք սոյնպիսի վնասուց։

Դադարք, հարիւրապետք, հազարապետք, սպարապետք, նախարարք, և այլք սոյնպիսիք զինուորականք մեղանչեն, և պարտաւորին հատուցանել, եթէ ունիցին զսակաւագոյնն զինուորս, քան զայնոսիկ, զորս յուշացանեն՚ ի տան զթոշակ. եթէ յորժամ պարտաւորին տալ զինուորաց իւրեանց զվերակուրս, և զըմպելիս, տայցեն նոյ զպակասեալ վերակուրս, և զպակասեալ ըմպելիս, որք պատճառեն զհինանդութեե, և զմահ, եթէ ոչ տայցեն զինուորաց իւրեանց զթոշակս, զորս պարտին տալ, այլ թոյլ տայցեն զնոսա նեղել զանմեղս, յափշտակելով զինչս նոյ, և եթէ զայլս սոյնպիսի նիւս առնիցեն։ Պանդի առնելով զառաքելեալն, գործեն զանօրէնութեե։

Օ ինուորք, որք Քանաչեն, թէ անիրաւ է՚ պատերազմ, որ լինելոյ է՚, պարտաւորին հրաժարիլ՚ ի զինուորութեե։ Լսասի մեղանչեն, եթէ պատերազմին՚ ի յանիրաւ պատերազմի։ Պանդի լինին գործակիցք չարութեե, և անիրաւութեե։ Ոչ այլոյ, որք պարտաստ են առնել զթոշակս, թէ արդար, և թէ անիրաւ նկէ պատերազմ են՚ ի վաստակ կացուցեե։ Պանդի ունին զիւրաքանչիւր յորժամ առ չարութեե։ Կամանապէս մեղանչեն զինուորք, եթէ անիրաւաբար ապստամբիցեն, և թալանիցեն զբարիս անմեղ հնազանդեցելոց, յորժամ գնան՚ ի պատերազմ։ Պանդի առնեն զանիրաւութեե։

Յայտ-սա պատերազմի է՝ օրէն առնել ընդդէմ Թշնամեացդայմանսկ ամենեսեան, որք են հպարտաբոյք առ վաղճան պատերազմի: Բանզի որք օրինաւոր է՝ վաղճան պատերազմի, այսպէս և օրինաւորք են այնոքիկ ամենեքեան, որք են հպարտաբոյք առ վաղճան պատերազմի: Ասասի է՝ օրէն ի յայտ-սա պատերազմի սպանանել զԹշնամիս, և առնուլ զբարիս նոցա: Սակայն չէ օրէն ուղղակի սպանանել զանմեղս, այսինքն, զերեցեայս, զկանայս, զծերս, զկրօնաւորս, զեկեղեցականս, զհիւրս, զիշխողս, զանցաւորս, և զայլս սոյնպիսիս: Բանզի չէ օրէն զրկել ի կենաց զանմեղս: Բայց անուղղակի, և պատահաբար կարեն սպանանել: Օ՚ի այս ոչ լինին դիտաւորեալ, այլ բաց ի դիտաւորեալ հեռուն: Յորժամ անմեղք են մասն ժողովակուածոյ Թշնամեաց, և այլապէս ոչ կարէ առանձին վաղճան պատերազմի, յայնժամ անմեղք կարեն օրինաւորեալս մերկացուցանել զայտնաբոյս բարեաց, այսինքն, պատժիլ որբան առ արտաքին բարիս: Բանզի արտաքին բարիք այսոցիկ, որք են մասն ժողովակուածոյ, են ընդ-առերեսութիք ժողովակուածոյ:

Ասասի, և դ-աշինք, որք լինեն ընդ-Թշնամիս, պահելի են Բանզի զայս պահանջէ օրէնադպրոց: Ասասի որք ոչ պահեն զսոսա, և դ-աշինս, այլ անցանեն զնորօք, մեղանչեն: քանզի են ոսխատագանդք, և դ-աշխատագանդք: Բայց ոսխոք, և դ-աշինք, որք բռնաւորք, և անիրաւաբար լինեն, և որք յոյժ վնասեն հասարակութիք, և կրօնի, ոչ պարտաւանդեն զմեզ, զի պահելիք զնոս: Բանզի սոյնպիսիքն չեն օրինաւորք: Ասասի որք ոչ պահեն զսոյնպիսի ոսխատս և դ-աշինս, ոչ մեղանչեն: Սակայն ոսխոք, և դ-աշինք ոչ պատճառանդեն, յորժամ ոչ պահեն զնոս Թշնամիք, և յորժամ առնեն խոխոխին պարտադրք, և Թշնամիքն, ընդ որում եղեն ոսխոք, և դ-աշինք: Բանզի ոսխոք, և դ-աշինք կախեն ի Թշնամեացդ: Ասասի յորժամ առնեն խոխոխին, և այլապէս Թշնամիք, յայնժամ ոսխոք, և դ-աշինք ոչ պարտաւանդեն:

Պ՚ի ծանուցանեմք պատճառ ունայ կարեն քաղաքք Թշնամեացդ որք բռնաւորք ընկալեալ եղեն, առպատառակել, և աւերել առնել: զի այլք երկիցեն, և առիցեն զդասդասութիք: և զանիրաւութիք: Բարիքն, որք ի ձեռս Թշնամեացդ բառնան, անշարժքն, լինեն իշխանաց: նոքա շարժելիքն, լինեն առպատառակողաց, կամ մի մասն, ուր դոյ սովորութիք, լինեն իշխանաց:

ՊՐԱԿ ԵՐԿՐՈՐԴ:

Թէ ընչ է եղեր վերադարձ պատուհիանին:

Վերադարձ պատուհիանն՝ այս, ու ինաւ: Պատուհիանս այս ապրելու դիմի պղծուածէ, և դիմի վաճառատ, և բղջախոհ ներդործուածէ: Ասու ապրելու վաճառատ, և չընչէր մտածմունս, դբղջախոհ, և զաղխոր խօսակցութիս. դրանաւօք, և զկին արարողութիս. և վերջանի գանապարկեշտ, և զանառակ գործս վաճառատս:

Վաճառատուածէ այսպէս սահմանի. անկարդ ցանկացումս, կամ վարուձս մարմնական բղջախոհ հեշտութեան, որ լինի հանդերձ հաճաշակ մարդ, և շարժեցմամբ ոգեաց, և հնչող յարմարաց առ ծնունդ. շուրջ գծնդական մասամբք մարմնոյ: Ասուն այլը ցանկութիք, և հեշտութիք, նաև զգայականք, և զգայականաց, որք չեն բղջախոհք, և ոչ շարականարգին առ բղջախոհութիս. չեն վաճառատք, և ոչ պատկանին առ վաճառատութիս, և վատաբերութիս:

Ներդործուածիք, կամ մեղանք վաճառատուածէ անջատին, և բաժանին ի յանկատարս, և ի կատարեալս: Անկատարք են այնոքիկ, որք ոչ ունին զվարձան, և զվերջին եղր վաճառատուածէ, այսինքն, նորա ոչ ներդոյ հատանութիս, և հոտութիս սերման: Օ՜ որբինակ, նեբքին բղջախոհ ցանկութիք, և յապաղական, և դանդաղական վաճառատ հեշտութիք: Կատարեալքն, և վերջացեալքն են այնոքիկ, որք ունին ընդ ինքեանս զուարձան զատացեալ վաղճան, այսինքն, բայհատանութիս, և հոտութիս սերման:

Կատարեալ վաճառատական ներդործութիք անջատին ի բնականս, և ի յանբնականս: Բնականքն են այնոքիկ, որք ոչ ընդդիմամարտին ընդդէմ բնութէ, այսինքն, ոչ են ընդդէմ բնութէ: Օ՜ որբինակ, զուգամուխութեի արուճն ընդ եղի ի նոյնատեղուական եղանակաւ, և կերպիւ, որ պահանջի ի բնութէ: Սրբոյ ի բանի վաճառատութէ ոչ տապրոշին ի միմեանց: Վանգի ի բանի վաճառատութէ, են նոյնպէս բանի, գոլով ամենեբեան զուգամուխութիւն արուճն ընդ եղի բնական եղանակաւ: Սակայն վասն առատրեցեալ, և աճելեալ դարձելութէ, երբեմն զանազանին, և տարբերին ի միմեանց տեսակաւ: Օ՜ որբինակ հնութէ, և աղգատարձութէ: Ընդ բնականսն են այնոքիկ, որք ընդդիմանան բնութէ, և են ընդդէմ բնութէ, այսինքն, նոյս ոչ պահին թէութիք պահանջից տեսակք ի բնութէ, զոր որբինակ, նոյնութի տեսակի. պատշաճաւոր ասան. և այլ: Սրբոյնսն ի բանի վաճառատութէ տարբերին տեսակաւ, որ այնպէսանայ

ինոսա ըստ եղանակաց ընդ-դէմ մանաւանդ բնութեանն, որովք լինին:

Երբեմն վախշտա ներգործութիւնք զանազանին ըստ զանազանութեանց առարկելոցն, և ետուց, շուրջ զորովք են: Օ ի զգանազանութեան, և զտարբերութեան իւրեանց առնուն ՛ի յառաջկնոցելոց, և ՛ի յետուց, շուրջ զորովք են: Ասեն որ զի ամենայն ինչ ՛ի միում ժամանակի, և ՛ի միում տեղւոջ լինի, և ոչ երկուք, և ոչ բազումք, ոչ ոք ոչ ոք, ոչ ինչ, ոչ ինչ, ոչ գործ, ոչ արուեստ զոր-ծեալք, ոչ արուեստք զոր-ծեալք, ոչ ոք, ոչ ոք, ոչ ո

Յաղեցուցի , և չհայեին , և ի
պոռնկանոցս օձեվանս առնէին:
Զնոր մատակարարէ եղէն: Ուս-
լսաքանչիւր ի կին ընկերոն հարոյ
վինջկէին : Աւեթէ ի մը այսոցանէ
ո՞չ առնկեցեմ այցելութէն , ասէ
Տ֊ն. կամ յարգէ այնպիսւոյ ո՞չ
խնդրեսցէ վրէժ անձն իմէ: Զնոյն
հաստատեմ Ովսէէ : Աս ո՞չ ա-
սացից այլ ոստերոց ձերոց ,
յորժամ պոռնկեացին, և հարսանց
ձերոց , յորժամ շնասցին : Զի
նոքա ընդ պոռնիկս Թաղաւէնն :
Դարձեալ, զի մարմինն չէ՛ վա-
վաշտութէ , այլ Տ֊ն . զի նո-
վաւ Տ֊ն ծառայիցեմք : Ըստ
ասէ Պօղոս : Իսկզբանէ մարմնին ոչ
պոռնկութէ , այլ Տ֊ն . և Տ֊ն
մարմնոյ : Աս մարմինք մեր են
անդամք Քրի֊ . և տաճարք հո-
գւոյն սրբոյ : Ա առնուցի՛ ի բաց
ձգելն է՛ ի մէնջ վաւաշտութէ :
Զի ի վաւաշտութէ առնէ զա-
մարմինս մեր զանդամս պոռնկի
և զբնակարանս դեւոց : Ըստ
ասէ նոյն Առաքեալն : Ո՞չ դի-
տէք, եթէ մարմինք ձեր անդամք
են Քրի֊ : Արդ առեալ զանդա-
մս Քրի֊ ա՞ռնիցեմք զանդամս
պոռնկի : Զթէ ո՞չ դիտէք . զի
որ մերձենայ ի պոռնիկ . մի մար-
մին է՝ : Կոխեցին , ասէ , երկոքեան
ի մարմին մի : Աս որ մերձենայ
ի Տ֊ն մի հոգի է՝ : Կթէ ո՞չ դի-
տէք . զի մարմինք ձեր տաճարք
են հոգւոյն սրբոյ , որ է՝ ի ձեզ ,
զոր ունիք յԱ֊ն : Աս չէք անձանց
Տ֊ն : Քանզի գնոյ գնեցայք
փառաւորս զարարէք զՀ֊ն ի մար-
մինս

Յաղագս պատուհասանաց ՈՒՀ, և եկեղեցւոյ:

Աս առ եհեսացիսն ասէ : Օ այս
տեղեկացեալ գիտասջիս . Թէ
ամ պոռնիկ , կամ պիղծ ոչ ու-
նի ժառանգութէն յարքայութէն
Քրի֊, և Ա֊ն : Զսա առ կո-
ղոսացիսն ասէ , սպանէք այ-
սոհետև զանդամս ձեր զերկ-
րաւորս : Ի բացընկեցէք զպոռն-
կութէն , զպղծութէն , զբին : Աս
այսուբեք հրամայէ : Փախերուք
ի պոռնկութէ : Աս առ եբրայե-
ցիսն վաղ-ապեստէ : Պատուա-
կան է՝ ամուսնութէն , և սբ ան-
կողին : Ըստ այդ պշտօն , և զպոռ-
նիկս դատէ Ա֊ն : Աս առաքե-
այն Յակոբոս ասէ : Շ հնացօղք
ո՞չ դիտէք . զի սէր աշխարհիս
թշնամութէն՝ առ Ա֊ն :

Բազումք են պատճառք , որք
հրամայեն զմեզ առ փախուստ
վաւաշտութէ : Քանզի վա-
վաշտութէն շարժէ զԱ֊ն ի բար-
կութէն ընդ դէմ վաւաշտող :
Ըստ առաջին վաւաշտող Ջր-
հեղեղաւ կորեան , սուր-ունայե-
ցինքն , և դամոքացնքն հրով այ-
րեցան . Պաւթէ , և Սողոմն
վն վաւաշտ գործ-ոց սաստկացեալ
պատժեցան . և այլք վաւաշտող
զպէսպէս պատիժս կրեցին : Ո-
ստ ասէ առ ի դէսս Ա֊ղէսեսատի-
կեայ : Աս որ զինքն լծէ ընդ
պոռնկի . եղիցի անօրէն . երբ ,
և որ-ունք սեպհականեացեն
զնա , և վերստին ինչաւակ մե-
ծադոյն . և բաւնգին ի Թռւոյ
հոգի նը : Աս երեմիայ ասէ :
Ո՞ւսուք այսոքեւք հաշտեցայց ընդ-
քեզ : Ասդ-ենն զո Թաղին զին :

մինա ձեր, և յոգիս, ոչ Ա.Յ: Դադարեալ, զի որ պոռնկի, յիւր մարմին մեղանչէ: Ոչ սակս աստ առաքեալն հեթանոսաց: Օ՜ամ մեզ, զոր զոյծ է մարդ, արտաքոյ մարմնոյ եւզոյ է: Կամ որ պոռնկին, յիւր մարմին մեղանչէ: Ա ամաշտութեի բառնայ զմեծութեի: Ասատ ասէ Սողոմոն: Որ ապածէ զբազս, կորուսանէ զմեծութեի: Ա ամաշտութեի կորուսանէ զանձն, և զժառանգութեի վաճառէ. ուստի ասի նիկոս Ա.կլէսիաստի հայ: Ա՛ի տացես պոռնկութեց զանձն քո ներ միտ ունէք. զի մի կորուսցես զանձն քո, և զժառանգութեի: Ա ամաշտութեիւն բառնայ զպօրութեի, հիւծէ, և մաշէ զկեանս, մսիկ, և վատնէ զինչս. շարաբառնայ զբարի առնէն, և զբարի հատեալ. նանդատէ, և բթեցուցանէ զմիտս. ընկղմէ զվաճառսն ի խորս աշխարհատիպութեի. և զայլս զբազ թէ անթիւ զնասս առբերէ:

Որք ցանկան ազատիլ ի վաճառութեի, և ի բաց կալել ի յինքեանց գործոց վաճառութեի. պարտին նախ, և նմանիլ տայն ընդ-ի-նմանալ առաքելական վաճառ թելատրութեց, և խրատուց. մաքրել զերեսս կայութեիս ի յանպարկեշտ առատակաց. փուղալ մարել. և չքջուցանել զմարմնական ցանկութեին, և զվաճառս հեշտութեիս. յորթելով զանպատուհաս շարժմունս մարմնոյ. հեռանալ ի յոնկնիզ-ութեի վաճառս երգոց յեռս դարձուցանել զաչս ի տեսութեի վաճառս երաց, և յայնցանէ, որք քարշեն զմեզ ի մահ. մահական հեշտութեիս. ոչ պնդել և նայել ի դէզս, որք դայթագղեցուցանեն զմեզ. ի բաց կալ ի յանհելորդ, և ի յոյժ պատարագացուցիչ կենսակերոց, և ըմպել լեառ, որք առնեն բան զչարին պարարեն, առն-ապացուցանեն, և փարիսացուցանեն զմարմին, և պատճառեն զանկարգ հեշտասիրութեի, և փարիսեցութեի, և զարթուցանեն զանպատեհ շարժմունս. սանձահարել, և ճնշել զմարմին, և զզգայութեիս. հեռանալ ի տղեղ, և ի վաճառ բանից, և խօսակցութեց. փախչել ի յընկերակցութեի վաճառ արանց, և անպարկեշտ կանանց. խոյս տալ ի յորոգայթի անկանելոյ ի գործս վաճառ. ի բաց կալ ի դատարկութեի, և ի դատարկ, և յանպատեհ խորհրդոց. առնել զծոմս, և զպահս, և զաղօթս չերմեռանդս. վարել երկիւղիւն Ա.Յ, և բարի խղճմտանօք. ի պատեբազմունս դիմել առ Ա.Ջ, և յանդրել ի նմանէ զնպաստուութեի, և զօգնութեի, և զայլս սոյնպիսիս առնել: Ասատ ասէ ի գիրս Ա.կլէսիաստիկեայ: Ա՛ի հայեսցիս ի կին բազմակամ. մի գուցէ անկանիցես ի գուբ նր: Ա՛ռ երդեցիկս մի կանխեր. զի մի լռեցեալ զայն, մի գուցէ կոմնչեցիս յաղագս նր: Ա՛նդ կոյս մի աշխատ.

աչխուր ։ ու գուցէ գայ Թագաւորեցին ՚ի գեղ նը ։ Ա՚ն շուրջ հայիլ ՚ի փողոցս քաղաքն , եւ ու մոլորեցցին ՚ի հրապարակս նորա ։ Պատուհաս գերեսս քո՚ ի կնոջէ պաշնելոյ , եւ ու շուրջ հայեսցիս ՚ի տեսակ օտար ։ Ա՚ն տեսակի կնոջ յոլովք կորեան ։ եւ յայտնի նէ ցանկութէ երբեմն գիտուր առկոզէ ։ Ա՚ր կին , որ՚ պոռնկացեալ երբեմն զաղջ նեղ ձանձրացաւ կոխան լոցն ։ Գերծոյ կնոջ օտարին բազումք զարմացեալք , խոստեցեալք երեն ։ զի նոցա ակնկութէ նը երբեմն գիտուր առկոզէ ։ Ընդ կնոջ օտարի ու նստցիս ամենեւին ։ եւ ու ընկոզանեսցիս ընդ նմա ՚ի վէր մահճիւ Ա՚ն ու վիճեսցես ընդ նմա ՚ի գինուար , ու գուցէ խոստոմեսցի սիրտ քո ՚ի նա , եւ արեամբ քով սահեսցիս ՚ի կորուստ ։

Յաղագս համբուրից , ընդ որ կանայց , շշուափանց , զաղիր , եւ անասօթ բանից , եւ հանդուներց , որք լինին արտաքոյ սահմանութէ ։

Առեւի՚ն ։ զի վայ վայրաց գիտուն , վաճառատիկութէ , եւ վաճառատեղի՚ն զանազանին ՚ի զգայական գիտութէ , եւ ՚ի զգայական հեշտութէ , եւ փափկութէ այլոց զգայական իրաց ։ Ա՚նզգի վաճառատեղի՚ն կութէ ։ գիտուն , հեշտութէ , եւ փափկութէ են այնք , որք լինին վերահասեցուածք , եւ շատ կարգութէ առ վաճառատեղի՚ն , եւ առ սերմանուածս եւ հոտաւէտ սերման , կամ են ՚ի սերմանման , եւ ՚ի հոտանան սերման ։ Օ որովհետեւ , հեշտութէ եւ փափկութէ , որք լինին ՚ի հոտանեին սերման ։ Լաւ զգայական հեշտութէ կայանայ նմանք պատշաճաբարութէ , հոտուածոյնութէ , յարմարութէ , եւ հաստակերպութէ շշուափեցեալ երկնքն կազմութէ շշուափորութէ ։

Առատաբար , եւ անձնիշխան գիտուն , եւ զգացուն վաճառատեղի՚ն , եւ վաճառատ հեշտութէ , եւ փափկութէ են մահացուք , եւ արտաքսեն ՚ի յարբայութէ երկնից ։ զոր առ այնմ , զոր առ Աստուածեան ։ Օ ցանկութէ մարմնոյ մի կատարէք ։ Աբ գալեցէք առ ։ Յայտնի են գործք մարմնոյ , այսինքն են , հնութիւն , պոռնկութէ , պղծութէ , դիմութէ , արբեցութէ , անառակութէ , եւ որ ինչ սոցին նմանք են ։ Օ որ յառաջագոյն հակ ասեմ ձեզ , ոչ կանխաւն ասեմ , թէ որք գայսպիսին ինչ գործեն ։ զարբայութէն Ա.Յ ոչ ժառանգեն ։

Պարկեշտ , եւ բանաւանք հայեցմունք ։ պարկեշտ , եւ բանականք շշուափմունք ձեռաց ։ պարկեշտ , եւ բանականք խանդաղատմունք , փարեցմունք , եւ ողջագուրութէ , եւ այլք սոյնպիսի բարեկամականք , եւ սիրե-

լանալոյ արարչութեանն , որք լինին արարչեալ կենդանիս , և մաքուր դիտաւորութեամբ , չեն մեղք , այլ նշանք մաքուր , և անապատ սիրոյ : Պանդխտի լինին Աստուծոյ վայելուչ դիտաւորութեամբ , և վայելուչ հեշտութեամբ : Ասսոն որք զսոյնպիսիսն առնեն , ոչ մեղանչեն : Այորոյ մարք , որք հատանեն , ողջադուրեն , և գրկեն զորդիս իւրեանց , խանդաղատանն , և փարին զնոքօք , և զայլս սոյնպիսիս առնեն , ոչ մեղանչեն : Պանդխտի մաքուր , և անապատ դիտաւորութեամբ առնեն :

Ձայեցմունք , հատեցողք , ընդդրկանք , փարմունք , շօշափմունք , խաղակցութիւնք , և այլք սոյնպիսի արարմունք , եթէ լինիցին արտաքոյ ամուսնութեան , և լինիցին խնդիք , վատնիւր , և թիւր դիտաւորութեամբ , և զի վայելուչ , և բաղձախոհ հեշտութեամբ , և փափկութեամբ , թէ այն իցէ , որ լինի հոսմամբ սերման , և թէ այն իցէ , որ՝ առանց հոսման սերմանն , յաւէժ , և հանապազ են մեղք մահացուք : Պանդխտի սոյն սիրոյ արարմունք արտաքոյ ամուսնութեան , են անապարհեշտ , լկտիք , և անամօթք , և բնութեան հրեանց դիմեն առ անկարգ հոսումն սերման :

Որք զսոյնպիսիսկ , և զսոցին նման արարմունս արարեալք իցեն, արարչանդ-ին ի խոստովանութեան բացատրել զինք , և բացարձակաբար ծանուցանել խոստովանահօրն , զի բժշկեսցէ , արդ-եօք եղեալ է ցեն ընդ արուն , թէ ընդ էգն , ընդ արուն , թէ ընդ զուգակցելոյ . ընդ արենակցի , և ազգականի , թէ ընդ օտարի . ընդ սրբազանի , թէ ընդ անձինս իւր սրբազանի : Պանդխտի անկատար ներդործութիւնքս այսոքիկ են նոյնոյ բնութեան ընդ կատարելոյ : Ասսոն ըստ ժամանակաց նութեան , և տարբերութեան նոցա ժամանակացն , և տարբերին : Այորոյ որպէս ի խոստովանութեան պարտուն բացատրել որպիսութիւն նց , այսպէս և պարտուն բացատրել որպիսութիւն տգոյ : Պանդխտի մինն քան զմիւսն խեղնէշագոյն , վատշուխտագոյն , և չարագոյն է :

Որք ունայնաբար , և առանց հարկաւորի պատճառի հայհոյ զանպարկեշտ մասունս մարմնոյ , այսինքն , ի ծածուկ անդամս մարմնոյ հրեանց , կամ այլոց արանց , կամ կանանց , և շօշափին ձեռ . կամ հայհոյ ի մերձաւորութիւնս , և զուգամտութիւնս այլոց , կամ անասնոց , թէպէտ առնիցեն զսուտ՝ առանց վատշուխտ դիտաւորութեամբ , և հեշտասիրութեամբ մեղանչեն : Պանդխտի են անպարկեշտ հայհոյմունք , և անպարկեշտ շօշափմունք : Կամ եթէ առնիցեն զասացեալսն , վատշուխտ դիտաւորութեամբ , և բաղձախոհ փափկասիրութեամբ , և վատնուհեր տեսիանօք , և ծանր դայթագղութեամբ այլոց . յայտնապէս ծանրագոյն մեղանչեն : Օ՜ի ունին զվատշուխտ երդմն , և զվատշուխտ հեշտութիւնս :

Որք

Որք առնեն զանապարհեշտ, և զգայրելն խօսակցութիւն, և առատաբերեն զպղիր, և զակնոց խօսս և զբանս ընդհեռուն զգայրելն, և զանապարհեշտ գրեանս, կամ ունկնդրեն, մինչ այլք ընդհեռուն. ասեն, կամ լսեն զվաճառս երդեցմունս, առնեն զանապարհեշտ արարմունս, առաքեն զանապարհեշտ Թուղթս, և զանապարհեշտ ընծայս. գնան ի յանապարհեշտ տեսարանս, և նային անդ ի յանապարհեշտ ապարդուքիս, որք անտանօղ լինին, մեղանչեն, Թէպէտ առնեցեն զսահմանեալսն Թարց վաճառս դիտմամբ. և հաւանանան, այլ միայն վճռունայնասիրութիւն: Պանդխտեն անապարհեշտ: Լսակ եթէ լինիցին առաքեալքն վաճառս դնտաւորութիւն, և բղջախոհ հեշտութիւն, յայտնապէս եղիցին մեղք մահացու: Որպէս յայտ է ի յառաջելոցն:

Վաճառս պարք, և կապառնունք, որք լինին վաճառս ապարդութիւն, և վաճառս եղեգնաձեւք, և որք չարժեն զմարդիկ ի բղջախոհ ցանկութիւն, և ի վաճառս հեշտութիւն, և պատճառեն զմարմնական հեշտութիւն, և զոգ մարմնական զազիր, և անպատկեշտ փափկութիւն. այսպէս Թէ են մերձաւոր առիթ, և մերձաւորս պատճառ հոգևոր սահեցման մարդկանց, են մեղք մահացու: Պանդխտեն են մերձաւորս առիթ մահացու մեղաց:

Որք առնեն զանապարհեշտ ապարդուքիս, որք լինին ի վաճառս տեսարանս, և գրեն, և չարտագրեն զվաճառս գրեանս, և նկարեն, և նկարակերտեն զվաճառս պատուհասս, և որք առնեն զայլ այնպիսի նիւս, որք չարժեն զմարդիկ ի վաճառսութիւն. և ի բղջախոհ ցանկութիւն, և պեառք, որք ոչ ապրելոյն զայնպիսի նիւս, մինչ դիւրապէս կարեն, մահացուցօրէն մեղանչեն: Պանդխտեն են պատճառք, և առիթ հոգևոր սահեցման այլոց. բանզի սոյնպիսի նիւքն զբազումս գրեն, և սահեցուցանեն, և ծանրապէս դատապարտեցուցանեն:

Որք Թոյլ տան զինքեանս շոշափիլ անապարհեշտ շօշափմամբք, և ողջագուրիլ անապարհեշտ ողջագուրմամբք. և համբուրիլ

անպարկեշտ հատիւրիւնք, և զայլս սոյնպիսի արարմունս լինել շուրջ զինքեանմէ ի յայլոց, Թէ արք եղեն, և Թէ կանայք, ոչ ընդ-նմանապոյ առացեալ արարանդ, և ոչ ջանալով արգելուլ զնոս, որպան և կարիցեն, Թէպէտ չունիցին ինքեանք զվայրաշոտ դիտաւորուԹի, և զվայրաշոտ հեշտուԹի, Եթէ կարիցէ լինիլ, մեղանչեն: Բանզի լինեալ մտանակիցք այլոց մեղաց: Եթէ ինքեանք և ոչ ունիցին զվայրաշոտ դիտաւորուԹի, և զվայրաշոտ հեշտուԹի, և իցեն պատճառք, զի լինիցին շուրջ զինքեանմէ ասացեալ արարմունք, յայտնապէս առաւել մեղանչեն: Բանզի ունին զվայրաշոտ հեշտուԹի, և են պատճառք վայրաշոտ արարմանց:

Հայհոյմունք, չօշափմունք, ողջագուրմունք, փսխմունք, համբոյրք, որք լինին ի մէջ զուգակեցելոց, և ամուսնացելոց, Եթէ լինիցին պատճառ, և բանական եղանակաւ, և դիտաւորուԹիք, և վերահայեցմամբ, և շարժակարդութիւն առ ամուսնական զուգաւորուԹի, և մերձաւորուԹի, են օրինաւոր արարմունք, և չեն մեղանք: Բանզի որպէս օրինաւոր է՝, և լինի առանց մեղաց ամուսնական զուգաւորուԹի, և մերձաւորուԹի, այսպէս և են օրինաւորք, և լինին առանց մեղաց, արարմունք, որք վերադերին, և շարակարդին առ ամուսնական զուգաւորուԹի, և մերձաւորուԹի, Եթէ լինիցին պատճառ, և բանական եղանակաւ: Իսկ Եթէ լինիցին առանց վերահայեցման առ ամուսնական զուգաւորուԹի, այլ միայն ըստ փսիկուԹեան, և հեշտասիրուԹեան, և լինիցին հանդերձ սերմնահեղուԹիք, որ լինի առանց ամուսնական մերձաւորուԹեան, և արտաքոյ ճշնդականին, են մեղք մահացուք: Բանզի պատճառն զանկարգ սերմնահեղուԹի: Իսկ եթէ լինիցին առանց որոգայԹի սոյնպիսւոյ սերմնահեղուԹեան, եղիցին մեղք, բայց ոչ մահացուք, այլ նեղելիք: Եղիցին մեղք: Օ՛ի լինին առանց պատշաճաւոր վաղձանի: Եղիցին նեղելիք, և ոչ մահացուք: Բանզի ամուսնուԹի հատուցանել զնա: Եաւ չէ օրէն ամուսնացելոյ լինել և անամօԹ շօշափումն: Բանզի սոյնպիսի շօշափումն բառնայ դիտաւորուԹի, և զպարկեշտուԹի, որ պարտի գոլ նաև ի մէջ ամուսնացելոց: Բանզի ամուսնուԹի չըհատանէից է՝ հատեալ, և պարկեշտ:

Յաղագս բնական տեսակաց հատուածեալ վայրաշոտուԹեանն:

Բնական տեսակք կատարեալ վայրաշոտուԹեանն այսք, Նորա լինին զուգախառնուածն, և մերձաւորուԹիք այնու ևղանակաւ, որ պահանջի ի բնուԹէ,

թէ, այսինքն, շարախառնուածն, և զուգաւորութէն այսպէս լինին, որպէս սահմանեալ է՝ ի բնութէ: Ա.յսինքն, պահն զանազանուածն սեռն, այսինքն, յայնց, որք շարախառնին, և զուգաւորին, մինն է՝ արու, և միւսն է՝ էգ: Պահն նոյնութէ տեսակի. այսինքն, որք զուգախառնին, և զուգաւորին, են նոյնոյ տեսակի: Պահն պատշաճաւոր առնան, այսինքն, այն, որ է՝ յարմար առ ծնունդ: Պահն բնական եղանակ. այսինքն, այն, որ է՝ յարմար առ զուգաւորութէն, և մերձաւորութէ:

Ընական տեսակք կատարեալ վարչաւորութէ վեց են, և են այսոքիկ, պոռնկութէ, կուսապղծութէ, յաւիշտակութէ, շնութէ, աղգապղծութէ, և արբապղծութէ:

Պոռնկութէ, որ և շիւ-այտուութէ ասի, է՝ վարչաւոր զուգախառնուածն, որով արձակն ընդ արձակի զուգախառնի, հաւանհաւանութեբ երկոցունց, այսինքն, է՝ հաւանհաւանական վարչաւոր զուգաւորութէ, որով ազատն ընդ ազատի զուգաւորի, և շախառնի: Ըստ նմա՝ ասի ազատ, և արձակ, որ է՝ ազատ ի յուխտէ, ի յատուանուածէ, և ի կրօնաւորութէ: Որպէս ի վեր ասացեալ է՝, պոռնկութէնն է՝ մահացու մեղք: Քանզի պոռնկիքն յանդգնին զանդաւոն Քրիստոսն զանդաւոն պոռնկի. զի որ մերձենայ ի պոռնկի, մի մարմին է՝, որպէս և որ մերձենայ ի տէր, մի հոգի է՝: ասպականեն, և պղծեն զտաճարս հոգւոյն սրբոյ, զի մարմինք մեր տաճարք են հոգւոյն սրբոյ: Վասնեալ զի պոռնիկք ոչ ժառանգեն զարքայութէն Ա.յ. և զի ի բազում տեղիս ի սբ գիրս արգելեցեալ է՝ պոռնկութէ, և զի ի պոռնկութենէ բազում անկարգութէք ծնանին: Ընաև պոռնիկք անդ, որք յաճախեն զպոռնկութէ, և որք պահեն առ ինքեանս զբաղս: Սրբոյ պատուին ի խոստովանութէս իւրեանց բանալ զչար սովորութէ իւրեանց, և զգայթագղութենէն, զոր եսուն այլոց, զի այլ դատաստան լինի զսովորականն, և զյաճախականն մեղաց, և այլ դատաստան լինի զմեղաց, որք չեն սովորականք, և յաճախականք. Նմանապէս այլ դատաստան լինի զգայթագղականն մեղաց, և այլ դատաստան լինի զմեղաց, որք չեն գայթագղականք: Որք ունին զվարչաւոր սովորութէս. և պահեն առ ինքեանս զբաղս. ոչ կարեն արձակել ի խոստովանահօրէ. մինչև ի բաց ձգիցեն ի յինքեանց զվարչաւոր սովորութէս իւրեանց, և վարիցեն ի յինքեանց զբաղս: Քանզի որք ունին զպոռնկական. և զշիւ-այտուական սովորութէս, են ի յարուակայական, և ի յատաւեւականն պոռնկութէ. և որք պահեն առ ինքեանս զբաղս, և զվատթար կանայս, են ի յոտգայթէ պոռնկութէ,

և դայթագղեցուցանեն զայլս: Ասաւ, Թէպէտ ոչ պատկառին եւս ընդ նա, սակայն պարտին վարել զնա, զի մի դայթագղեցուցանիցեն զայլս: Որք եւս կոչին պատուիք, որք չարագործ գին, և պատուհին ընդ այնոսիկ, որք են խօսեցեալք, նշանեցեալք, և խոստացեալք այլոց, սակայն ոչ առնուացեալք: Որք զոյնպիսի պատուհուն դոյժ են ծանրագոյն մեղանչեն: Քանզի առնեն զանկրմանելին ինչ այնոցիկ, որոց խոստացեալք, և նշանեցեալք են անձինքն այնքիկ, ընդ որս պատուհին: Որք զոյնպիսի պատուհուն դոյժ են, պարտին բացայայտել զայս ի խոստովանութիւնէ: Օ՚ի պատուհուն թէ՝ ծանրագոյն մեղք, քան վերոյասացեալ պատճառսն:

Կարապղծութիւն է՝ վաճառող դուդանորութիւն, որով որ չարախառնէ ընդ կուսի ուսիք, և բռնութիւք ապականէ, և պղծէ զնոսա, և երդնէ զկուսութիւն նոցա: Կարապղծութիւնն է՝ մահացու մեղք: Քանզի եթէ պարզ պատուհունն է՝ մահացու մեղք, եւս առաւել եղիցի կուսապղծութիւն, որով որ բռնութիւք բառնայ ընդ կուսութիւն ուրուք: Քանզի առաւել վնասէ կուսապղծութիւն, քանզի պարզ պատուհութիւնն: Ասաւ որք ապականեն զկուսութիւն այլոց, թէ բռնութիւք, և թէ յօժարութիւք, պարտին զայս արտասանել, և բացայայտել ի խոստովանութէ: Քանզի զի այլ դարտող պատուհութէ, և այլ դարտասան զկուսապղծութէ:

Ա՚ ամաչոտ, և պիղծ յափշտակութիւն է՝, որով որ բռնութիւք յափշտակէ, և քարշէ զոք, թէ արու իցէ, և թէ եղ. թէ ամուսնացեալ իցէ, և թէ ազատ, և ոտնակ, թէ հարսնացեալ իցէ և թէ նշանեցեալ, և հարսնացու, թէ կոյս իցէ, և թէ ոչ, այնու դատապարտութիւք, զի վաճառող զուգամորութիւք զուգաւորիցն ընդ նմա: Յանապատ վաճառող յափշտակութիւն է՝, թէ բռնութիւնս այս լինիցի այնմիկ որ յափշտակի. և քարշի, և թէ այնոցիկ, յորոց ձեռաց յափշտակի, և քարշի զոք, որ է՝ ընդ եղեռնութիւք նոյ: Ա՚ ամաչոտ յափշտակութիւն է՝ մահացու մեղք: Քանզի առնէ զմեծ անկրմանութիւնն և այնմիկ. որ յափշտակի, և քարշի, և այնոցիկ, յորոց ձեռաց յափշտակի, և քարշի զոք Որ փախչի, և չիւ ընդ սիրատն, և ընդ հոմանեաց. և սիրտղի իւրում, ոչ դեկուցանելով զայս ծնողաց իւրոց յատկապէս ոչ ասի յափշտակեցեալ, և քարշեցեալ, այլ փախեալ: Սակայն և սա՝ է մահացու մեղք: Քանզի զի է՝ անկարգ, և անսանձ վաճառականն դոյժ:

Շնութիւնն է՝ վաճառող շահախառնութիւն. որով շահախառնին, և վաճառող դուդանորութիւք դուդանաւորին ընդ միմեանս այնոքիկ, որք ամուսնացեալք են, կամ

կամ որոց միանգամ առնուն եկեղեցւոյ: Հանապազ չխոստովանին՝ մահապարտ չիսուսին են մեղք, քանզի չունք, և չնայցօղք ոչ ժառանգեն զարքայութեան Ա.Յ: Դարձեալ, զի չիսուսին առնէ զմեծ անկրճուելիս եթէ խոստովանուելոյ առնուանացելոյ: Քանզի անհրաժարաբար ձգեն զձեռն խրիմանց ՚ի նիւթս այլոյ: Ո՞ւ ի առնուանացեալք, ըստ որում սոյնպիսիք, ոչ են հաղք, այլ զրպարտիչք հալածելոյ հալածանց, որոց տուեալ են զմարմինս հալածանց: Ա՚անյայնժամ՚ չիսուսին, և մահացու մեղք, յորժամ զրպարտիչք այնուիկ, որք չարախառնին ընդ նիւթարս, և չիսան ընդ միմեանս, ոչ ընդ-դիմանան, այլ զրկեն են, և հաճ անելոք, և տուեալք են զհրամանս: Քանզի հանապազ լինին անկրճուելիս ընդ-դեմ որ բոյ խոստովանուելոյ առնուանացեալ, և Ա՚ծայնն պատուիրանին, որ ասէ մի չնայր: և չայր՚ հաճանուելի, և հրամանք, զոր տուեալք են զրպարտիչքն, և զրպարտիչք չնայողաց: Ասասն յայնժամ մերանչեն նաև զրպարտիչք, որք ոչ ընդ-դիմանան, այլ զրկեն են, և տուեալ են զհաճանուելիս, և զհրամանս զրպարտիչքոյ հալածանց զի չնայցեն: Քանզի են պատճառ, և տանուանակիցք չիսուսին զրպարտիչքոյ հալածանց: Ա՚ստուածային առնուանացեալ ինոջ ծանուցանի հաւատալ, և հաստատի, քանզի չիսուսին առնուանացեալ առն: Քանզի ՚ի չիսուսին առնուանացեալ ինոջ ծանանին, և ած անչին ծանրագոյն անդ-էսք, և անպատուիրք, ո՛րպան, զիսաս ձչգրտի, և ձչմարտի ժառանգի, անառուգութեան զաւակի, և այլք սոյնպիսիք, և այլին նմանք: Տակաւին ծանրագոյն վարկանին, և հաստի չիսուսին, յորժամ երկրքանչիւրն ՚ի չիսոյ, որք չիսանին, առնուանացեալ է՝ քանզի յորժամ միանգամ է՝ առնուանացեալ: Քանզի յորժամ երկոքեան են առնուանացեալք, չիսոյ լինին երկու անկրճուելիք, միանգամ ընդ-դեմ զրպարտիչքոյ միոյն, և միւսանգամ ընդ-դեմ զրպարտիչքոյ միւսոյն: Իսկ յորժամ միանգամ է՝ առնուանացեալ, չիսոյ լինի միանգամ անկրճուելի, այսինքն ընդ-դեմ զրպարտիչքոյ այնոյ, որ առնուանացեալ է՝ : Քանալի է՝ այս ՚ի խոստովանուելիք: Քանզի այլ զ-առաջնոյն լինի, յորժամ միանգամ է՝ առնուանացեալ, և այլ զ-առաջնոյն լինի, յորժամ երկրքանչիւրն է՝ առնուանացեալ:

Ա՚զգապղծուելին, որ է՝ առ բարշնուելիս մեծ, է՝ վասն շարախառնուելոյ, և զրպարտնուելոյ, որով ոչ շարախառնի, և զրպարտառնի ընդ առնակցի, և ընդ ազգականի, կամ ընդ ուրեք հոգւոյ, կամ մարմնոյ մերձաւորի իւրում: Ա՚զգապղծուելին է՝ ծանրագոյն վարկանի մեղք: Քանզի է՝ ծանրագոյն վասն անկարգուելիս Ա՚ստուածային առնուանացեալ ինոջ ծանանին, և ած անչին ծանրագոյն անդ-էսք, և անպատուիրք, ո՛րպան, զիսաս ձչգրտի, և ձչմարտի ժառանգի, անառուգութեան զաւակի, և այլք սոյնպիսիք, և այլին նմանք: Տակաւին ծանրագոյն վարկանին, և հաստի չիսուսին, յորժամ երկրքանչիւրն ՚ի չիսոյ, որք չիսանին, առնուանացեալ է՝ քանզի յորժամ միանգամ է՝ առնուանացեալ: Քանզի յորժամ երկոքեան են առնուանացեալք, չիսոյ լինին երկու անկրճուելիք, միանգամ ընդ-դեմ զրպարտիչքոյ միոյն, և միւսանգամ ընդ-դեմ զրպարտիչքոյ միւսոյն: Իսկ յորժամ միանգամ է՝ առնուանացեալ, չիսոյ լինի միանգամ անկրճուելի, այսինքն ընդ-դեմ զրպարտիչքոյ այնոյ, որ առնուանացեալ է՝ : Քանալի է՝ այս ՚ի խոստովանուելիք: Քանզի այլ զ-առաջնոյն լինի, յորժամ միանգամ է՝ առնուանացեալ, և այլ զ-առաջնոյն լինի, յորժամ երկրքանչիւրն է՝ առնուանացեալ:

Ա՚զգապղծուելին, որ է՝ առ բարշնուելիս մեծ, է՝ վասն շարախառնուելոյ, և զրպարտնուելոյ, որով ոչ շարախառնի, և զրպարտառնի ընդ առնակցի, և ընդ ազգականի, կամ ընդ ուրեք հոգւոյ, կամ մարմնոյ մերձաւորի իւրում: Ա՚զգապղծուելին է՝ ծանրագոյն վարկանի մեղք: Քանզի է՝ ծանրագոյն վասն անկարգուելիս Ա՚ստուածային առնուանացեալ ինոջ ծանանին, և ած անչին ծանրագոյն անդ-էսք, և անպատուիրք, ո՛րպան, զիսաս ձչգրտի, և ձչմարտի ժառանգի, անառուգութեան զաւակի, և այլք սոյնպիսիք, և այլին նմանք: Տակաւին ծանրագոյն վարկանին, և հաստի չիսուսին, յորժամ երկրքանչիւրն ՚ի չիսոյ, որք չիսանին, առնուանացեալ է՝ քանզի յորժամ միանգամ է՝ առնուանացեալ: Քանզի յորժամ երկոքեան են առնուանացեալք, չիսոյ լինին երկու անկրճուելիք, միանգամ ընդ-դեմ զրպարտիչքոյ միոյն, և միւսանգամ ընդ-դեմ զրպարտիչքոյ միւսոյն: Իսկ յորժամ միանգամ է՝ առնուանացեալ, չիսոյ լինի միանգամ անկրճուելի, այսինքն ընդ-դեմ զրպարտիչքոյ այնոյ, որ առնուանացեալ է՝ : Քանալի է՝ այս ՚ի խոստովանուելիք: Քանզի այլ զ-առաջնոյն լինի, յորժամ միանգամ է՝ առնուանացեալ, և այլ զ-առաջնոյն լինի, յորժամ երկրքանչիւրն է՝ առնուանացեալ:

Ա՚զգապղծուելին, որ է՝ առ բարշնուելիս մեծ, է՝ վասն շարախառնուելոյ, և զրպարտնուելոյ, որով ոչ շարախառնի, և զրպարտառնի ընդ առնակցի, և ընդ ազգականի, կամ ընդ ուրեք հոգւոյ, կամ մարմնոյ մերձաւորի իւրում: Ա՚զգապղծուելին է՝ ծանրագոյն վարկանի մեղք: Քանզի է՝ ծանրագոյն վասն անկարգուելիս Ա՚ստուածային առնուանացեալ ինոջ ծանանին, և ած անչին ծանրագոյն անդ-էսք, և անպատուիրք, ո՛րպան, զիսաս ձչգրտի, և ձչմարտի ժառանգի, անառուգութեան զաւակի, և այլք սոյնպիսիք, և այլին նմանք: Տակաւին ծանրագոյն վարկանին, և հաստի չիսուսին, յորժամ երկրքանչիւրն ՚ի չիսոյ, որք չիսանին, առնուանացեալ է՝ քանզի յորժամ միանգամ է՝ առնուանացեալ: Քանզի յորժամ երկոքեան են առնուանացեալք, չիսոյ լինին երկու անկրճուելիք, միանգամ ընդ-դեմ զրպարտիչքոյ միոյն, և միւսանգամ ընդ-դեմ զրպարտիչքոյ միւսոյն: Իսկ յորժամ միանգամ է՝ առնուանացեալ, չիսոյ լինի միանգամ անկրճուելի, այսինքն ընդ-դեմ զրպարտիչքոյ այնոյ, որ առնուանացեալ է՝ : Քանալի է՝ այս ՚ի խոստովանուելիք: Քանզի այլ զ-առաջնոյն լինի, յորժամ միանգամ է՝ առնուանացեալ, և այլ զ-առաջնոյն լինի, յորժամ երկրքանչիւրն է՝ առնուանացեալ:

,, Թղթոյս, անելով : Ինձ և
,, անճանչի իսկ ի ձեզ ընդ-ե՞ր
,, պատկառելի, որ ոչ և ի հեթա-
,, նոսս որպէս թէ զկին հօր խնդր
,, ոչ ունել : Եւ դ-ուք հպարտա-
,, յեալ եք, և ոչ առաւել սգա-
,, ցարուք, զի բարձցի ի միջոյ ձեր-
,, ից, որ զգործն զայն գործեաց:
,, Օ, ի ես Թէպէտ մարմնով մե-
,, կուսն եմ, սակայն հոգւով մերձ
,, եմ : Այլ արդէն նախ եբրև ի
,, մօտոյ ընտրեցի, զայն, որ այն-
,, պէսն գործեաց յանուն Տ՚ն մե-
,, ծոյ Յի՚ Ա՚ի, ժողովիլ ձեզ և զ-
,, միասին, և խնով հոգւոյս զօ-
,, րութ՚ հանդերձ Տ՚ն մերոյ Յի՚
,, Ա՚ի, մատնել զայնպիսին Նա-
,, տանայ մարմնոյ, զի ոգին ա-
,, պրեսցի յաւուրն Տ՚ն մերոյ Յի՚
,, Ա՚ի : Ա՚յնքան ծանրագոյն է՝
մեղքն պղծապղծութ՚ն, որքան
մօտագոյն է՝ աստիճան պղծա-
կանութ՚ն, և մերձաւորութ՚ն :
յորում մեղանչի : Ա՚նպէս որ-
քան մօտագոյն է՝ աստիճան պղ-
ծականութ՚ն, և մերձաւորութ՚ն,
այնքան դասղնելագոյն է՝ պղծա-
պղծութ՚ն : Ասատ որ՝ նոյնա-
կին աստիճանի գործ է պղծա-
պղծութ՚ն, ծանրագոյն մե-
ղանչէ, քան զայն, որ՝ նիւթով
յորմէ աստիճանի գործ է պղ-
ծապղծութ՚ն, և առնոյ զայ-
լոց աստիճանաց է՝ խօսելիս Սա՚ն
Ի՚նոյնութ՚ աստիճանի պղծակա-
նութ՚ն : Սին պղծապղծութ՚ն
կարէ լինել ծանրագոյն, քան
զմիւսն, ըստ որում է՝ գործա-
դոյն, ամբարշտագոյն, և դար-
ձեալ ագահագոյն, քան զմիւսն : Ասատ
ծանրագոյն է՝ պղծապղծութ՚ն
ընդ մօր, քան ընդ դստեր : ընդ
դստեր, քան ընդ քեռ : Ա՚նպէս
առաջինն գործչագոյն, և աս՚
բարշտագոյն է՝ քան զերկրորդն,
և երկրորդն քան զերրորդն : Ա՚յ
նոյնոյ պատճառի ծանրագոյն է՝
պղծապղծութ՚ն ընդ հօր, քան
ընդ որդւոյ, ընդ որդւոյ, քան
ընդ եղբօր : Ա՚զգականութ՚ն
անջատ՝ ի յարենակցութ՚ն, ի
ննատութ՚ն, ի հոգևոր մերձաւո-
րութ՚ն, և՝ ի յօրինական պղծակ-
ցութ՚ն : Ա՚րենակցութ՚ն, և ա-
րենակցական պղծականութ՚ն
առաւ՚ել է՝, քան զննատութ՚ն,
և զննատութ՚ենական պղծակա-
նութ՚ն : Ննատութ՚ն, և ննա-
տութ՚ենական պղծականութ՚ն
առաւ՚ել է՝, քան զհոգևոր պղ-
ծականութ՚ն : Հոգևոր պղծա-
կանութ՚ն առաւ՚ել է՝ քան զօրի-
նական պղծականութ՚ն : Ա՚յս-
նական պղծապղծութ՚ն ծան-
րագոյն մեղք է՝, քան զննատու-
թ՚ենական պղծականութ՚ն, այ-
սինքն, պղծապղծութ՚ն, որ լինի
ընդ արենակին, ծանրագոյն մեղք
է՝, քան զայն, որ լինի ընդ ննա-
տոյ : Ա՚նպէս, որպ՚ սատկեալ
է՝, առաւ՚ել է՝ արենակցութ՚ն,
քան զննատութ՚ն : Ասատ պղ-
ծապղծութ՚ն, որով ոք մեղանչէ
ընդ հօր իւրում, ծանրագոյն
է՝ քան զայն, որով ոք մեղանչէ
ընդ խորթ հօր իւրում, կամ ընդ
զօրանայէ : Նմանապէս ծանրա-
գոյն է՝ պղծապղծութ՚ն, որով

ոչ մեղանչէ ընդ քեռ խնդրել, քան զայն, որով ոչ մեղանչէ ընդ քեռ կնոջ խնդրել։ Խնամութիւն նախան ազգապղծութիւն ծանրագոյն մեղք է, քան զհոգևոր, և զօրինական ազգականութիւն։ Պանդխտ առաւել է՝ խնամուն, քան զհոգևոր, և զօրինական ազգականութիւն։ Ասեն է՝ ծանրագոյն ազգապղծութիւն. որով ոչ մեղանչէ ընդ զոքանչին խնդրել քան զայն, որով ոչ մեղանչէ ընդ հոգևոր, կամ օրինական մօր խնդրել։ Պղծութիւն, որով խոստովանահայրն մեղանչէ ընդ հոգևոր դստեր խնդրել, վերագոյն ծանր հոգևոր ազգապղծութեն։ Պանդխտ կերպիւ ինչ, և ըստ հանգամանաւորութեան սոյնպիսին պղծութիւն է՝ հոգևոր ազգապղծութիւն։ Ինքնասպանութիւն բարեպաշտութեան է՝ մերձաւորութիւն աստուածանան, և սրբութիւնն ազգապղծութիւն։ Պանդխտ ըստ զանազանութեան նոյ լինին զանազան դատաստանք։

Սրբապղծութիւն է՝ վաճառուն պղծութիւն, որով պղծի, և սպանանի նմին սրբազան։ Ա. յանձնն է՝ վաճառուն գործ, որով պղծի, և սպանանի սբ տեղի, և սրբազնեալ անձն։ Ասեն համ սրբապղծութիւնք վաճառուն գործք։ Որք լինին՝ ինչ սեղոջ, զոր օրինակ, սեր ծախելոյ, անասնոց շուկայ մունք, և վաճառուն գործարարութիւնք, որք լինին՝ ի սբ տեղոջ, ևս սրբապղծութիւն։ Պանդխտ համ վաճառուն ներգործութիւն, թէ ներքին նոցն, և թէ արտաքին, զոր առնէ անձն այն, որ նմա իրեղէն է Ա.Յ ուխտիւ ողջախոհութեան, և սպասաւորէ, է՝ սրբապղծութիւն։ Սոյնպէս համ վաճառուն ներգործութիւն, թէ ներքին նոցն, և թէ արտաքին, զոր առնէ ոչ ընդ անձին, որ նմա իրեղեալ, և ընդ այնեալ է Ա.Յ ուխտիւ ողջախոհութեան, է՝ սրբապղծութիւն։ Սրբապղծութիւն է՝ յոյժ մեծ մահացու մեղք։ Պանդխտ է՝ անհրաժեշտութիւն, որ լինի ընդ ի եմ սբ տեղոյ, և սրբազնեալ անձին։ Ծանրագոյն հասարի սրբապղծութիւն այնր, որ նմա իրեղեալ է՝ Ա.Յ հանդերձեալ ուխտիւ, զոր ծիսնակ քահանայիք, և կրօնաւորք, քան զայն, որ սպառ ուխտիւ ընծայեցեալ է։ Պանդխտ առաւել սրբազնեցեալ հասարի, որ հանդերձեալ ուխտիւ նմա իրեղեալ է քան զայն, որ սպառ ուխտիւ ընծայեալ։ Ծանրագոյն և հասարի սրբապղծութիւն այնր, որ նմա իրեղեալ է Ա.Յ ոչ միայն իբրև ղբահանայ, այլ և իբրև, զկրօնաւորս և զկնաւորս։ Պանդխտ սոյնպիսիքն հասարին առաւել սրբազնեցեալք։ Ասեն առաւել գայթագղեցուցանին զհաւատիկ, եթէ գործ նոցին զսրբապղծութիւն։ Որք առնեն և գործեն զսրբապղծութիւն, պատուհասին յաւիտեան տանջանաւք զիւսին։

Յաղագս տեսակաց կատարեալ վաճաշուածոցն, որք են ընդ-դէմ բնութեանն:

Տեսակք կատարեալ վաճաշուածոցն, որք են ընդ-դէմ բնութեանն, են այնք, նախ լինին հատուածս, և ծոյլանալն սերտեան այնոցիկ եղանակաւ, որ ընդ-դէմ ահռելեացն բնութեանն, այսինքն, զոր եդ-եալ է՝ բնութիւն: Ընդ ահռելեացն. զոր եդ-եալ է՝ բնութիւն, է՝ այս, զի հատուածիս սերտեան լինելոյն՝ ի ձեռն զուգաձուածոցն արձակի ընդ-նէմն նոյնոյ տեսակին ներ ծնանդ-ակացն պատշաճաւոր եղանակաւ, որպէս ի վերոյ ասացեալ է: Ասացեալ յորժամ սերտեանալն լինի ընդ-դէմ այսր ահռելեացդ, լինի ընդ-դէմ բնութեան. և ըստ զանազանութեանց եղանակացդ, որով լինի ծոյլանալն սերտեան ընդ-դէմ բնութեանն, զոյանան զանազան տեսակք կատարեալ վաճաշուածոցն, որք են ընդ-դէմ բնութեանն:

Տեսակք կատարեալ վաճաշուածոցն, որք են ընդ-դէմ բնութեանն, հինգ են, և են այսքիկ. անկատար զուգաձուածոցն՝ զինչ ասեմք, անկատար սոդոմական, կատարեալ սոդոմականն, և անասնական:

Անկատար զուգաձուածոցն է՝ անկատար, անպատշաճ, և անբնական ասելն զուգաձուածոցն՝ ընդ-նէմն նոյնոյ տեսակին: Անկատարն ինքն, պահի նոյնութեան տեսակին, այսինքն, երկոքեան են նոյնոյ տեսակին. պահի զանազանութեան տեսի, այսինքն, մինն է արու, և միւսն է՝ էգ. պահին պատշաճութիւն դուծիք, և կազմութիւք մարմնոյ, այսինքն, մերձաւորութեան լինի այնուհետև անդ-ամոց, որք յատկացք են առ ծնանիլ. քայց եղանակ, և կերպ. որով լինին մերձաւորութեան, և զուգաձուածոցն, է՝ անպատշաճ, և անկատար: Որ օրինակ եթէ այրն առնու կին ընկոզմեղոյն, և կինն՝ ի վերոյ առն. կամ այրն՝ ի յետուկոյս կողմանէ մերձաւորութեան զատ առնորութեան անառնոյ, այսինքն, որպ առնեն անառնութիւք. կամ զուգաձուածոյն կանդնելով. կամ նստելով. կամ՝ ի կողմանէ կողիցն, այսինքն. դոլով՝ ի վերոյ կողն, և կլտին, կամ այլով սոյնպիսեաւ անպատեհ, և անպատշաճ եղանակաւ, և կերպիւ: Որք ոչ են առհասարակ. եթէ զուգաձուածոցն այնպիսին անպատեհ, և անպատշաճ եղանակաւ. յայսմանէ մահացուցանէն մեզանէն: Բայց եթէ զուգաձուածոցն այսպիսի եղանակաւ, և կերպիւ անկատար եղանակաւ, և կերպիւ զուգաձուածոցն առնացէ անկատար եղանակաւ, և կերպիւ արուն արուածոյ զաերոյն, և արգելլոյ զծնանիլ, նմանապէս մահա-

ցօրէն մեղանչեն : Վասնզի չէ օրէն ամուսնացելոց պատահել զուլ զսերմն : Օ՛ի ի տվաւ պատճառն ծնանիլ . որ է՝ նախկինն, և զլխաւոր վաղճան ամուսնութիւն, և ամուսնական զուգաւորութիւն : Այնպիսի զուգաւորութիւն է՝ ընդ-դէմ բնութեան, քանզի պղծեալ զվաղճան, զոր դիտէ բնութիւն, այսինքն զծնունդ: Եթէ ամուսնացեալք զուգաւորեցին առանց անակնկալ եղանակաւ . և չկարէ պատահել պատահեղոյ զսերմն, և պղծելոյ զծնունդ, այնու զի ծննդականն ինքն բան-ականապէս բարձէ առ ինքն զսերմն, և բառնէ զնա, ոչ բազմիցս լինի , տակաւինն մեղանչեն, քայց ոչ մահացօրէն , այլ ծանրապէս ներելեաբար : Ծանրանալ ներելեաբար մեղանչեն . քանզի է՝ յոյժ յանդգնել ընդ անակնկալութիւն . ոչ մեղանչեն մահացօրէն . քանզի ոչ արտահեղանի սերմն, և ոչ արգելլի ծնունդ : Այնպիսի մերձաւորութիւնն ոչ առն ընդ-դէմ բնութիւն, այլ քաց ի բնութենէ : Այլ առն ընդ-դէմ բնութիւն, քանզի ոչ արգելանի վաղճան բնութիւն, և մերձաւորութիւն , որ է՝ պղծնելութենէն . առն քաց ի բնութենէ . քանզի ոչ պահի պատշաճաւորեղանակ զուգաւորութիւն, և մերձաւորութիւն . որ է՝ այս , զի կինն ընկղմինի ստուէ առն : Եթէ ոչ նայէ ո՛ւղղակի պատահեղոյ զսերմն, և նայէ ծանր պատճառ առնելոյ զմերձաւորութիւն, և զամուսնացեալս զանկարելի զուգաւորութիւն անբնական եղանակաւ , զորօրինակ , եթէ պատահեղոյ մարմնոյ երկաքանչիւրոյ , կամ միոյ առնացելոյ պղծելոցս զմերձաւորութիւն լինել հատաքնական եղանակաւ , յայնժամ ոչ մեղանչեն ամուսնացեալք , եթէ անբնական եղանակաւ զուգաւորիցին: Վասնզի ունին զծանր պատճառ . և ոչ արգելուն զծնունդ:

Գիտելի է , որ և պղծութեան է՝ անկարդ , և վաղաշուտ սերմնահեղութիւն, որ լինի առանց զուգաւորութեան , և մերձաւորութեան : Սերմնահեղութիւնս այս կարէ լինել կամ արտաքոստամբ, կամ ներքոստամբ . արտաքոստամբ , զո՛րօրինակ ի յորս . ներքոստամբ . զո՛րօրինակ , ի յեգս , և ի կանայս : Գիտելի է՝ հանապազաղ է՝ մահացու մեղք : Կամ զի է անկարգ վաղաշուտութիւն : Կրկորդ , զի արգելլու զծնունդ : Կրկորդ , զի պատճառ զբազում անկարգութեան, և անդ-եպս : Ա՛ վաղաշուտութեան այս քաց ի յորսուկ չարութենէ իւրմէ, կարէ ունել ընդ ինքեան և զայլ չարութիւ . ո՛րպէս, պոռնկութիւն, շնութիւն, ապրատպղծութիւն, հրապատպղծութիւն, արուպիսութիւն . և այլ : Օ՛ ո՛րօրինակ , որ Քանայ հեղուլ զսերմն առանց զուգաւորութեան . եթէ ի միասին ցանկայցէ զուգաւորութիւն ընդ ազատի , կամ ընդ ամուսնացելոյ , կամ ընդ արուէ,

կամ ընդ կուսի • կամ ընդ աղջկանի, և այլ ։ Ասուն, որ ի հեղուն զբերմն • կամաւ ոչ ամուսնանալ, և ցանկալ ամուսնանալ, կամ ընդ ։ կամ գործել շաղփաղծութեի, կամ զայրուցանիլ, կամ զկուսապղծութեի, և այլ, պարտաւորն զայս արտասանել, և բացայայտել ի խոստովանութեէ ։ Քանզի սոյն պիսին առնէ զերկու չարութեի։

Ընկերական սուրբ ամենայնութեի է՝ վայելչուտ զուգաւորութեի այրի ընդ նմին արտաքոյ ծննդականի, և բնական ասիանի, այլ սինքն, ներ ասիանի ոչ բնականի այսինքն, ու չէ յարմար առ ծնունդ ։ Ընտանօր պահի նոյնութեի առնական, զանազանութենէն ազգի • բայց ոչ պահի բնական ասիան • այլ անբնական ։ Ու այ վայելուչութիս այս է՝ յոյժ մեծ մահացու մեղք ։ Կայ, զի արգելու զծնունդ ։ Երկրորդ • զի է՝ ընդդէմ բնութեէ • երրորդ, զի է՝ ապականութենէն ընդդէմ ամուսնութեէ, և է՝ պատճառ բազում անկարգութեէ ։ Կան վայելչութիս այս կարէ ունել ընդ ինքեան և զայլ չարութիս, ո՞րպէս, պոռնկութեէ, կամ շնութեէ, կամ աղգապղծութեէ, և այլ ։ Քանզի եթէ լինիցի ընդ ազատի, եղիցի ընդ նմա՝ նաև չարութեի պոռնկութեէ • եթէ ընդ զուգակիցելոյ, նաև չարութենէն շնութեէ • եթէ ընդ ազգականի, նաև չարութեի աղգապղծութեէ, եթէ ընդ կնոջ նորում, նաև

չարութեի ապականութեէ ընդդէմ ամուսնութեէ ։ Ասուն բանալի է սա՝ ի խոստովանութեէ ։ Քանզի զանազան դատաստան լինի ըստ զանազանութեէ անձին, ընդ որում լինի վայելչուտ գործս այս։

Կատարեալ սուրբ ամենայնութեի է՝ վայելչուտ զուգաւորութեի, և մերձաւորութեի արանց ընդ առունս • կամ եղի ընդ եղի ։ Այ վայելուչ գործս այս է՝ գաղտնի մահացու մեղք ։ Քանզի է՝ առնել ընդդէմ բնութեէ, պատճառէ զբազում անկարգութեիս, արգելու զծնունդ, և արտաքս ի ժառանգութեէ երկնային փառաց ։ Օ ի այսպէս ոչ ժառանգեն զարքայութեէն Աշ։ Պինդ գործս այս կարէ ընդ ինքեան կրել և զայլ չարութիս ։ Ոչ արար զսոյնպիսին գործ • պատուն արտաստանել, և բացայայտել ի խոստովանութեէ, ա՛րդեօք լեալ նոյն կրօղ, թէ նեղ գործօղ ։ Քանզի այլ դատաստան լինի զկրօղէ, և այլ զնեղ գործողէ ։

Ընդանականութեի վայելչուտ զուգաւորութիւն, նորում ոչ պատհի նոյնութեի տեսակի ։ Ո՞րպէս, եթէ ոք զուգակիցի ընդ առնոյոյ, և ընդ գաղանի նմիք, թէ արու նոցէ, և թէ էգ ։ Այ վայելուչ տեսակս այս է՝ ծանրագոյն մեղք քան զայլս ։ Քանզի է՝ զաղտատոյն վայելչութեի ։ Ասուն յատուկ է՝ ի խոստովանութեէ ։ Ո՞ւ այս վերստին ոչ ծածկութեի, որ լինի ընդ առաւանացին։

Ա՛ղբս

Ա՛ղբս այս, որ լինի ընդ առաքեալսն, նաեւ ընդ ի նմանայ կրօնսն ։ Պանդիկ՝ ընկերակցութիւն ընդ առաքեալսն վերադրեալ դոյն Աշնաւոյ կրօնն մերում ։ Եւ սա ծանօթացանելի՝ ինքս առնելութիւն, մանաւանդ եթէ եղեալ իցէ ընդ նմա ուխտատրութիւն ինչ եւ դաշն ։ Պանդիկ ի ցաւս այս մեծ է ։ Վասն զի ձեկուցանելի՝ խոհեմ խոստովանահօրն ։ Եւ բացատրելի՝ նոցին, որով եղեալ՝ պղծութիւն ընդ առաքեալսն, այսինքն, ա՛րդեօք եղեալ իցէ պոռնկական, եթէ շնութենական. սոդոմական, եթէ արդարպղծական խորհրդով ։ Պանդիկ ըստ զանազանութեան տոյնպիսւոյ զազիր ըղձին զանազանի պղծութիւն, որ լինին ընդ առաքեալսն ։ Ոչք զոյնպիսի զազիր գործ գործեն, կամ յոյժ յանդգնեալք են ։ Պանդիկ ի ամենեւին զարշելի՝ գործս այս ։

Ոչք գողով առնելոյ զիր ինչ հարկաւոր, կամ օրինաւոր, եւ համառօտ, զի օրինակ. լսել ի խոստովանութիւն կանանց, ուսանիլ զբարուցական Աշխարհս, եւ առաւել այլոց տոյնպիսեաց իրաց, նախատեւանն, առաքեալ քննականաբար հետեւելոյ գոլ զհոգուոյն սերման, եթէ իցէ որդեգրեալ համահաւանելոյ հեշտութիւն, պարտին հեռացուցանել զինքեանս ի տոյնպիսի գործոց, պըշան եւ համբաւ, եւ օրինաւորք իցեն ։ Պանդիկ մեռանին ի յորդեգրեալ մահացուին մեղանչելոյ. զի համահաւանին վաճառող հեշտութիւն՝ մահացու մեղք ։ Ընդ յայնժամ հաւատոյն որդեգրեալ համահաւանելոյ հեշտութիւն, յորժամ որ ի տոյնպիսի պատճառ բազմից մահացուին սահեցեալ է ։ Իսկ եթէ չիցէ որդեգրեալ համահաւանելոյ հեշտութիւն, եւ ոչ ի տեսոյն ինքնէ եղանակաւ հոսումն սերման, այլ միայն արտաքոյ դիտման, եւ պատահաբար հետեւիցի, ոչ պարտաւորին յետս չդոլ ի յայցելոյ դոցա ։ Պանդի նման, որ երթայ զհետ հրաւիրանոյ խաղոյ, ոչ հաւանի ինն այն, որ պատահաբար, եւ արտաքոյ դիտման հետեւի ։

Եթէ զիճութիւն, եւ հոսումն սերման նախատեւանցի հետեւելոյ ի յանօրինաւորս, եւ ի դատարկ իրս. կամ ի յայնմանէ, որ իցէ մերձաւորս պատճառ զիճութիւն, եւ ի բնութիւն խափանարդելոյ՝ առ զիճութիւն, որպիսիք են վաճառոյ շշոյմունք, հայեցմունք, ընթերցմունք ունկնդրութիւնք, խօսակցութիւնք, եւ այլք տոյնպիսիք վաճառոյնեղ գործութիւնք, յայնժամ ասէ պարտաւորն ի տոյնպիսի իրաց հեռանալ ։ Պանդի եթէ ոչ հեռանայցէ ի տոյնպիսի նեղդործութեց, մահացուին մեղանչէ ։ Ասի՝ որ հաճահաւանի ի տոյնպիսի, հաւատոյն, եւ հաշուի հաճահաւանել ի գործ նոցին, որոյ

Յաղագս օրինաւոր ղուդաբա-
րութեանց, և մերձաւորութեանց:

ՕՐինաւոր ղուդաբարութիւն է, և մերձաւորութեան ընդ ինոջ է՝ այն, որ չէ՝ ապիրեցեալ՝ ի յօրինաց: Եւ ղուդաբարութիւն, և մերձաւորութիւն, որ չէ՝ ապիրեցեալ՝ ի յօրինաց է՝ այն, որ լինի՝ ի մէջ ղուդակցելոց, և ամուսնացելոց, պատշաճաւորք ի ղանակաւ, ի պատշաճաւորութեան ղոզ, ի պատշաճաւորութեան ժամանակի, և մի վաղճանի, որ ի-ւեղեալ է՝ ի յամուսնութիւն:

Ոչք ասեն, Թէ վերոյասացեալ մերձաւորութիւն է՝ մեղք, և պղծութիւն, մոլորեալ: Ա՟նաղն որ է՝ բարւոյ, չէ պիղծ, այլ սո՛ր: Եւ մերձաւորութիւն, որ լինի՝ ի մէջ ղուդակցելոց, և ամուսնացելոց, պատշաճաւորութեան, ի պատշաճաւորութեան տեղւոջ, ի պատշաճաւորութեան ժամանակի, և վան բանական վաղճանի, է՝ բարւոյ: Ա՟նաղն սուրբ լինի որդեծնելոցն, և ամուսնացելոցն, և ղեղ ցանկութիւն: Ոչ ինչ է՝ պիղծ, այլ սո՛ր: Ասեն այն՝ ի սո՛ր գիրս: Թողեաց այր զհայր, և զմայր իւր. և երթեալ զհետ » ինոջ իւրոյ. և եղիցին երկոքեան » ՚ի մարմին մի: Եւ Պօղոս ասէ » պատուական է՝ ամուսնութիւն, և » սո՛ր անկողին: Եւ այլ ուրեք ա- » սէ: Կին որ այր իւր զպատուան » հատուսցէ. նոյնպէս և կին առն » իւ- »

» խրատ: Օ՛ի կին մարմոյ խրատ ոչ ինչ է, այլ այն: Այն» պէս և այլ խրատ մարմոյ ոչ ինչ է, այլ կին: Պարձեալ ա» ւե՛ր. լաւ է՝ առանձնանալ քան ընդ կնոջ:

Ընտանացեալք, որք ոչ ցանկան այլոց, և ոչ ընդ այլս խառնակին, այլ միայն առնեն զօրինաւոր մերձաւորութիւն. և բայց ի նմանէ ոչ գիտեն զայլ մարմնական հեշտութիւն, ևս մաքուր առնականն մաքրութիւն: Ա՛ն ղանչէն ընդ-դէմ սոյնպիսի մարքրութիւն, եթէ կամաւորապէս մտածիցեն վաճաշոտ հեշտութիւն, կամ խօսիցին. կամ առնիցեն, և գործիցեն զվաճաշոտութիւն ինչ: Քանզի վաճաշոտութիւն բառնայ զմաքրութիւն: Օ՛ առնութիւն այրուընջ յաճախագոյն խօսեցաւք, յորժամ Ճառեցաւք զխորհրդոց եկեղեցւոյ:

Յաղագս կուսութեան, և այրութեան:

Կուսութի՛ն առաքինութի՛ն, և կատարելութի՛ն, որով որ կեայ առանց երկը կամաւոր մարմնական գործոց հեշտութեան: Կուսի կոյս յաւիտեան կոչիմ ասէ նա՝, որ ոչ հեշտացեալ՝ կամաւորապէս երբեք ևիւր մարմնական գործոց ընդունի, և հեշտութիւն: Կուսի որ կամաւորապէս հեշտացեալ է՝ շուրջ զիւր մարմնական մերձաւորութիւն, և գործակցութիւն, կամ խորհրդով. և մտածմամբ, և ցանկութիւն ոտի. կամ բանիւք. կամ արարմամբք, և կամ գործով, թէ՝ ինչ ամբաւանութիւն, և թէ արատաւոր ամբաւանութիւն. չէ՝ կոյս յաւիտեան կոչիմանի: Յորոց երևի, թէ առ կուսութի՛ն ևս դրկին, զի կոյս յաւիտեան չէ՝ ոչ կամաւորապէս հեշտացեալ շուրջ զիւրիք մարմնական մերձաւորութիւն, և գործակցութիւն, ոչ խորհրդով, ոչ բանիւ, ոչ ապատողութիւն, և ոչ գործով, ոչ ի յայտնութիւն, և ոչ արատաւոր ամբաւանութիւն, այլ իցէ կամաւորութիւն վճիռ, և մաքուր խորհրդով, բանիւ, արարողութիւն, և գործով:

Կուսութի՛ն բաժանի ի՛ներքինականն, և ի՛ տեսականն, և ի՛ բաղադրեցեալն ի յերկոցունց: Ներքինականն այն է՝, որով որ չէ՝ գործարուեալ մարմնով ընդունելք, ոչ կատայ, և ոչ ակամայ, այսինքն ոչ կամաւորապէս, և ոչ բռնութիւն, այլ ունի ամբողջ զմարմնական մարքրութիւն, և զինչան մարմնական կուսութի՛ն: Որ ունի զամ միայն, և չունի զկուսութի՛ն ոտի, ոչ հաձոյանայ Ա.Յ: Քանզի Ա՛ն ինդրէ զսիրտ, և զմաքրութիւնն ոտի: Տեսական կուսութի՛ն է՝ այն, որով որ՝ կոյս, և մաքուր ոտի՛ն, այսինքն, ոչերբեք յեաս առաջադրութի՛ն կամաւորապէս հեշտացեալ է՝ զմարմնական գործ-

պաճուրական հեշտութիւն, ոչխոր-
հրդով, ոչ բանիւ ոչ ապաղո-
ղութիւն, և ոչ երբեք պարզագի
դործով, ոչ ինչեր առնութիւն
և ոչ պատաքոյ: Այնպիսին կոյսն
յոյժ հաճոյանայ Ա՚Յ՚: Քանզի
Ա՚Ը յոյժ հաճի ինքն, և ինա-
քուլ սիրտ: Այնպիսին Թեպետ
բռնութիւն, և ակամայ կորուսեալ
եղէ զինուիական կուսութիւն, տա-
կաւին մնայ հաճոյ Ա՚Յ՚: Քան-
զի ոչն զկուսութիւն պատի, որում
յոյժ հաճի Ա՚Ը: Այլ առանց
կորուսանելոյ զսեռական կու-
սութիւն, ելանէ ի պաշխարհէս, և
մնանէ առ Ա՚Ը, առնու զպսակն
կուսութիւն, և պսակի պսակաւ
կուսանաց, և ի սուակին ընդ-նա:
Եթէ զինուիականն կատարուա-
պէս չէիցէ կորուսեալ: Կուսու-
թիւն, որ բաղադրեցեալ է յերկ-
կոցունց, է՝ այն, որով ոք է՝
ի մարմնին կոյս, և սրտիւ, և մար-
մնով, և վայելէ զերկաքանչիւր
կուսութիւն, այսինքն, և զսեռա-
կանն, և զինուիականն: Այն-
պիսին է՝ ամբողջ կոյս. քանզի
նաև մարմնով է՝ կոյս: Այսու
հոգւով, և մարմնով հաճոյ է Ա՚Յ՚:
Այսոյն նմին կուսութիւն
զուգակցել ընդ առեսական կու-
սութիւն, հաճոյանայ Ա՚Յ՚: Այ-
սոյ այնպիսին ի հոգւոյ ոչ
առնու զպսակն կուսութեան,
պսակն պսակաւ կուսանաց, և
ի սուակին ընդ-նա, յոյժ մնա-
նէ առ Ա՚Ը: Կարդայցեսն ի
յերկոցունց, առաքեալն կրնակին
կապէ մտածել: Այսոյ մտած-

մանբ այնպէս կարէ մտածել,
թէ չիցէ ենթարկեցեալ եղծա-
կան խաբեութիւն, զոր ընդ-դէմ
կատաց մերոց կրնէք, անկարդ
շարժմանց մարմնոյ, որք զարթնի
ընդ-դէմ կատաց մերոց, անկարդ
մարմնական հեշտութեց, զորս
ոչ կաճելով զգայէք, զպղնի հոս-
մանց սերման, որք ակատայ, և
ընդ-դէմ կատաց մեր լինին, յո-
ժարութիւն առ մարմնական զո-
պաճուրական հեշտութիւն. զոր
հեծելով, և ողբալով զգայէք ի
մեզ, և այլոց այնպիսեաց: Ա-
լոյ մտած-մանբ այնպէս կարէ
մտածել, թէ եղէ ենթարկեցեալ
տապեալ Թշնամուութեց: Ա-
ռաջին կերպիւ նկատեալ, է՝
կատարելագործեղ կուսութիւն:
Այնպիսի էր կուսութիւն առ-
նօրհնեալ կուսին Ա՚ստիամու:
Երկրորդ կերպիւ նկատեալ, չէ
ազատ ի Թշնամուութեց, որպէս
տապեալ է:

Կացութիւն կուսութիւն պատո-
հականագոյն է՝ քան զկացութիւն
առնութիւն: Ա՚յսու, քանզի
մեծ յաղթութիւն է՝ յաղթելն զ-
տապեալ յօժարութիւն, որ է՝ առ
մարմնական զգաճուրելին հեշ-
տութիւն: Երկրորդ, զի կոյսն,
ցորքան ժամանակ կենդանի է՝
է՝ կենդանի մարտիրոս, զի գրե-
թէ յառաւօտէ մինչև ցերեկոյ,
և յերեկոյէ մինչև ցառաւօտ
տաժանի, և տանջի, և կրէ զ-
պատերազմ խոժոռս մարմնոյ, քա-
ջապէս մենամարտելով, և ընդ-
դիմանալով պատերազմ յօժարութե-

և

և զազիս Թեղատրութեց առաջնայն ։ Արդարև , զի ոչ երբեք հեշտանային կամաւորապէս ձեռնին Քրիստոս , ոչ մսոցք , ոչ բանիւ ոչ պատուհասիւք , և ոչ ինչ գործով չարչ զիարմեանական զանգուածական հեշտութեք , է՝ նշանաւեծ սիրոյ ։ Զորրորդ , զի կոյսն ազատ է՝ ի բազում նեղութեց , և հոգոյ , յորոց չէ ազատ ամուսնացեալն ։ Որսոն կոյսն ընդունակագոյն գտանի ծառայել Ա.Յ քան զամուսնացեալն ։ Որսոն ասէ Պաւղոս ։ Եթէ ամուսնացեալ կոյսն , ոչ մեղանչէ ։ Այլ զնեղութեն մարմնոյ ունիցին այնպիսիքն ։ Պատուիրեալ ասէ ։ Որ անկինն է՝ , հոգայ զՏէն , թէ որպէս հաճոյ լիցի Տէն ։ Եւ որ կամաւորին է՝ , հոգայ զաշխարհս , թէ որպէս հաճոյ լիցի կնոջ հրամ ։ Եւ տայն մեկնեցան՝ ի միմեանց , առնականին , և կոյսն ։ Օ ի կոյսն հոգայ զՏէն ։ զի նոքա սբ հոգւով , և մարմնով ։ Եւ առնականին հոգայ զաշխարհս , թէ որպէս հաճոյ լիցի առն հրամ ։ Ա յլ զայս ձի ձերոյ օգտ ասեմ ։ Ոչ եթէ խեղդ ինչ արկանեմ ձեզ ։ Ա յլ ձի պատշաճութեն ։ և հպատակութեն Տէն առանց զբաղանաց ։ Պատձեալ ասէ ։ Որ ամուսնացուցանէ զկոյս իւր ։ բարւոք առնէ , և որ ոչ ամուսնացուցանէ , լաւ առնէ ։ Եւ Յօհաննէս՝ ի տեսլեան հրամ դրէ ։ Եւ տես , և ահա գառն կայր ի վերայ լերինն Սիովն ։ և ընդ նմա հարիւր քառասուն և չորք հազարք , որք ունէին զանուն նր , և զանուն հօր նր գրեալ ի վերայ ճակատուց նոցա ։ Եւ լուայ զձայն յերկնից ։ իբրև զձայն ջուրց բազմաց , և զձայն որոտանաց մեծի ։ և լուայ զձայն իբրև զքնարահարաց , զի հարկանիցեն զքնարս նոցա ։ Եւ երգէին զերգս նր (իսկ լսաւնեալքն գրեալ կայ , զերգ նոր) առաջի աթոռոյն Ա.Յ , և առաջի չորից կենդանեացն , և առաջի երիցանցն ։ Եւ ոչք կարէ գիտել զերգսն բայց միայն հարիւր քառասուն և չորք հազարքն ։ որք գնուեալք են յերկրէ ։ Սոքա են , որք ընդ կանայս ոչ խառնակեցան ։ և են կուսանք ։ Ա՛ք գինի երթան գառնին , ուր և երթայցէ ։ Ա՛ք ընտրեցան՝ ի մարդկանէ , առաջի Ա.Յ , և գառնին ։ Եւ՝ ի բերան նոցա ոչ գտան սուտ ։ զի առքինք են առաջի աթոռոյն Ա.Յ ։

Ա՛րտաքին , և նիւթական կուռեթք կորուանն մերձաւորութեք , և գուգաւորութեք ։ իսկ նեղբինն , և տեսականն կորուանն հանդերձ մարմնական գուգաւորական հեշտութեք ։ Յորոց երևի , թէ յոյժ առաքինք են , որք նոքա առաքինանային կոյսք՝ ի բոլոր կեանս իւրեանց ։ Քանզի յոյժ առաքինք են , որք չեղեն երբեք առեալք գհամանութեն մարմնական գուգաւորական հեշտութեք , ոչ խորհրդով , ոչ բանիւ , ոչ արարուածք , և ոչ գործով ։

Նախնեաքն կորուսանել ոչ կա-
րէ վերստանել : Իսկ առնա-
կանն կարէ վերստանել , եթէ
նախնեաքն չկորուսանեալ :

Որպէս զի կուսութիւն լինիցի
արդիւնաւոր առաքի Ա՛Ր , պար-
տի պահել զնա Ա՛Ր , և ոչ վանն
առնայր պատճառաւ : Վանդի
այն վարձատրի , որ լինի զնա Ա՛Ր ,
և ոչ այն , որ լինի զոր ունայն ,
և մնասի պատճառաւ : Ասատ
որք պահեն զկուսութիւն զոր ու-
նայն , և մնասի , կամ սուտ պատ-
ճառաւ , և ոչ զնա Ա՛Ր , ոչ ընդ-
կալցին զվարձս ի հօրէն , որ յեր-
կինս է : Վանդի այն իսկ են
վարձք նոցա :

Ա՛ստուածն է՝ կայծուածն ,
նոսուա նա , որոյ զուգակիցն մե-
ռաւ , այլ ոչ առնուանանայ : այլ
պահէ զինքն մաքուր մնօք , քան
նոքա , և գործ :

Ա՛ստուածն է՝ յաւիտենից քան
զկրկին առնուանանայն : Վանդի
այրիքն եւս , և առնուինքն մնան
ազատք ի յաշխարհական հոգւոց ,
եթէ այլ ոչ առնուանայցին : Ո-
» ատ ասէ Ա՛ռաքեալն : Կին կա-
» պեալ է՝ ցորքան ժամանակ կեն-
» դանի է՝ այր նր : Ա՛սպա եթէ
» ննջիցէ այր նր , ազատ է՝ . ոամ
» կամիցի , առնուանայցի : Բայց
» երանելի եւս է՝ . թէ այսպէս կաց-
» ցէ ըստ նմոսա խրատու :

ՍՏՏԵՒԱՆ ՀԻՒՆ ԳԱՂ ԲՈՒՐԴ:

Յաղագս եօթնեբուրդ պատուհասին առաջի պատուհասաց :

Վտաւենն այսմիկ ճառես ցուց զինքեանե եօթնեբուրդ պա-
տուհասի առաջի պատուհասաց , ի ձեռն զանազան պրակաց :

ԳՐԱՒ ԱՒՈՒՐՆ

Թէ զինչ իցէ եօթնեբուրդ պատուհա-
սանն :

Օթնեբուրդ պատու-
հասանն է՝ այս : Որ
դողանալ : Պատու-
հասանս այս ասի ե-
րեք պատճառաւ , որ լինի շուրջ զբարեաց
ընկերն , և եղբօր : Ասատ ա-
ռնել անիրաւաբար զնա , և
լցի ի բարիս նոցա : Ասատ ա-
ռնել զդորովն , զյանկարծա-
կին , և զանկրաւ դաշինս , և
պատուհասել վերահասուցանել
զչարագործն , և վճարել
զարդարեալ զնաս :

Ա՛ նախատուածն է՝ ի բարիս
այլոց է՝ մեղք : Վանդն է՝ անի-
րաւածն , զի զնա , որպէս լինի
զնասուածն , զրկէ ի բարեաց
նորա : Ասատ որ զնասէ այլոց
ի բարիս նոյ . մեղանչէ ընդ-դէմ
արդարութեան , և պատուհասի
վճարել զնասս : Վանդն զայս
պահանջէ արդարութեան :

Որք առնուն այլոց զմեծ զնաս
ի բարիս

'ի բարին նոյ , մահացօրէն , և ծանրապէս մեղանչեն : Բանզի ծանրապէս մեղանչեն , իսկ որք առնեն զսահման ելս այլոց 'ի բարիս նոցա , նեղեալաբար մեղանչեն : Բանզի թեթեւապէս մեղանչեն :

Յոյժ պատուիրէ մեզ մահկանացուիս : Կախ, քանզի՝ անկրաւթիւնք , և զրկութիւնք : Երկրորդ՝ զի՝ ընդդէմ եղբայրասիրութեանն , և սիրոյ, որ պատուիրէ մեզ օգնել այլոց , և ոչ ելիք կերպիւ մեղանչել : Երրորդ՝ զի զոր միանգամ ոչ կամիմք՝ զի այլք առնիցեն մեզ : զայն և մեք պատուիրք ոչ առնել այլոց : Ա.րդ յայտ է՝ , թէ ոչ կամիմք , զի այլք մեղանչեն մեզ նեղիք կերպիւ 'ի բարիս մեր : Բանզի ոչ կամիմք , զի այլք դադարեսցեն ընդդէմ կամաց մերոց բառնայցեն զինչս , և զբանիս մեր , կամ յայտնապէս յափշտակեն , և աստուածանիցեն զնա, կամ խորհրդաւորաբար , և դատաստանաւն խաբեցեն զմեզ , և պատրեցեն , կամ առնիցեն ընդմեզ զանիրաւ դաշինս , կամ զրկիցեն զմեզ անիրաւաբար 'ի բանեաց մերոց , կամ ոչ հատուցանիցեն մեզ զնոս գոյնոսիկ , զոր պարտին հատուցանել , կամ ոչ վճարիցեն զվնասս , զոր առնիցեն . կամ ընդդէմ կենաց մերոց պահիցեն զմեզն առ ինքեանս : Ա.պատուիրեմ , և մեք պատուիրք ոչ վնասել այլոց 'ի բարիս նոյ : Նորոգ , զի 'ի սոյնպիսի վնասատարութենէ յառաջ գան, և ծնանին բազմապատ չարութիւնք , և անկարգութիւնք : Բանզի 'ի սմանէ պատճառին երկպառակութիւնք , խռովութիւնք , առերեսութիւնք , շնութիւնք , կռիւք , աղաղակք , կատմունք , զրպարտութիւնք , հայհոյանք, ծեծք սպանմունք, և այլք բազում չարութիւնք : Ասասն ասէ Ա.մբակում Ա.մէն , որ յաճախէ անձին իւրում , որ ոչ իւր նիցէ . և մինչև ”
ցե՞ր ծանրացուցանէ զանուր ”
իւր ծանրութիւն : Օ՜ վնաս ասէ ”
է՞ւդ ասէ : Զոր կողոպտեցեր ”
զաղգս բազումս, և զքեզ կողոպտեսցեն ամ մնացորդք ժողովրդոց : Յետ սակաւուց դադարեալ ասէ : Ա.մէն , որ ազահ ”
զազահութեան չար տան իւրոյ դնել ”
'ի բարձունս զբոյն իւր . կորզել ”
'ի ձեռաց չարաց : Եւ Պօղոս ”
ասէ : Օ՜ ի արմատ ամենեցուն ”
չարաց արծաթասիրութի՛ւն . որում ”
ոմանց ցանկացեալ վիպեցան 'ի ”
հանապատէն , և զանձինս ուրիշս ”
ընդ բազում ցաւ՛ օք : Ա.յլ դարձեալ՝ զի մարդ Ա.յ փախիր յայնցանէ , և երթ զհետ արդարութե՛ան : ”

Ա.յսու պատուիրանաւ սպասհե , և պաշտպանէ զբարիս մեր , զոր վայելեմք , ամենեսեան բարին , և աղբիւրն բարութեան , որ է՝ պահիչ , պահպանիչ , և նախնամիչ մեր : Պահէ ուրեմն զինեանս մեր , հրամայելով , մի սպանանիցեր , պահպանէ զպատուիրանս մեր , պատուիրելով , մի չնասցես , և խնամէ զբարիս մեր , տալով , մի

պղծանաւր : Ասասն ոչ միայն պատուհասք յօժարութիւք ընդունել, և պահել զպատուհասին, այլ և պատուհասն զայսոսիկ, այլ և պատուհասիւք մաստուցանել նմա ՚ի շնորհակալութիւն, ըստ այսոցիկ պատուհասին: Բանդի ոչ միայն են ածիչք առ ուղղութիւն, այլև պահիչք, և պահպանիչք կենաց, պատուհասք, և բարեաց մերոց:

Վնասակարութիւնս այսոցիկ ծանանին ՚ի յադահարութիւն, և ՚ի յանկարդ սիրոյ, և ըղձի մեծութիւն, և ապրանաց: Վ՚ր որոյ ,, ասէ Ա. Ղաբրիէլն. զի արիմատ ,, ամենեցուն չտայց արժանաւոր ,, սիրութիւն՚, այսինքն, ադահարութիւն, և անկարդ սէր արժանաւոր, և ոսկւոյ, և աշխարհական բարեաց: Ասասն, որք կամին ազատել, և զերծուցանել զինքեանս ՚ի սոյնպիսի վնասատարութեց, պատուհաս ՚ի նշել, և սանձահարել զանառ ագահութիւն, հանել, և կորզել ՚ի սրտէ իւրեանց զարծաթասիրութիւն, ՚ի բաց ձգել, և բացատրել ՚ի յինքեանց զանկարդ սէր հոտանուտ, և տուտակատարս բարեաց աշխարհի, հեղձուցանել, և սպանանել զանյարդ, և զանկուշտ աննչ և վհատ ընչից, և ապրանաց: Վ՚ր զանգն ՚ի բառնալ, և ՚ի յարտասուել ամենայն, բառնին և այնք, որք ընձիւղին, և յարտաքս գան ՚ի յարմատոյ:

Յաղագս դողութեան:

Ողութիւն է՝ գալտ և անհնար շարժ բարձրութիւն օտար բանական իրի ընդդէմ բանականի կամաց Տ՚ն: Յսինքն, յորժամ ոք դադարեալ, և անհաւատ բար ՚ի բաց բառնայ զիրս, և զինչս այլոց, այնպէս թէ տեսանի բանականապէս ոչ կասին, և ոչ հաճին, այլ ընդդիմանան, առնէ զդողութիւն:

Դողութիւն է՝ մահացու մեղք, յորժամ նին, որ ՚ի բաց բառնի, է՝ երևելի, այնպէս թէ տեսին նրին կրէ զծանր վնաս, և բանականաբար ծանրապէս նեղեալ նայ, այնու, զի շարաբարձեալ նրին յոյժ շահաւորէ՝ նմա: Վակ եթէ տեսին նրին ոչ կրէ զծանր վնաս, և բանականաբար ծանրապէս ոչ նեղեալ, և ոչ վախծի, նմին նրի, զի շարաբար ձեալ նրն սակաւ, և զրկեալ ոչինչ հատարի, յայնժամ՝ ներելի է: Պատճառ առաջնոյն է՝ զի ծանրապէս վնասէ, և բակէ զսէր: Վակ երկրորդինն է՝ զի ոչ ծանրապէս վնասէ, և ոչ զսէրն բակէ: Օ՚ի սակաւն, և թեթեւապէս վնասան ՚ի բարոյականս դրկեալ ոչինչ հատարի: Ասասն մեր նր խոհեմս ոչ բառնայ զսէր: Վակայն դողութիւն, որով սակաւ ինչ բառնի, և յոյժ թեթեւապէս տրտմի, և խո-

մութիւն ։ Ա՚Ց՚ որոյ ի խոստովա-
նութեանէ չէ բաւական ասել, զո-
ղացայ ։ այլ բացայայտելիք են
պարտադիրք, քանզի մութիւն նոյն
շարաբարձելոյ, զիսոնաբութեան,
միասին, որք եղեն այնոցիկ, որք
զրկեցան, և որպիսութեան նոյն
շարաբարձելոյ ։ Բանզի ըստ
զանազանութեանէ սոցա լինին զա-
նազան դատաստանք ։ Աստ
որ զողացաւ զնոր ինչ այսու դի-
տութեամբ, զի չհայցէ, պատ-
ուի զայս բանալ ի խոստովանու-
թեան ։ Բանզի ունի զչար դի-
տութիւն ։ Նմանապէս որ զո-
ղացաւ զհաղար դենարս ոսկե-
զէնս, պարտի արտաստանել զայս
խոստովանահօրն ։ Նմանապէս որ
զողացաւ զնոր ինչ սրբադնեաց, և
նուիրեցեալ Ա՚Ց՚, ո՛չ ըզգայ, զիսոչ
զաւեստարան ։ զսկի, զնուագդիան,
և զայլս սոյնպիսիս ։ պարտի զայս
զեկուցանել խոստովանահօր իւ-
րում ։ Բանզի է՝ սրբադպծու-
թեան ։ Եւ սոյնպէս խօսելի է՝ զայ-
լոց սոյնպիսեաց ։

Զողութեան ի մէջ ճշտութ ,
որք լինին ընդ-դեմ եղբայրց, թէ-
պէտ նոքա փոքրագոյն, և նո-
ւազագոյն ի սեռէ նմին, քան
զայլս, այնու, զի այլք ճշտով
կամ բառնան զկենդան , կամ
զպատիւ , և կամ զհոգեւոր, որք
առաւելագոյնք են , քան զայն,
զոր բառնայ զողութիւն ։ զի զո-
զութիւն բառնայ զինչ , որք են
արտաքին բարիք , և նուաստա-
գոյնք բան զկենդան , քան զպատ-
իւ , և քան զանուն , սակայն

խոժոռն տէր նմին , այնու ։ զի
ոչ լինին ծանր ճշտով , թէպէտ
նոքա նեղելի , սակայն է՝ դատելի։
Ալա , զի որ ախորժ է՝ , և հա-
ճի բառնալ զսակաւն ։ բառնայ
և ս զշատն ։ Եթէ լինիցի առնե-
լ սատ այնմ , զոր ասէ Քրիս-
» Ընդ ի փոքուն հաւատարիմ է՝ , և
» ի բազմին հաւատարիմ է՝ , և որ
» ի փոքուն անիրաւ է՝ , և ի բազ-
» մին անիրաւ է՝ ։ Ըստ այսմ , զի
որ չօժարէ՝ բառնալ զսակաւն ,
դիւրագոյն կարի չօժարել սա-
կաւ առ սակաւ զբազում ինչ
բառնալ , և դիւրագոյն առնել
զայս ։ որ է՝ մահացու , որպէս
ի վայր տեսցուք ։ Ըստ այսմ զի
ոչ յայտնի գործոյն զիտելի հոգւոյն սոյն-
պիսի դողութիւն , և յոյժ անդոս-
նի , և աշխատարկի անձն այն , որ
առնէ զսոյնպիսին դողութիւն ,
Թէպէտ չունկնդիր դատաստանի
ի ձեռն սակաւուց հաւաստանա-
լոյ ։ Բանզի անուանս այս դող
է՝ բան անուանակոչութեան ։

Բանակութեան , և չարի խրն ,
որ չարաբարձն , և դողանն ,
նմանապէս Թէթևութեան , կամ
ծանրութեան իրն , որ դողանի ,
բարոյականապէս , և խոհեմա-
բար ստորագրելի է՝ , և ենթա-
դատելի ։ Բանզի հանապազ
ոչ լինին նոյն դատաստան , և
ենթադատութեան ։ այլ ըստ զա-
նազանութեանէ պատուհասոյ , և որ-
պիսութեանէ լինին զանազան դա-
տաստանք ։ և ենթադատութեանք ։
Աստ եղիցի դատումն խոհե-

վատահամբաւ ապրիլն մեզ հա-
ւատարի, և կարէ լինել մահացու,
որպէս բան ականատես ասացեալ
է՝ ։ Որպէս մինչ ունի զկատա-
ղածարտոյն անուն, յոյժ վտան-
գելի է՝ ի տանել ։ Ի սէր գիրս ի
բազում տեղիս սրբոցն գո-
րեմ ։ Օ՛ ի գիրս գևտա-
ցւոց սակ ։ Ա՛ ի գողանայցէք ,
և մի սպանցէք , և մի գողասար-
ցէք նեբուքանէնեբ զընկեր եւր ։
Ա՛րդեւնան և՛ ի գիրս երկրորդ-
օրինացն ։ Օ՛ ի սակ անդ , մի
գողանայցես ։ Տօբիթ սակ ։
Օ՛ ի ոչ է՝ ինձ օրէն ուտել
զգողունի ։ Ոչխէ դասակարգ
գգողութիւն ընդ անէծս , ընդ
սատակութիւն , ընդ սպանութիւն ,
և ընդ շնութիւն , ասելով ։ Ընդէնչ
և սուտին , և սպանուիցի , և
գողասցի , և շնասցի հեղեալ ի
վր երկրի ։ և արիւն ընդ արիւնս
խառնեն ։ Ի սէր ան եստուածոյ
գ-աստուածոյսն գողութիւն յու-
դայն ։ Ասաւ սակ Յօհաննէս ։
Օ՛ այս սատց , ոչ գի աղքատաց
ինձ միոյ էր նման ։ այլ գի գող
էր , և զարկղն ինքն ունէր ։ Յու-
դաց երեւի , թէ գողութիւն զրկէ
ի ժառանգութիւն յանհնականն
կենաց ։

Ոչ գողացան գինչս այլոց ,
և զրկեցին զնոս ի բարեաց ի-
րենանց , պատուհասուրին վերահա-
տուցանել զայնոսիկ , գորս բաւ-
ձին գողութիւն ։ Արդեն պատ-
ուհասուրին վճարել ։ զվնասս ։
գորս պատարին ։ Ասաւ եթէ ոչ
նամակին վերահատուցանել զայ-
նոսիկ , գորս բաւձին գողութիւն ։
Արդեն պատուհասուրին վճարել ։
զվնասս ։ գորս պատարին ։ Ասաւ
եթէ ոչ նամակին վերահատուցանել
զայն

ոչ մեղանչէ մեղօք գողութեան։ Այնպէս, որք գոլով իշխանք հարկաբեռութեան, և՚ի վերջին չքաւորութեան, այնպէս թէ ապրիլ ոչ կարեն, և ոչ կարեն օրնել ինքեանց իւիք Աստուածհաճ, այլ եթէ այսպէս մնայցեն, անելիքայապէս մեռանելոց են, վա՛ մեծատունն քաղցոյ, ծարաւոյ, մերկութեան, նքստութեան, և նեղութեան, առնուն զօտարականն իւր, որքան հարկաբերի՛ն, ոչ հոգին գողք, և ոչ մեղանչեն, և ոչ պարտաւանդին հատուցանել։ Բանդի՝ իշխանին կարօտութեան, և՚ի վերջին չքաւորութեան առեալք ընչից ոչ կարեն բանականապէս ընդդիմանալ։ Բանդի որք ունին զաւելորդս՝ և՚ի վերջին չքաւորութեան, և կարօտութեան, պարտաւանդին տալ՝ ընչից իւրեանց, զայնքան, որքան հարկաւոր է՝ այնոցիկ, որք են՚ի չքաւորութեան։ Այնպէս որ գոլով Աստուածհաճ ոչ կարէ առնուլ զիւրն։ կամ զԹոշակ իւր, եթէ առնուցու զայնքան, որքան է՝ իւրն, և Թոշակ իւր, ոչ կոչեցի գող։ Բանդի սոյնպիսին առուծոյ իրն ոչ անիրաւ է՝, և ոչ ընդդէմ բանական կամացն Տ՚ն նրին առնեցելոյ։

Այսուհանդերձ, և՚ի փոքրիկ գողութեան քանակութեանն Աստուածհաճութեան, որ լինի եղբօր, և զոր դիտէ գողն, է՝ չափ քանակութեանն մեղացն։ այսինքն, զոր քանակութեան Աստուած, որ լինի եղբօր, և զոր դիտէ՚ի գողէ, է՝ քանակութեան մեղացն։ Բանդի վա՛ Աստուած, որ լինի եղբօր, և զոր դիտէ ոք առնել ումեք, մեղանչէ ոք։ Աստուած որքան է՝ Աստուած, այնքան է՝ նոյն և մեղքն։ Այ՚ո որոյ եթէ նոցէ ծանր Աստուած, որ լինի ումեք, և զոր ոք դիտէ առնել ումեք, է՝ նոյն ծանր և մեղքն։ իսկ եթէ Աստուած նոցէ թեթև, նոյնի և մեղքն։ Որոց երևի, թէ՚ ի մանր, և՚ի մոլորիկ գողութիս, եթէ Աստուածհաճութեան որ լինի եղբօր, և զոր դիտէ գողն առնել եղբօր, նոցէ ծանր, նոյնի ծանր և մեղքն։ իսկ եթէ նոցէ թեթև, նոյնի թեթև և մեղքն։ Աստուած որք յանկարծօրէն միայն գողանան զաւելո՛ւն ինչ՚ի մոլոր մտաւոյ, կամ՚ի բաղմաց, ոչ դիտելով ծանրութիւն Աստուածհաճ եղբարցն, և առանձ նոյնելեալն ինչ՚ի յիւրաքանչիւր գողութիս, ոչ մեղանչեն ծանրապէս։ Բանդի ոչ դիտեն, և ոչ լինի ծանր Աստուածհաճ եղբօր։ Այսուհանդերձ եթէ ժամանակի՚ իշխեալեալի քանակութեան, պարտաւանդին՚ինքեանց մահացու մեղաց հատուցանել զնա, եթէ կարիցեն։ իսկ եթէ ոչ կարիցեն, պարտաւանդին ունել զդիտաւորութեան, և զկամն հատուցանելոյ, յորժամ կարիցեն։ Աստուած ոչ կարեն պահել առ ինքեանս զերկաբեալի քանակութեան։ Բանդի յոյժ Աստուածհաճ է՝ առնել գողութեան։ Այ՚ոքն որք պահեն առ ինքեանս զերկաբեալի քանակութեան, ծանրապէս Աստուածհաճ եղբարց։ Օ՚ի երկաբեալի քանակութեանէ՝ ծանր Աստուածհաճ։ Այլ առ-

նեն զնանր, և զմարդ դողութիւն եթէ ունկնին զդիտաւորութիւնն սակաւաբար՝ ի ձեռն սոցա՛ հարստասցոյ, և սատանայդ զբազդսւմ, և զելս եղիր ինչս: և առնելոյ զծանր վնաս եղբօր, վասն այսր դիտաւորութեանդ ծանրանայ, և մահացօքին մեղանչեն: Քանզի զի ունկնին զդիտաւորութիւն զբազդսւմ ինչս գողանալոյ, և ծանրատեսս վնասելոյ եղբօր: Եթէ ունկնին զայնպիսին դիտաւորութիւն, և զայնպիսին միտս, հանապատ մահացօքին մեղանչեն, Եթէ՛ ի միոյ մարդոյ, և Եթէ՛ ի բազմից չարաբաստնայցեն զայն, զոր գողանան: Քանզի հանապատ ծանրատեսս վնասին հատանելոյ կու Եթէ, և այնպիսւոյ կիրառութեան հանապատ յոյժ վնասակար է՝ մարդկային ընկերակցութեան: Վասն Եթէպէտ կիրառութիւն իւրաքանչիւրոյ այնպիսի գողութէ՛ ի յինքեանէ հեռ միայն նայելով, այնոքա՛ զի զգակաւ ինչ բառնայ, սակայն ըստ որում ենթադրեցաք սպանեալ դիտաւորութեանն, է՝ չարաչունակեցեալ կիրառութիւն մահ հայցոյ մեղայ: Վասն դէպ ձակը, և կատարելոյ, որք զկոտորս կոմսոյ, և այլոյ նոյն՛ ի զանազանութեանց ստորաբաժանն, և գողանան, և վաճառականք, որք զնոյս գոյս վաճառեն, կարճագոյն կանդիմով, և չափովք ստորաչափին, և այնպէս խաւսելի՝ զայլոց դ-ան վաճառականաց, այսու դէպ սանձ որութիւն, զի զբազդսւմ ինչս ընդ

ընդ ինքն

շահիցին, մահացօքին մեղանչեն: Քանզի յոյժ վնասին հատանելոյ կու Եթէ, և մարդ-կային ընկերակցութէ, և արդ-ար վաստակոց: Օ ի սոյնպիսի գողութիւնքն ղճանապարհ արդ-ար վաստակոց և շահից: Այլ որք զայս առնեն այնու, զի այլապէս ծանրապէս վնասանեն ինքեանց, զրկին՛ ի շահից, և ոչ կարեն պահել զինքեանս, և զիւրայինս, վասն ապականութեան աշխարհի, և մարդ-կանց, այսինքն, զի ապահանութեան առնոյ, և տրից, Թուի, Եթէ լինին անմեղապարտելիք՝ ի հատուցս մեղայ: Սակայն լսեալ դոյն՝ յուսալ՝ ի տէր, և առնել յիւրում՝ ի յարդ-արութիւն: Օ ի Վասնի առ հոգւոյն Ա՝ ,, Ամէն տեսի զարդ-արն արհա՛ ,, մարհեալ, և ոչ զաւակ նր ,, Եթէ մուրանայցէ հաց: Որք ընկերակցին մեռանոց, և առնեն համանգամայն, կամ հեռանալ զբազդսւմ փորձ գողութիւն ունել, այնպէս Եթէ հատանոյք չարաչար ձեռք՝ ի միասին առեցեալք ծարատեսս վնասեն այնմիկ մարդոյ, յորմէ գողացան, և յաջանչելոյ մահացօքին մեղանչեն: Եթէպէտ և յաջանչելոյն զգակաւ ինչ առեալ եղեն: Քանզի եւ յաջանչելոյն՝ այսպէս ծանր վնասուն կամ եթէ չիցեն ընկերակցեալք, և չիցեն միմեանց պատճառք, և առանձնականք, և ոչ գիտիցեն զիրենս, այսինքն, մինն ոչ գիտէ, եթէ միւսն եւս առնէ զմարդ գողութէ այնմիկ, որում

ինչն առնէ, յայնժամ այլապէս ենթադասէլն է՝։

Եթէ կին, կամ որդի. կամ բարեկամք, կամ ծառայք. և այլք ընտանիք ուրումն տանուտեառն բառնայցին գաղտաբար զիր ինչ ընդ-դէմ բանական կալայ նմ, ասացեն զՃշմարիտս գողումէ։ Քանզի գաղտաբար և անիրաւաբար շարաբառնան զայլականն իւր ընդ-դէմ բանական կամաց Տ՚ն։ Նա ոչինչ գողումէ կոչի գողումէ ընտանեաց։ Սակայն բազմիցս որպէս զի առնուսցի մահապարտին, և ծանրանայ մեղանչիցին, վերապահանքի մեծագոյն բանականութէ նմին շարաբարձելոյ։ Քանզի առնուսցի բազմիցս տէր նմին շարաբարձելոյ բանականաբար առանձինս ոչ նեղանայ՝։ կամ եթէ նեղանայցէ, նուազ նեղանայ ընդ-դէմ առցայ, քանզի ընդ-դէմ այլոց. կամ եթէ առանձինս նեղանայցէ. բազմիցս այս լինի, ոչ այնքան զիս առեցեալ նմին, որքան զիւ եղանակն, որով նմին բառնի, այսինքն. քանզի գաղտաբար. կամ զիւ վաշճանի, և պատճառ, զիւ որոյ բառնի. ո՞րպէս. քանզի բառնի զիւ խաղալոյ, կամ զիւ ուտելոյ, և ըմպելոյ։

Կին, որ գաղտաբար բառնայ ընդ-դէմ բանական կամաց առն զիրևէլի ինչ՝ ի բարեացն. որք միայն պատկանին առ այրն. յայնոսիկ մահապարտին մեղանչէ։ Քանզի զծ-անր, և զմեծ Ճշմարիտս, և Ճշդիւս գողումէ առնէ։ Ա՚եղանչէ և մահապարտին, եթէ ընդ-դէմ բանական կամաց նր գողանայցէ զիրևէլին, և զմեծ ինչ՝ ի բարեացն, որք հատուածք են։ Քանզի և սակ՝ Ճշմարիտս ծանր գողումէ. զի թեպետ բարիքն հատուածք նցեն, սակայն զգաստամտութիւն, և զշահաւէտ տէրութիւնն այլն ունի։ Ասատ յորժամ կինն առնէ զոյնպիսի գողումէ, պարտաւորի հատուցանել։ Ա՚յնանայ ծանրագոյս ընդ-դէմ արդարումէ մեղանչէ այլն, և պարտաւորի հատուցանել. եթէ զիրևէլին ինչ գողանայցէ՝ ի բարեացն, որք հատուածք են ինձ. և որք միայն պատկանին առ կինն։ Քանզի անձնիշխան մատակարարութի այնպիսի բարեաց պատկանի ինձ. որպէս և անձնիշխան մատակարարութի յատուկ բարեաց առն, պատկանի առն։ Քանզի որքան առ յատուկ բարիս գոհագոհ հատուած բան է՝ առն, և ինձ։ Ասելիս որպէս զՃշմարիտս, և զծ-անր գողումէ գործէ կինն, և ծանրագոյն ընդ-դէմ արդարումէ մեղանչէ, և պարտաւորի հատուցանել. յորժամ ընդ-դէմ բանական կամաց առն, առաջաբառնայ զիրևէլին ինչ՝ ի յատուկ բարեացն առն. այսպէս և այրն Ճշմարիտս. և զծ-անր գողումէ գործէ. և ծանրագոյն ընդ-դէմ արդարումէ մեղանչէ. և պարտաւորի հատուցանել, յորժամ ընդ-դէմ բանական կամաց ինձ. առաջաբառնայ գաղտաբար զիրևէլին

լուելի ինչ ՚ի յաւուրն բարեացն կնոջ ։ Կինն կարէ առնել զողորմութիւն, և տալ զպարգեւս, որպէս ինքեան վայելէ, և որում սովոր են առնել կանայք այնր աշխարհի, և երկրի, և որք են նոյնոյ որպիսութեանն, և արժանապատուութեանն, այսինքն, նոյնոց մեծութեանն, թէպէտ այր նորա արգելեալ ունի նմա առնել զողորմութիւն ինչ։ Քանզի զինչնաւթին առնելոյ զողորմութիւնն, որպէս և վայելէ, զոր սահմանեալ է՝ նմա բարւոյ սովորութիւնն, ոչ կարէ բառնալ ՚ինմանէ այր նր։ Ասաւ անհամանութեան առն նր է՝ անբան։ Սակս որոյ կինն առանց հաճանութեանն առն, և առանց ծանուցանելոյ նմա, կարէ բաշխել զողորմութիւն, որում ինքեան վայելէ, և ՚ինհասին հայցել ՚ի Տէր զդարձուածս առն իւրոյ ՚ի յանողորմութիւնէ յողորմած-ութիւն, և տալով զմիջակաւոր ողորմութիւն աղաչել զՔ՚ն, զի մի պատժեսցէ զնա՛, այլ դարձուցանիցէ զնա՛ ՚ի ԹԻւր Ճանապարհէ նորին։ Յորժամ ուրուք կնոջ այր է՝ բացակայ, կամ հեռագոյ, յայնժամ կինն կարէ առնել զձախս ՚ի բարեացն։ Քանզի յայնժամ մանուանապատութեան, և կատարելութեան տան, պատկանի առ կինն։ Ասաւ կարէ առնել զիմարեալ ծախս, առանց մեղանչելոյ։ Զայս կարէ առնել զձախս, առանց մեղանչելոյ, ՚ի բարեաց, զոր հնարագիտութեամբ տնտեսեսցէ, կամ զոր սեպհականեցեալ ինքեան. այսինքն, ՚ի յաւուրն բարեացն իւրոց։ Քանզի յայնժամ ծախէ, և խորհի զնոր բարիս, և ոչ զբարիս այլոց։ Ասէ՝ որ խորհեալաբար ծախէ, և խորհի զնորն, ոչ մեղանչէ։ Յորժամ այրն է՝ անաստակ. և առնէ զանհրաժեշտութիւն կնոջ իւրում, զորս ելով զբաժինն նորա, յայնժամ ոչ մեղանչէ կինն, եթէ պահեցէ զբաժինն իւր. զինչ մսխեցէ զնա։ կամ դաղտագաղտ առնու. զսակ արդարադատ հատուցանէ։ Քանզի ոչ առնէ զանհրաժեշտութիւն. այլ արդելու զանհրաժեշտութիւն, որ ինքեան լինիլ կարէ։ Կամ ոչ մեղանչէ կինն. յորժամ առնու զկոյր ինչ ՚ի բարեաց ձեռն կեղակոյց, կամ մի զգեստուց, կամ վանն այլոց իւրոց, որք են հարկաւորք ինքեան, կամ ընտանեաց։ Հայց զայս յայնժամ կարէ առնել, յորժամ, եթէ խնդրեցէ, ոչ տայ։ Սակ եթէ իցէ յօժար տալ, եթէ խնդրեցէ ՚ինմանէ, յայնժամ պարտուն խնդրել։ Եթէ հայր, և մայր, և զաւակք որք են ՚ի յայլումն տնտնութեան, ուրուք կնոջ իցեն աղքատք, և չքաւորք, այնպէս թէ թշուառապէս կեանս, և ոչ այնպէս, որպէս ինքեանց վայելէ. և այլն տնտնական կնոջ ոչ կամին օգնել նոցա. յայնժամ կինն ՚ի յաւուրն բարեաց իւրոց, կամ նաև ՚ի հաւատարիմ բարեաց կարէ օգնել, և օժանդակել նոցա։ Քանզի օրինաւք բնութեան պատանդն, և պարտաւորն կերպ

զանկնել։ Անդի առնեն զձգ-
մարիտ, և զծանր դողութիւն։ Ապ-
եթէ դադարեալ ուտիցեն, և
ըմպիցեն զսահմանն ինչ յիւրա-
քեռց, և յլմպելեռց, որք չեն
պահեցեալք, և փակեցեալք
մահացօրէն ոչ մեղանչեն. բայ-
զի ըմպելիսն ոչ ներգործեն
ծանրապէս խոհեմ առեալք։ այլ
միայն նեղանան, թէ ընդ ի
դադարեալ առնեն զայս։ Իս-
ու, ոչ ուտեն, և ըմպեն, այլ
եղանակն անհոգեցեալ նոցա։
Ա՛ո որոյ ոչ պարտին առնել և
զայս։ Օգուտք յոյժ դադա-
նալով մահացօրէն մեղանչեն,
պարտաւորին հաստուցանել։
Անդի ոմ առնէ զծանր միսա
պարտ, պարտին վճարել։

Յաղագս յաճախութեանն, զրկա-նաց, և պատուհասից։

ՅԱճախութիւն՝ անկումն, և յայտնի շփոթութիւն օրհասական, և այլ կան նոյն ընդդէմ բա-նական կարգաց Տ՚ն, որ լինի բռնութիւն։ Ա յսինքն, որք յայտնա-պէս, և բռնութիւն յաճախեն, կամ ապստամբեն, և Թալա-նեն զինչս այլոց ընդդէմ կամաց տէրանց նոցին, կոչին յաճախ-ինչք, և յաճախողք։

Յաճախութիւնն՝ ծանրա-գոյն մեղք, քան զպարտ դողու-թիւն։ Անդի՝ ծանրագոյն ա-նիրաւութիւն։ Օ՚ի զոր առնէ դողութիւն դադարեալ յաճախ-

զանկնել, և դադարեալ զնուաս, և այլն պարտաւորսն առ այս հա-մահաւանել։ Սակայն զինչ ան-հնար առն, պարտն զբնաւն, և զբովանդակն՝ ի բաժին նոր հատարել, և հաշուել։

Որդ եթէ դադարեալ շա-բաթառնայցէ զերկեղին ինչ ընդ-դէմ բանական կամաց Ծնողաց, ծանրապէս, և մահացօրէն մե-ղանչէ։ Անդի դոյժ զձգ-մարիտ, և զծանր դողութիւն։ Ապայց վերայիջելով՝, ոմն ասա-ցաւ, ի մէջ տղայ՝ վերասպահան-քի մեծ-ագոյն բանականութիւն։ Անդի որդին է՝ մանն հօր։ Սակայն եթէ որդին ծանրապէս վճասիցէ ժառանգակցաց նորոց, պարտաւորին հաստուցանել քան-զի այլազգք լինին ծանր վնաս ժա-ռանգակցաց։ Կ՚ամանայ ծան-րանալ մեղանչէ որդ, եթէ՝ ի դէնպատաց, որք սոքա եղեալ են նմայ ի հաւատս վարս, և ի հաւատս դոյժս, զմեծ-ագոյն քանակութի մսխիցէ, և ծախիցէ ընդ-դէմ կամաց Ծնողաց, առնելով զոս-նայն, և զգալշելի նոս, և դոյ-ժս։ Անդի զբարիս Ծնողաց ընդ-դէմ կամաց նոյ անպատուակա-բար մսխէ։

Օգուտք եթէ զերկեղին ինչ բարեպաշտին ընդ-դէմ բանական կամաց տեառց նուիրոց հրամանաց, կամ դոյժս, և զըմպելիս դադա-նային, և վաճառեսցեն, և այ-սու զբաղում ինչս առանային ընդ-դէմ կամաց տեառց նուիրոց Ծնողաց, և մահացօրէն մե-

կումէն առնէ յայտնապէս, և բա-
նումէ։ Ասաի՝ լրբագոյն ա-
նիրաւումէ, և լրբագոյն չա-
րումէ։

Որք յաիշտակէն դերև եղի ինչ
ծանրագոյս, և մահացօրէն ընդ-
դէմ արտաւումէ մեղանչեն, և
պարտաւորին հատուցանել ։
Պանդի առնեն զծանր վնաս
եղբօր ։ Ասաի առաքեալն հա-
մաձիւ զյաիշտակումէն ընդ-
այնոսիկ մեղս, որք սպանելոն՝ ի
ժառանգումէ արքայումէ եղ-
» ինոց ։ ասելով ։ Ա՝ն խաբէք ոչ
» պոռնիկք, ոչ կռապաշտք ։ ոչ
» շունք, ոչ նզացեալք, ոչ պոր-
» նիկոք, ոչ դողք, ոչ ագահք,
» ոչ արբեցօղք, ոչ բամբասօղք,
» և ոչ յաիշտակօղք գարբայումէն
» ՀՅ ժառանգեն ։ Որ ինչ ասա-
ցեալ է՝ զդողումէ, նոյն և ա-
սելի է՝ զյաիշտակումէ ի հզօ-
րագոյնէ ։ Ասպէս յայտ ։ Օ ի
յաիշտակումէի զանազդղումէնն
ինչ յայ՛ելու ի վերայ դողումէ։

Օ ըմանք են անդնդաւումէի,
որով ոք անիրաւն ընդ-դէմ եղ-
բօրն, ոչ տալով նմա զվարձ, և
զթոշակ ։ որոյ պիժանն է՝ ։ կամ
կողոպտէ զբարիս ոքբոյ, և
այրեաց ։ աղբատաց, և ողո-
մելեաց, և այլոց տմնպիսեաց ։
կամ զբարիս այլոց, զրս ունի
առ ինքն, ոչ տայ առեալոց, յոր-
ժամ պահանջեն, կամ՝ ի ձեռն
անիրաւ վաճառաց յաիշտակէ
զբարիս ողորմելեաց ։ կամ զայլս
տմնպիսիս առնէ ։

Օ ըմանք են ծանրագոյն մե-
ղք ։ քան զպատիժ յաիշտակումէ
Պանդի ի ձեռն պրկանաց յաիշ-
տակին, և կողոպտին բարիք ո-
ղորմելեաց ։ որոց չնորհելիք են
բարիք, և ոչ ինոցանէ բառ-
նալիք ։

Որք պրկեն զընկերս եւ եղբայր,
ի հզօրագոյնէ ծանրագոյ,
և մահացօրէն մեղանչեն ընդ-
դէմ արտաւումէ, և պարտա-
ւորին հատուցանել ։ Պանդի
առնեն զծանր վնաս անձանց ո-
ղորմելեաց ։ որ ինչ ասացեալ է՝
զդողումէ ։ կարի յոյժ ի հզօրա-
գոյնէ ասելի է՝ պրկանաց ։
Պանդի, որպէս ասացեալ է՝,
պրկանք են ծանրագոյն անիրա-
ւումէ, քան զպատիժ յաիշտա-
կումէ։

Պատրանք են անիրաւումէի
ընդ-դէմ եղբօր, որով ոք պա-
տրէլով, և խաբէլով սեպհականի,
և իւրացուցանէ զինչս այլոց ։

Որք պատրէլով և խաբէլով,
զերևելի ինչ բռնան՝ ի եղբարց,
ծանրագոյս, և մահացօրէն մե-
ղանչեն ընդ-դէմ արտաւումէ,
և պարտաւորին հատուցանել ։
Պանդի առնեն զծանր վնաս
եղբարց ի ձեռն պատրանաց ։
Որ ինչ ասացեալ է՝ զդողումէ,
ասելի է՝ և զպատրանաց ։ Պան-
դի պատրանք են դողումէ, որ
պատրանօք լինին ։

Որք վաճառեն զվաստակս
դոյն նոին ։ վոխանակ պատուա-
հանագործին, կամ դնեն զպա-
տուհասագործին, վոխանակ վաս-
Թ արագործն, մեղանչեն մեղօք

պա-

պատրանաց։ Քանզի պատուա-
նօք սեպհականեն զինչս այլոց։

ՊՐԱՒ ԵՐԿՐՈՐԴ։

Յաղագս հաստուցման։

Ա՟ստուցումն է՝ ներդոր-
ծուԹէ արդարուԹէ,
հարկաւոր առ փրկու-
Թէ, հարկաւորուԹէք
պատուհիրանաց, որով վե-
րահաստուցանի եղբօր այն, որ
բարձեալ եղեւ ինանահ, և վճա-
րի վնասն, որ եղեւ նմա անե-
լանելաբար։ Այսինքն, ներդոր-
ծուԹիւն այն, որով վերահա-
ստուցանելոք եղբօր զայն, զոր
բարձաք ինանահ, և վճարելոք
զվնասն, զոր պատրաք նմա,
հաստուցումն ասի։ Ներդոր-
ծուԹիւն այս ասի ներդործուԹի
արդարուԹէ. զի արդարուԹի
պահանջէ զայս. և է՝ հարկա-
ւոր առ փրկուԹի, հարկաւո-
րուԹէք պատուհիրանի. այսինքն,
ինեղբոյ պատուհիրանին պարտա-
ւորիմք առնել զայս. այնպէս,
եԹէ ոչ կամիցիմք առնել, ոչ
կարեմք փրկել։ Ուր սակառ
հաստուցման ոչէ՝ չարագործու-
ԹիւնՆ այն, որ լինի միայն ընդ-
դէմ սիրոյ. այլ՝ այն, որ լինի
ընդդէմ արդարուԹէ, այսինքն,
է՝ վնասն այն, որ լինի ընդդէմ
եղբօր. յայնմհետ նմի, շուրջ զո-
րով ունի զկորուստն։ Վնասս
այս, որ լինի ընդդէմ արդա-
ուԹէ, և պարտի վճարիլ, կարէ
լինել զանազան կերպիւ, այսինքն
կամ գողանալով. կամ յափշտա-
կելով, կամ զրկելով, կամ պա-
տռելով, կամ ւռնելով, կամ
զերս այլոց պղծդարեալ պահե-
լով, կամ սպանանելով, կամ
բառնալով զպատիւ, և զհամ-
բաւ, կամ զայլս սոցին նմանս
առնելով։

Ուրք արարին այլոց զվնասս-
րան անիրաւուԹէ, պարտաւո-
րին հաստուցանել, և վճարել
զվնասս, զոր արարին։ Քանզի
ոչ Թողանին մեզ. եԹէ ոչ վճա-
րիցի անիրաւ վնասն, որ արա-
րաք։ Քանզի որ ոչ կամի վճա-
րել զանկրաւ վնասն, զոր արար,
և զոր կարէ վճարել, ունի զ-
ԹիւրՆ, և զմեղանչական կամս։
Քանզի ունի զկամս ընդդէմ
արդարուԹէ. որ պատուհիրէ
հաստուցանել խորաքանչիւրումեք
զիւրն։

Ա՟նհրամ վնասն կրկնակ է՝
մինն է՝ նենԹական, և միւսն է՝
առաւական։ ՆենԹականն այն է՝
որով որ բարի խղճմտանօք առնէ
զի, կամ առնու, կամ պահէ
առ ինքն զօտարական իր, այսինքն
հաւանական բանիւք ենԹադա-
տելով, ԹէՆ այս ինքեան օրէն
կայ կամ ԹէՆ եւրն կայ։ Տեսա-
կանն է. որով որ չար խղճմտա-
նօք առնէ, կամ առնու, կամ
պահէ առ ինքն զօտարականն իր,
այսինքն, մինչ գիտէ, կամ կա-
րէ գիտել. կամ պարտի գիտել,
ԹէՆ այս ինքեան օրէն չէ, կամ
ԹէՆ հոն եւրն չէ։

Ուրք առնուն, կամ առնուն.

կամ պահեն առ ինքեանս զօրութիւնս պատուական եր, կարծելով, Թէ խրեանց եցէ, յորժամ ձանձրանան, Թէ չէ խրեանց, պատուհասէին հատուցանել. և Թէ ոչ կամիցին հատուցանել, մեղանչեն: Պատուհասին հատուցանել. քանզի նոքա հատուցանելն է՝ Տէր խրտում, յորժամ ձանձրանայ Տէր նոքա: Այլ եղանչեն, Թէ ոչ կամիցին հատուցանել. քանզի առնեն զանիրաւութիւն: Օ՛ի որք ոչ կամին հատուցանել զինն Տեառն խրտում, որ ձանձրանայ սոյն պիսի, առնեն զանիրաւութիւն:

Որք առնուն, կամ ածերուն, կամ պահեն առ ինքեանս զօրութիւնս պատուական եր, ձանձրանալով, Թէ չէ խրեանց, պատուհասէին հատուցանել, և վճարել զվնասս, որք հետեւեցան յանիրաւութիւն այսոսիկ: Այլ եղեն պատճառ վնասուցն, որք հետեւեցան:

Յաղագս անձանց, որք լինին գործակիցք առ նվնա սել սմանք:

Որ գործակիցք առ վնասս ինչ ասին, որք եւնք ներսին լինին գործատուին. և գործարար պատճառ վնասուց, որք հետեւին, և որք գործակիցք լինին գործոյ պատուհասուցն, յորժամ շահ ոչ գործեսցէ զոր առ նվնասուն, ոչ գործացան. որպէս կոչին գործակիցք առ վնասս. քանզի վնասք, որք հետեւին, հատուցին նոցա:

Որք եղեն գործակիցք առ վնասս, որք հետեւեցան, պատուհասուցանել զոյն, որ անիրաւաբար բարձաւ, և վճարել զվնասս, որք հետեւեցան: Այլ եղանչն առնոյն գործակիցքն, Թէ ոչ նիրաւորեն, որ եղեալ է՝, և առ որ լեալք են գործակիցք, եցէ գողութիւն, հատուցին, և հանցին գողք, Թէ եցէ յոյժ շատ կութիւն, հատահատցին, և վատկանին յոյժ շատակիցք, և սոյնպէս զայլոց անիրաւութեանն՝ խոսել: Այլ գողք, յոյժ շատակիցք, և այլք անիրաւք պատուհասուցին հատուցանել զոյն, որ անիրաւաբար բարձաւ, և վճարել զվնասս, որք հետեւեցան:

Գործակցութիւք առ վնասս ինչ են, և են սոքա՝ հրամայութիւն, խրատուութիւն, կամ յորդորութիւն, հատահատանութիւն, դրամատուութիւն, նախանձատուութիւն, հաղորդակցութիւն, կամ մասնակցութիւն, հատրացուցիչ, անբնդդիմադրութիւն, և անբացայայտութիւն:

Հրամայութիւն առ վնասս է՝ հրամանն, որով որ հրամայէ ումեք բառնալ զինչս այլոց, և վնասել նոցա: Հրամայութիւն բառ ցայտ յայտնի լինի. յորժամ որ բանիւ զնկուցանելով, և ծանուցանելով զկամս նոր, հրամայէ ումեք առնել այլոյ գործ վնասս: Հրամայութիւն լինի նոր յայտնի, յորժամ որ գործով հրամայէ շարժէ զոր առ վնասել

այլոց ։ Ոչ հրամայեցոյց վինա-
սեցին այլոց, պատուաճառին հա-
ւատոլանալ զբարձեանն, և վճա-
րել զվնասս ։ Քանզի եղեն
ազդ-ու-ակնան , և դադա-ադրել
պատճառ վնասուց այլոց ։ Ա-ա-
տոն եղեն ոչ հաւատոլանիցեն ,
և ոչ կամիցեն հաւատոլանել ,
յոյժ-ամ կարեն · մեղանչեն ։ Ոչք
հրամայեցին , բայց յետոյ յետս
դարձուցին զհրամանն իւրեանց ,
մեղանչեցին , բայց ոչ պատուա-
ճառին հաւատոլանել ։ Ա՛եղան-
չեցին · քանզի անկումն առեալ կա-
մեցան զվնասս այլոց ։ Ոչ
պատուաճառին հաւատոլանել ,
քանզի չեղեն ազդ-ու-ակնան , և
դադա-ադրել պատճառ վնասուց ։
Օ՚ն յետս դլխուցին զչար հրա-
մանն իւրեանց · և ծանուցին զայս
այնոսիկ , որոց հրամայեցին , որպէս
եղեալ-էր ։ Ոչք լսեան թէ այլք
անհաւատք իւրեանց վնասեցին
այլոց , եթէ հաստիցին այսմիկ ,
մեղանչեն · քանզի ունին զչար
հաստութիւն ։ Բայց ոչ պատուա-
ճառին հաւատոլանել ։ Քանզի
չեղեն ազդ-ու-ակնան , և պատու-
դրեց պատճառ վնասուց այլոց։
Խակ եթէ ոչ հաստիցին , այլ
յանդ-իմանիցեն , և կշտամբեցին
զայնոսիկ , որք անհաւատք իւրե-
անց վնասեցին այլոց , ոչ միայն
ոչ պատուաճառին հաւատոլանել ,
այլև ոչ մեղանչեն ։ Քանզի
ոչ լինին ազդ-ու-ակնան · և ար-
հատ-ընդ պատճառ , և ոչ ունին
զչար հաստութիւն ։

Խրատուն · և յորդ-որմունս

առ վնասս , են նեղոցծութիւն ,
որով ոք խրատէ , և յորդորէ զոք
առ իմանալ այլոց , կամ որո-
քանօք , և սպառնալեօք չարժէ ,
և ածէ զոք զի վնասից այլոց ·
կամ խոստանայ , և տայ ումեք
զպարգեւս , զի վնասից այլոց ։
Ոչք առաջեալ կերպիւք չարժեն
զոք , զի վնասից այլոց , և առ-
նից նոյ զվնասատարութիւն , ոչ
միայն մեղանչեն , այլ և պատ-
ուաճառին հաւատոլանել ։ Ա՛ե-
ղանչեն · զի ունին զչար միտս ,
և զչար կամս · պատուաճառին
հաւատոլանել , զի լինին պատճառ
վնասուցն այլոց ։ Խակ եթէ
զչար խրատս , զչար յորդորմունս ,
և զչար Ջանս , և զայլևայսոսիկ
իւրեանց յետս դարձուցին , և
այնոսիկ , զորս յորդորեցին · զի
վնասիցեն այլոց · հաւանեցու-
ցին զներհաւն , և զդուշացուցին
զայնոսիկ · որոց լինելոց էին
վնասք · Թէպէտ մեղսագործեալք և-
ցեն , սակայն ոչ պատուաճառին
հաւատոլանել ։ Ա՛եղսագործք են ,
զի եառն զչար խրատս , և ա-
րարին զչար յորդորմունս ։ Ոչ
պատուաճառին հաւատոլանել · զի
չեղին պատճառք վնասուց այ-
լոց · քանզի յետս դարձուցին
զչար խրատս , և զչար յորդո-
րմունս իւրեանց ։

Չահահաճանութիւն առ վնասս
է՝ նեղոցծութիւն , որով ոք հա-
մահաճանութիւք · նպաստոլիք ,
և օժանդ-ակութիւք , օգնէ այնո-
ցիկ , որք վնասեն այլոց ։ Ոչք
սոյնպիսի նեղոցիւ լինին գործա-

հնոցք առ վնասս ոչոց, մեղանչեն, և պարտաւորին հատուցանել: Մեղանչեն. զի հատանեն անիրաւութեամբ, և լինին ժանդաւիկք առ գործ ձեռաւորութեամբ: Պարտաւորին հատուցանել, զի լինին գործադրիչ պատճառ վնասուց:

Որ ուսումն առ վնասս, է՝ նեղգործութեամբ, որով որ գովանաւօրք, չողոքորդութեամբ, նախատանաւօրք պղծութեամբ, գոլգոթաներ, և այլովք սոյնպիսեաւք զօրացուցանեն, և քաջալերեն զոք, այնոքն, ընդոստուցանեն, և զարհուրացանեն զոք, առ՝ ի ձեռաւսել ոչոց: Սոյնպիսիքն մեղանչեն, և պարտաւորին հատուցանել: Մեղանչեն. քանզի անիրաւին: Պարտաւորին հատուցանել, զի լինին գործադրիչ և աղբեւսական պատճառ վնասուց:

Ղ՝ախանանաւմն առ վնասս, է՝ նեղգործութեամբ, որով որ լինդունն. պահել պահպանել, ոչոտապարել, և նախանձաւոր զվնասարս, զգոյս, զյաւիտենականիս և զաշխարհս, տալով նմ զտեղի ապաստանի, և ապաւինել, Աստուածոյ զգոյշ լինել պահելով առ ինքեան զղէնս, և զգործս նոյ. և այլովք սոյնպիսի եղանակաւք օգնելով նոցա: Որք ասացեալ կերպիւն օգնեն ամենայնոյ, և վնասազգուշացուցանեն, մեղանչեն, և պարտաւորին հատուցանել: Մեղանչեն. զի լինին գործադիչք անիրաւութեան: Պարտաւորին հատուցանել. զի լինին պատճառ վնասուց: Յակորդ չեն գործակիցք գողութեան, և ոչ պահպանեն զգողութիւնս նոցա. այլ միայն թոյլտան փախչել զաւազակս. և զվնասարարս ոչ պարտաւորին հատուցանել: Քանզի չեն պատճառ վնասարարութեան: Ականն մեղանչեն ընդդէմ սիրոյ. եթէ ոչ լսեն ինդիցեն զնոսա՝ յորժամ առնոյ ձանձր վնասուց կարիս լսեն զնոսա: Քանզի պատուիրան է՝ սիրոյ. զի արդելուցումբ զձանձր վնասս եղբարոյ, յորժամ կարելիս առնել զայս առանց ձանձր վնասուց մերոյ:

Հաղորդակցութիւն, և մասնակցութիւն են նեղգործութեամբ, որով որ հաղորդակցի. և մասնակցի իւիք կերպիւ անկանի գործութեամբ. և վնասարարութեամբ. գողութիւնակ, առնելով զբաժին գործոյ. և գայնոյ. որք անկանեալ սուտ եղեն. կամ առնելով զպահպանութիւնս. կամ մերձենալով զանգուածս, կամ պատրաստելով զգործս. կամ բերելով զղէնս. կամ զայլս սոյնպիսի իրս կամաձրակի, և անձնիշխանաբար առնելով. առանց բռնաբարութեամբ: Որք առնեն զսոյնպիսի հաղորդակցութիւն, և մասնակցութիւն, մեղանչեն, և պարտաւորին հատուցանել: Մեղանչեն. զի լինին հաղորդակիցք, և մասնակիցք անկանեալ գործութեամբ, և վնասարարութեամբ: Պարտաւորին

ցին հատուցանել, զի լինին պատճառ վնասուցանելոյ։

Յանդգնութիւն, անընդդիմացութիւն, և անբաւայայտութիւն են ներգործութիւնք, որովք ոք, որ պատասխանատու է՝ ի յարդարութիւն պահել զինչս այլոց, ոչ աղաղակէ ընդդէմ վնասողաց. և ոչ ընդդիմանայ նոցա, և ոչ բացայայտէ զնոս, յորժամ կարէ։ Ասան պէսպէս, դուքսք, իշխանք և այլք սոյնպիսիք պատասխանին վճարել զվնասս. որք եղեն հնազանդեցելոց նոցա, վասն նոցին մեղադրելի անհոգութեան, պղերգութեան, և անկատարութեան, ի գազանաց. ի յանձնակաց, կամ ի զինուորաց։ Պանդխտական դաշնակիցեալք են հաճախատարմացեալ, և մտերմաբար խնամել, և հոգալ զբարիս հնազանդեցելոց նոցա։ Պանապէս խոշտանգիչք, խրատատուք, կամ նոնիկոսք, օրինականք. օրէնսուսուցք, պարտաւորին վճարել զվնասս, որք լինին հնազանդեցելոց, եթէ լռեցեն, և ոչ խօսիցին զճշմարտութեն, եթէ ոչ պատճելուցուն զանկրաւէ օրէն, և զվաստակեալ սահմանատրութեն, և զանօրէն ընտրութեն, և զայլս սոյնպիսիս, յորժամ կարեն. քանզի ի յարդարութեն պատասխանին պատճելուն զանկրաւէ սահմանատրութեն, և զանկրաւէ օրէն։ Սոյնպէսնակ հոգաբարձք, այլ տանտուրք, հաշտարարք, և այլք սոյնպիսի անձինք, որք ունին զհոգաբարձութեն, զննատակատրութեն, և զանատակալութեն շրջակ զբարիս այլոց, պատրաստ լինին վճարել զվնասս, որք ի ծուլութեն նոցա եղեն այնոցիկ, որոց բարիքն են մատակարարք. զի օրինակ, որբոց, այրեաց. փոքրատունից, եկեղեցեաց, և այլոց սոյնպիսեաց։ Ասան սոյնպիսի անձինք եթէ ծուլանային զեն, և ծուլանային ատել զվնասս, որք կարեն լինել այնոցիկ, որոց վերայ ունին զհոգաբարձութեն. մեղանչեն, և պատասխանին վճարել զինս։ Պանդխտի ի յարդարութեն պատասխանին հոգալ զբարիս սոյնպիսեաց։ Սոյնպէս պահապանք լերանց, անտառաց, մորենեաց, այգեաց, պարսիզաց, ջրմղոց, ձկնաստանաց, և այլոց սոյնպիսեաց, պատասխանին հատուցանել. եթէ ոչ ապրեցուցեն զվնասս, կամ եթէ ոչ արտասանեցին, և յայտնեցին։ Պանդխտի ի յարդարութեն պատասխանին ունել զհոգաբարձութեն շրջակ զասացեալսն։ Պանդխտի, և տեառք զնա՛ատուաց, և բաղաքաց, եթէ զիտեցեն. թէ հրամայական ձանապարհք լինք են առ աղաքաւք, և առանց տակաւք. որք նեղեն զձանապարհորդս, և յանկարծակի զարկանեն նոցա, և զինչս նոցա կողոպտեն, և ոչ ապրեցուցեն զվնասս, զորս առնեն առ աղաքաւք. զինչ կարեն, մեղանչեն, և պատասխանին վճարել զվնասս, զորս կրեցին վաճառականք, և ճանապարհորդք։

Պանդխտի ի յարդարութեն պատ-

առաքին ունել զհոգսաբարձու-
թիւն շուրջ զբանիւքն , և զայլոց
նոքա վարձառականացն , և այլոց
ձանապարհորդիցն : Յորոց յայտ-
նապէս երևի , թէ ոչք եղեն
գործադրիչ , և ապրումանական
պատճառ վնասուցն այլոց , և
ոչք բանտականապէս ստոյգք
են , թէ հրամանաւք . և յորմէ-
նէք խրեանց եղեն գործա-
դրապէս հաստիպաղք , և պատ-
ճառակիցք . և ոչք եղեն գոլ
ծակիցք , ոչ միայն առ պարա-
գայս , այլև առ գոյացութիւն
վաստկելոյ , և վնասակարի գոլ
ծոյ , պարտաւորին հաստուցա-
նել զբարձեալն , և վճարել զ-
վնասս . վասն առացեալ պատճա-
ռաց : Բայց ոչք ոչ կարեն ար-
գելուլ զմեծ , և զանար վնասս,
թողլ ասան լինել զիրաւադէնն , և
զնոսաւազ վնասս , զիսիլ լինելոցն
ուեծքն , և ծանուցքն , այլ ար-
գելանելոցն , ոչ պարտաւորին
հաստուցանել զբարձեալն , և
վճարել զվնասս : Բանզի ոչ
լինին պատճառ վնասուց . այլ
շահիլ , և օգտիլ : Խոստովա-
նահարք պարտաւորին ծանու-
ցանել խոստովանողուց իւրե-
անց , զի հաստուցանիցեն զբար-
ձեալն , և վճարիցեն զվնասս :
Ասասի եթէ ՚ի ծուլութէ , կամ
՚ի տգիտութէ ոչ ազդեցեն նմա
զայս , և ոչ պարտաւորիցեն
զնոսա հաստուցանել զբարձեալն ,
և վճարել զվնասս , ծանրագոյն
մեղանչեն : Բանզի պարտա-
ւորին ածել զնոսա ՚ի գիտութիւն
նախարհ , և դնել զնոսա յայնմիկ
ձանապարհ , որ առանձինն ՚ի կենաց ,
և ոչ ՚ի կորուստ : Ընդ առաւելն
հաստուցանելոյ զբարձեալն , և
վճարելոյ զվնասս ոչ կարեմք
մտանել ՚ի կենաս : Պարձեալ ոչ
կարեն խոստովանահարք , ար-
ձակել զայնոսիկ , որք չեն ար-
ժանիք արձակման : Ասասի եթէ
արձակիցեն զնոսա . մեղանչեն :
Ընդ որք ոչ հաստուցանեն զ-
բարձեալն , և ոչ վճարեն զվնաս,
դորս պարտին , չեն արժանիք ար-
ձակման : Ասասի խոստովանա-
հարք , որք արձակեն զնոսա , մե-
ղանչեն : Խոստովանահարք եթէ
դիտականապէս ՚ի չարութէ իւ-
րեանց արգելուցանեն զհաստու-
ցումն բարձելոյ , և զվճարումն
վնասուց , պարտաւորին հաստու-
ցանել զբարձեալն , և վճարել
զվնասս : Բանզի լինին աղ-
դակիան , և գործադրիչ պատ-
ճառ վնասուց :

Յաղագս կարդի , և չարիս հաստուցման :

Ընդ որք վնասեն այլոց . կարեն զա-
նաղանապէս առնել նմ զվնասս . զի
վնասատարք կարեն բարձել ՚ի մատնին վնասել ու-
մեք . լինելով մխիթանց գործա-
կիցք , և օգնականք . կամ իւրա-
քանչիւրք առանձնական , ոչ լինե-
լով մխիթանց գործակիցք , և
սահմանակիցք . կամ առանձ-
ա-

ուածել, և ունանք նմա ապատ ձառելով զինասս. մի որոյ զա- նազանացն առհասանելի՝ կարգ, և չարի հատուցանան: Այսինքն, ըստ կարգին, և ըստ չափոյ մեծա- ապարատութեան առհասանելի՝ կարգ և չարի հատուցանան: Պանդն զայս պահանջէ ասե-ատուածն:

Յորժամ բազումք ի միասին վնասանն ումեք, միմեանց օգնե- լով, և ընպատատութեան առնելով, և լինելով միմեանց թիկունք, և՝ ի միմեանս ապաւինելով. յայնժամ իշխանքն պատ- ուածոյն հատուցանել զբոլոր չարաչարձեանն, և վճարել զայմ վնասս: Պանդն իշխանքն է՝ պատճառ բոլոր վնասուածո- յոցն: Այլ որ լինին պատճառ բոլոր վնասուածոցն, պարտա- ւորն վճարել զբոլոր վնասուած- ոցն: Ասասն եթէ միոնն ի նոցանէ արար զհատուցումն, կարէ պահանջել ի յայլոց զբո- լորն, այսինքն, կարէ պահան- ջել զբոլորն ի դրկանէ. և եթէ սա ոչ կատարի, կարէ պա- հանջել ի յայլոց, որպէս զի ի- շխանքն հատուցանիցէ, զոր- քան ընկալաւ: Պանդն և այլք պարտուածորին հատուցանել:

Յորժամ բազումք վնասեցին ումեք, բայց ոչ հաւասարա- նութեամբ, և՝ ի միասին, և ոչ լը- նելով միմեանց օգնականք, և օժանդակք, այլ իւրաքանչիւրն առանձնական, և ըստ ինքեան, և ոչ ապաւինելով ի յայլս. և ամենեքին պատահաբար նոյնոյ ձևասելով. յայնժամ իւրաքան- չիւրն ոչ պարտաւորին հատու- ցանել զբոլորն, և վճարել զայմ վնասս, այլ միայն պարտաւորին հատուցանել, զոր ինքն եբարձ, և վճարել զվնասս, զոր ինքն արար: Պանդն որք ոչնապէս վնասեցին այլոց, ոչ եղեն պատ- ճառ վնասուցին. զորս այլք ա- րարին: Ասասն ոչ պարտաւորին վճարել զվնասս, զոր այլք ա- րարին:

Յորժամ վնասարարն պարտ- ական է՝ վճարել զվնասակարար, և շա- հարար, այսինքն, նոմանք որք վնասեն այլոց, վճարակին, և շահին անհրաժեշտ զիր ինչ, և նրին բարձեալ կամի՝ առ միոճս ի դրժ-ակցաց, կամ ի սմանէ ծախեալ է՝, և մախեալ. յայնժամ սա նախապատրաստ պարտա- էրն հատուցանել զնոյն շարա- բարձեալ, կամ զայլ ինչ, որ ինչ նմա զուգահաւասար. քան զն մնչ սա պահէ առ ինքն զնոյն շարաչարձեալ. կամ անիրաշա- բար մախեալ է՝ զնա, նախ և յառաջ սա պարտաւորն զնա հա- տուցանել: Եթէ սա, որ պահէ առ ինքն զնոյն շարաչար- ձեալ, կամ մախեալ է՝ զնա, ոչ առնոյծ զհատուցումն, յայնժամ այլք պարտաւորին հատուցա- նել: Պանդն լինալք են դրժ-ա- կեցք վնասուց: Ասասն պար- տաւորին վճարել զվնասս, մինչ ոչ վճարէ նա՝, որ ունի առ ինքն զնոյն շարաչարձեալ, կամ վատ- նեալ է՝ զնա, և մախեալ:

Յորժամ ժամանակաւոր պատուհասք չէ վաստակապատ, և շահաբար, այսինքն, նովաւ ոչ առանձին ինչ ինչ. այլ կորնչէ, եղծանի, և ամենեին. զի օրինակ. յորժամ ոք սպանանէ զոք, կամ յապաքէ, և հատանէ անիրաւաբար զանդամս ուրուք. կամ անարգէ զոք. կամ բառնայ զհամբաւ, և զանուն ուրուք, կամ ամենեին զբաղաքս, և այլն զոմանս, կամ առնէ զայլ ինչ սոյնպիսի. յայնժամ նախապատուաբար, այսինքն, նախ և յառաջ նմա պատուհասուրն հատուցանել զվնասս, որ հրամայեաց, կամ որ եղև նախապետական, և նախնական պատճառ վնասուց, կամ եղև նախնական կատարիչ հրամանաց, զի օրինակ, ի պատերազմի նշխանք, և դուքք։ Քանզի, որպէս ասացեալ է, ոչ լինին պատճառ վնասուց, պատուհասքին վճարել զվնասս։ Ուրեմն ոչ լինին նախապետական, և նախնական պատճառ վնասուց. նախապատուաբար, և նախնաբար պատուհասքն հատուցանել զվնասս։ Քանզի եթէ նախնական, և նախապետական պատճառք ոչ կամիցին, կամ ոչ կարիցեն առնել զհատուցումն. յայնժամ պատուհասքին առնել զհատուցումն երկրորդական պատճառք, եթէ կարիցեն։ Քանզի ևս պատճառք վնասուց։

Յորժամ նմա, որ կրեաց զվնաս, ներէ այնոցիկ, որք վնասեցին, և ոչ կամի պահանջել ի նոցանէ զհատուցումն, այլ ընդհակ զնա նոցա. յայնժամ որք վնասեցինն, ոչ պատուհասքին հատուցանել։ Քանզի ընդհակ հատուցանեն, բառնի և պատուհասքն ի հատուցումն։ Քայց զիարդ պիտեղի՞ն. զի յորժամ ընդհատումն լինի զվնասուն պատուհասքն, յայնժամ ենթևնանի լինել ընդհատումն և այլոց վնասուցելոցն, որք չեն զվնասողք։ Ասասի յորժամ պատուհասքն ի պատուհասուրէն հատուցման զվնասեալ, որք չեն զվնասողք։ Քանզի ի ներքոյ զվնասողացն, և այլքն պատուհասին, որք չեն զվնասողք։ Ասասի ի բառնալ պատուհասուրէն զվնասողացն, բառնի և պատուհասքն ոչ զվնասողք։ Քայց ոչ հակառաձգաբար։ Այսինքն, ի բառնալ պատուհասքն ոչ զվնասողն, ոչ բառնի պատուհասքն զվնասողք։ Քանզի զվնասողք ոչ պատուհասին ինձերոյ սուրբ պատգամիդ, և վայրապատճառ։ Ասասի եթէ նմա, որ կրեաց զվնասս ընդհատումն ընդհատէ զհատուցումն ոչ զվնասողաց, և սուրբ պատգամդ Թէսէս սուրբ պատուհասքն ի պատուհասուրէն հատուցման, սակայն վնասողքն, և զվնասողք սակաւ մնան ի ներքոյ պատուհասուրէն հատուցման։ Ասասի սակաւ էին

էին պատուհասքն հատուցանել:

Յաղագս այնոցիկ, որք պղծելոյն զոք՝ ի սուրբ ընծայսն նուիրեալ բարեաց:

Պատուիրեաց Աստուած, ամբարիշտ այնոքիկ, որք պղծելոյն զոք՝ ի սուրբ ընծայսն նուիրեալ բարեաց, պատուհասիւք հատուցանել զայն, յորոյ սուրբ ընծայսն զրկեցին զնա, և վճարել զվնասս, որք եղեն:

Վնաս լինի՝, զի որ պղծելոյ նն՝ ի սուրբ ընծայսն նուիրեալ բարեաց, զանազանապէս կարի պղծելոյ նել: կամ այսպէս, զի ունեցի զերաքունն ինչ առ բարւոյն, կամ՝ ի քնութիւն: կամ՝ ի յօրինաց, կամ՝ ի յայրի օրինաւոր Հանապարհէ: և կամ այսպէս, թէ ոչ ունի զի ընաքուն ինչ: Վասնձեալ կարի լինել, զի որ պղծելոյ զոք՝ ի սուրբ ընծայսն նուիրեալ բարեաց, առնի ցի զայս բռնութիւն, դաւաճանութիւն, նախատինս, զրպարտութիւն, խաբէութիւն, պատուանօք, առևտք, և այլովք սոյնպիսեօք: կարի և այս լինել, զի պղծելոյոյ զնա առանց սակս ցեալ ներգործութեան: Վերանքն կատարելիք են սակացեալքս, զի ըստ որպիսուէ սոցա՝ լինին դատաստան:

Որք պղծելոյն զոք՝ ի սուրբ մանէ այնր երն, որ պատուհանի նմա՝ ի յարդ ատուածէ, պատուհասիւն հատուցանել: Վասնզի մեղանչեն ընդ դէմ արդ ատուածէ: Ըստ որք մեղանչեն ընդ դէմ արդատուածէ, պատուհասիւն հատուցանել:

Որք զրկեն զոք՝ ի սուրբ մանէ այնր երն, որ ոչ պատուհանի նմա՝ ի յարդ ատուածէ, այլ ձրի ընծրհի և պարզեւ, ոչ պատուհասիւն հատուցանել: Վասնզի ոչ մեղանչեն ընդ դէմ արդ ատուածէ: Օ՜ի առ այն երևնի՝ որ՝ ի սուրբ մանէ նր զրկի, ոչ ունի զնոր համ՝ ի յարդ ատուածէ: Վասնզի որք պղծելոյն զոք՝ ի սուրբ մանէ սոյնպիսեայ ածելով զպատրեաստուն առ այս, զնմի տայցէ նմա՝ զպարգեւս, այլ կամ ոչ ուսեք տայցէ, կամ այլոյ մի պատճառ նոյ պարագայ, զի որ

լոյ, կամ ի տասանեակէ խնդրե-
ցեալ նմին, ոչ միայն մեղանչեն,
այլև պատուհասին հատուցա-
նել գնեսցեն, զսա ևս ոտնակո-
խեալ, և զսա պատասխանատ նմա
նոց: Քանզի առնեն զանիրա-
ւութիւն, և մեղանչեն զնդ-դէմ
նուաճանց եղբօր: Քանզի սիմ
ոք ունի գնուճանուն խնդրելոյ, և
ունի գնուճուն, գնամի անեղու-
թեաւքն պատճառանոյն: Սակայն
եթէ անատիճան նմէ, ոչ պատ-
ուհասին հատուցանել գայլ ինչ,
եթէ ոչ գհամաձայն, եթէ էապ-
ձին գնա:

Յաղագս անձանց, որոց պատուի
լինել հատուցումն:

Զսիմաւ գամենայն առնել
գհատուցումս, պար-
տական է քննել
արդ-արուեստ, և յայտնո-
ւիկ, որք կրկին գնեսցեն,
և յօրինս, որք ընձեռուն, և
լաւսին գնամանէ: Այսինքն, պատ-
ուհասն գնամանէ պարտական,
գհ որ հրամայեցէ քննուել արդ-արուես-
տէ, գհ ոմք նմին այնպիսիկ, որք
կրկին գնեսցեն, և գհ գնոյ նմա
անցին հատուցականաբար օրինք
գհատուցանել: Քանզի ըստ
քննուեսէ արդ-արուեսէ, և ըստ
օրինաց, որք հատուցականաբար
ձառնեն գհատուցանել, պատուհ
լինել հատուցումն, և պատուհ
լինել այնպիսիկ, որք կրկին գնեսցեն:

Յաղագս բարերին, որք պատ-
ուհասին հատուցանել, և պատուհ-
ասին հատուցանել:

որք պատուհասն գնձարել, են ան-
ուոյդք, այսինքն, անգիտանալոք,
գհ ոմ պատուհասիցեն հատու-
ցանել գնոսք, կամ ոչ կարեսցեն
գտանել զայնոսիկ, որոց պատ-
ուհասին հատուցանել, կամ ոչ
կարեսցեն հատուցանել այնոսիկ,
որոց հատուցանելիք են. յայն-
ժամ եթէ ունիցիմք առ մեզ
զբաւսինն զայնոսիկ առանց մե-
ղաց, այնու գի դուռաք գնոսք, կամ
գի վաճառականացն գի ձեռն մոլո-
լութեաւ առաք, և գտեսարս նոցա
ոչ գիտեմք, և ոչ ճանաչեմք, և
ոչ գիտեմք, գհ վաճառականքն
այնոքիկ ո՞ւր գնացին, պատուա-
հրութիւնք հաճ առաւելագոյն, և
ուեղութեաւքն խնդրել զտեսարս
նոյ: Օ՝ ի զարս կամիմք, գի այլք
առնիցեն մեզ, գնոյն և մեք այլ-
ոմի առնել այլոց: Այս-կա-
միսք, գի այլք, յորժամ գտանեն
զբաւսին մեր, կամ մոլորեալք
առնուն գհմինչ. խնդրիցեն գամք
ուեղութեաւ, և հաճ առաւելագոյն,
և եթէ գտանիցեն, հատուցա-
նիցեն մեզ: Այսուհետև և մեք յոր-
ժամ գտանեմք զբաւսին այլոց
կամ մոլորեալք առնուք ինդ-
ցանել, պատուհիք խնդրել գնոս
ուեղութեաւ, և հաճ առաւելագոյն,
և եթէ գտանիցեմք գնոս, հատ-
ուցանել նոյ զբաւսին նորին: Կամ եթէ ոչ գտանիցեմք գնոս,
և ոչ միայնիցեմք յոմ գտանելոյ գնոս,
յայնժամ եթէ կամիմք մտանել
գհ Ճանապարհ, ուր՝ անեղկեալ
յատեան առաջ, և ուղիղ, պատ-
ուհիք բաշխել գնոս աղքատաց,
կա-

կարօտելոց, հիւանդ-անոցաց, և եկեղեցեաց: Բայց եթէ ոք ինքն չքաւոր, և անանկ եղէ, կարէ նոքօք լցուցանել զկարօտութեան իւր: Օ՚ն որպէս կարէ նոքօք լցուցանել զկարօտութիւն այլոց, այսպէս, և զկարօտութեան իւր, և եւթայնոց: Ընդ եթէ առացեալ եղեւէք դուք մէզ ոք, այնու զի դողացեալ եմք դուք. կամ տկոսիւք, և այլով անիրաւ Ճանապարհաւ տիրացեալք եմք զնոսա, յայնժամ եթէ ոչ դառնայեմք պատասխանի, և ոչ կարիցեմք հատուցանել այնոցիկ, որոց հատուցանելիք են, ամենևին պարտ-անդ-իմք բաղխել դուռ, և առալ աղբատաց կարօտելոց. հիւանդ-անոցաց, եկեղեցեաց. ոմանկաց, տառապելոց, Թշուառացելոց, դերբելոց, և այլոց տնտեսեաց: Քանզի յայնժամ պարտ լինիլ հատուցումն լաւագոյն եղանակաւ. որով կարէ լինիլ: Ընդ այնժամ լաւագոյն եղանակն այս է՝ զի բաշխիցին, և ջամբիցին եկեղեցեաց, և կարօտելոց, զի դուռն օգնիցեն հոգւոց տերց երբեմնոց բարերն այնոքիկ, որք ոչ կարեն օգնել մարմնոց նոցա:

Որք արարին զբազում մանր, և փոքրիկ գողութիւն, և այսոքիկ ինասեցին բազում բազաքակցաց իւրոց, պարտ-ական հատուցանել նոյնոց բազաքակցաց: Քանզի պարտին հատուցանել այնոցիկ, որոց ինասեցին: Ընդ բազաքակցաց իւրոց ինասեցին: Որպէս տուր առնէ ուսմամբ դասընկերաց, և ուսուցչաց, և ընդ ամենայն մարդկան, զոր ինասեցին: Ոչ միայն ինասեցին, այլ և զոր ինչ ասացին զանարդ, և զանպատեհ, և զանպարկեշտ, և զանշնորհ, և զանհարմար, և զանվայելուչ, և զանհաճոյ, և զանհանդուրժելի, և զանհամեստ, և զանհամակերպ, և զանհամեմատ, և զանհամաչափ, և զանհամաձայն, և զանհամակարգ

Յաղագս պատճէնից ՚Ա՚, և եկեղեցւոյ։

Պիղծ են, բաշխեցեն աղքատաց, և կարօտելոց։

Յորժամ ձանաչէն տէր բարեաց, բայց ոչ կարեն բարիքն յղել առնա առանց ծախից, յայնժամ եթէ բարիքն բարձեալք են անբաւաբար, որ պարտի հատուցանել գնա, պարտաւորի առնել զծախս ինչ՝ նայտուկ բարեաց երից, զորքան պահանջէ խոհեմ դատաստան։ Քանզի որ արատ զանիրաւութիւն, արժանի՝ զի կրկնեցի զվնաս ինչ։ Իսկ եթէ չիցեն անիրաւաբար բարձեալք, այլ պատճեալք, կամ մոլորեալք, և անպիտանութիւն առեցեալք, որ պարտաւորի հատուցանել, ոչ պարտաւորի առնել զծախս ի յատուկ ընչից երից։ Քանզի որ ոչ արատ զանիրաւութիւն, չէ արժանի, զի կրկնեցի զվնասս։ Յորժամ ոչ կարեն իւիք կերպիւ յղել բարիքն, որք պարտին հատուցանել, է՝ սպասելի ժամանակի ինչ, որ պահանջի ի խոհեմութիւն։ և եթէ տակաւին չիցայցէ յոյս յղելոյ, և ուղարկելոյ, բարիքն սոյնպիսիք հատուցեցեն ընդ բարիս անստոգս։ Քանզի ամենևին ոչ կարեն հատուցանել տեառց երբեմն։

Որք առին զօտարական ինչ յաւելեալ բարի խղճմտանաւք սրտից, և ժառանգիչք, այնինքն, խոհեմաբար հատարուել, եթէ երկն այն երկն եցէ, տակաւին չէ, եթէ առնիւ ինամանէ զերս զայս արդար դաշնակցութիւք, զո՞րօրհնակ, ի գրաճ, ի պահեստ, և

շարաբարձեալք կարեն հատուցանել անընդ-մէջական տեառց առանց ծաստուց, և վաստահաւ բաւ-ուածք այնոցիկ, որք չեն անընդ-մէջական տեառք, և յորժամ խոհեմաբար երևի, և հաչէ, եթէ նք, որք չեն անընդ-մէջական տեառք, եթէ հատուցանիցեն նմ բարիքն շարաբարձեալք, մնեցելոց են զիւ, և քո նայտուց հանդերձ անկուածուածք անընդ-մէջական տեառց, այնինքն առնելով զանկուածուածն անընդ-մէջական տեառց, յորժամ հատուցանելիք են անընդ-մէջական տեառց։ Քանզի յորժամ ոչ լինին անկուածուածի այնոցիկ, որք չեն անընդ-մէջական տեառք։ Եթէ ոչ հատուցանեն անընդ-մէջական տեառց, այլ այնոցիկ, որք չեն անընդ-մէջական տեառք, լինելք անկուածուածի, և ծաստ անընդ-մէջական տեառց։ Որ տարին բարիքն եկեղեցւոյ առաքել հատուցանելիք են համաստարիս երկոյիսանաց, քանզի վաստիկ առաքնորդաց։ Քանանայ խոսելն է զայլոց սոյնպիսի պատահմանց։

Որք զբարիս շարաբարձեալս բաշխեցին աղքատաց, առանց ինդրելոյ զտեարս նոցին, ոչ վճարեցին նմ բաւականաչափ, յեառոյ յայտնելոյ։ Քանզի ա՝ տարին զանխոհեմ բաշխուածս։ Այն խոհեմ բաշխուածն է՝ այս, զի նախ զդատաստաբար, և հաւատարաբար ինդրեցեն զտեարս նոցին, և ապա՝ յորժամ ոչ դատ-

այլ, հաւատացանելն նման։ Քանզի ոչ ոք ոչ ապաշխարեալ լինի զայնպիսի, և խոստովանի, և վաստահանայ։ Ապա եթէ խոհեմաբար ենթադասցին. թէ ոչ խոստովանի, ոչ զայնպիսիս թէ, ոչ վաստահանայ եղբօր լինի, և ոչ այլ ինչ սոյնպիսի. ապրելոյ. և ծանուցանելոյն է Տն նմին. զի այս պահանջի ի սկզբան, զի ունկնիմբ զհոտեմ, և դհամառնիմ հոգ շուրջ զբարեօք եղբօր։ Ապա եթէ այլսոյ առեցեալ՝ նմին այն, հաւատացանելոյ՝ ճշմարտոյ Տն նր, եթէ ձնացաչէ, և կարէ այս լինել առանց մեծի, և ծանուր նեղութեան։ Քանզի պարտիմբ ունել զհոգ շուրջ զբարեօք եղբօր։

Որք ի դողոյ, կամ ի յայլոց վաճառողաց գնեցին զդողոնի ինչ, թէ բարւոյ, և թէ չարի խղճմտութեամբ, պարտաւորին հաւատացանել Տն, և ոչ դողոյ։ Քանզի նմին, որ անկարճատեսաբար շարաբարձեալ է՝, Տն է՝ հաւատացանելն։ Սակայն կարեն պահանջել ի դողոյ, և յոյզոյ գնեցին զնոյն այն, զի-ենարս իւրեանց, զոյս եառնուն։ Այլ թէպէտ ոչ կարիցեն առնուլ զի-ենարս իւրեանց ի դողոյ, սակայն տակաւին պարտաւորին հաւատացանել զնոյն Տն իւրում. զի ուսանիցին այլ ոչ գնել զդողոնի ինչ։ Ապա եթէ ոք առնուցու զդողոնի նոյն ի ձեռաց դողոյ, տայցէ նմա զի-ենարս ունիցի, այնու դիտաւորութեամբ, զի տացցէ զնա Տն իւրում, յոյժամ հաւատացանէ զնա Տն իւրում, կարէ խնդրել ի նմանէ զի-ենարս, զոյս եառ դողոյ, և Տն նոյնն պարտաւորին տալ նմա զսակաւ զի-ենարս, զոյս եառնա դողոյ։ Քանզի ոչ աւրար ղշահ, և զօրուտ այլում, ոչ պարտի կրել զվնաս։

Դանձ. և այլք սոյնպիսի գտեցեալք, որք չունին զոչ Տն, այլ են ի բաց Թողեցեալք, ըստ բնական օրինի. և ըստ օրինի աղգաց, լինին ամենեքին. որք նախ տիրապետեն զնա։ Սակայն եթէ բարւոյ տիրոջէն զնա։ Օ ի չէ առնելի ընդդէմ բարւոյ տիրոջ, և բարւոյ օրինաց։

Որք աւուցեալք են զնոր ինչ որումբ, որք ասդ-ասդին ապրելոյ եղեալք են, պարտին առնել զհաւատացումն, և վճարել զվնասս։ Պարտին առնել զհաւատացումն. զի բարձին զայն, որ չէ ինքեանց։ Պարտին վճարել զվնասս, որք անկարճատեսաբար եղեն այլոց. զի արարին այլոց զանկարճատութիւն։ Սակայն ի հաւատացանելն պարտին հայիլ ի խիղճ ունել, ի բարւոյ տիրոջէս, և ի յայլոց օրինաց, որք ապրելոյ են զոյս։ Քանզի ըստ որում հնարին նմանութիւնք բնութեան, բարւոյ տիրոջէն, և այլ-այլ օրինաց, առնելի՝ հաւատացումն։ Ըստ անկարճատութեան պարտին վճարել զվնասս, զոյս արարեալ արտեւանց, պտղոց, և այլոց այնպիսի-

Յաղագս պատուհասին ՚Ա.Յ, և եկեղեցւոյ:

պահեաց: Օ ի նրա՛ունք բնու-
ԹԵ պահանջին զայս:

Յաղագս նրոց, որք պարտին հատուցանել յայոց, որք ա-
րարին զնիւԹական անկուա-
ՀուԹի, և որք առացեալք են
զինչս այլոց բարւո խղճմտանօք
և ունին զնո առ ինքեանս:

ՈՐք արարին այլոց զնիւ-
Թական վնաս, և ունին
առ ինքեանս զինչս, և
զբաւրնս այլոց բարւո
խղճմտանօք, յորժամ ձանաչեն
զնոքորուԹի՛ն իւրեանց, պարտա-
Հորին հատուցանել զայն. որ
վերոյհայ ՚Խրնչից, և ՚ի բարեացն
այնոցիկ, հանո՛ւելն պարտաւք իւ-
րոքն, որք վերոյհանան. և զայն
պարտին հատուցանել, որով
առա՛ել հարստացեալք են:
Պանդն յորժամ ձանաչեն զնո-
ՇորուԹի՛ն իւրեանց, եԹէ ո՛չ կա-
րացին առնել զհատուցումն ա-
ռաջեալ եղանակա՛ն, սկսանին
լինել առեալքն վնասակարք:
Պանդն որ ձանաչէ զնոքորուԹի՛ն
իւր, և ո՛չ կարի ձգել զնո՛ւ յին-
քեանէ, առեալականապէս մոլորի:
Ասան որք սկսանին ձանաչել,
Թէ վնասեն այլոց, կամ ունին
առ ինքեանս զինչս այլոց, եԹէ
ո՛չ կամիցին առնել զհատու-
ցումն, որո՛ առացեալ է, սկսա-
նին մեղանչել, և լինիլ առեալքն
վնասակարք: Վա՛յ որոյ յորժամ
լինին սոյնպիսիք. յայնժամ այն-
պէս խօսելի է՝ զնոցանէ, որպէս
խօսելի է՝ զառեալքն վնասակարս:

Որք ՚ի ձեռն օտարական նրոց,
բարւո խղճմտանօք առացելոց,
նրա՛ ՚ի ձեռն գործեալ, հնարիւք,
և հնարագիտուԹի՛ն իւրեանց,
առացեալ, և շահեալ են զնո
ինչ, որ ո՛չ յառաջ գոյ բնակա-
նաբար ՚ի օտարականն նրոց. այլ
՚ի հնարից նո՛ց. յորժամ հատու-
ցանեն զօտարական նրս, յայն-
ժամ ո՛չ պարտա՛ւորին հատու-
ցանել զնո՛ւ և զնրս շահեցե-
ալս: Պանդն շահեալք են զնո՛ւ
հնարիւք իւրեանց: Ասան չեն
պատուէր այլական նրոց, այլ
հնարից նո՛ց:

Տեսանէք շահք, որք չեն պա-
տուէր աշխատանաց, և հնարից,
այլ են պատուէր այլական նրոց,
որք բարւո խղճմտանօք վայելին,
և ժառանգին, պարտին հատու-
ցանել, յորժամ հատուցանին
օտարական նրք, բանզի են պատուէր
օտարական նրոց: Պատուէր օ-
տարական նրոց երբեմն են միայն
բնականք. զո՛ր օրինակ, ծնունդք, և սերունդք անանց:
Երբեմն ՚ի միասին նամբ են հա-
րականք: Ո՛րպէս, պատուէր ան-
դաստանաց: Որք ՚ի հատուցա-
նելն զօտարական նրս բարւո խղճ-
մտանօք վայելեցեալս, հատու-
ցանեն և զպատուէրս նո՛ց, կարեն
նո՛ր ձգել զնախայ, և զդինս աշ-
խատանաց իւրեանց: Պանդն
ո՛չ պարտին կրել զնեսայ:

Յորժամ օրէնք սահմանեն
զօտարական բարւո խղճ-
մտա-

մուանօք ժառանգեցեալս, և վայելեցեալս, յայնժամ ոչք ժառանգեն զայլսևան քարիս բարի խաղչմուանօք, ոչ պատուճառին հատուցանել ինձ, և ոչ զպատուհաս նոցա: Օ ի յայնժամ սեպհական նան, և յաւուրն՝ ի ձեռն օրհնած: Որ այնու լինի, զի բարձցին առնիք խոտորեցեալ, երկպատուհասեալ, տարտաձայնութեալ. կռծոց, և այլոց այսպիսեաց: Ա՛ր առ սեպհականութեամ պիտոյանան առք, որք պատհանիցին ի յօրինած:

Յաղագս իրաց, որք պատրոն հատուցանել ի յայնոյ, որք առքարիեալք են զտեսականն անհրաժեշտութեի, և ունին առ ինքեանս զինս օտարականս չարք խաղչմուանօք:

Որք պատրին զտեսս կանանց անհրաժեշտութեի, յորժամ կամին առնել զհատուցումն, պատրին ի յիրաժուն, զոր ունին նոքա, որոց պատրին զտեսականն անհրաժեշտութեի, և ի վնաս, զոր պատրին: Պանզի ըստ իրաժանց, զոր ունին նք, և ըստ վնասուց, որք եղեն նոց, պատրոն լինել հատուցումն:

Յորժամ նք. որք կրեցին զվնասս, ունին զինս առնիք ի յերս, այսինքն, բարիքն այնոքիկ, յորոց զրկեցան, ոչ միայն պատրանեին առ նս ի յայդ-պատուհասեալ. այլ և կամ ունեին զինս ընդ իշխանութեան, և ընդ ժառանգութեան իրենց. և կամ վայելէին, և ժառանգէին զինս, և հատեալքէին ի վայելուցին, և ի ժառանգուցին նոցին. յայնժամ որք բարձին զսոյնպիսեաց բարիս, պատրոն հատուցանել զբռվանդակն, այսինքն, զարիքան, զորքան բարձին: Պանզի զայս պահանջէ արդարութի: Կամ եթէ ունկնցին զինս ընտանութեան միայն առ նոսա, այսինքն, բարիքն, յորոց զրկեցան, ոչ կամէին զնս ի յայդ-պատուհասեալ. բայց չեցին տակաւին կատարեալք ընդ իշխանութեան, և ընդ ժառանգութեան նց, այլ եղեն միայն ի յորուսի, յայնժամ ըստ քանակութեան, և որքանութեան իրաժանց առնելն ի հատուցումն: Ա՛ր միանգամայն ի որսիսութեի յորոյ, և պատրոն զայնոսիկ. յորոց զրկեցան: Պանզի զայս պահանջէ հարկաւորութեի. և հարկաւ զատուցուն: Պանզի ոչ լինի նոյն զատուցուն զայնոսիկ, որ ի ընդ իշխանութեան, և զայնոսիկ, որ ի ըն յորուսի: Օ ի որ ի ըն յորուսի միայն, կարէ բաղդատի կերպիւ արդելանի: Ա՛յնոսիկ ոչ լինին նոյն զատուցուն զայնոսիկ, զորմէ ի ասացաք զոր յոյս, և զայնոսիկ. զորմէ ի Թուլատոյն յոյս, որպէս յայտ է:

Որք ընդ-ունիմ արդ-ար պատճառս ի հրաժարուելոյն տեղւոյ առնին զծանր վնասս հատուցումն, ա՛ր լսեան, հատանեն,

և կոտորիցեն, և անչափ ամենայն ազանց ձգառս, և զիւրայսոս, որք են յաջմանէ առ ձեզ, և զայլս ամենեսին նոյն առնեն։ պատուհասս ելցուն հասանել։ Քանզի ընդ-դէմ արդ-ար արկելման առնել ձգ-անդ ձեռաս հասարակութեամբ, է՚ անիրաւութեամբ, և մեղք ընդ-դէմ արդ-արութեամբ։ Եւ որք առնեն զանիրաւութիւն, և մեղանչեն ընդ-դէմ արդ-արութեամբ, պատուհասքն հասանել։

Որք պատճեն զիշխարս խրել անդ ի խոտիս, որք են ուխտք մանանեխ, այնպէս մի ծանրասիրեսցեն ձեռաս նմա, կամ առնեն ձգ-անդ ձեռաս այդեաց, բուրաստանաց, ախորակաց, արտարէից, և պարտիզաց մատնեսցեն, և պատուհասքն հասանել զբարձեալն, և վճռել վճռաս, որք եղեն։ Օ՚ի դարձեն զանիրաւութիւն։

Որք առնեն զիարդ-ախոտի, և ձգ-անդ ձեռաս ընդ-դէմ արդ-արմանդ, և հարկիցեն, ծանրասիրեսցեն, և պատուհասքն հասանել։ Քանզի իւրաքանչիւր մեղանչեսցէ պատուհասքն առ ի՚նա հանապազ գործս, որպէս և ի՚նա հանդէպ իւրաքանչիւր գործոյ պատուհասքն հասանել զմեզ, և պահպանել։ Ա՚ռաւ առ Քրիստոս, առաք զիւրայսոսն, հայեսցի, և զնայ, Ա՚ՀԱ՚ Պատուհասքն առնեն հասանել։

Ա՚ղբիւրս ջուրց, և ամենայն ջրարբուս, որպէս զհարկն, զհարկն, որպէս զիրաւունս, զիրաւունս, որպէս զպատուհասս, զպատուհասս։ Քանզի

Քանզի սեպհականել ոչ կարեն դհամաչափել ինձ : Քանզի որք ասեն նմա զբազում ինչս, ասեն ընդ այսու ԹէուԹէ, Եթէ աղքատք էին : Ասէ ուրեմն չեն աղքատք, առնէք բանիւք, չունին զխոստուԹիւն ինդուհելոյ, և պարգևելոյ նմա զբազում ինչս : Վաստիճալ ի կենդանուԹէ. և պատուական դանձել, և ժողովել զբազում ինչս յոյժ վնասակար է՝ , և է՝ անկումն ինչ : Ասէ՝ ոք որք սոխակիսն Ճանապարհաւ ժողովեալք են զբազում ինչս : պատուիրին հաստուցանել այնոցիկ , զորս պատրեցին , Եթէ կարիցեն , և Եթէ զայս ոչ կարիցեն առնել , պատուիրին բաշխել Ճշմարիտ, և Ճշդիւն աղքատաց :

Որք զերս այնոցիկ , զորս անիրաւաբար պահեցին առ ինքեանս , կորուսին : և ինքեանք եղեն պատճառ կորստեան : կամ ծախեցին , և մսխեցին զինն : կամ այլոց պարգևեցին , կամ եղծեցին : ապականեցին , և ամերիք զինն զնա : պարտաւորին վճարել զնա , Թէպէտ Եթէ մեռեալք էին առ ոտիւրս եղբանց , առաջապէս , և աներկբայապէս կորնչէլոյ էին : Քանզի որ արար զվնասս այնոցիկ , ոչ պարտի հայիլ առ այս , Թէ զինչ կարէր լինել այնոցիկ , որոց վնասեաց : Եթէ չէր վնասեալ նոցա : այլ պարտի հայիլ առ այս , զի վճարեցէ զվնասս , զորս արար :

Յաղագս այնց , որք պարտին հաստուցանել զիս անիրաւուԹէ, որ լեալ է՝ մարմնոյ , այսինքն, զիս հատանել անդամոց , և զիս մարդասպանուԹէ :

Որք անիրաւաբար սպանանեն , կամ վիրաւորեցին զոք սուսերաւք, կամ հատին զանդամ ինչ ուրուք պարտաւորին վճարել զնմա վնասս , որք ուղղապէս՝ ի սոխակիսդործոյ պատճառէացան: Քանզի որ ուղղապէս՝ ի ձեռն գործոյ իւրոյ պատճառէ զմահ պարտի զնա վճարել :

Որք այնու դիտաւորուԹէ արբենան , զի վիրաւորիցեն , կամ սպանանիցեն զոք , Եթէ՝ ի յարբեցուԹէ իւրեանց վիրաւորիցեն , կամ սպանանիցեն զոք , պարտաւորին առնել հիւանդացուածս զի մարդասպանուԹէ : Քանզի սոխակիսքն գործեն զիւաւարեալ մարդասպանուԹիւ, զի դիտեն զնա : Այլ մարդասպանն պարտաւորի առնել հիւանդացուածս զի մարդասպանուԹէ իւրոյ , և վճարել զնմա վնասս , որք ուղղապէս՝ ի մարդասպանուԹէ իւրմէ պատճառին :

Որք նախատեսանեն . Եթէ՝ ի յարբեցուԹէ իւրեանց կարէ լինել սպանուածս , և ոչ զգաստանան . Եթէ՝ ի յարբեցուԹէ իւրեանց սպանանեցեն զոք , պարտաւորին առնել հիւանդացուածս : Օ՝ ի մեղադրե-

ինչ յանպատուհաս , զոր առնեն ։ Այլ ապա մեղադրելաբար տալ նման զոր , պատուհասին առնել դիտաւորութիւն ։ Իսկ եթէ ոք յանկարծօրէն , և անմեղադրելի լաւատար պատճառացեալ ։ և ոչ իսիք կարէ դերասիս դնուրել կոչ , կամ նա խաւարեալ զիմտից-տապանութենէ, և զսպանութիւն ոչխաց , եթէ ի յանկարծահաս , և ի յանմեղադրելի դրելոյ պատճառէ կատարէ ։ տապանանիցէ զոր , կամ վիրաւորիցէ , կամ հատանիցէ զանդամ ինչ , ոչ պատուհասին առնել դիտաւորութիւն ։ Քանզի տոյն պիսի տապանութենէ՝ անմեղադրելի ն , և առնելոցն պատահական ։ Այլոյն ոք զոր զսոյնպիսի մարդ-տապանութենէ , եթէ առնիցէ դիտաւորութիւն , և վճարել ի զոր զիւսն ինաս , որք հետեւեցան ի յատացեալ մարդ-տապանութենէ յոյժ բարւոք առնէ ։

Ոչ կամելով տապանել զոք , մոլորին , և ի տեղի նր զոյլ ոք տապանանեն , պատուհասին վճարել զինաս , զոր ուղղակի հետեւին ի տոյնպիսի տապանման ։ Քանզի առնեն զանկրամբ գործ ձանապարհաւք , և կատարողական ։

Ոչ վիրաւորեցան մահաբեր և մահացուցիչ վիրօք , եթէ Թողեն տոյնոցիկ , յորոց վիրաւորեցան , և շնորհեցին նմ կատարել բանալ դիտաւորութիւն , և զվճարելոյն վնասուց , ազատեն զինա տատուն հանցանէ ի պատուհասէ Հատուցման ։ Քանզի յոյժ աւար շնորհին պատուհաս , քան զոր ոչ ինչ ապատուհասեցեալ ։ և եկեղեցւոյ ։

Ոչ եթէ վէրք , և հեղք են տոյնպիսի , եթէ կարեն բուժել , և բժշկել , անկրամբեցէք , և վնասուցանել զանդամ ինչ , կամ զանձն ։ Այլ ապա մեղադրելաբար տալ նման զոր , պատուհասին առնել դիտաւորութիւն ։ Իսկ եթէ ոք յանկարծօրէն , և անմեղադրելի լաւատար պատճառացեալ ։ և ոչ իսիք կարէ դերասիս դնուրել կոչ , կամ նա խաւարեալ զիմտից-տապանութենէ, և զսպանութիւն ոչխաց , եթէ ի յանկարծահաս , և ի յանմեղադրելի դրելոյ պատճառէ կատարէ ։ տապանանիցէ զոր , կամ վիրաւորիցէ , կամ հատանիցէ զանդամ ինչ , ոչ պատուհասին առնել դիտաւորութիւն ։ Քանզի տոյն պիսի տապանութենէ՝ անմեղադրելի ն , և առնելոցն պատահական ։ Այլոյն ոք զոր զսոյնպիսի մարդ-տապանութենէ , եթէ առնիցէ դիտաւորութիւն , և վճարել զինաս , որք հետեւեցան ի յատացեալ մարդ-տապանութենէ յոյժ բարւոք առնէ ։

Ոչ կամելով տապանել զոք , մոլորին , և ի տեղի նր զոյլ ոք տապանանեն , պատուհասին վճարել զինաս , զոր ուղղակի հետեւին ի տոյնպիսի տապանման ։ Քանզի առնեն զանկրամբ գործ ձանապարհաւք , և կատարողական ։

Ոչ վիրաւորեցան մահաբեր և մահացուցիչ վիրօք , եթէ Թողեն տոյնոցիկ , յորոց վիրաւորեցան , և շնորհեցին նմ կատարել բանալ դիտաւորութիւն , և զվճարելոյն վնասուց , ազատեն զինա տատուն հանցանէ ի պատուհասէ Հատուցման ։ Քանզի յոյժ աւար շնորհին պատուհաս , քան զոր ոչ ինչ ապատուհասեցեալ ։ և եկեղեցւոյ ։

Ոչ եթէ վէրք , և հեղք են տոյնպիսի , եթէ կարեն բուժել , և բժշկել , անկրամբեցէք , և վնասուցանել զանդամ ինչ , կամ զանձն ։

ցուրբ պատուիրանն առնել զծա-
խա, որբանզի հարկաւորք են, ևս
բռնիլոյ, և բժշկելոյ զնոսա:
Ո՞չ ի վձարելիք են մնասքն,
որք կարեն վձարել:

Որբ սպանին զծառայս, զա-
ղախնեայս, և զանասունս այ-
լոց, որոց կարէ դնել գին, պար-
տաւորին հատուցանել զայնքան,
որբան է՝ գին նոցայ: Այնպէս
գայս պահանջէ արդարութիւն:
Սմանապէս խօսելի է՝ գհատել
անդամոց սոյնպիսի երից:

Ընդունիչք, և վնասակարք,
որք անկուածաբար սպանին զոք,
ոչ պատուիրանն վձարել զծա-
խա, որք լինին ևս Թաղման:
Ո՞չ ի սոյնպիսի ծախք պարտիլն
լինել միանգամայն: Իսկ եթէ մար-
դասպանութիւն նոքա պատճառ,
զի լինիցին առանձին ծախք, յայն-
ժամ որք արարին զմարդասպա-
նութիւն, պարտաւորին հատու-
ցանել զառանձինսն ումն, որոյ եղեւ պատճառ մարդա-
սպանութիւն նոցին: Ո՞չ ի պար-
տաւորին հատուցանել ջուր
վնաս, զոր պատճառեցին՝ ի
ձեռն մարդասպանութիւն նոցին
անց:

Ընդունիչք պարտաւորին հա-
տուցանել զծախս, և զկնս դե-
ղոց, որք եղեն. ևս բժշկելոյ,
և առողջացուցանելոյ զվիրաւո-
րեցեալն, որ մեռաւ, կամ որ
առողջացաւ: Այնպէս անկուա-
ծութիւնք նոցին՝ պատճառ սոյնպի-
սի ծախից:

Որբ վիրաւորեցինն զոք, կամ
հատուն զանդամս նր, այնպէս
դատաւորեցաւ՝ ի վաստակոց, և՝ ի
շահից, և թէ այլ ոչ կարէ վաս-
տակել, և շահել զայն, զոր յա-
ռաջ կարէր, և պատճառ տո-
ւին եղև վէրն, զոր ունի, կամ
հատանուածն անդամոց, ցորբան
ժամանակ սոյնպէս ճեպ վիրա-
ւորեցեալն, պարտաւորին հա-
տուցանել զ շահս, և զվաստակս,
որք դատաւորեցան: Պատանօր
պարտն լինիլ դատաւորի խոհե-
մութիւն: Այնինքն, ըստ մեծա-
գոյն, կամ ըստ նուազագոյն
յուսոյ, որով յուսանին շահք,
առնելի է՝ հատուցումն:

Պարտաւանքք, որք պատ-
ժին ի սրելոյ, տակաւին պար-
տաւորին վձարել զվնաս, որք
պատճառեցան՝ ի մարդասպա-
նութիւն: Վ՞անգի մահաբեր
երեւոյթ միայն բաւական առնէն, և
վձարեն հրապարակական պա-
տուհասիւք, և ոչ ժառանգաց
սպանելոյ: Որպէս զի բաւա-
նիցեն նաև ժառանգաց սպա-
նելոյ, պարտաւորին վձարել
զվնասս, որք եղեն ժառանգաց
սպանելոյ: Իսկ որք, բաց՝ ի մա-
հաբեր մարդասպանաց, ոչ պա-
հանջին զայլ լինել՝ ինոցանէ, հա-
մարին չնարհել նց զհատուցումն,
և գոհունակք լինել մահաբեր
նոցին: Այս որպէս յայնժամ ժա-
ռանգք մարդասպանաց առ ոչինչ
պարտաւորին:

Որբ կամին առնել զհատու-
ցումն, պարտաւորին հատու-
ցանել այնոցիկ, որոց ծառայեալ
վնաս-

վանեցին ։ Այլ այնպիսի կրնան զինաւոր ուղղակի, որք բարոյականապէս հաւատարիմ, և հաւատքին նոյն անձն ընդ ապահանելոյ ։ Այլ անձինք, որք բարոյականապէս հաւատարիմ նոյն անձն ընդ ապահանելոյ ։ Եւ ծնօղք, որք ի կնոջ նորին ։ Ասեն հաւատացուցին այսպէս լինել ծնողաց, որ ի սուտ, և ինքն ապահանելոյ ։ Բայց որք ի՛ ապահանանելն, ի՛ հաւատն սակս մեռելոց ի՛ ապահանանել, նաև այլոց ։ եթէ ի՛ ապահանանել, զոր առնեն, լինիցին վնասք նաև այլոց ։ պարտաւորին առնել ջհաւատացուցին նաև այլոց ։ Օ ի ի՛ խոհեցին, և կամեցան չարա՛ գործութիւն իւրեանց վհասել այլոց ։ Թուի, թէ նաև պարտա՛ ւորին առնել ջհաւատացուցին այս՛ սահմանաց ապահանելոյ, այսինքն, այնոցիկ, որոց պարտապան, և պարտաւորեան՝ ապահանելոյն ։ քան զի ապահանման իւրեանց անկարա՛ ծաբար վնասեն նմա ։ Անդէն ապահանութեան, զոր անկարա՛ծաբար առնեն, լինի պատճառ վնասուցին, որք լինին պարտաւորեալք ապահանելոյ, և առնէ նոցա՝ զա՛ նիւթ ։ զի զրկէ զնոսա՝ ի բարեացն, որք պարտաւորեան առնել՝ ի՛ յարդ-արութիւն ։ Բայց ոչ պարտաւորին առնել ջհաւատացուցին այնոցիկ, որոց պարտաւորեալ կանացեալ, և առանց պարտաւորեալ կանութեան ։ որ պահանջեցեալ նմա՝ ի՛ յարդ-արութիւն, տայր, և բաշխէր զնոր ինչ՝ ապահանեալն ։ Անդէն վերահայեցմամբ առ սոյնպիսի անձինս, ոչ լինի անկարա՛ծութիւն ։ Անդէն ապահանեալ եթէ զոչինչ տայր, և բաշխէր սոյնպիսեաց, ոչ դործէր զա՛ նիւթ՝ ի՛ վհասուածոյ, և ոչ ընդ-դէմ արդարութեան մեղանչէր ։

Պատուական որք, որք անմեղապէս դրեալ մոլորութեամբ հաւատոյն ապահանանել զանձինս, հաւանեալ զինւոր մահապարտ, այնոցիկ բարեաւք վկայեցին զմահապարտութիւն նը, ոչ պարտաւորին առնել ջհաւատացուցին, և վճռել զինաւոր, որք ուղղապէս հետեւին՝ ի ապահանման ։ Անդէն սոյնպիսի վնասք, ոչ լինին դիտաւորեալ, այլ առնեն պատահարտ հաքատ հանդ-նեցին, վերահայեցմամբ առ դատաւորս, որք անմեղապէս ընդ-հատ մոլորին ։ Այսոցիկ որք դեռեն զսոյնպիսի վնասս, և սուտ վկայութիւք նենգաւոր պատճառեն զինւոր-ապահանութեան, պարտաւորին առնել ջհաւատացուցին, և վճռել զինաւոր, որք հետեւին՝ ի մոռ-ապահանութեան ։ Անդէն առնեն զանձինս, և մեղանչեն ընդ-դէմ արդարութեան ։

Քաղաք այնց, որք պարտին հաւատացանել վ՚ւ կուսապաժանութեան ։

Որք անմեղապէս բարձին զկուսութիւն ուրուք, անմեղապէս ապահանելով զնա ։ պարտաւորին վճռել զնմա վնաս, ու՛ ի սոյնպիսի անձն

և
աստուածութիւն ծնանելն ամէն վնասէ,
ուսուցեալ ունի Ա֊ի , և ուսուցեալ
ոչ ունի յայտնի ինչ կուռս այնմիկ ։
ես ինչ կարծեալ ունի , ես կոյս
ոչ ունի աղջիկն այն , սակայն չունի ։
ես երկիցէ , ես ի սոյնպիսի
ծնանելն ամէն վնասէ , ես ի
թափելն է , այլեայլ զինչ
լուծ , և զպատուական ամուս֊
նութիւն , և զայլս այնպիսի ինչս
առնելով , պատուիրն վճարել
զինաս , զի հետեւեցան ինձ ։

Որ ձչմարիտ , կամ երեք֊եակ
խոստացեալ ամուսնութիւն շար֊
ժեաց , և եւս ի համանութիւն
զկոյս ինչ , և այսպիսւոյ եբարձ ի
նմանէ զկուսութիւն , պատուհաս֊
րն ած֊եալ զնա ի մնալ , և ա֊
մուսնանալ ընդ նմա ։ Պատ֊
ուհասն , եթէ ձչմարիտ խոս֊
տացեալ չարժեաց զնա ։ բայց֊
զի պատուհասն մնալ ի մէջ խո֊
սից , և բանից նորա , և այնու
հանդերձ զինաւորելոյն ի նմանէ ,
և վճարել զինաս , զորս առաւ
նմա չարուածութիւն նորով ։
Պատուհասն ևս , եթէ կեղ֊
ծեալ խոստացեալ չարժեաց
զնա ։ Քանզի պատուհասն մնալ
ի մէջ բանից , և բառնալ զկեղ֊
ծութիւն նր , և այսպէս բառնալ
ինամեալ զինաս , զորս առեալ
էր նորանէ ։ Եւ եթէ ոչ պատուհասն մնայ ի մէջ կեղծեալ խոստացեալ ոմն կեղծեալ խոստացեալ , եթէ յոյժ երես֊եալ զերծանցեալ զնա որպէս ։ Եթէ վարեալ նկեր բանիւք , որք դիւրաւ֊
պատուէ ։ Եթէ զկեղծութիւն ոչխատեալ նկեր Ա֊ի , և ոչխատ
նր յայտնի նկեր կուռս այնմիկ ։ Եթէ կարծեալ նկեր , եթէ կոյս
ոչ նկեր աղջիկն այն , սակայն չնկեր ։ Եթէ երկիցէ , եթէ ի սոյնպիսի
ամուսնութիւն ծնանելն ամէն վնասէ ,

անկումն ուղիղ հետեւեցաւ ։
Ուր կամ նախ կարի վճարել զ֊
ինաս , որ ի կուսապղծութիւն
հետեւեցաւ ։ այսինքն , կամ առն֊
լով զնա ինքեան ի կնութիւն , և
ամուսնանալով ընդ նմա ։ կամ
առնելով , զի պատճիկ զայն֊
պիսի այր , զորպիսի կարէր պատ֊
նել , եթէ ճարտեալ էր կոյս ։
Ըստ կամ ինքն պարտն առ֊
նել զնա ։ կամ Քանզի ամուս֊
նացուցանել զնա ընդ այնպի֊
սոյ , ընդ որպիսւոյ կարէր ա֊
մուսնանալ , եթէ ճարտեալ էր
կոյս ։

Որ ապականեաց զկոյս ոք ա֊
ռանց բռնութեան , և բռնաբա֊
րութեան , առանց խորհրդոյ ,
և խաբէութեան , և առանց խոս֊
տացման ամուսնութեան ։ այլ
կամակ , և հաւանահաճանութեամբ կուս֊
սի , և զայս այնպէս արար , եթէ
ոչ յայտնեցաւ ումեք , և ոչ ե֊
րդ զայրագործեալ ինչ , և ոչ
կրեալ զինաս կոյսն այն ,
զոր ապականեաց , և ոչ արձ֊
րաձայն ամուսնութեանն ,
այնու որ առանց զայրագործեալ
ամուսնացաւ ընդ այնպիսւոյ ,
ընդ որպիսւոյ կարէր ամուսնա֊
նալ , եթէ ճարտեալ էր կոյս ,
եթէպէս զայրագործեալ զանձ չարա֊
զործեալ , սակայն ոչ պատ֊
րաստեալ զինաս , քանզի որ ոչ հետեւեցան ինաւք ։ Այլ
որ ապականեաց բռնութեամբ ,
բռնաբարութեամբ , առանց հա֊
մահաճանութեան նորին , խոտո֊
րեալ , պատրանօք , զայ֊

եւ մեծ դայթագղութիւն. եթէ ընկալեալ եցէ զսրբազան աստիճանս, ո՞րպէս, զկնատարկաճաղութիւն, կամ սարկաւագութիւն, կամ զքահանայութիւնն. եթէ առեալ եցէ ընդայլում, եւ եթէ զայլս սոյնպիսի պատճառս ունիցի: Նոյնպիսի պատահմունս, որ ապա կանեաց զկոյս ոք, թէպէտ ոչ պարտաւորեցի առնուլ զնա ինքեան՝ ի կնութիւն, եւ առեալ ընդ նմա, վա՛ս ասացեալ պատճառացն. սակայն պատուհասի զանազատութեամբ նել զնա ընդ այնպիսւոյ, ընդ որպիսւոյ կարէր առնուլ, եթէ ճշացեալ էր կոյս: Քանզի պարտաւորին վճարել զվնասս, որք եղեն նմա: Կամ պատուհասի ձերհեղել զնա, եթէ այս հարկաւոր եցէ, վա՛ս վճարելոյ զվնասս, որք եղեն նմա:

Յաղագս այնոյ, որք պատուհաս տառապեցանել վա՛ս չեն:

Կայցէ պատուհասն վճարել զվնասս, որք ուղղապէս՝ ի չնութիւն յատաքանան: Քանզի որք չնան, առնեն զանկրատութիւն անմեղ զուգակցելոյ, եւ օրինաւոր զաճախայ: Քանզի անմեղ զուգակիցն պահելով, կերակրելով, բուծելով, եւ դաստիարակելով զանօրինաւորն զաճախն, կրէ զվնասս: Քանզի ոչ պատուհասի կերակրել, եւ պահել զանօրինաւորն զաճախ. վասնզի ոչ է խոր: Կամ նա՝ օրինաւորզաճակը տալով զանդրանկութիւն, կամ մանր, եւ բաժին՝ ի ժառանգութիւն անօրինաւորի եղբօր, կրեն զվնասս: Քանզի ոչ պատուհասի կերպ, եւ բաժին՝ ի ժառանգութիւն չէ օրինաւորի եւ զբայր: Ասասի եր. կաքանչիւր չնացօղք, յորժամ ծնանին՝ ինոցանէ անօրինաւորզաճակ, որպէս եւ կարեն առնուլ արգելման մեծ-ագունն բարւոյ, եւ առանց պատճառման մեծագունն վնասս, եւ չարի. պատուհասին վճարել զվնասս, որք լինին անմեղ զուգակցի, եւ օրինաւորզաճակաց:

Չնացօղ կինն յորժամ տեսանէ, թէ եթէ արտասանիցէ, եւ յայտնիցէ զբիձ, եւ զանօրինաւորզաճակ իւր, պատճառէ առն իւրում զծանր տրտմութիւն, եւ զարթուցանէ՝ ի նմա զմեծ աւերումն ինքեան, եւ թէ յայտ մանէ ծնանին ծանր դայթագղութիւնք, ընտանեն երկպառակումնք, խռովմունք, վիրաւորմունք, աղխումնք, եւ այլք սոյնպիսիք, եւ թէ կորուսանէ պհաստբան, եւ զանուն իւր, եւ թէ զայլս սոյնպիսի, կամ զսոցին նմանս չարիս պատճառէ, ոչ պարտաւորի բացայայտել զդաղտնի չնութիւն իւր: Քանզի առաջեալ վնասուն առաւել են քան զվնասս բարեբախտութիւն. զորս կրեն օրինաւոր զաճախք: Ասասի օրինա-

նաեւ զաշակաց լաւագոյն ի կրել զնաւս բարեբախտութեամբ, քանզի ձգել զայր իբրեւանց ի նելոյն այնքան նեղութեաց, նաեւ խաւսանայց, խայտառակութեաց, վտահամբաւութեամբ, և այլոց այնպիսեաց: Սակայն ի սոյն պահս պատահման չնացօղ կինն, եթէ կարի, պարտ այլովք ձա նապարհօք, և այլովք հնարիւք վճարել զնաւս, զոր պատճառեաց, ո՛րպէս, զգաստագոյն, և հաճատարմագոյն մատակարարիւով զընտանական իւր: և լաւագոյն կարճարելով զառն, զանձնագոյն ծախս առնելով զնա զոր-ուց անձին իւրոյ, և զնա զբեռուից, և ազատելեաց, և այլոց այնպիսեաց: ի յայսմ բարեացն, եթէ ունիցի, առա հել թողլով օրինաւոր գնա նաց, քանզի անօրինաւորն գա հանն: զի թողեալ զաշխարհ, և զժառանգութեամբ, կամ զնաւն ժառանգութեան, ընդ-որում զբեկեղեցական կամ զկրօնաւո րական կացութեամբ, եթէ նկի յայ տար: և զայլս այնպիսիս առ նելով: Քանզի եթէ տեառնիցի, թէ ոչ հետեւին զայրաբարդու թեամբ, վրդովմունք, խռովութեամբ, վատահամբաւութեամբ, և այլք այնպիսիք, և թէ այլովք ձա նապարհօք, և հնարիւք ոչ կա րի վճարել զնաւս, զոր պատ ճառեաց, եթէ ոչ յայտնացի անօրինաւոր գաւակի, պարտա հարի յայտնել, և այլոյս ձանա

պարհաբեմ վճարել զնաւս: Օ՛ր օրինակ. եթէ կինն, որ ստա ցաւ զանօրինաւոր գաւակ. չե տոյ յոյժ բարեպէս կենցաղա վարեալ նցէ, եթէ այր նր մե ռեալ նցէ, կամ ձի երկար, և հանապատարիմ բարւոք կենցաղավա րութեամբ կիսոջ իւրոյ. զոր չետոյ նա պատ, ոչ գայթագղնցի. եթէ նմանայցէ զանապատկութեամբ կիսոջ իւրոյ, զոր նա յատաջա գոյն ձի մարդ-կայնն տկարութեամբ պատրեալ նցէ. եթէ անօրինա ւոր գաւակն բարւոք նցէ, և հա հատատարիմ, և ձանաչելի յօժար հաճատատ բանից բնական մօր իւրում, և լինիցէ նմա հպատակ, հլու, և հնազանդ, և պահել զնայատատակութեամբ նր, և ճար անդ-որ, և հանդ-պատ:

Ընդացօղ այն, որոյ եղեւ ա նօրինաւոր գաւակ. եթէ գիտե ցէ, կամ խոհեմաբար հաճա տայցէ, թէ կինն այն, ընդ-որում գործեաց զանապատկութեամբ, վճա րեաց զնաւս, որք եղեն. եթէ տեսանիցէ, թէ ոչ կարէ լինիլ հապատագումն առանց ծանր եր կեղի մահու, առանց վա տահամբաւութեամբ, առանց վրդ-ովմանց, առանց թշնաման թեաց. և առանց գայթագղու թեաց, և եթէ չիցէ տոյգ, թէ գաւակն իւրն նցէ, ոչ պատա հարի առնել զհապատագումն: Վասնզի առաջեալ պատճառքն առնեն զնա անմեղագատելի: Իսկ եթէ չառնիցեն զնա անմե ղագատելի առաջեալ պատճառքն,

պարտաւորութիւն առնել զհատուցումս: Քանզի առնելի է՝ հատուցումս, յորժամ ոչ գոն արդելական պատճառք:

Յաղագս այնոցիկ, որք պարտին հատուցանել զիւ հատեալ, և հոգևոր բարեաց:

Որք անիրաւաբար բարձին զբարի անուն, և զբարւոյ հատեալ ուրուք պարտաւորութիւն հատուցանել զնա: Քանզի որ անիրաւաբար բառնայ զկնի ինչ, պարտաւորի զնա հատուցանել: Որք անիրաւաբար բարձին զբարի անուն, և զբարւոյ հատեալ ուրուք եթէ ի միտանին ջնասեալ լցեն նմա նաև ի բարիս բարեբախտութեանէ, այսինքն, ի հինգս, և ի յիսնապատիկս, ոչ միայն պարտաւորին հատուցանել զհատեալ, այլև պարտաւորին վճարել զջնասս, որք եղեն ի բարիս բարեբախտութենէ: Քանզի պարտաւորին առնել զայնպիսի հատուցմունս, զորքանս արարեալ են վնասակարութիւս: Եւ որք ոչ ի բառնալն զբարի անուն, և զբարւոյ հատեալ ուրուք. ի հինսին վճասեն նմա ի բարիս բարեբախտութեանէ. գործեն զերկուս անիրաւ վնասակարութիւս: Եւ ասի պարտաւորին առնել զերկուս հատուցմունս: Որք ոչ կարեն հատուցանել զհատեալ, զոր բարձին, ոչ պարտաւորին հատուցանել զայլ ինչ: Օ՛ի զայն պարտաւորին հատուցանել զոր բարձին: Սակայն առնելի է՝ այս յորժամ հրամանաւ դատաւորացն բռնաբարին, և ստիպին առնել զբռնաւորութիւն, զայլ ինչ հատուցանելոյ: Քանզի հնազանդելի է՝ մեծաւորաց, յորժամ առնեն զիտոհեմ, և զոչ ինչ դատաստան:

Որք հատոզմամբ, և չար օրինակաւ խրեանց ածին զոք ի մեղս, պարտաւորին ի սնոյց վճարել զվնասս զայս, զանազանել ըստ կարողութեան խրեանց, դարձուցանել զնա ի մեղացն, յորս ածին զնա հատոզմամբ, և օրինակաւ խրեանց: Քանզի հատոզմամբ, և չար օրինակաւ խրեանց սպանին զհոգիս այլոց, որ է առնելն ընդդէմ սիրոյ: Իսկ որք ածին զոք ի մեղս նենդութիւն, խարդախութիւն, անիրաւ ատեանք, և ահաւորութեամբ, և այլովք սոյնպիսեօք, ոչ միայն ի սիրոյ, այլև ի յարդարութենէ պարտաւորին վճարել զհոգևոր վնասս զայս, զոր անիրաւաբար արարին: Քանզի որք առանձեալ կերպիւք, ածին զոք ի մեղս, անիրաւաբար վնասեցին նմա ի հոգևոր բարիս: Եւ որ անիրաւաբար վնասէ ումեք ի հոգևոր բարիս պարտաւորին վճարել զվնասս, զոր արար, որբան և կարէ: Այդպէս խրատաբանեալքդ ունին զերկուսն, զիմի անիրաւ բարիս: Քանզի միոջ ունելոյ զի-

զերամբունս, զինի անկումն աբեղայ ընտրելոցն, և կրկնելոյ զընտրութիւնն ի մարմնաւոր բարին: Եւ որդի որք դուծեն ընդդէմ այսոցիկ հրամանաց, մեղանչեն ընդդէմ պատուիրանաց Աստուծոյ, և ի յայտ արուեն պատուհասս առնել մեզ հիւանդութիւն: Ո՞րչափ և առաւել պատուհաս առնել զերամբունս, զի մի անկումն աբեղայ ընտրելոցն, և կրկնելոյ զընտրութիւնն ի հոգևորս բարին: Քանզի անհամեմատ բարի հոգևորն առաւել է՝ քանզ մարմնաւորն: Ասան ի հզօրագունէ մեղանչեն ընդդէմ պատուիրանաց Աստուծոյ, և պատուհասս առնել զհիւանդութիւն: որք դուծեն ընդդէմ հրամանաց այսոցիկ:

Որք տարահամոզեցին ումեք զերամբուն ի կրօն ինչ: և այնպան պատրին, թէ դարձուցին զմիտս նոր մտանել ի կրօն, և զայս ապրելոյն համոզմամբ, և ոչ նմին դուրէք, խաղ-ախտուրէք, և բռնութիւք, եթէ պատրին զայս առանց բանականի, և խոհեմ պատճառաց, ծանրապէս մեղանչէցին ընդդէմ սիրոյ, և ի սիրոյ պատուհասս հատուցանել, և հանգերծացանել նմա զերամբունս ի կրօն: Քանզի է՝ ընդդէմ սիրոյ անխոհեմաբար, և անբանական առանց տարահամոզել, և անհամբերացանել ումեք ազդ դիւականապէս, և դուծ-ադ-բարբար զկատարելագոյն կացութիւն, յորում կարէ հանգչել զբազմութիւնն արդիւնս, և ոչ ելանել հասանել փրկութիւն: և որ է հա-

ցութիւն կատարելութիւն: որպիսի է՝ կրօնաւորական կացութիւնն: Այլ որք բռնութիւք, բռնաբարութիւք, խաղ-ախտութիւք, և այլովք սոյնպիսի անիրաւ եղանակօք, ազդ-ի-ականապէս, և դուծ-ադ-բարբար արդելուն զոք մտանել ի կրօն, և լինել կրօնաւոր, նաև ընդդէմ պատուիրանաց մեղանչեն, և ի յայտ արուեն և պատուհասս առնել զհատուցումն, դուծ-ադ-բարբար, և սաստկապէս հատուցանել նմա զերամբունս ի կրօն: Քանզի առնեն նմա զանիրաւութիւն շուրջ զկացութիւն կատարելութիւն:

Որք դուծ-ադ-բարբար հատուցանել, կամ բռնութիւք, խաղ-ախտութիւն, նենգութիւք, կամ այլով անիրաւ դուծակցութիւք ածեն զոք առ այս, զի ուրանայցէ, և թողուցու զկրօնաւորութիւն, զոր իսկ ընկալեալ է՝ և մտանիցէ յաշխարհ, և ի կրօնաւորի լինելոյն աշխարհահան, մեղանչեն ընդդէմ պատուիրանաց, և պատուհասս առնել զհատուցումն, և վճարել զվնասս, որք լինին կրօնի: Քանզի առնեն զանկատ ումեք կրօնի: Ասան որք առաջեալ կերպիւ ածին զկրօնաւորս որ ի յուսացութիւն կրօնի: պատուհասս հատուցանել նմա զդրամս ուստի ի կրօն իւր, որքան և կայցեն, և վճարել զվնասս, որք եղեն կրօնի: Իսկ եթէ ոչ կարիցեն հատուցանել նմա զդրամս ի կրօն, յոյժ բարւոք առնեն, եթէ ինքեանք ի տեղի նոր մտանիցեն ի կրօնս

Որք դեղով, և անիրաւ դու-
ծով աւելեցոյն զիշխողութիւն,
կամ բանակալութիւն ուրուք,
պարտաւորին առնել զհատուց-
ցումն, այսինքն, պարտաւորին
առնել զծախս, որք լինին վասն
բուժելոյ զնոսա։ եթէ այս կարե-
ցեաք լինիլ։ հատուցանել զշահս,
որք դադարեցան, և վճարել
զվնասս, որք հետևեցան։ Քան
զի անիրաւութիւն տոկին եղև
պատճառ ծախիցն, որք լինին,
դադարման շահիցն, որք դա-
դարեցան։ և վնասուցն, որք
հետևեցան։

Քաղաքս ժամանակի, սեղեայ։
և եղանակի, որով պարտի լի-
նիլ հատուցումն։

Հատուցումն պարտի լի-
նիլ շուտով, և յայնմհետ
տեղւոջ, և այնու եղա-
նակաւ, զորս պահանջ-
ք են երևակութք այնոցիկ,
որ կրեալ է՝ զվնասս։ Քանզի
զայս պահանջեն արդարութիւն,
և բանականութիւն։ Ուստի որք
ոչ կարեն հատուցանել յայտ-
նապէս, կարեն հատուցանել գոյ-
ութեամբ, և որք ոչ կարեն հա-
տուցանել ի ձեռն ինքեանց։
կարեն հատուցանել ի ձեռն այ-
լոց, և մինչդորդի։ Ումեքն ի
ձեռն խոստովանահօրն։ Քան
զի չէ պարտաւոր բանականու-
թիւնն, զի լինիցի դադարեալ, որ
ոչ կարէ լինիլ յայնմանէ առանց
ծանր հետևութեան, և վշաից։

Որք չար խղճմտանօք ունին,
և պահեն զօտարականն իր առ
ինքեանս, ո՛րպէս գորք, և ա-
ւազակք, պարտին տանիլ զօ-
տարական նոյն յայն տեղի, յո-
րմէ առին նր ունելոյ էր զնա։
եթէ չէր բարձեալ անիրաւա-
բար։ Սակայն կարէ ենդրել
զծախս, զորս պարտէր առնել
տէր նոյնն, եթէ ինչն տանէր
զնա։ Քանզի զայս պահանջէ
արդարութիւն։ Այլ եթէ նոյն
սակաւագոյնն գնով էիցէ, քան
զծախսն, որք պարտին լինիլ
յայնժամայլոյ ձանապարհա-
հատուցանելոյն Տ՚ն խրատ։
Այլ եթէ անկարելի էիցէ այլով
ձանապարհաւ հատուցանել զնա
Տ՚ն խրատ, յայնժամ բարիոյս
կարէ խոհեմաբար ենթադրել,
եթէ տէր նր կամի, և հաշտի,
զի բարկանայցէ աղքատագոյ,
ծոռեալոց, կամ՝ ի յայլ բարի գոր-
ծս ծախիցն։ Այսուհետև յայնժամ
կարէ բարկանալ աղքատագոյ, կամ
՝ի յայլ բարի գործս ծախել։

Որք բարի խղճմտանօք ունին
զոր ինքեանս զօտարականն էին,
բաւական է՝ եթէ հատուցա-
նեցեն զնա յայնմհետ տեղւոջ։ յո-
րում ժառանգեն զնա։ Քան-
զի այս է՝ արդարն։

Պարտք, որք լեալք են դա-
նակցութեաբ, և պայմանիւ։ յայն-
մհետ ժամանակի, և յայնմհետ տե-
ղւոջ հատուցանելիք են, զորոց
եղեալ է՝ ուխտ, և դաշն ընդա-
դարման, կամ բացատրութեամբ։ քանզի
զայս պահանջէ արդարութիւն։

Որք

Որք կարեն հաստուցանել, պարտաւորին եսկոյն հաստուցանել խոհեմ եղանակաւ: Բայց զի օտարականն երես չէ պահելի առ մեզ ընդ-ոչ-եմ քանակաւ կամ Տ՚ն նր: Ասեն որք յոյժ յամեցուցանեն, մանաւանդ յոյժաւմ ոչխ երես ունի զկարօտութիւն, մեղանչեն: Բայց առնեն զանկարգութիւն: Ա՚ա նաեւ նոքա մեղանչեն, որք կամին պահել առ ինքեանս զօտարականն երես, մինչեւ ի կէտ մահուան նուիրանց, կամ կամին, զի յետ մահուան նուիրանց հաստուցանիցեն ի ժառանգորդից: Որք ունին զոյնպիսի կամս, և զոյնպիսի առաջադրութիւն, մինչ կարօտք են հաստուցանել, չեն արձակելիք: Օ՚ի ունին զմեղանչական, զագահ, և զարդ-ծաթ-ապաշխ կամս, և են հանապազ ի ներդործական մեղս, և են անդեղջք: Որք ոչ կարեն զբովանդակն ի միասին հաստուցանել, այլ մասն զմասն, և սակաւ առ սակաւ հաստուցանել զբոլորն, պարտաւորին հաստուցանել, ըստ որում և կարեն: Բայց ոչ պահանջի ի մենջ առաքել քան զկարս մեր:

Յաղագս կարգի, որով պարտ լինիլ հաստուցումն, և որ պարտն պահել ի հաստուցանելն:

Որք պարտաւորին առնել զհաստուցումն, յոյժաւմ առաւաւտապէս կարեն հաստուցանել առնեցուն, որով պարտին հաստուցանել, ոչ պարտաւորին ի հարկէ պահել զկարգ: Բայց զի յոյժաւմ ոչ ոք երկնչի, զի լինելոյն ումեք անկարգութիւն: Բայց զի կարէ լինել առնեցուն հաստուցումն: Եւ վայրապաճառութիւնս այս ի առնելին առոյգ: Ասեն որ պարտն ումեք զառն առաղանդ, և այլում ումեք զհարիւր առաղանդ, և կարէ երկաքանչ հերում առնել զլինակատար հաստուցումն, կարէ նախ լինակատարելապէս հաստուցանել այնմիկ, որում պարտն զառն առաղանդ: Բայց յոյժաւմ պէտ, և պահանջէ զնուն մեծն, որում պարտն զհարիւր առաղանդ, կարէ և նմա հաստուցանել լինակատարելապէս: Բայց յոյժաւմ պէտ առապաս ոչ ոչ ունի զայնքան, զի կարիցէ զառաքհաստուցումն հաստուցանել առ պարտատիրոջ. և առնեցուն, որով պարտն լինել հաստուցումն, և յոյժ հաստուցումն պարտն լինել ի ժառանգորդ-առ, որով պարտատէրն ոչ յանձնեաց առնել զհաստուցումն, յոյժաւմ պարտն պահել

արդար, և բանական կարդ, զինն լինելոյն ուժեք անկասելոյն։

Որք ունին առ ինքեանս զերս օտարականս, զորս պարտին հաստուցանել, որով և նոքա եղանակաւ ստացեալք իցեն զինս, թէ գողութեբ, թէ գտմամբ, և թէ այլով եղանակաւ, նախ պարտին չանալ, զի հաստուցանիցեն զինս Տեն եւրում։ Ապա եթէ կարեն հաստուցանել զինս Տեն եւրում, ոչ կարեն բաշխել զինս աղքատաց։ Քանզի՝ ի սոյնպիսի պատահման բանական, և խոհեմ, և արդար կարդ հաստուցանելն այս, զի նախ լնուլ զինն տէր իւրմէ, և հաստուցանելոյն նմա։ Իսկ եթէ ոչ կարիցէ գտանել Տէր իւրմէ, և ամենևին ոչ կարիցէ հաստուցանել նմա, յայնժամ ապա կարիցէ բաշխել աղքատաց, և կալուածոց, կամ ծախել՝ ի գործս բարիս։

Յորժամ յայնց իրաց, զորս անկրճուելաբար բաղձաք, կամ զորս թէպէտ անկրճուելաբար ոչ բաղձաք, սակայն պարտաւորիմբ հաստուցանել։ կամ՝ ի պարտուցն. զորս պարտիմբ վճարել, ունաք առոյգք են, և ունաք անառոյգք այսինքն, ունայ առեալն ձախնաւէին, և նոյ կարէ լինել հաստուցումն։ Իսկ ունայնն ոչ ձախնաւէին, և ոչ կարէ նոյ լինել հաստուցումն, այլ լինելոյ է՝ հաստուցումն աղքատաց, և կալուածոց։ յայնժամ յառաջադոյն հաստուցանելիք են առոյգքն, և յետոյ անառոյգքն։ Քանզի առոյգքն իրաւամբ քնութեբ հաստուցանելիք են տեառց իւրեանց։ իսկ անառոյգքն միայն դրամական իրաւամբ հաստուցանելիք են աղքատաց։ Այլ իրաւունք քնութեբ առնուլ են քան զնոսա դրամականս։ Ասեն որ գտանիք զինքն՝ ի սոյնպիսի պատահման։ նախ պարտին հաստուցանել զնոսա ղայնոսիկ, որոց տեառքն առոյգք են, և ձանաչին, և կալուչ նոյ լինել հաստուցումն, և ապա բաշխել աղքատաց, եթէ ճարցին ինչք, վասն վճարելոյ զպարտս անառոյգս։

Յորժամ՝ ի պարտուց, զորս ունի ոք, ունաք օրինաւորք եղեալ նախ պայմանեցեալք են, և դաշնակցեալք, և ունաք անօրինաւորք եղանակաւ են եղեալք, ո՛րպան, փոխք, և փոխառութեբ են օրինաւորք, նոքա վճարք, և առկուստ են անօրինաւորք։ յայնժամ պարտաւորեան պարտի յառաջադոյն հաստուցանել զօրինաւորս պարտս, և ապա զայնոսիկ, որք անօրինաւորք եղանակաւ են եղեալք։ Քանզի պարտքն օրինաւորք առաւել են քան զպարտս անօրինաւորս։ Դարձեալ, որ արար զօրինաւորն դարձեալ, արժանի՝ զի յառաջադոյն նմա լինիցի հաստուցումն։

Պարտք, որք լեալք են բեռնաւորս մահադրութեբ, այսինքն, ընդ որով ստորանկաք։ ոչ՝ ի յանձնիշխանս, և՝ ի չնորհատուսն կամաց մերոց, այլ՝ ի յայդ-արարեբ, զի օրինակ, փոխք, փո-

խաւճուածիք , և այլք սոյնպիսիք , յառաջադոյն հաստուցանելիք էն , քան զպատուս , որք եղեալք են Հարհաւանս մակաբերութիք , այսինքն , որոց առաքեալքն զմեզ անձնիշխան , և Հարհատաւ կամօք մերովք . քան զի առաքել պարտաւանդեն զմեզ պատուէն , որք լինին բեռնաբեր մակաբերութիք : Քանզի պարտաւանդութիք առաջնոյն է՝ ի բնութիք նաև երկրորդացն է՝ ի յանձնիշխան կամաց մերոց : Ասան պարտք ընդհեղելոց յառաջադոյն են հաստուցանելիք , քան զկնաւակս Հարհաբար արարեալս : Ա յլք պարտս . յորժամ հաստուցանին, պահելիք են մանանաւր օրինք այնր տեղոջ , ուր լինին հաստուցումն . եթէ նոքեն , և ոչ ընդդիմանայցեն քնաւական օրինի , և իրաւանց քնութիք : Քանզի պահելի է՝ օրէնն , որ օրինաւոր լեալ է՝ , և որ ոչ ընդդիմանայ իրաւանց քնութիք , այլ հաստատ ձայնի նոցայ : Նաև եթէ ուրեք ոչ նոքեն մանանաւր օրինք , անդ պահելիք են օրինք հաստարակ . որք են այսոքիկ : Նախ հաստուցանելիք , և վճարելիք են պարտքն , առ որս բացայայտ եղեն պարտաւանդեցեալք բարիք պատուականաց , և պարտաւորացն : Նայ պատճառանելիք են պահ-

տատական վարձանք , և օժիտք կնոջ , այսինքն , արտահանելի՝ ձիհեղն կնոջ : Յետայնոսիկ վճարելիք են պարտք , առ որս ներայուալ , և լուաբար դրամբ գեալք են բարիք պարտապանացն : Ո՞նք տոցայ հաստուցանելիք են պահեստք , որք կոչեան՝ նիշ խանութիք պարտապանաց: Յետոցայ վճարելիք են պարտքն , զորս պարտաւանք պարտին այնոցիկ , որք ունին զնաւոս , և զհրովարտակ , և որոց եղեալ է՝ բարերարութիք , և հաստատութիք՝ ի վերայ պարտապանաց : Նայ հաստուցանելիք են պարտք այլոց պարտատիրաց , այսինքն , զորս պարտապանք պարտին այլոց պարտատիրաց : Յետոցայ վճարելիք են պարտքն այնոքիկ , զորս պարտապանքն պարտին այնոցիկ . յորոց առին զիրաց . կամ զրաւական անօրինաւր ո՞չնչացուածիք , այսինքն , տակուսիւք , և վաշխիւք : Վերջն վճարելիք են պարտքն անստոյգք : Քանզի այսպէս ենթադրեալ է միաբն խոհեմ . և բանական : Յորժամ՝ ի միասին դառնան բազում հաճաստաւ պարտատէրք , և պարտապահանջք , յայնժամ պահելի է՝ ի միջի նոցա հնարիւնն ժամանակն , այսինքն , նախ հաստուցանելի է՝ այնմիկ , որ յառաջադոյն զրաւ պարտաւորեալ է՝ , և պարտեալ է՝ զնա ինքեան ալ-

մեռանել նոցէ պատուասիրն, նախ և յառաջ վճարելիք են ծախք, որք եղեն ինչ Թաղման, դեղոց, և այլոց սոյնպիսեաց: Օ՛ն զայս պահանջէ բարեպաշտութեամբ:

Յորժամ լինի հատուցումն, հատանէք վերոյգրեցեալ կոմսքը պահելիք են, զինի լինելոյն ուսեալ անկումանութեան: Քանզի որ զինուորքն հատուցանէ յեռանդուն, Թողեալ զառաջադոյնն, որ ունի զգրաւ, կամ որ ունի զնո՛ւմս, և զիրաւասուակ, և որում եղեալ է բարերարութեամբ, և չնորհատրութեամբ է՛ն ինչ այլոց, մեղանչէ, և պատուհասուի վճարել զինեաս, որ եղև առաջադունին: Օ՛ն առնէ նմա զանկումանութեան: Քանզի յայնժամ առաջադոյնն կարէ ևս վերադառնալ զհատուցեալն յեռանդունէ: Օ՛ն ոչ առնէ զանկումանութեան. այլ է՛ն կին արկանէ, և իրակէ զինուածն իւր: Քայց եթէ ոք է՛ն բազում զուգահանդաստան անձնատրական պատուասիրութեամբ, և պատուասպահանջիւք, պահանջիցէ է՛ն պատուասանէ իւրմէ զինուածն, թէ՛ն ոչ առաջադունի, և թէ՛ն ոչ առաջադունի, այսպատուհասն պատուասանն հատուհանել նմա զբազումն: Քանզի յայնժամ ոչ լինի անկումանութեան ընդդէմ նոցա ուրուք: Ա. Ոչ միայն զդադարումն, և զմոռացումն, այլ և զանուանեալ պատուասիրն, և պատուասպահանջն. առնէ զնա առաջինն: Պատուասանն, որ առանձնէ, և ձանձրանայէ զանկումանութեան, և զահեցուցիս կացուցանէ նորա, ոչ կարէ ամբողջապէս առնել զբազհատարտուն, և զվճարումն այնմիկ, որ զոչինչ ինդրէ: Ա. Յ պատուհասուցանել ևս անձնատրական պատուասիրոյ, և պատուասպահանջոյ, նորաբան չնորհատրութեամբ զայնքան, զորքան պահանջէ նորին զարդարանն, և բանակատուն է. զինի որ զբազդոյնս, և ոչ յոլովագոյնս կրնոյ զինեաս: Քանզի ոչ կարէ Թողեալ զայլս, հատուցանել միայն: Նոյն զվերոյհատացեալ կարգ պահել կարէ: Քանզի բանակատն:

Քաղաքս այնոյ, որք առնեն զմեզ անմեղադրելիս, եթէ ոչ հատուցանիցեմք զայն, զոր պատուհասիք հատուցանել:

Կողմանէ պատուասպանի այնք առնեն անմեղադրելին զպատուասպանն, որք առնեն, զի պատուասէին, և պատուասպահանջն բանականաւք պատուհասն դադարեսցի, և զինուածն իւրմէ չկորնչի գոհ: Քանզի պատուասէին, և պատուասպահանջն ոչ կարէ խնդրել, և պահանջել աւելի քան զայն, որ պահանջի, և խնդրի՛ն բանակատուածէ:

Որք՛ն դադարեալ իւրեանց մատակարարէն, և ըստ որում պատուհասի մատուցանէ, զդադարեան, զի մի հեռաւորեցին ինչ. եթէ չան կարծօրէն, և անմեղադրելաբար հե-

հետևեցեալս ։ Ա՝եղանչէն, զի յանդիմանեսցեն զողոքայ-
թսկան գործս ։ Պատուհասորին առնել զհատուցումն ։ զի են
պատճառք վնասուց ։

Որք գողով պատուհասուիք հա-
տուցանել զանասունսդ, ծանու-
ցանեն զայս եպիսկոպոսին ,
կամ վճռապետին , և կատարին
զբանսն , և զիտեսին խրատս նոցին
որպս տան նք շուրջ զոյնպիսեօք,
ազատին ՚ի պատուհասուիք հատուցման ։ Քանզի պատրին
զհատուցումս , ՚ի կռատուելն զ-
կամս ասացեալ մեծ-մեծոցդ ։ Ա՝ւր , որպէս ասացեալ է, անո-
տոկըն են այնք , որոց տեսարքն
ոչ ճանաչին ։ կամ որք ոչ կա-
րեն հատուցանիլ տեսից ՚ի
տուպէս չքաւորս , և աղտաւոր ,
զանասունսդս տան ինքեանց , փո-
խանակ տուոյ , և բաշխելոյ
նոյ չքաւորաց , և աղքատաց ,
լինին անմեղադ-րելիք , եթէ ոչ
հատուցանիցեն ։ Օ՜ ՚ի ագատին ՚ի պատուհասուիք հատուց-
ման ։ Քանզի որպէս յայնժամ
կարեն բաշխել զնս աղքատաց ,
և այսմ՝ ազատել զինքեանս ՚ի պատուհասուիք հատուցման ,
այսպէս և կարեն տալ ինքեանց ,
եթէ նոքա չկարտասանի չքաւորք ,
և աղքատք , և նոքա ՚ի մեջ ծանու
նեղուիք , և այսմ՝ ազատել
զինքեանս ՚ի պատուհասուիք հատուցման ։ Սակայն եթէ
հատուցանիցեն , և ազատիցին ՚ի
չքաւորուիք , և ՚ի յաղքատու-
թսնէ , և ՚ի հետևեցեալս ։ Ա՝եղանչէն , զի

ԹԷ, բարւոք պատգէն, եթէ բաշխեցին զնա աղքատաց:

Որք ոչ կարեն առնել զհատուցումն, առանց առնելոյ զեղեւելի ծանրագոյն զնայս ներքեւանց, և խրատիւք, կամ հատուցանեն • քանզի երբ օգուտն այն, որ հատարն լինիլ պատուհասիւն, կարեն յապաղել զհատուցումն, մինչև բարձցի տյն պահն անկարութիւն հատուցանելոյ: Քանզի եղբայրասիրութիւն պահանջէ, զի հատուցումն լինի նմին յայնմիկ ժամանակի, յորում կարէ լինիլ առանց եղեւելի ծանրագոյն զնայսց եղբայրոյ մերոյ: Ասասն նք, որք եթէ հատուցանիցեն զհատատ ցանելիս • զամենեսեան ի մտասն, ոչ կարեն կենալ • զսա պատմ օրինադէս ինքնանց վայելեմ ոմ զգան, եթէ արդեօք եղեն, ոչ կարեն կենալ ներս արդեօք, եթէ նախնական քաղաքացիք ի ցեղն, ոչ կարեն կենալ ներս սոյն պահիք: Կա եթէ եղեն արհեստաւոր, և արհեստագործք, ոչ կարեն կենալ ներս արհեստաւորք • կարեն յապաղել, և առնել առ առնել հատուցանել, վ՛ս առացեալ պատճառիս: Սակայն որք սահեալք են ի սոյն պահ անձկութիւն, և նեղութիւն վասն անառակութեց, վ՛ս վաշխոտ գործոց, վասն անկարգ խաղից, և վ՛ս այլոց սոյնպէս սեաց, պարտին զայս ինքեանց հատուցանել: Իսասն պարտին հատուցանել, Թէպէտ և զանգիցեն ի վաեմատոյն կացուցէք, և անկանիցեն ի ներքոյ սոտրագոյն, և խոնարհագոյն կացուցէք: Քանզի զի վայելէ անառակաց տանել, և կրել զոյնպիսին անձկութիւն, և նեղութիւն, զի ուսանիցեն այլ ոչ խեղաթիւրել, և անառակել: Ամանաւ նք և ս ոչ կարեն յապաղել զհատուցումն, այլ պատուիրեմ հատուցանել, որք, եթէ առնիցեն զհատուցումն, զանգիցեն ի վաեմատոյն կացուցէք, որ չէ ինքեանց յատուկ, և որ ոչ վայելէ ինքեանց, և մտանեն ի խոնարհագոյն կացուցէք, որ է ինքեանց յատուկ, և որ վայելէ ինքեանց: Քանզի զանգել ի կացուցէք, որ ոչ վայելէ, և որ չէ յատուկ • և մտանել ի կացուցէք, որ վայելէ, և որ է յատուկ, ոչէ՝ ձգել զկացուցէքն իւր, այլ է Տաղալ զատարանական կացուցէք, և դառնալ ի իւրակա՛ն իւր: Ա՛յսպէս և ս ոչ կարեն յապաղել զհատուցումն, այլ պատուիրեմ հատուցանել, որք տեսանեն, Թէ, եթէ ոչ առնիցեն զհատուցումն, պատուհասքն և ս իրեանց անկանին ի ներքոյ զգուշագոյն վիճակի, անձկութեց, և նեղութեց: Քանզի ի սոյնպիսի պատահման առաքել պատուիրեալ պատուին անկանել ի ներքոյ անձկութեց, և նեղութեց, քանզի պատուհասքն: Քանզի պատուհասքն ի սոյնպիսի կացուցէք ոչ նմա զհզօրագոյն պատճառս վ՛ս ինքեանց, որպէս յայտ՝

"Ոչ ոք ևս լինիմ անմեղադրելի, եթէ ոչ հաւատացանիցեն, որք ոչ կարեն առնել զհաւատացումն, առանց անկանելոյ ի խոտորումն կորստեան փրկութեանն հաւատոյ եւրեանց, կամ եւրայնոց: Այսինքն, ոչ կարեն յառնել զհաւատացումն, առանց մեղանչելոյ: Օ՜ր օրինակ, եթէ հաւատացանիցեն, զոր պարտին հաւատացանել, կանայք, և դաւեալք եւրեանց անկանին ի խոտորումն հնարեն, և պոռնկանան, որք եւրեանց ի խոտորումն դարձան, և ինքեանք էլ անհամբերութեամբ ի խոտորումն յուսահատութեան: "Քանզի անկարելի է՝ մեզ անկարելի: Քանզի քան զհանդերձեալն է՝, զի անմեղադրելիս առնիցէ զայնոսիկ, որք պարտին հաւատացանել, եթէ ոչ հաւատացանիցեն: "Սմանապէս նք ևս լինիմ անմեղադրելիք, եթէ ոչ հաւատացանիցեն, որք, եթէ հաւատացանիցեն, անկանին ի խոտորումն սրտիցն մահուան, և ծանր վտանգահարեալ լինիմ: "Քանզի առաքել ինքեանս, քանզի ինքեանս ոչ են: Սակայն յորժամ ի քաց բառնին այնպիսին սրտիցն, յորժամ պարտաւորին հաւատացանել: "Քանզի յորժամ բառնին պատճառք, որք առնէին զնոս անմեղադրելիս:

Որք ոչ կարեն հաւատացանել զնմա պատուս եւրեանց, զոր արարին, առանց անառակու- թեան, և առանց յանցանացն, եթէ տայցեն զինաձեալ բառիս, զոր ունին, ի ձեռս պարտաւորեալ եւրեանց, և միայն Տեղեակ առնեն զհաւատոյ եւրեանց, և զայնքանս, որովք կարիցեն ապրիլ, այսինքն որք հարկաւորք են ի պահելոյ զինքեանս, և պարտաւորեալք հաճիցին անմ, և չտարհիցեն նոցա զինաձեալ պատուս, որք ոչ կարեն վճարիլ բարեօք, որք առանց պարտաւորեալոյ, այնու զի չեն այնքանք, որքանք են պարտքն, աղաւաղեն ի պարտաւորեալ- թեն մեացեալ պատուէն: "Քան զի չտարհեցան: Լսակ եթէ ոչ չտարհիցին, լինին անմեղադրելք, եթէ ոչ հաւատացանիցեն: "Քանզի ոչ կարեն հաւատացանել: Սակայն յորժամ հաւանին հաւատոյն բարեբախտութեամբ, այնպէս եթէ առանց զառաչելոյ քան զայնոսիկ, որք հաւատոյ են առ վայելուչ կացու- թեն նոցին, յայնժամ պարտաւորեալ լինին վճարել զինաձեալ պատուս, որք ոչ չտարհեցան: "Քանզի պարտքն, որք ոչ չտարհեցան, յորժամ կարեն վճարել, վճարելք են: Եւայց որք արարին զ- պարտս յանցանաց, և չարութեք, զո՞ր օրինակ, դողութեք, յափշտակութեք, և այլովք սոյնպիսի չարագործութեք, յորժամ չհանեն զայնքանս, որքանք են պարտք, ոչ կարեն Տեղոյ առ ինքեանս զթութիւն, քան զայն, որ պարտիսն հարկաւորի՝ ձեռ ձերհելոյ վկեանսն: "Քանզի չեն արժանիք, զի Տեղոյն առ ինքեանս զթութիւն,

քան զայն, որ առնէ՝ հատուցանէ ինքն ի սեպհականութենէ իւրմէ պահանջելով: Ոչխարհն պատուական, եթէ ոչ ընդհարեցան նորա ճանապարհել պատրոյն, յորժամ արդարութեան ատեանն ընկալցի, և զարդարութիւն նորա ճառագայթեսցէ իւրոյ ձեռագործութեանն, և հանապազ ոչ կարէն թողուլ առ ինքեանս զաւէրն, քան զայն, որ պարտական հարկաբեր է՝ վասն պահպանութեանն կենաց, մինչեւ զուգահաւասարապէս վճարիցին պարտք: Բանզի հանապազ առաջեալ պատճառն արդելու, զի սոյնպիսի պարտաւորութիւն թողութեան առ ինքեանս զաւէրն, քան զայն, որ պարտական հարկաբեր է՝ վասն պահպանութեանն կենաց, մինչեւ զուգահաւասարապէս վճարիցին պարտք:

Յորժամ պարտաւորէրդ անձնիշխանանայ, և կամաւորապէս, և առանց բռնաբարութեան, խոստանայ, պարտականայ, սնոտնալոյ, ահագոյացեան, և այլոյ սոյնպիսեաց, թողուն, և չնորհեն զպարտս պարտաւորացն նայ եւ բնականց, յորժամ պարտաւորանք աղաւաղեն զ՝ և պարտաւորդ-ութեանց հատուցանելոյ զպարտս: Բանզի յորժամ կամաւորապէս • և առանց բռնաբարութեան • խոստովանեալ, և այլոյ սոյնպիսեաց, թողանին, և չնորհեն պարտք, յորժամ բառնին, և եղծին պարտք: Օ՜ զ՝ կամին զ՝ յանձնիշխան կա-տարել պարտաւորութեան: Ընդ զ՝ բառնին պարտուց, բառնին և պարտաւորութիւնք նոցա, և եւնեղութիւն:

Յորժամ տեսանեմք, եթէ պարտաւորքն են, և պարտատէրքն հանդերձ մեր այնու դիտումբ-ութեամբ խնդրեն, և պահանջեն զ՝ մեզ զպարտս, զի նոքօք, և միմեանցդ-ութեամբ նոցին գործիցեն զմեզ • ո՞ լսեմն, առ՝ ի չնայելոյ, առանկելոյ, կամ զայլ չտուեալ-ծութեան առնելոյ, կամ առ՝ ի վճռանելոյ անկումն աբեղ-ութեան, և առ՝ ի յանկումն-եալոյ • յորժամ կարելի է, և պարտ տիմբ յարտադել զհատուցումն, եթէ ի տանէն ոչ ծնանին մեծ-ագոյն չարիք: Բանզի կա-րելի է, և պարտիմբ ազդել զ՝ հատուածն, յորժամ զ-ի-բաժանութեան, և զանկում-եալն, և զանկարելի հատուցանելոյ զպարտս: Բայց նա և առ պարտատէրն, յորժամ զ՝ անկարելի հատուցանելոյ զպարտս տեսանեմք, զպարտս նոցա անցուցանեն առ պարտաւորէրս, որպէսզի են պարտքն, այնու եթէ զ-ուգահաւասարին պարտուց: Բանզի յորժամ լինին բաժանելի, և վճարումն պարտուց:

ՊԱՐԱԿ ԵՐԲՈՐԴ.

Յաղագս ի-աշանց, և պայմանաց:

Թէ ընդէ՞ր էին ի-աշն, և պայմանն:

Աշն, և պայմանն են ուխտ, և ի-աշնակ գոլով, այսինքն, են հաւանհաւանութիւնք, կամ հաւանհաւանութեամբ երկուց, որով երկաքանչիւրն ինքնակամաբար, հակառակարձաբար, և առանձինչհանաբար, անձնիշխանաբար, և օրինաւոր, կամ գէթ մինն պարտաւանդէ զինքն միւսում հաւանհանանողին, և ընդունողին, որով և նոցէ ազատութիւն նշանակ: Այսինքն, յորժամ երկուք ի միասին դիտումք, հաւանհաւանանումք, անձնիշխանաբար, և օրինապէս, ի մէջ խրբեանց առնեն զի-աշնակցութիւն, զիրեարս կամաւորապէս, և ըստ օրինի պարտաւանդելով, այնպէս, թէ մինն պարտաւանդէ զինքն միւսում հաւանհանանողին, և ընդունողին, և հակառակարձաբար, կամ թէ գէթ մինն միայն պարտաւանդէ զինքն միւսում ընդունողին, և հաւանհանանողին, նոյնչափ ազատութիւն նշանակ: յայնժամ լինի ի-աշն, և պայման: Որում երկու եղանակաւք իրարէ լինել: կամ ազատիս, թէ երկաքանչիւրն ինքեան միւսում պարտաւանդեցեալ: կամ գէթ այսքան, թէ մինն միայն ինքեան միւսում պարտաւանդեցեալ, և պարտաւական: Ազատիս ոչ այսհանգերձ զայն, զոր միայն նեղքսուածն ոչ պարտաւանդի: Եւ ոչ ազատիս զայն, զոր միայն նեղքսուածն պարտաւանդէ

դ-աշխատութիւն : Օ՚ն պատ-
ւանդ-ութիւն դ-աշխատութիւն ծո-
ւել , և հոգէ , այսինքն , բոլոր ՚ի
յինքնէ դ-աշխատութիւն : Ոչ-
ինչ յառաջ քան զկայանալ , և
գոյանալ դ-աշխատութիւն , և պայ-
մանն , ոչ կարէ կայանալ , և
գոյանալ պատուանդ-ուն դ-աշ-
խատութիւն . զի ոչինչ կարէ կա-
յանալ , և գոյանալ , յառաջ քան
զայն , յորմէ բոլոր է , և յառաջ
դայ : Այդ-ուրեմն եթէ պա-
տուանդ-ութիւն դ-աշխատութիւն
ոչ կայանայ , և գոյանայ յառաջ
քան զկայանալ , և գոյանալ հիւ-
նակցութիւն , ոչ կարէ պատու-
հանդ-ել յառաջ քան զկայանալ ,
և գոյանալ դ-աշխատութիւն . զի
որ ոչ կայանայ , և գոյանայ , ոչ
կարէ պատահանդ-ել : Այդ յոր-
ժամ լինի միայն ներքին խոս-
տացումն , կամ պարզևումն .
յայնժամ տակաւին չէ գոյացեալ
դ-այն խոստացման , և պարզև-
ման : Պանդի առ գոյացումն
դ-այնն , որ լինի ՚ի մէջ մարդ-
կանց , ընդ-րի , զի պատաճէն
նշանաւ յայտնեցին : Պանդի մարդ-
կեայք բնաւհանապար ոչ կարեն
գիտել զայն , որ է՝ միայն ՚ի ոգ-
ւոյ , և չէ նոցա պատուճէն նշա-
նաւ յայտնեցեալ , և ոչ կարեն
տալ գիտութիւնն առ
այլսեսիսն ևս : Սակայն օրինաւո՚ր
խոստացումն , կամ պարզևումն
սրոյ , որ լինի ԱՀՅ , պա-
տուանդ-է , Թէպէտ չէզն պա-
տուճէն նշանաւ բացայայտեցեալ :
Պանդի ՀՅ գիտէ զսերմա . զի
է՝ սրոյ ոգի , և ճշմարտ-րի ըն-
դ-ունել զբարի խոստումն , և
զբարի պարգևումն : Պայց և ա-
ոչ պարտանդ-ին հաստուցանել
զխոստացեալ , և զպարգևեցեալ
նմին , որք ոչ միայն ներքուստ
խոստացան , և պարգևեցին ,
այլև զխոստացումն , և պար-
գևումն իւրեանց արտաքսանդ ,
և արտաքին նշանաւ ծանուցին
այնմիկ . որում խոստացան , և
պարգևեցին , սակայն սա , որում
եղև խոստումն , և պարգևումն ,
ոչ ընդ-ունեցաւ , և ոչ եւս գիտ-
ւանհանանութիւն : Պանդի առ
պարտանդ-ութիւն դ-աշխատու-
թիւն , և դ-այնս ներքին կատար-ող
հաւանհանանութիւն այնր , ընդ-
որում լինի դ-աշխատութիւնն , և
դ-այն :

Ընկայեան , և անհաստատ է՝
դ-այն , զոր առնեն այնպիսիկ , որք
են անընդ-ունակք առնելոյ զդ-ա-
շինս . կամ որում ընդ-դ-իմանան
օրինք դ-րանց : Պանդի ոմն
ոմն հաւանձայնիլ դ-րանս ուղիղ
օրինաց , որք են զդոյացութիւնն ,
և պարտի լինիլ յայնոյ , որք են
ընդ-ունակք առնելոյ զդ-աշինս :
Պամանակ անհաստատ է դ-այն ,
որոյ նիւթն է՝ անօրինաւո՚ր , այ-
սինքն , է՝ չար , և մեղք : Պանդի
առ դ-էն ներ-րի օրինաւո՚րն նիւթ :
Ասատ վարձատր , որոնք վարձա-
ռեն նրբ օտարականք , և գոդու-
նիք , որպիսիք են այնք , որք լի-
նին ՚ի գաղիս , յան-ազգակից , յա-
միջտակուղայ , յասպատատակուղայ ,
և յայլոց սոյնպիսեաց , են անկա-
յուն ,

յոնք, և անհաստատք: Քանզի նիւթն չէ օրինաւոր: Սոյնգոնեայ անկայունք և անհաստատք են դաշինք, որք լինին բանաւորք, խաղս-ախտաւորք, դաւաճանաւորք, նենգաւորք, և մոլորեալք, որ լինին շուրջ զդատաստանս երկն: Քանզի սոյնպիսի դաշինք են առանց հաստատութեան դաշնակցի: Ընդդաշինք, որք լինին առանց հաստատութեան դաշնակցին, են անկայունք, և անհաստատք: Այսոքն որք բանաւորք, կամ խաղդախտաւորք, և պատրանաւք վաճառեն զբաղդս վոխանակ դինեաւոյ, զապակին վոխանակ ադամանդի, զսուտ մարգարիտն վոխանակ ճշմարտի մարգարտի, և զայլս սոյնպիսիս առնեն, զանկայուն, և զանհաստատս վաճառս առնեն, ձի առաջեալ պատճառն: Սակայն եթէ դաւաճանեաւ, և մոլորեալ չեղեն շուրջ զդատաստանք, այլ շուրջ զդատկուածք, և զպատահականս պատահմամբ երկն: յոյժ հաստատք են դաշինքն: Քանզի հաստատեալ դաշնակցի նախապատրաստեալ՝ շուրջ զդատաստանք: Այսոքն վաճառն, որով որ վաճառէ զդինեայն իբրև զօրեղ, և սակայն չէ զօրեղ, կամ իբրև զանօղ, և սակայն չէ անօղ, է հաստատուն, և կայուն: Քանզի դաւաճանութեամբ չէ շուրջ զդատաստանք: այլ զդատկուածք նորին: Կայք սոյնպիսի դաշինք երբեմն կարեն

քակել ձի անկրնաւորք, որ լինին դաշնակից: Քանզի որք ի դաշնակցութեան իբրեանց ստեն զանկրնաւորութեան եղբօր, որ ժանիք են, ձի դաշինք, որք ելին ընդ նմա, քակտին, յոյժ սահանքի այս ի խորհեմ դատաստանի: ձի ոչ առնել զանկրնաւորութեան եղբօր ի դաշինս իբրեանց: Կայք դիտելի է, ձի որք ի դաշնակցութենան իբրեանց ունին զվնասուն դատաստս, այսինքն, ոչ դատեն պատրաստեալ ձինքեանս, եթէ նոքա այն, զորմէ՝ դաշնակցեալ, չունին զօրութիւն զդատաստանսն, և զօրութիւն զդատկուածսն, եթէ լինին դատաստուածք, և մոլորեալք շուրջ զդատկուածք են, և անհաստատք, եթէ լինին դաշնակցեալք, և մոլորեալք շուրջ զդատկուածք են, և զդատաստանսն պատրաստեալ, յայնժամ դաշինք անկայունք են, և անհաստատք, եթէ լինին դաշնակցեալք, և մոլորեալք շուրջ զդատկուածք են, և զդատաստանսն պատրաստեալ, յայնժամ դաշինք անկայունք են, և անհաստատք: Քանզի դաշինք, որ բնաւորք, և ընդհանրք, որք լինին ի յաւէտ, ձի ոչ ինչ հարկ ունին զդատաստանս, և զդատկուածս, և զդատաստանսն պատրաստեալ

և անիրաւ ինչ ահս այս, չէն անկայունք, և անհաստատուք, այլ կայունք, և հաստատուք: Պահոցն տասնեւմին են պարտական անձնիշխանք, և կամաւորք: Պահոցն ահն պարտական ոչ բառնայ զանձնիշխանութենէ, և ոչնմանութենէ: Սակայն սոյնպիսի դաշինք, զորով անկումք, կապեն քանիզ հրամանաւ դատաւորի, զոր կամիցի, և զատ պատճառանացն հանգամանի այնոցիկ, որք կրեցին զաստացեալ ահ: Սակայն ոմանք դաշինք, որք լինին ի ծանր ահէ, իսկոյն յորժամ լինին, են ոչինչ, զի զօրութիւն դատական օրինի: Պահոցն գոն դատական օրինք, որք զսոյնպիսիսն ոչընչացուցանեն: Այլ դաշինք, որք լինին ի ծանր ահէ, և են անկայունք, և անհաստատուք, են սք: Այսպէս լինին ի դաշն առնութենէ, թէ պէտ լեալ իցէ հանդերձ երդմամբ: Այրկրորդն ի դաշն ուխտից, մանաւանդ հանդիսաւորացն, և կոծանաւորականաց: Այրրորդն ի դաշն ձիհեզից խոստացելոց, կամ տուեցելոց. որ երբեմն մերձաւոր հետեւի յայսմիկ դաշինս առնուն: Այորրորդն ի խոստացուցից, կամ տուեալից, և տուչութենէ, ի յիսս եկեղեցւոյ կանայս: Հինգերորդն ի հետեւիսն կուռքն պաշտապանաւորն, և ի թէ ինչ այլք սոյնպիսիք դաշնակցութիւք: Այս պատճառանն ի, զի ի սոյնպիսի դաշինս, և դաշնակցութիւս ինդրն առնել զդատաստութիւն, և անձնիշխանութիւն:

Պահոցն բնութիւք սոյնպիսի դաշինք ծանուցանք են:

Որք ոչ ունին զմատակարարութիւն բարեաց իւրեանց, ոչ կարեն առնել զդաշինս, և զդաշնակցութիւս: Պահոցն որք առնեն զդաշինս, և զդաշնակցութիւս, պարտին ունել զմատակարարութիւն ի վերայ բարեաց իւրեանց: Այո զի առ ի առնել զդաշինս, և զդաշնակցութիւս, ինդրն իշխանութիւն զոեւրութիւն բարեաց իւրոց յայլս անցուցանելոյ: Ասատ առ զդաշինս և զդաշնակցութիւս ինդրն մատակարարութիւն ի վերայ բարեաց իւրոց: Այո որոյ որք ոչ ունին զմատակարարութիւն իշխանութիւն ի վերայ բարեաց իւրեանց, ոչ կարեն առնել զդաշինս, և զդաշնակցութիւս: Այրդ որք ոչ ունին զմատակարարութիւն բարեաց իւրեանց, գրեթէ են սոքա, անասունք, խելագարք, որդեկտանս, կանայք, կիսամարդք, տղայք, երեխայք, վարդապետք, և այլք սոյնպիսիք, որք են ընդ իշխանութենէ, և որոց բարեաց մատակարարութիւն է ընդ իշխանութեան, զի սոքա ոչ կարեն առնել զդաշինս, և զդաշնակցութիւս: Այրդ պատճառն է, զի սոքա ոչ ունին զմատակարարութիւն բարեաց իւրեանց, կամ ոչ վայելէ նոցա առնել զդաշինս, և զդաշնակցութիւս:

դրոյց Հաւատացեալք՝ ի յիւր տե-
ղիս:

Քաղաքս խոստացման, և պար-
դեւատուութեան:

Խոստացուն է՝ ներդոր-
ծուն, որով ոչ զբա-
րի ինչ կամեսցուսցէ,
և անձնիշխանաբար
խոստանայ ումեք ընդունողի, և
հաւատացանողի: Իսկ պարգե-
ւատուն է՝ ներդործուն, որով ոչ կամեսցուսցէ, և
անձնիշխանաբար առնէ ումեք
զպարգեւ ինչ այսինքն, տայ, և
պարգեւէ ումեք հաւատացանո-
ղին զբարիս ինչ, զոր կարէ եւր,
զոր ունի ի վէր այնր բարւոյ,
անցուցանելով յայս, որում առ-
նէ զպարգեւս:

Որ կամեսցուսցէ, անձնիշխա-
նաբար. և օրինապէս խոստա-
նայ ումեք ընդունողի, և հա-
ւատացանողին զիր ինչ, պատա-
ճառանդի կատարել զխոստումն
իւր, և տալ զխոստացեալ նրին
այնմիկ, որում խոստացաւ, և
եթէ ոչ տայցէ ի ժամանակին ե-
լոյ, մեղանչէ: Որանզի յոր-
ժամ կամեսցուսցէ, անձնիշ-
խանաբար, և օրինապէս խոս-
տանալոյ զիր ինչ ումեք ընդու-
նողի, և հաւատացանողին, յայն
ժամ անձն այն, որում խոստա-
նաւն զնրին զայն, և որ ոչ ունէր
զիրաւունս ի վէր այնր նրին, ի
յանձնիշխան կամացն մերոց առա-
նայ զիրաւունս ի վէր այնր նրին:
Ասասի եթէ ոչ տայցեմք նմա
զնրին զայն ի ժամանակի հարկաւոր,
ապատացուք ընդ-դէմ հրամանացն,
և այսպէս մեղանչեսցուք: Ա-
սասի ոչք անձնիշխանաբար, կա-
մեսցուսցէ, օրինապէս, և դիտե-
մեմք պարտ-անդ-եղոյ զինքեան
խոստացան զերեւելի ինչ ումեք
ընդունողի, մանաւանդ եթէ
զխոստումն իւրեանց հաստա-
տեցին, և ստիպացուցին երդ-
մամբ, դրով, և վկայիւք, պա-
րտաճանդին ի ներքոյ մահացու
մեղացն կատարել զխոստումն ի-
րեանց: և եթէ ոչ կատարիցեն
և ոչ կամիցեն կատարել զնա ի
ժամանակի հարկաւոր, մահացու-
ցեն մեղանչեսցեն: Որանզի
ծանրապէս մեղանչեսցեն ընդ-
դէմ հրամանաց այլոց:

Որք օրինապէս, կամաւորա-
պէս, և անձնիշխանաբար պար-
դեւեցին ումեք զիր ինչ, ոչ կա-
րեն յետս դարձուցանել զնրին
պարտաւորեալ: Ասասի եթէ ա-
նիրաւաբար յետս դարձուցա-
նեն, մեղանչեն, և պարտաւան-
դին հաստատացանել: Որանզի յոր-
ժամ ոք անձնիշխանաբար, կա-
մեսցուսցէ, և օրինապէս պար-
դեւէ, և պարգեւատուի ումեք
զիր ինչ, զոր կարէ եւր, զոր
ունի ի վէր այնր նրին, անցուցա-
նէ յայն, որում պարգեւ զպար-
գեւն, և յետսագրուին ինքն ի վէր
այնր նրին այլ ոչ ունի զրաւունս:
Ասասի, եթէ անիրաւաբար յետս
դարձուցուցանիցէ զնա, առնէ
զանիրաւութիւն, և յանիշխանէ

զինչ ապրող: Ա՛պրող եթէ առ նիցէ զայս, մեղանչէ, և պարտական է որով հատուցանել: Օ՛ն որ բառնայ անիրաւաբար զինչ ապրող, մեղանչէ, և պարտական է հատուցանել: Ապրող եթէ ոչ ունի երեսելի ինչ, եթէ անիրաւաբար չեռս դարձուցանիցէ. մահապարտ մեղանչէ. և՛ ինքն քոյ մահապարտ մեղաց պարտական է հատուցանել: Բանդի առնէ զձանր անիրաւութիւն: Ա՛ր դարեաւորութիւն այս պահելի՛ն, մանաւանդ, եթէ պարգևատու հատուսցի, և առ ապագայն ընդմիջեսցի երդմամբ. զրով, և վկայիւք: Բանդի չորքոտանի զինն նաև երդնուցանողութիւն, և երեսելի պայմանագրութիւն:

Որք ոչ կարեն պարգևել, նա տպրա: Ընչաքաղցութիւն, այսինքն, որք չունին դբաւականութիւն, և որք ոչ կարեն վարել բանից: Բանդի առ պարգևատու նա դրի բաւականութիւն: Խօսիլ, և հաւատալ, որք ոչ գիտեն դրել: Բանդի ոչ կարեն բարեպէս, և բազմապատիկ ծանուցանել մեզ դրեալսն, և զիտեն նա ընդունել: Քանզի եթէ գիտեին դրել, կամ միայն հաւատալ նոցին, և ոչ խօսիլ, կամ թէ միայն խօսիլ, և ոչ հաւատալ, կարեն առնել զայդ գործս: Բանդի չորքոտանի կարեն ծանուցանել մեզ դրեալսն, և զիտեն նշանակ, և խնամալ զմեզ: Օ՛ն որ խնդրապարտ է, և կրկին տգայտեալ: Օ՛ն ոչ գիտեն, զ՛ինչ առնեն: Բայց ծնողք, որք ունին զաւակս բաւականաբար, կարեն առնել զպարգևատու: Օ՛ն խնամոյ զինչ առնեն: Ընդ որոշ ժամանակս տպրալ զինչ այսպէս սահմանեն օրինք, զոր անհատուցէ նոցա: Բայց եթէ պարգևիցեն եկեղեցեաց, և այլոց սրբոց հատուսցի, և ոչ ի սրբոցն պարգևատու նոցա: Օ՛ն ի սրբոցն պարգևատու ոչ խաբէին, և անհատուցէ նոցա ոչ ինչ: Լսօսելով զպարգևատուն սրբոց որբոյ առ խղճմտանս, նաև այլք պարգևատունք սրբոց հատուսցին: Բանզի որ պէսպէս պարգևատու նիցէ հատուսցի՛ն ի ղեմանէ խղճմտանաց բանականաբ՝ եթէ լինիցի անձնիշխանաբար, և կատարողքն յոյժ մանէ, որ հասեալ է՝ ի բանալ վարուցի: Ա՛ն զի բանականէ՝ բանալութիւն. զի նեղութիւն լինիցի հատուսցին՝ ի դեմանէ խղճմտանաց: Ա՛ր ընչաքաղցութիւն՝ ի մահ: Օ՛ն այսպէս սահմանեն օրինք:

Որք եղեն, և ունին զկերպ կայսրութեան, և զառաքինութիւն ի մէջ բազմաց, հատուսցի՛ն ի ժողովականէ, այսինքն ի խնամ, և այնուր, ոչ կարեն առնել զանօրէնս, զանշահ, և զանառակ պարգևատուութիւս, զրեալ զարիս հատուսցին եթէ: Բանզի սոյնպիսի պարգևատուութիւնք աղբատացուցանեն զթագաւորութիւս, և

յոյժ

յոյժ ծանրագոյն ձեռանն հասա-
րակութեանց, և հնազանդեցելոց։
Վասնեալ, զի նշանակ, և պետք
չեն կացուցեալք վս անչահասիրս
ցմոնելոյ զբարիս հասարակու-
թեանց։ այլ վս պահելոյ, և պահ-
պանելոյ զհասարակութիս, և
զմտացին բարիս։ Սակայն պետք,
նշանակ, և վերակացուք կարեն
առնել զհասարակական, և զվար-
ձատրանան պարզևատուութիս
և զանպատիս, զորս առնեն այ-
նոցիկ, որք արդեամբ ուեցան,
և արժանացան պարզևատուու-
թեանց։ Քանզի սոյնպիսի պար-
գևատուութիք ոչ ձեռանն հա-
սարակութեանց, և Թադաւորու-
թեանց։ այլ յոյժ չահաւորք են
նոցա։ Օ՜ի բարիքն զմարդեկ առ
քաջութեի, առ հանաւտարմութի,
և առ մաերիմ սպասաւորութի,
և ծառայութի։ Ասսոի առնել
զսոյնպիսի պարզևատուութիսդ յոյժ
վայելէ պետաց, նշանաց, և
Թադաւորաց։ Քայց եթէ նշ-
խանք, և Թադաւորք նցեն ար-
ձակք ի յանօգուտ պարզևատու-
հութիս, այնպէս, թէ ձեռանն
Թադաւորութեանց նրբանց, և
ծանրացեալք պղտուք, ոչ կա-
րեն վճարել զնս։ և այնպէս
ծանր հարկապահանջութք տա-
ղտկացուցանեն, նեղեն, և չար-
չարեն զհնազանդեցեալս նրբե-
անդ։ յայնժամ յաջողք սոյն-
պիսի պետաց, և նշանակաց կա-
րեն զասացեալ անօգուտ պար-
գևատուութիս յետս դարձու-
ցանել։ Քանզի են անօգուտ,

և յոյժ վնասատու պարգևատու-
հութիք, որք ոչ պարտէին լի-
նել։

Պարգևք, և պարգևատուու-
թիք, զորս առնեն հարք որդ-
ոց իրեանց պատճառաւ ուսանող
են հասարատութք։ Քանզի ոմ-
պէս կարեն առնել այլոց զհաս-
արատուն պարզևատուութիս,
այսպէս և կարեն առնել որդ-
ոց իրեանց, զի բարի պատճառք,
և զի ուսանող, զի մարդկեղին,
և լրթիկեղին ի յուսումնս։ Ասսո
որդիք ոչ պարտաւորին զսոյն-
պիսի պարգևատուութիս հա-
մահաշուել ի բաժինս իրեանց։
Եթէ զի ոմք ասացաւ, են հար-
սարատուն պարգևատուութիք։
Այլևայդ, բանզի սուեալք եղեն
զի նորօք բաժանիցին, և ունա-
նիցին։ Ասսոի սոյնպիսի ծախք
յետ մահուան հօր, չեն խար-
նելիք ընդ հասարակ բարիս,
զորս բաժանելոց են ժառանգք
ի մէջ իրեանց։ Սակայն եթէ
յայնմ ինչ, թէ հայրն կամե-
ցաւ, և զեկոյց, զի սոյնպիսի
ծախք համաձուեցեալ ընդ հա-
սարակ, և ընդ բաժանելի բա-
րիս, այնու զի ոչ պարզեւեաց
զնս որդ իրում, յայնժամ
համաձուելիք են, զի չեն պար-
գևատուութիք։ Սակ եթէ չկոյ
յայնմ սոյնպիսի կամք, և դի-
տումն հօր, ենթադատելի
է, թէ բարեպաշտութիւն հօր
պարգևեաց զնս որդ իրում։
Քանզի եթէ չէր դիտեալ այր-
գևել զնս որդ իրում, վս

որ արտօ զպարտեւումն , քա-
ցարձակաւ կամեցեալ հոգէ պա-
րտ՚անդ-ել ինքն : Պանդխ առ-
դաշն պարտեւատուութէ , որպ
և առ ամ դաշն, ի յերկուց կող-
մանց խնդ-րւի համահաւ՚անութի:
Պանդխ համահաւ՚անութ՚ ել-
կոց լինի դաշնակցութի: Ա-
տի որպ զի լինիցի դաշնակցու-
թի , կամիլն միոյն չէ բաւ՚ա-
կան , այլ և վերատահանքի կա-
միլն , և համահաւ՚անիլն մի-
սոյն , ընդ որում լինի դաշնակ-
ցութի : Ա՛յսպ և առ դաշն
պարտեւատուի՚ութէ չէ բաւ՚ական
կամիլն , և համահաւ՚անիլն այնր
որ պարտեւէ , այլ և ՚ի հարկէ
խնդ-րի կամիլն , և համահաւ՚ա-
նիլն այնր , որում լինի պարտեւա-
տուի՚ութէ : Աստի եթէ սա ոչ
ընդ-ունի , և ոչ տայ զհաւ՚անու-
թի , որ պարտեւեաց , ոչ ծայ
պարտաւ՚անդ-եցեալ . այլ կարէ
յեաս , և առ ինքն դարձուցանել
զինն պարտեւեցեալ: Ա՛յս, որում
լինի պարտեւումս, եթէ հոգէ ներ-
կայ , և տայցէ զինչան համահաւ-
՚անութէ իւրոյ , բանիւ , կամ
այլով որոյիւնի նշանակ , յայտ
է՝ , թէ ընդ-ունի զպարտեւն :
Աստի յայնժամ յայտնապ ինն
պարտեւեցեալ ոչ կարէ յեաս
դառնալ : Այլ եթէ տայցէ նշան
անհաւ՚անութէ բանիւ , կամ
այլոյսիկս . յայնժամ յայտ է՝, թէ
ոչ ընդ-ունի : Աստի կարէ ինն
պարտեւեցեալ յեաս դարձու-
ցանիլ: Իսկ եթէ ոչ տայցէ նշան
անհաւ՚անութէ , այլ լռիցէ ,
յայն-

բարեսիրաշտ պատճառաց , ծա-
նուցեալ , և զեկուցեալ էր ղե-
տաճուտնիւն ժառանգորդ-աց
Խրոց: Այնէ հայրն դնեաց բա-
րեօք իւրովք զարժանապատո-
՚ութի ինչ որդ-ոյ իւրում, հա-
մաձո՚ելի, և հաստատեալ՝ այս ընդ-
հանուրակ բարիս , զորս
բաժանելոց են եղբարք ՚ի մէջ
իւրեանց : Պանդխ այս չէ պար-
դեւատո՚ութէ , այլ բարուքի
հօր . զի գնեցեալ է՝ բարեօք
հօր : Ասրեցին և այլք եղբարք
պատճին տան հաղորդ-ել և հա-
ղորդ-ակից : Իսկ եթէ բարեօք
իւրովք ոչ գնեաց , այլ խնդ-րեց
և հայցեաց զնա ՚ի յիշխանէ մէ
որ-ոյ Խրոյ , և ձրի ընկալաւ
զնա ՚ի նմանէ որ-ոյ իւրում ,
կամ ինքն իշխանն առանց խն-
դ-րո՚ած-ոյ , և աղաչանաց հօր ,
այլ մէ ապ-եանց նր , պարգե-
ւեաց զնա ձրի որ-ոյ նորին .
յայնժամ որ-ն , որ առացաւ
զայնպիսի արժանապատո՚ուէ ,
ոչ պարտ՚անդ-ի հաստատել
զնա ընդ հանուրակ բարիս :
Պանդխ է՝ ՃՀարիւս պարգեւա-
տո՚ութէ , որ արարեալ է՝ նմա.
Թէպէտ արարեալ հոգէ նմա մէջ
նորդ-ութ՚ հօր , այսինքն , կամ
՚ի ձեռն աղաչանաց նր , կամ ՚ի
ձեռն վերահայեցման առ ար-
դեանս հօր : Պանդխ պարգե-
տո՚ութէ եղեալ է՝ որ-ոյ:

Պարգեւումն , որ չէ ընդ-ու-
նեցեալ , ոչ ուղեւձէ , և ծնանին
զպարտ՚անդ-ութէ , ոչ զբնա-
կան, և ոչ դրական , Թէպէտ ,

յայնժամ ենթադատելի է՝ , թէ կամի , քանզի ինչ օրինաւոր ոչ կամի ։ Քանզի ի կեղծաւորս , յորժամ ոք լռէ, ենթադատելի է՝ , թէ կամի ։ Սակայն յայնժամ եւս չէ լեալ դարձուցանելն նոցա պարզեւեալ ։ Յորժամ անձն այն , ուրում ոք կամի պարզեւել զնոր ինչ , չէ՝ ներկայ , այլոք ոչ կարի առ զհամահաւանութեան մեր , եթէ չիցէ նմա եղեալ առանձնական յանձնարարութիւն ։ Քանզի առանց սոյն պահի յանձնարարութեան , ոչ կարելի զիւրն տալ զիւրում , եւ ոչ պատասխանել փոխանակ նորա ։ Քանզի ասէ՝ անձնիշխան , եւ ահռելի է ։ Քանզի եթէ ոք առնիցէ զայսպիսի , կամ այլոց սոյնպիսւոյ , հաստատուն է՝ ապրի ։ Քանզի առ սոյնպիսի ոչ ելանէ զնոցանէ զդատաստանն ։ Սակայն չէ լեալ դարձուցանելի զայս պարզեւեալն ։ Քանզի ասէ՝ ընդունեցարուք զմարդ ։ Սակայն չէ լեալ դարձուցանելի զայս պարզեւեցեալ ։ այլ ընդհարելի է՝ ։ Գնահատելի է՝ առանձնոյ , զի ի յոյսն պատահումն , եթէ բանք ուղղին առ անձն նեղեալ , կարէ հայր , կամ մայր պատասխանել , եւ տալ զհաւանութիւն փոխանակ որդւոյ , նաեւ աղախին , եւ անձնիշխանն , այսինքն որ չէ ընդ իշխանութեամբ ծնողացն պաշտպանատարն փոխանակ որբոց , որք են ընդ իշխանութեամբ նր ։ Հոգեւորական փոխանակ ընտանեաց , զորոց ունի զհոգա-

բարձութիւն ։ որդին տան փոխանակ հօր ։ Ծառայն փոխանակ Տեառն ։ կրօնաւորն փոխանակ հասարակութեան ։ առաքեալն փոխանակ կրօնաւորին ։ այլն փոխանակ հինգ , Տերն փոխանակ ծառային ։ եւ այլք սոյնպիսիք , որք ունին զհոգաբարձութիւն , եւ զինադադարութիւն ։ Այսու ոչ առնու , եւ հրաժարականն նուազուցանէ զայս Թոյլ տուն օրինաւոր ։ Քանզի չէ արուեստ բանակատնութեան , զի որք ունին զհոգաբարձութիւն ի վերայ այլոց , կարին ցեղն տալ զհամահաւանութիւն ձեր նց ։

Յորժամ ոք պարզեւէ զնոր ինչ ումեք , սակայն տակաւին չէ ամենեւին նմայ զնոյն պարզեւեցեալ ։ յայնժամ անձն այն , որում եղեւ պարզեւումն , ապաշարեւ սուտացաւ զնուաճութեան առն այն նոյն ։ ուստի կարէ պահանջել զնոյնան զնոյն պարզեւեցեալ ։ սակայն տակաւին չէ ստացեալ զտեղութիւն իւրոյ այնր նոյն ։ քանզի զնոյն տեղութիւն առնուն տուչքն նոյն ։ Ասեմ եթէ նմա , ու արար զայսպիսին պարզեւումն , յետոյ վաճառեցէ , կամ պարզեւեցէ այլում հանդերձ տուչութեամբ ստացեալ նոյն ։ յայնժամ նմա տուեալ զտեղութիւն իւրոյ այսպիսին նոյն , որում վաճառեն , կամ նոյն պարզեւեցեալ նոյն հանդերձ տուչութեամբ ։ Ասեմ նմա , որում յառաջագոյն պարզեւեցեալ , չունի զտեղութիւն իւրոյ ։ Քանզի բանին ունի զնուաճութեան իւրոյ , կարէ պահանջել

Ջել զխոհարէնն . և առնուլ զպարգեւատուն , զի վճարիցէ ինքեան զանկեալ՝ումէն , զոր ա֊ րար , և պարգեւատուն պար֊ տուսդն հատուցանել զխոհա֊ րէնն , և վճարել զվնասն , զոր արար ։ Բայց զպարգեւեցեալ ինն այլում տալով ոչ պատե֊ ճա՛ն ի պարտուցն , զորս պար֊ տ ։ Նոյնպիսի պատահման պար֊ գեւումն , որ եղև առանց տու֊ չտե՛ն նմին , հաղի՛ զասն ի նոտա֊ նանէ ։ Բայց որպէս պարտուկ կատարել զնոտանացումն , այսպէս և պարտուկ հատուցանել այն֊ միով , որում եղեւ պարգեւումն առանց տուչտե՛ն նմին ։

Պարգեւումն , որպ և ընդ֊ հուպ ասացաք , և յայտնի պար֊ տուց , որ լինի հաւանդաւանին , և միով շարժմամբ ոգւոյ միում , կամ բազմաց , աւելի քան զուե֊ հարիւր ի տալականն ոսկիս , որ քան առ այն աւելին չէ հատ֊ ուածոն , այսինքն , աւելին այն չէ հաստատուն ։ Ասուն կալէ ի պարգեւատո՛էն յետս պահան֊ ջել ։ Բանզի այսպէս սահմա֊ նեաց օրէնք ։ զիսի մարդ՝ոկք ան֊ կոհեմ պարգեւատո՛ւքէ մեր֊ կայացանիցեն զինքեանս , եւ զինքեանս աղբատացուցանիցեն Այնմայն , եթէ առնպիսի պար֊ գեւատո՛էն ծանուցեալ , և զեկուցել նոցէ ղատաւորն դրոմք , եւ լեալ նոցէ հատհատո՛անուքէ ղատաւորն ։ կամ հայատատե֊ ցեալ նոցէ երդմամբ , կամ եղեալ նոցէ մի՛ բարեպաշտ պատճառ։ կամ մի ազատելոյ զգերնս , կամ մի վերանալոյ զտունս , և զշէնս այրեցեալս , կամ ա՛ե֊ րեցեալս , կամ ի՛ հրեղեհատուո֊ ցումս բարեպատուէից , և ե֊ կակտեաց , կամ ի հրաժարումն երա՛ւանց , զեթ յոտացելոյ , կամ եթէ լինիցի ի դքսաց պա֊ տերազմի ի յաւուրս բարեաց իւրեանց , կամ ի բարեաց , զոր առացան ի յարդ-ար պատերազ֊ մի ։ Ի պատահմանս այսոսիկ վերոյատացեալ պարգեւումն հաստատո՛ւն է ։ Բանզի օրէնք ոչ կարեն ոտգելոյ զաւետա֊ րանական կատարելոյ՝էն , և զվերահաստատումն , որ լինի ձի բարեպատուէից , և երախտեց ։ Իսկ արտաքոյ ասացեալ պա֊ տահմանց , որպն առ աւելին , նմա , որում եղև վերոյատացեալ պարգեւումն , պարտաւո՛ուն յետս դարձուցանել զաւելին զոյն , յորժամ պահանջի ։ Բանզի նո֊ գեւումն , որ է՝ անհատատատուն , յետս դարձուցանելի է՝ , յորժամ պահանջի ։

Ոչ պարգեւեն ումեք զիր ինչ , հանդերձ յոտատով վերատատանալոյ զիր ինչ յայնմանէ , որում պար֊ գեւեն , հատատատուն է՝ պղտեն , եթէ լինիցի բացատձակատ՝ , այ֊ սինքն , եթէ ի՛ պարգեւելն ոչ պարտաւո՛անդ-նոյնն զանձն զոյն , որում պարգեւեն , վերահատատ֊ ցանել ինքեանց զայլ ինչ . Թէ պէտ իսկ ոչ վերահատատուցանիցի ինքեանց նո ինչ ։ Բանզի պղ֊ գեւումն , որ բազատձակատ՝ լինի ,

հատ֊

հաստատուն է: Ասեն յոմանս նա, որ արար զոյնպիսին պարտ գեւումն, ոչ կարէ յետս պահանջել զինն պարգեւեցեալ: Եւ թէպէտ յետս պահանջիցէ, առնայն նա, որում եղեւ սոյնպիսի պարգեւումն, ոչ պարտաւորի յետս դարձուցանել զինն, որ ինքեան պարգեւեցաւ: Կանդղն նա, որում եղեւ հաստատուն պարգեւումն, ոչ պարտաւանի յետս դարձուցանել զինն, որ ինքեան պարգեւեցաւ, թէպէտ անիրաւաբար յետս պահանջիցի: Կանդղն նա, որում պարգեւեցաւ նուիրեալ, տուագն զոհերում է վերայ սմին: Որ որ ունի զոհերումն՝ նմա նուէր եղեալ, ոչ պարտաւանի զնա այլում վերահատուցանել: Կանդղն ասի զի կարէ պահել առնել զինն նա: Իսկ եթէ պարգեւն ոչ լինիցի բացարձակապէս, այլ թէեւ՝ և հանդերձ պահանջմամբ, զի այլ ինչ վերահատուցանիցի: Յոմանց ասի եթէ ոչ կարէ պահել զինն, և ոչ վերահատուցանիցի նմա այն, զոր պատուհասելոյն վերահատուցանել նա, որում եղեւ պարգեւումն: Կարէ յետս պահանջել նմին զինն պարգեւեցեալ: Ասեն նա, որ արար զոյնպիսին պարգեւումն, եթէ յետս պահանջիցէ զինն պարգեւեցեալ ոչ մեղանչէ: Ո՛չ ի ոչ առնէ զանց յոտնէ:

Յորժամ պարգեւէ ումեք նուիրեալ, եթէ լինիցի մոլորումն՝ ի տեսականն, ի նախապատուականն, և ի դէմս՝ որ պատճառի, պարգեւումն չէ հաստատուն: Կանդղն զի տեսականն և դէմս՝ որ պատճառն շարժէ զպարգեւատուն: Ասեն եթէ լինիցի մոլորումն շուրջ զտեսականն, և նախապատուականն պատճառաւ, եւ թէ ոմանք պարգեւեցեալ զդէմսն՝ որ պատճառ եղեալ: Ասեն որոյ ոչ ձեւացուցին զինքեանս այլքաւոս, և այսպէս պատրեալ զմոլորեցին, տուագն, և հանգերձ քեցին զբաղումն ինչ, և տակայն խնդապէս չէին աղքատք, պարտ էանդրէն զօտացեալ, և դիանգերձ քեցեալ նմա յետս դարձուցանել. կամ բաշխել այլոց աղքատաց, որք խնդապէս են սոյնպիսիք: Կանդղն եղեալ՝ մոլորումն շուրջ զտեսականն, և նախապատուականն պատճառաւ: Ո՛չ ի առնումն տեսականն, զէմսն՝ որ, նախապատուականն, և շարժողականն պատճառէ՝ աղբատութենէն, որ ոչ զոյ. այլ միայն ձեւացուցեալ է՝: Կամ եթէ ինչ մոլորումն շուրջ զերկրորդականն պատճառաւն, և ոչ շուրջ զնախապատուականն, և տեսականաւն, յոմանց հաստատուն է՝ պարգեւումն: Կանդղն զի

ղն յայնժամ եհաս ինանի, թէ ոչ դեռ ատեն ունեցեալ է՝ ղխոստովանելի պարգեւելոյ: Որպէս յայտ է՝ ի յաստացելոյն: Ասի նա, որում եղեւ սովսպիան ոչ դեռ ատեն ունեցեալ, թէ ախէր մեղաց եղեալ եցէ ի ձեռացուցանն, և ինդծուան երկրորդականն պատճառի, սակայն ոչ պարտաւանի ի յետս դարձուցանել զինն պարգեւեցեալ: Պանդղ յորժամ հաստատուն է՝ պարգեւումն, յայնժամ նա, որում եղեւ պարգեւումն, ոչ պարտաւանդի յետս դարձուցանել զինն պարգեւեցեալ: Ասի նա, որ է՝ Ձրնա ընտ աղքատ, և չքաւոր, եթէ ինդծեցէ զարբուծել ի զարժելոյ զինդրնիկ ի գուծ, և ի յողորմութի, որ ասէ մեղանչէ, քանզի առնէ զինդծաւորութի, և ինդծաւորութիք իւրով ապրի, և խաբէ զինդրնիկ. սակայն ոչ պարտաւորն յետս դարձուցանել զողորմութինն, զոր ընկալաւ ի յողորմածէ, ի ձեռացանելոյ զինդրնիկ ի նմա: Պանդղ ի նմա դատանի տեսական, և գինաւոր պատճառ, զի լինիցի ողորմութի: Պանդղ տեսական, և գինաւոր պատճառ, զի լինիցի ողորմութի, է՝ չքաւորութի, և կարօտութի Ձրնտոտ աղքատի: Զոր ի նմա դատանին ասք:

Յաղագս պատուհասանաց, նորա կարէ յետս դարձուցանել պարգեւումն:

Պարգեւումն, որ լինի ի մէջ կենդանեաց, այսինքն, զոր առնէ ոք կամելով, զի մինչ կենդանի է, իր նա բացարձակապէս ինչ այլոց, եթէ ոչ լինիցի եկեղեցեաց, վանուիցէ, հիւանդանոցաց, կամ այլոց սովսպիսեաց, կամ եթէ ոչ իցէ վերահատուցական, կարէ յետս դարձուցանել յերկիս պատուհասնա: Ասի կարէ յետս դարձուցանել պարգեւումն, թէ պէտ առեցեալ ինչ նա պարգեւեցեալ այնմիկ, որում եղեւ պարգեւումն. եթէ նա, որում եղեւ պարգեւումն, լինիցի դատ ընդդէմ առեւրեալն, և երեսս առուհուաց: Որպան, եթէ առնիցէ պարգեւատուն իւրում զկարծ, զանողորմ, և զպատիժ անխրատուելի. եթէ ընեղեալն չքաւորութիք, և աղքատութիք ոչ կերակրիցէ, և դարմանիցէ, և եթէ զայլս սովսպիսի ինչ առնիցէ: Ըստ այս մանաւանդ ի մանաւանդ՝ զորդւոց, որք զանց առնեն կերակրել, եւ պահել զչքաւոր ծնօղս իւրեանց, որք ինքեանց պարգեւեցին զնա: Պանդղ կարծ ապերախտութի ածանի է՝ սովսպիսի պատճառ: Ասեւ անհատատուտ է՝ դաշն այն որով այսպէս լինի դաշնակցուի, զի պարգեւումն ոչ կարիցէ յետս դարձ-

ի ենթադրել, թէ չնորհեալ նոցէ պանծացոյս այնմիկ, որում արարեալ է՝ զպարգեւատուութեն: Արդ ապեւորութիս այս նաև ունի զտեղի ի կտակի վճռուհայեցմամբ առ անձն այն, որում լինի պարգեւատուութէ ի ձեռն կտակի: Որպէս, եթէ ընկեցեալ կտակարարն առնիցէ զնանր անհրաժուութէ. զի ըստ նոսա. եթէ մարմնականապէս գիտիցէ զկին նը: Պանդն և այնպիսի անձն արժանի է՝ ընդմանէ յետս դարձուցանիցէ նմին այն, որ պարգեւեցաւ նմա ի ձեռն կտակի: Այլ վարդապետութիս այս ոչ ունի զտեղի ի պարգեւատուութիս, որք լինեն եկեղեցեայ թէպետ առաջնորդք, և եկեղեցականք նոցին ապեւորութէ, և երախտաւորութէ լինին ձեր շահաբերութէ, օգտի, և բարւոյ հոգւոյ պարգեւատուին, և կտակարարի: Այսու չէ հայելի ի յայսպիսեսիս առաքինորդաց, և եկեղեցականաց. այլ ի շահ, և ի յօգուտ հոգւոյ: Արդ ոչ կորուսանի շահ, և օգուտ հոգւոյ, թէպետ նոցին ապեւորութէ, և երախտաւորութէ առաքինորդք և եկեղեցականք: Պանդն շահ, և օգուտ մեր ոչ կախեալ ի յերախտաւորութէ, և ի յապեւորութէ մերմէ նց, այլ լինին մեզ ի մոռացութէ նը, որ երախտաւորութէ նոցին նորա, և թէ աներախտաւորութէ: Վասնզեալ, զի պարգեւատուութէ

դարձուցանել ձեզ ապերախտութէ: Պանդն անբան է՝ սոյն պիսի դաշն: Սակայն ապերախտութէն պարտի ցուցանել ի դատաստանն առաքի դատողի: Ասատի յոյժ ապերախտութէ ցուցանի ի դատաստանի, և վճռէ դատաւորն, զի նմն պարգեւեցեալ յետս դարձուցանիցէ. յայնժամ նա, որում եղեալ է՝ պարգեւումն, պարտի զին պարգեւեցեալ հանդերձ ընկալեալ պտղովք նորովք: Պանդն ոչ կարէ ոք պահել առ ինքն զինն զայն, որ պարտի յետս դարձուցանել: Յոյժ պարգեւատուն զիտաց զպատճառս, վասն որոց կարէր պարգեւումն յետս դարձուցանել. սակայն զպարգեւումն ոչ դարձոյց յետս, այլ լռեաց զատացեալ պատճառս. յայնժամ ժառանգք նմնպիսի պարգեւատուէ յետս մահուանն նը ոչ կարեն յետս դարձուցանել զնպարգեւումն: Պանդն յայնժամ, մինչ պարգեւատուն զինն զատաց զպատճառս, վասն որոց կարէր պարգեւումն յետս դարձուցանել. սակայն ոչ դարձոյց յետս. այլ լռեաց զպատճառս, ենթադրի, թէ չնորհեաց զայնոսիկ, որում արարեալ է՝ զպարգեւատուութէ: Յակ եթէ անպիտեալ, և անգիտացեալ եղեալ եցէ զատացել պատճառս, յայնժամ ժառանգորդք կարեն յետս դարձուցանել զպարգեւումն: Պանդն յայնժամ ոչ կա-

թիւք, որք լինին եկեղեցեաց, նախապատուաբար լինին Ա.Յ: Օ ի նախապատուաբար լինին ձիս պատճէնք զԱՅ: Ա.րդ Ա.Յ ոչ կարէ լինել երախտաւոր: Ասան պարգեւատուքիւք, որք լինին եկեղեցեաց, ոչ կարեն յետս դարձուցանել: Ա.յնանայդ չէ յետս դարձուցանելի պարգեւատուքիւք, որ՝ վերահասուցեալքն, այսինքն, որ լինին վասն երախտեաց, և բարեխոսութեց, որք ձրի, և առանց պարտաւորութեն եղեալք են, և որք իւիք եղանակաւ զուգահասաւալք են պարգեւատուքեն, ոս լինին: Ա.նպէս սոյնպիսի պարգեւատուքիւն առնել վերահասուցեալ է՝, քանզի պարգեւքս, այսինքն, առնել է՝ երախտաւորութիւն, և աներախտաւորութիւն, քանզի պարգեւատուքիւն: Ա.րդ պարգեւատուքիւն հատուցանելոյն վերահասուցեալքն, յորժամ՝ ի պարգեւման բացայայտութիւն յիշեն երախտիսն, որք եղեալք են յառնեալ, որում լինի պարգեւքս: Կամ յորժամ յայտ է՝, թէ եղեալք են երախտիք. կամ յորժամ է՝ առ ընկերսն զերախտեաց:

Կրկնոցդ կարէ պարգեւքս յետս դարձուցանել, յորժամ նոյ, որք ձիս ոչ ունելոյ զդրամս, զմեծ մասն բարեաց երեսանց պարգեւեցին այլոց, յետոյ ծնանեն զաւակք: Ա.նդն որք առնեն զսոյնպիսի պարգեւքս, առնեն զնա ընդ այսմ լրեալ թէ՝ պարգեւքդ, պարգեւեալք, եթէ ոչ ծնանիցին մեզ զաւակք: Օ ի այսպէս պատահեր-ին, և յորինեն օրէնք: Սոյնպիսի պարգեւքս եթէ եղեալ նոցէ օտարականն, բռնանդ-ալին կարէ յետս դարձուցանել: Ա.նդն խոհեմաբար այսպէս մեկնին այն լրեալ թէ՝ ոմն թէ, ընդ որում եղև սոյնպիսի պարգեւքս: Կամ եթէ եղեալ նոցէ ումեք ելանողաց, այսինքն, հօր, կամ պապի, կամ եկեղեցեաց, կամ բարեպաշտ պատճառաց, կամ այլոց սոյնպիսեաց այնքան կարէ յետս դարձուցանել, որքան հարկաւորէ՝ առայս, զի որդիքն ունիցին զօրն նաւէտ ժառանգութեն: Օ ի՛ ի սոյնպիսի պատահիմունս զասացեալ լրեալ թէ՝ այսպէս մեկնէ խոհեմ դատաստան: Ա.յլ առաքնորդք եկեղեցեաց, և վանորէից լաւագոյն առնեն, եթէ զբաղդն հատուցանիցեն, և յետս դարձուցանիցեն: Ա.նդի գործս այս է՝ չինուքի հաստատելոյ, բարձիչ խոտորուքեց, և սերմանիչ խաղաղուքե: Որք արարին զոսկնսիսի պարգեւքս և՛ ի պարգեւեն եւրեանց բացայայտ ոչ արասցեն զվէրոյատացեալ լրեալ թէ՝ թէպէտ եղև-ուան ոչ յետս դարձուցանել զպարգեւատուքե եւրեանց, և եղև-մանէ զնորէն պարգեւատուքե եւրեանց հատատեսեցին. սակայն՝ ի ծնանել զաւակաց, տակաւին կարեն յետս դարձուցանել զպարգեւատուքե

Թիւն եւրեանց ։ Քանզի ընդերմահբ եւս նեբատրութիւն պատրաստակի առացեալ Թէոփիւն ։ Բայց եթէ զոմնոցին Թէոփէ ի չերդնուն բացատրութիւն գրացաւերժեցին , եւ արուաքսեցին , յայնժամ ոչ կարեն յետս դարձուցանել զպատրաստութիւն եւրեանց ։ Քանզի պատրոն կատարել զերդումն եւրեանց ։

Երդում կարէ յետս դարձուցանել պատրաստութիւն, զոր առնէ հայր ընդդէմ զաշխոծոն հայրական բարեպաշտութէ ։ Օ՛ր օրինակ, եթէ հայր առնիցէ զայնպիսի պատրաստութիւն ։ Եթէ որդիք զրկին ի նոյ քինամոյ ժառանգութէ ։ Քանզի նա՝ անառակ , եւ յոյժ վնասակար պատրաստութիւն ։ զի յոյժ վնասէ զաւակաց ։ Ասսն որդիք զրկին մահուանն հօր եւրենց կարեն յետս դարձուցանել զոյն պիսի պատրաստութէ ։ Եթէ պէտ երդմամբ հաստատեալ նոքա ։ Քանզի ոչ վայելէ վարել երդմամբ զիւ ծանրագոյն վնասելոյ զաւակաց ։ եւ վա՜ զրկելոյ զնոսն ի յօրինաւոր ժառանգութէ ։ Որդիք նաև ի կենդանութէ հօր եւրեանց կարեն յետս պահանջել զառաջեալ պատրաստութէ ։ Քանզի Թէպէտ օրինաւոր ժառանգութէ յառաջ քան զմահ հօր , ոչ պարտ որդւոյ երթալ տալի ։ սակայն պարտի նմա երթալ պահելի ։ Օ՛ն չէ զրկելի , այլ՝ պահելի ։ զի յետ մահուանն հօր , ժառանգիցէ զնա որդի ։ Ասսն եթէ հայր զրկեցէ զբաժնս , կարէ բռնատուել , եւ հանկուսրոել ի յորդոյ ի ձեռն դատաստան ։ զի պահեցէ զօրինաւոր ժառանգութէ , զի ու զկնի մահուանն հօր զրկեցեալ մնայցէ որդի ի յօրինաւոր ժառանգութէ ։

Պաղատս պատրաստութեան , որ լինի պատճառաւ մահուանն ։

Երդումն , որ լինի պատճառաւ մահու , ի՝ այն , որում ոչ այնպէս պատրաստէ , թէ կամի ։ զի նախքան յետ մահուանն նորոյ չորեցեալ նրն նոքէ այլոյ ։ Ասսն որ սոյնպէս պատրաստէ , պատրաստեալ ընդ զայս զինն մահուանն նոյ ։ կամ այսպէս ։ պատրաստեալ ընդ զայս , յորժամ մեռայց ։ կամ այսպէս , պատրաստեալ ընդ զայս , զի երկնչիմ զնս այժմ դալ մեռանելոյ , ասն պատրաստել պատճառաւ մահու ։

Սոյնպիսի պատրաստութէ ի չեր պնս պատահմունս կարէ յետս դարձուցանել ։ Կամ կարէ յետս դարձուցանել , եթէ նա , որ ա պատ զպատրաստութէն պատճառաւ մահու , յառաջ քան զմահ նորա փոշմանեցաւ , եւ կամեցաւ յետս դարձուցանել զպատրաստութէն նոր ։ Քանզի ինեղոյն սոյնպիսի պատրաստութէ պատմունակի այս լինել Թէոփէ , եթէ ոչ յետս դարձուցանիցի յառաջ քան զմահ ։

Քանզի եթէ՝ ի պարկեշտու-
թենէ ոչ ճեպեցէ իշխանութեան
յեաս դարձուցանելոյ զնա յա-
ռաջ քան զհար, եթէ կամիցի
պարկեշտուն, յանխժամ պար-
գեւատուէ ոչ ասի պարկե-
շտուէ պատճառաւ մահու, այլ ասի պարկեշտու-
թե՝ ի մէջ կենդանեաց: Ուստի
որ պատ զպարկեշտուէնն
պատճառաւ մահու. եթէ զնա-
գեւեցեալ հին այլում պարգե-
ցէ. լինի նշան, թէ յեաս դար-
ձոյց զպարկեշտուէն իւր:
Աղաղակէ այս, որում ոչ կա-
ցէ յեաս դարձուցանել զպար-
գեւատուէն, որ եղև պատ-
ճառաւ մահու, ճեպ մինչև
՝ի մահ պարգեւատուէն. և՝ ի մե-
ռանիցին պարգեւատուէն, անշն-
չանայ և նա նմին:

Երկրորդ կարէ յեաս դար-
ձուցանել պարգեւատուէն,
որ եղև պատճառաւ մահու,
եթէ պարգեւատուէն եղև՝ ի
մերձակայ վտանգի, յորմէ ոք
երկեաւ՝ ի մահ հանել, և նա,
որ պատ զպոյնսկան պարգե-
տուէն զերծաւ՝ ի յատուցեալ
վտանգէ: Քանզի սոյնպէս
պարգեւատուէն լինի մէս եր-
կնեղի մահու: Ուստի՝ ի բա-
նել երկնեղի մահու, հատարի
լուաբար յեաս դարձուցեալ:
Ո՞չ սոյնպէս պարգեւատուէն
առնէ, որ՝ ի ծանր հիւանդու-
թե, կամ՝ ի մերձակայ պատե-
րազմի պարգեւէ պատճառաւ
մահու: Ուստի յեաս զերծման,
և ազատման՝ ի հիւանդութե,
և՝ ի յորդայէ պատերազմի,
հատարի պարգեւատուէնն
լուաբար յեաս դարձուցեալ:

Երրորդ կարէ յեաս դար-
ձուցանել պարգեւատուէն,
որ եղև պատճառաւ մահու,
եթէ նա որում եղև պարգեւա-
տուէն, յառաջագոյն մեռա-
նիցի, քան զպարգեւատուն իւր:
Քանզի՝ ի մեռանիլ այնր, որում
եղև պարգեւատուէն պատ-
ճառաւ մահու, խափանի պար-
գեւատուէն ունայ յեաս դար-
ձուցեալ հրամանատ օրինի,
և՝ ի կատակ պատահի: Սակայն
խոստացումն, և պարգեւատու-
էն, որք լինին՝ ի մէջ կեն-
դանեաց, և որք ոչ լինին պատ-
ճառաւ մահու, այլ բացատ-
ձակապէս, ՝ի մեռանել այնց,
որոց եղեալք են. հաստատունք
ունին: Քանզի անցանէն ա-
ժառանգորդս:

Պարգեւատուէն այս պէտ
է լինել առ նուիրեալ ոք: Ուս-
տի ոչ կարէ լինել առ բացայիչս,
եթէ ոչ՝ ի ձեռն հրեշտակի, և
պատգամաւորի առ այս շարու-
կարգեցելոյ, և ստհմանեցելոյ.
կամ՝ ի ձեռն նմանակի, և ձգող:
Ո՞չ ի սոքա կարեն զպակասուէն
նեղկայուէն լցուցանել:

Ընդունակ ամենեքեան, և նո՛
միայն կարեն պարգեւել պատ-
ճառաւ մահու, որք կարեն առ-
նել զկատակ. բայց՝ ի յընտանա-
կան որդւոյ. որ թէպէտ ոչ կա-
րիցէ նո՛ւնք կերպիւ առնել զկատակ
այնու

Յաղագս պատուհասին Աստուծոյ, և եկեղեցւոյ:

Ընդ ընտրեցեալսն ձրի ումեք զիր ինչ՝ ի վարուցն առ բացորոշեալ ժամանակ ինչ, յառաջ քան զլրումն տնկոցն ժամանակին, ոչ կարեն զնա ապահանջել: Քանզի եթէ ապահանջեցեն, և առնեցուն զընտրեցեալ նոքա, յառաջ քան զլրումն բացորոշեալ ժամանակին, առնեն զանիրաւութեան այնմիկ, որում ընտրեցին: Քանզի առնեն ընդդէմ նոցա այնր, որում ընտրեցին: Ո՞ի նմա, որում ընտրեցին, ի ձրի ընտրմանէ առացեալ զիրս՝ զոր վարեցի ընտրեցեալ նոցա, մինչև ի լրումն բացորոշեալ ժամանակին: Քայց եթէ նոքա ընտրեցեալ յառաջ քան զլրումն բացորոշեալ ժամանակին, լինիցին հարկաւոր այնոցիկ, զոր ընտրեցին զնա՛ ի վարուցն առ բացորոշեալ ժամանակ ինչ, յայնժամ զոր ընտրեցինն զնա, կարեն ապահանջել, և առնուլ զնա յայնմանէ, որում ընտրեցին, յառաջ քան զլրումն բացորոշեալ ժամանակին. առանց առնելոյ զանիրաւութիւն: Ո՞ի ի սոյնպիսի դաշնակցութենէն խափանեն, և ապրուսանին, այսինքն ապրիսանին այս լռեալ թէութէ, այսինքն, եթէ ոչ լինիցին հարկաւոր Տէր ետուն. յառաջ քան զլրումն բացորոշեալ ժամանակին Յորժամ սոյնպիսիսքար ընտրեցեալ

Ողջամտութենէն է՝ ընտրուածոյ ընծայ, որով ոք ընտրէ, և տայ ձրի ումեք զիր ինչ, զի վարիցի նովաւ առ բացորոշեալ ժամանակ ինչ, և՛ ի լրումն այնր բացորոշեալ ժամանակին զիրն զայն Տէր ետուն հարուցանիցէ: Այսպէս սահմանի, է՝ դաշն, որով ընտրեալ ինչ շարժելի, կամ անշարժելի, որքան առ վարուցն մնայն, ձրի ումեք ընտրեցեալ ինչ, որ բացատրեսցի: կամ նեղատրաքար բացորոշի: Նաքացատրեսցի. ո՞րպէս. Եթէ ոք ասիցէ, ընտրեմ քեզ զերծնվարս զայս, զի վարիցիս սովաւ զամիս մի, կամ զամ մի, կամ զշաբաթ մի. կամ զօր մի: Քանզի յայսոսիկս դնի սահման ժամանակի, և յայսոսիկս սահմանի ժամանակ: Նեղատրաքար. ո՞րպէս, եթէ ոք ասիցէ, ընտրեմ քեզ զերծնվարս զայս, զի վարիցիս սովաւ, մինչև հասանիցես ի տուն քո: Քանզի առանց յայնոսիսկս ոչ սահմանի ժամանակ. այլ անյայտաբար, և չիմացաբար. այսինքն, սահմանեն, և բացորոշին այնքան ժամանակ, որքան հարկաւոր է՝ ըմ ժամանելոյ ի տուն:

Յաղագս վարուցմասորութեանէ, հայցատորութեանէ, և պահեստից:

Ընտրեցեալ ոք ի ձրի ընտրմանէ զիր ինչ, զոր ոչ կարեն ապահանջել, մինչև ի լրումն բացորոշեալ ժամանակին, զոր ընտրեցին, և ոչ ի ժամանակի ինչ յառաջ քան զլրումն բացորոշեալ ժամանակին, զոր ընտրեցին: Ո՞ի ի նմա, որում ընտրեցին, ի ձրի ընտրմանէ առացեալ զիրս՝ զոր վարեցի ընտրեցեալ նոցա, մինչև ի լրումն բացորոշեալ ժամանակին: Քայց եթէ նոքա ընտրեցեալ յառաջ քան զլրումն բացորոշեալ ժամանակին, լինիցին հարկաւոր այնոցիկ, զոր ընտրեցին զնա՛ ի վարուցն առ բացորոշեալ ժամանակ ինչ, յայնժամ զոր ընտրեցինն զնա, կարեն ապահանջել, և առնուլ զնա յայնմանէ, որում ընտրեցին, յառաջ քան զլրումն բացորոշեալ ժամանակին. առանց առնելոյ զանիրաւութիւն: Ո՞ի ի սոյնպիսի դաշնակցութենէն խափանեն, և ապրուսանին, այսինքն ապրիսանին այս լռեալ թէութէ, այսինքն, եթէ ոչ լինիցին հարկաւոր Տէր ետուն. յառաջ քան զլրումն բացորոշեալ ժամանակին Յորժամ սոյնպիսիսքար ընտրեցեալ

ցեալ նմին ի լրման բացորոշեալ ժամանակին պահանջի ի ՏԷ նուագ, յայնժամ նմա, որում եղեւ սոյնպիսեան շնորհուածս, պարտ է անդր հաստուցանել զնա Տ֊ն նուագ։ Քանզի նմին Տ֊ն նուագ հաստուցանելոյ է՝ յորժամ օրինաւոր պահանջի ի ՏԷ նուագ։

Հայցաստուածն է՝ դաշն, որով շնորհն ինչ եւս ևս, զի վարիցէ նոսեա, այնմիկ, որ հայցէ, և խնդրէ զնա։ Բայց ոչ բացորոշի, և սահմանեալ ժամանակ ևս այլ ձրի շնորհն հայցողին, և խնդրողն։ զի վարիցէ նոսեա, մինչև չեւ պահանջիցէ շնորհիչն բացատրապաշտս։ կամ նեղատրաբար։ Բացատրապաշտս։ ո՞րպէս։ եթէ շնորհիչն բերեալ խնդրիցէ զինն շնորհեցեալ։ Նեղատրաբար։ հի՛ դաշն։ եթէ շնորհիչն զինն շնորհեցեալ այլում տայցէ, կամ վաճառիցէ։ Օ՛ն, որ սոյնպիսեաբար շնորհեցաւն, յորժամ պահանջի ի ՏԷ նուագ, նա, որում եղեւ սոյնպիսի շնորհուածս, պարտ է անդր հաստուցանել Տ֊ն նուագ։ Քանզի նմին հաստուցանելոյ է՝ Տ֊ն նուագ, յորժամ պահանջի ինոսեա։ Դաշնակցութի՛ւն այս զնաւագանն ի վարուցիասորութէ։ Օ՛ն ի վարուցիասորութէ բացորոշի ժամանակ։ և շնորհիչն ոչ կարէ պահանջել զինն շնորհեցեալ յառաջ քան զլրումն բացորոշեալ ժամանակին։ և նա, որում եղեւ շնորհուածս, ոչ պարտ է անդր հաստուցանել զինն շնորհեցեալ, յառաջ քան զլրումն բացորոշել ժամանակին, եթէ անկարճ ապահանջիցի։ իսկ ի հայցաստուածէ ոչ բացորոշի ժամանակ ևս։ և շնորհիչն ոչ պարտ է սպասել իմիք ժամանակի, այլ կարէ պահանջել զինն շնորհեցեալ, յորժամ կամի։ և նա, որում եղեւ շնորհուածս, իսկոյն պարտ է անդր հաստուցանել զինն շնորհեցեալ, յորժամ պահանջի։

Պահեստն է՝ դաշն, որով ոք ինչ ուրեք ած անդր ի, և տի պահելն, այսինքն, զի պահիցի, և յորժամ խնդրէ, և պահանջի, ամբողջ հաստուցանիցի։ Խոն, որ ած անդր ի, և տի, զի պահիցի, հաստատակաբար է՝ չարժելի ևս, կամ զինքն չարժօղ։ Որպիսի՞ն։ ասի։ արծաթ։ հանդերձ, անի, անասուն, և այլք սոյնպիսիք։ Կա՛յ, որում տուեալ եղեւ ոք ինչ, զի պահիցէ զնա՛, և յորժամ պահանջի, զնա՛ ամբողջ հաստուցանիցէ, ոչ կարէ վարիլ նմա՛ն։ Քանզի չէ տուեալ նմա՛ն, զի վարիցէ նմա՛ն, այլ զի պահիցէ զնա՛, և յորժամ պահանջի, ամբողջ հաստուցանիցէ։ Ասա՛ եթէ վարիցէ նոսեա, մերանչէ, և պարտ անդր վճարել վճաստս, եթէ եղեւն։ Ասիսն եթէ խոհեմաբար, և բարւոք խոհեմութեամբ ենթադասիցէ, թէ ոչ լինի անհատոյց Տ֊ն նուագ։ այլ լինի նմա՛ն հատոյց, եթէ վարիցէ նոսեա, յայնժամ ոչ մեղանչէ, եթէ նոսեա՛ վարիցէ։ Քանզի յայնժամ ոչ ճշմարտի, թէ վարի

Այլոցն պատուիրանացն Աստուծոյ, և եկեղեցւոյ: 183

Ոչ միայն, որք պարտականք են պահել զիրս օրհնութեան, այլ ամենքին, որք տունեցեալք են ի գիրս, կամ ի պահ, կամ ի վարուցն, և կամ վարձիւ, եթէ պղեղոտեսցեն, և Տուողացն պահեցեն զնա, այնպէս եթէ ի ձեռն անզգուշութեան, և Տանուդ Ծուլութեան իւրեանց զինեն պատճառս կորստեան նոցին, և եթէ Ծուլութիւն այս է՝ Ընծաբանօրէնն, և մահացօրէնն մեղադրելի, յայնժամ պարտաւանդ-ինն հատուցանել զայն, զոր կորոյս Ծուլութիւն նոյ, որք ի պահելն զօրութեան նոցա այնքան Ծուլացան, եթէ անկան ի նեղութիւն օրինական մեղադրելու եթէ, այսինքն, ի պահելն զօրութեան նոցա այնքան Ծուլացան, եթէ անկան ի նեղութիւն օրինական մեղադրելու եթէ՝

Թևադոյն : Ճաստէ՝ այն , որ առնէնէին է՝ անբան . և որով ոչ առնէ զայնպիսին նը , զոր ոչ առնէ նա՛ , որ բանաւորութիւն ընդունայ : Օ՛ր օրինակ , եթէ ոք դնիցէ՛ ի հրապարակական տեղւոջ զիրն զայն , որ յանձնեցեալ է՛ ինքեան , զի պահիցէ զնա՛ , թէպէտ առնիցէ զայս առանց վերանկատման : Որ այնպիսի զայնպիսի ծուլութիւն , վնասոյ կորոյս զիրս օտարականաց , զորս պարտէր պահել , պարտական դանդի հատուցանել զնոսա : Այլ զանգի արար զծանրգոյն ծուլութիւն , և զայնպիսի ծուլութիւն, որ է՝ յոյժ դատապարտելի: Այնա՛ նաև՛ անդ եթէ վերանկատմամբ, և խարդախութիւն արար : Թէ՛ Թևադոյն ծուլութիւնն է՝ այն , որով ոք առնէ զայնպիսի նը , զոր ոչ առնեն անձինք զգաստք : Այլ զան , եթէ ոք դնիցէ՛ ի սենեկի իւրում զիրն զայն , զոր պարտի պահել . բայց զանփոյթ առնիցէ փակել զդուռն : Յոյժ պահեստատրութիւն է՝ շահատէտ, և լինի՛ նյօգուտ այնոցիկ , առ որս լինի պահեստատրութիւնն , յայնժամ նք , որք՛ ի պահելն զնոս օտարականաս , զորս պարտին պահել , առնեն զԹևադոյն ծուլութիւն . և այսպէս կորուսանեն զնս , պարտաւանդ՛ին առնել զհատուցումն : Այնոյն որ զնոր իւր տայ այլում՛ ի պահեստ՛ ի յօգուտ , և՛ ի շահատէտութիւնն այնր , որում տայ՛ ի պահեստ . նաւսի , զն նր իւր ունձ՛ զգուշ շութիւն , և զպատուհասն պահնցն : Թևադոյն ծուլութիւն՝ այն , որով ոք առնէ զայնպիսի նը , զոր ոչ առնէ զտուդանդ : Օ՛ր ոք զօտարականն նրն , զոր պարտի պահել , դնիցէ՛ ի սենեկի իւրում և փակիցէ զդուռն բայց զանց առնիցէ փութալ ձեռնամբ , ա՛ր դեօթ բաւուք փակեցեալ նցէ դուռն : Յոյժամ պահեստատրութիւն՝ շահատէտ այնոցիկ , առ որս եղեալ է՝ , յայնժամ նք, որք՛ ի պահելն զնոս օտարականաս զորս պարտին պահել . առնեն զԹևադոյն ծուլութիւն , պատանդ՛ին առնել զհատուցումն: Եւ այս այնու , զնոյն կարիցեն առնել զնոյն պատուհասդ՛ին այնոցիկ, առ որս եղեալ է՝ պահեստատրութիւն:

Յոյժամ նք , որք պարտական են պահել զնոս օտարականս , ՛ի պահելն զնոսա առնեն զնոյն զգաստութիւն , և զգուշութիւն , որ կարէ մարդ՝ կօրնէն լինել, ոչ պարտաւանդ՛ին առնել զհատուցումն , եթէ պատահաբար կորիցեն նոքա՛ն այնոցիկ : Այնոքիկ չունեին զմեղայնութիւնն նոչ : Այնպիսիքն որպէս զի ձանաչեցին , թէ չէն պարտականք առնել զհատուցումն , ՛ի դ՛ի՛ւանի խղճմտանաց բան՛ական է՝ վկայութիւն ուղիղ խղճմտանայ : Այն՛ ՛ի դ՛ի՛ւանի դ՛ատաւ՛որաց խնդ՛րի, զի ցուցանիցեն զանմեղութիւն , և զանմեղայնութիւն իւրեանց : Այսոն որ զպահեստ առաքեաց

Յաղագս փոխատուութեան։

Փոխատուութիւնն է՝ դադիր, որով տէրութիւն թողեալ, կամ չափեալ կամ չափեալ նոյն՝ ի փոխատուէն անցանել առ փոխառուն, հանդերձ պարտաւանդութեամբ վերադարձուցանելոյ զնոյնն, կամ զնմանն առեալսն, և բարութեամբ, ի ըրմանն պայմանեցեալ ժամանակին։ Խնդալ, և յաւելուած խօսելով, փոխատուութիւն հաստատակաբար լինի իբրև այնոսիկ, որք են հիւծելիք և ծախելիք։ Ի մէջ սոցա հանդահաշիւն, և հատանեցին նաև դրամք։ Քանզի դրամք թէպէտ յինքեանս ոչ մաշեցին, և կորեցին, սակայն հիւծին, և ծախելին ծախելիք։ Դադիրն ասի զայն ի փոխանակ։ զի ի փոխանն հաստուցանեն նոր այլով առեալսն։ Քանզի փոխատուքն մինն ընդ միւսում փոխի։ Օ՜ատն և ա՛ ի դրամոյ, ի պահեստի, ի վարձանեն։ և ի յայլոց տգիդադրանակ դադանց։ Օ՜ի ի փոխատուէ առելոյն իրն ի միջի առ միւսն անցանել։ իսկ ի դադիրն պահեստի, դրամոյ, և ի յայլս տգիդադրանակ, որպ յայտ է։ առելոյն իրն ի միջի առ միւսն ոչ անցանէ, այլ վարուձիս նր։ կամ միայն պահելն զնա։

Փոխատուն ապրուանդի ծա-

ատ տէր իւր, որ ինդրեացն զնա ի ձեռն հաւատարիմ մարդոյ։ եթէ պատահաբար կորիցէ նա ի ձանապարհն, ոչ պարտի անդի հատուցանել զնա ըստ ցեալ պատճառի։ Ըստ փոխելնի, զի յոյժ յամ իր ինչ ունէր պահեստուտի։ յայնժամ տէրութի պահեստատուեցեալ իրն ոչ անցանէ առ անձն այն, որ յում լինի պահեստատուութիւնն, այլ ճեայ ընդ իշխանութիւն Տ՚ն իրն, որ պահեստատուի։ վասն որոյ կարէ պահանջել զինն պահեստատուեցեալ, յոյժ ամ կամի։ Ըստ յոյժ անմեղադրելի բար կոմսին, Տ՚ն նեղում կոմսի։ Ա՛ր որոյ նա, որում եղև պահեստատուութիւն, ոչ պարտի անդի առնել զհատուցումն, եթէ իրն պահեստատուեցեալ անմեղադրելաբար կորիցէ։

Որ տայ ի պահեստ ունէր զնր ինչ, որ վարձամբ ոչ կարէ հիւծել, և ծախել, կարէ առնուլ զնր ինչ ձէս վարձան նր։ Օ՜ի վարուձն նր արժէ ինչ։ Ոչայց յայնժամ պահեստն զգենու զբաղնութիւն վարձման։ Իսկ եթէ տնտեսին իրն նցէ վարձամբ ծախելն, յայնժամ ոչ կարէ առնուլ զնր ինչ։ Քանզի յայնժամ պահեստն զգենու զբաղնութիւն փոխատուութիւն։ Ա՛ր ի փոխատուութիւն ոչ կարէ պահանջել աւելն ինչ։ Ոչայց յայնժամ կարէ պահանջել իր ինչ բանիւ դադարեցեալ վաստակոյ։

նուցանել վիճաբանի զպակաս առնել նմա, զոր ինքն տայ ։ Քանզի եթէ ոչ ծանուցանիցէ զպակասուածն նմա, պարտ է ան դր վճարել զվնասս, որչ ափով ինքնաւրինն, ըստ ոչ գիտելոյն զպակասուածն նմա, զոր ինքն էառ ։ Քանզի վիճաբանն ոչ կարէ առնել զոյնպիսին վնասս վիճաբանինն ։

Վիճաբանն ոչ կարէ ազատել ի վիճաբանէն զինն զոր ինքն էառ, զոր ինքն եառ, յառաջ քան զ քրտումն պայմանագրեալ ժամանակին ։ Քանզի եթէ պահանջիցէ, և առնուցու զինն զայն, զոր ինքն եառ, յառաջ քան զլրտումն պայմանագրեալ ժամանակն, առնէ ընդդէմ նմա վիճաբանութիւն ։ Քանզի վիճաբանն ի դաշնակցութէ, զոր կամաւորապատիւ, և անձնիշխանաբար եղև, առացեալ զինն, զի մի բնաբարիցի, և առնիցի հատուցանել զինն առեցեալ նմա, յառաջ քան զլրտումն պայմանագրեալ ժամանակն ։ Որպէս եթէ վիճաբանն լրբանայցէ պահանջել, և առնուլ զինն, զոր ինքն եառ, յառաջ քան զլրտումն պայմանագրեալ ժամանակն, մերժանէ, և պարտաւորութիւն վճարել զվնասս ։ Օ՛ի առնէ զանիրաւութէ ։ Սակայն եթէ վիճաբանն յառաջ քան զլրտումն պայմանագրեալ ժամանակին, անկանցի ի մէջ ծանր հիւանդութէ, և նման յոյժ հարկաւոր լինիցի նմա այն, զոր ինքն եառ, այնպէս թէ, եթէ ոչ հատուսանիցէ նմա ինն, զոր ինքն եառ, ստիպեալ կրէ զծանր վնասս յամաժամ եթէ պահանջիցէ, և առնուցու զինն, զոր ինքն եառ, յառաջ քան զլրտումն պայմանագրեալ ժամանակին, ոչ սեղանչէ ։ Քանզի ի ոչ-աշխատութէ ինքնասպանութէ եմ թէ նման թէ ոք այս, եթէ նա ոչ լինիցի հարկաւոր, կամ եթէ ոչ ասիցեմ, և հարկաւորիցեմ կրել զծանր վնասս ։ Քանզի ոչ ըստ ամենայնի ինձ ծանր վնասուց, և ոչ հատուսի, թէ ոչ ունի զոյնպիսի դիտումն, եթէ ոչ ստասանիցէ, և քա ղաքրիցէ զնա ։

Որչ ափով առնի զինչ յանձն առեալ կատարեալ դաշնակցութէ վիճաբանութէ, և չիցայ պատահաբար կորուսեալ զնա, ի ժամանակին հատուցանել վիճաբանութէն զինչ նոյնով բանակութէ, և պահութէ, այնինքն, պարտաւանի դինն հատուցանել զայնքան, որքան էր նմա վիճաբանեալ, և զայնպիսին էր, որպիսի էր վիճաբանեալն ։ Քանզի վիճաբանելոյ նմա ոչ կորնչէ վիճաբանութէն, այլ վիճաբանէ ։ Քանզի ուրուք նը ոչ ծնայ առ վիճաբանն, այլ էանց առ վիճաբանն, որպէս յայտէ՝ ի յառաջելոցն ։ Կորուսեալ այնմիկ կորնչէ, որ ունի զայնքան թէ ի վեր նը ։ Սակայն ուրեմն է՝ ուրուք նը առ վիճաբանն վիճաբանութէ կորնչէ, և ոչ վիճաբանէ ։

Որք ասացին դիտաւոկ, զնա-
խանձ, և զձշմարիտս փոխառո-
հուն, ոչ կարեն առնուլ զշահ,
և զանելին ինչ, այլ միայն զայն-
քան, որքան էր այն, զոր ընդե-
նուք եառն, և զանխախտն, որ-
պէսի էր ամենեցեան ենթեանց:
Վանդի եթէ պահանջիցեն, և
առնուցուն զանելին ինչ, կամ
զլաւագոյն ինչ, քան զայն,
զոր ընդունաք եառն, առնեն
զվաշխ, և զտոկոսն, որ չէ օրէն
բնաւառնելոց: Դարձեալ, զի
քննութիւն փոխառութեան է այս,
զի մի առնանիցի աւելի, կամ
լաւագոյն ինչ, այլ նոյնոյ քա-
նակութեան, և նոյնոյ բարութեան,
և որպիսութեան ինչ, որպէս յայտ
ի սահմանն նորին: Դարձեալ.
զի փոխառութիւն պարտ լինիլ
շահաւոր, և օգտակար փոխա-
ռուին, զի լինի ոտ շահ, և ոտ
օգուտ նորին: Այլ եթէ հա-
տուցանիւր աւելի. կամ լաւա-
գոյն ինչ, փոխառութիւնն ոչ
լինէր շահաւոր, այլ վնասակար
փոխառուին: Որպէս ասէ Քրիս-
„ Եւ եթէ տայք փոխ այնոցիկ,
„ յորոց ակնածանիք առնուլ: Որ
„ շահիւ՝ ձեր: Վանդի և մե-
„ ղանչք մեղաւորաց փոխ առին
„ զի առցեն անդրէն զկշիռն:
Այլինքն, չէ օրէն բնաւառնելոց
փոխ տալ վերադարձանելով զշահ:
Վանդի զայս առնեն մեղաւորք.
այլ արդարն ձրի փոխ տայ, այ-
սինքն, ոչ պահանջելով զշահ:

Որք փոխ առնուն զնոր ինչ յո-
մեքէ, յորժամ ընծան տակաւ-
հնալ, և պայմանեցնեալ ժամա-
նակ, պարտ հատուցանել զայն,
զոր փոխ եառ, յորժամ կարէ:
Վանդի դարձն փոխառութիւն
որպ պարանանդէ, և պատաս-
խուէ զփոխառուն, զի ոմ ինչ
դրեալ զնոյն. զոր փոխ եառ, յա-
ռաջ քան զլրանալ պայմանեցեալ
ժամանակի, այսպէս և պարտ
է անդր դարձուցանել զայն, զոր
եառ, յորժամ պայմանեցեալ ժամա-
նակն: Այսուհետև փոխառուն, մինչ
կարէ վճարել զփոխս իւր, ընդունի
պայմանեցեալ ժամանակի յոր-
ժամ պահանջէ փոխատուն զայն
զոր փոխ եառ, եթէ ոչ կամիցի
տալ զփոխս իւր, մեղանչէ: Օ՛ի
առնէ զանիրաւութիւն փոխառա-
տուին իւրում:

Յաղագս վաշխի:

Ասէ, որ և առնուսն
ասէ, Է՛ շահ, և վաշ-
ուսակ, որ անբնդ-մի-
ջապէս յառաջ գայ ի
փոխառութենէ: Այնինքն,
շահն այն, զոր կամի որ առնուլ
ի փոխառութենէ, որպ զի դի-
տողէ, և կամիցի առնուլ ի փո-
խառուէ զնոր ինչ աւելի, քան
զայն, զոր ինքն փոխ եառ, վաշխ
ասէ: Որպ հատուածոյ
վարդապետն. Եթէ ամ պայման,
կամ ծանրութիւնն, կամ բնոն
աւելեալ փոխառութիւնէ, բայց
ի յայնմանէ, որ է նմին յառուկ,
և նեղքին, առնէ, զի դ-այն ինչ

տուկասական, և վաշխական: Ընդ այնմ եթէ այս պատուիրանս լինելոց էր, որ դնով կշռելն էր, և ոչ տոկոսեօք անդրէն ոչ պահանջիցէ: Իսկ զմեղաւորն Ճառէ, Թէ զարծաթն իւր ի վարձու ետու, և վաշխեաց, և տոկոսեօք պահանջեաց: Եւ Պետրոս առ Տէր: Ընդէ տայր մինչ այնոցիկ յորոց ակն ունիցիս առնուլ, որ չհնարէ ձեզ: Պատգին և մեզաւորքն մեզամոլոգ միտս տան, զի առցեն անդրէն զիշխուն: Յորոց երևի, Թէ տոկոսն, և վաշխն է՝ նոյ անիրաւ, և ծանր մեղք:

Ա աշխն երրորդն կարի լինել, այսինքն, հաւ միայն մուօք, և ասի մանր-առևտրական, հաւ առաքին դ-աշխատել, քայց նեղ-տարաբար, և ասի դաղեալ տոկոսն կամ քաշտատ-լուսն առուսքին դ-աշխատ-լակուԹէ. և ասի յայտնի տոկոսն: Ա աշխն հոգի մտահարական, յորժամ ոչ ունի զի-ն առուրուԹէ առանալոյ ի միտս տնէ ուԹէ զանելն ինչ քան զայն, զոր ինքն էառ, սակայն զայս ոչ քաշտայայտէ արտաքին դ-աշխատ-քն: Ա երրորդ զայնպիսի վաշխ, ի սեռէ իւրմէ ծանրագոյ մեղանչէ: Պատգին ունի զանկուած հաւ, և զանկուած դ-իսուս-որուԹէ:

Ա աշխն հոգի դաղեալ տոկոսն, յորժամ դաղի նեմիք ապտաքին դ-աշխատ-լակուԹէ, այսինքն, յորժամ ոչ առնեն զի-աշխ, և լուեցուցանեն, Թէ զայլ դ-աշխ առնեն. ո՞ր լզան, վաճառական, հաւ այլոյ առնիցեն դ-աշխատ-լակուԹէ, զոր առնեն, և ի-նոցանէն, պատրուեալ, և դաղեալ զտանն տոկոսն: Ա զայն

Քանզի լաւութիւն ածելիք են ի դաշն ։ Քանզի ոչ դործէ զաւոկոսի , որ ի փոխառութիւնէ իւրում դիտէ , զի առնիցէ ինքեան բարեկամ զանձն զայն , որում փոխ տայ զիր ինչ , այսինքն , տայ փոխ զիր ինչ այնու պիտանի օրհնութիւնէ , զի ի մէջ ինքեան , և ի մէջ փոխառուին բարեկամութիւն ։ Քանզի բարեկամութիւն չէ նր , որ դնով կշռոյն ։ Քանզի Աչխարհս բա՜ ընկամութիւնէ ոչ կարէ դնել գին։ Օ՜ ի յոյժ առաքել է՝ քան զիտդ և քան զայլ ինչ ։ Ցանանալ ոչ առնեն զվաշխ նոքա , որք քան զին ոչ կարեն վերաստանալ զբա՜ նիս նրա , միտս առնն , զի բա՜ նիք նրա հատուցանիցին ինքեան , և զի մի կրիցեն զինեալս Քանզի ոչ դնեն զնոր պարտա՜ ճանդուիթիւն , և ոչ զաճելն ինչ չահին • այլ միայն առանձին զբա՜ նիս , որք ինքեանց հատուցա՜ նելիք էին , և աղաստեն զինքեանս ի վնասուց , զոյս ոչ պարտին կրել ։ Ցանանալ ոչ լինին վաշխ , եթէ պահանջիցի նր ինչ բանին ուրուք վերաստացման , դ՜ժ՜ ՚արուածոց , կամ ծախից , որք լինին , կամ երկնչելիք են ի վե՜ նասուածոյն զայն , որ առնելոյ է փոխ ։ Քանզի ձգելն զինչն ի սոխակսն ոտդայի , կամ դ՜ժ՜ հատուածն կրտիւ կշռել դնով , այսինքն , կարէ տան դնել գին ։ Կայդ դիտելի՝ , զի սոխակսն ոտդայի , դ՜ժ՜ուածն , և ծախք բացատրութիւնք , կամ յոյժ առաքել է՝ քան զիտդ և քան զայլ ինչ ։ Ցանանալ ոչ առնեն զվաշխ նոքա , որք քան զին ոչ կարեն վերաստանալ զբա՜ նիս նրա , միտս առ

Քանզի եթէ ոչ ածիցեն ՚ի դաշն բազում-բազումք , կամ նեղուսցեն բազումք , ոչ կարի նմանիլ , Թէ նոքա , որ պահանջին , բանիւ նշ պահանջին : Զորոց հետևի , Թէ օրինաւորք են ՚ի ներքինք բարեպաշտութեանն , այսինքն , դանձքն այնոքիկ , որք ՚ի ժողովարուածն , կամ ՚ի ինչիանէ դենին ՚ի յայգիս ՚ի էն , և ՚ի յայգեստանն աղքատացն , այսինքն , ՚ի նպաստաւորքն , և ՚ի յօրնուքին նոցին , որպէս զի ՚ի յայգեցեալ դանձուց ձրի մուտս տացեն նշ . բայց ՚ի հաստուցս նեղն զգաւառս ինչ վերահասուցանիցեն զիս ժամանէն , որք լինն զիս պահելոյ զպաշտօնեայսն, և զայգեցեալ դանձս : Այս որոյ նշխանք , որք կացուցանեն զայնպիսի դանձս , ոչ մեղանչեն : Քանզի պիտանաւորութիւնք , որք ՚ի ժողովարան դանձուցն լինին, չեն վաշխք , և տոկոսք , այլ ապահովել նպաստաւորքիք , և օգնութիք :

Որք դաշնակցին , և առնուն զիր ինչ պատճառաւ , և բանիւ միասուց , որք անքնդ-միջապես հետևին , ժանանին , և պատճառին ՚ի պիտանաւորութիք , և որոց պատճառ չիմանալիս լինի նոքա պիտանաւորութիցն . կամ դաշնակցին , և առնուն զիր ինչ պատճառաւ , և բանիւ դատարկ ունել չարին . կամ դատարկ , ոչ ասին տոկոսաւոր . զի ՚ի այնպիսի պատահանն ոչ լինի վաշխ : Բայց գիտելի , զի այն այնպիսի պատճառք արտասանելիք և ժանտագանելիք են միտաւորութեամբ : Քանզի եթէ ոչ ժանտագանիցին , ոչ նմանին , Թէ նոքա առնուն , առնուն զիս նշ : Եւ պատճառն է . զի ոչնշ պատրաստ զիս ոչնշ կրել զվնաս և զկիզ ՚ի յայգեստանէ վաստակոց : Ասաւ որք կամին ՚ի ներկայումս վերանորոգել զառն իւրեանց , կամ գնել զցորեան . կամ զայլ ինչ անպիսի հարկաւորս իր , այնպէս Թէ եթէ այժմ ոչ վերանորոգիցեն զառն իւրեանց , յետոյ հարկաւորն առնել զնոր ժամանակն ծախս . նմանապէս եթէ այժմ ոչ գնիցեն զցորեան , կամ զայլ հարկաւորս ի , յետոյ հարկաւորն մեծագոյն գնով գնել զառաւելեալ երս . յայնժամ եթէ վնաս եղբայրասիրութեամբ ոչ վերանորոգիցեն զառն իւրեանց , և ոչ գնիցեն զիրս հարկաւորս ՚ի հներկայումս , այլ զդրամս իւրեանց , որք հարկաւորք են վերանորոգելոյ զառն , կամ գնելոյ զնոս հարկաւորս , կամ ցնծալ վնաս առել այլոց , որք ինդրեն , և որ ոչ պիտանք են , կարեն խոհեմաբար պահանջել զիր ինչ պատճառաւ , և բանիւ միասուց , զորս կրեցեալ են , եթէ զդրամս իւրեանց տայցեն վնաս : Քանզի ոչ պարտուն զիս օրինիւ այլոց ինքեանք կրել զնվաս : Նմանապէս որք կամին դրամիք իւրեանց առնել զվաճառականս Թէ , և ՚ի ձեռն առնոյ , և տալոյ վաստակիլ , և չհնել զիր ինչ , այնպէս Թէ եթէ զդրամս իւ-

խթեանց տայցեն այլոց, այլք առնեն նոքօք զվաստակս, եւ ինքեանք զրկին ի յարդուստ վաստակոց։ յայնժամ եթէ զղջասցի խթեանց կամիցին տալ այլոց, որք լինդ-կենն զինս, կարեն պատհանջել ետհետեւաբար զկոյ ինչ պատճառաւ, և բանիւ դատա-րեալ չեմն ։ Օ և ոչ պատասխան ելս օրհնից այլոց ինքեանք զրկիլ ի յարդուստ վաստակոց ։ Այդ որպ զի հաւանիցին, եթէ ոչ դա-տաւ նախկին, և պահանջէ զկոյ ինչ պատճառաւ, և բանիւ դա-տաւորեալ չեմն, երեք լինդ-կին ։ Այսու ենդրն, զի Ճշմարտապէս կամեցեալ ետէ դրամոյն, զորս տայ այլոց, առնել զվաճառա-կանութիւն, և ոչ ունիցի զայլ դրամ ։ Այլ որպէս ենդրն ։ զի առաքել կամիցի վաստակիլ, և շահիլ առնէ, և տրամէ, և վա-ճառականութիւն, կամ այլով ար-դարացուսցէ, քանզի վտիտ տայցէ ։ որպէսզի այնու վտիտ տայցէ ։ զի առնիցէ շնորհ վտիտաւորի ։ Այլ որպէս ենդրն, զի զրամական-ապայն պահանջիցէ, քանզ զայն, զոր կարէր շահիլ, և արդարհանիցէ զնա ահա, որք զի-նին ։ Այանգի շահն, որ դա-դարն, ոչ՝ նեղդրծութիւն, այլ զօրութիւն, և՝ ենթարկեցեալ պէսպ պատասխանոյ ։ Այսու առաքնորդ, և կատարելոյն այսր դաշնակցութիւն եղիցի խոհեմու-թիւն ։ Յորոց երեւի, եթէ նոքա, որք ոչ ունէին զգ-ետաքրքրութիւն առնելոյ զվաճառականութիւն, յորժամ զգ-ետաքրքրեցան վտիտ եւտուն այլոց ։ կամ ոչ էին առողջք զշահէ, և զվաստակէ, կամեցէ ոչ կարէին առնել զվա-ճառականութիւն, զի ոչ զտան նեղին ապրանք, և ոչ գոյր չուտով գտանելոյ զնոյն ։ ոչ նո-ցին առնուլ զայն ։ քանզի ի յայնմանէ, գոր վտիտ եւտուն ։ Այանգի ետանգի պատասխան վաստակոցն վտիտաւորութիւն ոչ լինէր ազա-ճառ շահն, որ դատարկ ։ Այանգի դատարկութիւն շահն այ-լոց ծնանի, այսինքն, կամ զի կամաց վտիտաւորացն, որք ոչ կամին առնել զվաճառակա-նութիւն, կամ զի պակասութիւն ապրա-նաց, որք ոչ գտանին ։

Այդ վտիտ ասն այլոց շինն զո-րեան պատրաստանդելով զնոսա ։ զի ի պատմանեցեալ ժամանակի հատուսցանիցեն ինքեանց զնոր գոյեան, զոր գնեսցեն լինելով ի շուկայսդն, և սեծ-ապետնի գնոյ։ քան զայն, զոր ինքեանք եւտուն, գտնեն զվաճառս ։ Այանգի պատա-հանդիպեն պիտաւորն առ այ-նոսիկ, քան զայն, զոր ինքեանք եւտուն ։ Այսու ոչ կարեն առ-նուլ զայն ապրանս ։ Այանգի որք վտիտ առն այլոց, պատա-հանդիպեն պիտաւորն զգ-ետաքրքրութիւն զնոյն ։ զի յետոյ դարձեալ նոյ-նաբար

ձիոյ, լծոցն, ոչ ըղձան, ցորենոյ, գինւոյ
եւ ելանց ի փոխառուածոյ ամենայն
ինչ, այլ զոր ինքն ստեղծեալ է ի
ստեղծանել զղջութիւն առաջի
նորա: Այլ ի փոխառուածոյ ամենայն
ինչ, որ ի փոխ առեալ ոք ոչ
ելանիցէ, եւ ածիցէ, այլ եւ
ջանիցէ, եւ նոր առանձայցէ
յայնժամ կարէ պահանջել, եւ
առնուլ զինքնութիւն զայն: Վանդն
փոխառուն որում ոչ կարէ պա-
հանջել, եւ առնուլ զառեալն ինչ
այնու ոչ պարտուի կրել վճասանս:
Ասուն յայնժամ փոխառուն պա-
տասխանատու հաստատեցանել զինքնու-
թիւն զայն: Վանդն պարտաւանդ-ի հաստա-
տեցանել զղջութիւն առնել, զոր ունիցի
զայն: Վանդն պարտաւանդ-ի հաստա-
տեցանել զղջութիւն առնել զոր ունիցի
զայն: Վանդն ոչ պարտ
հանդէս առնել զառեալն ինչ
այնու ոչ պարտուի կրել վճասանս:
Ասուն յայնժամ փոխառուն պա-
տասխանատու հաստատեցանել զինքնու-
թիւն

ձիւթոյ, և այլոց սոյնպիսեաց. կարէ այլապէս վարդապետել, այսինքն, Թէ մեծանայցէ, և Թէ նուազասցի այսինքն, եկաց նիցէ, և Թէ ինքանիցէ զին փոխառուեալ երկն, կարէ փոխառուն պահանջել, և առնուլ զայնքան, և զայնպիսին երկ, զոր քան, և զորպիսի երկ փոխ եառ. և փոխառուն պարտ՚անդ՚ն հատուցանել զայնքան, և զայնպիսի երկ, զորքան, և զորպիսի փոխ եառ։ Քանզի ինոյնպիսի փոխառուԹիւն, եԹէ այլապէս չկայցէ պայմանեցեալ ընդ արտ պատճառաւոյ, հաստատակաբար ոչ նայնպէս ինդին երկ, զոր փոխ առնուաքն, այլ ինչուԹ, և ի դոյացուԹէ երկ։ Այսոքն դինն ԹԷ մեծ կայցէ, և ԹԷ փոքր, պատահաբար զինքն ունի։ Քանզի ԹԷ մեծ կայցէ, և ԹԷ փոքր, տալ կամ առնուաքն փոխ զոյնպիսի նմա, եԹէ պիտոյք կացեն մեզ։ Այնչ ուրեմն ինոյնպիսի փոխառուԹիւն վերահայեցուածն լինի առ նուազ, և դոյացուԹէ երկ, իսկ շատուԹէ, կամ սակաւուԹէ գնոյ պատահաբար զինքն ունի, զուգահաւասարուն հատուցանել յայսմիկ կայանայ. զի զայնքան հատուցանիցեմք, զորքան առաք, և զայնպիսի երկ հատուցանիցեմք, զորպիսի առաք։ Լաւ ինդրասիրական փոխառուԹիւն, և փոխառուԹիւն, եԹէ այլապէս չկայցէ պայմանեցեալ ընդ արտ պատճառաւոյ, վերահայեցուածն հատարակաբար լինի առ դին երկ, որ փոխ առնուաքն։ Լաւ ինոյնպիսի փոխառուԹիւն զուգահաւասարուԹեամբ հատուցանել յայսմիկ կայանայ. զի հատուցանիցեմք ըստ այնմ գնոյ, ըստ որում փոխ առաք զդրամ ինչ։ Բայց ոմանք զդրամական փոխառուԹիւն, և զփոխառուԹիւն այլոց երից խառնեն ընդ միմեանս, և նոյնպէս խօսեն զերկաբանչիւրոյ։

Տոկոսառուք, և տոկոսապահանջք, որք և ասին վաշխապահանջք, և վաշխառուք, կամ շահապահանջք, և շահառուք, ոչ միայն յայտնիք, այլև ծածուկք, և այնք ամենեքեան, որք եղեն նոր գործակիցք դրամական պէս, և գործադրաբար, պատմուին և պատճանդ՚ն, որ յայտ՚ն՝ ի յատացելոցն, հատուցանել զայնոսիկ ամենեսեան, զորս վաշխուք, և տոկոսեաք առացան, և շահեցան։ Քանզի տոկոսին շահքն չեն արդարք, այլ անիրաւք, և տոկոսին բաղձքն չեն սեպհականք, և յատուկք, այլ օտարականք, և գողունիք. զի անիրաւաբար յափշտակեցեալք են ի յայլոց։ Ընդ նոյնն դողունիք, և բարձքն յափշտակեցեալք հատուցանելիք են տէրոց նոցունց. և որք ունին առ ինքեանս զնոսա օտարականս, պարտին հատուցանել զնոսա տէրոց նոցունց։ Քանզի ոչ կարեն պահել առ ինքեանս զնոսա օտարականս։ Այսոքն խոստովանահարքն ոչ կարեն արձակել

Յաղագս առից, և տրոց, և վաճառաց, այսինքն, յաղագս գնման, և վաճառման։

ԱՃառն զսա որում պարսիկն զառն, և զտուրն, այսինքն, զդնումն, և զվաճառումն, այսպէս սահմանի. Ի դաշն, նորում մինն տայ զդինն, և զդրամն, և առնու զապրանս, և միւն տայ զապրանս, և առնու զդինն, և զդրամս։ Դաշնադրութիւս այս պատուիրի հաւանհաւանութեամբ երկոցունց կողմանց։ Բայց առանց հաւանհաւանութեան երկոցունց կողմանց դաշնակցողին չէ հաստատուն դաշն։ Դաշնադրութիւս այս պղծանի երկոցունց կողմանց։ Բայց պատճառն է զդինն, և զդրամս։ Վասն որ ընկալաւ զդինն, և ոչ կատարի տալ զապրանս. մեղանչէ, և պարտ է զդինն տալ։ քանզի առնէ զանկրպտութիւն։ Վասն որ ընկալաւ զապրանս, և ոչ կատարի տալ զդինն, մեղանչէ, և պարտ է զդինն տալ։ Բայց սա և առնէ զանկրպտութիւն։ Դաշնադրութիւս այս կատարի տուչութեամբ ապրանաց։ Բայց նախ քան զտուչութիւն ապրանաց, զօրութիւն ապրանաց միայն դաշնադրութիւս է, և

դնումն, և վաճառումն, այսպէս սահմանի. Ի դաշն, նորում մինն տայ զդինն, և զդրամս, և առնու զապրանս, և միւն տայ զապրանս, և առնու զդինն, և զդրամս։ Դաշնադրութիւս այս պատուիրի հաւանհաւանութեամբ երկոցունց կողմանց։ Բայց առանց հաւանհաւանութեան երկոցունց կողմանց դաշնակցողին չէ հաստատուն դաշն։ Դաշնադրութիւս այս պղծանի երկոցունց կողմանց։ Բայց պատճառն է զդինն, և զդրամս։ Վասն որ ընկալաւ զդինն, և ոչ կատարի տալ զապրանս, մեղանչէ, և պարտ է զդինն տալ։ քանզի առնէ զանկրպտութիւն։ Վասն որ ընկալաւ զապրանս, և ոչ կատարի տալ զդինն, մեղանչէ, և պարտ է զդինն տալ։ Բայց սա և առնէ զանկրպտութիւն։ Դաշնադրութիւս այս կատարի տուչութեամբ ապրանաց։ Բայց նախ քան զտուչութիւն ապրանաց, զօրութիւն ապրանաց միայն դաշնադրութիւս է, և

ինն, եթէ սեւանան, թէ ոչ կատարին առնել զհաւատացումն։ Ընդ ի հաստատեանելն պարտին պահել զկանոնս, զորոց ձառեցաք, յորժամ խօսեցաք զհաստատելոյն։ Հրապարակական, և յայտնի շահապահանջք, և շահհաստատուք ոչ կարեն ընդունել առհաղորդութեան սեղանոյ, և ոչ կարեն արձակել, մինչև հաստատեցին զվաշխական, և զտոկոսական շահս։ Բայց մինչ սոյնպիսիքն հրապարակաւ մեղանչելով զայթագղեցուցին զկարդիս, պարտին նախ բառնալ զգայթագղութիւնն, զոր ետուն, ի ձեռն հաստատելոյն վաշխականն, և տոկոսականն շահից, և վաստակոց, և տալ արձակիլ, և ընդունել առ հաղորդութիւնն սեղանոյ։ Օ սոյնպիսիս, եթէ մեռանիցեն անդէնք, և Թարց հաստատեանելոյ զտոկոսական, և զվաշխական շահս, ոչ կարեմք առնել, և Թաղել ի սբ տեղիս։ Բայց անարժանք են սբ գերեզմանաց, և սրբազան դամբարանաց, և չիրիմաց։ և քանզի սբ եկեղեցին ապրելոյ զամփոփումն, և զԹաղումն սոյնպիսեացն ի սբ տեղիս, այնպէս Թէ որք յանդգնին, և լրբանան Թաղել և առնել զամփոփել զսոյնպիսիս ի սբ տեղիս, խափան անկանին ի նեղութ նզովից, և բանադրանաց։ Զառաջ սոյնպիսեացն, եթէ յառ քան զմահ ետեսանց ոչ հաստատեցին զվաշխս, և զտոկոսս, այն հաստատք են։ քանզի են անկրկնելիք

Ա՛րդ որ առնէ զսոյնպիսին անխրատուԹիւն, և անարդարուԹիւն, մեղանչէ, և պարտաւորին առնել զհատուցումն: Այնպէս ամ անիրաւադործ մեղանչէ, յորժամ դործէ զանիրաւուԹիւն, և պարտաւորին առնել զհատուցումն: Որպէս ասացաւ զպատրիանէ այսմանէ այնպէս վարդապետելն է՝ որպէս վարդապետեցաւ զդործոցն Ի. քանզի է՝ մին տեսակ դործոՒԹեան: Սոյնպէս խօսելն է՝ Թէ անխրատուԹիւս այս ինչ ի կողմանէ գնողն, Թէ ի կողմանէ վաճառողն, այսինքն, Թէ զանիրաւ ձուխս զայս դործեալ ինչ գնօղն, Թէ վաճառօղն: Այնպէս նոյնքան է՝ և նոյն պատճառ ի կողմանէ երկոցանցիւրոյ: Որ պարտ զանիրաւուԹիւն, և զանարդարուԹիւն ի գնելն, կամ ի վաճառելն: այնպէս Թէ ի դիւանին խղճմտանաց ենԹադատաւն, Թէ պարտի լինել հատուցումն, պարտանդի առնել զհատուցումն Թէպէտ ի յարուածին, և ի դատաւորականն դիւանի մարդկան ոչ դատապարտիցին, և ստիպիցի հատուցանել զայն, զոր անիրաւ վաճառօք առացաւ: Այնպէս առաքն Ա՛Ի, որպէս զի ոչ պարտանդիցին, և բռնադատիցին հատուցանել: զոր անիրաւաբէր եբարձ, բաւական է՝ դպատարարուԹիւն, որ լինի ի դիւանին խղճմտանաց: Այնպէս Ա՛Ի դոլով պատուիրէ, յորմէ կատարեալ նմանայ, Թէ զինչ չ լիս-

Ա՛րդ առնէ զսոյնպիսին անխրատուԹիւն, և անարդարուԹիւն, մեղանչէ, և պարտաւորին առնել զհատուցումն: Այնպէս ամ անիրաւադործ մեղանչէ, յորժամ դործէ զանիրաւուԹիւն, և պարտաւորին առնել զհատուցումն: Որպէս զի ոչ պարտանդիցին, և բռնադատիցին հատուցանել: զոր անիրաւաբէր եբարձ, բաւական է՝ դպատարարուԹիւն, որ լինի ի դիւանին խղճմտանաց: Այնպէս Ա՛Ի դոլով պատուիրէ, յորմէ կատարեալ նմանայ, Թէ զինչ չ լիս-

և տակաւին չէ առացեալ տէրուԹէն ի վէր ապրանացն: Որպէս տակաւին վերջապէս չէ հատարձեալ դաշն: Ա՛րդ տուչուԹիւն ապրանացն առանն տէրուԹէն ի վէր ապրանացն: Որպէս վերջապէս կատարի դաշինքն: Պայման ԼԹէ վաստիցինիք զատարար սահմանել զդնումն, և զվաճառումն, այսպէս սահմանին: Գնումն է՝ դաշն, որով ապրն վէր ապրանացն: որոց տուչուԹիւն կատարի դաշնադրուԹիւն: Այսպէս: գնումն է՝ դաշն, որով ոչ զիր ինչ յումեքէ գնէ, և առնու, տալով զդինն: Իսկ վաճառումն այսպէս սահմանի: Վաճառումն է՝ դաշն, որով առնանդի դինն վերս իանական ապրանացն, որոց տուչուԹիւն կատարի վաճառումն: Այսպէս սահմանի, է՝ դաշն որով ոչ վաճառէ, և տայ ումեք զիր ինչ առնով զդինն:

Ա՛րդ արուեն վաճառացն յայսմիկ կայանայ, զի դինն եղէ ատդատ, այսինքն, եղէ այնքան: զորքան արժէ նոյն, որ վաճառեն և նոյն, որ վաճառի, եղէ այնքանով հատարարանն, որով՝ դինն, որ տրի, որպէս զի համարմամբ միմեանց զուգահաւասարիցին: Ապա եԹէ գնումն, և վաճառումն առանց բանաւորի, և օրինաւոր պատճառի այլապէս լինիցին, ի գնելն, և ի վաճառելն ներգործի ծանր, կամ ԼԹԵՒ անիրաւուԹէ, ըստ ծանրուԹէ արդ-արարանցուԹէ, որ լինին:

նին ՚ի ուխտանն խաղձնատացս:

Յորժամ ոք կամ՚ատրապետս կամի վաճառել զիր նր փոքրադոյն գնով, քան զայն, զոր առժէ նոյն այն, այնուհետև զիր պետութեան ինքեան դարձէ, և ոչ գտանէ ոք զոր, որում զիր նր վաճառիցէ այնու գնով, զոր արժէ. յայնժամ ելիցէ ոք, որում չիցէ պետոյ նոյն այն, առևայն ձեռնհասնելոյ գնուորհատարութեան վաճառողն, գնիցէ զնա փոքրագոյն գնով, քան զայն, զոր արժէ նոյն այն, ոչ մեղանչէ ընդդէմ սրդարութեանն: Քանզի այնմիկ, որում լինի նր նա ըստ կամաց նորոց, և մա առնելոյ նման գնուորհատարութեան, ոչ լինի անկորստեան: Սակայն կարէ հանդերձ ապրել, զի ՚ի տոհմական պատուհասմանն մեղանչեցին ընդդէմ սիրոյ, և ընդդէմ եղբայրասիրութեան: Ա առնդն յորժամ աղքատ, և անմանկ նեղեալ ՚ի չեռնն չքաւորութեան, և աղքատութեան, հարկաւորին վաճառել զիրս իւրեանց, յայնժամ որք Քանան զիրս նց գնել յոյժ ցած գնով. մեղանչեն ընդդէմ սիրոյ: Քանզի զիր կատարեալ եղբայրասիրութեան հրաժիրէ, և կոչէ զմեզ առ այս զիր Քամբնցեալն, և բանխնցեալն աղքատացոյ զիրս մեր, և ոչ առ այս, զի շարժեալք ՚ի տատրատութենէ, և ՚ի տարածաթափութենէ. Քանայցեալն մեծանալ, և հարստանալ նորօք նոցին:

Գնդօղք կարեն գնել փոքրագոյն գնով, յորժամ գնեն զբաղդ ՚ի տոհմանն: Քանզի յայնժամ գնօղք աղատեն զվաճառօղն ՚ի բազում հոգոց, և ՚ի չարահոծ նեղութենէ, և դնեն զնն յայնմիկ կացութենէ, յորում կարեն վերստանալ զայլ ա պատանս:

Յորժամ հրաց, որք վաճառեն, օրինապէս եղեալ՝ գնն ՚ի յօրինացդ, և ՚ի պետութենէ, յայնժամ վաճառօղք պարտաւանդ են վաճառել գնուշ, և գիրս այնու գնով, որ օրինապէս եղեալ է՝ ՚ի յօրինացդ, և ՚ի պետութենէ: Քանզի յայնժամ այն հատարն, և է՝ արդար գնն հրաց, որ օրինապէս եղեալ է՝ ՚ի յօրինացդ, և ՚ի պետութենէ: Քատն որք յայնժամ գնիցս նորոցդ վաճառեն մեծատոհմն գնով, մեղանչեն ընդդէմ արդարութենէ, և պարտաւորին առնել գհատուցումն: Քանզի գործեն զանիրաւութիւն: Օ՚ն վաճառել ծանկապոհն, քանզի նոքա արդար գնն, անկ ընծաւթեամբ՝ : Քանզի արդարութենէն, և հրաւանէ՝ այս. գն նրն վաճառելոյն արդար գնով: Իսկ եթէ ՚ի յօրինացդ, և ՚ի պետութենէ չիցէ եղեալ գնն, յայնժամ արդար գնն հրաց այն հատարն շուքն, և հատուածկանն, զոր դնեն բարեյաւկան հատարութեանն մտադիւն: Ա.րդ գնն այս, զոր դնեն բարեյաւկան հատարութեանն մտադիւն ոչ կայանայ ՚ի յանբաժանելոյ. այլ բաժանի ՚ի սատրադնն, ՚ի միջնեն, և ՚ի մեծատրադնն, և բարձրագոյնն: Այս-

դնով. քանզի նոքա մեծ-ագոյն. և բարձրագոյն դինն, մեղանչեն և պատուն առնել դհատուցումս։ Քանզի վաճառել դինչս ածելի դնով, քանզի նոքա բարձրագոյն և մեծ-ագոյն դինն, ի՝ վաճառել զինս ածելի դնով. քանզի նոքա արդ-ար դինն։ Ա-րդ-արք վաճառեն դինչս ածելի դնով. քանզի նոքա արդ-ար դինն, մեղանչեն. և պատուն առնել դհատուցումս. դի առնեն զանիրաւ-ութիւն։ Արեմն արք վաճառեն դինչս իւրեանց ածելի դնով. քանզի նոքա մեծ-ագոյն, և ծանրագոյն դինն, մեղանչեն, և պղտուն առնել դհատուցումս. դի առնեն զանիրաւ-ութիւն։ Քանզի վաճառեն ածելի դնով քանզի նոքա արդ-ար դինն։

Արք վաճառեն դիր ինչ ուսոք, որ նոքա յոյժ շահաւէտ է՝, միայն ձի այլ պատճառ ոչ կարեն վաճառել զինն զայն ածելի դնով, քանզի նոքա արդ-ար դինն. քանզի նոքա շահաւէտութիւն դնողն լսոյ նը է՝, և ոչ վաճառողաց։ Յոկ եթէ նոքեա այլք բարի պատճառք և յայտնութիւնն տուր դնողաց, և դնողք յօժարութիւք կամիցին գնել, և վաճառօղք վաճառիցեն վասն առնելոյ զշնորհատուութիւն դնողաց, յայնժ-ամ վաճառօղք կարեն Ժանգագոյն վաճառել. քանզի նոքա ոչ առնեն զանիրաւ-ութիւն այն։ Ա-րդ-արք վաճառեն դինչս ածելի դնով. քանզի նոքա արդ-ար դինն, մեղանչեն. և պղտուն առնել դհատուցումս. դի առնեն զանիրաւ-ութիւն։ Արեմն արք վաճառեն դինչս իւրեանց ածելի դնով. քանզի նոքա մեծ-ագոյն, և ծանրագոյն դինն, մեղանչեն, և պղտուն առնել դհատուցումս. դի առնեն զանիրաւ-ութիւն։ Քանզի վաճառեն դինչս ածելի դնով քանզի նոքա արդ-ար դինն։

Արք վաճառեն դիր ինչ ուսոք, որ նոքա յոյժ շահաւէտ է՝, միայն ձի այլ պատճառ ոչ կարեն վաճառել զինն զայն ածելի դնով, քանզի նոքա արդ-ար դինն. քանզի նոքա շահաւէտութիւն դնողն լսոյ նը է՝, և ոչ վաճառողաց։ Յոկ եթէ նոքեա այլք բարի պատճառք և յայտնութիւնն տուր դնողաց, և դնողք յօժարութիւք կամիցին գնել, և վաճառօղք վաճառիցեն վասն առնելոյ զշնորհատուութիւն դնողաց, յայնժ-ամ վաճառօղք կարեն Ժանգագոյն վաճառել. քանզի նոքա արդ-ար դինն Ժանգագոյն վաճառել, յայնժ-ամ վաճառօղք կարեն Ժանգագոյն վաճառել. քանզի նոքա արդ-ար դինն։ Ա-րդ-արք վաճառեն դինչս ածելի դնով. քանզի նոքա արդ-ար դինն, մեղանչեն. և պղտուն առնել դհատուցումս. դի առնեն զանիրաւ-ութիւն։ Արեմն արք վաճառեն դինչս իւրեանց ածելի դնով. քանզի նոքա մեծ-ագոյն, և ծանրագոյն դինն, մեղանչեն, և պղտուն առնել դհատուցումս. դի առնեն զանիրաւ-ութիւն։ Քանզի վաճառեն ածելի դնով քանզի նոքա արդ-ար դինն։

Արք վաճառեն դիր ինչ ուսոք, որ նոքա յոյժ շահաւէտ է՝, միայն ձի այլ պատճառ ոչ կարեն վաճառել զինն զայն ածելի դնով, քանզի նոքա արդ-ար դինն. քանզի նոքա շահաւէտութիւն դնողն լսոյ նը է՝, և ոչ վաճառողաց։ Յոկ եթէ նոքեա այլք բարի պատճառք և յայտնութիւնն տուր դնողաց, և դնողք յօժարութիւք կամիցին գնել, և վաճառօղք վաճառիցեն վասն առնելոյ զշնորհատուութիւն դնողաց, յայնժ-ամ վաճառօղք կարեն Ժանգագոյն վաճառել. քանզի նոքա արդ-ար դինն Ժանգագոյն վաճառել, յայնժ-ամ վաճառօղք կարեն Ժանգագոյն վաճառել. քանզի նոքա արդ-ար դինն։

Արք վաճառեն դիր ինչ ուսոք, որ նոքա յոյժ շահաւէտ է՝, միայն ձի այլ պատճառ ոչ կարեն վաճառել զինն զայն ածելի դնով, քանզի նոքա արդ-ար դինն. քանզի նոքա շահաւէտութիւն դնողն լսոյ նը է՝, և ոչ վաճառողաց։ Յոկ եթէ նոքեա այլք բարի պատճառք և յայտնութիւնն տուր դնողաց, և դնողք յօժարութիւք կամիցին գնել, և վաճառօղք վաճառիցեն վասն առնելոյ զշնորհատուութիւն դնողաց, յայնժ-ամ վաճառօղք կարեն Ժանգագոյն վաճառել. քանզի նոքա արդ-ար դինն Ժանգագոյն վաճառել, յայնժ-ամ վաճառօղք կարեն Ժանգագոյն վաճառել. քանզի նոքա արդ-ար դինն։

Արք վաճառեն դիր ինչ ուսոք, որ նոքա յոյժ շահաւէտ է՝, միայն ձի այլ պատճառ ոչ կարեն վաճառել զինն զայն ածելի դնով, քանզի նոքա արդ-ար դինն. քանզի նոքա շահաւէտութիւն դնողն լսոյ նը է՝, և ոչ վաճառողաց։ Յոկ եթէ նոքեա այլք բարի պատճառք և յայտնութիւնն տուր դնողաց, և դնողք յօժարութիւք կամիցին գնել, և վաճառօղք վաճառիցեն վասն առնելոյ զշնորհատուութիւն դնողաց, յայնժ-ամ վաճառօղք կարեն Ժանգագոյն վաճառել. քանզի նոքա արդ-ար դինն Ժանգագոյն վաճառել, յայնժ-ամ վաճառօղք կարեն Ժանգագոյն վաճառել. քանզի նոքա արդ-ար դինն։

անկիրա՛ւորն այնմիկ , որում լինի իր ինչ ըստ հաճոյից նորին, և ինչ առնելոյ նմա զինուրա՛ բարութիւն : Այլ պատճառք , ինչ պարտ լինի այսոցիկ վաճառուն , են սուբ , ոչ առնել զուարճութիւն շահու , հեռանալ ինչ առուց, Աստուածոյ , և նեղուն վաճառողաց , որք կալեն զայն վաճառել՝ ի վաճառանոցի , և առանձնական սէրն , զոր վաճառողք ունին առ իրն վաճառելի: Օ՛ մ՛ բօրինակ , եթէ իրք վաճառելիք իցեն ընկալեալք ի նախահասց , կամ՝ ի յիշխանաց , կամ իցեն իրք նորք , և անպատանելիք ո՛ ոքման , անպատանելի ծաղիկք . կամ Թուղունք . կամ գազանք , կամ յիշատակարիւք . կամ այլ կերպք , և նմանապէս , կամ դրամք . կամ այլք սոյնպիսիք : Քանզի զայնպիսին իրս բազում կամին յօժարութիւբ գնել Աստուածն գնով , քանզի արժիցեն , և որք վաճառեն զայնպիսի իրս , բազումք ոչ կամին վաճառել , եթէ ոչ ինչ առնելոյ ի գնորհատարու՛ թէ այնոցիկ , որոց գնա վաճառեն : Այնուամենայնիւ որք զնոյս սակաւ՛ատեաւ , և՛ ի սակաւ՛ բա՛ նակութէ վաճառեն , երբեմն կարեն Աստուածն վաճառել . քան զայնոսիկ , որք բազմատեաւ , և՛ ի մեծ քանակութէ վաճառեն: Քանզի որք սակաւ՛ատեաւ վաճառեն զիրս, առնեն զմեծ-ագոյն աշխատանս , և զմեծ-ագոյն ծախս , և կրեն զմեծ-ագոյն նեղութիս ինչ զոր պահելոյ զնոսա , քան զայնոսիկ , որք շատօրէն , և բազմօրէն վաճառեն:

Որք վաճառեն զինչս խրեն սեպհական հաստատութեան գնով ոչ կարեն վաճառել զնոսա Աստուածն , և ծանրագոյն գնով քանզի իսկ արժիցեն : Քանզի որք զիրս խրեանց վաճառեն այնմ՛ դիտաւորութե՛ . զի յետոյ առնուցուն զգինս , առնեն զղօրութենական փոխ : Աստուածն ոչ կարեն դնել՝ ի վճիռ իրաց իրեանց , զորս վաճառեն , զանձի զին , քան զարդ-սոն : Օ՛ ի եթէ դնեցեն զմեծ-ին զին քան զարդ-սոն , լինի վաշխ , և տոկոս . զոր չէ օրէն առնել : Այլ եւս եթէ՝ վարդ-ապետութե՛ այսմիկ , եթէ չիցէ պայմանեցեալ այլապէս ի օրինա՛ որ , և սո՛ ղ-սո պատճառաց : Այնմանայն որք գնեն զաւագանս , և զինչս , միայն ի նախահաստատութեան և նախատութե՛ գնոյ ոչ կարեն ցած-ագոյն գնով գնել զիրսա՝ քանզի իսկ արժիցեն , և քանզի նոքա ունին զայն իրս , որք նախատուն , և նախահաստատեցեալք զգին առաքնոյ , զորս կամին գնել , առնեն զղօրութենական փոխ : Աստուածն եթէ կամիցեն առնուլ յետոյ զմեծին ապրանս . քանզի իցէ արդ-սո գին , զոր էառն , առնեն զվաշխ , և զտոկոսն , զոր չէ օրէն առնել : Այլ սոյն-սպէսութե՛ եթէ այս խնդալին է՝ . եթէ ոչ սոյն-սո պատճառաց չիցէ այլ սակս սպասանեցեալ:

Յորժամ պետք է, և իշխանք վանս արդար պատճառաց հրամանս տուան մնալ, կամ բազմիցս ոմն ինքեանք միայն կարիցեն վաճառել զիրս ունանս, նակ այլք ոչ կարիցեն, և դնեն զարդարս զինս որով երբեմն այնորիկ վաճառիցեն, ոչ մեղանչեն, որք զայս առնեն։ Բանզի յայնժամ ոչ լինի անկրամութեի ինչ, կամ ձեռնումեք։ Օ՛ի որ լինի ի յայնոյ, որք ունին զիշխանութեի, և այն պէս լինի, թէ ոչոք կրէ զնանութեի, և լինի վճռ արդար պատճառաց, չէ ճշտապարտ, և անիրաւ։ Բայց որք առնուն հրամանն պատճառաց, այլ հե՛ղինակութեք երեւանց հաստատեն զայս։ այսինքն, առնեն զի ինքեանք միայն վաճառիցեն, այնպէս թէ ծանրապէս ճշտեսեն հաստատակութեք, և ինքեանք լինին պատճառ թանկութեի հարկաւորութ։ այնու զի իրաց։ այնու զի միաբան նեալք դնեն զիրս հարկաւորս ցած-ադին գնով, և յետոյ անդրդրունաբար թանկագնի, և բազում ձրագնի գնով վաճառեն, ոչ միայն մեղանչեն, այլև պատճառանդին առնել զհաստատութիւն։ Բանզի առնեն զնանզ անկրաւութեի հաստատակութեք։ Զայս նապէս և նոքք, որք միաբանեալք հաստատեն ի միջի երեւանց, զի մի ոք ի յինքեանց գնիցէ ի վաճառագայ արդար գնով։ որպէս զի վաճառօղք հարկաւորիցին վաճառել ինքեանց զիրս երեւանց անց անողորմաբար ցած-ադին գնով, այնպէս թէ երեցեն զնանզ ճշտաս, ոչ միայն մեղանչեն։ այլ և պարտաւորքն առնել զհրամանս։ Բանզի զնանզ գործեն զանկրամութեի։ զի առնեն ընդդէմ երեմ անց այլոց։ Պետք պատուին զայնպիսին անկարգութեիս արգելուլ։ Բանզի պատճառն ունիլ զհամաստատութեի, և զիւեղիմ խնամակալութեի ի մի հաստատակութեէ։ և պատուին համաստատարար նախանամել, և պահպանել զայնոսիկ, որք հպատակքն, և հնազանդին ինքեանց։

Որք վաճառեն զինն իմ խանութ միւսոց, և զվաստ-ապրանք գոյն վոխանակ լման-գունի, ո՛չ բզկան, զսուտ մատուցանեն խանութ ճշմարտի, ոչ միայն մեղանչեն, այլ և պարտանդին առնել զհամաստատութիւն, և յետս դարձուցանել զվաճառ։ Մեղանչեն։ զի գործեն զչարութեի, պարտանդին առնել զհամաստատութիւն։ զի առնեն զանիրաւութեի։ պատուին յետս դարձուցանել զվաճառ։ զի չէ հաստատուն։ Բանզի լինի խարդախութեի շուրջ զգոյացութեէ նրի, որ վաճառի։ Այս ա՛ռ և մեղանչեն, և պատանդին առնել զհամաստատութիւն, որք մինչ վաճառեն զկշռելն, կամ զչափելն նրա, և կշռեն, կամ չափեն զոր չունին գործեն զնանզ խարդախութեի այսինքն, ոչ կշռեն, և չափեն ամբողջապէս, այլ պակասաւորէ։ Բան-

Քանզի զորձն զչարութիւն, և զանիրաւութիւն զայլս: Որք և մեղանչեն, և պարտական են դնել առնել զիւրաքանչիւրս, որք ոչ ծանուցանեն, և յայտնեն գնողացդ զերևելին վնասակար պակասութիւն նոցա, զորս վաճառեն: Քանզի անիրաւութիւն առնեն զծանր վնասս գնողացդ: Բայց գիտելի, զի յորժամ երևելի պակասութիւն երի, որ վաճառի, չէ յայտ նաև վաճառողացդ, յայնժամ եթէ այլոյն չիցէ արդարապէս պայմանացեալ, և եթէ պակասութիւնն լեալ ինչ ի գոյացութենէ վաճառեցեալ երի. քանզի ի վաճառս Օ՛ն անմեղն ոչ պարտի նրբել զծանրն վնասս: Իսկ եթէ պահանջողն չիցէ եղեալ ի գոյացութենէ, այլ ի պարագայս, ապա նոյն եղեալ երևելի, որպէս ասացեալ է՝, վաճառն վերածելի է՝ ի զուգահանութիւն. ո՛ր զան, եթէ եղեալ եղեն պակասութիւնք, լցուցեալ նեղի է՝ պակասն. իսկ եթէ եղեալ եղեն երևելիք, յետս դարձուցանելի է՝ ամենն դրամս: Քանզի վճարելի է՝ նաև նուազեալ վնասն. յորժամ ճանաչի:

Որք դաղտաբար, և ծածկաբար գիտեն, և են տեղեակք, եթէ պարտատանք իրեանց ոչ կարեն վճարել զպարտս, զորս ինքեանց պարտին, զասացեալ պարտս ոչ կարեն այլոց վաճառել հաւատարիմն, և սակրաւորական գործ: Քանզի գործի խարդախութիւն, և դատաստանի, և եղեալ նոքա ի հաստութիւն պարտուց ոչ բացայայտ: Սակայն նոքա, որք գիտեն, եթէ իրաւամբ նահատակեցուցանելն, և ինքեանելի է՝ գին ապրանաց, բայց տակաւին չէ նահատակեցուցեալ, և ինքեալ, կարեն վաճառել զինչս իրեանց գնով, զի տակաւին պարագայ անցանէ, և որ տակաւին չէ պատեցեալ: Քանզի է՝ օրէն ամենեքեան վաճառել զապրանս արդար գնով, որպէս յայտ է՝: Արդ գիտեն, զի տակաւին չէ արդիւնեցեալ, այլ տակաւին պարագայ անցանէ, եթէ այնուհետև իրաւամբ նոքա ոչ կարեն վաճառել, և ոչ ինքեանելի է՝ գին: Օ՛ն յայնժամ լինի անիրաւ, յորժամ արդիւնքն: Սակայն չէ օրէն յայնժամ վարել խարդախութիւնք, դատաստանութիւնք, և առնել, որովք շարժիցեմք զմեզ դիմի, զի գնիցեն զապրանս մեր: Օ՛ն վարել խարդախութեամբ, դատաստանութիւնք, և առնել առ՝ ի զերծուցանելոյ զմեզ ի վնասուց, որք վաղվաղակի հետևելոց են, զի ձգիցեմք ինեք զայն նոցին գայլս, է՝ չարութիւնք:

Որք ընկալեալք են ի յայլոյ զապրանս, զի վաճառիցեն զնա, և զմիջակաւ դիմն առցեն տերոյ ապրանաց, իսկ եթէ հնարիւք իրեանց կարիցեն վաճառել զնա, ահեղին արդարդ գնով, ահեղին այլ

ան ինքեանց ընդ, կարեն աւե-
լի արդ-ար գնով վաճառել գին ,
և զան-ելին այն պահել առ ին-
քեանս , և ոչ տալ գնա տեառդ
ապրանաց : Այս եթէ առնիցեն
զայս , ոչ մեղանչեն , և ոչ պա-
րա-անդ-ին առնել գհաւատացո-
ին : Քանզի ոչ գործեն գչա-
րագործ-ութի , և ոչ առնեն ո-
մեք զանիրա-ութի : Բայց ծա-
ռայք , և փոքրա-ոքք , որոց յան-
ձնեալք են տեարք , և մեծա-
ւորք նոցին զապրանս ներքինս ,
զի վաճառիցեն գնա լա-ագոյն
գնով , որով կարիցեն , եթէ զա-
պրանս ինքեանց յանձնեցեալս ,
վաճառիցեն մեծագոյն արդ-ար
գնով , ոչ կարեն զմիջակաւ , կամ
զաւորագոյն արդ-ար գինն տալ
տեառդ , և մեծա-ահաւասիկ իւրե-
անց , և զան-ելին պահել առ ին-
քեանս , և անչհատանել ինքեանց :
Քանզի ոչ ունին գօրինա-ութ
պատճառ ինչ , որով հարկիցեն
զա-ելին այն անչհատանել ին-
քեանց : Քանզի զառագեալ ա-
պրանս , այնպիսի անձինք , ոչ
վաճառեն առ շահ , և առ օգուտ
ներքինս . այլ առ շահ , և առ
օգուտ տեառդ , և մեծա-ահաւասիկ
ներքինս :

Պնդեալք , կապակալք , և
այլք այնպիսիք , և սոցին հաս-
գոյնք , և նոքաւք արհեստաւո-ութ
եթէ փոքրագոյն արդ-ար գնով
զբաղում կոմա , առատս ,
բամպակս , չուխայս , ողամս ,
կոճակս , և զայլս այնպիսիս , և
սոցին քաւական նիւթս արհեստից
ներքինս , զինչս յատուկ զատկին
և յեւոյ առանց խարդ-ախո-ութե ,
և պատրանաց մեծագոյն արդ-ս
գնով վաճառիցեն . գին այնց ,
որոց ձեռն , և կարեն գհան-
դերձս , ոչ մեղանչեն , և ոչ պա-
րա-անդ-ին առնեն գհաւատացո-ին :
Քանզի ոչ գչարագործ-ութիւն
ինչ գործեն , և ոչ ուրեք առ-
հասն զանիրա-ութի ինչ . այլ
միայն արդ-ար հնարիւք ներքինս
առնեն ինքեանց գշահ : Բայց
եթէ ինքեանք ոչ վաճառիցեն
այլ գնիցեն ՚ի յայլոց ձս անձանց ,
որոց կարեն գհանդերձս , և պա-
տրեալով զայնպիսին անձինս , դնի-
ցեն անկրա-աբար , և անողոք-
ութեաւ զա-ելն գին ՚ի վերջ գնե-
ցեալ իրացդ , մեղանչեն : Քան-
զի գործեն գնեարդ-ախո-ութի , և
առնեն գչարագործ-ութի :

Յորժամ ոք ինչ վաճառեցեալ
է ՚ի երկուց անձանց , ոչ այնպէս
զի ՚ի միում ինուամ , և ՚ի մեր-
ում վաճառեցեալ նցէ , այլ
այնպէս , զի ՚ի ոլորտն երկոցունց
վաճառեցեալ նցէ . յայնժամ
զատերութի ՚ի վեր տոհմական նոր
նամ առանայ , որ ետ գգինն , և
որում յատուկ արեցաւ , և
ան-աւ նոր վաճառեցեալ : Օ ՚ի
տուութ , և տուչութ առանձ
տերութի ՚ի վեր վաճառեցեալ
նոր : Իսկ եթէ չիցէ տահա-ինն
տուեցեալ ուրուք , յայնժամ
պատուոյ տոհմի , որ ժա-
ռանգաւորեալ յատուկդն գնեաց :
Օ ՚ի այնմիկ տուեալ է , որ յա-
ռաջոյն առաւել գերազա-ոյն առ

վաճառեցեալ նին: Այդ նա յառաջագոյն առացաւ զիրաւունս առ վաճառեցեալ նին, որ յառաջագոյն գնեաց: Որպէս առնի՝ այնմիկ, որ յառաջագոյն գնեաց: Հայց յորժամ նր ինչ վաճառի, կամ տուն եկեղեցեաց, կամ այլոց սոյնպիսեաց, յայնժամ առանն տէրունեն ի մէջ վաճառեցեալ, կամ տուեցեալ նին յառաջ քան զորոշումն նորին: Օ ի այս նոցա վայելէ:

Յորժամ վաճառեցեալ նին կոմնչի, կամ վաճաճարանայ յետոյ տէրունէ, և տրուի, և տրուի, թէպէտ գնօղն չեղէ տակաւին տուեալ զգինն, գնողն կոմնչի, և գնողն վաճաճարանայ: Օ ի առ այսմ ոչ յայտնի նր է՝ թէ որպիսի կոմնչի, և վաճաճարանայ, այնմիկ կոմնչի, և այնմիկ վաճաճարանայ, որ է՝ Տ՚ն նր: Որպէս նին Տ՚ն հրամայ կոմնչի, և Տ՚ն հրամայ վաճաճարանայ: Կամ յետ տուրէ, և տրուի՝ վաճաճարանայ, եւ տրուի վաճառեցեալ երկի, առ նր՝ գնօղն, որպէս յայտ՚: Որպիսի գնողն կոմնչի, և գնողն վաճաճարանայ: Հայց յորժամ ոչ գնեաց զանորոշելին նր՝ ո՞ գրան պատուն հոգւոյ ի հօտ, կամ գնեաց զբացորոշեալ նր, բայց չափելի, յայնժամ վաճառեցեալ նին կոմնչի, և վաճաճարանայ վաճառողն յառաջ քան զորոշումն՝ կամ զչափումն զի այսպէս ենէ ասէ՝ ի հօտ հեմ, և՝ ի բանականն պատուասանն: Կամ եթէ վաճառեցեալ նին նոցէ բացորոշեալ, և չեղէ չափելի նոյն՝ ո՞ գրան՝ առնուն այս՝ յայնժամ եթէ այլապէս չեղէ պայմանեցեալ բացատրութիւն, և ոչ կոմնչին նին վաճառեցեալ մեղապարտութեամբ վաճառողն, գնողն կոմնչի, և գնողն վաճաճարանայ:

Պարտք, որք չեսայ պահանջելիք են, և նրա՚նք, զորս ունի ոք, զի տրիցի նմա նր ինչ՝ ի յայտարարայ ժամանակի, եթէ նոցա ստոյգ՝ այսինքն, ի ժամանակի նեղութեամ առանց երկբդծութեան, նեղութեան, և վնասու կալեն պահանջիլ, և առնանիլ, ոչ կարեն գնել վրիպատոյն գնոմ, քանզի նոքա ժողովեն, յայնցանէ, որք չառնուն տան զրկասա, զի չեսայ նեղեանք պահանջիցեն, և առնուցեն հանդերձ շահիւք: Պանդխտ որք սոյնպիսեաքն գնեն զառտրք պարտս, կամ զառտրք նրա՚նս, զորս չէ օրէն առնել: Պանդխտ նեղութեամբ, և լրացեալ ինչ տան զանկաւ դրամս, և չեսայ պահանջեն, և առնուն զառաքեն: Հայց եթէ զայս առնիցեն արդարդ դաշամբ, և առանց վաչխի՝ ո՞ գրան, զի գարնանէ ինաւորդ՝ կամ զի ոչ ոչ ոք արդարդ, և օրինաւորապէս առնուն, ոչ մեղանչեն: Պանդխտ յայնժամ ոչ գործեն զվաչխ, և զառտրք: Կամ եթէ պարտքն, և նրա՚նքն չեղեն ստոյգք, այլ անստոյգք, վտանգաւորք, որ-

դա-

պայթականք, վիճակականք, դժո-
խապահանջք, եւ կռոնականք
կարեն օրինապէս դնել միջոց-
դոյն գնով յայնմանէ, որչէ պատ-
ճառ այսր դժուարութեանց, ըստ
որում՝ մեծադոյն, կամ փո-
քրագոյն դժուարութիւն, եւ ան-
պատուհասելիս այս, զոր ունին
աստուածալ պարտքն, եւ իրա-
ւունքն։ Եւ պատճառն՝ զի
սոյնպիսի պարտք, եւ սոյնպիսի
իրաւունք ձգի դժուարութեանց, եւ
անպատուհասելիս սակաւ արժեն։

Պաշտօնեայքն, եւ պատասխանատուք
Թադեայ, եւ իշխանաց, որք
պարտին հատուցանել զպարտս
Թադեայ, եւ իշխանաց իւ-
րեանց, եթէ առնուցուն զիր
ինչ՝ ի պարտատուիցն, այնու զի
կանխագոյն հատուցանեն նոցա,
մեղանչեն, եւ պարտաւանդ-ին
հատուցանել։ Օ՛ի առնեն զա-
նիրաւ դաչն։ Պ՛անդի առնեն
զտուկոսական դաչն։ Կ՛ամաւոր
որք առնուն զիր ինչ՝ ի պարտա-
պանաց, այնու զի ոչ շուտով
պահանջեն, եւ առնուն զպարտս
այլ երկարեն ժամանակ ինչ,
մեղանչեն, եւ պարտաւորին առ-
նել զհատուցումս։ Պ՛անդի եւ
սոքա գործեն ղգզուեցեանական
մեղս։

Որք գնեն զԹղչակս, որք ա՛ր-
տին արիլ զինուորացս, եւ ծա-
ռայից ազնուաց, կարեն գնաւա
գնել Թեթեւագոյն գնով, եթէ
դժուարասպահանջք, եւ Թոխան-
ձապահանջք լինեն։ Պ՛անդի
սակաւ արժեն տոհմական Թղչակք
զոր ունին ի պահանջին, եւ ա-
նանկին։ Բայց եթէ լինեն դիւ-
րապահանջք, ոչ կարեն գնել
Թեթեւագոյն գնով։ Պ՛անդի
որք զոհմական Թղչակս Թեթե-
ւագոյն գնով գնեն, գործեն
ղգզուեցեանական վաշխ, եւ տո-
կոս։

Որք ինքեանք են պատճառ
դժուարահատուցման պարտուց,
ոչ կարեն գնել գնո՛ւ միջոցագոյն,
եւ Թեթեւագոյն գնով։ Պ՛անդի
ինքեանք են պատճառ ձեռնա-
հատելոյ եւ քանդի ոչզոր կարէ՛ լսել
ի՛ւ ազդուիլ իւրմէ ունել զվար-
ձատրութի՛ւն։ Ասան որք գործով
ինքեանք պատճառ դժուարա-
հատուցման պարտուց, գնեն
զձեռնագոյնս միջոցագոյն գնով։
Մեղանչեն ընդդէմ սուրբ գրոց
եւ պարտաւանդին առնել գհա-
տուցումն։ զի առնեն զանիրա-
ւութի՛ւն։ Պ՛ան որոյ պարտա-
ւորք իշխանաց, որք պարտին
հատուցանել զպարտս իշխանաց
իւրեանց, յորժամ ինքեանք են
պատճառ դժուարահատուց-
ման պարտուց, ոչ կարեն գին
գնել Թեթեւագոյն գնով զիս ա-
ռաջեալ պատճառաց։ Այն-
պիսի անձինք, յորժամ հատու-
ցանեն զպարտս, պարտին զո-
գահատ առաջարկել հատուցանել
առնելոցն, որք ունին զգզուա-
հաճ առարկ իրաւունս, եւ ոչ կա-
րեն հատուցանել առաւել մի-
ումն, քանզի միւսոյն
այնպիսի, որք ունին զառաւել-

յաղագս նուաճանաց, կարեն առա-
ջելոյսն հաստատեալ. քանզի
այլով. զի այս չէ անկարգուԹիւն:

Յաղագս վաճառականուԹեանն, և
Թէ ո՛յք նցեն, որոց չէ օրէն
առնել զվաճառականուԹիւն:

ՎաճառականուԹիւն է՝ կացուԹիւն, նորուստ որ առանայ զապրանս այնու դիտաւորուԹեամբ. զի զնա Թանկագոյն վաճառելով, քանԹէ նախ գնուա առեալ նցէ, զնոյ ինչ վերաշահիցի: Այսպէս սահմանին, վաճառականուԹիւն՝ կացուԹիւն, նորուստ որ զնոյս, և զապրանս ԹէԹևադոյն գնելով, և ծանրագոյն վաճառելով չահի, և վաստակի զնոյ ինչ: Այսպէս սահմանի: ՎաճառականուԹիւն է՝ կացուԹիւն, նորուստ որ հաւաքէ զինչս, և զապրանս. զի զնո տեղեաղջս, և անփոխս Թանկագոյդն վաճառելով, առնիցէ զշահ, և զվաստակ:

ՎաճառականուԹիւնն, Թէպէ լինիցի առանց անիրաւուԹեան, և առանց չարագործուԹեան, ոչ միայն է՝ օրինաւոր, այլ և չահաբեր մարդկանց: Քանզի մարդ Թէպէ ի ձեռն վաճառականուԹեան, որ լինի առանց անիրաւուԹեան, և առանց չարագործուԹեան, լցուցանէն զկարիս իւրեանց, և լինին միմեանց ապաւինական, և նպաստաւոր: Քանզի որք այսպիսիքս, և բարեաւ առնեն զվաճառականուԹիւն, օրհնեն ինքեանց օրհնեն այնոցիկ, յորոց գնեն զապրանս, և զինչս, և օրհնեն այնոցիկ, որոց զնոյ վաճառեն: Ըստ այսմ վաճառականք ի ձեռն վաճառականուԹեան, լինին շահաբեր ինքեանց, լինին շահաբեր այնոցիկ. յորոց գնեն, և այնոցիկ, որոց վաճառեն: Լինին շահաբեր ինքեանց. զի զիւրաքանչիւրն իւրեանց ընտանեացն: Լինին շահաբեր և այնոցիկ, յորոց գնեն, և որոց վաճառեն. զի նոքա զիւրաքանչիւրն նոյ լցուցանեն: Ըստ վաճառականուԹեան լինի արդարապէս, և բարեաւ, Թէպէ վաճառականք ի գնեն, և ի վաճառեն ոչ գործեն զանիրաւուԹիւն, և զչարուԹիւն: Օ ի Թէպէ գործեցեն զանիրաւուԹիւն. եղիցի անբուռ և վաճառականուԹիւն. և Թէպէ գործեցեն զչարուԹիւն, եղիցի չար և վաճառականուԹիւն:

ՎաճառականուԹիւն տրտնջեցեալ է՝ կղերիկոսաց, որք ընկալեալք են զարբազան աստիճանս, այսինքն, կիսատարիճատաց. տարիճատաց, քահանայից, եպիսկոպոսաց, եպիսկոպոսապետաց. նաև ամենայն կրօնաւորաց: Նա պատճառն է՝ զի վաճառականուԹիւն ոչ վայելէ կղերիկոսականաց, և կրօնաւորականաց կարգուԹիւն: Քանզի որք անանց վաճառականուԹիւն. պատուհասին, և զբաղին բազում աշխարհական գործովք, և աշխարհական գործովք Ըստ կղերիկոսաց, որք ընկալեալք

լեալք են զսրբազան ասոնիձանս, և հրամանատուց, որք արժանալք են դինքեանս ընդելոյց անհետաքրնական կառավարելոյն, ոչ վայելէ ձեռնադիր, և զբաղիլ աշխարհական գործովք։ Պարտի կղերիկոսաց վայելէ առանձնական սրբութիւն, և առանձնական մաքրութիւն, և հրամանատուց վայելէ առանձնական կառավարելութիւն։ Պարտէալ, զի կղերիկոսք պատուոյ դեկերիլ, և անսալ Աստուծոյ գործ, և ոչ վարուցականութեան, որովք կարիցեն առնել զինքեանս յարմար, առ ի յուսուցանել ժողովրդեանն Աստուծոյ զբանս Աստուծոյ, և պարտուն անսալ եկեղեցական դրոծոց, և եկեղեցական ժամակարգութեան, և հրամանատուց պատուել անսալ աղօթից, սաղմոսերգութեան, հրամանատուական հակումանց։ Այլ վաճառական զբաղմունք, և պատաղումնք, և վաճառական ձեռնադրմունք սրգելոյն, և խափանեն զնոսա գնալ հոգևոր։ Որով յայտ է՝ փորձառութիւք։ Որպես կղերիկոսաց, որք ընկալեալք են զսրբազան ասոնիձանս, և հրամանատուց, որք ուխտեալք են զաստուածպաշտական կառավարելութիւնս ոչ վայելէ զբաղիլ, և ցրուիլ աշխարհական գործովք, և աշխարհական հոգ։ Պարտէալ։ զի որք անսան վաճառականութեան, կարեն անկանիլ, և սպրդիլ ի յորդայն բազում մեղաց ներխուսափս գոլեն չքնաղատեսիլ

զնա առումնք բազմազան մեղաց ո՛ղան, ագահութիւնք, ագահասիրութիւնք, աշխարհասիրութիւնք, դաւաճանութիւնք, խարեպատութիւնք, պատրանաց, խաբէութեան, առաքանութեան, սուտ երդմանց դողութիւնք, յանկարծակութիւնք, զրկանաց, և այլոց սոյնպիսեաց։ և երբեմն նաև ոչնչամոլութիւնք, բարկութիւնք, նախանձու, բղջախոհութիւնք, ծուլութիւնք առ նոսա Աստուծոյն, և այլոց սոյնպիսեաց։ Որպէս կղերիկոսաց, և հրամանատուց ոչ վայելէ մտանել յայնպիսի կացութիւն, յորում ոչ դիւրաբեկ կարէ սահիլ, և սպրդիլ ի վերոյասացեալ մեղանս։ Որպէս յայտ է՝ ասեմեցուն։ Օ. ի կացութիւն ոտին կանգնի, և պահանջէ զմեծ սրբութիւն, և զմեծ մաքրութիւն, և զհեռացումն ի յորդայնէ մեղաց։ Պարտէալ, զի եթէ եկեղեցականք, և հրամանատուք անսայցեն աշխարհական գործոց, և վաճառական նոսկութեան, խառնիմն ընդ աշխարհականս, և հանապազին նոցա։ Ասսն բառնի պատիւն, որով աշխարհականք պարտին պատուել, և յարգել զեկեղեցական, և զհրամանատուական անձինս։ քանզի պատուհասք, և ամօթք, որովք աշխարհականք պարտին պատուհասել, և ամաչել ի եկեղեցական, և ի հրամանատուական անձանց։ Պարտէալ, զի ոչք կարէ ծառայել երկուց Տեառց, որոց միմն պարկեշտ, և խնդալի, այլ յայտ է՝ ասեմեցուն։ Ա. Ընդ վա-

վաճառական զբաղմունք , և եկեղեցական , և կրօնաւորական գործք , և իրակութիք արգելուն , և խափանեն զմիմեանս : Որպէս նմանապէս յայտ է : Որ բնեմն ոչք կարէ ի միասին բազմել , և հնակատարելոյն անասալ և գեղերիկ վաճառականի զբաղմանց , և եկեղեցական , և կրօնաւորական գործոց , և իրակութեց : Այնչ ուրեմն եկեղեցականք պարտին անասալ , և գեղերիկ եկեղեցական գործոց , և եկեղեցական իրակութեց , և կրօնաւորք պարտին իրակել զկրօնաւորական գործս , և իրակութիս , եկեղեցականաց , և կրօնաւորաց ոչ վայելէ անասալ , և գեղերիկ վաճառական զբաղմանց , և վաճառական պատասխանոյ : Աստի ասէ Պօղոս : » Ոչոք զինուորեալ Ա՛Յ , առնէն » ընդ կեանս աշխարհի պատահի , » եթէ զօրավարին հաճոյ լինիցի : Այսինքն , որք զինուորին Ա՛Յ , այսինքն . ի միաւոր Ա՛Յ , և զիս միաւորին Ա՛Յ , ոչ պատահին , այսինքն , ոչ ձեռնադրին , և զբաղին աշխարհական գործոցք , եթէ կամին . զի հաճոյ լինիցին անմահիկ , որում զինուորին Ա՛Յ որք զինուորին Ա՛Յ , են եկեղեցականք , և կրօնաւորք : Աստի ուք պարտին Քահանայ , զի մի պատասխանին , և զբաղիցին աշխարհական գործոցք , և վաճառականի իրակութիք . զի հաճեցին Ա՛Յ , որում առանձնական եղանակաւ պարտին ծառայել : Պարձեալ նոյն առաքեալն գրէ առ Տիմոթէոս : Որք կամին մեծանալ , անկանին ի փորձութիս , և յորոգայթս , և ի բազում ցանկութիս անմիտս , և վնասակարս , որք ընկղմեն զմարդիկ ի սատակումն , և ի կորուստ : Օ՜ի արդարև ամենեցուն չարաց արմատ է , որում ոմանք ցանկացեալ , վրիպեցան ի հաւատոյ և զանձինս այլովքն ընդբազում ցաւօք : Ա՛յլ դու ո՞վ մարդ Ա՛Յ միաներ յայնպիսեաւ , և երթ գիշեր արդ արուքիս , Ա՛Ջ պաշտութիս , հանապատ , սիրոյ , համբերութիս , հեզութիս : Այս մարտիր զբաղութ մարտն հանապատ , և բռունհարդ գիկեանցն յաւիտենականաց , յոր կոչեցար , և դու անեցեր զբաղութ դաւանութեն առաջի բազում վկայից Ա՛ստ մարդոն Ա՛Յ իմանի առաքելական , և կրօնաւորական անձն : Աստի եկեղեցականք , և կրօնաւորք պարտին տարածել ի յինքեանս զառնէն , և զնոցն մեծանալոյ , և հարստանալոյ , և հեռանալ պարտին հեռացուցանել զինքեանս ի յայնպիսի , և ի վաճառական գործոց , և իրակութեց : Այնմանէ կրօնաւորք , որք ուխտեալք են Ա՛Յ զաղքատութի : Այսորոյ և Քրիստոս ասէ ի տան և վեցերորդ դլուխն Ղուկասու : Ոչոք ծառայ կարէ երկուց տեր ընդ ծառայել , զի եթէ զմին ատիցէ , և զմիւսն սիրիցէ . կամ զմին մեծարիցէ , և զմիւսն արհա-

հաւատիցեն ։ Ա՛ն կարէք Ա՛Յ
» ծառայել, և մամոնայի։
»
Եկեղեցականք, և կրօնաւորք
ոչ անասն, և ղեկերին վա-
ճառականութիւնք, մահացուին
մեղանչեն ։ Քանզի առնեն զ-
ծանր արհամարհել ընդ-դէմ կա-
ցութիւնք իւրեանց ։ Իսկ եթէ ան-
սայթեն վաստակոց եկեղեցա-
կանք, այնու զի ոչ կարեն կեալ,
և պահել զինքեանս, ոչ մեղան-
չեն ։ Քանզի ոչ առնեն զայս
ըստ ազատութիւն, և արծաթսի-
րութիւն ։ այլ ըստ հարկաւորու-
թիւն ։ Ասաւ զի ոմն անկանիցին
ի տոկոսիսի հարկաւորութիւնն,
պարտին աշխարհականք պահել
զնոսա ։ Քանզի մինչ նք տան աշ-
խարհականաց զհոգևոցն, աշ-
խարհականք ևս պարտին տալ
նոյ զնարմանաւորն, որ հարկա-
ւորի ըստ ազգելոյ ։ Օ ի ա-
ժանիւ՝ մշակն կերակրոյ իւրոյ ։
Ասաւ որք ոչ կամին տալ զերս
հարկաւորս ըստ ազգելոյ, այ-
նոցիկ, որք առաքեալք են ի Ա՛Յ
և որք պաշտեն, և մատակա-
րարեն մեզ զբանս Աստուծոյ, և
զերս հոգևորս, իբրև զպաշտօ-
նեայս Ա՛Յ, և իբրև հաւատա-
րեմս Աստուծոյ խոհրդոյն,
ծանրանք մեղանչեն ։ Քանզի
եթէ պարտիմք կերակրել զմար-
մնական մշակս, ո՛րչափ ևս ա-
ւելի պարտիմք կերակրել զ-
հոգևոր մշակս ։ Եթէ պարտիմք
պահել զմարմնաւորս հարս, ո՛ր-
չափ ևս առաւել պարտիմք պա-
հել զհոգևոր հարս ։ Եթէ պար-
տիմք տալ զհարկաւորս պաշ-
տօնէից, և սպասաւորաց եր-
կրի Աստուծոյ, ո՛րչափ ևս առաւել պարտիմք տալ զ-
հարկաւորս պաշտօնէից, և
սպասաւորաց երկնից Աս-
տուծոյն ։ Եւ եթէ պարտիմք
սիրով ընդունել զայնոսիկ, որք
առաքին ևս մեզ ի յերկրաւոր
Աստուծոյ, որոց հնազան-
դիմք, ո՛րչափ ևս առաւել պար-
տիմք ընդունել սիրով զայնոսիկ,
որք առաքին ևս մեզ ի յերկնա-
ւոր Աստուծոյն, որոց կրկնի
ապ ծանր երկնաւորաց, և եր-
կրաւորաց, և սանդարամե-
տականաց ։ Ասաւ ասէ Տ՛ն ։
» Եւ որ ոչ ընկալցի զձեզ, և ոչ
» լսիցէ բանից ձերոց։ իբրև և
» յանիցէք ի տանէն։ կամ ի քա-
» ղաքէն յայնմանէ։ Թօթափեա-
» ջիք զփոշին յոտից ձերոց ։ Ա՛մէն
» ասեմ ձեզ, դիւրագոյն լիցի եր-
» կրին Սոդոմացւոց, և գոմորա-
» ցւոց յաւուրն դատաստանի քան
» քաղաքին այնմիկ ։ Եւս ապա-
տինէ տալ զկրս հարկաւորս կրօ-
նաւորաց ։ Քանզի են աղքատք
Տ՛ն, և աղքատացեալք են վա-
սիոյն Տ՛ն ։ Ասաւ զոր ինչ
առնէմք նմ ձմ սիոյն Տ՛ն,
առնեմք ինքեան Տ՛ն ։

Եկեղեցականք, որք վաճա-
ռեն զաստս ձիաձի, և զձնաւնդ-ա
ոչխարաց իւրոց, և այլոց սոյն-
պիսեաց, կամ զպտուղս ագա-
րակաց, այգեաց, և անդաստա-
նաց իւրոց, կամ զերս դայնոսիկ-
զոր գնեցին ձմ ինքեանց, բայց
յետոյ

յետոյ չեղեն պիտոյք, ոչ մեղանչեն: Պարտ առնել զսոյնպիսին վաճառս, ոչ է՝ գործել զվաճառականութիւն: Ապաշխարքն խոնարհք են, եթէ կղերիկոսք, և եկեղեցականք ընթեանք ամենայնիւ իւրեանց առնիցեն զվաճառականութիւն: Իսկ եթէ ինքեանք անձամբ իւրեանց ոչ առնիցեն զվաճառականութիւնն, այլ ՚ի ձեռն այլոց միայն, զայնպիսիսն կարծիք Ա՟Հարցանեմ: Պարտ ոմանք յաղթականք ՚ի վերոյասացեալ պատճառացն. ասեն, եթէ մահացու է՝, նաև ՚ի ձեռն այլոց առնել զվաճառականութիւն: Իսայց այլք ասեն, թէ չէ մահացու, այլ նեղութիւն է: Իսկ այլք ասեն, թէ չէ մեղք, եթէ ոչ լինիցի նոքա սոյնպիսի վաճառականութիւնք դադարելոյ ինչ: Եւ պատճառ սոցին է՝ այս: Պարտ զվաճառականութիւն ըստ ինքեան նկատեցեալ, չէ մեղք, այլապէս ամ վաճառականք, ըստ որում սոյնպիսիք լինիցին ՚ի մեջ մեղաց, որ սուտ է՝: Ասացեալ վաճառականութիւն վերահասեալ ամենեցուն եկեղեցականաց, և կրօնաւորաց; մեղք է՝, ըստ որում արդիլեցեալ է՝ նոցին: Ա՟րդ արդիլեցեալ է՝ նոցին, զի մի ինքեանք անձամբ իւրեանց կրասխանացին զվաճառականութիւն, և ոչ զնմին կրասխանութիւն ՚ի ձեռն այլոց: Պարտ առնիցեն զվաճառականութիւն արդիլեցեալ է՝ եկեղեցականաց, այնու կերպիւն, որ զբաղուածքն իւրեանց ՚ի ձեռն այլոց կատարեսցեն, և ոչ ինքեանք անձամբ: Ա՟յլ զայս ոչ կարեմք ասել, զի ոչ գիտեմք զայնպիսի վաճառականութիւնս, զոր արգելեալ է՝ եկեղեցականաց

և ջամբիոնն աղբատոյց, կարօ-
տելոց, և չքաւորաց. կամ տայ-
ցեն եկեղեցեաց, վանորէից, հի-
ւանդանոցաց. կամ ծախիցեն
զնա առ գործս, և պատճառս
բարեպաշտս, ոչ մեղանչեն։
Քանզի չունին զգայլելն զի-
տաւորութեն, որ զգործ նոցին,
որ լինի ձեռամբ այլոց, առնել
և գայլելն, և արհամարհելն.
այլ ունին զդիտաւորութեն, որ
զգործ նոցին առնէ ձերելն, և
դողելն։ Նմանապէս նք ոչ մե-
ղանչեն, որք ունին զդիտաւո-
րութեն, զի վաստակովք, և շա-
հիւք, որք լինին ի ձեռն սոյնպէ-
սի վաճառականութեանց. պահե-
ցեն, և կերակրեցեն զինքեանս,
և ըստ ցանիցեն զկարիս հարկաց.
այսու զի ոչ կարեն այլով ձև
նապարհաւ պահել զինքեանս։
Քանզի և սոյնպիսիքն չունին
զգայլելն զդիտաւորութեն. այլ
ունին զբանական դիտաւորու-
թեն։

Կղերիկոսք, որք ունին միայն
զիշխողական աստիճանս. ո՛րպան
զբռնապանութեն, զնենգելոյ-
ղութեն, զերկմտելոյ, և
զձևահնարիկ պատրանաց
կարեն առնել զվաճառակա-
թեն ձեռամբ այլոց։ Քանզի
առնել պատուին վասն ի
վաճառականութեանց եկեղեցա-
կանք, և կղերիկոսք, որք ունին
զմեծ-ագոյն աստիճանս. քան
զայնոսիկ, որք ունին զիշխող-
գոյն աստիճանս։ Քանզի որք
ունին զմեծ-ագոյն աստիճանս,
այնպէս պարտ անդին, և կա-
պին ընդ եկեղեցական կացու-
թեանց, թէ ոչ կարեն անցանել
առ աշխարհական կացութիւն.
իսկ որ ունին միայն զիշխողագոյն
աստիճանս, կարէ անցանել առ
աշխարհական կացութեն։ Քան-
սոյն կարէ առնել պատուհաս։ և եթէ
կինն մեռանիցի, կրկին էրէ առնու-
նանալ. եթէ կամիցի։ Նոյնպէս որ
ընկալեալ է՝ զմեծ-ագոյն աստի-
ճանս, ոչ կարէ առնուանանալ։
Քանզի եթէ որք ունին զմեծ-ագոյն աստիճանս, կարեն առ-
նել զվաճառականութեն՝ ի ձեռն
այլոց, և առնել կարեն առ-
նել զվաճառականութեն այնոքիկ
որք ունին զիշխողագոյն աստի-
ճանս։ Ա՛ս զիարէ այսմանէ ոչ
դոյ տարակուսութեն։ Ա.յլ մի-
այն դոյ տարակուսութեն. ա՛ր
ժամ որք ունին զիշխողագոյն
աստիճանս, կարիցեն առնել զ-
վաճառականութեանն անձամբք
իւրեանց։ Ա՛ր այս ասի, թէ՝ ի
սոյնպիսի եկեղեցականաց նոքա,
որք կամին անցանել՝ ի յաշխար-
հական կացութեն. կարեն առ-
նել զշահական վաճառակա-
նութեն։ Քանզի որպէս կարեն
անցանել առ աշխարհական կա-
ցութեն, այսպէս և կարեն առ-
նել զշահական վաճառակա-
նութեն։ Քանզի շահական վա-
ճառականութեն սիոյտ՝ աշխար-
հական կացութեն։ Նոյն որք ոչ
կամին անցանել յաշխարհակա-
նութեն. այլ կամին մնալ՝ ի եկ-
եղեցական կացութեն, և կամին

առնուլ ի ժամանակի խրատ, նաև զմեծ-ադոյն աստիճանս, և են ի ձառապարին առ մեծադոյն աստիճանս, լաւ-ադոյն առ նեն. եթէ հեռանայցեն ի վաճառական դործոց, և ի յղձալ առանալոյ զինչս: Պանդղ այնմիկ, որ կամի ճեալ ի յեկեղեցական կացուԹե, ոչ վայելէ լինել շահասէր, և վաստակասէր: Պարձեալ, զի սոյնպիսին պատուի պատրաստել զինքն առ ընկալուն մեծ-ադոյն աստիճանիցն: Ասլեմն պատուի հեռանալ ի յայնց գործոց, որք արդելուն զպաշաձաւոր, և զպատշաձաւոր Ենոր նախապատրաստուԹե, որ պատուի լինել առ ընկալուն մեծադոյն աստիճանից: Ասլեմն այնմիկ, որ կամի առնուլ զմեծ-ադոյն աստիճանս, և ճեալ ի յեկեղեցական կացուԹե, որպէսզի պաշաձաւոր պատշաձաւորասցի, և վայել չտայէս նախապատրաստեցեալ զինքն առ ընկալուն մեծ-ադոյն աստիճանացն, վայելէ հեռանալ ի վաճառական գործոց, և ի վաճառականն զբաղմանց: Պաւելս հասլեմք եկեղեցականք, որք ունին զմեծ-ադոյն աստիճանս, եթէ ոչ կատարանան վաճառական վաստակոց, այնու զի բաւականանան ունել կարեն պահել զինքեանս առանց հոգւոյ, լաւ-ադոյն առնուն, եթէ ոչ առնիցեն զվաճառականուԹե, նաև չեռասլ ալոց: Պանդղ յոյժ վայելէ եկեղեցականաց զի զնս առնեւին զառուրկս ի տունէն վաստակոց, և շահից: Պանդղ շահք, և վաստակք սակաւ առ սակաւ ներմուծանին, և ներսլղտեն ի սիրտս մարդկանց զարծաԹասիրուԹե, յորմէ առնեւին զամենայն չարիս լինել ազատք անձինք եկեղեցականք:

Յաղագս հարկապահանջ, և առձկապահանջ դաշնադրաց կուԹե:

Հարկապահանջ, և առձկապահանջ դաշնադրաց կուԹե՝ դաշն, որում որ ասլ-ար դնով զնե զինքն պահանջելոյ, և առնլոյ ի յինքնաբանչիւր ամի զհարկ ինչ կամ զառձիկ, և զհաշուե եմոլատ ի շահաբեր, և ի պատլաբեր բարեաց ուրուք յորմէ զնե զաստեալ նուաճունն: Հարկն, ի՝ դաշն, նորում որ առնլոյ զասլ-ար զինն, վաճառէ ուսեր զիրաւունն պահանջելոյ, և առնլոյ ի պատլաբեր, և ի շահաբեր զասլ-ար հարկ, կամ զասլ-ար առձիկ յամի: Օ՛ն զօրինակ, առնլոյ զհարուր դաւհեւանս, կամ քանքարս, զի յամի ամի հատուցանիցէ զնորին զհինգ դահեկանս, կամ զհինգ քանքարս: Ո՛ դաշնադրակուԹե այսմիկ ոչ վաճառի շահատես, և պատ-

պաղաքեր նմա , և բարին , յորմէ առնանի արդար հարկն այն , կամ ոռճիկն . զի բացարձակ տէրութիւնն բարւոյ մնայ առ վաճառօրն , և ոչ անցանէ առ դնօրն : Քանզի որ զոյնպիսի իրաւունս գնէ , ոչ պարտաւանդի տալ զայնքան , զորքան արժէ պաղաքեր բարին այն . զի ոչ գնէ բացարձակապէս զբարին այն . այլ պարտաւանդի տալ զայնքան , զորքան արժէ իրաւունն պահանջելոյ , և առնլոյ զհարկն , կամ զոռճիկն : Քանզի զի գնէ զոյնպիսի իրաւունս : Եւդ գինն , զոր արդարապէս արժէ առացեալ իրաւունն , է՝ այն , որ եղեալ է՝ ի յարդար օրինաց , կամ՝ ի բարեպաշտ սովորութեաց , կամ՝ ի խոհեմ , և՝ ի բանականն հասարակաւթէ : Քանզի հայելի է՝ ի յարդար օրէնս , ի բարեպաշտ սովորութեան , և՝ ի բանականն հասարակական հաւասարումն մարդկանց : Որոց երևի , թէ՝ ի զոյնպիսի դաշնադրակաւթէ ոչ ասի , թէ վաճառն հարկն , կամ ոռճիկն , զոր յամ յամէ տայ . այլ որպէս առացեալ է՝ . ասի , թէ վաճառն իրաւունն յամ ամէ զհարկն , կամ զոռճիկն առնլոյ : Կամ մանանաւանդ ասելի է՝ , թէ ոչ գնի հարկն , որ յամ յամէ տայ , և ոչ իրաւունն առ նմա , և ոչ պատճառն այնր պաղաքեր բարւոյ , այլ մանն պաղաքերութեաւթէ , և պատճառ յերևման նորին : Քանզի վաճառս այս այնպէս լինի , թէ բարւոյ ուղղել տէրութեան այնր բարւոյ , որոյ վճռ դնի առացեալ հարկապահանջութեան , մնայ առ վաճառօրն . նոյնպէս շահաբեր տէրութեան , այնինքն , իրաւունն պատճառ յերևման մանանաւանդ վաճառի : Քանզի որ գնեալ զոյնպիսի տէրութեան , ոչ երկնչի ի վաշխի , թէպէտ հաշիւ եմուտցէն , և ոռճիկն , որ յամ յամէ տրին են քեան , յետ բազում ամաց լինի նոցին սահեալ քան զդին , զոր եառ : Քանզի որ շահի , և վաստակն ղնր ինչ յիրի եւթէ , ոչ գումէ զվաշխ , և զոռկոսի : Եւդ որ յամ յամէ առնու զվճերայացեալ ոռճիկս , և հարկս , շահի , և վաստակն գնաս ի յերէ եւթէ : Ո՞ի վաստակի , և շահի գնս ի շահաբեր մանանաւոյ տէրութէ պատճառէ , և պատճառ զոյացեալման , զոր գնեալ արդ-ապէս գնով . որպէս ենթադրի : Քանզի երևի , թէ դաշնադրակաւթիս այս , զորմէ առաջնոյ խոսիք , է՝ վաճառ նմա . և զայնպէսն ի փոխառութէ , և ի վաշխ : Քանզի դաշնադրակաւթէ այս է՝ ճշմարիտ , և ճշդիւտ գնումն , և վաճառումն : Եւդ փոխառութէ , և վաշխ չեն վաճառումն և գնումն , ոչ յայտ է՝ : Քանզի թէպէտ ի փոխառութէ ոչ կարէ ոք օրինաւակս չահել զնր ինչ ածելի քան զայն , զոր եառ փոխ , սակայն ի սմա յետ բազում ամաց կարէ ոք առանձ զածելի ինչ քան զայն ,

ղոր եւս. և Թէպէտ չիցէ օրէն գործել զվաշխս, սակայն է՝ օրէն առնել զաշնադրակութիւնս զայս: Ասաւ առաքեալ, Թէ գաշնադրակութիւնս այս է՝ օրինաւոր գաշն, և օրինաւոր ուխտ, և կարէ լինիլ առանց մեղաց: Պանդխտի վաճառն, որ արդարասիրութեան լինի, և որ ոչ առնէ ուխտ զանիրաւութիւն, և որ չէ արգելեալ ի յօրինաց, է՝ օրինաւոր ուխտ գաշն, և կարէ լինիլ առանց մեղաց: Այսպէս գաշնադրակութիւնս, զորմէ խօսիմք, է՝ վաճառ, որ արդարասիրութեան լինի. զի ոչ առնէ ուխտ զանիրաւութիւն. և չէ արգելեալ ի յօրինաց. զի օրէնք ոչ ընդդիմանան այսպիսի գաշնադրակութեան. եթէ պահեցին Թէուդիք, որք պահանջին ի յօրինաց: Ասեմն գաշնադրակութիւնս այս է՝ օրինաւոր գաշն, և կարէ լինիլ առանց մեղաց:

Ա՛ր հարկապահանջ, և առձեռնապահանջ գաշնադրակութեան, զոր որում է՝ գաշն, ենդ ասեմ Թէուդիք: Այսպէս ենդ զի գաշնակցողք ունեցին զիրարս ուխտել զնելոյ, և վաճառելոյ: Պանդխտ առ այսմ գաշն ենդ զիրարս գնելոյ. զի բազում պատճառանութեան գայցէ կասկած ի գնացն գաշնակցողաց: Ասասի առ գաշն վաճառն ենդ զիրարս գնելոյ վաճառողն, և գնողն. որպէսզի վաճառողն գիտասցէ վաճառել, և գնօղն գիտասցէ գնել: Ա՛ր հարկապահանջ գաշնադրակութեան Ա. Յ, և եկեղեցւոյ:

Թէուդիք՝ վաճառ իմն: Ասասի ենդ զիրարս գնացն գաշնակցողաց: Ասասի եթէ չունիցին գաշնակցօղք զիրարս գնելոյ. ոչինչ է՝ գաշն հարկապահանջ գաշնադրակութեան: Այսպէս ենդ, զի գինն, որ արդարասիրութեան լինի գնոյ: Պանդխտ առ վաճառն ենդ. զի գինն, որում նա ինչ գնէ, նոցա արդարասիրութեան լինի գնոյ: Ա՛ր արդարասիրութեան գինն այն է՝, զոր արժէ նրան, որ վաճառէ: Ասասի եթէ գաշնադրակութեան այս լինիցի առանց արդարասիրութեան գնոյ, որ պահանջին ի յօրինաց, կամ՝ ի բարւոյ սովորութեան, կամ՝ ի բանականն հատարակական հաճարանաց, մեղանչէ, և գործէ անկարգութիւն: Այլ գործէ զսոյնպիսի անկարգութիւն, պարտի առնել զհատուցումն: Պանդխտ վճարելի է՝ անկարգութեան: Այսպէս ենդ, զի որ հատուցանէ զսոյնպիսի ոչ վճիռ, և զսոյնպիսի հարկ, այլոյ ունել զանձնիշխանական գործոցն այնպէս բարւոյ, որոյ վերայ հատուցանի սոյնպիսի հարկ, և սոյնպիսի ոչ վճիռ: Պանդխտ որ ոչ ունի զանձնիշխանական իշխանութիւն ի վճռ նոյն նոցա, ոչ կարէ զնոյն զոյն տալ այլոյ: Պանդխտ ոչ կարէ ոչ տալ այլոյ զոյն զոր ինքն ոչ ունի, և որոյ ինքն չէ Տէր: Ասասի հարկն, զոր դնեն ի վճռ օտարականն նոցա, որոյ վերայ չունին զիրարս գնելոյ, ոչինչ է: Այսպէս ենդ, զի նոցա գինն այն, որոյ վերայ դնեն, և հնգեան հարկ, նոցա պատճառեալ, և պատճառաւ: Պանդ-

վրանդն ոչ կարէ ոք վաճառել զնուրա՛ն առնլոյ զհարկ, կամ զոռձիկ ի յանապատաբեր, և ի յանապատարար երէ: Ա՛ վանդն ոչ դոյ նուրա՛ն առնլոյ զնու նմ յայնմանէ երէ, որ ի՛ անապատաբեր, և անապատարար: Օ՛ ի նուրա՛ն առնլոյ լինի առ նմին այն որ կարէ տալ: Ա՛բեմն առ նմին այն, որ ոչ կարէ տալ, ոչ կարէ լինել նուրա՛ն առնլոյ: Ա՛բեմն ոչ կարէ ոք վաճառել զնուրա՛ն առնլոյ առ նմին այն, որ ի՛ անապատաբեր, և անապատարար: Օ՛ ի որ ոչ դոյ, ոչ կարէ վաճառել. և ոչ կարէ ոք վաճառել զայն, զոր ոչ ունի: Ա՛սան որպէս զնի կարելոյ ոք դնել, և հինանել զհարկ նմա՛ ի նմէ երեք բարւոյ, բարին այն պարտն զոյ պատարեր, և պարտար: Ա՛սան անխրա՛ք են նուրա՛ն ավաճառքն այնոքիկ, որք հինանեն զհարկ ի նմէ անապատաբեր երն, և պարտա՛ն առնել զհատուցումն վճասուց, որք հետևին: Վրանդն գործեն զայնպիսի՛ նուրա՛ն: Հինգերորդ ևնդ դրն, զի եթէ կորնչիցի. կամ լինիցի անապատաբեր նմին այն, որոյ վերայ եղեալ է՝ հարկն, և այս լինիցի առանց մեղապարտուն հարկատուի, դադարիցի հարկն, որ տրիւր, քանզի որում եղեալ է՝ կորուսա երն. կամ անապատաբերութի՛ն: Վրանդն յայնմ կորնչի հարկն: Օ՛ ի յորմ կորնչի բարին, յորմէ պատահաներ հարկ. կամ ոռձիկ նոյն. յայնմ նաև հարկն, և ոռձիկն

կորնչի: Ա՛րդ ոչ կարէ ոք պահանջել, և առնուլ զայն, որ կորեա՛ն: Ա՛բեմն յորմ առանց մեղապարտուն հարկատուի կորնչի բարին, որոյ վերեալ է՝ հարկ, հարկատուն այնուհետև ոչ կարէ պահանջել և առնուլ զհարկն ի հարկատուէ. այլ դադարի հարկն: Նա ոչ կարէ ասել, թէ կորուսա այս ոչ լինի հարկատուէ, այլ հարկատուէ: Վրանդն երն, յորմէ անմեղապարտաբար կորնչի. Տո՛ն երբուա՛մ կորնչի: Ա՛սան որ անխրա՛ք է, և տակաւին պահանջէ, և առնու զհարկն, որ տրիւր յատուկ բան զկորուսա բարւոյ, յորմէ պատահաներ, մեղանչէ, և պարտա՛ն առնել զհատուցումն: Վրանդն գործէ զանկումա՛ն: Ա՛ երե՛լորդ ևնդրն. զի եթէ դնիցի բեռն նմ՛ ի վերն վաճառողն, առ որ ոչ պարտա՛նդ նա՛ ի բնութեէ դաշնն, լինիցի վճարումն, և բա՛ց արտարութե՛ պատշաճա՛ւոր վարձատրութե՛ն: Վրանդն ևս բեռն, որ դնի ի վերն ուրուք, առ որ ոչ պարտա՛նդ նա՝, պատշաճա՛ւոր վարձատրութե՛ վճարելի է:

Ը՛ստ հարկապահանջ դաշնադրութե՛ն ի վերհատեալ երի տահմանադրութե՛ց ևնդրնն մեծասան թե՛ութի՛ւ: Վ՛ասն ևնդրն. զի դաշնադրութե՛ն այս լինիցի ի վերն անշարժ, տահմանել և բացորոշեալ երն, որ ի բնութե՛ն իւրմէ ևկէ պատշաճ

պատշա՛

պողատու: Ասելն, եթէ այն, որոյ վրայ դնեն հարկն, և առձիկն, եթէ անշարժ. ո՛րպէս, եթէ անդաստան, այգի, աղարտակ, անառատ, և այլ ինչ առնական. եթէ ահռնանեալ, և բացորոշեալ ո՛րդոն, եթէ տոյդ, և բացողջեալ իւր ինչ, և եթէ պողատու, և պողաբեր. ո՛րպէս, եթէ ընդունակ բերելոյ, և տալոյ զպատուղ: Եւ ենդրեցեալ է Թէոդոս այս, զնոսին հարկատուն կրնեն զվնաս ինչ: Երկրորդ ենդրն. զի յորժամ լինին դուք զաշնադրութեանէ այսմանէ, առասցի նոսատարն, և վկայեսցէ հատարկեցին, և ասիցեն զբանս, որով զնոսին երաշխաւն առնելոյ զհարկն, և զառձիկն: Եւ այս լինիցի. զի զաշն եթէ հաստատուն, և զնոսին հարկատուն կրնեն զվնաս ինչ: Երրորդ ենդրն, զի մի լինիցին զաշնադրութեանդ զկանխահատուցմանէ առձկայ. այսինքն, ենդրն. զնոսին պարտաւանդեցին զաշխարհ առձկատուն կանխապէս, և յատուկ ադային հատուցանել զառձիկս, և զհարկս, բանիթէ լցեալ եթէ ժամանակն: Ասատ հարկագնիչն ոչ կարէ բռնաբարել զհարկավաճառն, զի կանխապէս տայցէ, և հատուցանեցէ ընդ ենթեան զպայմանեցեալ, և զգանձ արկեալ հարկն, այլ միայն կարէ հարկահաւրել զնա, զի տայցէ զհարկն, բաս որում ան դեալ եթէ ժամանակն: Եւ պատճառն է՝, զի ոչ կարէ որ արդարանալ, և օրինաւոր պատճառ հանդիպել, և առնուլ զայն, որ տահանջէ, զի պահանջելն չէ պահանջելն, և առնելն: Երրորդ հարկն, որ դնեն ի վրայ կրկին պողաբեր բարւոյ. յառաջ քան զանցանել ժամանակն, չէ պահանջելն. և առնելն: Երեքեան ոչ կարէ որ յառաջադոյն պահանջել, և առնուլ զնա: Չորրորդ ենդրն. զի մի հարկավաճառն, և հարկատուն պարտաւանդեցին առ պատուհասնոն, որք պատուհաբար, և յանկարծօրէն պատահին, կամ առ այլ բեռինս, առ որս ոչ պարտաւանդին ի բնութէ դաշնէն: Զանգի չէ դնելի ի վրայ նորայ, ծանր, և անտանելի բեռն. որպէսի է՝ պարտաւանդել զնա առ յանկարծահանդէպ պատուհասնոն, կամ առ բեռինս, առ որս ոչ պարտաւանդի ի բնութէ դաշնէն: Ասատ անհատուցաւ, և անկայուն է՝ դաշն. որով պարտաւանդի հարկավաճառն հատուցանել զհարկն, եթէ ինն, որ ստացանկեալ է՝ հարկն, կորնչիցի: Զանգի որպէս ասացաւ, հարկավաճառն ոչ պարտաւանդի ի բնութէ դաշնէն առ յանկարծահանդէպ պատուհասնոն: Ասատ եթէ ինն, և բարինն, որոյ վերայ եղեալ է՝ հարկն, բոլորապէս կորնչիցի, բոլորապէս կորնչի և հարկն. իսկ եթէ մանաւանդ որպէս կորնչիցի, մանաւանդապէս կորնչի և հարկն: Երկրորդ ենդրն, զնոսին դաշնադրութեանդ պարտաւանդուելնն, որ պատահանդիցէ, և կատարիցէ զանձնդիր

նիչ լինել հարկավաճառի , զինն կարիցէ վաճառել , կամ ոչ այլում զբաղն իւր , որոյ վերայ եղեալ է՝ հարկ : Պանդղ մինչ հարկավաճառն ոսկեձին ճայ ոչ նր , որոյ վերայ է՝ դա՞ հարկ , կարէ զնա վաճառել , ի՞մ ոչ այլում հանդերձ բեռամբ հարկն , որ եղեալ է՝ ի վր նր : Օ՞ի յայտնանէ ոչ լինի ումեք անհրաժեշտի , կամ զնաս ինչ : Ա եցերորդ խնդրի , զի հարկավաճառն . յորժամ կա՞ մի վաճառել զբաղն իւր , որոյ վր եղեալ է՝ հարկ . Ժանուցա՞նոյն զի խոտան՞ որուածի իւր հատ՞ կառնէ , և հարցանիցէ զնա՝ , ա՞ր ըզ-էօք ինքն կամիցի գնել զ՞ բաղնին գայն . և եթէ կամիցի , առաքել նմա վաճառիցէ զնա , քանզի այլոց : Պանդղ բանա՞ կանագոյն . և կարդա՞ոյագոյն իր է՝ կամիլ վաճառել զբաղն ինչ առաքել այնմիկ, որ ունի զոք՞ ըուածի ինչ ի վր պաղոյ տոմ՞ պնոյ բաղուց , քանզի այնմիկ , որ ոչ ունի զոք՞ուածի ինչ ի վր պաղոյ տոմսոյն բաղուց : Իսկ եթէ հարկուն ոչ կամիցի ինքն գնել զբաղնին գայն , յայնժամ կարէ վաճառել , ուր և կամի՞ ցի , միայն թէ վաճառիցէ զնա հանդերձ բեռամբ հարկն , և այնմիկ , որ կամի հատուցանել զհարկն , զինն լինիցի ձեռս հատ՞ կառուածն : Այս պատճառն է՝ , զի ոմ որ կարէ վաճառել զիր իւր , ուր և կամիցի , եթէ առ՞նիցէ զայս առանց ձեռուածոյ այ՞ լոց : Այօթներորդ խնդրի , զինն գաշնագրեցին պատուա՞նդուածի , որով հարկատուն , եթէ ի տահ՞ ւանադրեցեալ ժամանակին ոչ հատուցանիցէ զհարկն , պարտ՞ ի՞ւանդեցին կրել զպատիժ ինչ , զոր օրինակ , հատուցանել զվեր՞ տակ դադարեալ շահն , կամ առնել զծախս , կամ ետրուա՞ նել զբաղնին , որոյ վր եղեալ է՝ հարկ : Պարտ՞անդուածիս այս վանդայնորիկ ոչ պարտն դա՞շ նագրել , մինչ դաշնագրին հարկն , և ուռճիկն , զինն յայնմանէ ծնա՞ նիցի առնէ անհրաժեշտի , և ձեռուածոյ . զորս կրկնին հարկա՞ տուք : Օ՞ի այս կարէ հանդի՞ սիլ : Ա եցերորդ խնդրի , զինն ուռճիկն ածիցի ի ուռճկաց , որք պարտին տալ , առանց առանձ՞ ին չեն տրեցեալք : Այս թեւ՞ թիս այս այնու խնդրի , զի մի ուռճկաւուք ուռճկօք ուռճկաց նեղիցին , տաժանիցին , և տա՞ ռապիցին : Ինն երորդ խնդրի , զի հանդագոյ հարկավաճառն ունիցի զանձնիշխանուածի վերա՞ դնելոյ զվաճառեցեալ հարկն , նոյնով գնով , որով զնա վաճա՞ ռեաց , այսինքն , հատուցանե՞ լով զնոյն գինն , զոր ընկալա՞ ի վաճառելն : Պանդղ ոչ պարտ՞ ի դնել ի վր նր զեռն անվերադե՞ լուածե հարկն : Ա՞ազն որպ ա՞ տացեալ է՝ , չէ դնելի ի վր հար՞ կավաճառի բեռն , որ ծանր է՝ , և խոտա : Ա՞րդ բեռն անվերա՞ դնելուածե հարկն , է՝ ծանր , և խոտա : Ա՞բեռն չէ դնելի ի վր հար՞

հարկավաճառն ։ Յորմէ երևի , Թէ ըստ վերոյհատեալ օրինին հանապազորդ հարկն ՚ի կողմանէ հարկավաճառին է՝ վերադնելի ։ Ասեն ՚ի հարկավաճառականն ողորմութիւն ոչ կարէ լինել ողորմակցութիւն, որոյ զօրութիւնն պարտաւանդեցին հարկավաճառն նոր պայմանեցեալ ժամանակին վերադնել զհարկն , այնպէս Թէ եթէ ոչ վերադնոյ նոր պայմանեցեալ ժամանակին , հարկն լինիցի անվերադնելի ։ Այսպէս որպէս ասացաք , ըստ վերոյհատեալ օրինին , ՚ի կողմանէ հարկավաճառին հանապազորդ հարկն է՝ վերադնելի ։ Ասեն երևի ՚ի յայսոցելոցն , Թէ ըստ վերոյհատեալ օրինի զատապարտելի է՝ հարկն ուշանալոյ , որ գնի այնու ողորմելի , զի մի երբեք վերադնոյցի ։ Այլոց ըստ վերոյհատեալ , և յայսոցելոյ օրինի , և սահմանադրութենէ , ՚ի կողմանէ գնողին հարկն չէ վերադնելի ։ Այսինքն , ՚ի ժամ դադարման ողորմութենէ ՚ի գնողէ ոչ կարէ գնել բեռն ՚ի վերայ վաճառողին , զի յետոյ վերադնոյցէ ։ Եւ այս այնու լինի, զի մի գնոյցն ծանր բեռն ՚ի վերայ վաճառողին ։ Հարկն , որ կարէ վերադնել , ասի վերադնելի , և ժամանակաւոր ։ Հարկն վերադնելի կրկնական կարէ լինել ։ կամ այսպէս , զի հարկն տրոցի, ցորեան ժամանակ երկոքանչիւր ողորմակցողք կենդանիք նոցին , կամ ցորեան ժամանակ մինն ՚ի նոցանէ կենդանի նոցէ ։ կամ այսպէս , զի հարկն տրոցի առանց ունանց ։ Այսպէս երևի , Թէ ըստ վերոյհատեալ սահմանադրութենէ հարկն անվերադնելի է՝ ՚ի կողմանէ գնողին , եթէ ոչ լինիցի այլապէս զի արդարև , և օրինաւոր պատճառաց ՚ի պահանջեալ ունանց ։ Ասեն ևս նոյնպէս Թէ , որ ինդրէ ՚ի վերոյհատեալ սահմանադրութենէ , այս է՝ , զի հարկն եթէ անվերադնելի ՚ի կողմանէ գնողին որպէս զի հարկավաճառն ոչ բռնաբարիցի վերադնել զվաճառեցեալ հարկն ։ Այնուամենայնիւ կարի հարկն ոչ կարիցէ ածել , կամ նուաղել զիս իրիք պարագայիւ , որ վերհասանիցի ։ այլ հատուցանելի եղէ զուգահաւասար գնի , որով ՚ի սկզբան գնեցաւ ։ Այլ պարտի նուաղել գնի ։ զինի լինիցի վաճառ գնողի ։ ոչ պարտի ածել , զինի լինիցի վաճառ վաճառողին ։

Պաշտպանակութիւն այս , եթէ Թէ վերահասցի ՚ի յայս , որ վաճառէ ուսեալ գիրսն , զի կալցէ պահանջել , և առնուլ ՚ի պարագաբեր բարւոյ իւրմէ գհարկ, կամ զուգեկ ինչ ։ կոչի հարկավաճառ , ուռճկավաճառ ։ Ի մանանեղէն երանելոյ վաճառողի ողորմակցութենէ ։ գի ՚ի նմա վաճառն երանելոյ ։ Եւ հետևեալ պարագայ որ վաճառէ գիրսն , կոչի երանելոյ վաճառ , հարկավաճառ , ուռճկավաճառ , հարկա-

վաճառ

կատու, և ոռճկատու: Իսկ եթէ վերատայիցի յայն, զոր դնէ զկնճռանուն, կոչի հարկանապհանջ, և ոռճկապահանջ դաչնադրութիւն: Եւ հետևապէս որ դնէ զսոյնպիսին կրճռանուն, կոչի հարկապահանջ, ոռճկապահանջ, հարկատու, և ոռճկատու:

Հարկն անջատի ի հատուցականն, և ի վերապահականն: Հատուցականն այն է՝ որ այլում տրի, և հատուցանի: Իսկ վերապահականն այն է՝ զոր ոք վերապահէ ինքեան: Հատուցականն այսպէս սահմանի. է՝ դաշն, նորում ոք վերապահելոյ ինքեան զբերոյ ուղիղ սահմանի պտղաբեր բերուց հետոյ, վաճառէ զնոսա առնոյն ի յառաջեալ բերուց զսոյնպիսի հարկ, և ոռճիկ: Նոքա՝ այն, զորում մինչև ցայժմ խօսեցաք: Եւ ցուցաք, թէ է՝ օրէն առնել զսոյնպիսի դաչն, եթէ պահին զնոքա թէուզիքն, որք եղան: Իսկ վերապահականն այսպէս սահմանի. է՝ դաշն, նորում ոք զնոր ինքեան անցուցանէ առ այլ ոք բան առ ուղիղ, կամ շահանուր առնուն, վերապահելով ինքեան զսոյնպիսի ոռճիկ: Ընդունց նոքա սոսկապատուհասն է՝ օրէն առնել զսոյնպիսի դաչն, ոչ միայն օրինաւ քնուքն, այլ և դրական օրինաւ: Բայց զնոսա ոչ զսոյնպիսի դաչնադրուքն անկանել ինչ, կամ անկատ գուքն: Բայց զոր առնուց

նոքա անկանեն, և անկատ գուքն կարէ ոք տալ զնոր ինքեան այլում, այսպէս և կարէ տալ զնոր ինքեան այլում, վերապահելով ինքեան զսոսկապատուհասն ոռճիկ, և հաշուհետուս: Ընդեն վարդապետք, թէ որ սոյնպիսի դաչադրեալ զնոր ինքեան տայ այլում, կարէ դնել զթէուզիքս զայս, զի եթէ զերկուս, կամ զերիս այս ինչ հատուցանելի վերապահեալ ոռճիկն, տեսեալ նոքա դառնայցէ առ այն, որ էառ զինա այլում առաջեալ թէուզիքն: Բայց զոր ասացաք թէ կարէ տալ, և շնորհել զնոր ինքեան այլում հանդերձ դաշնքեամբ, զի հատուցանելի ինքեան առնելիսն ոռճիկ, այսպէս և կարէ տալ, և շնորհել զինա այլում ընդ առաջեալ թէուզիքն: Բայց ոչ լինի ումեք անկատ գուքն ինչ:

Յաղագս հատուածաձառման, և դրամական հատուածոյ:

Բանիցն հատուածոյս, որ կոչի և հատուածաձառութիւն, և յատկութիւն կամարիս, ոռանկօրէն առի առաւաքուքի, է՝ դաշն որով ոք հատուածէ զդրամ ընդ դրամոյ, այսինքն, տայ այլում զդրամս, և առնու ի նմանէ զդրամս, հանդերձ խոհ շահիւ: Դրամահատութիւն առաքեցին ի հատուածանել, որ շատ ցարձակապէս առի աշնպիսի: Բայց հատուածոյ դրամահատութիւն ինն իր

հանդերձեալ կենաց ապրեցուցանել զանձինս իւրեանց: Ո՛չ ոք օրինակ, եթէ հանդերձեալ հանգուցեալքն ընդ ձիով: Տարբերին և՛ նմա ճառելոյն: Պանդխտին և՛ նմա մանն տունն ինչք, և ապրանք, և առնուցանին զդրամբ: Տարբերին և՛ վախճանի: Պանդխտի՛ և՛ վախճանեալ ոք զդրամ՝ ի՛ ներկայ ժամանակի, զին յետոյ, և՛ ի յայսմ ապագայ ժամանակի հաստուցանեն և՛ զդրամ: Քայլ առանց շահու: Պանդխտի եթէ առնուցին շահ, լինի տոկոս: Այսպէս՝ ի դրամական հաւատոխանան տուի զդրամ միոյ սեռի, և առնուցի զդրամ այլոյ սեռի՝ ինձոյս ժամանակի, հանդերձեալ իւրեք շահիւ: Այսպէս յայտնի՝ ի դրամական հաւատոխանան, յորում տուի ոմն կեղծէն զահեկան, և առնուցի այծաքեղէն, հանդերձեալ իւրեք շահիւ:

Դրամական հաւատոխանն, որ լինի հանդերձեալ արդար, և օրինաւոր պատճառօք, ձէն ոյոյ լինի արդար, և օրինաւոր շահն այն, որ առնուն դրամատոխանաւորք, չէ անկարելի, և մեղք, այլ արդար, և օրինաւոր դա՛ն: Պանդխտի դա՛ն, որով առնուն արդար, և օրինաւոր շահ՝ ի ձեռն արդար, և օրինաւոր պատճառաց, չէ անկարելի, և մեղք, այլ արդար, և օրինաւոր դաշնաւորութեան: Այսպէս ոյոյ ինակին զոյնպիսին գործ, ոչ պատճանդեալ առնել զհատուցումն, և ոչ մեղանչեն:

Պանդխտի ոյոյ ինակին զարդար, և օրինաւոր գործ, ոչ պատճանդեալ առնել զհատուցումն, և ոչ մեղանչեն: Ինակ դրամատոխանան հաւատոխանութիւն, որ լինի առանց արդար, և օրինաւոր պատճառաց, ոյոյ առնիցեն արդար, և օրինաւոր գշահն այն, որ առնուն դրամատոխանաւորք, է՛ անկարելի, և մեղք: Պանդխտի է՛ վաշխ, և տոկոսն, որ է՛ մեղք, և անկարելի: Այսպէս ոյոյ ինակին զոյնպիսին գործ, մեղանչեն, և պարտական՝ ինձ առնել զհատուցումն: Պանդխտի գործ են զվաշխ, և զտոկոսն:

Դրամատոխանութիւն, և հաստուվաճառութիւն անջատ՝ ի կեղծեալն, և՛ ի չիրականն: Կեղծեալն, որ և՛ զոր ասի, է՛ այն, որ ոչ ունի զարդար պատճառ առնուլոյ զշահ, և զվաստակ: Կեղծեալ ասի, զի երևեցուցանէ թէ ունի զպատճառ առնուլոյ զշահ: Այսպէս ասէ: Պանդխտի առաջիկ չունի զպատճառ առնուլոյ զշահ, և զվաստակ: Այսպէս և՛ չոր: Պանդխտի չունի զհինգ արդար պատճառն, ձէն ոյոյ կարծիցէ առանալ զշահ: Յորմէ երևի, թէ սոյնպիսի դրամատոխանութիւն չէ դրամատոխանութիւն, այլ կեղծ է, և երևեցուցանէ թէ ոչ է դրամատոխանութիւն: Այսպէս՝ ի յայսմ է՝ վաշխ, և տոկոսն, որ է՛ մեղք, և անկարելի: Այսպէս սոյնպիսի կեղծեալ դրամատոխանութիւն, յորմէ ոչ ասի զդրամատոխանութիւն, որում ոչինչ կարօտեալ է զդրամ, և զաշնակից

ցն ընդ նմա, զի հաստատացանիցէ զնա ինքեան ի հեռագոյն տեղւոջ. և ննդրէ զինն, և ղշահ, զոր սովոր են վարդևքն տալ վճռ այնպիսի հեռաւոր տեղւոջ. և նա առնու զդ-ենարս, և յանձն առնու տալ զպահանջեցեալ դինն և ասկայն ոչ մտած-է հաստատացանել զդ-ենարս յայնմիկ հեռաւոր տեղւոջ, և ոչ ունի զոր որ անառաքս հաստատացանիցէ, և այս ամ յայտնի է՝ այնմիկ, որ տայ զդ-ենարս: Այսմ յորժամ աչ տայ զդ-րամս ումեք հաստատացանելոյս ի նոյնոսում տեղւոջ, նոքա տայ. բայց հատակեցեալ-ինն Թուղթք, և դիջք առ հեռաւոր տեղի, առ որ առաքիս ոչ յինն. կամ Թէպէտ յինցին, սակայն զոչինչ գործեն, այնպէս Թէ չէ ցեն յղեցեալք, այնու դի նա, որ տայ զդ-րամս, դիտէ, Թէ ոչ դոն դ-րամք նեղգործ-ուԹ, կամ զօրուԹ յայնմիկ տեղւոջ, առ որ յղին Թուղթք: Նշանակութ է՝ այն, որ յերեսն է՝ դ-րամատոհմութեան, և է՝ այն, որով յերեսն մին դ-րամ ընդ այլում հատանիւոխն: Նշանակութ առաքանչառի ի յանառ-ղարխոխն, և ի տեղապահոխն: Ընտեղապահոխն, որ և ձեռնադիան առի, է՝ այն. նոքա տայ ի նոյնոսում տեղւոջ մին ցեղ դ-րամս ընդ այլում հատանիւոխ. հանդերձ ի՚նէ արդ-ար չահին: Այսինքն, որ մին ցեղ դ-րամ, և այլ ցեղ առնանի: Դ-րամատոհմութեան այս նաև առ մանրավոխութեան. այնու դի կամ տրին մեծ-ագոյն դ-րամք, և առնանին փոքրագոյնք, և մանրագոյնք. կամ տրին փոքրագոյնք, և մանրագոյնք, և առնանին մեծ-ագոյնք: Օ՚ր ըօրինակ, յորժամ տրին մեծ-ագոյն ասծ-ամ-Թեղէն դ-րամք, և առնանին փոքրագոյնք. կամ տրին փոքրագոյն ասծ-ամ-Թեղէն դ-րամք, և առնանին մեծ-ագոյնք: Կամ յորժամ տրին ոսկեղէն դ-րահեկանք, և առնանին ասծ-ամ-Թեղէնք. կամ տրին ասծ-ամ-Թեղէնք, և առնանին ոսկեղէնք: Կամ-Թէ յորժամ տրին ոսկեղէնք կամ ասծ-ամ-Թեղէնք, և առնանին տրին դինձեղէնք, կամ տրին դինձեղէնք, և առնանին ասծ-ամ-Թեղէնք, կամ ոսկեղէնք: Տեղափոխոխն է՝ այն, Նորում տրին դ-րամք ի միում տեղւոջ, և միջնորդ-ուԹ ԹղԹոյ, և դրոյ ի այլում տեղւոջ առնանին. կամ առնանին ի միում տեղւոջ, և միջնորդ-ուԹ ԹղԹոյ, և դրոյ ի յայլում տեղւոջ հատուցանին: Ըստ կրկնակ է՝ այսինքն, մինն է՝ որով հատուածաճառն, և սուտացն յատուածադոյն տայ դ-րամս ի միում տեղւոջ, և միջնորդ-ուԹ ԹղԹոյ, և դրոյ առնու ի յայլում տեղւոջ. և միւսն է՝ որով հատուածաճառն յատուածադոյն առնու ի միում տեղւոջ, և միջնորդ-ուԹ դրոյ, և ԹղԹոյ ի յայլում տեղւոջ հատուցանէ:

Կեղծ-եալ, և չար դ-րամատոհմութեան չէ օրինաւոր, այսինքն, չէ օրէն առնել դնա: Քանզի

չունի զարդ-ար , և զօրինաւոր պատճառս առնլոյ գշահ , և գվաստակ ։ Ա անգին է՝ միայն լոկ անուն առնլոյ գշահ , և գվաստակ ։ Դարձեալ, զի ձկնարուին և ստուգիւ չէ դրամախոհութիւն , այլ միայն կեղծաբար երևի այսպիսի ։ Իսկ ստուգիւն է՝ վաչխ , և առկոսն ։ Քանզի յորժամ պահանջի, և առնուն շահ , և մնելի ինչ էր տուեալ դրամի , միայն այստ պատճառաւ, զի ոչ էառ զդրամս զայն , առնի յոյժ զինա , յորժամ լինի վաչխ , և առկոսն ։ Ուրեմն այսպիսի է՝ կեղծեալ դրամախոհութիւն ։ Քանզի ինձմէ պահանջի , և առնուն շահ , և մնելի ինչ , միայն ձէ յամեցուսն տուեալ դրամի ։ Ալեւմն ստուգիւ է՝ վաչխ , և առկոսն ։ Ուրեմն չէ օրէն առնել զվաչխ , և զառկոսն ։ Ալեւմն չէ օրէն առնել զկեղծեալ դրամախոհութիւն ։ Ալասն որք առնեն զայսպիսի դրամս , մեղանչեն , և պարտաւանդին առնել զհատուցումն , զի առնեն զրկնիւմն։

Ընդհանրապէս , և մանր դրամախոհութիւն , որ և ասի ձեռնագործ , է՝ օրինաւոր , այսինքն, է՝ օրէն առնել զնա ։ Եւ հետևապես որք իրակեն զնա , ոչ մեղանչեն , և ոչ պարտաւանդին առնել զհատուցումն ։ Քանզի գնեն բաղում արդ-ար , և օրինաւոր պատճառաւք , որք առնեն , զի շահն , որ առնուն միջնորդու-թիւն այսպիսի դ-աշնադ-րութեանց , նոյնպէս արդ-ար , և օրինաւոր ։ Ալդ-ար արդ-ար , և օրինաւոր պատճառաւք , որք առնեն , զի առցեալ շահն նոյնպէս արդ-ար , և օրինաւոր , են այսոքիկ ։ աշխատանքն , զորս առնեն հատուածաւք ի թուէն և ի հատարէն զդ-րամս ։ զգաստութիւն , զգուշութիւն , և զոխտութիւն , զորս առնեն ի պահպանելն զնոսա ։ հնարքն , որովք ժողովեն , և հաւաքեն զդ-րամս զանազան սեռի շահաճեռութիւն , որ լինին հատուցուածոյ , և մանաւանդ այնձանց , որոց յանկարծակի պատահեան , և լինին պիտանացուք դ-րամք զանազան սեռի ։ քանզի անձանց , որոց լինին պիտանացուք դ-րամք զանազան սեռի ։ յոյժ շահաբեր , և օգտակար է՝ գտանել զնա պատրաստ ։ պատրաստել գնա , ազնուութիւն , և մաքրութիւն դ-ահեկանաց , որք պատրաստք գտանին ։ ծանոթ, որք լինին ձև պահելոյ զժողովել , և գհանապաշեցեալ դ-րամս , զպահ-ծանօթացեալս , և գհատուածս , որք մատուցանեն զդ-րամս ։ դ-ադ-արութիւն շահի , որ լինի հատուածաւք , և թէ առանց շահի հատուցուածք են զդ-րամս ։ և այլք այսպիսիք , և սորին նմանք պատճառք։

Տեղեկութիւն դ-րամախոհութեան առնուն հատուածաւք առանց դ-րամս ի մտաւ առելոյ, և միջնորդ-ութիւն դ-րոց , և թղթոց առնուն գնոյ յայլմէ տեղւոջ ։ հանդ-երձ իւիք արդ-ար առելոյ

շահիւ . է օրինաւոր , այսինքն , է օրէն առնել զնա : Եւ հե- տեւապէս ոչք պարտաւանդին առնել զհատուցումն , և ոչ մեղանչեն : Պա- նդի գրեն արդարք , և օրինաւոր պատճառք , որք առնեն , զի շահն , որ առանձին սիմկորդուածք տայնպիսիս դ-աշխատակուածէ, նոցէ արդարք , և օրինաւոր : Պատ- պատճառք , որք առնեն , զի ա- սացեալ շահն նոցէ արդարք , և օրինաւոր , են սոքա . գողուածէ- նակաւ անդրադարձութեամբ դ-ահե- կանաց յայն տեղի , յորում ոք առնու զինք ի հատուածաւոյ , զի գողուածնաբար դ-ահեկանք , և դ-ըրանք բերին անդր , ուր առ- նու զինք ոք ի հատուածաւոյ . պատճառութեամբ դ-ահեկանաց . զի առուգարացուցանին դ-ըրանք , որք ի յայլմէ տեղւոջէ բերելիք են առ այն տեղի , յորում ոք առ- նու զնոսա ի հատուածաւոյ . գտանել պատրաստս դ-ըրանս , որք պիտոյանան ումեք . զգաս- տութիւն , որով հատուածաւորք պահեն զհանաբերեալ դ-ըրանս . աշխատանքք , որովք հանաբերեն , և ժողովեն զբազում դ-ենարս . ծախք , որք լինին ընդ պահելոյ զհանաբերեալ դ-ըրանս , զպաշտօ- նեայս հատուածաւորաց , զնո- քեանս հատուածաւորաց , դ-ըրա- նանոցս , նոյս լինին հատուած- ձառութեամբ . դ-ադ-արութեամբ շահին , որ լինէր հատուածաւորաց . եթէ ձրի տայցեն դբազում դ-ենարս այնոցիկ , որոց պիտոյանանն . շահիւ է օրինաւոր , այսինքն , է օրէն առնել զնա : Եւ հե- տեւապէս ոչք պարտաւանդին առնել զհատուցումն , և ոչ մեղանչեն : Պա- նդի գրեն արդարք , և օրինաւոր պատճառք , որք առնեն , զի շահն , որ առանձին սիմկորդուածք տայնպիսիս դ-աշխատակուածէ, նոցէ արդարք , և օրինաւոր : Պատ- պատճառք , որք առնեն , զի ա- սացեալ շահն նոցէ արդարք , և օրինաւոր , են սոքա . գողուածէ- նակաւ անդրադարձութեամբ դ-ահե- կանաց յայն տեղի , յորում ոք առնու զինք ի հատուածաւոյ , զի գողուածնաբար դ-ահեկանք , և դ-ըրանք բերին անդր , ուր առ- նու զինք ոք ի հատուածաւոյ . պատճառութեամբ դ-ահեկանաց . զի առուգարացուցանին դ-ըրանք , որք ի յայլմէ տեղւոջէ բերելիք են առ այն տեղի , յորում ոք առ- նու զնոսա ի հատուածաւոյ . գտանել պատրաստս դ-ըրանս , որք պիտոյանան ումեք . զգաս- տութիւն , որով հատուածաւորք պահեն զհանաբերեալ դ-ըրանս . աշխատանքք , որովք հանաբերեն , և ժողովեն զբազում դ-ենարս . ծախք , որք լինին ընդ պահելոյ զհանաբերեալ դ-ըրանս , զպաշտօ- նեայս հատուածաւորաց , զնո- քեանս հատուածաւորաց , դ-ըրա- նանոցս , նոյս լինին հատուած- ձառութեամբ . դ-ադ-արութեամբ շահին , որ լինէր հատուածաւորաց . եթէ ձրի տայցեն դբազում դ-ենարս այնոցիկ , որոց պիտոյանանն . շահհաւելուածէ , որ լինի այնո- ցիկ , որք առնուն զդ-ըրանս ի հատուածաւորաց , և այլք այն- պիսիք , և սոցին նմանք պատ- ճառք : Այլ նոյնոց պատճա- ռաց այդ-պէս , և օրինաւոր է դ-ըրանափոխութեամբ , նոյնպէս հա- տուածաւորք յատուկապէս առ- նուն զդ-ըրանս , զի զնոսա հատու- ցանիցեն յայնմիկ հետեւեալ տե- ղւոջ . յոր տանելիք էին նոքա : Պանդի և աստանօր հատուած- ձառք զօրութեամբ տանին զդ-ըրանս այլոց յայն տեղի , յոր տանելիք էին . և ստուգացու- ցանեն զդ-ըրանս այլոց , և առնեն զհեծ նպաստակութեամբն , և շահագործութեամբ այլոց . և եթէ ոչ առնուցուն զամենին ինչ , կրեն զվնաս , վասն ծախիցն , զորս հարկաւորին առնել , և դ-ադ- ղանն շահի , որ լինէր , և հատ- կածութեամբ վարկապատուա- ծութեամբ , և ունայնաբար աշխատիլ , և տքնիլ ձիս այլոց :

Գոյնն այն , զոր առնուն հա- տուածաւորք , յորժամ առնեն զդ-ըրանափոխութեամբ , պարտի դո- ղոյ-պէս . այսինքն , պարտի զո- ղոյն այնքան , որքան պահանջի ի նոյ- դ-ոյ , և ի բանական սովորու- թենէ . կամ ի բանական հատու- ցանական հատանութենէ մարդ- կանց . կամ պարտի զողոյն այնքան զորքան եղեալ են իշխանք ար- դ-արատուէս , և օրինապէս . եթէ ուրեք եղեալ իցէ դոյն ի յիշխա- նաց , և ի դ-ատաւորաց :

Որք ի հատանափոխեն զդ-ըրանս , կամ

կամ այլով ձանապարհաւ առնել զվաճառս, և զթիւր դրամս, կամ ձև անպիտանութեանէ խրեանց, կամ ձև անվերանկատութենէ, ոչ կարեն տալ զնա երբեք զլաւս, և զոչնչութեան: Բանզի այնու զի պատուիրեցաք, և խաբեցաք մեք, վասն այսորիկ ոչ կարեմք և զայլս պատուել, և խաբել. այլ պարտականութիմբ բանալ, և բացայայտել զտուտութեն և զվաճառուն դրամոց, և զհեղհեղանաց մերոց, որպէս և պարտականութիմբ բացայայտել զվաճառուն, և զյուտութեն ընչից, և ապրանաց մերոց, յոյժ կամ կամիմբ վաճառել զնոսա: Եւ պատճառն է. զի պատուականան ներգործութեանն, որով պատուիմբ, և խաբիմբ, ոչ կարիմ տալ մեզ զիրաւունն, զի կարիցեմբ պատուել զայլս: Բանզի զի պատուեն, և խաբեն զայլս, է՝ չար ներքնապես: Ասուն ոչ կարէ լինել օրինաւոր, և բարի: Այսու որոյ որք պատուելով, և խաբելով զայլս, ծախեն զվաճառ Աստուծոյ ոչնարս երբեք զլաւս, մեղանչեն, և պարտականութեամբ առնել զհատուցումն: Բանզի գործեն զանիրաւութեն:

Յաղագս վարձեցուցանն և վարձման:

Ընձեցումն է՝ զոյն, որով ոք տայ ուժգին ի վարձու զանձն, կամ զնոյն չարժելին, կամ անչարժելին, զի վարեցին նովաւ, կամ ընկալցին ինչ անձինք զպատուոյ, մինչև ինանիկ զպատուոյ պայմանեցեալ Յունական, զայնպատուելի զբացայայտ ապրանս զին կամ վարձ, կամ Թոշակ, կամ ռոճիկ, որ ի ժամանակին եւրում հատուցանիցի վարձեցուցչէ ձև վարձեցուցեալ երկն, կամ անձին: Ոչք տրին ի վարումն, են նոքա այնորիկ, որովք վարիմբ. ո՛ղբան յարիք, տունք, բնակարանք, պալատք, երիվարք, ծառայք, աղախնեայք, և այլք սոյնպիսիք: Ոչք տրին ընկալուն պատոյ, են այնք, որք են պատշաճութեբ, և պատշաճելոք. ո՛ղբատ, ապուր, այգիք, կովք, և այլք սոյնպիսիք պատշաճելոք:

Ոչք եւտուն զնոյն ինչ ի վարձու ելլուն պայմանեցեալ ժամանակի կարէն պահանջել, և առնուլ զվարձն, զոր պատուական և օրինաւոր եղեն ի վարձեցուցեալ երկն: Բանզի է՝ օրէն պահանջել, և առնուլ զայնոր, և զօրինաւոր վարձ: Այսու զնոյն պատճառուբ, ոչք առնեն զի վարձն, որ տրին ձև վարձեցուցել երկն, նոցէ արդար, և օրինաւոր:

Բան-

Քանզի նոքա վարձեցուցեալք լցուցանեն զկատարումն այնոցիկ, որք առնուն զնա ի վարձու, և վարին նոքօք, և տան նմա զպտուղս, որպէս առնեն նոքա պտղաբերքն: Ասասի որք առնուն զվարձն ձիս վարձեցուցեալ նուին, ոչ մեղանչեն: Զորմէ հետևի, Թէ վարձեցուցումն է՝ օրինաւոր դաշն: Ուրդ այդ վարձն այն է՝, որ պահանջի ի բանական սովորութէ, կամ ի բանական հաստատի համարման մարդկանց: Քայց որք պահանջեն, և առնուն զանկիրճ վարձ, մեղանչեն, և պարտական են առնել զհատուցումն: Քանզի դործեն զանկիրճութիւն:

Ալ այնուհետև դաշն, որով որ առնու ի վարձու զանձն ոք, կամ զիր ինչ շարժելի, կամ անշարժելի, զի վարիցի նմանօ, կամ ընկալցի ի նմանէ զպտուղս, մինչչև լինիցին ժամանակք յայտնեալ, և պայմանեցեալ ժամանակն լմնոտացեալ, և պարտական եղեալ զինքն, զի ի ժամանակի իւրում հատուցանիցէ զարդ-ար տակաւկեցեալ վարձն, կամ Թոշակն, կամ ռոճիկն: Որք առին զիր ինչ ի վարձու, ի ժամու վարձատուէ Թէ պարտական են հատուցանել, և տալ զարդ-ար վարձ: Քանզի որպէս ցուցեալ է՝, հատուցանելոյ է՝ արդ-ար վարձն ի ժամանակի իւրում: Ասասի որք ի ժամանակի իւրում ոչ կամին տալ զարդ-ար վարձ, մեղանչեն, և պարտական են առնել զհատուցումն: Քանզի դործեն զանկիրճութիւն:

Ալ եթէ, որ կարէ վաճառել, կարէ և տրել ի վարձու, և ասի եթէ, որ կարէ գնել, կարէ և առնանկ ի վարձու: Քանզի որ բանական է՝ առ ի վաճառել, բանական է՝ և առ ի տալ ի վարձու: Սակայն եԹէ նոցա ոք ընդ օրէն, որ արդելուցու տալ ի վարձու զիր ինչ, որ կարէ վաճառել. կամ արդելուցու վաճառել զկո ինչ, որ կարէ տրել ի վարձու, պահելի է՝ անդ այնպիսի օրէն: Քանզի պահելի է՝ օրէն, որ վն ուրուք բանական պատճառի արդելու զդաշն ինչ, որ կարէ լինել. եԹէ չիցէ արդիլեցեալ: Զորոց երևի, Թէ զիրս զայնոսիկ, որոց վն չանինք զկուռն, ոչ կարեմք տալ այլոց ի վարձու, որպէս և ոչ կարեմք վաճառել զսոյնպիսին նմա: Զորոց և հետևի, Թէ որք կարեն վաճառել, և գնել, կարեն և տալ, և առնուլ զիրս ի վարձու, եԹէ չիցէ նոցա եղեալ առանձնական արդելումն ձիս ուրուք բանական պատճառի: Քանզի որպէս նոքա այն կարէ տրել ի վարձու, որ կարէ վաճառել, և այն կարէ վարձել, և առնանկ ի վարձու, որ կարէ գնել, եԹէ չիցէ եղեալ առանձնական արդելումն. այսպէս և անձն այն կարէ տալ ի վարձու, որ կարէ վաճառել, և անձն այն կարէ վարձել, որ կարէ գնել. եԹէ նմանապէս չիցէ եղեալ

եղեալ առանձնական սրտիւ-
լումն :

Որք տան ի վարձու զերս հե-
ռանց , պարտ-անդ-են բանալ ,
և յայտնել զյոռուածն , և զպա-
հասուածն երից հերեանց , զիսի
գուցէ զանձինս զայնոսիկ , որոց
զերս հերեանց տան ի վարձու ,
պարտ-անդ-իցեն հասուցանել
ինքեանց զաճեալն վասն , քանզի
եցէ արդ-արն , Որով և որք վա-
ճառեն զինչս հերեանց , պարտ-
անդ-ին յայտնել զպակասուածն
երից , զորս վաճառեն , զի մի
գուցէ առնուցուն զաճեալն զինչ ,
քանզի եցէ արդ-արն : Ասաս
որք ոչ բանալով , և յայտնելով
զպակասուածն երից հերեանց ,
զորս տան այլոց ի վարձու , առ-
նեն զդ-անդր ճասաս վարձ-որայ
հերեանց . մեղանչեն , և պարտ-
անդ-ին առնել դհատուցումն :
Քանզի գոյծ-են զանիրաւ-ութիւն :

Որք տան զերս հերեանց , ի
վարձու , պարտ-անդ-ին վճարել
դզ-անս , զորս առնեն վարձ-որք
ձեր վարձեցեալ երից , ոչ մոյն
գհարկսն-որս . զորս առնեն վար-
ձ-որք վասն վերանորոգելոյ զերս
վարձեցեալս , այլ և զշահս-որս ,
որք ճեալոցք են յեօ լրման ժա-
մանակի վարձ-ման : Քանզի
գոյմ-ախան զ-անս նմա պարտ-ի
վճարել , առ որոյ օգուտն լինին :
Եթէ լինին ի յօգուտ տեառըն զեր-
ձեցեալ երից : Վարձեալ , որք
գդան դշահ , պարտին զդալ և
զչերեն , որ պատճառէ դշահն :
Եթէ տեառըք վարձեցեալ երից
զդան դշահ , որ լինի ի զ-անից ,
զի լինին ի յօգուտ նոցին : Ա-
րեամ պարտին և զդալ զչերեն ,
որ պատճառէ դշահն : Եթէ
բերն են զ-անքն . որք լինին :
Ա երկ-ապետութիւս այս խոս-
նալի է՝ , եթէ արդ-արդ դ-աշտեր
այլապէս չիցեն դ-աշնակցեալք :
Ասաս յօրժամ տեառըք երից
վարձեցելոց ոչ կամին վճարել
զդ-անս , որք վս վարձեցել երից
եղեալքեն , զպէս առացեալ է՝ ,
այլ առակ-ին պահանջին , և
առնուն դլինակատար վարձ , ոչ
յառաջագոյն պահանջիցեն , և
առնու-ին , մեղանչեն , և պար-
տա-որին առնել դհատուցումն
Պանզի առնեն զանիրաւ-ութիւն :
Ասաս յայնժամ վարձ-որք ոչ
մեղանչեն , եթէ ոչ տայցեն զ-
վարձս , մինչև վճարիցին զ-անք ,
զորս արարին : Պանզի ոչ դոյ-
զ-են զչարութիւն ինչ , կամ զա-
նիրաւ-ութիւն : Որք տան զերս
հերեանց ի վարձու , պարտ-ի-
դեն և զ-անել դհատուցումն
պահանջուն-ին , և առանձ դհատ-
պարտականն բերեալ , որք գտա-
նին եպ-եալք ի վր վարձեցուցել
երից , եթէ արդ-արդ դ-աշտեր
այլապէս չիցեն պայմանեցեալ , և
եթէ բարեպաշտ առթուն-ին
այլապէս ոչ պահանջիցեն : Օ՛
պահելի է՝ դ-ան , որ եղեալ է՝
արդ-արապէս , և հետեւել պար-
տ բարեպաշտ առթուն : Լսակ պատճառ առաքեցոյն է՝ , զի
որ զդալ դշահ նրն ուրուք , նա
պար-

պարտն զկնի և բնաւ նորին : Այլ զկնի վարձելոցն նոյն զկայ տէր նորին : Ասէ նա և զբնաւ նորին պարտն զկալ , և առնել տէր նորին :

Որք եառնուն զկրա խրատուց ՚ի վարձու , նախ քան զլսելն նա խասահմանեցեալ , և պայմանեցեալ ժամանակի , ոչ կարեն զրկել զվարձուս խրատուց ընդ դէմ կամացն տուողի , ՚ի իւրացն , զորս նոքա վարձեցին : Այլ ՚ի ձեռն արկեալ , և օրհնեալ վարձման առացան զկրա՛ն , զի վնասցին նոքա , զորս վարձեցին , ՚ի՛ր ընկալցին ՚ի նոցանէ զպտուղս , մինչև լցին նախասահմանեցեալ , և պայմանեցեալ ժամանակն : Ասաւ վարձեցուցիչն , որք նախ քան զլսելն նախասահմանեցեալ , և պայմանեցեալ ժամանակի , վերապահանքն զկրա վարձեցուցեալս ՚ի վարձուցաց , և առնուն զնո ՚ի նոցանէ , ընդ դէմ կամացն տուողին , մեղանչեն , և պարտաւանդին վճարել զվնասս , զորս անկման առեալ պատճառեն : Այլ զկնի զայս առնել ՚ի չտրս ազատմունս : Ա՛ռաջինն պատահումն է՝ , յորժամ վարձուորք , որք վարձեցին զկրա՛ս այլոց առ հնով , կամ առ աւելի առն , ոչ առն զվարձան ՚ի՛նքեան խասահմանեցեալ , և ՚ի սահմանեցեալ ժամանակի , այլ յառնեցուցանեն , և յապաղեն զնո՛ւ աւելի քան զկնիւն առն : Այն մի , որ ոչ պահէ զուարճ , ոչ պատուանդամբ պահել զուարճ : Երկրորդ պատահումն , յորում որք եառնուն զկրա խրատուց ՚ի վարձու , կարեն վերապահանքել , և առնուլ զնոսա ՚ի ձեռաց վարձուորացն խրատուց , նախ քան զլսելն պայմանեցեալ , և ուխտադրեցեալ ժամանակի , է՝ , յորժամ վարձուորք ապաւարեն վարձեցեալ նոցա , այսինքն , ան պատուաճառեն , և անվայել չառնէ վարին նոցա . ո՛րպէս . ՚ի վարձեցեալ տուն չտրապես կենցաղավարին . կամ պահեն զանպարկեշտ , և զկրկին կանայս . կամ սնուցանեն անդր զվատաղեր , և զանառակ անձինս , կամ ածելին և քանտեն զվարձեցեալ տուն , կամ զայլ այնպիսի , և տգին նման անկարգութեամ առնեն : Ա՛նդր որք զկրա խրատուց տան այլոց ՚ի վարձու , տան զնո ընդ այսու Թեռեք , և դեսմոքրատեք , եթէ վայել չտապես , և պատուաճառ վարիցին վարձեցեալ նոցա : Այլ այնոցիկ , որք ոչ կատարեն զուարճատրեցեալ Թեռեն , ոչ պատուանդամբ այսհել զուարճ : Երրորդ պատահումն է՝ , յորժամ նք . որք ետուն զկրա խրատուց այլոց ՚ի վարձու , ետուսին զտուն խրատուց , յորում բնակիցին , այնու զի չան կարծ-ակն ապրեցուս , կամ վասն , և ածելոյցուս , և ոչ կարեն դիտել զտուն զտանել զայլ առն : Այսու հարկաւորին պահանջել զտուն խրատուց , զոր ետուն ՚ի վարձու , այնու զի ՚ի՛նքեանց հատ-

հանուրդ՝ ։ Բանզի որք տան այլոց ի վարձու զտուն իւրեանց, կամ զայլ ինչ սոյնպիսի, ունին զդիւտանուրսն զայս, եթէ ոչ լինիցին մեզ հարկաւոր ։ Բանզի հաստատակաբար խօսեալով ոչ կարի որք տալ այլեւս ի վարձու զինն զայն, որ ինքեանս հարկաւոր է ։ Զորրորդ պատահումն է՝ յորժամ վարձեցեալ ինն յանկարծակի լինի կարօտ վերանալոյ, որպէս չէր կարօտ ի ժամ վարձման, և ոչ կարէ վերանալ, եթէ մնայցէ ինանմ վարձուն ։ Բանզի յայնժամ բանաւարութիւն այսպէս պահանջի, զի վարձուն ելանիցէ ի վարձեցեալ տանէ ։ Եթէպէտ տակաւինն չեղէ լցեալ պայմանեցեալ ժամանակն ։ Սակայն յետ վերանալոյ, եթէ տակաւինն չեղէ անցեալ պայմանեցեալ ժամանակն ։ այլ տակաւին վերադարձցեն բազում ամաւորք, վերանալեցեալ առանն հատուցանելի է՝ նոյնոյ վարձուն ։ Բանզի յայնժամ դադարն պատճառն, վասն որոյ հարկաւորեցաւ վարձուն ելանել ի վարձեցեալ տանէ ։

Հինգերորդ վարձուն ելանել չորք ։ Եթէ ելանի, զի վարձուն ոչ կարիցէ վարձեցեալ իրօք վարել առ այլ վարուձի ։ այլ միայն առ այն, առ որ վարձեալ է զինն ։ Բանզի պատուի պահել դուխան, զոր արարեալ է ։ Լուծուխտեալ է՝ զի վարձին վարձեցեալ իրօք առ այն վարուձի, առ որ վարձեալ է զինն ։ Ասի եթէ վարձին վարձեցեալ իրօք առ այլ վարուձի ոչ կարէ նոքօք վարել ։ Ասան եթէ վարձին վարձեցեալ իրօք առ այլ վարուձի, և այսու ժանրայն ելանիցէ Տէն նրն, մեղանչէ, և պարտաւանդեսառնել զհատուցումն։ Բանզի առնէ զանկարուձի։ Բայց եթէ խոհեմաբար, և բանականապէս ենթադասիցէ, զի այս ոչ լինի անհաճոյ Տէն նրն, այլ հաճոյ ։ և թէ յայտնանէ ոչ հեռուն ելեալ լինչ Տէն նրն վարձեցելոյ ։ յայնժամ ոչ մեղանչէ, եթէ վարձին վարձեցեալ իրօք առ այլ վարուձի ։ Բանզի յայնժամ ոչ առնէ զանկարուձի ։ Բայց շուրջ զայսոյիսեալս վարուձի յոյժ զգուշանալի է՝ ։ Այլ կարող ենդրն ։ զի մի առանց արդարոյ, և ծանր պատճառի թողուցուս, և ձգիցէ զինն վարձեցեալ, նախ քան զլրումն պայմանեցեալ ժամանակին ։ Բանզի պարտի պահել ։ զոր ուխտեալ է՝ ։ Լուծուխտեալ, և պայմանելի՝ ոչ ձգել զինն վարձեցեալ ։ նախ քան զլրումն դադարեցեալ, և ուխտադրեցեալ ժամանակին ։ Օ և որ որ տայ զիր նոր ի վարձու, ուխտ ոչ վարել զվարձուն նր առանց ծանրոյ, և արդարոյ պատճառի, նախ քան զլրումն պայմանեցեալ ժամանակին ։ այսպէս և որ վարձ զինս այլոց, ուխտ ոչ ձգել առանց ծանրոյ, և արդարոյ պատճառի, զնոս վարձեցեալս ։ Բայց զնս ծանր, և արդարոյ պատճա-

ռաց

ասաց կարի : Որպէս, եթէ նոյն վարձեցեալ այնպէս վատթարացեալ , և անպիտանացեալ եղեն, առանց մեղապարտութեան վարձողին , թէ այլ ոչ կարէ վարել նովաւ . ո՞րպէս, եթէ վարձեցեալ տեսցն փլիկեալ եղեն , և եղեն մերձ առ կործանումն , և այերումն : Քանզի որ վարձէ զիս ինչ ոնցն ըղ-հատանուրթիս զայս , վարձեալ , եթէ առանց մեղապարտութեան նոցա ամենևին ոչ վատթարանայցէ , և անպիտանայցէ : Այսպէս խնդրի , զի վարձողն չեղ զայս վարձեալ ժամանակին , զոր ինքն վարձեցեալ հատուցանիցէ , և տայցէ վարձեցուցչի , որ զնա պահանջէ : Քանզի ինքն հատուցանելի է՝ Տ՚ն ասեմք, յորժամ առէր ընդ զնա պահանջէ , և մեք չտենչիմք զիրամանն ընդհարել զնա առ մեզ : Այլ տէր վարձեցեալ նոցին՝ վարձեցուցչէն . բանզի ի ձեռն վարձեցուցիանն տեղուածէ նոցն , որ վարձեցուցանեն , ոչ անցանէ ի վարձեցուցչէ առ վարձուն : և յորժամ ընանի պայմանեցեալ ժամանակին վարձեցեալ նոցն, ոչ ճեայ առ մեզ նոցունն պահելոյ զնա առ մեզ : Այլ ինքն յայնժամ նոյն ինն ածէ , և առաքէ հատուցանելի՝ վարձեցուցչէ, որ զնա պահանջէ : Այսուհետև եթէ մեղապարտութիւ վարձուին վատթարացեալ եղեն նոցա վարձեցեալ , յայնժամ պարտի վարձուին առ բողջացուցանել զնա . եթէ այս կարելի լինիլ , նակ եթէ ոչ կարելի լինիլ , պարտի վճարել գնեալսն : Քանզի ինքն եղեալ է պատճառ վատթարացուցանն : Նակ եթէ վատթարացեալ եղեն նոցա վարձեցեալ առանց մեղապարտութեան վարձողին : Յայնժամ ոչ պարտաճանդէս հատուցանել զբոլոր ուռճիկն : Քանզի որ վարձէ զնոսա այլով , ոչ ուեւտէ պատրաստանալ զինքն առ տոկունսն պատահմունս : Այսուհետև , եթէ այլևայլ պատճառաւ չեղեն պայմանեցեալ , յորժամ եղեն մեծ անպատեհութիւն պատահարքն , և անկարծ օրէն , այնու թէ վարձուին ոչ կարացեն ի յանդուտանալ , և ի յայդեաց ընդունել զպատուէրս , յայնժամ վարձուն զնա առացեալ պատճառի

ոչ պարտաւանդն հատուցանել զամբողջ ռոճկին: Ապա և, եթէ այլապէս չկոյր պայմանեցեալ, այլ նոքա սովորութիւն, յոր՚ էր վարձուն՝ ի վարձեցեալ բանելոցն առաւել քան զչափն պատահաբար ընդունի զպատուիրս, և զվաստակս առատս, յայնժամ պարտաւանդն յանձելոյ զռոճկին: Բայց եթէ անպատրաստաբերութիւն եղեալ նոցա պատուիրեալ վարձուին, այսինքն, ընկն վարձուն եղեալ նոցա ուշ ձառ անպատրաստաբերութիւն, և այս առհասին, մի որոյ ոչ կարացեալ վարել վարձեցեալ հրոք. յայնժամ վարձուն պարտաւանդն առալ զռոճկին: Բանդն չէ արդարութիւն. զի մի մեղապարտութիւն վարձուին, նա. որ զիս հրոք եառ՚ի վարձու, կրկին զվնասս: Այսինքն պատրաստ վարձուն պարտաւանդն առալ զամբողջ ռոճկին. եթէ եղեալ նոցա սակաւ անպատրաստաբերութիւն: Ո՚ի սակաւէն ոչինչ հատանի՚ի բարեյականս: Որպէս խօսեալ է՚, եթէ հետեւեալ վնասն և անպատրաստաբերութիւնն ոչ ձգտիցի առաւելութիւն նախընթացոյ. կամ հետեւեալ ասացի: Բանդն զայս պահանջէ արդարութիւն:

Յորժամ վարձուն հատուածք իւրովք ընդունի՚ի վարձեալ բանելոցն զառաւտուդն պատրաստ, և ոչ միս բանեկատնութիւն օրոյ, յայնժամ ոչ պարտաւանդն յանձելոյ, և աշխատեցուցանել զառաձինն: Բանդն վաստակք, որք լինին հնարիւք, լինին այնոցիկ, որոց հատուածքն լինին:

Յորժամ վարձեցուցեալ նոքա կոմսէն նախ քան զարուն յայնժամ քանի, և արձակի զ-աշն վարձեցուցիան, և ազատի վարձուն:

Դաշն, որով ոք տայ՚ի վարձու զդրօճ իւր առ օրինաւորն նոյ՚ն՝ հատուածուն, և օրինաւոր: Բանդն միանգն արժանի է՚ վարձու իւրոյ: Որք առն զդրօճս իւրեանց՚ի վարձու, պարտաւանդին հանապատարաբար ծառայել, և կատարել զիշխութիւն, և զծառայութիւն իւրեանց. քանզի պարտաւանդնն առ այս՚ի յարդ-ապետութիւն: Ասան եթէ ոչ ծառայիցեն հանապատարաբար, և եթէ ոչ կատարիցեն հանապատարաբար զդրօճ միակութիւն, և ծառայութիւն իւրեանց, կամ եթէ ելանիցեն յատուած քան զ-ըստ ժամանակին պայմանեցեալ ժամանակին, ոչ կարեն պահանջել, և առնուլ զլիակատար վարձ, և Թոշակ: Բանդն պահանջի յայնմհիկ, ՚ի ձեռն որոյ արդիւնաբերին, և արժանանան վարձուց, և Թոշակաց: Ասան եթէ յանդ-ունին, և ըստ ասացեալն առնուլ զլիակատար վարձս, և Թոշակս. մեղանչեն, և պարտաւանդ-ին առնել զհատուցումս: Բանդն առնեն զանկիրաւութիւն: Բայց կարեն առնուլ զայնքան վարձս, և զայնքան Թոշակս, զորքանդց արժանի զդրօճս առաքեալքն իւրեանց: Բանդն այսքանդց ար-

ապիժանացայն , և արդիւնաբե-
ղեցան :

Տեսաք , որք կապան զմարդիկ
՝ի վայնձու , պարտանդին հա-
տուցանել , և տալ ղվնասատար
վարձ , և Թոշակ , որ նոքա արդի ,
ծառայից , և միաւոցս , որք հա-
հատարմաբար ծառայեցին , և
կատարեցին զգործ Տառայու-
Ե , և միաւորԵ իւրեանց , մինչև
՝ի լրումն պայմանեցեալ ժամա-
նակին : Պանզի արժանի՝ միաւն
վարձու իւրում : Պարձեալ , զի
որպէս միաւք , և ծառայք պա-
րտանդին հանապատարմաբար ծա-
ռայել , և կատարել զգործ միա-
ւուԵ իւրեանց , մինչև ՝ի լրումն
պայմանեցեալ ժամանակին , այս-
պէս և տեառք , և որք զգործս
նոցայ վարձեն , պարտանդին
տալ նոցայ զվնասատար . և զար-
դարս վարձ , յորժամ նք հաւա-
տարմասցես , և մեծարասցես ծա-
ռայեն մինչև ՝ի լրումն պայմա-
նեցեալ ժամանակին : Այսու և
Եթէ ոչ հատուցանիցեն նմա զնո-
կատար , և զարդարս վարձս , և
Թոշակս , կամ անկումն աբեր
յամեցուցանիցեն զնոսա յերկար
ժամանակս , յորժ ծանրանայ մե-
ղանչեն , և պարտանդին տա-
նել զհատուցումն , և վճարել
զամս վնասու , որք եղեն : Պան-
զի գործեն զծանրատոյն անիրա-
ւուԵն : Օ՝ն զրկեն զանձինս
ողորմելիս : Այլ կապան ՝ի վար-
ձու զգործս այլոց , Եթէ ՝ի ժա-
մ ա-աշխատուԵն ա-աշխակցեցան
ա-արմանել զնա նաև ՝ի ժամ հն-
ւանդուԵն , Եթէ պատահիցէ ,
և հատուցանել նմ նաև զԹո-
շակն զայն , որ պատասխանի
հիւանդուԵն ժամանակաց ,
պարտանդին ա-արմանել զնա
նաև ՝ի ժամ հիւանդուԵն , և
հատուցանել նաև զԹոշակն ,
որ պատասխանի ժամանակաց
հիւանդուԵն : Պանզի պատ-
տին պահել զուխտ , զոր ասա-
ցին : Այսու Եթէ ոչ ա-արմա-
նիցեն զնա ՝ի ժամ հիւանդուԵ ,
Եթէ պատահիցէ , և ոչ տայցեն
զԹոշակն , որ պատասխանի ժա-
մանակաց հիւանդուԵն , մե-
ղանչեն ընդ-դէմ արդ-արուԵն :
Այսու պարտանդին առնել
զհատուցումն : Լսակ Եթէ ար-
դ-արատպէս դ-աշնակցեցան , ոչ
դ-արմանել զնա ՝ի ժամ հիւան-
դուԵն , Եթէ հանդիպիցի , և
ոչ տալ զԹոշակն , որ պատաս-
խանի ժամանակաց հիւանդու-
Ե , ոչ պարտանդին ՝ի յայլ
դ-արուԵն դ-արմանել զնա ՝ի ժամ
հիւանդուԵն , և տալ զԹոշակն ,
որ պատասխանի ժամանակաց
հիւանդուԵն : Պանզի ոչ
պարտանդին ՝ի յայլ-արուԵն
առ ա-ւելի ինչ . քանԵ առ այն ,
առ որ պարտանդին ՝ի յայլդ
դ-աշնակցուԵն : Սակայն Եթէ
միաւք , և ծառայք նոցա ՝ի ծա-
ռայ , և ՝ի յեւտնն չքան-ուԵն , յայն-
ժամ առեալք պարտանդին
՝ի սորոյ դ-արմանել զնա : Նոյպ Ե-
Եթէ ՝ի ժամ դ-աշնաւ-ուԵն զո-
ՀինչՀ պայմանեցին , և զոՀինչ դ-աշ-
նաւ-ուեցին զհիւանդուԵն , որ
կա-

հարկ պատահիլ, յայնժամ հեռանելն է՝ խոհեմ դատաստանն: Իսկ յորժամն, եթէ հիւանդութիւնն լինիցի առ ամենայն ժամանակ, զարմանելի է՝ միշտն, և հատուցանելի է՝ նման լիակատար Թոշակ: Պանդխտին ի բարոյականս ակամայն ոչինչ հատարն: Իսկ եթէ հիւանդութիւն լինիցի առ երեւելին, և առ երկար ժամանակ, և իցէ ծանր, յայնժամ ի յարդարութիւն ոչ պարտանին զինս առնարք զարմանել զիշակս, և զծառայս ի ժամ հիւանդութեան, և տալ նոցա զլիակատար Թոշակ: Բայց յորդորելիք են առ այս՝ զի՝ մեծ բարեպաշտութիւն: Սակայն եթէ մշակք, և ծառայք նոցա ի ծանր, և ի յետին չբաժանութիւն, յայնժամ առնարք նոցա պարտականին զարմանել, և հոգալ զնոսա, թէ ոչ ի յարդարութիւն, զոն ի սակայ՝

Յաղագս եւխիթէղական, և փիլոտական դաշնադրութեանց:

Սկիզբն եւխիթէղական հիշատակութեանն՝ այն, որով ոչ տայ զկոյր եւ անշաժելի այլում ումեքան առ շահս՝ քան առ ինքն տէրութեանն, ընդ սահմանելի ուժգնեալ հաստատութեամբ ի վերայ ճանապարհին ուղիղ տէրութեան: Այսինքն, տայ այլում զանշաժելին ինչ իւր, այնու դաշնադրութեամբ: զի շահաւոր տէրութիւն սոյնպիսի ինչ անցանիցէ առ անձն այն, որում տայ զինչ իւր, և անձն այն, որում տայ զինչ իւր, հաստատութեանիցէ ընդ սոյդ նոյական ուժգնիկ ի վերայ ճանապարհին ուղիղ տէրութեան: զոր ոչ անցուցանէ առ անձն այն, որում տայ զինչ իւր, այլ պահէ առ ինքն: Եթէ այսպէս սահմանի, է՝ դաշն, որ նմանի վարձեցուցմանն, նորում անշաժելի ինչ իւր, որ գործ ունիցի կարէ լինել չափ ադոյն, ընդ որում այլում կամ ի յայնհետեւեան: կամ գոնէ առ աւս տուան, և ոչ առ կարճագոյն ժամանակ, հանդերձ այսու սահմանաւ, զի ուղիղ տէրութիւն, և քաղաքական ժառանգութիւն նր մնայցէ առ տէրն: նոյնպէս շահաւոր տէրութիւն նր անցանիցէ առ այն, որում ընդ որում, և տուն, հանդերձ այսու բեռամբ, զի ի յիւրացանչիւր աւի հաստատեցանիցէ Տ՚ն նրն զբաշխելոյ, և զսաղմ-

ասիոյ, որում յաջորդեաց. և հետևանաւ նաև ոչ հարկանէր առնուլ ի նմանէ զկոյր ինչ անձին նորոյ զպահանջանաւթիւն, և զբեռն վարձուժանաւթեան: Բայց պարանանդի զատացեալ բեռն առնուլ ի նմանէ անձին նորոյ, եթէ նախընթացն, որում յաջորդեաց, այլասիրեաց դաշնակցեալ եղէ, այսինքն, զնոյն տուիցի այլում նախ քան զլրումն դաշնադրեցեալ ժամանակի, և հանդերձ այսու բեռամբ վարձեալ, կամ պարտևեալ. կամ կտակեալ եղէ այլում զվարձեցուցեալն նրն: Յորժամ մահանաւոր յաջորդն ոչ պարտաւանդի յանձնառնուլ զպարտաւանդութիւնն վարձուժանաւթեան դաշնադրութեանն, յայնժամ նաև վարձուին ոչ պարտանդի առնուլ ի նմանէ զկոյր ինչ անձին նորոյ զբեռն վարձականաւ դաշնադրութեանն: Բայց յորժամ առնուին վարձեցեալ նրն ի ձեռաց վարձուորն, զգուշանալի է՝, զի մի գործ եղիցի անկրճուժեան ինչ. կամ չարութիւն: Զանգն հանապատ միսխէլի՝ ի յայնկրճուժեան, և ի չպատգործութեան:

Սկիզբն եւխիթէղական հիշատակութեանն՝ այն, որով ոչ տայ զկոյր եւ անշաժելի այլում ումեքան առ շահս՝ քան առ ինքն տէրութեանն, ընդ սահմանելի ուժգնեալ հաստատութեամբ ի վերայ ճանապարհին ուղիղ տէրութեան: Այսինքն, տայ այլում զանշաժելին ինչ իւր, այնու դաշնադրութեամբ: զի շահաւոր տէրութիւն սոյնպիսի ինչ անցանիցէ առ անձն այն, որում տայ զինչ իւր, և անձն այն, որում տայ զինչ իւր, հաստատութեանիցէ ընդ սոյդ նոյական ուժգնիկ ի վերայ ճանապարհին ուղիղ տէրութեան: զոր ոչ անցուցանէ առ անձն այն, որում տայ զինչ իւր, այլ պահէ առ ինքն: Եթէ այսպէս սահմանի, է՝ դաշն, որ նմանի վարձեցուցմանն, նորում անշաժելի ինչ իւր, որ գործ ունիցի կարէ լինել չափ ադոյն, ընդ որում այլում կամ ի յայնհետեւեան: կամ գոնէ առ աւս տուան, և ոչ առ կարճագոյն ժամանակ, հանդերձ այսու բեռամբ, զի ուղիղ տէրութիւն, և քաղաքական ժառանգութիւն նր մնայցէ առ տէրն: նոյնպէս շահաւոր տէրութիւն նր անցանիցէ առ այն, որում ընդ որում, և տուն, հանդերձ այսու բեռամբ, զի ի յիւրացանչիւր աւի հաստատեցանիցէ Տ՚ն նրն զբաշխելոյ, և զսաղմ-

դատաստ ուղիղ : Կա , որում ընտրեցեալ անշարժելն իր ինչ առնական դաշտաւք , եթէ ոչ հատուցանիցէ զերեսաց ուղիղն դատս երեսուն և վեց , իսկոյն լինի արժանի պատժոյ , այնպէս թէ յայնժամ տէր նոյն կարէ զնա վարել , և առնուլ ի ձեռաց նր զինս նր : Որ զինի մեղանչեցի , և մի զոհ ինչ առնական դաշտաւք , սպանանել զնա հրեշտակ տեառն Տ՚ն : Ընդ որոց տուեալքն են ասացեալ դաշտաւք անշարժելն բարիք , եթէ ոչ հատուցանիցեն զասացեալ հանապատուհասն , և զանձնատուրս կան պաշտօն ուղիղ տեղոյ, կորուսանիցեն զասացեալ բարիս , զորս ընկալան ի հրամոյն տեառէ վերադրեցեալ դաշտաւք : Այլ զինքն տական դաշտաւքն երբեմն վերահատուցանելի է՝ նր ինչ ի վերահանուցումն ուղիղ տերութեան : Բայց յայնժամ յայնմանէ կողմանէ դաշնադրութեանն այս պահեսան ի տուակ դաշանէ վիճատականէ , և մերձենայ առ եմ վիճակաւորական դաշն : Այդ դաշնադրութեանէ այսմիկ պահելիք են արդար կանոնք , և բարի սովորութեանէ դիմառն , որք զամենին շուրջ զհոյակապն դաշնադրութեանէ և պահելի է՝ արդար , և օրինաւոր ուխտադրութեան , և դաշնակցութեան , զոր արարին հինգ ազգք , զինի մեղանչելոյն կամ զործոյն անհնազանդութեան :

Եթէ նա , որում ընտրեցեալ է՝ իր ինչ եւիվիճէական , կամ վիճատական դաշտաւք , ընտրիցէ այլում զինն զայն նոյնով դաշնակցութեանէ , զորմէ ենթեմիկէական , կամ ենթավիճատական դաշն : Այդ եթէ առնիցէ զայս առ առանառեալ ժամանակ , պահանջի , և խնդրի հա-

հեցմամբ յատկութեանէ , ընդ բերանէ ոչ հատուցանելոյ զինն ինչ , այլ ցուցանելոյ զհնազանդութիւն , և զանձնատուրս կան պաշտօն ուղիղ Տ՚ն : Եթէ , որոց տուեալքն են ասացեալ դաշտաւք անշարժելն բարիք , եթէ ոչ ցուցանիցեն զասացեալ հանապատուհասն , և զանձնատուրս կան պաշտօն ուղիղ տեղոյ, կորուսանիցեն զասացեալ բարիս , զորս ընկալան ի հրամոյն տեառէ վերադրեցեալ դաշտաւք : Այլ վիճատական դաշտաւքն երբեմն վերահատուցանելի է՝ նր ինչ ի վերահանուցումն ուղիղ տերութեան : Բայց յայնժամ յայնմանէ կողմանէ դաշնադրութեանէ այս պահեսան ի տուակ դաշանէ վիճատականէ , և մերձենայ առ եմ վիճակաւորական դաշն : Այդ դաշնադրութեանէ այսմիկ պահելիք են արդար կանոնք , և բարի սովորութեանէ դիմառն , որք զամենին շուրջ զհոյակապն դաշնադրութեանէ և պահելի է՝ արդար , և օրինաւոր ուխտադրութեան , և դաշնակցութեան , զոր արարին հինգ ազգք , զինի մեղանչելոյն կամ զործոյն անհնազանդութեան :

Եթէ նա , որում ընտրեցեալ է՝ իր ինչ եւիվիճէական , կամ վիճատական դաշտաւք , ընտրիցէ այլում զինն զայն նոյնով դաշնակցութեանէ , զորմէ ենթեմիկէական , կամ ենթավիճատական դաշն : Այդ եթէ առնիցէ զայս առ առանառեալ ժամանակ , պահանջի , և խնդրի հա-

հանահանանումէ ուղիղ Տէր: Քանզի չէ շնորհելի այլում պատերազմել ժանտանակ ևս ինչ արդեան առ ուղիղ սէրումէնն օտարականն, առանց հանահանումէ ուղիղ Տէրն նը:

Յաղագս խաղոյ, և բաստոն:

Ընդ է դաշն, որով այնոքիկ, որք խաղանդն դնեն զնրս նրնանց ի յորոդայթն, զի յոտայ առանդաւոյ զնրս այլոց: Կամ պայման սահմանն: Կայանն է դաշնադրումէ, որով այնոքիկ, որք խաղանդն, դաշնակցեն առ նրեարս, զի նրն այն, զոր երկաքանչիւրն եղ ի պահեստի. զնրնոյն յաղթողն:

Ընդ խաղն ենդ-րինն չորք մասունէ: Կամ ենդ-րին, զի որք խաղանդն, ոչ առնեցեն ի խաղաղն, զնաղդ-ախոսումէ, զդ-աճառնումէ, զնաբէումէ, և զպատրանս: Քանզի որ առնէ զնաղդ-ախոսումէ, և զդ-աճառնումէ, և ի խաղաղն պատուիրէ, և խաբէ զնուաղակից իւր անկրնաճեղանականն, առնէ խաղաղկեն նրումն զանկրնումէ: Օ՞ի որք խաղանդն, ունկնդիր ըմեն, զնրմանէն պատուիրեցեալ, և խաբեցեալն ի խաղաղկեցեալ նրումն: Կրկրորդ ենդ-րին. զի ոմն բռնումէ, նախատանօք, անարգաբանումէ, զդ-աճառնումէ, և այլովք այնպիսեօք բռնադատեցեալ, և բռնաբրեցեալ զնհաւանեալ խաղ: Քանզի որ ի խաղաղն նրումն առնէ զդաղնդրումս, առնէ զանկրնումէ խաղաղկեն նրումն: Քանզնոյ, ընդ որում ոք կամի խաղալ, Թողլի է ի յանձնկշռանումէ նրումն: Կրկրորդ ենդ-րին. զի որք խաղանդն, ունկնդիր զանձնկշռան կարդողումէ ի զնր նրոց, զորս բացադ-րեն խաղն. այսինքն, ենդ-րին, զի ունկնդիր զնկշռանումէ մատակարարելոյ զնրս, զորս բացադ-րեն խաղն: Քանզի որք ոչ ունկնդիր զնկշռանումէ, և տէրումէ անձնկշռանաբար մատակարարելոյ զնրս, ոչ կարեն զնոր անցուցանել ի յայլս: Չորրորդ ենդ-րին. զի ըստ ինքեան խոստովի, նոքա հանահանումէ ոտկնոսումէ, և կացումէ: Քանզի ի դաշնս պահելէ՝ հանահանումէ, եթէ դաշնակցողք ոչ հրամայեցին անձնկշռանաբար ի յերկանց նրեանց:

Որք ի խաղաղն պատուիրն նորս այնոսիկ, որք ենդ-րինն առ հանահանումէ խաղն, և առանց որոց ոչ կարէ կայանալ դաշն խաղն. կամ որք ի խաղաղն զորձեն զանկրնումէ, և անկրնահաբար առանձին զնրջս այլոց, ոչ սկսցեն մեղանչեն, այլ և պարտ հանդ-րինն առնել զհանահանումէ, եթէ ընկալեալք են զդ-րամս, և զնրս, զորս անկրնաճաբար առացան, իսկ եթէ տակաւին չեղեն ընկալեալք, պարտ անդ-րին զնրս ոչ առնուլ: Քանզի որք զորձեն զանկրնումէ, ոչ միայն

մեղանչեն, այլ և պարտաճանապհին առնել դհատուցումն:

Խաղն եթէ լինի խոհեմաբար և բանականապէս, և պահիցին այնք առնենքեան, որք խնդրին, և պահանջին առ օրինաւորութեն խաղն. եթէ ի նմանէ ոչ ծնանիցին գայթագղութիք, եթէ չիցէ արդ-արատ սպրդիկեցեալ, եթէ չիցէ առիթ, և պատճառ մեղայ, եթէ որք խաղանն, մի սիրոյ խաղն չանցանիցեն զպատուհասին ՈՍՅ, կամ եկեղեցւոյ, եթէ խաղն չիցէ պատճառ ծանր վնասուց, այսինքն, ծանր չքաւորութիք և աղքատութիք. եթէ չիցէ պատճառ անկարութիք հատուցանելոյ զպարտս, պահելոյ զտուն, և զընտանիս. և վայելչապէս կենցաղավարելոյ, եթէ չիցէ պատճառ անկման ի մեծութիք, և ի մեծատանութիք. եթէ չիցէ առիթ չար գործոց, անհամբեր բանից, անկարգ բարուքեանն, չարախօսութեց, զրպարտախօսութեց, անամօթ բանից, հայհոյանաց, խեղկատակութեց, վատշնէր, և վավաշոտ խօսից, և այլոց այնպիսեաց, որք սովոր են լինել ի խաղս. եթէ ի խաղս պահիցին կանոնք, որք խնդրին առ օրինաւորութեն խաղն. եթէ ոչ լինիցին ի նոսա խարդախութիք, բռնաբարութիք, և անպատուհասութիք ընդդէմ ՈՍՅ. եթէ ի խաղս ոչ լինիցին երկեղիլ վատ, և եթէ պահիցին այնքիկ առնենքեան, որք խնդրին առ հատուցանել զիհատուցումն. եթէ ի նոսա ոչ գործիցին անկարգութիք ինչ, որ նոցէ ընդդէմ խաղհեմութիք, և բանականութիք. եթէ որք խաղանն, չունիցին զանպատուհասութիք, այլ ունիցին զբարի, և զհատուցանելիս գիտութիք, և վերջապէս եթէ որք խաղանն, ի խաղալն չառնիցեն զանխնայն իր, որ նմանք կերպիւ նոցէ ընդդէմ բանի, յանժամ խաղն է օրինաւոր, և որք առնենն գնա, ոչ մեղանչեն, և ոչ պարտաւանդին առնել զհատուցումն. Յանժամ խաղն է օրինաւոր դադն: Ո՞ր որ յանժամ առանայ զկոյ ինչ խաղիւ, օրինապէս առանայ: Քանզի որպէս բացայայտապէս գիտէ զօրինապէս, և առանց մեղանչելոյ տալ, և պարտեալ զկոյ իւր այլում, և նմա, որում պարտեալ և տուն կոյ ինչ, առնուլ գնա, եթէ այս ոչ ընդդիմանայցէ բանի, և խոհեմութիք. այսպէս և կարէ որք օրինաւոր, և առանց մեղանչելոյ տալ զկոյ իւր այլում, միջնորդութիք խաղն, և նմա, որում տուն կոյ ինչ միջնորդութիք խաղն, առնուլ, և առանալ զկոյն զայն. եթէ այս ոչ ընդդիմանայցէ բանի, և խոհեմութիք: Յանժամ որք խաղանն, ոչ մեղանչեն, և ոչ պարտաւանդին առնել զհատուցումն. Ո՞ր որք առնին զարդարսն, և զօրինաւորն դադն, և միջնորդութիք նորին առանան զկոյ ինչ. ոչ մեղանչեն, և ոչ պարտաւանդին առնել զհատուցումն:

Որք ի նախաձն պահեն զայ նոսիկ ամենեսեան, որք ենդրին առ էուԹէ, և հաստատուԹիւն խաղն, բայց ոչ պահեն զամսնսիկ, որք ենդրին առ օրինաւորուԹի նորին, Թէպէտ ոչ պարտանդեցին հատուցանել զայն զոր առացան խաղիւ, այնու զի հաստատուն է՝ զայն, ասկայն մեղանչեն: Ա՛նազն որպէսզի ոչ մեղանչիցի, նաև պատուին ունիլ այնոքիկ, որք ենդրին առ օրինաւորուԹի նորին: Ասատն որք ամենևին տան զինքեանս խաղոյ ծանրագոյն ձեռանելով ինքեանց, և անցանելով զպատուհասանան Ա.Յ, և եկեղեցւոյ, և զայ Թադրն ծուռանելով զմարդիկ, և որք խաղան զնաղս արդիկ ձեռաս, մանաւանդ ԼՁէ ունին եկեղեցականք, և կարգաւորք, մեղանչեն: Ա՛նազն առնեն զնոր զոր չէ օրէն առնել:

Ա՛ւ, որ արդիլեցեալ խաղիւ յաղԹեցաւ, և ոչ եղծանոտ տալ զնոն խոստացեալ, ԼՁէ յաղԹեցին, և ոչ հատուատեաց զաշխարհս ոչ պահանջել ի խաղակից եւրեն զնոն զայն, զոր առացաւ նա արդիլեցեալ խաղիւ, ոչ պարտանդի հատուցանել խաղակցին եւրեմ զնոն զայն, զոր առացաւ նա արդիլեցեալ խաղիւ, ըստ հաստատականաւ կայսերական օրինն: Ա՛նազն այնմիկ, որ սոյն պնաբար կոտոյ զնոր եւր, ըստ հաստատականաւ կայսերական օրինն չարհն, զնոն հատուցանիցէ զնոր եւր, և ԼՁէ հատուցեալ եղէ կարիցէ պահանջել. և առնուլ: Ա՛րդ ոչ պարտանդի որ հատուցանել զայն, զոր օրինաբար կարէ ոչ հատուցանել, և ԼՁէ հատուցեալ եղէ, կարէ օրինաբար պահանջել, և առնուլ: Ա՛այց ըստ քնական օրինն, և ԼՁէ երդումն եղէ տալ զնաստացեալ նոն, ԼՁէ յաղԹիցի, և երդումն եղէ հատուատուն, և ԼՁէ անձնիշխանաբար խոստացեալ եղէ ոչ պահանջել զնոն զայն, զոր առացաւ ինքեանէ խաղակից եւր: և անձնիշխանաբար հրաժարեալ եղէ ի խիրատանց եւրոց, չարհեցելոց ինքեան ի կայսերական հատարակական օրինէ, պարտանդի հատուցանել զնոն զայն, զոր առացաւ ինքեանէ խաղակից եւր: Ա՛անզն ի տիրական պատահման ոչ գտանն պատճառնինչ, որ ազատիցէ զնա ի պատանդատուԹէ հատուցանելոյ զնոն խաղիւ կորուսեալ. բանզն ենԹադրեն առանաօր գոչ հատուատուն զայն խաղոյ:

Ա՛ւ, որ արդիլեցեալ խաղիւ առացաւ զնոր ինչ, յորժամ հրամայն ինքեան ի պատանդել եւրեմ զնոն զայն, և ի պատանդատուԹէ հատուցանել այնմիկ, յորմէ առացաւ, պարտանդի հատուցանել զնոն զայն: Ա՛անզն յայժամ յայտնապէս ոչ կարէ պահել առ ինքն զնոն զայն: Եւ ամանաք առեն, ԼՁէ նաև նախ քան զի Ձեռանն գ առատ ծրն, պատանդի հատուցանել. բայց այլք առեն, ԼՁէ ոչ:

Որք խաղան ընդ այնոսիկ, որք չկան առեալք նուագ, կամ ոչ կարեն գնալ առ այլս անցուցանել. կամ որք ոչ ունին զդէմաճոխութիւնն հատուցանելոյ. այլ ունին զդէմաճոխութիւնն գիտասցեն զնոյն ապահանջել. կամ որք ի խաղալն գոյ ծանին զնաղդ-ախտութիւն, և զպատրանս ընդ-դէմ օրինացս խաղոյն. կամ որք բռնութեամբ, և առնիւս հարութեամբ ածեն, և քաշեն զոք առ խաղս, ոչ կարեն վաստակիլ զնոյն ինչ, եթէ յաղթիցին: Բայց զի չունին զպատճառս օրինաւոր անապահանջելոյ ինքեանց զնոցա օտարականաց. այլ եթէ անապահանիցեն, և իւրացուցանիցեն, անկրճատաբար անապահանանեն, և անկրճատաբար իւրացուցանեն: Ուստի, եթէ ընկալեալք իցեն զնոցա, զոգս այնպիսեաբար առնացեան, զպարտ-անդ-ինն հատուցանել: Բայց զի օտարականքն որք անկրճատաբար յանիկարծակի գեաղք են, հատուցանելիք են առեալց նուագ:

Բայց է՝ դաշնադրութիւն, և ուխտադրութիւն, յորում երկուք միաբանեալք, և մենամուծ առեալք, այսինքն. բռնատեալք զձեռնադրութիւն. կամ զհանդիսական նէ նորք նոյն. խոստանան միմեանց զնոր ինչ, որպէս զի խոստացեալ երեն լինիցին այնմիկ, որ յաղթինչ: Այնինչ բռնացեալ ուխ՝ խաղ ինչ, որ ինչ առացեալ զնուագէ, կարէ զարդ-ապետիլ զբռնացեալ և մանաւանդ չորք խնդրին առ բռնացեալն: Այս խնդրի. զի եթէ զերկրպագեալսն, և զուարճացուսանն երէ: Երկրորդ խնդրի, զի եթէ հանճարատութիւն յերկնից այնմիկ, զորմէ լինին բռնացեալ, հարդ-երձ հանճարեալ անատուդութեամբ: Երրորդ խնդրի. զի յերկրագեան չիւրումն եթէ երկրպագեան, և տարակուսական հանդիսացումն: Չորրորդ խնդրի, զի երկրագեան չիւրն նոյնով իմացմամբ առնուցու, և իմանացեալ զնոյն զայն, զորմէ մտցին, և մաքառեալ. այսինքն, զորմէ առնեն զբռնացեալ:

Յաղագս ընկերութեան, և ընկերակցական դաշնի:

Ընկերութիւն, որ և ասի ընկերակցութիւնն, է՝ դաշնադրութիւն, նորում երկուք. կամ բազմք դնեն ի միասին զնոյն շահաւորացս. կամ արտաքնեցս, ո՛րպիսի, զոր-ինչս, զանասունս, զհնոցս, զարքունիս, և զայլոսն նման նոցա. զորս գայլս սոյն սիսի, և զսոցին նման նոցա, առեալ առանձակոյ, և վաստակելոյ զնոր ինչ, զոգ, զոր ասեմ զդաշնակցեալքն ասել, և օրինաւորս դաշնիցն, բաժանեն ի միջ նոցա:

Ընկերութիւն, և ընկերակցական դաշնադրութիւն հինգ խնդրին հինդ խնդրինք: Առաջին խնդրի, զի ընկերութիւն հաճեցեալ ի վերայ հարեւոտ, և օրինաւոր վաճառից, և վաճառականութիւն: Բայց ընկերութիւն, և ընկերակցութիւն, որ հինգ ի միջի անօրինաւորն նոցա,

չէ կապականն, և պարսաւանդա-
կան, այսինքն, ոչ կարէ կապել
և պարսաւանդել։ Քանզի ոչ
ոք պարսաւանդի առ անօրինա-
հոր գործ, այսինքն, առ գործ,
զոր չէ օրէն առնել։ Իշխողու-
թեան-ըն, զի հրաւիրանիւր, որ
ընդ այլոսն ընկերացկի, դնիցէ,
և հաստատակացութեանիցէ զնոր ինչ
այսինքն, կամ զդրամս, կամ
զաշխատուանս. կամ զհնարս.
կամ զայլ սոյնպիսի, և զսոցին
նման նոսա։ Քանզի ոչ դնէ
զնոր ինչ, այսինքն, ոչ հաստատա-
կացուցանէ զնոր ինչ, ոչ լինին
արժանի, զի առնուցու զնոսան,
և զբաժին՝ի շահուցն, որք լի-
նին, այսինքն, մանանակիցին, և
հաղորդակցիցին շահուցն, որք
լինին։ Այսոյիկ որ դնէ, ոչ մի-
այն զդրամս. այլ և գործ իւր,
պարտի առնել շահիլ, քանզի
զայն, որ միայն դնէ զդրամս,
կամ միայն զգործ։ Քանզի որ
ոչ միայն դնէ զդրամս, այլ և
զգործ իւր, արժանաւոր մտա-
նակցել, և հաղորդակցել առա-
ջեալ, և վաստակեցեալ շահուց
յերկուց կողմանց, այսինքն, և՛ի
կողմանէ դրամոց, և՛ի կողմա-
նէ գործոյ։ Օ՛ի՛ վաճառս առ
շահս, և վաստակս խնդրելոյն, ոչ
միայն հնարէ, և ջանք, այլ և
դրամք։ Քանզի դրամք ևս
դրկին իբրև գործք, հնարք, և
ջանք իբրև պատճառք։ Ու-
րեմն զի հանապատ
րութեամբ՝ի մէջ ընկերաց, և ընկե-
րակցաց, որպէսզի շահք, ընտա-
և ծախք նոցին առնեցուն հա-
ւասարք։ Քանզի զայս պա-
հանջէ բնութեան ընկերակցու-
թիւն։ Քանզի որք ընկերք են՛ի շահս,
պարտին և լինել ընկերք՝ի վնասս
և՛ի ծախս։ Իշխողութեան
նոցա ծնանին տրտունջք։ Ասասի
տրտունջ-ըն, զի նոքա այն։ Գի
դրամս, զոր դրին ընկերք, զի
նոսքա շահիցին, և վաստակիցին
զնոր ինչ, եթէ առանց ծախու.
կամ թէթև մեղապարտութեամբ
ընկերին պատահաբար կորնչիցի,
կորնչի հեռաբանչիւրումբ, որ
եղ զնոր ինչ։ Քանզի որպէս ըն-
կերք են՛ի վաստակս, և՛ի շահս
այսպէս և ընկերք են՛ի կորուստս,
որք պատահաբար, և առանց
մեղապարտութեամբ ընկերոջ լինին։
Ասասի որք՝ի սոյնպիսի պատահ-
ման պահանջեն, և բռնութեամբ
առնուն զկորուածսն նոքա՛ի ընկե-
րակցէ հեռանոց, մեղանչեն, և
պարսաւանդին առնել զհնարսու-
ցումն։ Քանզի առնեն զանկ-
ման-ութեան։ Գործ երեւի զա-
նազանութեան, որ՝ի՛ի մէջ ընկե-
րական դաշնադրութեան, և՛ի մէջ
փոխատուութեան։ Օ՛ի՛ի փո-
խատուութեան նմա, որ զնոր իւր
տայ այլում փոխ, այլացուցանէ
զնմա՛ի յինքենէ, և զտէրութեան նո-
ա՛ւ այլ անցուցանէ։ Ա՛ն որոյ
թէ շահն, և թէ վնասն լինին
այնմիկ, որ զնոր զայն փոխ էառ։
Լաւ՛ի յընկերութեան նմա, որ դնէ
զդրամ իւր, ամենևին զնմա յին-
քենէ ոչ այլացուցանէ, այսինքն,
ամենևին զնմա ոչ այլ ոչ ան-

ցուցանէ: Ասատն ոմն մանուկին շահուցն, այսպէս և պարտի մանուկիլ վճռասուց: Հինգերորդ լուծ լինի. զի պահիցեն զաչինք. զոր ասարին ընկերք: Բանզի ասէ, և օրինաւոր դաշն, զոր ոչ առնէ, պարտի պահել. յորժամ կարէ պահել: Ասատն ոչ պահէ զուխտաւորութիւն, զոր ընկերք արուսրատէս, և օրինաւէս ասարին, յորժամ ընկերանցեցան, այնպէս Թէ անկրնաճապէս վճասէ ընկերացաց իւրոց, ոչ միայն մեղանչէ, այլ և պարտաճանդէս վճասել զվճասս: Բանզի առնէ զանիրաւութիւն ընկերացն:

Յորժամ լինի ընկերակցակն դաշն, պարտի լինել այնպէս, Թէ իցէ հանդերձ արուսրութիւն, և օրինաւորութիւն: Ասատն յայնժամ հայելի՝ ի կանոնս, զոր պահանջեն բարեպաշտ, և բարի սովորութիւնք, կամ խոհեմ, և բանական հասարակական հաստատել, և ուսումնք մարդկանց, և առնել դաշն ըստ ասացեալ կանոնացդ: Բանզի ամէն դաշն պարտի լինել արուսրատէս, և օրինաւոր: Ա՛ մանզի եթէ չէ զի արուսր, զոյժն անիրաւութիւն, և մեղանչի ընդդէմ արդարութիւն, և հեռանայ զարդի պարտաճանդութեան առնելոյ դհաստատութիւն: Այլ եթէ չիցէ օրինաւոր, զոյժն անօրինաւորութիւն, և մեղանչի ընդդէմ օրինի: Կ՛ինանապէս յորժամ լինի բարժանութիւն, պարտի լինել արուսր, և եկեղեցւոյ: և օրինաւորդ ինն նոյնոյ պատճառն, այսինքն, զի մի մեղանչին ընդդէմ արդարութիւն, Թ օրինի: Ասատն ընկերք. Թէ՝ ի յինկերակցութիւն, և Թէ՝ ի բաժանման, եթէ առնիցեն զիր ինչ, զոր չէ օրէն առնել, մեղանչեն: Լաւ եթէ առնիցեն նաև զանիրաւութիւն. ոչ միայն մեղանչեն, այլև պարտաճանդին առնել զհատուցումն: Ա՛ մանզի որոյ որք արուսր, և օրինաւորդաշամբ շարժողքն, և բաղհիւանն զդաշնադրութիւն առուդարձութեան ընդ դաշնադրութիւն ընկերակցութիւն, այսինքն, արդար, և օրինաւորդ դաշամբ առուդարձութեանն զդրամս, այսինքն, առնեն, զի եթէ կորնչիցին, ոչ կորնչիցին ինքեանց, այլ այնոցիկ, որք կորուսանեն զնա, ոչ մեղանչեն: Բանզի որ լինի արուսր, և օրինաւոր դաշամբ, չէ մեղք, այլ արուսր, և օրինաւորդ նը: Լաւ որք շարունակեն, և շարադրեն, այսինքն, մնաւորեն, և կղեն զդաշնադրութիւն առուդարձութիւն ընդդաշնադրութիւն ընկերութեան, առանց արուսր, և օրինաւորդ պարտանն, և ուխտն, մեղանչեն: Բանզի զործեն զանօրինաւորութիւն. կամ զանիրաւութիւն:

Ընդունիկ կարեն առնել զդաշն ընկերութիւն, որք կարեն անձնիշխանաբար մատակարարել զդրամս կամ զիրս ներբեանց: Բանզի առ նմա դաշն խնդրի այս:

Բաշխում եղանակօք կարէ վեր-

վերջանալ զ-աշնատ-ութիւնէ ընկե-
րակցութիւնէ ։ Այսպէս վերջանայ
զ-աշնատ-ութիւն ընկերակցութիւնէ,
յորժամ ընանի, և կատարի պայ-
մանեցեալ, և զ-աշնատ-ուեցեալ
ժամանակն, կամ յորժամ վերջա-
նայ վաճառականութիւնէ ։ Քան-
զի ասի զ-աշնատ-ութիւնէ, և ու-խ-
տատ-ութիւնէ, որ հայի՛ նյապա-
զայ ժամանակ, յայնժամ վեր-
ջանայ, յորժամ լինի լրումն, և
կատարումն ուխտեցեալ ժա-
մանակի ։ Եւ յորժամ անարատ
պայմանեցեալ ժամանակն ։ Եթէ
կրկին վերջանայ զ-աշնատ-ութիւն
ընկերակցութիւնէ, յորժամ ընկերքն
անձնիշխանաբար, կամաւորա-
և հակառակ հաւանհաւանու-
թիւնք իւրեանց բակին զ-աշնա-
զ-ութիւնէ ընկերակցութիւնէ, և բա-
ժանին ի միմեանց ։ Քանզի ոչ
միաբանական հաւանհաւանու-
թիւնք նոցին զ-աշնա-
զ-ութիւնէ ընկերակցութիւնէ ։ այլ
և նոցին բաժանական հաւանհա-
հանութիւնք լուծանի զ-աշնատ-ութ-
թիւն ընկերակցութիւնէ ։ Եւ ոչ
միաբանական, և միամտական,
այսինքն, ընկերակցական հաւա-
հաւանհանութիւնք իւրեանց կարէն
զ-այսպէս զ-աշնատ-ութիւնէ
ընկերակցութիւնէ ։ այսպէս և զա-
տական հաւանհանութիւնք իւ-
րեանց կարէն բակել, և տարա-
լուծել զ-աշնատ-ութիւնէ ընկե-
րակցութիւնէ ։ Այսպէս վերջանայ
զ-աշնատ-ութիւնէ ընկերակցութիւնէ
յորժամ մեռանի անձն այն, ընդ-
որում եղեալ է՝ ընկերակցութիւնէ ։
Քանզի բառնի ընկերութիւնն,
յորժամ բառնի ընկերն ։ Զորս-
վերջանայ զ-աշնատ-ութիւնէ ընկերակցութիւնէ,
յորժամ անձն այն, ընդ-որում
եղեալ է՝ ընկերակցութիւնէ, ան-
կանի ի կարօտութիւնէ, և ի չբա-
հութիւնէ ։ ո՞րպան, յորժամ ոչ
կարէ տալ զհատուցեալ զ-բանից,
կամ յորժամ պետք վնաս չարա-
զ-ութիւնէ նորա, տերատիւնն
զբարիս նը ։ կամ յորժամ նե-
ղեալ ի պարտուց, հրաժարի՛ ի
բարեաց իւրոց, և մատնէ զնո
ի ձեռս պարտատիրաց իւրոց,
կամ յորժամ այլոքն եղծանակօք
զրկի՛ ի բարեաց իւրոց ։ Քան-
զի բառնի զ-աշնատ-ութիւնէ, յոր-
ժամ բառնի նիւթն այն, որոյ
վերայ լինի զ-աշնատ-ութիւնէն ։
Ընդ-երորդ բառնի զ-աշնատ-ու-
թիւն ընկերակցութեան, յորժամ
նիւթն, որոյ վը՛ եղեալ է՝ զ-աշ-
նատ-ութիւնէ, այնպէս յեղափոխի
և այլափոխի, թէ լինի անձն
զ-ունակ առ զ-աշնատ-ութիւնէ ըն-
կերակցութիւնէ ։ Քանզի ոչ մի-
այն բարձուիս նիւթոյ, այլև
անպիտանացումն նորին բառնայ
զ-աշնատ-ութիւնէ ։

Ընկերակցութիւնէ, որ լինի՛ ի
ռնջ եղբարց, ասի եղբայրական ։
որ լինի շուրջ զհաւ բարեաց, ասի
ընդ-հանրական, որ լինի շուրջ
զբարեաց տնտեսից, ասի մասնա-
հու ։ որ լինի մ՛ն վաստակելոյ,
և շահելոյ զիր ինչ, ասի վաս-
տակաւոր, և շահաւոր ։ Նման
նաւ զ-նելի է՝ անուն տալոց ըն-
կերակցութեց ։ Ի յատկանէն
պա-

պահելիք են կանոնք, զորս տո՛ւաք, և եթէ ունկնին զհանա՛ւր, և զառանձնական կանոնս նոքին և սա պահելիք են: Պա՛հելիք են և սա կանոնք, որք տո՛ւեցեալք են հաստատակաբար ղո՛ւ-աշանէ:

Յաղագս սուտ-դարարութեանն, և երդմնահա՛տութեան:

Տղդարարութենէն է՝ դ-աշն, որով ոք առնու յինքն զրկտայթ օտարական նրն, պարա՛ւանդելով զինքն, կամ ձրի, կամ վանն դ-րամով, և դնոյ, զի վճարիցէ զնրն զայն, եթէ կորիցէ: Որ եթէ ձրի լինի նեցի, է՝ չնորհարար խոստումն, կամ եթէ լինիցի դ-րամով, և դնոյ, դրէ՛թէ է՝ վաճառ, որով սուտ-դարարն վաճառէ զպարա՛հանդ-ութիւն իւր, որով պարա՛հանդէ զինքն, զի առնիցէ այլ լուա՛ւ անվնաս զիր նը: Այսինքն, է՝ դ-աշն, որով ոք ձրի, կամ առնլով զարդ-ար դինն, սուտ-գացու՛ցանէ, և դնէ՝ խոստո՛ւթիւն ղ՝ տարական իր: Վա՛ն զի դ-աշնադ-րութիւն պարա՛հանդէ զինքն վճարել զինն զայն, եթէ կորիցէ: այնպէս թէ, եթէ քո՛ւրն կորիցէ, զբա՛ւրն վճարիցէ կամ եթէ մանն կորիցէ, զմանն վճարիցէ:

Դաշն սուտ-գարարութեան է՝ օրինաւո՛ր, եթէ պահիցին թէ՛ութիւնք, որք խնդ-րին առ դ-աշն սուտ-դարարութիւն, եթէ գինն, որ դնի, նոքէ առդ-ար, և եթէ պահիցին այնոքիկ ամենեքեան, որք խնդ-րին առ առդ-արութիւն, և օրինաւո՛րութիւն դ-աշին: Վա՛ն զի եթէ ձրի լինիցի, է՝ չնորհարար խոստո՛ւմն նիա: Այդ է՝ օրէն առնել զչնորհարար խոստո՛ւմն, յորժամ պահին այնք ամենեքեան, որք խնդ-րին առ արդ-արութիւն, և օրինաւո՛րութիւն դ-աշին խոստման: Նաև եթէ լինի նեցի ձէս դ-րամով. և դնոյ, դրէ՛թէ է՝ վաճառ նիա. որով մինն վաճառէ զպարա՛հանդ-ութիւն իւր, և միւսն դնէ զսուտ-դարարութիւն իրն նոյ: Այդ է՝ օրէն առնել զվաճառ, յորժամ պահին այնք ամենեքեան, որք խնդ-րին առ արդ-արութիւն, և օրինաւո՛րութիւն դ-աշին վաճառի: Զրեմն դ-աշն սուտ-դարարութե՛ն, և սուտ-դարարութիւն է՝ օրինաւո՛ր, եթէ պահիցին թէ՛ութիւնք, որք պահիցին առ սոյնպիսի դ-աշնադ-րութիւն, եթէ դինն, որ դնի, նոքէ առդ-ար, և եթէ պահիցին այնք ամենեքեան, որք խնդ-րին առ արդ-արութիւն, և օրինաւո՛րութիւն դ-աշին: Զարձեալ, զի որպէս սատակեալ է՝ օրինաւո՛ր բռնաւորական դ-աշն, եթէ պահիցին այնք ամենեքեան, որք պահանջին առ սոյնպիսի դ-աշն: Այդ դ-աշն սուտ-դարարութե՛ն է՝ նիա բռնաւորական դ-աշն: Օ՛ն որք առնեն զդ-աշն սուտ-դարարութիւն, դ-նեն զինքեանս հոգ-ւոյն թշնամս, և Աստուա՛ծ:

Թո՛ւթիւնք, որք խնդ-րին առ դ-աշն

դաշն առաքելոցն Քրիստոսէ հնդ
են: Առաջինն է՝ զի եթէ հա
հաւատութեն ի միջի գնոյ, որ
արն առաքեալն, և պարտա
էանդ ութեն, զոր առաքեալն
յանձն առնու: Աստ վերահայե
լեն՝ ի յորդիսութեն ժամանակի,
տեղւոյ, և անձանց. այսինքն.
հանապատութեն, որ պարտ լի
նիլ ի միջի գնոյ, և պարտա
դութեն, պարտի առաքեալի,
և հշոխ ըստ որդիսութեն ժա
մանակի, տեղւոյ, և անձանց:
Քանզի մինչ դաշն առաք
լատութեն է՝ նոր վաճառուն,
գնուն, ոչ՝ ի դաշնադ
վաճառման, և գնման պահի
հանապատութեի, այսպէս և՝ ի
դաշնադրութեն առաքեալ
պարտ պահիլ: Այդ-ար դին
նա է՝, որ պահանջի ի յօրինադ.
կամ ի յօրինաճառ սովորութեն,
կամ ի հաւատարակ հանապատ
մարդկանց: Նոր եթէ ուրեք
չգտանիցի այնպիսի եղ-եալ դին,
յայնժամ նա հաստարն այդ-ար
դին, որ դնի ի բանական, և ի
խոհեմ ուսուցանէ: Այսոյն
պիսի ժամանակի վերահայելի է՝
ի յորդայթս, ի քանակութենէն,
և ի յորդիսութեն նրա, և ըստ որ
պիսութեն սոցա կալելի է՝ դին:
Երկրորդն է՝, զի մի նա, որ
ինդ-իւ զաստուածարարութիւն, և
զաստուածայուցիչն, բռնաբա
րիցէ զմիւսն առնել ընդ-ինքեան
դդ-աշնադ-րութեն աստուածարար
թեն: Քանզի ի միջ աստուա
ծարին, և աստուածայուցչէն չէ դնե
լի բեռն, և պարտաւանդ-ութեն
գնող կշռելի, առ որ նա ոչ պա
տասխանդ-ու: Այդ- բռնաբարել
զաստուածարարն, և զաստուածայու
ցիչն, զի առնիցէ զդ-աշն աստու
ածարարութեն, է՝ բեռն, և պա
տասխանդ-ութեն, առ որ նա ոչ
պատասխանդ-ու: Այսոյն աստու
ածայուցիչն չէ բռնաբարելի. զի
առնիցէ զդ-աշն աստուածարար
թեն: Երկրորդ-է՝, զի նա, որ
ինդ-իւ զաստուածարարութենէն,
յայտնիցէ, և ծանուցանիցէ
աստուածայուցչէն, և աստուածարա
րարն զՔրիստոսէ որդիացն, և
վառանդս. որոց առտնակեալ է՝
աստուածայուցանելի նոյն: Քան
զի մինչ որդիացէք, և վառանդք
չեն յայտք առնեցեալ, աստու
ածարարն զ-ինոյ առտարկել զինչ
որդիացէն, և վառանդէն, որք
ինքեան յայտք են: Երկրորդն
է՝, զի նոյն, զորմէ լինի դ-աշնա
դ-րութեն աստուածարարութեան ոչ
կեղծիցէ, այլ աստուածին նոյ:
Քանզի եթէ կեղծիցէ լինիլ նր,
և աստուածն չէիցէ նր, լինի խար
դ-ախութեն, և դ-ատաճառութեն,
զորս չէ պարտ առնել: Երկ
րորդն է՝, զի նոյն, զորմէ լինի
դ-աշնադ-րութեն աստուածարար
թեն, ոչ միայն պարտի զայլ աստու
ածին նր, այլ և պարտի զայլ ի
վառանդն, և ի յորդայթն: Քան
զի նոյն, որ չէ ի վառանդն, և ի
յորդայթն, այլ է՝ ի աստուած
թեն, արդ-էն նոյ աստուածայուցիչ
է՝: Օ՛ն արդ- ուրեմն գնոյանդ
կարէ լինիլ դ-աշնադ-րութեն, և

Ա՛ն որոյ պատճառն այսրա-
ւանն

ւանութեամբ առնուն զիշխանութիւն սուտ գործելոյ , և սուտ գործեցեալ ։ կամ զի՞նչ ոք կարէ առնուլ զիմ ինչ՝ ձիս սուտ գործեցանելոյ զայն պնդեսի նմ ։ Ա՛նգին դատիս , և գինես , որ սուր ձիս սուտ գործեցաւ նմա նիւթ , լինի արդ-ար ձիս վաճառ գինս , և որպ՛ այնմ ոչ ի ձիս կայ ։ Կամ եթէ չկայ վաճառդ , և որ գայթ ։ չէ արդ-ար , այլ է անիրաւ ։ և չեւս պարձուցանելդ ։ Կամ զի՞նչ արդ կարէ ոք դաշնակիցել ընդ այլում , զի սուտ գործեցանիցէ զիմ նմ , որ է՝ ի սուտգործել ։ Ա՛սան որ պատրելով , և խաբելով զոք , դաշնակցի ընդ նմա՛ սուտգործեցանել զիմ նմ , զոր առանց երկբայութեան գիտէ գոլ ի սուտգործել , և ոչ ի վաճառի , և ի յորդայնի , անիրաւաբար առնու զգինս ։ Ա՛սան պարտ-ական , զի հաւատացանել , եթէ գնաց ընկալեալ նոցէ ։ Ա՛մանաւէս որ սուտգիս , և առանց երկբայութեան գիտէ , թէ կորեաւ նր նա , ոչ կարէ դաշնակցիլ ընդ այլում , զի սուտգործեցանիցէ գիմ նմ ։ Ա՛նգին և սուտ լինին անիրաւ պատուհաս ։ Ա՛սան որ այնպիսեաբար պատրեալ է զոք , և անիրաւաբար վնասել է նմա , պարտական է առնել զհատուցումն ։ Ա՛նգին պատրեալ է՝ զանիրաւել , որ վճարել է ։

Ոչ առնին զիշխանութիւնք սուտգործել առանց տրդարութեան , և օրինաւորութեան , ոչ միայն մեղանչեն , այլ և պա-

տուհասս սուտգործելոյ ։ կամ զի՞նչ ոք կարէ առնուլ զիմ ինչ՝ ձիս սուտգործեցանելոյ զայն պնդեսի նմ ։ Ա՛նգին դատիս , և գինես , որ սուր ձիս սուտգործեցաւ նմա նիւթ , լինի արդ-ար ձիս վաճառ գինս , և որպ՛ այնմ ոչ ի ձիս կայ ։ Կամ եթէ չկայ վաճառդ , և որ գայթ ։ չէ արդ-ար , այլ է անիրաւ ։ և չեւս պարձուցանելդ ։ Կամ զի՞նչ արդ կարէ ոք դաշնակցիլ ընդ այլում , զի սուտգործեցանիցէ գիմ նմ , զոր առանց երկբայութեան գիտէ գոլ ի սուտգործել , և ոչ ի վաճառի , և ի յորդայնի , անիրաւաբար առնու զգինս ։ Ա՛սան պարտական , զի հաւատացանել , եթէ գնաց ընկալեալ նոցէ ։ Ա՛մանաւէս որ սուտգիս , և առանց երկբայութեան գիտէ , թէ կորեաւ նր նա , ոչ կարէ դաշնակցիլ ընդ այլում , զի սուտգործեցանիցէ գիմ նմ ։ Ա՛նգին և սուտ լինին անիրաւ պատուհաս ։ Ա՛սան որ այնպիսեաբար պատրեալ է զոք , և անիրաւաբար վնասել է նմա , պարտական է առնել զհատուցումն ։ Ա՛նգին պատրեալ է՝ զանիրաւել , որ վճարել է ։

Ոչ առնին զիշխանութիւնք սուտգործել առանց տրդարութեան , և օրինաւորութեան , ոչ միայն մեղանչեն , այլ և պատուհասս առնուն զիշխանութեան սուտգործելոյ , և սուտգործեցեալ ։ Ա՛սան զի ոմ լինիցի անհնարին ։ պարտ լինել արդ-ար , այսինքն , զիւր մեղանչիցի ընդդէմ արդ-արութեան , պարտ պատհել արդ-արութեան , և զի ոմ մեղանչիցի ընդդէմ օրինաց , պարտ լինել օրինաւոր , և ըստ օրինի ։

Զիշխանութիւնքն՝ դ-աշն , որով ոք չանձն առնու զօտարա-կան պարտս անդ-րադարձել , խոստանալով հատուցել զնա , եթէ ոչ հատուցիցէ զնոյն պարտատիրոջն ։ Ա՛յսինքն , է՝ դ-աշն , որով ոք առնու ի վերայ անձին իւրոյ զպատուհասս , և զպատիժս այլոց , և պարտ-ական դ-է զինքն հատուցանել զնոսա , եթէ ոչ հատուցանիցէ զնոսա դիւանատունն ։

Զիշխանութիւն ունի զայնքան պատուհասս դնել , զորքան ունի դիւանատունն ։ Ա՛նգին զի մտեալ է՝ ի տեղի նր , և պատրուանդ լցուցանել զպահանջ սուտն ։ Ա՛սան ոչ պարտ-ական է առ ա՛ն-ելն ինչ ։ այլ առ այնքան , առ որքան պատուհասն դ-է դիւանատունն ։ Ա՛սան եթէ պատուհասուիցէ դիւանատունն նոցէ անհատատոտ , և անիրաւեալն , նաև երաշխաւորինն եղիցի անհատատուտ , և անկատար ։ Ո՛ի այնքան է՝ պատուհասուելն երաշխաւորն , որքան է՝ պատուհասուելն իսկ , որ է՝ պատուհասուելն դիւանատունն ։

Ա՛ն որոյ պատճառն այսրա-

ւանն

ՙանդի երաշխաւորն, նախ քան զվճռումն դ-ատաւորին հատուցանել զպարտս, յորժամ պարտի հատուցանել: Պանզի դվնաս-ու պարտապանն, որ ձա-նապէ զպարտս նա, ոչ պարտի սպասել դ-ատաւորական վճռման, և հրամանի, այլ պարտ-ՙանդի հատուցանել զպարտս նա, նախ քան զվճռումն, և զհրամայումն դ-ատաւորի: Որպէս ուրեմն երաշխաւորն պարտի լրացուցանել զպահանջումն դվնա-ՙու պարտապանի, նմանապէս պարտ-ՙանդի հատուցանել զ-պարտս, նախ քան զվճռումն, և զհրամայումն դ-ատաւորի:

Որք կարեն լինել երաշխա-ՙորք, որք ունին զբաղիս, որովք կարիցեն վճարել զպարտս, զոր յանձնառնուն վճարել, եթէ ոչ վճարիցեն ինքն դվնաս-ու պատապանք. և որք անձնիշխանա-բար կարեն մատակարարել զ-բաղիս նա, և որոց չէ արդիլեալ առնել զերաշխաւո-րութիւն: Պատի նորա, որք չբա-ՙորք են, և որք ոչ ունին զբա-ղիս, ո՞րպան, աղքատք, և նոքա, որք ոչ կարեն անձնիշխանաբար մատակարարել զբաղիս նա, և նոք, որոց արդիլեալ՝ առ-նել զերաշխաւորութիւն, ոչ կա-րեն առնել զերաշխաւորութիւն: Պանզի աղքատք, և չբա-ՙորք ոչ կարեն հատուցանել զնպատս դվնաս-ու պարտապանաց, և որք ոչ ունին զիշխանութիւն անձ-նիշխանաբար մատակարարելոյ զբաղիս նա, ոչ կարեն պարտ-ՙանդի ընկենուլ զինքեանս, զի հատուցանիցեն զպարտս այլոց, եթէ նոք ոչ հատուցանիցեն զնո-և որոց արդիլեցեալ՝ երաշխա-ՙորութիւն, առնեն զպատճ-ՙանապանցութիւն, եթէ առնիցեն զերաշխաւորութիւն: Պատի վա-ՙրապետք. և որք են ընդ եշխա-նութիւն, և հոգաբարձու ՙք այ-լոց, ոչ կարեն առնել զերաշ-խաւորութիւն Թարց հրամանագ այնորիկ, ընդ որոց եչխանութիւն են: Պանզի ոչ կարեն անձնիշ-խանաբար մատակարարել զբա-ղիս: Պանզի են ընդ եշխա-նութիւն այլոց. և քանզի արդի-լեցեալ՝ նոքա առնել զերաշխա-ՙորութիւն: Պատ ինքն մեծ-ա-ՙորն ոչ կարի առնել զերաշ-խաւորութիւն առանց հատահա-ՙանութեան հատարակութեան. կամ մեծ-ագոյն մատնն հատարակու-թեան: Պատի եթէ կրօնա-ՙորք արարեալ եցեն զերաշխաւո-րութիւն առանց հատահատանութեան մեծ-ա-ՙորն. կամ մեծ-ագոյն մա-տնն հատարակութեան, և ինքն մեծ-ա-ՙորն արարեալ եցէ զե-րաշխաւորութիւն Թարց հատա-հատանութեան մեծ-ագոյն մատնն հատարակութեան, ոչ պարտ-ՙանի զի հատարակութեան առնել զբա-ղիսարութիւն փոխանակ նորա: Բայց եթէ կրօնաւորն առնիցէ զերաշխաւորութիւն հատահատա-նութեամբ մեծ-ա-ՙորի. կամ մեծ-ա-

գոյն մասին հատատակութիւնէ, և ինքն մեծ-մեծ հատահատնուլքը մեծ-ագոյն մասին հատատակութիւնէ առնիցէ զերաշխատութիւն, յայնժամ օրինաւոր է երաշխաւորութիւն: Քանզի օրն նաբեալ լինի: Վասնասիս եթէ կրօնաւորն արարեալ եղէ զերաշխաւորութիւն ի ծածանի երկն, և ի յօդուած վանուց, յայնժամ պատանեանդի վանքն: Եկեղեցականք եւս արտաքոյ հարկաւորութիւնէ, ոչ կարեն լինել երաշխաւորք նահապետք ձիս աշխարհականաց: Քանզի նոցայ ոչ վայելէ զբաղիլ, և պատուհասիլ սոխակոսի գործովք, և քանզի սոխակոսի երաշխաւորութիւնէ յաձախութիւն արդիլեցեալ է նոցա: Վասն կանայք ոչ կարեն լինել երաշխաւորք: Քանզի այս ոչ վայելէ կացութիւնէ նոցին: Սակայն հատատառնէ՝ երաշխաւորութիւնէ, զոր նքա առնեն, եթէ լինիցին հրապարակական գործ: առաջին ելից վկայից հանդերձ ստորագրութիւնէ: Քանզի յայնժամ երաշխաւորութիւնէ, զոր կանայք առնեն, լինի օրինաւոր:

Հատատակաբար խօսելով, պատուհասիլք ոչ կարեն նեղել զերաշխաւորս, պահանջելով, և առնելով ի նոցանէ զպատուհաս, յատուկ քանիւ ենդ-ելից հատատացումն ի գլխաւոր պատուհասանէ: Քանզի երաշխաւորք ոչ այն պատուհասիւքն լցուցանեն զպատուհասիւնն գլխաւոր պատուհասանացն, այլինքն, յայնժամ պատուհասանդին հատատացանել զպատուհաս գլխաւորին հատատացանել: Քայց եթէ պատուհասիլքն յատուկ գոյացեալ հատատացանեն զպատուհաս գլխաւորին հատատացանել: Քանզի ոչ կարեն հատատացանել: Քայց եթէ պատուհասիլքն յատուկ գոյացեալ հանդիպեցեն հատատացումն պատուհասի ի գլխաւոր պատուհասանէ: Քանզի գլխաւոր պատուհասանք ոչ հատատացանեն զնա, յայնժամ կարեն պահանջել հատատացումն պատուհասի ի երաշխաւորութենէ, և յայնժամ երաշխաւորք պատուհասանդին առնել հատատացումն պատուհասի: Քանզի գլխաւոր պատուհասանք ոչ վայելէ զբաղիլ պատուհասանացն, պատուհասանդին երաշխաւորք: Քայց գլխաւոր պատուհասանք, եթէ ձիս չարութիւնէ երբեմն ոչ հատատացանիցեն զպատուհաս, այլ գնոսա հատատացանիցեն երաշխաւորք, յայնժամ ոչ միայն պատուհասիլքն հատատացանել երաշխաւորք զպատուհաս, զոր նքա հատատացին: այլ և պատուհասիլքն վճռել զնա ձիսաս, զոր երաշխաւորք անդրադարձ կրեցին: Պատուհասիլքն հատատացանել զպատուհաս: Քանզի ամ ոչ պատուհասիլքն հատատացանել զպատուհաս երբ: Պատուհասիլքն վճռել գնա, զի չարութեամբ երբեմն լինին պատճառք ձիսաց: Քայց ոչ լինին պատճառք ձիսաց, պատուհասիլքն վճռել գնա:

Յաղագս դրամն, և դրամատանն:

Դրամն, որ և ասի ոխմն, դրամատան առհասարակեայ, և առանձնաւորեալ, կրկնակի կարէ ընծանել, և առնանել: Արդանդն երբեմն առնանի, և խնանի միոյ ամենակ նոյն, որ դրամն: Այլ բեմն առնանի և խնանի միոյ նոյնակ դաշնադրութեամբ, և ուխտադրութեամբ, որով նոր ինչ դրամ հնի:

Դրամն, ըստ որում առնանի միոյ նոյնակ դաշնադրութեամբ, և ուխտադրութեամբ, այսպէս սահմանի: Դրամն է՝ դաշնադրութեամբ, և ուխտադրութեամբ նմա, որով պարտատանդն տայ պարտատուին զոր ինչ շարժելի, կամ անշարժելի, զի նոքա պարտքանդեցեալ միոյ նոյնակ պատուոյն, և՝ ինամանէ կարիցէ խնդրել վճարումն: Այսպէս սահմանի: Դրամն է՝ դաշնադրութեամբ, որով նոր ինչ ոմն ուխտ առ Աստուածն պատուոյ: Նշանքն, է՝ դաշն, որով պարտատանդն տայ պարտատուին զոր ինչ շարժելի. կամ անշարժելի ինչ առնուդրութեամբ այլոց, որպէսզի միոյ նոյնակ նոյն, որ դրամն, և ենէ պարտատանդն ոչ կատարի հատուցանել, և վճարել զպարտս, պարտատէրն կարիցէ՝ խնդրել առ դատաստանի զայնպարտս, որպէսզի առնուցու զայնպարտս, զոր ինչ ունի պարտատանդն առ վճարումն պարտուց:

Դրամն անջատի՝ երկոցունց, որ բացատրական լինի, և՝ երկոցունց, որ լուսաբար լինի: Դրամն, որ բացատրական լինի, է՝ այն, որ լինի հանդերձեալ դաշնադրութեամբ, և ուխտադրութեամբ, և դաշնադրութեամբ պարտուն, և պատուոյն: Դրամն, որ լուսաբար լինի, է՝ այն, որ ներկայ պարտուն ներքոյ այլոց դաշնադրութեամբ: Դրամն, որ բացատրական լինի, առաջին երկոցունց դրամանցն է՝ երկոցունց, որ լուսաբար լինի, և՝ երկոցունց, որ բացատրական լինի, և

տալով զդրամն ։ Այլ ոչ կարէ առանձինն իւրաքանչիւր յայնմանէ , որ չունի զանձնիշխան կարողութիւն տալոյ ։ Քանզի ոչք ոչ ունին զիշխանութիւն անձնիշխանաբար մատուցանելոյ զբաժին , ոչ կարեն դրամ ել զինն , եթէ ոչ լինիցին այլապէս ձի հարկաւոր , և օրինաւոր պատճառաց ։

Այլք այնոքիկ , որք կարեն վաճառել , կարեն և դրամ ել , և դնել ՚ի գրաս ։ Քանզի առաքեալ է վաճառին , քանզի դրամ հաւանի ։ Քանզի վաճառմամբ տերութիւն նոր առ այլ անցանէ . իսկ գրաւմամբ ոչ անցանէ ։ Ուրեմն առաքեալ է վաճառին , քանզի դրամ ել ։ Ուրեմն որք կարեն վաճառել , և կարեն և ՚ի հզօրագունէ դրամ ել , և դնել ՚ի գրաս ։ Այլք որք ոչ կարեն այլացուցանել , և անցանել առ այլ , ոչ կարեն դրամ ել ։ Քանզի որք ոչ կարեն այլացուցանել , և անցանել առ այլ , են այնք , որոց ձի ոչ դոյ անձնիշխան մատակարարութիւն ։ Այդ այնք , որոց վերայ որ ոչ ունի զանձնիշխան մատակարարութիւն , որպէս ասացեալ ՚ի , ոչ կարեն գրաւել և դնել ՚ի գրաս ։ Ուստի զկոյս այլոց , և օտարականս ոչ կարեմք գրաւել , և դնել ՚ի գրաս ։ Քանզի չունիմք զանձնիշխան մատակարարութիւն ՚ի վեր սոյնպիսեացդ ։ Այլք հաւանհաւանութեամբ առեալք նոցին կարեմք գրաւել զինս ։ Քանզի որ ունի զանձնիշխան մատակարարութիւն ՚ի վերայ նոցա իւրոց , ունի կարէ գրաւել զինս , այսպէս և կարէ զինս ընդհել այլոց , զի կարիցեն զինս ել ընդ անց գրաւել ։ Սմանապէս անշարժելի երք , որպէս և ապառիկան , և մեծագին շարժելիք , որք հանիւսեալք են Ա՛ծպաշտութեէ , այսինքն , երք սրբագնեալք , և սրբազանք ոչ կարեն գրաւել և դնել ՚ի գրաս ։ Քանզի սոյնպիսի երք ոչ կարեն վաճառել ։ Այլք ՚ի հարկաւորութեէ կարեն գրաւել , որպէս և կարեն վաճառել , ձի օգնելոյ եկեղեցւոյ , և կարօտելոյ ։ Սմանապէս եկեղեցիք ոչ կարեն գրաւել ։ Քանզի ոչ կարեն վաճառել ։

Երք , որք գրաւեալք են մեզ , ոչ կարեն գրաւել այլոյ , եթէ իցեն անբաւականք առ ՚ի վճարելոյ զպարտս բանզամ պարտատիրոջ . կամ եթէ յորժամ գրաւին այլոյ , ոչ յայտնեցին , և ծանուցանիցին նմ , զի այլոմ գրաւեցեալք են ։ Քանզի ոչ ոք ինչ տրի ՚ի գրաս , զի պարտէն կարիցէ առնուլ ՚ի նմանէ զհատուցումս , և զվճարումն , եթէ պարտապանն ոչ վճարիցէ ։ Այդ յայտնի է , որ չէ բաւական վճարել զպարտս բազմաց , ոչ կարեն բազմամբ առնուլ զհատուցումս , և զվճարումս ։ Ուրեմն երն . որ չէ բաւական վճարել զպարտս բազմաց , ոչ կարէ գրաւիլ բազմաց ։ Յանկ եթէ իցէ բաւական վճարել զպարտս բազմաց , կարէ գրաւ-

գրաւել բաղմաց ։ Քանզի յայն ժամ առնելոցն կարէ լինել բաւարարութիւն ։ Ասասի ոչ լինի մեզ ուրեք անհրաժեշտութիւն ։ Այսպէս գրաւեցեալ կրնայ կարէ գրաւել այլում , եթէ ծանոյցանիցեն ։ և ազդեսցէ նմա , թէ կրնայ այն այլում գրաւեցեալ է՝ , սակայն նա հատուցանիցեն ։ Քանզի այնմիկ , որ գիտէ , և կամի , ոչ լինի անհրաժեշտութիւն ։

Որ ունի զօտարականն իր գրաւեցեալ առ ինքն , եթէ բանաւկուածնա կրնայ իր , զոր ինքն այլում պարտի , կրճ մեծատուն , քան զբանաւկուածն այնր կրնի , զոր ինքեան պարտի գրաւառուն , այլ սինքն , նա , որ զիր իւր ինքեան գրաւեցեալ , ոչ կարէ գրաւել այլում զկրնն ինքեան գրաւեցեալ ։ Ի տեղի առաջեալ մեծատուն բանաւկուածէ ։ Քանզի ոչ ունի դարձեան երաշխաւն Ի՟ն գրաւեցեալ կրնի ։ Ա՟ր կրնն ունի գրաւառուն , զոր ոչ ինքն ոչ ունի , ոչ կարէ տալ այլում ուրեք ։ Քայց եթէ բանաւկուածն այնր կրնի , չկրճ մեծատուն քան զբանաւկուածն կրնի , զոր գրաւառուն ինքեան պարտի ։ այլ կամ կրճ հանառաւոր , կամ վտարդիտն , յայնժամ կարէ զկրնն գրաւեցեալ ինքեան , այլում գրաւել ։ Քանզի Ի՟ն գրաւեցեալ կրնի , ունի զարձեան երաշխաւն , զորքան տայ այլում ։ Ասրնեմն ոչ առնէ զանիրաւութիւն ։ Քայց յոյժ առաջին գրաւառուն վճարէ զպարտս եւր , և պահանջէ զկրնն գրաւեցեալ , նախոյն դարձեալ երկրորդ գրաւն ։ քանզի յետ վճարման պարտուց , գրաւառուն այլ ոչ ունի զկրնն Ի՟ն գրաւեցեալ կրնի ։ Ասրնեմն այլ ոչ կարէ զնա այլում գրաւել ։

Որ էառ յոլովք Ի՟ն գրաւ զկրնն , ոչ կարէ վարել գրաւեցեալ կրնաւ ընդ-դէմ ձառանց Տ՟ետառն։ Քանզի որ տուն Ի՟ն գրաւ , ոչ տուն Ի՟ն վարելոյն , այլ Ի՟ ստուգութիւն պարտուց ։ Ասասի եթէ շահաւոր , և պտղաբեր կրնի կրճ , շահն , և պտուղն հատուցանելի են Տ՟ն կրնի գրաւեցելոյ ։ Քանզի այլազգ գործ է վաշխ , և տոկոս ։ Քայց կարէն պատահանել Ի՟նոցանէ ծախք , որք եղելք են ։ Քանզի ոչ գրաւառուն ոչ պարտի կրնել զվնասս , այսպէս և ոչ գրաւառուն պարտի կրնել զվնասս ։ Ա՟յսուհետև գիտելի է՝ , զի եթէ գրաւառուն վարիցի գրաւեցեալ կրնաւ , հատուցանելոց Տ՟ն կրնի գրաւեցելոյ , ոչ մեղանչէ ։ Քանզի Ի՟ սոյնպիսի պատահման ոչ գործ անհրաժեշտութիւն կրնչ , կամ չարագործութիւն ։

Այսուհետև , և Ի՟ գաղտուկ , եթէ լինալ կրճ գաղն ։ զի գրաւառուն կարիցի վաճառել զկրնն գրաւեցեալ։ եթէ գրաւառուին յայտիցի հատուցանել՝ , և վճարել զպարտս , այնինքն , եթէ Ի՟ լրանալ պարտից

նեցեալ, և ուխտեցեալ ժամանակն ոչ վճարիցէ զպատուս, յայնժամ, եթէ դրամատէրն և ընեղեալն յատկին վճարել զպարտս, դրամատուն կարէ վաճառել զնա։ Քանզի ոչ առնէ զանիրաւութիւն, և զչարութիւն, այլ կատարէ զայն, զոր ուխտեալը, և պայմանեալը են երկոքեան ի մէջ նոցա, այսինքն, պարտատէրն, և պարտապանն. դրամատուն, և դրամատէրն։ Եթէ չկոյր եղեալ դաշն զնշխանութիւն վաճառելոյ զդրամս, ի մէջ պարտատերի. և պարտապանի, և ի մէջ դրամատուի, և դրամատրի. յայնժամ դրամատուն ոչ կարէ վաճառել զդրամն յատուկ հեղինակութիւն նոցա։ Քանզի տակաւին չէ առացեալ զնշխանութիւն վաճառելոյ զդրամս։ Ասատ յայնժամ պարտն նախ առնել պարտապանի ազդ-ումն, և զնկուցումն, և ապա ապառել զերկու ամս։ Օ՚ի այսպէս յօ՚ լինեն օրէնք։ Եթէ ի՚նչ ապառնան ժամանակի պարտապանն վճարեցաց զպարտս, հատուցանելի է՚ նմա դրամն։ Եթէ ոչ վճարիցէ, յետ անցման երկուց ամացն ապառեալ ամաց, կարէ պարտատէրն յատուկ հեղինակութիւն նոցա վաճառել զդրամն եթէ դատաւոր զգնօղ։ Քանզի պատճէնն պարտն հատուցանել Տ՚ն դրամատեալ նրին։ Քանզի զդրամատէրն ոչ կարէ առնուլ։ քանզի ալլազգի դրամ է վաճառ, և առնուն։ Քանզի եթէ պարտատէրն և պարտապանն դաշնակցեալք եղեն ի՚ մէջ նոցա, զիարդ կարիցէ պարտատէրն վաճառել զդրամն։ յայնժամ ոչ կարէ վաճառել։ Քանզի պարտն պահել զդաշն, և զուարճանն, զոր կամաւորապէս, և անձնիշխանաբար արար։ Քանզի ասեն բազումք վարդապետք, եթէ յետ երից ազդ-եցմանց, և ծանուցմանց, յայնժամ ևս կարէ վաճառել դրամն։ այնու զի դրամն ի բնութէ նրոյն պահանջէ։ զի կարիցէ վաճառել։ Ալ զգոն այնու պահանջէ, և առնու զդրամն, եթէ ոչ վճարիցին պարտք, վճարումն պարտուց կարիցէ առնանել ի դրամէ։ Ասատ յորժ լինին դաշն, զիարդ պարտատէրն կարիցէ վաճառել զդրամն, լինի նմանութիւն, եթէ նախ քան զերբեակ ազդ-ումն, և նմացուցումն ոչ կարէ վաճառել դրամն։ Եթէ դրամն նոցէ նշխանական դրամ, յայնժամ վաճառելի է՚ հեղինակութիւն նշխանի։ Եւ եթէ նոցէ ի-ատատանական յայնժմ պահելիք են այնոքիկ ամենեքեան, որք պահանջին ի յօրինուած, և վերջացաւէս վաճառելի է՚ հրամանաւ, և վճռմամբ դատաւորի։

Յորժամ պարտատէրն հատուցանէ, և վճարէ զպարտս, յայնժամ պարտատէրն պարտի հատուցանել զդրամն։ Քանզի դրամն դրամն եղեալ է՚ ի սուտդ-ումն պարտուց։ Ասէ՚ն յորժամ վճարին պարտք, այլ ոչ ճայ նուա-

իրաւունս վայրկենից ղգրուանն ։ Որոյ համար յայնժամ հաստատեցան եւ Տունք եկեղեցւոյ ։ Այդ աշխատութիւն ամենայն որ առնէ զանկիւնաքուեին, պարտ է անդր ի առնել զհաստատութիւնս ։ Այլ անկեղն հանապազ վճարելի է՝ անկիւնաքուեին ։

Յաղագս պաշտպանաւորութեան, եւ հոգաբարձութեան ։

Աշտպանաւորութիւն, եւ հոգաբարձութիւն են գրեթէ դաշինք, եւ դաշնաւորութիւնք, որով պաշտպանաւորք, եւ հոգաբարձք պարտաւանդին իւրեանց ծառայել, եւ դաշնաւորութեանց ծանեցեալ լինէ՛ն դաշնաւորութիւն, այսինքն ։ զօրութիւն դաշնաւորութեան լսելոյ լինէ՛ն իւրոցն, եւ իւրեանց, հոգալ զբարիս, եւ զօրաւոր ինքնապատուհոյ, թէ արուք լինէն, եւ թէ եղբ, որք կամ չունին զնծող, կամ չէին հայրենեալք ընդ իշխանութեան ։ Պաշտպանաւորն, որ եւ նախահանուիչ, եւ պահպանիչ ասի, է՛ նա, որ տրի երեխայից եւ աղայոց, եւ կարէ տրել նոցա, թէ ալեւոր նորա ընդ-ի-նանայցեն, եւ չկամիցին ։ Եւ նախապատուաբար տրի անձանց նոցա, այսինքն, առ՛ի պահպանել, եւ նախահանուիչ զանձինս նոցա, հաճախաւորապէս հոգալով զնոսա, եւ զինքեանց նոցին, այնմ՛ ոք ի՛ն աղհատութիւն հասանիցէ, ոչ կարէն նախահանուիչ զինքեանս լսակ երկրորդ աբաւ տրի բարեաց նոցա, վերահայեցուածք առ ամենայնեսին նոցա, այսինքն, առ՛ի պահպանել զամենայն նոցա ։ Լսակ հոգաբարձին, որ եւ ասի խնամակալ, եւ խնամատար, է՛ նա, որ տրի փոքրագունից, եւ մանկանց, եւ լսոտ հասարակ օրինի ոչ տրի ընդ-ի-նանայցեն, եւ չկամեցողաց, այլ կամեցողաց, բաց է յոմանց պատահմանց ։ Եւ նա խնամատարաբար տրի բարեաց նոցին, այսինքն, առ՛ի պատասխանել, եւ պաշտպանել զբարիս նոցին ։ Եւ երկրորդ-աբաւ տրի անձանց նոցին, այսինքն. առ՛ի պահպանել, եւ նախահանուիչ զանձինս նոցին ։ Այդ եթէ այլոք նոցին, նոքա կոչին երեխայք եւ աղայք, որք տակաւին չեն եղեալք չորեքտասանամեայք, այլ են՛ի վայր տիոք, եւ հասակաւ, քան զչորեքտասանեայսն ։ Լսակ եթէ եղբ, եւ աղջիկք նոցին, նք ասին երեխայք, եւ աղայք, որք տակաւին չեն եղեալք երկոտասանամեայք, այլ տիոք, եւ հասակաւ՛ի վայր են, քան զերկոտասանեայսն ։ Որք եթէ արուք լինէն, եւ թէ եղբ, կոչին եւս անհաս աղայք, եւ բացարձակապէս որք ասին, եւ արուքն նոցա ասին անմատղ, եւ անմորուս աղայք ։ Պարտաւորութիւնք, եւ ունկնդրութիւնք նք ասին, որք լինին զչորեքտասանեայսն, քանզի տակաւին չեն մեծ-ագոնք, այսինքն. տակաւին չեն հասեալք

ի բան և հինգերորդ ամս, այլ են ի վայր, քան զերիսասարդս, Թէպէտ նոցին ի վեր քան զերեսնայս, և դանդաղ տղայս: Ասոսոն որք են ի վեր քան զչորեք առաքեալսդ ամս, և են ի վայր քան զքսան և հինգերորդ ամս, միջակադոյնք ասին: Յորոց երեսի, Թէ պաշտպանասուն, և հոգւաբարձն. եԹէ նրբաբար, և ըստ օրինաց խստիցիմբ, զանազանին ի միմեանց: Ցայս, զի պաշտպանասուն կարէ տրել նաև ընդ-ի-նմացողի, և չկարէ ցողի. նաև հոգւաբարձն տրի են ողորմի, և ոչ ընդ-ի-նմացողի, և չկամեցողի, բայց ի յոմանց պահանջի: Վասն որոյ, զի պաշտպանասուն նախապատրաստ տրի անձանց. նաև հոգւաբարձն նախապատրաստ նոցա: Վասն որոյ զի պաշտպանասուն ոչ տրի առ բացորոշեալ, և մանաւանդ որ նր. նաև հոգւաբարձն կարէ տրել առ բացորոշեալ, և մանաւանդ որ նր: Վասն որոյ, զի պաշտպանասուն տրի անմոռաս, և մշտահաս, նաև հոգւաբարձն տրի մոռասուն, և հաստատուն, բայց միջակադոյնք: Վասն որում կարէ հանդիպիլ, զի հոգւաբարձն տրի ևս մշտահաս, և անմոռասուն: Ասդրեն, յորժամ պաշտպանասուն անյարմար է՝ առ գործս հոգւաբարձուԹեան, կամ նուիք արդելուած ապստամբեցեալ է՝ Օն ի նոյնպիսի պատահման, որ հաստ ոչ տրի այլ պաշտպանասուն, այլ հոգւաբարձ: Օն ի պաշտպանասուն ի վեր պաշտպանասուն ոչ տրի. այլ ի վեր պաշտպանասուն տրի հոգւաբերձ, նաև եԹէ ուրուք պաշտպանասուն ունիցի զիշանձնեամբ ապստամբեալ, բառնի տայնպիսի պաշտպանասուն, և դնի այլ պաշտպանասուն: Հոգւաբարձն կարէ ևս մեծադունից երբեմն տրիլ: Ասդրեն, յորժամ ոչ կարեն հոգալ զերս հարցանց: Ասասի տրին հոգւաբարձք հեթանոսաց, անաստուածից, և այլոց տնկոց սեաց. զի տրամ ոչ կարեն հոգալ զերս հարցանց:

Վասն երեքցեղ պաշտպանասուածք: Ասինքն, ունակ ասին կատարեալքնք, ունակ օրինականք և ունակ տրեալքնք: Կատարեալքնդեն են այնոքիկ, որք ի կատարեալ կացուցանին տնչպիսիք, Օրինականք, որք և օրինաւորք ասին. են նորա, որք ի յօրինեալ կացուցանին տնչպիսիք, ի պահանջ կատարեալ պաշտպանասուածոց: Տրեալքնդեն են այնոքիկ, որք տրին ի ծառայութիւն, յորժամ կատարեալ պաշտպանասուածքն արդելեալք են, և ոչ կարեն կատարել զպաշտօն հարցանց:

Ասնդրեն կարեն կացուցանել պաշտպանասուածք, որք կարեն ունել զհոգւաբարձուԹիւն, և զնանմանեալսն Թէ, այսինքն, զնանմասուածսն Թէ ի վերայ այլոց: Վասն որոյ պաշտպանասուածք կացուցանին, զի պաշտպանիցեն, և պահպանիցեն զորս, որք ոչ կարեն

կարեն զինքեանս նախանձամբ, եւ զի հաճատարմաբար հոգայցեն զբարիս որբոց, որք ոչ կարեն իւեանց զբարիս ընդունել: Եւ ասի տալայք ոչ կարեն կատարանել պաշտպանատարը: Օ՚ի ինքեանք կարօտ են պաշտպանատարաց: Վասնորպէս ոչ կարեն կատարանել պաշտպանատարը որբոց, խնդրատէրը, տանուտէրը, եւ մխիթարը բարեաց, հասնելով, որք ոչ կարեն խօսիլ, խուզք, որք ոչ կարեն լսել: Վանդն որբք ոչ կարեն վայելչապէս պահել, եւ պահպանել զորբս, եւ ոչ կարեն նախանձամբ, եւ պաշտպանել զբարիս նոցա: Եւ ասի այսպէսն ի յօրինուած լինիլ պաշտպանատարին: Այլ ա՚ծառայք ոչ կարեն կատարանել պաշտպանատարը որբոց: Վանդն այլոց ծառայեն: Եւ ասի ոչ կարեն կատարելապէս նախանձամբ զորբս. եւ պաշտպանել զբարիս նոցա: Վ՚ ու որոյ սը եւս այսպէսանն ի յօրինուած լինիլ պաշտպանատարը որբոց: Վանայք եւս ոչ կարեն լինիլ պաշտպանատարը: Վանդն պաշտպանատարուԹի է՝ ասի կան պաշտօն: Եւ ասի կանայք այսպէսանն ի յօրինուած լինիլ պաշտպանատարը: Սակայն մարք, եւ մարք, եԹէ ոչ անցանիցեն առ երկրորդ հարսանիս, կարեն կատարանել պաշտպանատարը, եւ նախանձամիջ որբոց իւրոց: Որպէս նախատատեալք են օրինական, եւ արուեստական պաշտպատանատարաց: Վանդն սը եԹէ ոչ անցանիցեն առ երկրորդ հարսանիս, չէ հաճատարմ նոցա պաշտպանատարուԹէ, եւ խնամատարուԹէ որբոց: Վանդն կարեն Թիւրել, եւ խաւսրիլ, եւ կարեն հեւսիլ, եւ վրիպել ի հաճատարուԹէ, եւ ի մտերիմ խնամակալուԹէ, եւ հոգատարձուԹէ: Կրօնաւորք եւս ոչ կարեն լինիլ պաշտպանատարը, եւ հոգատարձք: Վանդն պաշտօնս այս ոչ յատարին կրօնաւորաց: Օ՚ի նոցա ոչ վայելէ զբաղիլ, եւ պատուիրական գործոց. եւ աշխարհական պաշտօնիւք: Եւ ասի այսպէսանն ի յօրինուած լինիլ պաշտպանատարուԹէ, եւ հոգատարձուԹէ պաշտօն: Սակայն զպաշտպատնատարուԹէն Թշուառ, եւ որոց մեղն անձանց կարեն յանձնատնուլ: Այլն ոչ եկեղեցականք եւ եպիսկոպոսք պարտաւանեալ են յանձնատնուլ զպաշտպանատարուԹէն, եւ զխնամատարուԹիւն որեւիցէ անձանց, այսպէս եւ կրօնաւորք: Եւ ասի պատճառք որբոց, հատատակեալ խօսելով, ոչ կարեն լինել պաշտպանատարք, եւ հոգատարք:

զաւրութիւնք նոցա : Քանզի հասեալ ականաբար խօսելով, երկնչելի է՝ ի տոյնպիսեսացս : Վասն այնորիկ մարդ, եթէ ոչ անցանիցեն առ երկիւղ հարսանիս, կարեն լինել. զի չէ երկնչելի՝ ի մարդ, որք ոչ անցանեն առ երկիւղ հարսանիս : Զմանանայ խօսելի է՝ զկտակարանսն պաշտպանաւորացս : Օ՚ի տոյնպիսիքն հանապատարհիկ են Թագաւորին : Վասն՝ ի տոցանէ և ոչ է երկնչելի :

Պաշտպանաւորքն պատճէն հանապատարհիկք, և բարեպէս հոգալ, և խնամել գործս, և զբարիս նոցա պահպանել : Քանզի այս է՝ պաշտօն նոցա : Քանզի առ այս կացուցանին, զի ունկնկին զբարն, և զհանապատարհիկ խնամատարութիւն, և հոգաբարձութիւն՝ ի վէր անձանց ոքոց, և՝ ի վէր բարեաց նոցա : Վասն եթէ յանդգնանիցեն յայտնիկ երեւ . կամ լինիցին երեւելապէս պղծողք, այնպէս թէ ծանրանայ վնասանն ոքոց, ծանրապէս վերանչեն, և պատուհասեն առնել զհանապատութիւնս : Մանաւանդ եթէ առնուն զվարձս : Քանզի դուք ծեն ընդ-դէմ պաշտօնի նորին : Վասն պաշտպանաւորքն, և հոգաբարձքն պատուհասեն երբ-դեռ, զինքեանս հանապատարհիկ կատարելոց դու զպաշտօն նորին, և պատուհասիցեն առ պղծարարսն, եթէ զիրս վոքրագոյնս, և ոքոց ամբողջապէս հատուցանելոց են : Վասն հանապատարհիկ ևս բարիք նոցա լուսաւոր գրեցեալք են վասն զգուշանալոյ , որպէս կարիցեն պահանջել զվճարումն վնասուց , զորս կրեալք նոցեն : Պաշտպանաւորքն, և հոգաբարձքն պատուհասանդին հանապատարհիկ մատուցանել զբարիս ոքոց , և վոքրագոյնս , արդեալ զվնասս , և հոգալով զշահս , այնու հոգաբարձութիւք , զոր տուն նուէրքն ունին՝ ի վերայ յատուկ բարեաց նորին : Քանզի են՝ ի տեղի հարց : Իբրեւ եթէ զայս ոչ առնիցեն, վնասք . և պատուհասիքն պատշաճաւոր շահուց հատուցանելոյն նոցին, և պատուհասանդեսցին առնել զհատուցումն նման՝ ի խղճմտանս : Պաշտպանաւորքն պատուհասանդին զանուանալով լինել վասն ոքոց, յորմէ պիտոյ է՝ առնել զայս . կրթել, մարզել, և վարժեցուցանել զնոսա՝ ի բարի վարս, պահել զնոսա ընս նոցա , և զնոսա իրանց առնել, վճռել զբարիս , որք կորնչելոց են , և առնել զնոս կայուն , և հոգալ զնոսա շահս նոցա : Այնպէս պատուհաս ունել զինքեանս և հոգալ զնոսա ծառայից : Պաշտպանաւորքն, և հոգաբարձքն, որք վարեցան զնոսա ոքոց , և վոքրագոյնս, և այսպէս զաւրեցուցին զշահս, և զվաստակս նոցա , և ճշմարեցին նոցա , պատուհասանդին վճարել զվնասս , և հատուցանել զգաւրեալ շահուց , և հեռուեալ ընեցեալ շահուց եղեն պատճառք զաւրեալ շահուց եղեն պատճառք զաւրեալ շահուց , և հեռուեալ

ջնասուց ։ Ամենապէս պատուհանն ընդ-մէն հատուցանել զամենայն պատուղս , զորս ի բարեաց նոցա կարացին վերընդունել , սակայն մեղապարտութեամբ իւրեանց ոչ ընկալան ։ Քանզի ինքեանք են՝ զեն պատճառք առացեալ ջնասուց ։ Սակայն ի սոյնպիսին պատուհասին կարեն հանել զձախս, որք կարացին լինել ։ Քանզի ինքեանք եւս ոչ պարտին լինել զինասս ։ Պարտին հատուցանել զպատաս որբոց , և վոբրուպտունից յուժամ այս շահաբեր է՝ նոցա , զի մի լինիցին նոցա ջնաս ինչ ։ Ընդունց վճռման դատաստուն ոչ կարեն անցանել առ այլս անշարժելի բարիք վոբրուպտունից , և մեծադինքն , որք կարեն պահել ։ Օ՛ի ճշմարիտ սոյնպիսեացդ առ նա՛ , շահաբեր է՝ նոցին ։ Յուժամ վճռաւոր դատաստուին բարիք որբոց ոչ բացատրին առնելոցն հրապարակաւ վաճառելիք ի ձեռն երդ-ուեալ վաճառողին , յայնժամ չէ օրէն պաշտպանատարածոց , և հոգաբարձից . զորովհետև ժամանակ են սոյնպիսիք , ի ձեռն ինքեանց , կամ ի ձեռն այլոց գնել զիր ինչ ի բարեաց նոցին առանց հեղինակութեամբ դատաւորին ։ Քանզի ի սոյնպիսին գնման կարէ պատահիլ , զի կրկնցին որբք զինասս ։

Վոբրուպտունք առանց վճռոյ դատաստուին ոչ կարեն հրաժարիլ ի ժառանգութենէ , ի յայնց , որք ընդհեղեալք են նոցա կամ-կամ , և ի յայլոց կրճատանց , զորս նոքա առացեալք են ։ Եւ այս ընդհեղեալ է՝ նոցա , զի մի ինքեանք ի դատաստանի զօրութեամբ վնասուիցեն ինքեանց , առնելով զանխոհեմ հրաժարումն ։ Սակայն եթէ ընկալեալք նոցին ի միք անձանց իւրեանց զրուծ կրծանաւորութեամբ . կարեն օտարացուցանել զբարիս , և անցուցանել առ այլս ։ Քանզի յուժամ մտանեն ի կրօն , դրեթէ մեռանին ։ Պարձեալ զի ի սոյնպիսի օտարացուցանելն բարեաց , և առ այլս անցուցանելն , առնեն զմեծ չահ հոգւոյ իւրեանց ։ Ընդսակ ոչ կարեն խաբել , և պատրել ։

Որբք մինչ երեխայք են , այ-մինքն , մինչ վոբրուպտունք են , բան զեօթնամեայս . կամ մինչ մեծ-ձայնաւորք են երեխայութեամբ , որպէս զի , եթէ արուք նոցին , չկոչեն լրեալք զառանձնութիւն ամս հանդերձ կնասաւ , նոյնպէս եթէ էգք նոցին , չկոչեն լրեալք զինուերութիւն ամս հանդերձ կնասաւ , ի ձեռն ինքեանց զչինչ առնել կարեն . որով իւրք կերպիւ պատճանդոցին այլոց . կամ զայլս ինքեանց պատճանդոցեն ։ Քանզի ի վայր քան զեօթն ամս , չառնեն գրաւ նամարութեամբ , սովորաբար , և հատարակօրէն խօսելով , և նոյնպէս քան հասանիլ նոցին ի տասնեւորդ ամս հանդերձ կնասաւ , կամ զինուերութիւն ամս հատերձ կնասաւ , է՝ յուժ սրհրաս բանաւարութեան նոցին ։ Սակայն մեղանչեալք մանկունք , կարեն զայլս պա-

րանալ եկեղեցւոյ, բայց են քեանք ոչ կարեն պարանալ յլոյց քաղաքականապէս, և քաղաքացին ։ Վանդն կոտեմաբեր, և առ օգուտ նոցին այսպէս ասելի ձեւ նշ ։ Կանանսկեսի քրիստոնեայք, որք ունեն դհոգեբարձ, հաստատակ օրինաւ պարանալին առողջանալ, և հպատուակիլ նշ մինչև ի քսան և հինգ տարի ։ Օ ի այսպէս առ օգուտ նշ կանոնադրի և սահմանադրի ։ Ասատ եթէ ունիցին զվէճ ։ պարանալին առնուլ առ այն դհոգեբարձ, բայց ի հոգևոր պատահմանց ։ Լսակ եթէ չունիցին դհոգեբարձս հաստատուն են գործք ։ որք եղեալք են ի ձեռն նշ ։ այնպէս սակայն, թէ պարտ լինիլ նշ ամէնից հաստուցանել, եթէ նցին վնասեցեալք։

Վոքրագոյն առանց հեղինակութեան լինելոցն, և հոգեբարձից ոչ կարեն պարգեւել ։ Օ ի այս օգտապար, և շահաւոր է նշ ։ Ասատ որք ի նոցանէ ընկալան զպարգեւս, յորժամ օրինաւոքս պահանջին ի ինքեանց ընկալեալ պարգեւքն, պարանալին զնոս հաստուցանել ։ Վանդն հաստուցանելի է նոսն, որ օրինաւոքս պահանջի ։ Սակայն վոքրագոյնք կարեն առնել առանց հեղինակութեան հոգեբարձից, զայնպիսին պարգեւսատուել, զոր սովոր են առնել մանկունք նոցին կայսրեր, և որպիսիքն ։ Օ ի ի ոչ նպաստ պարգեւատուին ենթիանան լռեալ հանահանատուել հոգեբարձից։

Պաշտպանատուքն, և հոգեբարձք պարանանին ի ինքեանց ամի տալ դհամար մանաւանդ եթէ դնա նիցին պղերգք, և վնասատուքք ի բաց կացուցանիցին, և ի տեղի նշ այլք կացուցանիցին, որ մի կրնցեն զվնաս որք, և վոքրագոյնք ։ Լսակ եթէ պատանիցին զգեստք, և չահաւորք հաստատեսցին ։ Օ ի հաստատելիք են սոյնպիսիք ։ Յորժամ պաշտպանատուքն, և հոգեբարձք գտանին միաբերիք, և հանատուրիք ի տալն դհամարս պաշտօնի, և մատակարարել իրեանց։ յայնժամ ասժանիք են վարձուց ։ Ասատ ուրեք որ նշ բանաւորք ման ուճիկս ամ բարեաց փոքրագունից։ իսկ այլոցքն որ տան ուճիկս ման ։ Վանդն պահելի է՝ պարտ, և օրինաւոր սովորեցեալ, որ գտանի ։ Եւ պատճառն է՝ զի այժմի է՝ հանատարիս միանգամ վարձու, և Թոշակի իբրու։

Ի պաղատ եղանակօք անարատ և դատարկ պաշտպանատուքն ։ Ալա անարատ, և վերջնայ, յորժամ պաշտպանատուքն միսկ ղբարիս տրծոյ, կամ դատանի բառնալ դինեանս նշ։ կամ առնէ զայլ նիս հանգստանիս, և նեղհանգ պաշտօնի պաշտպանատուքն ։ Օ ի սոյնպիսին հեռացուցանելի է՝ ի պաշտպանատուքն

տալոսԹԵ ։ Պանդխտ՝ վնասա-
կար ոգեյ ։ Երկրորդ աւետարանի,
և վերջնական, յորժամ ոգին վե-
րադարձանի եւ ոգեյ վարն ի յարե-
րանս, կամ ինքն պաշտպանա-
տարն ազատի ։ Պանդխտ ի տան
պնեսի պատուհասումնս պաշտպա-
նատարն ազատի ի ննանահատա-
լուԹԵ ոգեյ ։ Վանական յորժամ
աքսորի պաշտպանատարն , այլ
պաշտպանատար տրի ոգեյ ։
Երրորդ աւետարանի , և վերջնա-
կան, յորժամ մեռանի պաշտպանա-
տարն , կամ ոգին ։ Օ՜ ի մահդ
ցնծ ինչ ասիցես , և զնոսիս պա-
րանոցադրուԹԵ դադնադրուԹԵ
լուծանիցէ ։ Չորրորդ վերջնական ,
յորժամ կտակական պաշտպա-
նատար ի լրման ԹՂուԹԵ , ընդ-
որում յանձն էառ զպաշտօն պաշ-
պանատարի , ազատի ի բեռանէ
պաշտպանատարուԹԵ ։ Պան-
դի ի լրման և ի կատարման ԹՂ-
ուԹԵ արձանի նմա , որ պարտա-
ւանդեալ զինքն ընդ ԹՂուԹԵ ։
Այլք այլը պաշտպանատարք
ոչ կարեն կատարումն ընդ ԹՂ-
ուԹԵ , այլ միայն կտակականն ։
Չինգերորդ վերջնական , յորժամ
կատարի պաշտպանատարն ,
կամ ոգին ցնդահոսի , և այլևայլիւ
Պանդխտ ի տանկիսն պատուհաս-
մունս պաշտպանատարուԹԵ կամ
կամ ընդառնի , կամ բառնի ։ Վե-
ցերորդ վերջնական պաշտպանա-
տարուԹԵ , յորժամ ոգին հա-
տանի , և ժամանէ ի հատակ մահ-
կանԹԵ , և եղանէ ի յերկնեայսն-
ԹԵ ։ Պանդխտ յորժամ եղե-
նայն , և ոգին անցանէ ի կա-
տուԹԵ փոքրագունի ։ և մանկան
և լինի կարօտ հոգաբարձի ։ Պա-
տուհասի յորժամ պաշտպանատարն
ազատի ի բեռանէ պաշտպա-
նատարուԹԵ ։ բայց պատուհաս-
ի լնդրել զհոգաբարձ ոգեյն ։
Երօթներորդ վերջնական պաշտ-
պանատարուԹԵ , յորժամ ընա-
նի , և կատարի ժամանակն , առ
որ ընկալեալ , և յանձնառեալ է՝
ոչ զպաշտպանատարուԹենն ։
Պանդխտ պաշտպանատարն մե-
այն պատուհասանդի մեալ ինքե-
րոյ բեռան պաշտպանատարու-
ԹԵ , յորժամ տակաւին չէ լցեալ
ժամանակն , առ որ յանձնառեալ
է՝ զպաշտօն պաշտպանատա-
րուԹԵ ։ Այրեմն յորժամ ընանի
տղոյական ժամանակն , ազատի
պաշտպանատարն ի բեռանէ
պաշտպանատարուԹԵ ։ Ալ երե-
քասան վաղճանի պաշտպանա-
տարուԹԵ , յորժամ պաշտպա-
նատարն ունի զպատճառ ի բաց
ձգելոյ ի յինքենէ զբեռն պաշտ-
պանատարուԹԵ ։ Ա՛րդ բաւա-
կան պատճառք ազատելոյ զինքն
ի բեռանէ պաշտպանատարու-
ԹԵ , ևս տգիտ , զինուորուԹի ,
ծերուԹԵ , հիւանդուԹԵ , բազ-
մուԹԵ որդւոց , և այլք տղոյակ
սք , և տղոյն նմանք ։

Յաղագս կռապաշտութեան:

Տանէք՝ արդ-արդ ղգայ ցուցմն, կամ վճռումն կամացդ զայնմանէ, զոր ոք կամի լինել յետ մահուան իւրոյ, հանդերձ ուղիղ կացուցմամբ ժառանգին: Կռապաշտն սոյնպէս սահմանի ի վարդապետաց հաստատակապես: Այսինքն է՝ վճռումն կամացդ, որով ոք արդ-արարպէս, և օրինաւոր վճռէ ինքն զայնմանէ, զոր կամի լինել յետ մահուան իւրոյ, կացուցանելով ի միաւորին ուղիղ կացուցմամբ ժառանգ: Պատճառ ի կռապաշտին ոչ միայն լինի վճռումն զայնմանէ, որ արդարք լինել յետ մահուանն կռապաշտն, այլ և կացուցանի ժառանգ: Կռապաշտն զանազանի ի յայլոց վերջին, և յետինն կռապաշտ: Զանազի կռապաշտ կացուցանի ժառանգ: Ոմն այլք յետինն կամք ոչ լինին ըստ կացուցանելոյ զժառանգ. այլ վասն այլոց վախճանաց: Արդ այլք յետինն կամք երկու են, և են այսոքիկ, կռապաշտական պատուհասուածութիւն, և մաւնենական: Կռապաշտական պատուհասուածութիւնն է՝ պատուհաս, ըստ պատուհասարարութեան նմա, Թողեալ ի կռապաշտարարն, և կատարելն ի ժառանգի: Այսինքն պատուհասուածութիւն այն, զոր կռապաշտն Թողու ժառանգին, զի կատարիցէ զնա յետ մահուանն իւրոյ, ասի կռապաշտական պատուհասուածութիւն: Մաւնենական՝ մաւնենապէսն այն, որ լինի վճռացուցելոյ զնոյն ինքն ի կռապաշտն, ոմանց, վճռ առաւարելոյ. կամ ձիս պահպանելոյ. կամ ձիս պահպանելոյ զոր ինչ ի կռապաշտն, եթէ ձիս առնելոյ զկռապաշտական պատուհասուածութիւնս: Կռապաշտ ոչ լինին ձիս կացուցանելոյ զժառանգ, ոչ լինին կռապաշտն: Պահպան եղբեամ ի չնորհմանէ լինին և ս վճռ կացուցանելոյ զժառանգ. որպ լինին ի պատերազմի: Ա այսոցիկ կարէ ասել, Թէ մաւնենական է՝ զրկեթէ անկատար կռապաշտ:

Կռապաշտն կրկնակ է՝ սմին ասի զրկական, և մեւսն ասի ձայնական: Զրկականն, որն հոգի զրեցեալ, ինքնակամ, գրպահ զրովք փակեցեալ, և զրովք հաստատեցեալ, է՝ այն, զոր կռապաշտեն, և կռապաշտարարն. կամ ձեռամբ իւրով, կամ ձեռամբ այլոյ զրեցեալ, ընծայէ առաջի եօթեն յարմար, և ընդունակ վկայից, այսինքն, առնէ, և ընծայէ առաջի եօթեն այնպիսի վկայից, որք չիցեն պակասաւորք այսինքն, որք չիցեն կոյրք, խուլք, համարեալք, խեղլատարք, անառակք, երեխայք, կրօնաւորք, աղջկանք, որք են ի յիշխանութեան կռապաշտին, նաև չիցէ ինքն ժառանգն, և որք են ի յիշխանութեան նր. այլ նպաստ արուք, հաստունք, ապաստք, անձնիշխանք, առ այս նդրեցեալք, և կոչեցեալք, ծանուցանելով, և զեկուցանելով. Թէ այսպէս՝ կռապաշտ իւր: Ա-

յայնժամ, եթէ կարիցէ, ձեռամբ նուագել սաղմոսգրէ. իսկ եթէ չգիտիցէ զդիպուս յայնմ ոք թեղորդ վկայ փոխանակ նը սաղմոսգրէ: Յետայնմանէ հանդիպեալ այլ եօթն վկայք եւ սաղանչելոցն՝ ի նոյնում ժամանակի սաղմոսգրեն, եթէ կարիցեն, ի ձեռն ինքեանց, և իւրաքանչիւր՝ կամ օտարական, կամ հաստատական ինքեան սաղմոսգրեան ինքեան: Զայնականն, որ անճանաչ ասի, է՝ այն, որ պահանջէ զիմորքրագոյն հանդիսաւորութեան, այսինքն, մեծն պահանջէ, զի եօթն վերոյսացեալ ընդունակ վկայք կոչեցեալք, և հաւաքեցեալք, լսեցեն, և իմանայցեն զկաման կատարուն, դլուխ. կամ մանդակայնն և իմանալի բարբառով բացայայտեցեալս, և արուարբերեցեալս, այսինքն, ծանուցեալս, և բացայայտեցեալս: Այսինքն, անծանանական կատարն է՝ այն. զոր կատարուն առնէ առաջի եօթն ընդունակ վկայից, դլուխ. կամ իմանալի բարբառով բացայայտելով, և բացայայտելով նոցա զկաման նը: Յորժամ սոյնպիսի անծանութիւն պրն՝ ինոսուտել, որպէս հաստատաբար սովորէ լինել. յայնժամ ոչ լինին իմացումն, եթէ սոյնպիսի դրումն հարկաւոր է՝ առ դոյացութեն կատարն, այլ այս լինին առ լուսաւորն ցուցցուցն, և սուրբ մեռելոցն նորին, եթէ վկայքն՝ ի բաց գնացեն. կամ լինելոցին անյարմարք, և անընդունելիք: Զոր յորժամ կատարն չունի զհանդիսաւորութեն, որ պատուհ լինել, և է՝ երկրորդութեն, և երկբայութեն, ա՛ր ըդ-եօք կատարուն կամեցեալ նոցն առնել զինքեանս, և զիւրաքանչիւր կատարն թէ զբացն, յայնժամ հաստատելի, և հաշուելին է՝ անհատին, և անճանականն: Զանգն յայնժամ այսպէս ենթադրելին է՝ կամք կատարուն, զի մի առնելոցն ոչնչանայցէ ներգործութեն կատարն: Զայ՝ ի յաստացեալ հանդիսաւորութեդ, պահանջեցելոց՝ ի հաստատական օրինէ, զոն և այլ հանդիսաւորութեանք մատանաւոր տեղեաց, և գաւառաց: Զոր պահելիք են՝ ի տեղիս երեւանդ: Զատ շահաւորապէս՝ ի նոր ասկանին հմուտ նուագք, որք գիտեն զմանաւորք հանդիսաւորութեն մատանաւորք:

Յորժամ կատարն եղեալ է՝ առբարեպաշտ պատճառս, յայնժամ, պատ զի կատարն նոցն հաստատուն, ոչ միայն՝ ի դիւանի խորհրդոցաց, այլ և՝ ի յարտարելին, և՝ ի հաստատականն դիւանի ոչ խնդրին, և պահանջին՝ ի հարկէ ասացեալ հանդիսաւորութեդ, այլ՝ ի յարտարելին, և՝ ի հաստատականն դիւանի բանականանան հանդիսաւորութեդն այնոքին, որք են օրինի աղգաց, այսինքն, զորս պահանջէ օրէնն աղգաց: Զանգն որք լինին առ բարեպաշտ պատճառս, և՝ ի վաստ Ա. Յ, առնելին ոչ զոյ տարակուսութեան

ինչ, թէ կորնչին · այլ են յոյժ օգտակարք, և շահաբերք հոգւոյ: Ասեմ բանականն է՝ այնքան զգուշացուել և զգուշանալ, որքան պահանջի, և ինդրի յիշօրինէ ազդոյ: Ասատի առ սոյնպիսի կտակն ի հրապարակական դիւանն բանականանան երկու վկայք: Պարզի զայսքանս պահանջէ օրէնն ազգոյ: Իսկ ի դիւանն խղճմտանայ, եթէ կտակն լինիցի յայնմանէ, որ ունի զիշխանութիւնն կտակելոյ, առ սոյնպիսի կտակն բանականանայ դիրն, ցօնն, կամ այլ նշան, զոր կամաւորապէս, և անձնիշխանաբար առնէ կտակարարն, առանց ուրուք վկայի: Պարզի սոյնպիսի կտակն Ա.Յ լինի: Այդ առ այս, որ Ա.Յ լինի, ունի զի նոքա հաստատուն ի դիւանն խղճմտանայ, բանականանան ասացեալ նշանքն: Ասատ սոյնպիսի կտակն, յոյժ ի հրապարակական դիւանն հանդրն երկու վկայք, յայնժամ նոքա վկայութիւն կնոջ բանականանայ, և խոստովանահօրն, կամ տանքահանայի: Ասատ այս առ այս միայն հնդրի, զի կնիք կտակարարն կարիցէ ցուցանել, և դատաւորն վճռիցէ ըստ նորա: Սոյնպիսի կտակն տանկանին հաստատուն է՝, թէպէտ տուեալ չիցէ կացուցեալ ժառանգ: Պարզի զի որպէս զի, որ չարչրի, և ապրդեւ Ա.Յ ի յետուին շունչն, նոքա հաստատուն, չէ հարկաւոր կացուցանել ժառանգն: Ասատ սոյնպիսի կտակն, թէպէտ չիցէ վերջացեալ վասն վերահասու թեան, և վերաժամանման մահուանն, սակայն հաստատուն է՝, որքան առ բարեպաշտ պարգեւատուն, որ յառաջ քան զմահ բացայայտեցան ի կտակն կամաւորապէս, և անձնիշխանաբար:

Ասատ կտակն, որ ոչ լինի առ բարեպաշտ պատճառս, այլ առ այլ պատճառս, եթէ լինիցի ի գործիս, և ի դիւղական մարդկանց, որք չիցեն հմուտք, և տեղեակք գրոց, և տառից, բանականանան հինգ վկայք, եթէ ոչ կարիցեն գտանել այլք, և ոչ կնոջ բնացն ստորագրութիւն: Պարզի վա սոյնպիսի անձանց բանականք հնդրին հինգ վկայք, և հաստարին, թէ չէ պահանջելի ստորագրութիւն: Սակայն եթէ կարեն գտանել, և լինել այլք վկայք, և կարէ լինել ստորագրութիւն, պարտին ունել զեօթն վկայս, և պարտին ստորագրել, որպէս հաստարակօրէն վարդապետեալ է՝: Յոյժ յամի լինի մահատարաժամ, յայնժամ առ ստորագրութիւն կտակին ոչ հնդրի, զի եօթն վկայք ի միասին ժողովեալք գտանիցին, այլ բաւ է եթէ հնգաքանչիւր զատաբար ի կնոջ արկանիցին ի ստորագրութիւն կտակին: Պարզի յայնժամ այս բանականն հաստատուն: Պատ պահանջէ ստորագրութիւն, զի յոյժամ ոչ կարէ լինել առընթեր վկայ, կամ հոտառ, յետին կամ հա-

հանուրիցին, և ենթատուիցին, և վճռիցին հաստատունք. եթէ յայտնի նիցէ, թէ մեռեալն կամաւ-որովք, և անձնասիրութեամբ կատարեալ է: Վասն միոյ յայտնի՝ կամք. և դիտաւորութեան կտակին, և եթէ չեն՝ ի միոյ արկեցեալք ոմա հանդիսաւորութեանք, որք խնդրին առ կտակն, այս չէ եղեալ՝ ի ծուլութէ, կամ՝ ի յանդգնութենէ, և՝ ի խելագարութենէ օրինն, որ պատհանէ, և խնդրէ զամ հանդիսաւորութիւն. այլ վասն ծանոյ, և հարկաւոր պատճառի, ոչ միայ պատճառ, այլ որոյ յետին կամք ոչ հանուրիցին հաստատունք: Ասուն՝ ի յայտագեալ պատահումն հանուրելիք, և արտաքեբելիք են հաստատունք: Վասն որոյ՝ ի կայսերական սենեկի, յորժամ մահտարաժամն սաստկանայ, հաստատուն է՝ կտակն, որ եղեալ է՝ առաջի երկուց, կամ երից վկայից, ՝ի մէջ որոյ կարէ դատանել և խոստովանութեան, այսինքն, մինն՝ ինոյա նէ կարէ լինել նաև խոստովանահայրն: Եւ այլոյք քահանայք են առ կտակն երկու վկայք: Եւ առնեայնոյնքան պահելիք են սովորութիւնք, որք են ապուպրէ, և քարիք: Ասեն կարեմք բացարձակապէս խօսել, և ասել, թէ յորժամ լինի մահտարաժամ, յայնժամ բաւականանան հանդիսաւորութիւնք, որք պահանջին՝ ի յօրինել ազգաց: Վասն որոյ յայնժամ բաւականանան երկու, կամ երիք վկայք, ՝ի մէջ որոյ կարէ դատանել կին, նոտարն, և խոստովանահայրն, քայց ոչ կարէ լինել վկայ արբունիցն, և ազգականն: Վասն զի յայնժամ հարկաւորութիւն լցուցանէ զպակասութիւն այլոց հանդիսաւորութեց:

Յորժամ կտակն լինի առ պատճառս, որք չեն բաւականք, յայնժամ եթէ հանդիսաւորութիւնք, որք պահանջին՝ ի յօրինադ, չիցեն՝ ի կերպ արկեցելք, ըստ կարծեաց ոմանց վարդապետաց, ոչ միայն՝ ի յետաքին, և՝ ի հրապարակական դիւանի, այլ և՝ ի խղճմտանս անհաստատունք են, և անկայունք, այնու զի հանդիսաւորութիւնք, որք պահանջին՝ ի յօրինադ ձի առնելոյ զկտակ, են զգոյացութէ կտակին, և էականապէս պահանջին առ կտակն: Ասուն ասեն, թէ առանց հանդիսաւորութէ ոչինչ է՝ դաշն կտակին, և հետևապէս նաև՝ ի խղճմտանս անհաստատ, և անկայուն է՝ կտակն, որ լինի առանց հանդիսաւորութեց պահանջեցելոյ՝ ի յօրինել: Վ որոյ ասեն, թէ ժառանգն, որ կացուցեալ է՝ սոյնպիսի կտակաւ, և կտակացան պարտական՝ դին առնել դհատուցումն ժառանգացդ՝ ի յանկատակեցելոյ, որք են այնք, որոց պատկանի ժառանգութէ, յորժամ չէ եղեալ հաստատուն կտակ: Եւ պատճառն է՝ դի յորժամ կտակն չէ

հաստատուն, ոչ կարեն տիրա-
պետել բարւոյն, որք տուեալք
են անհաստատ կտակաւ: Իբ
կարծ-եալս այս ունի դպատճառ
ինր, և է՝ անեղիւղ, և անկատ-
կած: Ոչայց այլք կարծ-են Ճշ-
մարտագոյն գնեղհոգին: Ասեն
ասեն, Թէ օրինապէս, և առնոյց
մեղաց կարէ վայրկենել երկն այն,
որ առնպիսւոյ կտակաւ ժառան-
գի: Իբ պատճառ սորին է՝ ա-
յս, զի ասեն, Թէ հանդ-նաս-
ուրութիւնն այնոքիկ, որք խն-
դրեն ի յօրինակ, առ այս պա-
հանջին, զնոսին ընկնին պատուհաս,
և զի կտակն նոքօք հաստատեալ
լինիցի, և ցուցանիցի ի հրա-
պարակական դիւանն: Ասելիս
ասեն, յորժամ ոչ լինին պա-
տուհասք, և յայտնի է՝, Թէ կտա-
կարարն արդ-արապէս, կամա-
ւորապէս, և անձնիշխանաբար
կտակեալ է՝, Թէպէտ չիցեն և
դնեալք առ հանդ-նասուրութիւ,
որք պահանջին ի յօրինակ յոյն-
ժամ ժառանգն, որ կատարեալ
է՝ ասացեալ կտակաւ, և կտա-
կական պարգեւատուն ոչ պա-
տուհանդին ի խոշնդուտս ցու-
ցանել զայն. որ ասացեալ կտա-
կաւ ստացեալ է՝: Ասող ասեն
ասքս, Թէ ժառանգն ի յանկը-
տակեցելոյ, որ գիտէ զկատա
մեռելոյն, պատուհանդի ի խոշնդ-
տանս հատուցանել ջժառան-
գութիւ, և զկտակական պար-
գեւատուիւն այնոցիկ, որոց
պարտին ի նմանէ հանդ-նասուր
կտակէ. կամ ի կատարած մեռե-
լոյն: Ասեն և այս, Թէ յորժամ
ժառանգն ի յանկտակեցելոյ
յայտնապէս խոստովանի առաջի
դատաւորաց, Թէ մեռեալն
արդ-արապէս, կամաւորապէս,
և անձնիշխանաբար արար զկտակն,
և զկտակական պարգեւատուիւն
Թիս. յայնժամ նաև ի հրապա-
րակական դիւանն բառնաբարեալ
է՝. զի հատուցանիցէ ջժառան-
գութիւ, և զկտակական պար-
գեւատուիւն Թիս այնոցիկ, որոց
պարտին ի յասացեալ կտակէ,
և ի կատարած մեռելոյն: Պանդխ
առ այս բանականն է՝ կատարած
վկայութիւ ժառանգի ի յանկտա-
կեցելոյ:

Օ ինչ որք, որք են ի բա-
նակն, հաստատապէս կտակեն
առաջի երկուց վկայից. զի այս
ընդունելեալ է՝ նոցն: Իբ կարեն
վայելել զայլ մանր-անգու-
Թիս, որք բանականաւք ընդ-
հեղեալք են նոցն ի խնշկանաց:
Պանդխ այս է՝ իր բանական:

Յորժամ կտակն է՝ արդ-ար,
և հաստատուն, և նմանապէս
արդ-ար, և հաստատուն են
կտակական պարգեւատուիւք,
յայնժամ որք զիրս կտակեցեալս
յափշտակեն, և զրկեն զայնոսիկ,
որոց եղեալ է՝ կտակ. կամ կտա-
կական պարգեւատուիւ Թիս, ոչ
միայն մեղանչեն, այլ և պարտ
է՝ անդ-նն առնել զհատուցումն:
Պանդխ առնեն զանկրիւ Թիւ
Լակ յորժամ կտակն է՝ անհաս-
տատ, և անկիրառ. նմանապէս,
է՝ անհաստատ, և անկիրառ կտա-
կս

Յաղագս հրաժարման ի ժառանգութեց։

ՊԱժարումն ի կրէի ի մէջ ոչ այլ ինչ է՝ , եթէ ոչ ներգործութի , որով ոք ի բաց ձգէ յինքենէ զինն զայն , յորմէ հրաժարի ։ Ուրեմն հրաժարումն ի ժառանգութեց եղիցի ներգործութի , որով ոք ի բաց ձգէ յինքենէ զժառանգութիս , և զինքն , զորս ունի առ ժառանգութիս ։ Հրաժարումն ի յատկապայ ժառանգութէ , եթէ ոչ կապութիցի , և հաստատիցի երդմամբ , ոչ ունի զօրութիւն, այլ է՝ անկայուն , և անհաստատ ։ Օ դուշութիս այս է , զի երդնուի ոք հրաժարիլ ի կարճ , և հաստատական բան ։ Սակայն հաստատուն է՝ հրաժարումն , յորժամ ոք ի կնի քեան ներգործութէ կտակելոյ , հրաժարի ի յերանելոց աջորդութէ , և ժառանգութէ ։ կամ յետ արարեալ կտակի , նոքա ի բաց Թողեալ է՝ , կամ մահուրիս , և անձնիշխանաբար ընդունի ի բաց Թողին ինքեան ։ Նմանապէս հաստատուն է՝ հրաժարումն , յորժամ հարկաւոր ժառանգն յետ ընդունելոյ ի հօրէ զամբողջ մասն , որ ինքեան պատուէր , հրաժարի ի ճառելոյ ժառանգութէ ։ որ սակայն , եթէ բարեաց հօրն յետոյ աճիցին , և բազմանայցեն , կարի պահանջել

կաւոն պարգևատրութիւն ։ յայնժամ նք , որոց եղեալ է՝ կտակն , կամ կտակական պարգևատրութէ , ոչ կարեն տիրապետել զինն կտակեցեալ ։ Եմ կտակաւ պարգևեցեալ ինքենց։ Բանզի չունին զարդ ասատճառ տիրապետելոյ զինն ։ Ասի եթէ , յանդգնաբար , և անիրաւաբար տիրապետիցեն զինն , մեղանչեն , և պարտաւանդին առնել զհատուցումն ։ Բանզի զործեն զանիրաւութի ։ Բայց յորժամ կտակն է՝ արդար , և օրինաւոր , և նմանապէս արդար , և օրինաւոր է՝ կտակական պարգևատրութէ , յայնժամ նոքա , որոց եղեալ է՝ կտակ , Եմ կտակաւ պարգևատրութիւն , կարեն տիրապետել , և վայելել զինն կտակեցեալ , կամ կտակաւ պարգևատրութէ այլ զգեցեալ ինքեանց , առանց մեղաց , և առանց մեղանչելոյ ։ Բանզի որպէս նա , որ առնէ զարդար , և զօրինաւոր կտակ , Եմ զարդար , և զօրինաւոր կտակաւ պարգևատրութէ , ոչ մեղանչէ ։ այսպէս որ տիրապետէ , և վայելէ զայն , որ օրինաւոր է՝ , և արդար կտակաւ ։ կամ արդար , և օրինաւոր կտակաւ պարգևատրութէ ընդունեալ է՝ ինքեան , ոչ մեղանչէ ։

ջել զօրինաւորս ուսանս նոյ: Տիտա-
ժարուեմ՝ ի ժառանգութիւն, մինչ
է՝ նոր առեալ, և է՝ ընդ-դէմ հա-
ստատակ օրինի, պնդ-աբատ մեկ-
նելիս է՝, և ոչ արձակապես:

Որ հրաժարեցաւ՝ ի ժառան-
գութիւն ձիս առնելոյ եղբօր իւ-
րոյ ոչխարս, եթէ եղբայր նր
մեռանիցի յառաջ քան զհայր,
կալիք աջորդել՝ ի յառաջնին ժա-
ռանգութիւն, և պատուի կացու-
ցանել՝ ինամին ժառանգութիւն:
Ոչ անզի պատճառ հրաժարման
՝ի ժառանգութիւն զատ արեցաւ,
և բարձաւ: Ոչ անզի պատճառ
ձիս որոյ առացեալ անձն հրա-
ժարեցաւ՝ ի ժառանգութիւն, եղև
ընտրհատարար՝ի, զոր կամեցաւ
նա առնել եղբօր իւրում: Ընդ-
սմինսին պատճառ բարձաւ, և
զատ արեցաւ, որպէս յայտնի:
Ուրեմն պատճառ, վասն որոյ
առացեալ անձն հրաժարեցաւ՝ ի
ժառանգութիւն, զատ արեցաւ:

Օրնօրդ, որք բռնութիւն պա-
տանօք, և զատ աճանութեամբ
հրաժարեցուցին զր առեալս ի-
րենանց՝ ի յօրինաւոր ժառան-
գութիւն, չեն ստոյգ՝ ի խղճմը-
տանս, այլ պարտ անդին հա-
ստատել նոյ զդաշտատութիւն, և
զանձնիշխանութիւն: Ոչ անզի
արարին զանկատութիւն:

Ընդ դաշնադրութիւն, և պար-
գեւատրութիւն, զոր առնէ որ
զժառանգութիւն, զոր յառաջ՝ ի
յայլմէ առանձինն կենդանւոյ,
իսկոյն ոչընչանայ, և է՝ առա-
նձին ոչինչ: Ոչ անզի սոյնպէս
սի զդաշինք առելիք են, և լի են
որոգայթիւք: Ոչ անզի՝ ի յայս-
մանէ իրէ կարէ ծնանիլ, և
պատճառել առնել զդատարանս, և զդատանակալութիւն
ընդ-դէմ կենդանւոյ այնորիկ, որոյ
բարեացն վերայ լինին դաշնադ-
րութիւն: Սակայն եթէ սոյն
պնդն դաշինք լինիցին հանդերձ
համահաճանութիւն այնր, որոյ
բարեացն վերայ լինին դաշնադ-
րութիւն, հաստատուն են:
Սակայն եթէ անձն այն, որոյ
բարեացն վերայ լինին դաշնադ-
րութիւն, յայտնութեամբ յայնմիկ
հատահատանութիւն մինչև՝ ի մահ:
Նմանապէս հաստատուն են
առացեալ դաշինք, եթէ հրա-
ժարութիւն լինիցի վասն առնելոյ
զնտրհատարութիւն ուրեք հատա-
լակութիւն: Ոչ անզի յայնժամ
դատարն երկիւղ, և կասկած
դատանանց, և դատանակալու-
թեաց: Որպէս և յոսանի է
զայրոց դաշանց, յորոց ոչ յա-
ռաջագոյն առնել առնելոյ զ-
դատանակալութիւն ընդ-դէմ կե-
նդանւոյ այնր, որոյ բարեացն վե-
րայ լինին դաշնադրութիւն: Ոչ-
անզի յայնժամ դատարն պատճառ
ձիս որոյ հրաժարութիւն լինին ան-
կատարն, և անհաստատ:

Յորժամ հրաժարութիւն, որով
որ հրաժարի՝ ի ժառանգութիւն,
է՝ անկատարն, և անհաստատ, և
չէ օրինաւոր, յայնժամ որք զր-
կենն զնոյն՝ ի ժառանգութիւն, և
անհրաժեշտաբար յայնշտակեն՝ ի ձե-
ռաց նր զժառանգութիւն, որ նմա

պատ-

Յաղագս անձանց, որք կարեն, և պատուին լինել կատարիչք, և ի գործ ածիչք կոաձին, և այնց, որք պարտաւորեն ի կոաձիսն։

Յորժիկ պարտին լինել կատարիչք կոաձին, և այնց, որք պարտաւորեն ի կոաձիսն, որք հաստատապէս, և օրինաւոր նշանաւորք են ի կոաձիսն, մի իցեն, և թէ քահանայք, թէ ի ժառանգաւոր իցեն, և թէ ի յոչ ժառանգաւոր։ Պարտին կոաձին կատարել կոաձիչք։ Ընդ որք կարեն անշանալ ի կոաձիչ կատարիչք կոաձին, կարեն դոլ աղբ, և կարեն դոլ կանայք, կարեն դոլ աշխարհականք, և կարեն դոլ եկեղեցականք։ Պարտին այնք կարեն լինել, և անշանալ կատարիչք կոաձին, որք կարեն կատարել զպարտաւորեալն ի կոաձիսն։ Ընդ առաջեալքն կարեն կատարել զպարտաւորեալն ի կոաձիսն։ Պարտին կարեն լինել, և անշանալ կատարիչք կոաձին, հրամանաւ, և հաստատութեամբ պետուց իւրեանց։ զի պարտ ոճոն այս, եթէ հրամանաւ մեծատոհմ նց լինիցի։ Շնորհեցեալ է նոցա։ բայց ունալ ոչ կարեն լինել կատարիչք կոաձին, ոչ հրամանաւ պետուց, և ոչ առանց հրամանի նոցին։ Պարտին զի պարոճոն այս արգիլեցեալ է նց։ Յետաւանալ կարեն լինել, բայց խնդրի, ոչ միայն հրամանի, և հաստատութեամբ պետուց, այլ և պետապետին իւրեանց։ Ո՞ի այսպէս է սահմանադրութեանն։ Սակայն եթէ կրօնաւորք կացուցանիցին կատարիչք կոաձին ընդ իւրեանս կանոնաց, թէպէտ առնիցեն զկանոնադրութեան, սակայն հաստատապէս, և օրինաւոր նշանաւորք են ի կոաձիսն, թէ մի իցեն, և թէ քահանայք, թէ ի ժառանգաւոր իցեն, և թէ ի յոչ ժառանգաւոր։ Պարտին կատարելի է կոաձիչ կատարիչք։ Ընդ որք կարեն անշանալ ի կոաձիչ կատարիչք կոաձին, կարեն դոլ աղբ, և կարեն դոլ կանայք, կարեն դոլ աշխարհականք, և կարեն դոլ եկեղեցականք։ Պարտին այնք կարեն լինել, և անշանալ կատարիչք կոաձին, որք կարեն կատարել զպարտաւորեալն ի կոաձիսն։ Ընդ առաջեալքն կարեն կատարել զպարտաւորեալն ի կոաձիսն։ Պարտին կարեն լինել, և անշանալ կատարիչք կոաձին, հրամանաւ, և հաստատութեամբ պետուց իւրեանց։ զի պարտ ոճոն այս, եթէ հրամանաւ մեծատոհմ նց լինիցի։ Շնորհեցեալ է նոցա։ բայց ունալ ոչ կարեն լինել կատարիչք կոաձին, ոչ հրամանաւ պետուց, և ոչ առանց հրամանի նոցին։ Պարտին զի պարոճոն այս արգիլեցեալ է նց։ Յետաւանալ կարեն լինել, բայց խնդրի, ոչ միայն հրամանի, և հաստատութեամբ պետուց, այլ և պետապետին իւրեանց։ Ո՞ի այսպէս է սահմանադրութեանն։ Սակայն եթէ կրօնաւորք կացուցանիցին կատարիչք կոաձին ընդ իւրեանս կանոնաց, թէպէտ առնիցեն զկանոնադրութեան, սակայն հաստատապէս, և օրինաւոր նշանաւորք են ի կոաձիսն, թէ մի իցեն, և թէ քահանայք, թէ ի ժառանգաւոր իցեն, և թէ ի յոչ ժառանգաւոր։ Պարտին կատարելի է կոաձիչ կատարիչք։ Ընդ որք կարեն անշանալ ի կոաձիչ կատարիչք կոաձին, կարեն դոլ աղբ, և կարեն դոլ կանայք, կարեն դոլ աշխարհականք, և կարեն դոլ եկեղեցականք։ Պարտին այնք կարեն լինել, և անշանալ կատարիչք կոաձին, որք կարեն կատարել զպարտաւորեալն ի կոաձիսն։ Ընդ առաջեալքն կարեն կատարել զպարտաւորեալն ի կոաձիսն։ Պարտին կարեն լինել, և անշանալ կատարիչք կոաձին, հրամանաւ, և հաստատութեամբ պետուց իւրեանց։ զի պարտ ոճոն այս, եթէ հրամանաւ մեծատոհմ նց լինիցի։ Շնորհեցեալ է նոցա։ բայց ունալ ոչ կարեն լինել կատարիչք կոաձին, ոչ հրամանաւ պետուց, և ոչ առանց հրամանի նոցին։ Պարտին զի պարոճոն այս արգիլեցեալ է նց։ Յետաւանալ կարեն լինել, բայց խնդրի, ոչ միայն հրամանի, և հաստատութեամբ պետուց, այլ և պետապետին իւրեանց։ Ո՞ի այսպէս է սահմանադրութեանն։ Սակայն եթէ կրօնաւորք կացուցանիցին կատարիչք կոաձին ընդ իւրեանս կանոնաց, թէպէտ առնիցեն զկանոնադրութեան, սակայն հաստատապէս, և օրինաւոր նշանաւորք են ի կոաձիսն, թէ մի իցեն, և թէ քահանայք, թէ ի ժառանգաւոր իցեն, և թէ ի յոչ ժառանգաւոր։ Պարտին կատարելի է կոաձիչ կատարիչք։ Ընդ որք կարեն անշանալ ի կոաձիչ կատարիչք կոաձին, կարեն դոլ աղբ, և կարեն դոլ կանայք, կարեն դոլ աշխարհականք, և կարեն դոլ եկեղեցականք։ Պարտին այնք կարեն լինել, և անշանալ կատարիչք կոաձին, որք կարեն կատարել զպարտաւորեալն ի կոաձիսն։ Ընդ առաջեալքն կարեն կատարել զպարտաւորեալն ի կոաձիսն։ Պարտին կարեն լինել, և անշանալ կատարիչք կոաձին, հրամանաւ, և հաստատութեամբ պետուց իւրեանց։ զի պարտ ոճոն այս, եթէ հրամանաւ մեծատոհմ նց լինիցի։ Շնորհեցեալ է նոցա։ բայց ունալ ոչ կարեն լինել կատարիչք կոաձին, ոչ հրամանաւ պետուց, և ոչ առանց հրամանի նոցին։ Պարտին զի պարոճոն այս արգիլեցեալ է նց։ Յետաւանալ կարեն լինել, բայց խնդրի, ոչ միայն հրամանի, և հաստատութեամբ պետուց, այլ և պետապետին իւրեանց։ Ո՞ի այսպէս է սահմանադրութեանն։ Սակայն եթէ կրօնաւորք կացուցանիցին կատարիչք կոաձին ընդ իւրեանս կանոնաց, թէպէտ առնիցեն զկանոնադրութեան, սակայն

պատուհան, մեղանչեն, և պարտաւորին առնել դհատուցումն։ Պանդխտի գործեն զանկիրառելին։ Հայցէ յոյժ հրաժարումն է կայուն, հաստատուն, և օրինաւոր, յայնժամ նա, որ պատարագէն, և օրհնաւոր հրաժարեցաւ ի ժառանգութենէ իւրմէ, ոչ կարէ տեղեակեալ զինա, այլ պարտի տալ այնմիկ, որում ի հրաժարումն իւրում պարտեաւ։ Պանդխտի որ առնէ դհատուցումն, և զօրինաւոր պատգամաւորութեան, պարտաւանդի կատարել զպարգեւատուականն ուխտադրութեան իւր։ Ասասն որ պատարագն դհատուցումն, և զօրինաւոր հրաժարումն ի ժառանգութեան, եթէ անկրանալոյն պահել առ ինքն, յորմէ հրաժարեցաւ, հաստատուն, և օրինաւոր ուխտադրութեան, մեղանչէ։ Պանդխտի լինի ուխտադրուժ և պաշտնահատ։ Անառնանդ եթէ ուխտեալ նցէ Ա.Յ։ Օ՞ի լինի ուխտազանց, և ուխտադրուժ ընդդէմ Ա.Յ։

Յաղագս պատուհասանաց Ա՛՚, և եկեղեցւոյ։

տատուկք են պաշտօնապատ-ու-Թիք նոցայ, զորս իսկական շուրջ դիտակաւ։ Քանզի կանոնք ոչ տկարացուցանեն դիտակական ուսումն կրօնաւորաց, այլ ընդ այն արդելուն ինւա։ Տղայք, և երեխայք ոչ կարեն լինել կատարիչք կուսին։ Քանզի ոչ կարեն իսկել, և՛ դուծ ածել զպաշտօն կուսականատարման։ Բայց մանկունք, և հասուն տղայք, որք լցին զտասն և եօթն ներորդ ամս, կարեն լինել կատարիչք կուսին։ Քանզի յայնժամ կարեն իսկել զպաշտօն կուսականատարման։ Ոչք կարէ բռնաբարել, զի նոքա կուսակատարիչ։ Քանզի պարտի լինել կամաւորապէս։ Նա շուրջ զայսու իսկա վերանշանակելիք են բանականա սահմանադ-ու-Թիք, և սովորու-Թիք երկրի, որք չեն ընդ-դէմ բնականա լուսոյ, և ընդ-դէմ օրինի ազգաց, այլ նոքա հետազօտք, և կատարիչք նոցին. նաև չեղեն ընդ-դէմ հասարակ օրինի, այլ հետեւողք նոցին։

Եթէ՛ ի կուսակրօնէն չեղէ ոք անձն անեցեալ կուսականատարիչ յայնժամ կուսականատարու-Թիւն, և պաշտօն կուսականատարման ուղղանի ժառանգի։ Քանզի ժառանգն պարտի կատարել զկամս կուսակրօնին, յորժամ չէ կատարեալ, և անձն անեցեալ կուսականատարիչ։ Սակայն զբարեպաշտ կուսականապարգե-ու-Թիւնս կարէ եպիսկոպոսն հասարակ օրինաւ քարոզել առ ինքն։ Քանզի զի հետագային բարեպաշտ կատարդե-ու-Թեց՛ ի հասարակ օրինէ տրի եպիսկոպոսին։ Բայց եթէ եպիսկոպոսն ոչ քարոզեցէ առ ինքն զբարեպաշտ կուսականապարգե-ու-Թիս, յայնժամ կատարումն սոյնպիսի կուսականապարգե-ատո-ու-Թեց պատուական ժառանգի։ Քանզի կատարումն սոր կամաց կուսակրօնին, յորժամ ոչ գոյ այլ կուսականատար, պատուական ժառանգի։

Կուսականատարիչն ոչ կարէ առնել զպաշտօն կուսականատարման՝ ի ձեռն այլոց. այլ ինքն պարտի կատարել զպաշտօն իւր։ Քանզի ինքեան է՝ յանձնեցեալ, և ինքն զնա յանձնաւեալ է՝։ Սակայն եթէ այս Թոյլ տո-ու-եցեալ, և հնարհեցեալ է՝ նմա՛ ի կուսակրօնէ, կարէ կատարել զպաշտօն իւր՛ ի ձեռն այլոց։ Քանզի կարէ, առնել զայն, որ հնարհեցեալ է՝ նմա՛ ի կուսակրօնէ։

Կրօնաւոր, որում յանձնեցեալ է՝ կատարել զբարեպաշտ կուսականապարգե-ու-Թիս, կարէ և՛ ի նոցանէ զնոյն ինչ տալ վանուց նորոց։ Քանզի կարէ տալ, և բաշխել զնա այնոցիկ, որք զատեցեալք, և զանազանեցեալք են՝ ի նմանէ. եթէ չէղեն բազմոշեցեալք անձինքն, և տեղիքն այնոքիկ, որոց պարտի բաշխել, և ընձեռել զբարեպաշտ կուսականապարգե-ու-Թիս, որպ յայտ է։ Ընդ բան կրօնաւորի զանազան

նն ի բանի վանուց · զի այլ է՝ բան մանանաւրուն, և այլ է՝ բան հաւատացեալն ։ Որպէս նմանապէս յայտ է՝ ։ Որեմն կարէ ինոցա՝ նէ զկնի ինչ տալ նոսա վանուց իւրոց ։ Պիտելի է՝ , զի յորժամ ոք կացուցանի կառավարիչ բարեպաշտ կառավարութեանց , զի բաշխեսցէ զնոսա պատճառս , և չամբիծցէ զնոսա կարօտեալ անձանց , և կարօտեալ տեղեաց , յայնժամ կալցէ զնոսա ընձեռել , և տալ այնց ամենից կարօտելոց , որք զաւետեցեալք , և զանապականեցեալք են ի յինքեանէ ։ Քանզի մինչ չեն բացորոշեցեալք տեղիք , և անձինք , կարեն բարեպաշտ կառավարութիւնք չամբիծ այնց ամենեցուն , որք ունին զկարօտութիւն ։ Բայց նա , որում յանձնեցեալ է՝ կառավարել զսոյն պիսի պատուաստուածիս , ոչ կարէ զնոսա սեպհականել ինքեանս Քանզի կացուցեալ է՝ բաշխիչ, և ոչ սեպհականիչ ։ Ասատն նա որում յանձնեցեալ է՝ սոյնպիսի պաշտօնակատարութիւն, եթէ կացցէ նա Ձանազեալ եղիւ ի կառավարութէ , և եթէ նա, յետ յանձնառութեան սոյնպիսի պաշտօնակատարութեան , ոչ անկաւ ի չքաւորութիւն, և ի կարօտութիւն, ի կառավարութեանց , զորս պատուոյ բաշխել առ բարեպաշտ պատճառս , զոչինչ կարէ տալ ինքեան ։ Քանզի չունի զբաւականն պատճառս , ել որոյ կալցի տալ ինքեան զնոր ինչ՝ յայսոցանէ ի պատուոյ ։ Եւ եկեղեցւոյ ։

այրեաց, կատօսեալոց, չքաւորացեալոց, մի՛ չինելոյ զչիրիմս, և զդրամբարանս, մի՛ ամրացուցանելոյ զամուրս, և զբերդս՝ ի հարկահատուածէ, մի՛ վերանորոգելոյ զճանապարհս, և զդուռնս, վասն կանդնեցուցանելոյ զկամուրջս, կամ առնելոյ զայլ հարկահատ հրապարակական նուագ մի՛ հատուցանելոյ զպատուարտաքսութիւնս, մի՛ չինելոյ զնկեղեցիս, զվանորայս, զկուսարանս, և զայլս սոյնպիսիս ուեղիս, և մի՛ առնելոյ զայլս սոյնպիսի, և զսոցին նմանս բարեպաշտ ինս, են բարեպաշտք, և ասին եղեալք առ բարեպաշտ պատճառս: Քանզի եղեալք են բարեպաշտ դիտումամբ, և վերահասեցմամբ առ բարեպաշտութիւն:

Յորժամ կտակական պարգեւատուութիւնք անստոյգք են, այսինքն, կամ՝ անստոյգ, անորոշ, և չիմացեալ անձն այն, որում եղեալ է՝ կտակական պարգեւատուութիւն, կամ՝ անստոյգ, անորոշ, և չիմացեալ իրն այն, որ կտակական պարգեւատուութիւնք պարգեւեցեալ է: յայնժամ. եթէ անստոյգութիւնն իցէ ի կողմանէ այնր, որում է եղեալ՝ կտակական պարգեւատուութիւն, ո՛րպէս, եթէ ինչ կուք նոյնոյ անուանն, այսինքն, ունելոյն պատուն, և չիցէ յայտ, թէ որում անձին եղեալ իցէ պարգեւատուութիւն, քահանայական օրինաւ, և ըստ քահանայական օրինի, անկանի, և ոչընչանայ կտակական պարգեւատուութիւն: Օ՚ի այսպէս՝ կանոնադրութիւն քահանայական օրինի, զի բարձցին վէճք, և կռիւք: Բայց՝ ե՛թէ ինձանի խղճմտանաց, կատարիչն պարտի համաստաւատապէս բաժանել՝ ի մէջ նոցա զերն պարգեւեցեալ կտակաւ, եթէ նք տայցեն զհամահաւանութիւն առ այս: Քանզի կատարեալ է՝ կամքն կտակարարին, որքան կարէ կատարիլ: Այսպէս կտակական պարգեւատուութիւնք, որք եղեալք են առ բարեպաշտ պատճառս, վասն անստուգութեան տեղւոյ. կամ եկեղեցւոյ, ոչ անկանին, և սահման, այլ ծնան կայունք, և հաստատունք: Քանզի բարեպաշտութիւն պահանջէ զայս, զի մի խափանիցին բարեպաշտական դրդմք: Ասատ բազմիցս տուեալք են սոյնպիսի պարգեւատուութիւնք աղքատաստղին եկեղեցւոյ. կամ հիւանդանոցին. քանզի զայս պահանջէ բանաւորութիւն: Նակ եթէ իցէ անստոյգութիւն՝ ի կողմանէ իրն կտակաւ պարգեւեցելոյ, յայնժամ հեռանելի՛ է՝ խորհեալ դատաստանի, և ենթադատութիւն մտաց: Այդ յայնժամ լինի քանի արտաքոյ, եթէ տրիցի իրն մինչ ամարն. քայց լաւագոյնն լինի, եթէ տրիցի լաւագոյնն, առ որ յորդորել զմեզ բարեպաշտութիւն. եթէ կարիցէ լինել առանց իրիք վնասու:

Յորժամ կուսակրաւնն բա-
ցարձակապէս պատուիրեաց այն-
մանկ, զոր կացոյց Կուսարկ կուս-
կն, զի բաշխեցէ, և ջամբեցէ
աղքատաց զիրս ինքեան յանձ-
նեցեալս, յայնժամ կատարիչ
կուսկն կարէ զնա առ աւետ ամ կա-
րօտելոց: Պանզի տալով կա-
րօտելոց կատարէ զկամս կուս-
կալսն: Ասուն ոչ պարտէանն
դէ ենդրել զաղքատատուդնս,
այլ միայն զաղքատս, և զչքա-
հոս: Այլ ոյզ կարէ զնա
բաշխել կարօտեալ հիւանդա-
նոցաց, եկեղեցեաց, վանուիցց,
և այնց ամենեցունց, որք ոչ
կարեն գնել բան զիրս կացուածք իւ-
րեանց, Թէ արհեստագործք
նցեն, և Թէ աղնիւք. Թէ վանք
մատոյնք նցեն, և Թէ առուա-
դոյնք: Պանզի առքս առնեն
քեան կարեն հանանել անձ-ամբ
աղքատաց: Այ ոյզն ունեն զչքա-
հոսութիւն, և զկարօտութիւն:
Բայց Թէ այլապէս գինքն ու-
նցին դիտաւորութիւն կուսակա-
րի, և այս յայտնի նցէ. յայն-
ժամ բաշխուն կուսկական պար-
գեւատուութեց պարտի լինել
ըստ դիտաւորութեն կուսակա-
րին: Պանզի կատարելն է
դիտաւորութիւն նր:

Յորժամ կանչն կուսակարին
կարէ կատարել հանեստաբար,
և արդ-արատէս, յայնժամ չէ
օրէն հանախոսել գնա ի յայլ
գործ, որքանեւ լաւագոյն նցէ:
Պանզի կանչն այն, որ արդ-ար
և հանեստ է, պարտի կատա-
րել: Սակայն կանչն կուսկոյ
կարէ հանախոսել ի յայլ գործ
անօրինաւք վերհսպետին, և վե-
րդ-ար պատճառն: Պանզի
վերհսպետն հուսկայ. նորում է
լուծի նչխանութեե, կարէ զայս
առնել ևս արդ-ար պատճառն:
Պասլձեալ, զի այս չէ հետի ի
դիտաւորութեե կուսակարին:
Պանզի մինչ կուսակարին այր-
ան գոլ առնեին հպատակ վե-
հապետին, լուաբար կամն, զի
ի վերհսպետէն կարիցէ հանա-
խոսիլ կանչ Թէ ի յայլ գործ ևս
արդ-ար պատճառի: Կամ Թէ
բեմն եպիսկոպոսն, ժառանգն,
և կուսակակատարիչն կարեն խո-
հեմաբար, և բանականաւք մեկ-
նել. Թէ չէ օտար ի դիտաւո-
րութեե, և ի կամաց նորա. Եթէ
լինիցի հանախոսութիւն: Ասուն
Եթէ կուսակարին պարզեւեալ
նցէ եկեղեցւոյ զր-բամս վանն
գնելոյ գիւղզիանս, և եկեղեցին
այն չնցէ կարօտ մաղզիանաց,
այլ սկեաց, յայնժամ ասացեալ
անձինքն բանականապէս կարեն
մեկնել, Թէ չէ օտար ի դիտա-
հորութեե, և ի կամաց նորա,
եթէ դ-բամովքն այնորիւք գնե-
ցին սկիզ: Պանզի բարեպաշտ,
և Քրիստոս կուսակարին, մինչ
չնորհելով զր-բամս եկեղեցւոյ,
կամի զօգուտ, և զշահ եկեղե-
ցւոյ, լուաբար կամն, զի Եթէ
եկեղիցին այն չնցէ կարօտ այն-
միկ նրն, զոր ինքն բացորոշեց,
պարզեւեցեալ դ-բամովքն գնեցի
այլ նր, որում կարօտ գտանիցիս

Յորոց երևի, թէ երբեմն Տողեցեալք եկեղեցւոյ, թէպէտ չէին պիտոյք առ այն վարուցն, և առ այն դործ, զոր բացորոշ շեայց կուսակրօնն, սակայն տապհասն հնարին հասանելոյ էին, և կայցեն՝ ի բեղխակոպասէ, և՝ ի կուսակրաստոչէ յայլս, և մերձեցուցանել առ այլ վարուցն, և առ այլ դործ, որում պիտոյանան։ Քանզի կուսակրօնն, մինչ նախապատրաստութեամբ դիտէ զինս Տողոյ և եկեղեցւոյ՝ ի պատուս, և՝ ի փառս Աւ, և՝ ի յօդուտ, և՝ ի փրկութիւն հոգւոյ իւրոյ, և սպասաւորութիւն, և՝ ի շահաբերութիւն եկեղեցւոյ, լուաբար դիտէ, և կայ մի, զի եթէ նոքա չկոչեն պիտոյք առ այն վարուցն, զոր ինքն բացորոշեաց, յարիցին, և մերձեցուցանիցեն առ այլ վարուցն, և առ այլ դործ, առ որ դոյին պիտոյք, զի մի խափանիցին այն, որ նախապատրաստաբար դիտեցեալ է՝, և կամեցեալ։ Սակայն որքան և կարէ, պատուի կառավարել և այն, զոր երկրորդաբար կուսակրօնն դիտեալ է՝, և կամեցեալ, զի լինակատարելայնի կնաձեղն, և կատարիցին կամք, և դիտանդրութիւն կուսակրօնին։ Ի յայտնելոցն հետևի, թէ եթէ աղբատն այն, որում կուսակրօնն պարտեալ զիր ինչ, մերանիցի նախ քան զհատուցումն պարտեալ նմին, յայնժամ կատարիչն պարտի զիրն զայն առնել այլում աղբատի։ Քանզի մինչ սոյնպիսի պարագաներ են՝ բարեպաշտ, և՝ եղեալ՝ ի փառս Աշ, և՝ յօդուտ հոգւոյ մեռելոյն։ կարէ ենթադատել, թէ լուաբար, և նեղութիւն կուսակրօնն կամեցեալ է՝, զի եթէ մեռանիցի աղբատն այն, զոր ինքն բացորոշեաց, պարգևեցեալ նմա տրիցն այլում աղբատի։ Այլ եթէ բացորոշեալ կուսակրօնն դիտեալ, և կամեցեալ նոքա այլապէս, յայնժամ կատարիչն ոչ պարտաւորեցաւ զնոյն առնել այլում աղբատի։ Քանզի ոչ պարտաւորեցաւ առնել զնոյն, զոր ինքն բացորոշեաց, և զկամեցեալն՝ ի կուսակրօնէ։

Ժառանգք, և կուսակրօնք ընչք յետ առացման, և տնտես պիտոյիան ժառանգութեանն, և յետ շինման դուարանի, խնդրեն պարտաւորեալ կատարել զկամս կուսակրօնին։ Այսու եթէ արդարասիրեն ոչ արդելանիցեն, որպէս առ կուսակրօնն պարտեալ հատուցանել, որք չեն եղեալք առ բարեպաշտ պատճառս, պարտաւորեալ կատարել զկամս կուսակրօնին նոցա միտս առնի, նոյնպէս առ բարեպաշտ կատարածսն, նոցա վէճ առնի։ Այս պատճառանի՝, քանզի եթէ չկարասցին արդարս արդելուս, չունին զպատճառ յանդիմանելոյ, և յապաղելոյ զկատարումն։ Այլ որոյ կուսակրօնքն, որք ծանրապէս յուսանան կատարել զկամս կուսակրօնին՝

կութիւն, կամ երևելաբար յա-
մեցուցանեն, և յապաղեն զ-
կառուցումն, ծանրագոյս մեղան-
չեն, և պարտաւանդինն վճարել
զվնասս, զորս այլք ընկալան մե-
ղապարտութեբ նոց։ Վանդն
անիրաւաբար վնասեն այլոց։

Յորժամ կառուցիչք եկե-
ղեցի յապես յամին կառուցել զկամս
կառավոյն, յայնժամ, եթէ նք
նցեն աշխարհականք, ոչ միայն
եկեղեցական դ-ատաւորն, այլ
և աշխարհականն կալե ստիպել,
և բռնադատել զնս, զի կատա-
րեցեն զկամս կառավոյն։ Վան-
զի ունին զիշխանութեն առնելոյ
զայս։ Վանդն կացուցեալք
են դ-ատաւորք՝ ի վրէժխնդ-րութ
չարագործ-աց, և անիրաւ արանց։
Իսկ եթէ եկեղեցականք եցեն,
եկեղեցական դ-ատաւորն կալե
ստիպել, և բռնադատել զնս,
զի կատարիցեն զկամս կառավո-
րին։ Եւ է՝ կանոնեցեալ ի
յօրինադ, զի չեւս միով տարւոյ
ազդ-եցեալք ի դ-ատաւորէ, կամ
ի յեպիսկոպոսէ, եթէ յու-
նայցեն, և անհոգայցեն կատա-
րել զկամս կառավարին, զրկի-
ցին, յիսն չահանեւտութէ, որ
յատաջագոյն ի կառավէ, բայց ի
բոլոր օրինաւոր ժառանգութէ,
եթէ նցեն հարկաւոր ժառանգք։
Այս եթէ նոքա տարւոջ Թու-
լանայցեն, և յապատնցեն կա-
տարել զկամս կառավոյն, նոյ-
նուն, և իշխանութէն կառավա-
կատարման բառնի ի նոցանէ, և
անկանի ի ձեռս եպիսկոպոսին,
այսինքն, եպանէ ի նոցանէ, և
դնայ առ եպիսկոպոսն։ Ե-
այնու եղեալ՝ սահմանադ-րու-
թիս, զի մի յապատնցեն զկա-
տարումն կառավն, որք կացու-
ցեալք են կառավակատարիչք։
Ասոն յայնժամ պարտաւանդի
եպիսկոպոսն առնել զկառավա-
կատարումն, հեռացուցանելով,
և տարագրելով զնս ի պաշտօնէ
կառավակատարման, և մերկա-
ցուցանելով, և զրկելով զնս ի
շահուցն, որք պատճառին ի
կառավէ, որպ ասացեալ է՝ ։ Ե-
ի պարտինն եպիսկոպոսի, զնոյն
կարէ առնել մետրոպօլիտն։
Ի մետրոպօլիտն ունի զիշ-
խանութէն առնելոյ զայս ի յա-
սացեալ պատճառանն։

Կառավակատարիչք պարտա՛ն
դ-ին զնա՛մ ինչ կատարել ըստ դ-ի-
տուածոյ, և ըստ մտաց
կառավոյն։ Վանդն կառավակա-
տարումն պարտի լինել ըստ դ-ի-
տուածոյ է կառավոյն։ Ը-
այս սակայն մանուածոյ կառա-
վակատարիչք ոչ կարեն վճռա-
ռել զբաւիս մետէլոյն։ Վանդն
մանուածոյ կառավակատարիչք
չունին զիշխանութէն վճռաւելոյ
զբաւիս մետէլոյն։ Այլ եթէ
մետեալն սահմանեալ ցցէ, զն
առնիցեն զկառավակատարումն,
վճռաւելով զբաւիս նր. յայն-
ժամ կարեն վճռաւել զբաւիս
նր։ Վանդն կարեն առնել զայն
զոր առնելոյ ոտ-ենցեալ է՝ նց
իշխանութէն ի կառավարել։
Ամայն ընդ-հանրական կառավա-
կա-

կատարիլք կարեն վաճառել զբարիս մեռելոյն ։ Օ՚ի ունին ընչահատուածն առնելոյ զայս ։ Կառավարարինչն ոչ կարէ եղբեք ընկն զայն , ոչ կառավարչնորհեցեալ է՝ այլում , տալ այսմիկ , ոչուն չնորհեցեալ է՝ , ընդդեմ կամաց ժառանգին ։ Քան զի ոչ կարէ մերկացուցանել զժառանգն՝ ելոյպրանաց նորոց , եթէ ոչ՝ ի ձեռն դատաւորի ։ Սակայն յորժամ ընդդիմանայ ժառանգն , և արդելու զկառավարութեան կառավարելոյն , յայնժամ կառավարարինչն պարտ՚ է՝ անդր ազդել զայս , և զեկուցանել եպիսկոպոսին , զի քննատրեսցէ զժառանգն ։ Որ ժամ բարիքն չեն բաւականք առ՚ի վճարել զամս կառավարարդևոնա , յայնժամ չէ օրէն տալ ունայ զինապէս , և զրկել զամանա , այլ կառավարարինչն պարտ զինն բանականապէս , և արդարաժամանակաւ բաժանել՚ի մէջ նոցա ։ այսինքն , պարտ զինն բաշխել առնեցուն արդարատրամաբանութեամբ ։ Քանզի հաւասար է՝ քան , և նմանուն առնեցուն ։

Կառավարարինչն պարտ՚ է՝ պահել տալ զհաւատս կառավարարման , զի սեանանիցն ։ ա՛ր դեօք արդարապէս , և օրինաբար կատարեալ կեցեն զպաշտօն նորին , եթէ ոչ ։ Սակայն ոչ պարտ՚ է՝ անդրդնել տալ զհաւատս զայնոյ նորա , զորս կառավարարն պատուիրանաց Նոյ զաղտաբաժ-

բաշխել ։ Քանզի ոչ պարտ՚ է՝ առանդին զայնպիսի պարգեւատրութիւնս բացայայտել այլոց , այսպէս և ոչ պարտ՚ է՝ դնել տալ զհաւատս զայնոցանէ Դատաձեալ , զի ոչ գոյ երկիւղ զհանատատարիմ տրամաբաշխանաէ այնպիսի պարգեւատրութենէ ։ Քանզի եթէ լեալ էր զինանէ երկիւղ առ կառավարարն , գաղտաբար չէր յանձեալ զնա կառավարն կառավարարչաց ։ Նա սակայտարն կարէ տրիալ , և բռնատատել զկառավարարինչն , զի տայցէն զհաւատս զպաշտօնէ կառավարարման , զոր արարին ։ Քանզի որպէս կարէ և սակայտարն բռնատատել զնա զի կատարիցէն զկտակ , այսպէս և կարէ բռնատատել զնա , զի տայցէն զհաւատս կառավարարման , զոր արարին ։ Կառավարարչաց ոչ պարտի Թօշակ ։ Քանզի է՝ կամաւոր պաշտօն բարեկամութեամբ ։ Սակայն եթէ կառավարարչաց յայտնապէս գոյ ծոյ կրնգեն զնէսաս , և՚ի միտս ենդեն մատակարարել բարեց , պարտի կացուցանել նոցա Թօշակ՚ի ի ձեռն զնէսաս ։

Յաղագս այնոցիկ, որք կարեն կատակել, և որք կարեն կա-
ցուցանել ժառանգք :

Ա Ենայն մարդ, որ չէ արդիլեցեալ կատակել ի բնական կամ ի դրական օրինէ, ունի զայս անձնիշխանութեամբ կատակելոյ զբաւեալ իւրոյ : Բայց որ չէ արդիլեցեալ ի բնական, կամ ի դրական օրինէ, կարէ տրտմեցուցանել զբարիս իւր, որպէս և կամի : Բայց կարէ զնոսա կատակել : Այլ, որք ի բնական օրինէ արդիլեալին առնել զիւրեանս են այսոքիկ, երեխայքն, և խելագարքն : Այս պատճառանն է՝ զի խոտան պարտ լինիլ անձնիշխանաբար, և կամաւորապէս, և պարտ լինիլ յայնոց, որք ունին զբանաւարութեամբ, և կարեն վարել բանիս : Բայց դաշն է՝ Այլ դաշն պարտ լինիլ անձնիշխանաբար, և կամաւորապէս, և պարտ լինիլ յայնոց, որք ունին զբանաւարութեամբ, և որք կարեն վարել բանիս : Այլ երեխայքն, և խելագարքն ոչ կարեն առնել զիր ինչ անձնիշխանաբար, և կամաւորապէս : Բանդի չունին զբանաւարութեամբ, և չկարեն վարել բանիս : Ապա ասի զոր ինչ չեն արժանաւորք, կամ ապարժանաւորք, և ոչ հաստատին առ մեզս : Սակայն անկատար խոհք, որք կարեն վարել բանիս, կարեն առնել զիւրաքանչիւր ըստ բնական օրինին : Բանդի ունին զբանաւարութեամբ. որ բնականապէս առ դաշն ըստ բնական օրինին : Այսպէս խելագարքն, որք չեն միանգամայն երբեմն խելագարքն, և խելացիքն : Կարեն կատակել յայնմիկ ժամանակի, յորում կարեն վարել բանիս : Ո՛ի յայնժամ ունին զբանաւարութեամբ : Այսպէս որք արդիլեալին կատակել ի դրական օրինէ, են այք, խումբն, և ի միասին հաւանին ի բնութեամբ, անառակն, ծառայն, յայտնի, և հրապարակական տուկոսառուն, և տոկոսառուն, որհատ, և անմեղուս տղայքն, դերին, որ է՝ առ Քրիստոսին, դատապարտեցեալն ի մահ, եթէ բարիք նուին հաւատարիմին, և հրապարակին, և այլք նոյնպիսիք անձինք : Ո՛ի այսպէս կանոնադրէ դրական օրինն : Այսպէս կրօնաւորն, որ հանդիսաւորապէս մտեալ է՝ ի կրօն, և անկեալ է՝ ի նեղութ կրօնաւորական քեռւանց, արդելեալն է՝ ի դրական օրինէ առնել զկատակ : Բանդի հրաժարեցեալ է՝ ի բարեաց :

Ոչ միայնոք մարդիկք, նաև խելագարք, խումբք, հաստեքք, ծառայք, և այլք նոյնպիսիք, և հաւատարմութիւք, կարեն կացուցանել ժառանգք. եթէ չէ նոցին առանձնական արդելուած : Բանդի առ կացուցումն ժառանգին, ոչ այլ ինչ վերանայ, եթէ ոչ միայն լիակատար իշխանութիւն

նուեմբ՝ ի տրամադրողն, և՝ ի յօգնողն, և ընդունակութիւն՝ ի ժառանգն ։ Յակ ըստ օրինաց անընդունակք են այսոքիկ, սպանօղք, և հերետիկոսք, և նոցին ընդունիչք, նախանձուիչք, և ասպնջականք, քաղաք Աշնամեայ, և հաստատակութեամբ հրէից, հալածիչք, և հարուիչք կարոտնալոց, և որք վասն յանցանաց ներդործականապէս անկատակելիք են ։ Պարտն կոչի ընդ սուս, ժառանգն, և կատարապարտելիքն, որք սպանին զկատակօղն կամ արգելին զնա կատակել, եթէ յետս դարձուցանել զկատակ, կամ մերձեցան առ կինն նորա . նմանապէս ժառանգն, որ ոչ հոգայ զկատակարարն . մինչ կոյս զմիւսս , կամ զանցաւոր փրկել զնա , մինչ դերի վարեցան ։ Պանդխտի օրէնք էն պատշաճաւորն պատճառաց այսպէս սահմանադրեն ։

Կրօնաւորք , որոց Թոյլտուեալ եղեալ է՝ առնուլ , և ժառանգել զանշարժելի բարիս՝ ի հասարակ կն , կարեն կացուցանել ժառանգք ։ Պանդխտի այս շնորհեցեալ է՝ նոցա ։ Յակ որք եղեալք են անընդունակք , ոչ կարեն կացուցանել ժառանգք ։ Օ՜ի որք անընդունակք են առ ժառանգութեամբ , ոչ կարեն կացուցանել ժառանգք ։ Սակայն առնեն կարեն ընդունել , և առնուլ զկատակական պարգեւատուութիւնս ։ Պանդխտի առնեն ընդունակ առ կատարեալ , և եկեղեցւոյ ։ կական պարգեւատուն . որպէս և ընդունակք են առ այլ պարգեւատուն ։

Ժառանգն անջատի՝ ի յայն , որ ասի ժառանգ՝ ի կտակէ , և՝ ի յայն , որ ասի ժառանգ՝ ի յանկատակեցելոյ ։ Ժառանգն՝ ի կտակէ է՝ այն , որ կացուցեալ՝ ժառանգ կտակաւ ։ Ժառանգն որ կացուցեալ է՝ կտակաւ , ստանձնաւոր՝ ի յընդհանրականն , և՝ ի մանանաւորն ։ Ընդհանրականն է՝ , որ ընդհանրականապէս , և՝ ի բոլորն կացուցեալ է՝ ժառանգ ։ Մանանաւորն է՝ , որ մասնաւորապէս , և՝ ի մասին կացուցեալ է՝ ժառանգ ։ Որ ըղձան , որ կացուցեալ է՝ ժառանգ՝ ի յերկրորդ կամ՝ ի յերրորդ , և կամ՝ ի չորրորդ մասին ։ Երկրաբանչիւրն . այսինքն , այնքան ընդհանրական , որքան մասնաւորն , կամ է՝ հարկաւոր ժառանգ . կամ ոչ հարկաւոր ։ Հարկաւորն է՝ այն . որ հարկաւորապէս պարտի կացուցանել ժառանգ ։ Այն այնոսիկ են մամ իջանօղք՝ ի յուղիղ գծէ , ո՛րդան , զաւակք և թոռունք . և յետս սոցա ելանօղք . ո՛րբայր , ծնօղք , և ծնօղ ծնողաց ։ Սակայն սոքա կարեն անժառանգիլ , և արտաքսիլ՝ ի ժառանգութենէ , եթէ եղեւ արդար պատճառ ։ Ոչ հարկաւորն է՝ այն , զոր կտակարարն կարէ կացուցանել ժառանգ , սակայն ոչ հարկաւորն զնա կացուցանել ժառանգ ։ Իջանօղք եղեն չորք զաւակք , օրինաւորն մնան

նց, նոր օրինաւ է՝ երրորդ մանն ժառանգութիւն: Եթէ եղեւ նոցին յոլովապոյնք, է՝ հինս մանն ժառանգութիւն: Ցմանաւոյ բաժին, և մանն եղանտղայ, Թէպէտ մի միայն նոցէ, է՝ երրորդ մանն ժառանգութիւն: Այս պատուոյ լինել բացարձակապէս, այլ սինքն, առանց ծանրութեան, եղանակի, և թեւութիւն: Ասոյ եթէ եղեւալք նոցին, ոչինչ հատարին: Արդ եթէ ունիք եղեւնողայ, կամ ինձանողայ ոչ թողանցին օրինաւոր մանն, որ նմա նեղդրծութեի առ ի նմանդրել զրուանն. կամ առ ի հերձել զկտանն, իբրութեի ինքեանք օրինաւ նոցէ ոչինչ: Ասանաւանդ եթէ յարիսր պատճառ անժառանգութեան չնոցէ առացեալ, և ցուցեալ: Կամ հերձին կտակն. եթէ չնոցէ թողեցեալ օրինաւոր մանն զաւակի, որ յետ մահոն հան հօր ծնանելոց է՝: Որ զանչէն ծնօղք, եթէ առանց արդարոյ պատճառի, չարժեցեալք ի յանկարդ սիրոյ, որով զրմնան ի զաւակաց իւրեանց սիրեն. կացուցանեն ի մէջ նոցա զանհաւասարութեի աղօրդութեի: Որանդի է՝ ընդդեմ բանի առանց արդարոյ պատճառի առնել ի մէջ նոցա զանհաւասարութեի աղօրդութեի: Ասոյ ոչ ոմանք պատճառի կարեն ի մէջ նոցա կացուցանել զանհաւասարութեի աղօրդութեի, և ժառանգութեի: Որանդի այս չէ ընդդեմ բանի, այլ է՝ ըստ բանի: Արդարոյ պատճառք, վանն որոց կարէ լինել անհաւասարութեի աղօրդութեի ի մէջ զաւակաց, են սքանչ: Առեծադոյն արդիւնք, և մեծադոյն հպատակութիւնք, և ծառայութիւնք. մեծ ծանք, որովք երեխայք, և տըհաս ոք, զոյք պարտին մնուցանել, և մարդիլ ի յուսամունս. անկարութիւնք, որովք ունանք ի զաւակաց պատանին անկարօղք առնելոյ զվաստակս, և զշահս, զորս այլքն կարեն առնել: Ախտութիւնք, որովք ունանք ի զաւակաց կայծառադոյնք գտանին, քան զայլս, և այլք սոյնպիսիք արդարոյ, և բանական պատճառք: Օ՝ հնելին զայն, որ է՝ ի մերայ օրինաւորս մանանց, ոչք պարտին զաւակաց, կարէ հայրն թողուլ, ուր և կամիցի: Որանդի ի մերայ սոյնպիսոյ աստելոյ ունի զանձնիշխան տէրութիւն տրամադրելոյ, և յօրինելոյ զնա որպէս և կամիցի, եթէ ախտաւակս, և նորբաբար խօսկիմք: Բնական զաւակք. եթէ չնոցեն օրինաւորեցեալք, մերահայեցմանք առ հայրն չեն հարկաւոր ժառանգք: Սակայն մերահայեցմանք առ մայրն են հարկաւոր ժառանգք, և հաւասար օրինաւ ընդ օրինաւոր զաւակս: Օ՝ ի զնացանէ են սոյնպիսի այնշնաձաւոր սահմանութիւնք: Արդ եթէ հայր չունիցի զօրնաւոր զաւակս, ղբնական զաւակս նա իւր կարէ կացուցանել ժառանգս, միայն Թէ չզրկիցէ

ղծնօղս իւր ի յօրինած՝ նե, և մասանէ, եթէ ի՞նչ կենդանի՞ն: Պանդէն զայս առնելով ոչ դործէ զանիրաւութիւն ինչ, կամ ղչարս Թէ: Եղբարք, և քարք կամակարծիս յայնմ միայն կարեն սուտադատուիլ ղկամակ նդ, յորժամ անձն այն, որ կա՞ դատեալ է՝ Ժառանգ, է՝ վատահաւատ: Պանդէն ոչ վայելէ ի բաց ձգել զեղբարս, և զքոյս, և զանձն վատահաւատ կացուցանել Ժառանգ: Այլոն ոչ կարէ վերատահանջել զծախս, որք եղեն ընդ որդւոյ ի յուսումնա դրոյ: Պանդէն ձրի ատար գնա՞ նիմ սպասաւորեաց: Սակայն կարէ գնա՞ վերատահանջել, եթէ ոչ պատրաստեաց գնա՞, այլ այնուհետեւ ատար գնա՞, զի հաճախաշուխեն գնա՞ ի յօրինածո՞ւ մանն: Կայց սակայն եթէ այլուստ ոչ երևիցի նեղհանն՝ յորժամ հայրն ոչ վերատահանջեաց զատաղեալ Ժառանգ: Մինչ կատարց վերատահանջել, յետ մահուանն հօր, ոչ պարտաւանի որովհետև, մի՞ որոյ եղեալք են ատաղեալ Ժառանգ, հատուցանել գնա՞ եղբարց: Պանդէն յայնմժամ խոհեմաբար ենթադասի, Թէ հայրն զատաղեալ Ժառանգն ձրի ատարեալ է՝, և պատրաստեալ է՝ գնա՞ որդւոյ իւրում: Պանդէն մինչ հայրն կարաց, սակայն ոչ վերատահանջեաց, և այլուստ ոչ երևի նեղհանն, լինի նշան, Թէ պատրաստեալ է՝ գնա՞ որդւոյ իւրում:

Ժառանգն ի յանկատակեցելոյ է՝ այն, որ մեռանէ ի Ժառանգ դումէ առանց կտակի, այսինքն՝ զի ինն այնպ անձինն, որ առանց կտակի վաղճանեցաւ, պատկանէ նմա: Այսոյնպիսի պատահանան, նախ քան զայլս առնեն սեան, աջորդեն հօր օրինաւոր ըստ ակ: Ո՞չ ի տրամ մերձաւո՞ր ադոյնք են քան զայլս: Պանդէն ըստ ակ մասունք են Ժառոյց: Եթէ եթէ մեռեալք կան զահակ, ի տեղի նոցն մանանեն Թոռունք: Այդ ի պակասել ինչ նոցայ, աջորդեն եղբայրք: Ասան ի պակասել որդւոյ, և Թոռանց, աջորդեն Ժառոյք մեռելոյն, այսինքն, հայր, և մայր մեռելոյն, և եթէ տրա մեռելք կան, ի տեղի նոցա աջորդեն պատն, և մանն մեռելոյ: Այդ ի պակասել տոհին, աջորդեն եղբարք, և քոյք մեռելոյն, ոչ ընդ նմա զուգակցեալք են ի յերկրաքանչիւր կողմանէ, այսինքն ոչ են ընդ նմա ի ննոյն հօր, և ի ննոյն մօրէ, և առնեն զգուգահաւասար մասն: Պանդէն յետ եղբարցն, ըստ արենակցութեան մերձաւորագոյնք են տրա: Այսոյնպիսի պատահանան պատկանին այնոցիկ, որք զուգակցեալք են ընդ մեռելոյն. կամ միայն ի կողմանէ հօր, կամ միայն ի կողմանէ մօր: Պանդէն չի նոյն բան զատանէ, և զառաջնոցն: Կայց եթէ մինն

ի՝ եղբարց, կամ՝ ի քեզ, ի՝ նէր կաքանչիւր կողմանէ զուգակցելոց, մեռեալ եղէ, և թողել եղէ զամենայն, ի՝ տեղին ներ մտանել զամենայն, ոչ նբրև դրուխք, այլ ի՝ բրև ծնունդք, այլ սինքն, ոչ առնուն քնոյ այլ եղբայս, և քոյս, զհանապատ մանն, այլ ամենեքեան զայնպան առնուն, զորպան առնոյր ծնօղ նոյ, եթէ կենդանի ժողեալ էր։ Օ՝ի միայն մտանեն ի՝ տեղին ծնողն ներեանց։ Ասան միայն կարեն առնուլ զիայ, և զբաժին ծնողի ներեանց։ Բայց եթէ հասանիք եղբարք, և քոյք, որք են ի՝ երկրաբանչիւր կողմանէ զուգակցեալք, մեռեալք եղեն, յայնժամ զամենայն նոյ, ի՝ բայ ձգելով զհօրեղբայրս ի՝ մոյ կողմանէ զուգակցեալս, աջորդեն, ոչ նբրև ծնունդք, այլ նբրև դրուխք, այսինքն, առնլով զհանապատ բաժինս։ Պանզի որդիք երկուց եղբարց ոչ աջորդեն ի՝ տեղի ծնողաց ներոց, այլ աջորդեն նրանեանք յաւուրկ աջորդութեանէ։ Պինչ ուրեմն հանապատական զուգակցեալք են, պարտին զդ հանապատք նանե՝ ի մանին ժառանգութեանէ։ Ըստ՝ ի պահասիկ եղբարց, և քեզ ի՝ երկրաբանչիւր կողմանէ զուգակցելոց, և նոցին զամենայն, աջորդեն եղբարք, և քոյք, որք միայն ի՝ մոյ կողմանէ են զուգակցեալք ընդ այնմիկ, որում աջորդեն ի՝ ժառանգութեան։ Պահայն այսու տարբերութեամբ, զի ամք զուգակցեալք են ի՝ կողմանէ հօր, աջորդեցեն ի՝ բայ բիս յաւուրկ ի՝ հօրէ։ Պանկ ի՝ յայլս ամենեքեան հանապատք։ Ըստ եթէ պահասիկն հասանիք եղբարք, և հասանիք քոյք, և նոցին զամենայն, յայնժամ աջորդեն մերձաւորագոյնք հանապատականք։ Պանզի յեսո եղբարց, և քեզ, և նոցին զամենայն, ունին զմերձաւորութեամբ հասանիկ զուգակցեալք մերձաւորք, որք են այսոքիկ՝ ի՝ կողմանէ հօր, եղբարք, և քոյք հօր, և նոցին զամենայն։ Պանկ ի՝ կողմանէ մօր են սրբոյ, եղբարք, և քոյք մօր, և նոցին զամենայն։ Պոյնպիսի մերձաւորք կարեն աջորդել միայն ի՝ տուներորդ աստիճանն։ Եւ այնպիսին աջորդեն նբրև դրուխք, և չէ միայն, այ ըստ նօք նեն զուգակցեալք ի՝ մոյ կողմանէ, եթէ ի՝ երկրաբանչիւր կողմանէ։ Պանկ այնպիսին եղեն, և նոցին զամենայն աջորդեն ի՝ նոսանէրորդ աստիճանն։ Եւ այնպիսին աջորդեն նբրև դրուխք, և չէ միայն, այ ըստ նօք նեն զուգակցեալք ի՝ մոյ կողմանէ, եթէ ի՝ երկրաբանչիւր կողմանէ։ Պանկ այնպիսին եղեն, և նոցին զամենայն։ Պոյնպիսի մերձաւորք կարեն աջորդել միայն ի՝ տուներ

և անկանին ընդ իշխանութեամբ եւ եկեղեցական պետի, և իշխանի։

Յոյժ ամի կինն, որ յառաջին առնուանութեանէ ընկալաւ զանձինս, եանց առ երիտրուդ հարսանիս, յայնժամ բարիքն այնոքիկ, զորս նա առացաւ ի յառաջին առնէ նըմա, պարգեւատուութիւն. եմ կուակաւ, պարտին ժառանգիլ ի զանձակաց նոյնոց առնուանութեան. այսինքն, առաջին առնուանութեան։ Այսինքն, ի տղայական բարիս աղորդեն նմա զանձակը, զորս ընկալաւ նա ի յառաջին առնուանութեանէ։ Այսինքն խոսանելի է՝ , եթէ այրն զայլ կինս էառ , և էառ ։ Այանգի նոյն բան է՝ վերահայեցմանէ առ երկուսիցն։

Ժառանգն յոյժ ամանէ ի ժառանգութեան, ոչ միայն լինին առէր շահուց , և իրանց . այլ և անկանի ի ներքոյ պատուոյ , և իրական բեռանց մեռելոյն ։ Այանգի որ տիրապետէ շահս, նաև պարտ տանիլ զբեռինս ։ Սակայն վայելէ զերկեակ չնորհարութեան ։ Առաջինն է՝ այս, զինի պարտնէանդ-նցի առանել , բանեւ նցին ուժգնութիւնք , և զօրութիւնք ժառանգութեան։ Այան զի ոչ վայելէ , զի ոք կրնցէ զ վնասս յայնմանէ նուէ , յորմէ յոսայ զօգուտս, և շահ։ Երկրորդն է այս . զի ժառանգն , կամ ժառանգք հանել զնախ քաղցնան , և վճարել զպարտս , պատուհասն առանալ , և ունել զչորրորդ մասն ժառանգութեան, և եթէ այս ոչ մնայցէ , կարի ցնա հանել ի կտակապատրաստութեան , որք չեն եղեալք առ բարեպաշտ պատճառս , չնորհարութեան օրինն ։ Ընդ այդ ի ժառանգն կարիցէ վայելել զոյնպիսի չնորհարութեան, պարտանէ առնել զգուտարանն։

ՄԱՏԵՆԱ ՎԵՑԵՐՈՐԴ։

Յաղագս ամենորդ , բնեերորդ , և տասներորդ պատուիրանի , և պատուիրանաց եկեղեցւոյ ։

Ի մատենէն այսմիկ Ճառեաց յոբ զուգեւորդ , զինանեորդ , և զտասանեորդ պատուիրանէ տուան պատգամաց , և զպատուհասիւ եկեղեցւոյ , և զայնց առնեցուն , որք զօրացանէ մատնել կարեն , ի ձեռն զանազան պատճառաց։

ՊՐԱԿ ՄՈՒՏՔԻՆ

Թէ զինչ իցէ ամենորդ պատուիրանն ։

Ամենորդ պատուիրանն է՝ այս , մի սուտ վկայեր։ Պատուիրանս այս պահելոյ զնամ վնասատուութեի համբաւոյ , և սուտ ուսոյ եղծօր ։ Ի սմանէ անդ պահելոյ զնամ ստուգի , և զնամ ապահաստուգի , և զնամ վնասատարուգի , որ լինի բանիւ ։ Ընդ վնասատարուգի , որ լինի բանիւ, կրկնակի կարէ լինել, այսինքն կամ

կամ ի դատաստանի առաջի դատաւորին , կամ արտաքոյ դատաստանի ։ Ի դատաստանի լինի բանիւ ճշմարտութեամբ եղբօր , յորժամ ոչ ի դատաստանի առնէ զնա ատելի ըստ ճշմարտութեան , և զանկատառն առնէ զնա մեծարել ըստ դատաստանի ։ Եւ ուրանայ զճշմարտութեան ։ Ա. առաքեալ դատաստանի լինի բանիւ ճշմարտութեամբ եղբօր , յորժամ ոչ արտաքոյ դատաստանի խօսելով զնա . կամ զդաւանիս բանալով . կամ զպարտելով , կամ բամբասելով . կամ բարկանալով . կամ չարաչար խօսելով , ճշմարիտ եղբօր ։ Եւ այս այսու պատճառաւ արգելանին սուտ , սահմանումն , սուտ վկայութիւն , բարկութիւնք , դրպտութիւնք , չարախօսութիւն , բամբասանք , և այլք այսոցիկ բանք , և խօսակցութիւնք , եթէ այնք , որք լինին առաջի դատաստանի , և եթէ այնք , որք լինին արտաքոյ դատաստանի առաջի այլոց մարդկանց . այսու պատճառաւ նոյնպէս արգելանին անիրաւ դատաստանք , որք լինին ի նմին մտօք ընդդէմ եղբօր ։ Կան ոմանք որ ճշմարիտ չարչարին , և անիրաւ դրկեն զնոսա ։ Եւ խօսակցութիւնք մտաց ։ Եւ արգելանին արտասուիլ , և աղաղակել , որպէս Ջանասէր անարդել , և եհարկել զեղբայր , և բառնալ զհամբաւ նմա ։

Սա առ Թէն է՝ երրեակ ։ Ա՝ ինն է՝ որ ճշմարիտ եղբօր ։ Ա՝ հատն է՝ յոյժ Թէն է՝ երրեակ ։ Ա՝ ինն է՝ զայլս ։ Ա՝ հանապատս սուտ վկայ է՝ նա որ անկատար զան ։ Ա՝ ինն է՝ որ ճշմարիտ եղբօր ։ Ա՝ հատն է՝ զոր ի ճշմարիտ եղբօր ։ Ա՝ ինն է՝ զայլս

որ ոչ օգուտ, և ոչ վնասակար։ Որ ընդդէմ այն, որ ի մէջ մատուածոց դասուածոյ լինի։ Այս միայն է, որ ոչ վնասակար, այլ օգուտ։ Սակայն ամենեքեան են մեղք ձեզ առաջեալ պատճառել։

Աստիսօսութիւն, եթէ ոք ընդդէմ հանապատ, է՝ հերձուած հոսութիւն, եթէ ոք ընդդէմ ՀԻ, է՝ հայհոյանք, եթէ ոք ընդդէմ անուանն, և հաւատոյ, է՝ անուանանախատութիւն, և վատահաւատութիւն, եթէ ոք ընդդէմ պատուոյ եղբօր, է՝ բարեպաշտութիւն, և զղջալոյ մեղաց, եթէ լինիցի մեր հատուցուցանել զայն, զոր այլք մատնեալ են, է՝ մեռ վկայութիւն. եթէ չկարացի արտաբերեցել, այլ միայն մտօք յղացեալ ընդդէմ եղբօր, է՝ անկուսա, և յանդուգն դատաստան, և դատապարտութիւն մտաց։

Աստուծին է՝ յոյժ դարշելի յոռութիւն, և մոլութիւն։ Ասուն յոյժ պարտական խոչոտալ, և վհատ չկալ ի նմանէ։ Սղոսմն ի գործս առաքելոց զշրթունս առաքելոցն բարձեալ պնդեաս։ Ասուն ասէ։ Պնդեալ են առաջի Տեն շրթունք առաքելոց։ Վասն որ առնէ դհաւատս առաքինս։ ընդունելի է նմա։ Վ դիպս խնամատութիւն զատանին հանապատիւ մարդասպանն, առելով։ Ի վերայ առաքելոցն ապանեն զանձն։ Ի վերնահարկին յորդորեալ զմեզ ի բաց լինել ի սուտ աստուածոց։ Ա որդոյ ասէ։ Ա՛ն անբնութեանց զատուածոց հակառակ ընդդէմ զատուածոց հակառակ եղբօր քո, և ոչ ի բարեկամն նմանապահէս արատացես։ Ա՛ն կա՛ մոլ առել զմեզ առաքինն։ զի հանապատզորդութիւնն ոչ է՝ բան զի։ Ա՛յրութիւն ենթադատէ զառաքսն վատթարագոյն քան զդող, առելով։ Ի՞նչ է լաւ՝ դող քան զհանապատզորդութիւն առն սուտ։ Ո՛ հոգուստ երկոքեանն իսկ ժառանգեացեն։ Հետեւի օգտաբար վարդապետելով։ Ի՞նչ մարդ սուտ թարգ պատուոյ, և աւօթ նոցա ընդ ինքեանց անբնդհատ։ Ա՛յրութիւն մանուածանդ զատապարտութիւն զատուածն մեծատան, և զնա դատաստանաւոր հպատուելն աղքատն, և անզգայութիւն ծնեալ։ Ասուն ասէ։ Ո՛ երիս տեսակս առեալ անձնիմ, և առաղանդաւոր կարծեաց յոյժ յանձանց նմ։ Յաղբատ հպատուէ, ի մեծատունէ սուտ, ի ծերոյ զեղծէ, և անզգայէ։ Ա՛ն ոգի ասէ, խօսելով առ հրէայս։ Ոչ ի հօրէ առաքեալ էք, և նայն բարոյք զատաստան։ Ասուն ասէ, խօսելով առ հրէայս։ Ոչ ի հօրէ առաքեալ էք, և զցանկութիւն հօրն ձերոյ կամիք առնել։ Ո՛ ի նմա մարդասպան էր ի սկզբանէ, և ի ճշմարտութեան ոչ եկաց։ Ո՛ ի նմա ճշմարտութիւն։ Յոյժ սխալեցուցանէ զամենայն աշխարհ։ Ո՛ ի նմա ոչ կայ ճշմարտութիւն։ Ո՛ ի սուտ է՝, և հայր նր։ Պետրոս գլուխն եկեղեցւոյ և իշխանն առաքելոց, առաւել ընդդէմ առաքելոցն, և ի նոցանէ ի դարձ առաքելոցն ասէ։ Ասուն ասէ։ Ա՛ն ոգի ասէ։ Ա՛ն ոգի ասէ։ Ա՛ն ոգի ասէ։ Ա՛ն ոգի ասէ։

ընդ-դէմ որդւոյն Ա. Յ: Ասասի դ-ահաւասիկ խօսելով զՔրիստ մար- դարէական հոգւով, ասէ: Յա- բեան ՚ի վէր իմ վկայք մեղաց, և ստեղծին ինձ յանօրէնութիւն և- բեանց: Ա. լուրեք կոչէ զնոսա վկայս չարեաց, ասելով: Յա- բեան ՚ի վէր իմ վկայք չարեաց, զոր ինչ ոչ գիտէի, հարցանէին ցիս: Սորսունն վկայէ, թէ անի- րաւ վկայն վառէ զառաքեալն: Ասասի ասէ: Խորհրդէ զառաք- թէ վկայ անիրաւ, և արկանէ զդ-առաւառանս ՚ի մէջ եղբարց: Ա. լուրեք ուսուցանէ, թէ որ վկայէ զառնն, ոչ ճարայ պահոց պատժոյ: Ա. ան որոյ ասէ: Ա կայ սուտ առանց պատժոյ ոչ եղիցի, և որ բամբասէ անի- րաւութիւն, ոչ զերծցի: Դատ- ձեալ ասէ: Ա կայ սուտ առանց պատժի ոչ լինի, և որ բորբոքէ զչարութիւն, կորնչի ՚ի նմանէ: Դատարձեալ ասէ: Ա կայ սուտ կորնչէ, և այր հրա զգուշանայ խօսեցող: Դատձեալ ասէ: Ա- լինիր վկայ սուտ ընկերի քոյ, և մի լայնիր շրթամբք քովք: Դատ- ձեալ հատաբառակէ, և նմանե- ցուցանէ զբերան սուտ վկայի, սրեալ սուսերի, և սլաքի, ասե- լով: Խրթև սուսեր, և սլաք սրեալ: Այնպէս և այր, որ վկայէ զբա- րեկամն իւրմէ զվկայութիւն սուտ- թէ: Դատձեալ, զի յոտանէ սուտ վկայութիւն յոյժ գայթագ- ղեցուցանէ զմարդ-ին, և պատ- ճառէ զչարեսին առնելոյ զսուտ- ն վճռոյ, զորս պատճառէ սուտ-

Ար

ապատի ՚ի սէր գնոս: Աչք Պէ- տրոս, Ընդէ՞ր եկիր ասառանայ զվիրտ քո, սուել քեզ հոգւոյն սրբոյ, և խորել ՚ի գնոյ գերդմն: Ո՞չ ապաքեն մինչ կայիր քո էր, և ՚ի վաճառելն ընդ քո իշխանութիւն էր: Օ՜ի՜ն՝ զի եղեր ՚ի սուտ քում զնոս զայս: Ո՛չ ստեցեր մարդ-կան, այլ Ա. Յ: Եւ լռեալ Ընանիա զբանս զայսոսիկ, անկաւ, և եհան զո- գի: Պօղոս առաքեալն հեթա- նոսաց, հրամայէ Թողուլ զսուտ- թէ, և երթալ զհետ ճշմարտու- թէ: Ա՜ւ ոյզ ասէ: Ա՜ւ որոյ ՚ի բաց ընկեցեք զսուտ-թէ: Խօ- սեցարուք զճշմարտութէն ևւրա- քանչիւր ընդ ընկերն իւրում: Օ՜ի եմք միմեանց անդամք: Ե- րբ այլուրեք ասէ: Ա՛ն ստէք միմեանց: Ա՛երկայարուք զհին մարդն գործովք ևւրովք: Դատ- ձեալ, զի ստութէն առնէ զմարդն պատուաբելն, և անգոնեելն ա- ռաջի Ա. Յ, և առջև սմա մարդ- կան: Պատճառէ ստախօսող զբաղում վնասս: Ա՛անզի ստ- նէ զնա վաստահասբաւս, և ան- պատիւս, բազմիցս անաչեցու- ցանէ զնա, և առնէ ամօթալիս, առնէ, զիւրն ոչ հաճաստացէ բանից նորա, և զայլ ոմնսկիսն վնաս պատճառէ նմ:

Սուտ վկայութէն եւսէ յոյժ գարշելի, և պատուաբելի յոտու- թէ և յոգւոյէ: Ասասի յոյժ պատուիրէ ՚ինամանէ զգուշանալ, և խորշիլ: Սուտ վկայութէն է յոտուէ սմանոցին, որք յարեանս

Որք կամին զերծանիլ, և ազատիլ ի սատանայական մոլորութենէ, և ի մեծի վիշապութենէ, ի բամբասանաց, և ի նյայլոց վերոյհատցեալ չարութեանց, և անիրաւութեանց, պարտին մաքրել զինքեանս իբրեւ ի նախատից աստեղութենէ, ոխակալութենէ, նախանձու, վրէժխնդրութենէ, անհամբերութենէ, ինքնահաճութենէ, ընչաքաղցութենէ, երեսպաշտութենէ, և այլոց սոյնպիսեաց։ Արանդի յաղթեալք ի սոյնպիսի ախտից, և ախտակից լութենէ, շարժին, և ընդոստուցանին ի յատացեալ չարութեան, և անիրաւութեան։ Այս պարտին զգալ, և տանձահարել զերեսս իւրեանց։ Օ՜ի բազմից չարաչարութեին, և լերկութեամբ պատճառ չարախօսութեց, և անիրաւութեց։ Աստ զմեծ Ջանն, և զմեծ աշխատանս, և զմեծ հոգս պարտիմբ առնել, զի պարտիցեմբ։ Եւ նոր աճիւնեմբ զերեսս մեր։ Արանդի եթէ կատարելապէս հնազանդեցուցանիցեմբ զինս, և բառնայցեմբ ի մէնջ զերծութիւն, և զ չարախօսութիւն, դիւրաւէս կարասցուք զերծիլ ի չարախօսութենէ, և յանկրտաւաբանութենէ։ Որք ոչ ճնշին, և տանձեն զերեսս իւրեանց, զուր աշխատին հեռացուցանել, և տարամերժել ի մէնքեանց զչարախօսութին, և զանիրաւաբանութին։ Արանդի զերծ

սրբ չեն նոր աճեցեալք։ և զպատեցեալք, են որ սրբ, երբեմն զերեսս օձից, և Գոյնք նմին են ի շրթունս նոցա։ Աստ ասէ Դաւթ։ Սրեցին զերեսս իւրեանց, որպէս զօձից, և Գոյնք նմին են ի շրթունս նոցա։ Պատուհասք հնդրել ի վերուստ զպահապան բերանոց մերոց, որ պահպանիցէ զբերանս մեր, զիմի եղանիցեն ի նոցանէ վատաբարոյութիւնք, և բանք մեռանելոյ։ Աստ իրաւացուսիւ պարտ պատուհաս առել ընդ Դաւթի։ Դիր տէր պահապան բերանոց իմոյ, և զդուռն առուր շրթանց իմոց, զիմի խոստովեցայ սիրտ իմ բանիւք չարութեան։ Այ բայց մեր ժեղի է՝ ի մէնջ բերան կամակոր, և առարկութիւնք շրթունք անիրաւ, զի արդեանիցին բանք չարք, և խօսք անօրէնք։ Պարտ առիմբ անասէր բանից Սղոմոնի, որ ասէ։ Այ բայց ասս իբրեն բերան կամակոր, և զ շրթունս ա՜ նիրաւ։ Օ՜ի նիւթս մերժեաս ի բերէն։ Ի խափանիցին բամբասանք, հեղձուցանելոյ, և սպանանելոյ է անզգամութենէ։ Արանդի ոտպէս ասէ Սղոմոն, որ՝ ի մեղս հանին զբամբասանս, անզգամք են։ Պարտի բառնալ շարաչարութենէ, զի չարաբարձին մեզք շրթանց։ Օ՜ի ասէ Սղոմոն։ Ճ՜ատախօս լինելով, ոչ զերծիս ի մեզս։ Պարտելիք են զիմի անկանիցեմբ ի շրթունք, զիմի անկանիցեմբ ի մեղս լեզուէ։ Արանդի ասէ Սղոմոն։ Ալ՜ ձեռաս շրթանց, ան-

անկանի յորոշեալն մեղաւորն: Զի պարտ լինիլ յեղելոյն լե-
ղիւաւ: Քանզի որպէս վար-
դապետն Նոյն Սողոմոն, այլ
յեղելոյն լեզուով անկեալ ի տա-
լիս: Զ ի պատուհասիսն ինձ-
զուածէ, որ ծնանին ի լեզուա-
գործութէ, պարտիմք պահել
զբերան, և զլեզու: Այ՝ որոյ
աստ Սողոմոն: Որ պահէ զբե-
րան իւր, և զլեզու, պահէ ի
նեղութէ զանձն իւր: Լ նշոյք
երագք առ ի լսել զբարիս, բայց
ծանուցանք առ ի խոսիլ, զի մի
դուք ի բերանոյ մերոյ արուս
բերիցին բանք չարք: Լսմա-
տացուածոյ, և սեւեռեցուք
ի սիրտս մեր զվարդապետութիւն
զայն, զոր ուսուցանէ մեզ
Յակոբոս, ասելով: Գիտասջիք
եղբարք իմ սիրելիք: Լսղիցի ամ
մարդ- երագ առ ի լսել, և ծանր
առ ի խոսիլ:

Յասացելոցն երևի, Թէ այ-
սու պատուհասանքն արդելու
Լ՞ զամ մեզ, որք լինիմք ընդ-
դէմ եղբօր լեզուաւ, և բե-
րանով, և զամ չարախոսել, և
զամ բամբասանս: Քանզի
առաջին երիւք պատուհասանացքն
արդել Լ՞ զմեզ, որք լինիմք
գործովք ընդ-դէմ եղբօր: Ընդ-
սոյն այսու պատուհասանաւ ար-
դելու զմեզ, որք լինիմք ընդ-դէմ
նմ լեզուաւ, և բերանով: Լբ-
հեռապէս արգելու և զչարս,
և զանկրտա դ-առաստանս մտաց:
Քանզի չարախոսութիւնք, զրպար-
տանք, բամբասանք, բարու-
րանք, անօրանութիւնք յառաջ գան՝ ի չար, և՝ ի չանա-
րատ դ-առաստանաց մտաց, և
ևս ինքեանք չարք, և անիրաւք
դ-առաստանք մտաց, պատաճե-
լեցեալք բանիս:

Լլեզուագործութէ, և՝ ի չա-
րախօսութէ յոյժ պատուհաս զ-
գուշանալ, և խորշիլ: Քանզի
զրկեալ է՝ արիաւ անձինս չարա-
գործութեց: Ասաւ աստ Սո-
ղոմոն: Լյսուհետև զգուշ լե-
ցուք յանօրէնութէ, և
ի բամբասանաց խնայեցեալ զլե-
զու: Քանզի չարք եղծին, և
ապականեն զբարս բարեցուն:
Այ՝ որոյ աստ Պօղոս: Այն խա-
բէբ: Լպականեն զբարս բարե-
ցուն բանք չարք: Որպէս պար-
տիմք հեռանալ ի յայսմ չարու-
թենէ հոգւով և պատուհաս զ-բաց կալ
ի յայսմ չարախօսութէ: Ասաւ
աստ Պետրոս գլուխն եկեղեցւոյ:
Լբաց Թօթափեալ այսուհետև
զամ չարութիւն, և զամ նենգու-
թիւն, և զկեղծաւորութիւն, և
զնախանձ, և զամ չարախօսու-
թիւն: Այ՝ է՝ այս կատարեալ,
որ Ճնշեալ է՝ զլեզու իւր: Լնդ-
կատօղ է՝ զամ մարմին իւր առ-
ձահատել, և հնազանդեցուցա-
նել բանի, որ հնազանդեցուցեալ
է՝ զլեզու իւր բանի: Սակս որոյ
աստ առաքեալն Յակոբոս:
Նա է՝ մարդ կատարեալ, որ կա-
րօղ է՝ սանձահատել զամ մարմին
և հնազանդութէ անկուցանել:

Ընտրեսցո լեզուն զնմա մարմինն ապականե, և վատե հրով զանե ծննդեան: Ա՛ս ոյոյ ասե նոյն Աբրահամն Յակոբոս: Նա լեզու հուր զարդ անիրաւութե լեզու հաստատեալ՝ յանդամս մեր, որ զնմա մարմինն ապականե, և վատե հրով զանիւ ծննդեան. և բորբոքեալ աստղոյ՝ ի գեհենին: Յոյժ պատուհասք կանգուն, զի սանձիցեմք զլեզու: Բանզի դժուարին է՝ ձնշելն զնա: Որ[ո]գ[ա]յթ[ա]ն է՝ հնազանդեցուցանել մեզ զպատանս, զսղոմունս, և զԹուղմունս. քանզի հնազանդեցուցանել բանի զվայրահաչ, և չարաբարբանջ լեզուն: Նա բանզի ոչ վայելէ, զի՝ ի բերանոյ մերմէ ելանիցեն օրհնութիւք, և անէծք: Ա՛յսպէս ոյոյ ասե առաքեալն Յակոբոս: Եթէ բնութիւն գազանաց, և թռչնոց, և սողոց, և ողջ ի ծովու են, հնազանդեալք են, և հնազանդին մարդկային բնութե: Այլ զլեզու մարդկան ոչոք կարէ հնազանդել զչարն, և լի մահաբեր բին: Ա՛մենա օրհնեմք զտէրն, և զհայր, և նմանաւ անիծանեմք զմարդիկ, որք ըստ նմանութե Աստուծոյ արարան: Ո՛նդհանն բերանոյ ելանեն օրհնութիւք, և անէծք: Ա՛յդ՝ պատճառ եղբարք իմ, այսպէս լինել: Ա՛ր[ո]թ[ե] աղբիւր անդ-առնն ի միոյ ականէն բղխէ քաղցր, և դառն: Ա՛ր[ո]թ[ե] միթէ զթզենւոյ կարող բերել, կամ որթոյ թզոյ, և ընկոյզ: Ոչ աղտաղտին առեղուկ կարէ քաղցր առնել:

Որք առնեն զանիրաւ չարախօսութիւն զեղբօրէ, և այսու ծանրագոյն վնասանեն նմա, մանաւանդ եթէ հայցօրէնն մեղանչեն, և պարտական առնեն զծանր անիրաւութիւն ընդդեմ եղբօր:

Նաև պատուհաս ի ջուր, և յանիրաւ դատաստանաց, որք լինին մօտ ընդդեմ եղբօր, թէպէտ տակաւին չէ ցեն բացայայտեցեալք բանիւ: Բանզի ոմն ասացեալ է. պատուհասն այս, զորմէ խօսիմք, նաև զսոյնպիսի թիւր դատաստանս ասելոյ: Ա՛սոյ ասէ տէրն: Ա՛ն զ-ասեք զիմն զ-ասեք. զի՝ ոյոյ զ-ասեք դատաստանաւ դատիք, զ-ասելոյ էք. և ոյոյ չափով չափիք, չափեսցի ձեզ: Օ՛ր ասեասես զչիւղ յական եղբօր քոյ, և ի բջոյ ականդ զգերանդ ոչ ասեասես: Նա այլուրեք ասէ: Ա՛ն ըստ աչս դատեք. այլ ուղիղ դատաստան ատարէք: Նա Պօղոս ասէ: Պատ ո՞վ ես, որ դատես զայլոյ ծառայ. նա բոլ Տէն կայ. կամ անկանի: Բայց կացցէ, զի կարօղ է՝ տէր հաստատել զնա: Պարձեալ ասէ: Ա՛յսուհետև մի զիմ[ե]անս դատեսցուք. այլ առաւել զայս դիր՝ ի մտի չդնել զդայթագդութիւն եղբօրն: Նա առ կորնթացիս վարդապետէ: Ա՛յսուհետև մի յատուկ քան զժառանգականն դատեք. մինչև և հես-

» կեսցէ Տ՚ն, որ լուանայ առնիցէ զգաղանիս խաւարին, և յայտնիցէ զկարհրութիւնս սրտից։ և ապա նուրբանիցին գոմեր Թէ եղիցի Ա՚Յ։ Օ՚նոյն ինչ քարոզէ Յակոբոս, ասելով։ Ա՚ն բանիբանէք զմիմեանս եղբարք, որ բամբասէ զեղբայր, կամ դատէ զեղբայր իւր, զօրինացն բամբասէ, և զօրինս դատէ։ և եթէ զօրինացն դատիցես, ոչ առնօղ օրինացն ես։ այլ դատաւոր։ Ա՚ն է՚ օրէնս դնէր, և դատաւորն, որ կարօղն է՚ փրկել և կորուսանել։

Ա՚նհնար դատաստանք, որպէս առնեմք ի միտս մեր զծանր առնիսն ուղիղ Թէ ընդդէմ եղբօր, Թերասիրէս, և անիրաւաբար դատաւորով գնահատ։ եմս մեղք ունի հայցուք։ Ա՚նդր են ծանր անիրաւութիւնք ընդդէմ եղբօր։ Որք առնեն զսոյնպիսին դատաստանս, և զսոյնպիսին անիրաւ դատողութիւնս ընդդէմ եղբօր, մահացուցին մեղանչեն, և սաստիկ անդունդ գնասցեն վայրընկնել։ Ա՚նդր առնեն սուրբ ընդդէմ եղբօր զծանր անիրաւութիւնն։ Եթէ եթանիւք բացայայտ ցեն զսոյնպիսի դատաստանս, ծանրագոյն, և անիրաւաբար վճռահարեալ եղբայր նզովեանց, նաև պարսաւանդին առնել զհատոյցս հատուցման։ Օ՚ն անիրաւաբար կորուսին զհամբաւ, և զանուն եղբօր։ Ա՚նչէ ցաստ խօսեցայք ի հատարակն զչարախօսութիւնէ, և զանիրաւ դատաստանէ, զնոսա, և զդոյնս ինչ՝ ի մանանեխ և ա աստացուք զնոցանէ։

Յաղագս Թևս, և յանդուգն դատաստանի, և կարծեաց, և եղիբայրութեանէ։

Ա՚տատանի է՚ հաստատ դրացումն ոգւոյ։ կամ անեղկբայրի հանգանումն նորին։ Ա՚յսինքն, է՚ նեղչտիւն է, և դատումն մտաց, որով միաբն հաստատապէս, և անեղկբայրապէս տայ դհանգանումն շուրջ զիւրք նրա։ Դատաստանն բաժանի, և անջատի ի խոհեմ, և ի յանխոհեմ։ Խոհեմ դատաստանն է՚ այն, որ յեղեալ է՚ ի վերայ բանականացդ, և նշանագ։ այլ առանց բանականացդ, և նշանագ տայ դհանգանումն յանդգնաբար։ և անխոհեմաբար։ Ա՚ստանօր ոչ խօսինք ընդդէմ խոհեմ դատաստանի։ Օ՚ն ի յայտ է՚, Թէ բանական, և խոհեմ դատաստան, կամ դատողութիւն չէ մեղք։ Ա՚նդր նեղչտիւն, որ է՚ բանական, և խոհեմ, չէ մեղք։ Ա՚յլ խօսինք զանխոհեմ, և զանդուգն դատաստանէ։ Ա՚նդր առ դոյզ անբան, է՚ մեղք։ Ա՚ստ ծիլն է՚ հանգեալ, և սկսեալ հա-

հանումն մատաց, որով ոք ախտաժին, և յօժարին ի մին մնան, դադառելով ցուցանելոցդատ, և հաւանականապէս, թէ գաղղիոն հինն խնս կարծելոյ է։ Ապինքն, է՝ անկատար հաւանումն, որով ոք անկատարելապէս հաւանի առաքելադրեցեալ նմին, այսինքն, առայ դհաւանումնն հանդերձ կասկած անօք, և երկմտիւ. կամ եթէ ի մինչեան ներգործումնէ հաւանումնէ ոչ կասկածեսցի, եթէ վերանկատուիցէ զայդ չարժի, կարէ կասկածել, և երկնչել։ Ասոն կայ և այսպէս սահմանել, կասկած անկումն հաւանումն, որով ոք հաւանի առաքելադրեցեալ նմին հանդերձ երկմտիւ։ Կարծեն և կարէ դոլ խոհեմ, և անխոհեմ։ Խոհեմն է՝, որ յեղեալ է՝ ի վերայ պատճառաց, և նշանաց, որք բաւականք են առ անկատար, և կարծեցեալ հաւանումն։ Ընդ խոհեմին կայ դոլ անխոհեմ, և անխոհեմն է՝, որ չեղեալ է՝ ի վերայ պատճառաց, և նշանաց, որք բաւականք են առ անկատար, և կարծեցեալ հաւանումն։ Ընդ խոհեմն և խօսնիք զանխոհեմ, և զանդուդն կարծեաց, Օ՝ի սոյնպիսի կարծեցն է՝ մեղք։ Երկբայութիւնն է՝ երկպառակութիւն, և տարակուսութիւն հինն որով ոք ոչ ախորժի ի մին, կամ ի միւս մասն. այլ մեռ կախառն երկաքանչիւրն։ Ասոն չէ հաւանումն. այլ կախմնացումն ոչ առ երկաքանչիւր մասն։

Երկբայութիւնն և կարէ դոլ խոհեմ, և անխոհեմ։ Խոհեմն է՝, որ յեղեալ է՝ ի վերայ պատճառաց, և նշանաց, որք բաւականք են առ երկբայականն, և երկպառակականն ներգործութիւն։ Ընխոհեմն, և յանդուդն է՝, որ չունի զոյնպիսի պատճառս, այլ է՝ երկբայականն ներգործութիւն, որ յանդգնաբար լինի։ Խօսիմք առաջնոր և զանխոհեմ երկբայութիւն, և ոչ զխոհեմն։ Պանդի անխոհեմն է՝ մեղք, և ոչ խոհեմն։ Ընդ առաջնոյնն խնդրին հզօրագոյն պատճառք, և մեծագոյն նշանք, քանզի առ կարծիս։ Պանդի ունի առաջեալ է՝, դառնոյնն է՝ հաւատալ, և աներկբայ հաւանումն. նակ կարծեցն է՝ անկատար, և կասկածական հաւանումն։ Ընդ առ հաւատս, և աներկբայ հաւանումն ինդրին հզօրագոյն պատճառք, և հզօրագոյն նշանք, քանզի առ անկատար, և կասկածական հաւանումն։ Ցանապէս հզօրագոյն պատճառք, և մեծագոյն նշանք խնդրին առ կարծիս. քանզի առ երկբայութիւն։ Օ՝ի ունի առաջեալ է՝, կարծեցն գոնէ է՝ անկատար հաւանումն. նակ երկբայութիւն չէ հաւանումն, այլ կասկնացումն։ Ընդ հզօրագոյն պատճառք, և մեծագոյն նշանք խնդրին առ անկատար հաւանումն, քանզի առ կասկնացումն։

Յանդուդն, և անխոհեմ դա-

է՝ ծանր, և պատճառք, և նշանք ձեռ որով հատարին գնան չար, են աւելն-ևն անբաւականք. կամ երևելապէս, և ծանրագոյն անբաւականք, յայնժամ թէպէտ, և յանդուգն դատաստան յայտնապէս է՝ մեղք սահացու, և որք առնեն գնան, ծանրապէս մեղանչեն։ Վասնզի յայտնապէս առնեն մտօք ձեռնու անկրնէութեամբ եղբօր։ Վասնզի զի ի սոյնպիսի դատաստանէ հեռուին մեծամեծ, և ծանր երգ չարք։ Որպէս յայտ՝ փորձառութեամբ։ Զայդ յորժամ չար նոյն ղող որ անկարհեմաբար դնէ ի վէր եղբօր, չէ ծանր, այլ թեթև. յայնժամ թէպէտ դատաստան չէ մեղք հատացու. այլ նեղելի։ Վասնզի յայնժամ ոչ խոհական, և նսեմանայ ծանրագոյն, և երևելապարտ անուն, և հատարաւ եղբօր, այլ թեթևագոյն մեծանայ։ Վասնզի յորժամ անբաւականանութեամբ, զոր ունին պատճառք, և նշանք, ձեռ որով ոք դատէ, և հատարին գեղբայր նուր չար, չէ ծանր, և երևելի. այլ խոհն և դոյզն, յայնժամ եւս անկարհեմ դատաստանն է՝ նեղելի մեղք։ Վասնզի ոչ լինի յայնժամ ծանր, և երևելի անկրնէութեամբ եղբօր, այլ թեթև։ Վասնզի որպէս յորժամ ոք դատէ զեղբայր նուր չար, ոչ միանգամայն զերն զայն, որով դատէ զեղբայր նուր, զոր ծանրագոյն չար. իսկ զպատճառս, և զնշանս, ձեռ որով հատարին գնան չար,

տասան, որով ոք զերանգամբ թեթևագոյն, և յանդգնաբար նուր զեղբայր նուր, այնպէս թէ անկրնէութեամբ ծանրագոյն խիստ նուր վատահամբաւ գնան, և դնէ ի վէրայ նր զծանր չարութեան. այսինքն, չունելով զբաւական պատճառս, և նշանս, դնէ ի վէր եղբօր նուրոյ զծանր չարութեան, ենթադրելով գնան ծանրագոյն չար, կամ զգործս նր ծանրագոյն անկրնէութեամբ, և չարագոյն մեծանելով, է՝ մեղք սահացու, և որք սոյնպիսիքն դատանն զեղբայրս նուրեանց, սահաւորին մեղանչեն։ Վասնզի մտօք նուրեանց առնեն եղբարց զծանր անկրնէութեան։ Վասնզի ամ ոք ունի զկրնէութեան, զի մի առանց բաւականի պատճառի, և նշանի վարկանիցի, և հատարին չար։ Վասն որ առանց պատճառի, և նշանի վարկանէ, և հատարին գնան չար, առնէ նմա զանկրնէութեան։ Վ որ որոյ ենթէ ծանրագոյն հատարիցին, և վարկանիցի գնան չար, առնէ նմա զծանր անկրնէութեան. և սահաւորին մեղանչէ։ Ծանրութեանն չար և թեթև դատաստանին յաւուրս դատ՝ ի յերկուց, այսինքն՝ ի ծանրութեանէ չարութեան, զոր ոք անկրնէութեամբ դնէ ի վէր եղբօր, անկրնէութեամբ հատարելով գնան չար, և ի յանդգնաբարութեան պատճառացն, և նշանացն, զոր որոյ հատարին գնան չար։ Վասն յորժամ չարութեան, զոր ոք անկրնէութեամբ դնէ ի վէրայ եղբօր,

կատարելապէս կամ՝ որք , և յանդուգնք , արժանանան անմեղադրելութեանէ : Սակայն անխոհեմ կարծիք , և անխոհեմ երկբայութիք՝ եսեռէ եւրեանց են մեղք ներելիք , քանզի մինչ հնարաւոր է նախագուշանալ զհաւատս եղբօր , են նմա անհնարութիք , որ լինի մոռաք ընդդէմ եղբօր : Այլք որք՝ ի չարակարծութիք յանհնարս , և յապատանեն՝ ի ծանր չար կարծիս , մահացու՝ ի ծանր անհնարութենէն : Ընդ ծանր անհնարութենէն է՝ մեղք մահացու : Զհանապէս խօսելի՝ ի զրպարտութիք , որ ծնեցեալ է՝ ի յատելութիք , և՝ ի չարակարծութիք առանց պատճառի : Զանզի յատաջ դայ ի բերանէ , և անարգանաք եղբօր : Ասան հասարակ ծանր անհնարութիւն : Այլք բազում այլք վարդապետք բացարձակապէս խօսին ասելով , Թէ կարծիք , որով որ առանց պատճառի ծանրապէս կարծէ զեղբայր եւր չար : և երկբայութիք , որով որ առանց պատճառի ծանրապէս անհնարաբար երկբայի և երկուանայ զբարութիք եղբօր , են մեղք մահացու : Զանզի ոչ ունի զհնարաւորս որ ոչ միայն ունի զհնարաւորն մի զնահանէ ենթադասեմք անհնարաբար : այլև ունի զհնարաւորս , զի մի զնահանէ անհնարաբար կարծեցեալ , և երկբայի

չար , զի անբաւականս : Ոչ մեղանչէ մահացու՝ն : Զանզի առ այս ինդրի վերանկատումս

Ընդհակեակ կարծիք , և անխոհեմ երկբայութիք , որով որ յանդգնաբար կարծէ զոք չար . կամ երկբայի , ա՛ր ըստ եօթ նգէ բարի , ոմանց երևին զոք մեղք միայն ներելիք՝ ենսեռէ եւրեանց : Զանզի ասեն , Թէ հաստատ կարծել , յորժամ որ կարծէ զոք չար . կամ երկբայի , ա՛ր ըստ եօթ նգէ բարի , յայնժամ բարի հաստատութիւն նր եւրեք կերպիւ ճշմարիտ՝ ի միտս կարծողի , և երկբայողի : Զանզի որ կարծէ , ոչ տայ զհաստատ , և զաներկբայ հաւանութիւն , այլ զկասկածականն հաճանութիւն . և որ երկբայի , ոչ տայ զհաճանութիւն , այլ միայ կախ : Այրենի հասկաւ այնր , զոր որ կարծէ չար . կամ զոր մէ որ երկբայի , ա՛ր ըստ եօթ նգէ բարի , ամենևին ոչ նսեմանայ . և խանարի . այլ նմանապէս : Այրենի ոչ լինի նմա ծանր անհնարութիւն : Այրենի անխոհեմ կարծիք , և անխոհեմ երկբայութիք՝ ենսեռէ եւրեանց չեն մեղք մահացու . այլ միայն ներելիք : Ի սարդասիրաբար այսքիկ ասեն , Թէ յորժամ մանանդ սոյնպիսի նեղարծութիք հատարելիք են մեղք ներելիք . յորժամ յառաջանան՝ ի մարութիք մտաց , և խոհականին որով նշանք ըմբռնին երբեմն բանականք : Զանզի սոյնպիսի նեղարծութիք . ոչ չեն լինա-

թախիտն, և երկուանայցելն։ Ուրեմն որք ծանրապէս անկրճին ընդ-դէմ սոյնպիսի նուաճանց, առնեն ծանր անիրաւութիւն ընդ-դէմ եղբօր, և հետևապէս մահացօրէն մեղանչեն։ Ասան պարտիսն փախչել, և խորշիլ ի յանկիրառ երկբայութեց, զիմն անկանիցիմբ ի յանկիրառ դատաստանաց։ Պարտիսն փախչել ի յանկիրառ, և ի մեծ դատաստանաց, զիմն անկանիցիմբ ի յանկիրառ բանս, և խօսս։ Քան զի ի յանկիրառ, և ի յանդ-ուգն երկբայութեց կարեն ծնանիլ անկիրառ, և յանդ-ուգն կարծիք։ Ի յանկիրառ, և ի յանդ-ուգն կարծեաց կարեն ծնանիլ անկիրառ, և յանդ-ուգն դատաստանաց։ Ի յանկիրառ, և ի յանդ-ուգն դատաստանաց կարեն ծնանիլ անկիրառ, և չար բանք։

Յաղագս վաստահամբաւ աբանութեց, և զրպարտութեց։

Աստուած է, և անփոփոխ, որ չինն զեղբօրէ, կրկնակի չինն։ Աստուած է, կամ դէմյանդ-իմանաբար կամ զինն նը։ Ի մէկ չինեցին դէմ յանդ-իմանաբար, ասի զրպարտութիւն, եւ երդմնաբանութիւն։ Ասի եմէկ չինեցին զինն նը, ասի անուն անարգութիւն, և վաստահամբաւ բանութիւն։ Ասան չպահպանութեն անջատն, և բաժանի ի վաստահամբաւ աբանութեն, և ի յանարդարանութեն։

Ա ատահամբաւ աբանութենն է՝ չպահպանութեն, և անիրաւ բանութեն, որպ ան երեմբ, եղծեմբ, խաբեպէտ ցանեմբ նախատացուցանեմբ, և բառնամբ անիրաւ աբար զհամբաւ, և զանուն եղբօր։ Ա ատահամբաւ աբանութեն բաղմից հանգոյն դողոմբ, չինն դարձաբար, և չինն ընդ-դէմ բացակայի. և կամ բառնայ, կամ նսեմացուցանէ զանուն, և զհամբաւ։ Ընդ անուանն, և համբաւն է կարծիք, կամ հաւանարուածն, զոր ունի ոք զդերակայութեն, և զվարմունս այլոց, այսինքն, զբարձրութեն այլոց։ Ասան սու չպահպանութեն և անիրաւ աբանութեն խորհի զսոյն պիսի կարծիք, կամ հաւանարուածն նսեմացուցանէ, կամ բառնայ, առնէ զվաստահամբաւ աբանութեն։ Ա ատահամբաւ աբանութեն նսեմէ խորհի է՝ մեղք մահացու։ Քանզի նսեմէ խորհի է՝ ծանրագոյն մեղք, քան զբողոքութեն։ Քանզի դողոմբ թառնայ զինչ, և զապրանս. նակ վաստահամբաւ աբանութեն բառնայ զանուն, և զհամբաւ։ Ընդ անուանն, և համբաւն է՝ մեծագոյն բարի, քան զինչ, և զապրանս։ Քանզի առաւել սիրելի զանուն, և զհամբաւ, քան զինչ,

զինչս , և զապրանս ։ Ասսոն վաստահամբաւ-ապանութեն մեծ ծագոյն մեղք է՝ քան զգողութեն. արդ գողութենն ի սեռէ երկաթի է՝ մահացու մեղք ։ Այլեմն և առաւել ի սեռէ երկաթի վաստահամբաւ-ապանութենն է՝ մահացու մեղք ։ Ասսոն որ անիրաւաբար ծանրապես զնասէ անձն , և համբաւոյ եղծօր , ծանրագոյ և մահացօրէն մեղանչէ , և պարտ է անդ առնել զհատուցումն ։ Պանդի առնէ զծանր անիրաւութեն ընդդէմ եղբօր ։ Սակայն վաստահամբաւ-ապանութեն կարէ լինիլ ներելի, եթէ եղեալ իցէ ի տակաւ հնութեամբ . կամ եթէ եղեալ իցէ առանց մտածմանն , և առանց վճռականի ։ Պանդի ի բազմայականս սակաւն ոչինչ հատնի , և վերանկատումն խնդրի առ մեղքն մահացու ։ Պատճել զի վաստահամբաւ-ապանութենն , յորժամ լինի ի ծանրագնահատ նիւթոջ , և յորժամ դրծի առանց մտածմանն , ոչ վարկանի ծանր անիրաւութեն , այլ թեթև ։ Ասսոն յայնժամ լինի ներելի մեղք ։

Վաստահամբաւ-ապանութենն բաժանի ի տեսականն , և ի ներգործականն ։ Տեսականն, որ և ուղիղ ասի , է՝ այն , զոր առնէ ոք, դիտելով վնասել համբաւոյ ։ Այսինքն , նա առնէ զտեսական վաստահամբաւ-ապանութեն , որ դիտէ նախատացուցանել զբարւոյ համբաւ , և առնուն եղբօր ։ Ներգործականն միայն , որ և ասի անուղիղ , այն է՝ որ չլինի ի դիտաւորութեն վնասելոյ այլոյ , այլ լինի ի թեթևութեն , և ի լեզուանութեն ի մարդ ։ Գործ ձեռք կրկնակի լինին վաստահամբաւ-ապանութիւն , կամ վերաբարբառելով զառաւն , կամ զդէպքնին առասանելով, և բանալով ։ Երբեմն լինիցի վերաբարբառումն առանց բարեբանական վաստահամբաւ-ապանութեն . կամ վաստահամբաւ-ապանական բարեբանութիւնք ։ Յաճ եթէ լինիցի արտասանութեն , և բացայայտութեն գործոյ , ասի վաստահամբաւ-ապանական բացայայտութեն գործոյ ։

Բացարձակապես խօսելով, որ առնէ զտեսական վաստահամբաւ-ապանութեն , վերաբարբառելով զառաւն , և զծանր բարեբանս առեղծելով , և հնարելով , և այսպէս առաւ բանիւք ծանրապէս վնասելով եղբօր , յայտնապէս մահացուցանէ զանձն , և պարտ անդ ի ներելոյ մահացու մեղացն առնել զհատուցումն ։ Պանդի առնէ զմեծագոյն ապիրատ վաստահամբաւ-ապանութենն ։ Բայց որ առնէ զթեթև վաստահամբաւ-ապանութիւն , այնպէս թէ երևելապէս ոչ վնասէ անուանն և համբաւոյ եղբօր , ներելաբար մեղանչէ ։ Պանդի ոչ առնէ զծանր անիրաւութեն ։

Որ առանց պատճառի բանայ , և յայտնէ զծածուկ , և զգաղտնի յանցանս , և զպատուական եղբօր , մի վաստահամբա-

բանեալոյ ինձ, և ինձ նահատակու-
ցանելոյ զբարւոյն անուն նը, և վա-
ռնադոյ զհամբաւս նը, այնպէս
թէ երևելապէս ճշմարիտ բարւո
անուն, և համբաւոյ նոցա,
մահացօրէն մեղանչէ, և սպառ-
նանդի առնել զհատուցումն։
Մահացօրէն մեղանչէ։ Պանզի
ծանրապէս ճշմարիտ։ Պարսաւանդի
դի առնել զհատուցումն. քան-
զի առնէ զանիրաւութիւն։ Պան
զի ամ ոչ ունի զիրաւունս. զինի
անիրաւաբար բացայայտողին
ծածուկ, և գաղտնի յանցանք,
և սակաւութիւնը նը, ոչ չեն
բացայայտեցեալք, այլ ծածկե-
ցեալք են ի լուսոյն։ Ա. որ
առանց պատճառի զծածուկ,
և զգաղտնին յանցանս, և սակա-
ւութիւս եղբօր, ոչ կարէն
զինով, բացայայտէ, և բանայ,
ոչ վաստահանքեալոյ զնա, ա-
նիրաւաբար յայտնէ, և արտա-
նամէ զնա։ Ասսոն առնէ զանի-
րաւութիւն։ Վ. ոչ պատա-
հանդի առնել զհատուցումն, որ
կարէ լինիլ։

Ոչափս զի հարկեալք ենթա-
դրաւել խոհեմաբար, ամ ոչ եօթ
վաստահանքութիւն իցէ մա-
հացու, թէ ներելի, ոչ այնքան
պատճառք հայիլ ի յիս, որք
առաքաւ վերաբարձին ի վերայ
եղբօր, կամ անիրաւաբար բա-
ցայայտին, և արտաստանին. որ
քան պատճառք հայիլ ի վաստա-
հանքութիւս, ոչք հեռանին։
Պանզի ոչ միայն յայնժամ վա-
ստահանքութիւնն է՝ մահացու

մեղք, յորժամ ծանր յանցանք,
և պակասութիւք առաքաւ վե-
րաբարձին ի վերայ եղբօր. կամ
ծանր յանցանք, և պակասու-
թիւք նը անիրաւաբար բացայայ-
տին, և բանին, և հեռանի ծանր
վաստահանքութիւնն. այլ
յայնժամ վաստահանքութիւն
է՝ մահացու մեղք, յորժամ պա-
կասութիւք, որք առաքաւ վերա-
բարձին ի վերայ եղբօր, կամ ան-
իրաւաբար բանին, և յայտնին,
չեն ծանրութիւք. սակայն վաստա-
հանքութիւնն, որ հեռանի, է՝
ծանր, և երևելի։ Պանզի
ծանր, և երևելի վաստահանքա-
նութիւն, որ անիրաւաբար լինի,
է՝ ծանր, և երևելի ճշմար, և է՝
ծանր, և երևելի անիրաւութիւն։
Ա. ծանր, և երևելի ճշմար,
և ծանր, և երևելի անիրաւու-
թիւն, որ լինի ընդդէմ եղբօր,
է՝ մահացու մեղք, որպէս յայտնէ։
Ասսոն շուրջ զվաստահանքու-
թիւք առակն է՝, և տուելն այս կա-
նոն։ Յորժամ վաստահանքա-
նութիւն, որ չարաչարէս, կամ ա-
նիրաւաբար հեռանի, է՝ ծանր,
և երևելի. յայնժամ մեղք վա-
ստահանքութիւք է՝ մահացու։
Կամ յորժամ չէ ծանր, և երե-
ւելի. յայնժամ է՝ միայն նե-
ղութիւն։

Յորժամ զշմարիտս յանցանս,
և զպակասութիւնս այլոց ասա-
նելով, և բացայայտելով վասն
արդարի պատճառաց, և վասն
պատճառաց, որք առաքելա-
գոյնք են քան զհանգիստ այնր,

զիսպրդ ։ կամ զեկեղեցական ինչ խանդարէ , և այլն անապատուհանէ , կամ զիարհոպրդ առնէ ։ կամ մեռանելոցդ՝ ի կրօն ինչ , կամ ընդունելոցդ՝ զպաշտօն բժշկի ։ կամ ծառայի կամ աղախնոյ , կամ վարդապետի , կամ ընդունելոցդ՝ զայլ ինչ այնպիսւոյ , յայնժամ՝ օրէնս յայտնել զծածուկ անընդունայ կութիւն , և զծածուկ յանցանս նր , զիսն լինելոյն այլոց մեծադոյն ճշմարտութ ։ Սակայն յորժամ զոյնպիսին կարելիք արդելուլ ի յաստացեալ հոգւոյ այլոյ ձանապարհս , յայնժամ չէ պարտ յայտնել զծածուկ պակասուհիս նր ։ Քանզի յայնժամ դատելոն այդ ոչ կարէ ոք յայտնել զծածուկ յանցանս , և զպակասուհիս այլոյ ։ Եւս կարելիք բնաւ զծածուկ պակասուհիս ոչ ոքումէ , զի այդպէս լոյծ զհամաստոտ ճշմարտութիւնս , ոչ կարէ ոք հնարել զծածուկ պակասուհիւնք զհամաստոտութ ։ Քանզի աստ և այդ արդարոյ պատճառ յայտնելոյ զծածուկ պակասուհիս այլոյ ։ Յորժամ այլք անիրաւաբար Քանան բառնալ զհարբաս , և զբարս անուն մեր , կարելիք յայնժամ լինել Քաստատովք վանս մեր , Թէպէտ աստուստ հեռանիցի յայտնութիւն չարութեան նոցին , և հետեւապէս յայտնի գին ծածուկ անկրօնութիւնք նոցին ։ Քանզի ուրեմն զարդարոյ պատճառ ։ Սակայն յայնժամ

ոյոյ պակասուհիքն յայտնին , և արտասանին ։ յայնժամ ոչ մեղանչեմք ։ Օ ի օրէնք՝ մեզ զայս առնել ։ Քանզի յայնժամ ոչ լինի չարադործութիւն , և անիրաւութիւն ։ Քանզի առանձին սպարտիք հոգւոյ զգործս առաքինութիւնք , և զպարտս յարձառս քան զհամբառ եղբօր ։ Քանի յորժամ յայտնելիք են մեծագոյոյ պակասուհիք փոքրագոյոցն նոցին , զի խրատեսցեն զնոսա , յայնժամ կարելիք յայտնել նոցա զպակասուհիս փոքրագոյոց , առանց մեղանչելոյ ։ Ա՛ ոյոյ ոք զծածուկ յանցանս , և պակասուհիս ոյոյ , և ծառայիցդ յայտնեն , և արտասանեն ծնողացդ , և առեալց նոցին զիս արդար , և բանական պատճառ , ոչ մեղանչեն ։ Քանաւ յորժամ լինին արտասանք , և յայտնեսցեն զծածուկ պակասուհիս ոյոյ , և ծառայիցդ հետոյ , զի խրատեսցին , ոչ մեղանչէ , այնպէս խօսելի է ։ յորժամ բաց այսցեն զծածուկ յանցանք ուրուք , զի բարձցին ծանրագոյն հնարք , որք կարեն լինել այլոց ։ Քանի առանց մեղաց արտասանին , և բանին Թիւր վարդապետութիւք այնոցիկ , որք Թիւր վարդապետութիւք հերետիկոսք այլոց ։ Քանաւ առանց մեղաց բառնեն կեղծաւորութիւք այնոցիկ , որք կեղծաւորութիւք հերետիկոսք մոլորեցուցանեն զմարդիկ ։ Այն, յորժամ ոք ընդունելոյ է՝

ոչ կարեմք Քաղաքացիք լինել մեր, խօսելով զզրպարտանս, և զբարեբանս։ Քանզի չէ օրէնս առնել զայս մեր իսկ պատճառս։

Ոչք յայտնեն զյանցանս, որք պարզեալ են հրապարակեցեալք, և հրապարակաբար եղեալք են յայտնիք օրինօք, կամ յայտնի գործովք, այնոցիկ, որք ոչ դիտեն, ոչ մեղանչեն մահացուցն ընդդէմ արդարութեան։ Քանզի ոչ գործեն զանիրաւութիւնն։ Ա՛մանչ յորժամ ի ձեռն արդարադատութեան, կամ ի ձեռն յայտնի գործոց հրապարակին, և յայտնին յանցանք, յայնժամ նա՛ եւ արար զսոյնպիսի յանցանս, կորուսանէ զիրաւունս, զոր ունի առ Տէրբաւ, և հետևապէս կորուսանէ զիամբաւ նա։ Ասոի ոչ կարէ զայլոց գանգատառնել, և առաբաստանել։ Քանզի ինքն եղեալ է պատճառ վատահամբաւութեան ետոյ, և կորառեան անուան, և համբաւոյ ետոյ։ Ա՛ն որոյ որք զոյնպիսի հրապարակեցեալ յանցանս յայտնեն այնոցիկ, որք ոչ գիտեն, ոչ առնեն զանիրաւութիւն։ Ո՛ր հաստատեն պատճառքդ, որք պարտեսնակին յինքեանս զիրապարակեցեալ յանցանս, որք ի նոսա պատճաբանին։ Քանզի եթէ այս լինէր մեզ ընդդէմ արդարութեան, ոչ յայտնէին մեզ զբանութեան իրեանց զիրապարակեցեալ յանցանս այլոց։ Ա՛ն կայն ի սոյնպիսի պատահմունս կարէ մեղանչել ընդդէմ սիրոյ։ Ա՛ր որոյ եթէ առնիցեմք զայն, զոր ոչ կամիմք բանականապէս, զի այլք մեզ առնիցեն։ Ասոի որք առանց ապաշաւոյ, զիրապարակեցեալ յանցանս ուրուք ի միում տեղւոջ, ի յատելութէ յայտնեն յայլում տեղւոջ, յոր համբաւ նոր չէր ժամանելոց, կամ յեւս երկար ժամանակի հասանելոց էր, ծանրագոյն տրամեցուցանելով զնա, մահացուցն մեղանչեն։ Քանզի ծանրագոյն մեղանչեն ընդդէմ եղբայրասիրութեան։ Ա՛րդ և ա՛ս մեղանչեն ընդդէմ եղբայրասիրութեան, որք զիրապարակեալ յանցանս, և պահակաւորեալ կասեցեալ այլոց, ի յատելութէ հանապազ, և ցանդ ունին ի բերանս իւրեանց։ Քանզի զոր միանգամ բանականաւն ոչ կարիմք, զի առնիցեն մեզ մարդիկք և մեք պատրիմք նոր ոչ առնել։ Ասոի նք, որք միայն դ-առաքինական յանցանս զիրապարակական յանցանս, և պահակաւորեալ այլոց, և ոչ առնեն զայս ի յատելութէ, կամ ըզ-տրամեցուցանելոյ զայնոսիկ, որք արարին զյանցանս, և զպահակաւորեալ զայնոսիկ, մի՛ այն մեղանչեն մեղօք դ-առաքինական։ Ասոի որք խօսին զիրապարակական յանցանսդ, և պահակաւորեալ այլոց բանականաւն, և խոհեմաբար, ի տեղւոջ, և ի ժամանակի իւրում, քան զի ոչ ի ժամանակի իւրում, քան

ձեզ օգնելոյ այլոց, ձեզ զղուշանալոյ, և խորշելոյ ի չարէն մեղաց, և ձեզ այլոց սոյնպիսեաց բանական պատճառաց, ոչ մեզ զանչեն հնար կերպիւ, ոչ ընդդեմ արդարութեան, և ոչ ընդդեմ եղբայրասիրութեան։ Ո՛վ ի որք սոյնպիսեաբար խօսեն զհրաշագործական յանցանացն, և պահասութեաց այլոց, ոչ առնեն գչարագործութեն, կամ զանիրաւութեն ինչ, կամ զդատաստանաբանութեն, այլ զբանական խօսակցութեն։ Այլ յոյժ նուիրեմք զդուշանալ ի խօսելոյ զանցանացն, և զպակասութեց այլոց, զինն պատուեալք ի չինչնահրութեն անկանիցիմք, և սպրդեցիմք ի պակասութեն ինչ, կամ դատողաբար եչխնեցեմք ի վերայ այլոց, կամ ունայնաբար պանծայեմք, և սպրծիցիմք, մանաւանդ յոյժ առեսանելիք, եթէ մեք ունիմք զանձնագոյն պահասութեն, կամ զնոյնս, կամ զինահատս։ Այլ զանզի յայնժամ նախ պարտիմք հանել զբերանս ի յականէ մերմէ, և ապա զչիւղն ի յականէ եղբարց մերոց, և նախ բուժել զցաւս, և զհիւանդութեն մեր, և ապա բժշկել զհիւանդութեն եղբարց մերոց։

Այլ զվաստահաբանեցեալն հրապարակականապէս ի մէջ յանցանն, և պակասութեն, վաստահաբանին ի յայլմէ յանցանն, և պակասութեն, որ է յոյժ մերձաւոր, և զուգահաւ ընդառաջեալ հրապարակեցելոյ, միայն ներելաբար մեղանչեն։ Այլ զանզի յայնժամ վաստահաբանութեն վաստահաբանեցելոյ ոչ մեծանայ, և առաքն երևելապէս։ Իսկ եթէ վաստահաբանեցեն զնա ի յայլմէ բաժանեցելոյմ, որ չունի զզուշութեն, և զմերձաւորութեն ընդառաջելոյմ հրապարակեցելոյմ, մահացու չեն մեղանչեն, եթէ լինի նոցին ծանր, և երևելի վաստահաբանութեն։ Այլ զանզի որ միայն կորոյս զհաւատաբանութեն ի յայլ առաքինութեն։ Ոչ ասի որք ծանրապէս վնասանեն երանութեն նը, զորս ունի վերահայեցմամբ առ այլ առաքինութեն, մահացու չեն մեղանչեն։

Այլ առնեն զինուածական վաստահաբանաբանութեն, որ ծնանի ի լեզուանութէ, և ի լեզուապատութէ, և ի բազմախօսութէ, եթէ ծանրապէս վնասեն բարւոյ անուան, և համբաւոյ եղբօր, և զայս վերանալ կատիցեն. սակայն յայլմէսալ, և պարտեալք ի լեզուապատութէ ծանրապէս վնասեցեն եղբարց իւրեանց, մահացու չեն մեղանչեն։ Այլ զանզի թէպէտ տեսականապէս, և ուղղակի ոչ դիտեցեն զվնասս եղբօր, սակայն անուղղակի, և ենթադրաբար կամին վնասել նմա, և վնասակարութեի, զոր առնեն, համագիտանայ տեսական վնասակարութեն։ Սակայն եթէ ոչ հետևողին ծանր, և երևելի նմա, մահացու չեն մեղանչեն, և խանգարումն համ-

քա-

քանւոյ , յայնժամ միայն դուռ- ծեսցի նեղելն մեզք : Քանզի վնասն , որ չէ ծանր , եւ երեւելի, այլ թեթեւ , է՝ մեզք նեղելի :

Ոչ միայն վաստահամբաւութիւն է՝ մեզք , որով վաստահամբաւեմք զկենդանիս , այլ եւ այն է՝ մեզք , որով վաստահամբաւեմք զմեռեալս : Քանզի ոչ միայն կենդանիք , այլ եւ մեռեալք ունին զիրաւունս , զի մի անիրաւաբար բառնայցեմք , կամ նսեմացուցանիցեմք զբարւոյն հատուցանելն եւ զանուն նոր : Բայց ծանրագոյն է՝ վաստահամբաւութիւն , որով վաստահամբաւեմք զկենդանիս , քան զայն , որով վաստահամբաւեմք զմեռեալս : Քանզի առաւել գոյգոյ կարեն ծնանիլ ի վաստահամբաւութիւնէ, որով վաստահամբաւեմք զկենդանիս , քանզի յանմահ , որով վաստահամբաւեմք զմեռեալս : Որպէս յայտ է՝ նկատողաց : Սակայն նք եւս մահացօրէն մեղանչեն , եւ պարտ անդէն առնել զհատուցումն, որք ծանրագոյն, եւ անիրաւաբար վաստահամբաւեն զմեռեալս : Քանզի առնեն նոր զձանր անիրաւութիւն, եւ զձանր վնաս : Որսոյն մեղանչեն պատուիրաք , որք զբարւոյն , եւ զառաւել յանցանս բարդեն ի մէր մեռելոյ : Սերեանչեն եւս , եթէ պատուիրեն զյանցանս , եւ ոչ պատուիրեն զապաշխարութիւն , զոր արարին . բանայցեն զյանցանսն բայց ոչ զատելոյն, եթէ ապաշխարեսցին:

Որք յայտնեն զյանցանս ուրուք անձանօթի , եւ անորոշի , այնպէս թէ ոչ կարէ որք դալ ի ծանօթութիւն նր , եւ թէ յայտնեսցի ոչ ծնանիմ դայթագղութիւն ինչ , եւ թէ զայս ոչ առնեն առանց պատճառի , այլ վասն բանականն պատճառաց , ոչ մեղանչեն : Քանզի յայնժամ ոչ լինի վնաս , կամ անիրաւութիւն բացորոշելոյ : Բայց եթէ այնպէս յայտնիցեն , թէ լսողք կարծեցեն զայլ ի ծանօթութենէն այսր անձին, Կամ յայտնեսցի ծնանիմ վատահամբաւութիւն այլոց անձանց , եւ ուրուք հատուցանել , յայնժամ մեղանչեն : Քանզի յայնժամ լինի ուրուք վնաս : Որսոյ մահացօրէն մեղանչեն , որք լռեալ զանուն այսր , որ յուրուք կրօնաւորական հատուցանելոյ զիմ դադարման մեղս . ո՛ղջոյն , չնութիւն կամ պոռնկութեան , յայտնեն զհատուցումն զայն : Քանզի յայտնելով զնա , առնեն այնմիկ հատուցանել զձանր անիրաւութիւն : Ծանրագոյն մեղանչեն , որք վաստահամբաւեն զհատուցումն ինչ , եւ զկայ- ցուցիչ ուրուք հոգեւոր , եւ կրօնաւորական հատուցումն : Քանզի առնեն զձանրագոյն վնաս :

Ոչ զայս , որք լինին գործակիցք վաստահամբաւաբանութեան , գործ- ծունաբար , եւ աղտուաւականաւք , այսինքն, գործատրաբար ընդ- առաջս յանձնելով , զարթուցանելով ,

շար-

պարսաւանդին առնել զհատուցումն։ Քանզի ոչ առնեն զանիրաւադոյնսն։ Այլ միայն սոյնպիսեաքն մեղանչեն ընդդէմ արուեստիս։ Այսպէս ևս զայլսն ամենայն մեղս զոր գործեն ընդդէմ ոք իւրեանց, կամ խոհեմութեան նախանձս կատարեն։ Եթէ զոչ ինչ շահին նոքա առ իւրեանց, կամ եթէ առատասիրութեան ծանրանին ինքեանց ծանր ինչս, կամ խոհեմութեան ենթադասեն, եթէ ձահ, և ըմբռն չէ ինքեանց խրատել, և յանդիմանել զոմն ոք ի նոցանէ, որ մեղանչէ ընդդէմ արուեստի։ Եւ ոչ ոք ի նոցանէ ասէ, թէ ես ոչ գիտեմ զայս, զի ոչ ուսայ։ Եւ ոչ ոք ասէ, թէ ես ոչ գիտեմ զայս, զի ոչ ուսուցի։ Եւ ոչ ոք ասէ, թէ ես ոչ գիտեմ զայս, զի ոչ ուսայ ի վարդապետէ։ Եւ ոչ ոք ասէ, թէ ես ոչ գիտեմ զայս, զի ոչ ուսուցի ի վարդապետէ

պիսի անձինս, ոչ մեղանչեն։ Քանզի սէրն ոչ պարտաւանդէ զմեզ առ այն, որ չկարէ լինել։ Նայեցո սակայն որք գործանեն զինքեանս ի սոյնպիսի պատահմունս, եթէ կարիցեն հեռանալ, և դադարել ի յընկերակցութենէ այնց, որք առնեն զբաւականս, զպատուհասն ի նոցանէ քաշանալ, և հեռանալ, կամ ցուցանել զանհաճոյութիւնն իւրեանց, այլայլելով, տրտմելով, և ախթելով, կամ ցուցանելով զերեսս իւրեանց տրտում, և սխալս, կամ ջնջել փոխել զիօսակցութենէ, կամ այլովք խոհեմ, և խնամուն հրաւիրեալ խափանել զբաւականս։ Քանզի պարտիմք խափանել զ ձեռաս, որք լինին ընդ-դէմ եղբարց, եղանակօք, որովք կարեմք խափանել։

Որք վատահաւատքն զինքեանս, հաւատարմաբար խօսելով, ոչ մեղանչեն մահացուին։ Քանզի ծանրագոյն ոչ մեղանչեն ընդ-դէմ արդարութենէ, և սիրոյ։ Այլ մեղանչեն ծանրագոյն ընդ-դէմ արդարութենէ։ Քանզի ոչ գործեն զծանր անիրաւութիւնն։ Այլ զի՞նչ ասէ որ է՝ առէր անմոռան, և հաւատոյ հետոյ։ Այլ մեղանչեն ծանրագոյն ընդ-դէմ սիրոյ։ Քանզի սէրն ծանրագոյն ոչ պարտաւանդէ պահել զարտաքինն քարիս։ Եթէ ոչ զատրուկս հարկանէ որք են ձիս պահելոյ զմեզ, կամ զերեսաս մեր։ Այլ հաւատարմաբար խօսելով, անուն մեր, և հաւատաւ չէ հայհոյեալ առ պահել զմեզ։ կամ զերեսաս մեր։ Ասաի հաւատարմաբար խօսելով, որ կորուսանէ զհաւատաւ, և զանուն իւր, մահացուցանէն։ և ծանրագոյն ոչ մեղանչէ ընդ-դէմ սիրոյ։ Սակայն կարէ պատահիլ, զի որ վատահաւատ զինքն, մահացուցանէն, և ծանրագոյն մեղանչեցէ։ Քանզի կարէ հանդիպիլ, զի՛ երկնատահաւատութենէ, որով որ զինքն վատահաւատ է, ծանրագոյնն ծանրագործութիւնք, և ծանր ձեռաք ընդ-դէմ կենաց այնր, որ զինքն վատահաւատ է, կամ ընդ-դէմ անմոռան, և հաւատոյ այլոց։ կամ ընդ-դէմ կենաց այլոց։ կամ ընդ-դէմ պաշտօնի այնր, որ զինքն վատահաւատ է։ Ասաի որք վատահաւատքն էլով զինքեանս պատճառեն զծանր գայթագողութիւնս, կամ զծանր ձեռաս ընդ-դէմ կենաց երկոցն, կամ ընդ-դէմ հաւատոյ այլոց, նմանապէս որք կորուսանեն զհաւատաւ, որ հարկաւորապէս է՝ վասն վատատրելոյ զպաշտօն իւրեանց, ծանրագոյն և մահացուցանէն մեղանչեն։ Քանզի զործեն զծանր անկարգութիւնս, և պատճէնիանագանցութիւնս։ Քանզի պատուիրեցեալ է՝ մեզ ծանրագոյն չլինել պատճառ ծանր գայթագողութեց, և ծանր ձեռաւոյ ընդ-դէմ անոյն, և հաւատոյ այլոց, և ընդ-դէմ պաշտօնի, և կենաց մերոց։

Որք առանց խոհեմ, և բանական պատճառի, անխոհեմա-

Յաղագս հատուցման հատ բանից։

Ընդհանուր, որ անկրաւեալ բաւ բարձաւ, պարտի հատուցանիլ։ Պանդխտի ամ անկրաւուածի, որ լինի ընդ-դէմ եղբօր, պարտի վճարիլ։ Ընդ-անկրաւ բարձուածս հատբաժոյ է՝ անկրաւուածի, որ լինի ընդ-դէմ եղբօր վրեժս պարտի վճարիլ։ Ասւոյ որք անկրաւաբար բարձին զհատբաւ, և զբաւին անուն եղբօր, պարտ-անդ-ին հատուցանել զնա։ Ա՚ որոյ որք պարտին զծանր անկրաւուածին ընդ-դէմ հատբաւոյ եղբօր, ինձերդ մա հացու մեղաց պարտ-անդ-ին առնել զհատուցումն։ Ասսի որք պարտին զծանր անկրաւուածի ընդ-դէմ հատբաւոյ եղբօր, եթէ ոչ կամիցին վճարել զատացեալ անկրաւուածի, չեն ընդունակք արձակման։ Պանդխտի են՝ ի մէջ մահացու մեղաց։ Այսպէս, որք նաեմատուցին, և խանտարեցուցին զբաւին հատբաւ, և զբաւին անուն եղբօր խլեանց պատուելով զՃշմարիտ յանցանս, և անկրաւաբար բաղատանիս զդատաստանիս, պարտ-անդ-ին զատնալ, զի խաւխանիցեն զվատա հատբաւականս կալուածս, զորս անկրաւաբար զարթուցին՝ ի յոնկոդ-ուիչ խլեանց, ասելով, զինքեանս զոչ չարտաքս խոսե

զեալ

բաւ, և անբանականապէս կո չուսանեն զհատբաւ, և զանուն խլեանց, զդատաստիս բանալով, և բացայայտելով։ զԹ նկերս լաբաւ ընդ-դէմ խոհեմութեան մեղանչեն, Թէպէտ յայտնանէ բացայայտանէ ոչ հետեւեցին ծանր դատաստիսն Թէ, և վնասք պանդխտի առնեն զանխոհեմ գործ։ Լակ որք խոհեմաբաւ, և բանականապէս, և հանդերձ բարեպաշտ պատճառանօք, ի տեղւոջ, և ի ժամանակի խրատ բացայայտեն, և արտասանեն այլոց զծածուկ պահպանութիւս խլեանց, զիս խոնարհութիւ, ի չնորհի այլոց, և զիս ընդ-ունե լոյ զբաւին խրատս, ոչ մեղանչեն, այլ առնեն զիր գործելի։ Պանդխտի ամ ինչ որ խոհեմաբաւ։ և բանականապէս լինի, ի՝ նր գործելի։ Որք զոյնպիսիս առնեն, ոչ կորուսանեն զանուն և զհատբաւ, այլ ստանան զնոսա։ Պանդխտի որք առնեն զիր գործելի, ոչ կորուսանեն զհատբաւ, այլ ստանան զհատբաւ։

Որք կորուսանեն զանուն։ և զհատբաւ խլեանց, զորս ի մի ինքեանց բարդելով, Թէպէտ յայտնանէ ոչ հետեւեցին ծանր գործադրութիւ, և վնասք, հա նապազ գոնէ նկելեալաբար մեղանչեն։ Պանդխտի ոչ միայն առնեն զանխոհեմ նր, այլ և խօսին զսուտ։ Ընդ-սուտն հա նապազ է՝ մեղք։ և Թէ չկոչէ մահացու, գէԹ նկուելի է՝։

ցեալ ընդ-դէմ եղբօր, և ապա ընեալ նման զանիրաւութիւն, և դոյ պատասխանեալս. եամ այլոյք օրինաւոր հնարիւք: Իսկ եթէ այսու ձանապարհաւ չկարենայ խափանել զատացեալ կարծիսն, պարտին սկսանիլ դովասանել, և դովաբանել զանձն այն, զոր վատահամբաւեցին, ՚ի յայլ երս, յայտել, և վերադարձուցանել զնա ՚ի յայլում երն, նմա ազեցուցա նել զյանցանս նորա, և զայլս սոյնպիսիս առնել: Վանդն պարտին Ջնդալ, զի առնիցեն զայն, որով կարիցեն պայծառացուցանել զհամբաւ եղբօր, զոր անիրաւաբար խամարեցոցին: Իսկ որք վերաբարդելով զառան, բարձին զհամբաւ եղբօր, պարտանդին յայտնալ եղծել, և ամաերել զառաքինեան իւրեանց, և եթէ հարկաւոր կայ առ այս երդուեալ, պարտին երդնուլ: Վանդն պարտին բառնալ զայն, որ եբարձ զհամբաւ, և զանուն եղբօր: Ընդ առան, զոր անիրաւաբար խոսեցան, եբարձ զհամբաւ, և զանուն եղբօր: Իսկ ապարտին բառնալ զառան, զի վէրանորոգիցի անուն, և հաստիաւ եղբօր:

Խոստովանահայրք, և քարոզիչք պարտին ծանուցանել ժողովրդեան զպարտաւորութիւնն, զոր ունիմք առ վերահասուցանելոյ զհամբաւ, որ անիրաւաբար բառնի: Վանդն որք առնեն զանիրաւս վնասուհամբաւ հաւատացանել զինչս, զոյս նմին հաւատուցանել զինչս, ոչ միայն պատուհասուրին ասորքանալ, և զղջալ, այլև պարտաւորին հաստուցանել զհամբաւ, զոր անիրաւաբար բառնին: Իսկ ապահասին երկուսեան պարտաւորութիւնս պարտին զեկուցանել ժողովրդեան խոստովանահայրք, և քարոզիչք: Եթէ պարտին ապահասին յորդորել զհարկաւորսն ՚ի փախուստ սոյնպիսի մեղուածեան: Վանդն մեղուածս այս է՝ յայտ հատապակ: Վանդն յայտ բառնումբ են, որք երդեան զհամբաւ եղբօր:

Որք բարի խղճմտանօք, և առանց տեսական ստուգութեան սկսան զառաքինի ինչ գործել, և այսու նիւթականապէս վնասին հատցուին եղբօր, յորժամ վերանհատնին, և վերադառնայնին զնուագութեան անիրաւութիւն իւրեանց, պարտանդին առնել զհատուցումն: Վանդն որպէս որք բարի խղճմտանօք սահմանն, և ունին առ ինքեանս զինչս այլոց, յորժամ ճանաչեն, եթէ չին իւրք, պարտանդին հատուցանել զնա տեսողի իւրոց. այսպէս և որք բարի խղճմտանօք առնն զառաքինի գործս, և այսու նմանացուցանեն զհամբաւ նր, յորժամ ճանաչեն զնուագութեան վնասուածոյն իւրեանց, պարտանդին վերադարձուցանել զհամբաւ: Վանդն հատցուին առաքելք՝ քան զինչս: Իսկ ունին եթէ պարտանդին հատուցանել զինչս, զոյս նմա-

Թախանապէս , և առանց չա-
րութեան բարձաք , եւ առաքել
պարտէանդեանք հաստուցանել զ
հատբաւ , զոր նիւթախանապէս ,
և առանց չարութեան նահատա-
կեցաք , և խաբէութեամբ , յորժամ
ձանաչեմք զինեւ Թախան անիրա-
ւութեան մեր ։ Սակայն պնդա-
գոյն , և նեղագոյն պարտէանդե-
ցին առնել զհաստուցումն , որք
արտաքոյ են գտեսական վաստա-
հատբաւութեան , քան զայ-
նոսիկ , որք միայն պատուհաս-
բար ; և առանց մտածմանն նահա-
տակեցեալ են զհատբաւ ուրուք
և պարտել են զինեւ Թախան վա-
տահատբաւութեան ։ Քան
զնա ադոյն պարտէանդեցին
առնել զհաստուցումն , որք ա-
րարեալ են գտեսական անիրա-
ւութեան , քան զայնոսիկ , որք
պարտեալ են զինեւ Թախան անի-
րաւութեան ։

Յորժամ զանցանես զայնոսիկ,
զորս որ պատմէ , և խօսի զու-
մեբէ առանց անիրաւութե-
ան , ոչնինդ-ինչք մոլորելով
նմանապէս զայնմէ ուսեբէ անսեղծ,
որում լինի անիրաւութեան , այ-
նու զի կորնչի հատբաւ նորա ։
յայնժամ պատմիչն , և խօսիչն ,
ի վերանկատեն զմոլորութենէն
ոչնինդ-ինչ , պարտէանդեալ ի
սիրոյ առնել զհաստուցումն ։
Քանզի սէրն պարտէանդէ զմեզ,
զի խաղաղութեամբ , և արդիւս-
դութեամբ զծանր վնասս եղբօր ,
յորժամ կարեմք առնել զայս ա-
ռանց վնասուց մերոց ։ Սակայն
ոչ պարտէանդեալ ի յորդորու-
թենէ առնել զհատուցումն ։ Ա-
զի ոչ արարողութեան պատուհասի ,
և խօսողի , այլ մոլորութեան
ինդ-ինչ , և յորդոյ լինի պա-
ճառ անիրաւ վնասուց ։

Յորժամ ոք արար զանիրաւ
վատահատբաւութի ի ձեռն մա-
տենի ։ յայնժամ պարտէանդեալ
է ամենայն հաստատակամբար
Քանզի հրապարակաբար եբարձ
զհատբաւ ։ Ապրելոյ հրապարա-
կաբար պարտի զնա վճարել ։

Յորժամ ոք անիրաւաբար
վատահատբաւեալով , ոչ միայն
բառնայ զհատբաւ , և զբարի
անուն եղբօր ։ այլև պատճառէ
և առնէ եղբօր զայլ վնասս ։
յայնժամ ոչ միայն պարտէանդի
հաստուցանել զհատբաւ , այլև
ընտանաւորն վճարել զայլ վնասս,
որոց լինի պատճառ ի ձեռն վա-
տահատբաւութեանն եղծ ։ Քանզի պարտիմք վճարել զայն
վնասատրութեան , զոր անիրաւա-
բար առնեմք եղբօր ։

Ա ատահատբաւութիւնք լինին ան-
մեղապարիք , եթէ ամենևին
իցեն անկարք առ ի հաստուցա-
նելոյ զհատբաւ , զոր բարձին ։
Քանզի առ այն , որ է ամե-
նևին անկարելի , ոչ ոք պարտա-
ւանդի ։ Ասատ որք բացայայ-
տեցին , և արտասանեցին զծա-
ծուկ յանցանս ուրուք , լինին
անմեղապարիք , եթէ ծածուկ
յանցանքն այնոքիկ հրատարակի-
ցին այլով ձանապարհաւ , քան-

զի

զին ոչ կարէ խափանել այն, որ հրաժարակեցեալ է՝ ։ Ժամանակ լինին անմեղադրելիք, և ազատին վաստահամբաւեցք ի պատրանաւոր-ութենէ հաստուցման, եթէ համբաւն այն, զոր բարձին վաստաբանմամբ, չհակառակին լապէս վերանորոգեցի այլով ձայնապարհաւ ։ Վանդի յայնժամ բառնի վնաս, որ եղեալ էր ընդ-դէմ համբաւոյ եղբօր ։ Այլ սակայն մնան տակաւին պատուհասողք վճարել զայլ վաստահամբաւութիւնն եթէ հեռուեցեալք նոցին ի վաստահամբաւանել ։ Վանդի, որպէս ասացեալ է՝, վաստահամբաւիչք ոչ միայն պատուհասոցին հաստուցանել զհամբաւ, զոր բարձին, այլև պարտաւանդին վճարել զվնաս, զոր ի ձեռն վաստահամբաւութենէ խրեանց պատճառեցին ։ Լինին և ան-մեղադրելիք. եթէ խոհեմաբար ենթադասցին, թէ ուժացելք, և մոռացեալք նոցին տարփելիք զվաստահամբաւաբանութէն, զոր լսեան ։ Վանդի յայնժամ վաստահամբաւաբանութէն քնեալ, և Թաղեցեալ է՝ ի լուծացման, և ի մոռացման ։ Ասասի չէ խոսելն զնման, զիմն զուտ ընդոսմոցու, և կենդանացեալ, այսինքն, զարթեալ, և յարեալ ։ Այլ յայնժամ սեռանեն, թէ զարթուցեալ է՝ նա, և յարուցեալ, յայնժամ պատուհասողքն խոպխոպել զնա, և սպանանել ։ Վաստահամբաւիչք յայնժամ և-ս լինին անմեղադրելիք, յորժամ վաստահամբաւեցեալք հաստատ ընդհանրապէս ընդհանուր ։ Վանդի յորժամ պարտք ընդհանուր հաստատ ընդհանրութեամբ, յայնժամ պարտապանք ազատին ի պատուհասողութենէ հաստուցման ։ Վաստահամբաւեցեալք յայնժամ կարեն օրինապէս ընդհանրել վաստահամբաւչաց իւրոց զպատուհասողութենէ հաստուցման, յորժամ կարեն օրինապէս վաստահամբաւել զինքեանս ։ Ապա յորժամ ոչ կարեն օրինապէս վաստահամբաւել զինքեանս. յայնժամ նաև ոչ կարեն օրինապէս ընդհանրել վաստահամբաւչաց իւրոց զպատուհասողութենէ հաստուցման ։ Ասասի ի այնպիսի պատահմունս եթէ վաստահամբաւեցեալք ընդհանրեն վաստահամբաւչաց իւրոց, մեղանչեն ։ Վանդի եթէ առնչեալք զայն, զոր ոչ կարեմք օրինապէս առնել, և զոր չէ մեզ օրէն առնել, մեղանչեմք ։ Այսոյ ևս հետացօրէն մեղանչեն վաստահամբաւեցեալք ի ընդհանրեն զհաստուցումն համբաւոյ, եթէ յայնմանէ հետէ ծանոյ զայն Թաղողութէն, եթէ ապրեալցին, և խափանիցին մեծամեծ շահաբեկութենէ, որք կարէին լինել հաստատութենէ. եթէ լինին անընդունակք, առ կատարումն, և կատարեալ ումն ալ ասման իւրեանց, այնու ևս համբաւեն հաւատաւոր է՝ առ կատարումն, և կատարեալ պաշասման նոցին, և եթէ այլք մնայցեն ի նենգել վաստահամբաւեալ-

ԼԵ ։ Յորժամ հնարիւն վա-
տահամբաւ ուԹԵ է՝ պատճառ,
ղն այլք մեայցեն ՚ինեղջոյ վա-
տահամբաւ ուԹԵ , յայնժամ
հնարիւն հատուցանեն հատեա-
Հոյ ոչ միայն անօրինաւորն է՝ ,
այլ և անհատաստատ ։ Պանդխ
յայտնանէ լինել անհպատ ուԹիւն
այնոցիկ , որք հանն ՚ինեղջոյ
վատահամբաւ ուԹԵ ։

Պ Ր Ա Կ Ե Ր Կ Ր Ո Ր Դ ։

Յաղագս ինեբորդ պատուհասին ։ Թէ
ինչ էջէ ինեբորդ պատուհասն ։

,, Ինեբորդ պատուհասն է՝
,, այս ։ մի ցանկար կնոջ
,, ընկերն քո ։ Պատուհն
ղանա այս արդելու զմեզ
վտանգաւոր մտացական ներգոր-
ծուԹիւն , որք կատարողացն ,
և անձնիշխանաբար լինին մտօք ,
այսինքն , ցկատարած , և զանձ-
նիշխան խորհուրդս պղտնկուԹ,
ընուԹԵ , արհամարհուԹԵ , ագ-
դատպծուԹԵ , արբատպծուԹԵ ,
կռատպծուԹԵ , դիմեուԹԵ , և
այլոց սոյնահաւաց ։

Պիղծ խորհուրդք , և պիղծ
ցանկուԹիւք վտանգաւոր , որոց ոչ
լինի ընդդիմացուցիչ , այլ սոին
հատահանձանաւորն , են մեզք մե-
հացուք ։ Պանդխ որք սոյնպի-
սի խորհրդոց , և ցանկուԹեց
սրտի տան զհատահանձանաւորն ,
առնեն գծանր պատուհասիս
զանցուԹիւն ։ Պանդխ ծանրագոյն
արդելանին մեզ սոյնպիսի ներգոր-
ծուԹիւնք ։ Եւ արդելուսն
այսէ՝ յոյժ բանական ։ Պանդխ
արտաքս , և պատճառ ամ վտ-
տահաստ բանիդ , ամ վտտահաստ ա-
ղտրաղուԹեց , և ամ վտտահաստ
գործոց , են վտտահաստ խորհուր-
դք , և վտտահաստ ցանկուԹիւք ։
Պիղծ սպգելանիցին վտտահաստ
խորհրդոք , և վտտահաստ ցան-
կուԹիւք , արգելցին և սա վտտահաստ
բանիք , պատարաղուԹիւք , և գործք
Պողոմոն բազուկ ձանապէլով
զմեծ վհատատարուԹիւն վտտահաստ
խորհրդոց , և վտտահաստ ցանկու-
Թեց , հրաժարիւք զմեզ առ վտ-
հատատ նոցին , ասելով ։ Ոչ
գեաւկ մի յաղԹեսցէ քեզ գեղոյ
ցանկուԹիւն , և մի ընդունեսցես
աչօք քումք , և մի ընդունեսցես
պատճառանաւոքք նմ ։ Պօղոս առ
Ա՛ղ ղգեցարուք զտէր Յ՚Ա՛ՒՐ ,
և մարմնոյ խնամ մի առնիք ՚ի
ցանկուԹիւն ։ Պատճէալ առ գա-
ղատացիս ասէ ։ Ասոյ գայս
ասեմ ։ Հոգւով գնացէք , և
գցանկուԹիւն մարմնոյ մի կատա-
րիք ։ Եւ առ կողոսացիս ասէ ։
Սպանէք այսոհետև զանդամս
ձեր գերկրիւ՚որս ։ ՚Ի բացընկե-
ցէք զպատնկուԹիւն , զպղծուԹիւն ,
զբնիծ , զցանկուԹիւն չարեաց , և
զագահուԹիւն ։ որ է կռապաշ-
տուԹիւն ։ Եւ առ Տիմոթէոս ա-
սէ՝ Ա՛ՂՅ ՅերիտասարդուԹական ցան-
կուԹեց փախիր , և ելիր գհետ
արդարուԹԵ , գհաւատոյ , գսի-
րոյ , գխաղաղուԹԵ , գպտքուԹԵ ,
ընդ այնոսիկ , որք կարդան զա-
Տեառն Տ՚Ն աբ սրտիւ ։ Եւ Պե-
տրոս ասէ ։ Սիրելիք՝ աղաչեմ
եբրև-

ղրկելոյ,

և հանապարհոյ զինչս, և զասպնան, և զանկեալ զինչս, և զասպնան, և զանկեալ զինչս, և զասպնան, և զանկեալ

պրկելոյ, և զայլս սոյնպիսիս առնելոյ: Զսա՛ւ արդելու հետեւաբար զամ անիծս, և չար դանկուածի: Պանդխ եթէ տալ զելու զդանկուածի զողանալոյ, հետեւապէս նաև արդելու զ դանկուածի ապանանելոյ: Ա՛ղի ապանանելն ծանրագոյն մեղք է քան զգողանալն: Ըսբեմն եթէ արգելու զդանկուածի զողուածէ, հետեւապէս և արդելու զդանկուածի ապանուածէ: Սակայն ծանուցանեմ արդելուածս փոքրագոյնի, զի խնամոյցեմք. Թէ և առաւել լուաբար, և նեղագոյնս արդելանի մեծագոյնս:

Որ անիրաւաբար դանկայ անձնիշխան կամօք ծանրապէս վճասել այլոց, զողանալով, յափշտակելով, ապանելով, և զայլս սոյնպիսիս առնելով, մահացու բին մեղանչէ: Պանդխ ոչ միայն պատարին անիրաւութիւնդն են մեղք, այլև նեղիչնք, և որք լինին պատճառ: Պանդխ նեղչին անիրաւութիք, և չարութիք են առնեալ, և պատճառ պատաք նոց: Ըստ սակ առաքեալն Յակոբոս: Ըստ պատերազմունք, և ուստի կռիւք ի ձեզ: Մ՚չ յայսպիսեացդ դանկուածեց ձերոց, որք զօրացեալք են յանդամս ձեր: Պիտոյ եկեղեցեաց սիկեաց ասի: Օ հետ դանկուածէ քոյ մի գնասցես, և ի կամս քոյ հրաժարեսցես: Պօղոս առ Հռովմայեցիս ասէ: Ա՛ն ապաստանեալ հետեւ թագստութեանցն մեղք ի մահիճանացու մարմինս ձեր. հնազանդել դանկուածեց նորա: Ա՛ստ եկեղեցեաց սակ: Ի բաց մերկանալ ի ձենջ, ըստ առաքնոց գնացելոյն, զմարդն հին՝ զպականեալն դանկուածէք նաբէուածէ: Ա՛ստ սուրբ սիոնս սակ: Պանդխ երկեցաւ Հարն Ա՛յ վրկչին մերոյ ամ մարդկան, որ խրատէ զմեզ, զի ուրացուք զամբարշտուածի, և զաշխարհական դանկուածիս, զգաստուածք, և արդարուածք, և Ա՛ծապաշտուածք կեցցուք յաշխարհի:

Ա՛ինչև ցատ յատացելոյն է լուի, թէ Ա՛ՅՆ ի ձեռն տան պատուհասանաց արդելու զամ մեղս, որք լինին ընդդէմ Ա՛յ, ընդդէմ մեր, և ընդդէմ եղբարց, և զանսուկ, որք լինին պատիւ, խորհրդով, և մտօք, և զանսուկ, որք լինին բանիւք, և բերանով, և զանսուկ, որք լինին պատարողուածէք, նշանիւք, գործովք, և գործակցուածէք: Ա՛ուաջին պատուհասանաւն արգելու զկռապաշտուածի, և պատուիրէ զԱ՛ծապաշտուածի: Երկրորդ կոտորելն արգելու զանարգանս, որք լինին ընդդէմ Ա՛ծոյն անուն, և պատուիրէ զարգուածէն, որով յարգելի. և պատուհասէ զԱ՛ծոյն անուն: Երրորդ դեն պատուիրէ, զի ի մուտս սուրբ ի շաբաթս, որ վանն բրիստոնէից է՝ օր կիւրակէն, հանապայեմբ ի ծառայական գործոց, և անապայեմբ Ա՛ծապաշտուածէ: Չորրորդ դեն պատուհասէ, զի պատուիրեսցեմբ, և մեծա-

Ծարիցեմք զծնօղս մեր : Ասատ ապրելու զամ մեղս , որք լինին քնդ-դեմ ծնողաց : Հնազերոր դեան , վեցերորդեան , և եօթներորդեան ապրելու զամ մեղս , որք լինին գործովք : Ութերորդեան ապրելու զամ մեղս , որք լինին բանիւք , լեզուաւ , բանով , և ունկնդրութիւք : Իններորդեան , և տասներորդեան ապրելու զամ մեղս , որք լինին գործիւ , խորհրդով , և մտօք :

ՊԸՆ ԶՕՐԲՕՐԴ:

Յաղագս պատուհիրանաց եկեղեցւոյ :

Ա ստուհիրանք եկեղեցւոյ Թէպէտ բազումք նկեն, սակայն որք են հասարակք բոլոր քրիստոնեայ ժողովրդեան , մանաւանդ հնազհամաձայն : Որք են այսոքիկ . Նախ պահել զօրն պատուհիրեալ եկեղեցւոյ , հեռանալով ի ծառայական գործոց , և լսելով զպատարագ , զորմէ ձառեցաւ , յորժամ խօսեցաք զերրորդ պատուհիրանէ : Երկրորդ նմանապէս ի զաւակի : Օ սմանէ ձառեցոցաք , յորժամ խօսեցաք զխորհրդոյ ապաշխարութեան , և խոստովանութեան : Երրորդ հաղորդել ի զաւակի : Օ այսմանէ խօսեցաք , յորժամ ձառեցաք զխորհրդոյ հաղորդութեան : Չորրորդ ոչ առնել զհարամանիս ի յաւուրս արգիլեալս եկեղեցւոյ . զայսմանէ եղիցի բան , յորժամ ընծեռեսցուք զխորհուրդ առաքելոց : Հինգերորդ պահել զպահս , և զծոմս ի սահմանս հրամայեցեալս եկեղեցւոյ . զորմէ պատուհիրանէ ձառեսցուք առաս : Վեցերորդ զամուսնութենէ արգելեալ , զի հաւատացեալք պարտին հնազանդել եկեղեցւոյ : Բանզի տուեալ է Քս եկեղեցւոյ զիշխանութենս Աստուած ասէ Քս : Տուաւ ինձ ամ իշխանութեն յերկինս, և յերկրի : Որպ առաքեաց զիս հայրն և ես առաքեմ զձեզ : Գնացեք զբ ամբրտեցեք զամ հեթանոսս : Ակրտեցեք զնս յանուն հօր , և որդւոյ , և հոգւոյն սրբոյ : Ասուցեք նոցա պահել զամ , զոր ինչ պատուհիրեցի ձեզ : Եւ ահաւասիկ ես ընդ ձեզ եմ զամ ամենայն աւուրս մինչ չէ ի կատարած աշխարհի : Դարձեալ , որ լսէ եկեղեցւոյ , լսէ Քի , և որ անարգէ զեկեղեցին , անարգէ զՔս : Ասատ Քս : Որ ձեզ լսէ , ինձ լսէ , և որ զձեզ անարգէ , զիս անարգէ : Դարձեալ , որ ոչ լսէ եկեղեցւոյ , է նմանի հեթանոս և մաքսաւոր : Ասատ Քս Ամէն եմէ և եկեղեցւոյն ոչ լսելոյն , եղիցի բնչ նմանի հեթանոս , և մաքսաւոր : Ասատ որ ծանրապէս անցանէ զպատուհիրանսն եկեղեցւոյ , մահ հատցուն , և ծանրապէս մեղանչէ : Բանզի առնէ զծանր պատուհիրանսն ընդ-դեմ եկեղեցւոյ :

Օ րհնապահն ի ժամանակի ,

յո-

յորում պատմութեամբ է՝ եկե-
կեղեցւոյ, պատմեանդէ զիա-
հատացեալս, այնպես թէ ոչ
ոչ պահեն զնա, մեղանչեն։
Քանզի ոչափս ասացեալ է՝
պատուիրէ պահել զպատմութեան
եկեղեցւոյ։ Պատմութեանս այս
խնդրէ զերիս թէութիս։ Ա զա-
ջինն է՝ զի ի յառաջ մինանգամ
Ճաշիցեմք։ Ասասն ոչք ի յա-
ւուրս Ծոմապահոց երկու անդ
դամ Ճաշակեն, և ուտեն զլինա-
կատար կերակուր, Ծանրատակս
մեղանչեն։ Քանզի ոչ զատեն
զօր Ծոմապահոց ի յայլոց ա-
ւուրց։ Պարտեալ զի առնեն
զծանր պատմութիւնս զանգուածոյ
ընդ-ունիմ դ-խոտութեանց եկե-
ղեցւոյ, որ պատմեալ է՝ զ-
Ծոմապահս։ Ա անդր դ-խոտ-
հորութիւն եկեղեցւոյ է՝ այս, զի
ի ձեռն Ծոմապահոց Ճաշիցեմք
զմարմինս մեր, և առնիցեմք
զմեզ ընդ-ունակս առ աղօթս,
և առ բանս Աստուծոյ։ Ընդ-
որք ի յառաջ Ծոմապահոց,
բաղմիցս ուտեն զլինակատար
կերակուր, և բազմիցս լինակա-
տար Ճաշակմամբ Ճաշակեն,
զմարմինս իւրեանց ոչ Ճնշեն,
և ոչ առնեն զինքեանս ընդ-ու-
նակ առ աղօթս, և առ բանս
Աստուծոյ։ Ասասն Ծանրատակս
մեղանչեն։ Կրկորդն է՝ այս.
զի ի յառաջ Ծոմապահոց հե-
ռանայցեմք ի Ճաշակմանէ ձուոց,
ձկոց, պանրոց, մածնոյ, և այ-
լոց սոյնպիսեացս, որք յոյժ պա-
ղատարացուցանեն, և բուծեն
զմարմին։ Եւ պատճառն է՝
զի ի ձեռն սոյնպիսի կերակրոց
ոչ Ճնշի մարմին։ այլ առաւել
պարարատանայ, և առատանայ
Ըղբան առ հեռացուցին ի ձա-
չակմանէ սոցին ամենայնի ոչ
եաւ ոք պատուն պահել զբարե-
պաշտ սովորութիւն երկրին նորոյ։
Քանզի այս է՝ դիտաւորութիւն
եկեղեցւոյ։ Ոչք ի յառաջուրս Ծո-
մապահոց ուտեն, և Ճաշակեն
զպատրաստեալ կերակուր։ ո՛ր-
դան, զմիս, զպանիր, զձու,
զնուղ, և զայլս սոյնպիսիս, ա-
հաւասիկ, և Ծանրատակ մեղան-
չեն։ Քանզի առնեն զծանր
պատմութիւնս զանգուածոյ ընդ-
դէմ դ-խոտութեան եկեղե-
ցւոյ։ Պարտեալ զի սոյնպիսիքն
ամենևին ոչ զատեն, և օրհնեն
զաւուրս Ծոմապահոց ի յայլոց
աւուրց, զանազանել եթէ բազ-
միցս ի յառաջուրս Ճաշակեն լինա-
կատար Ճաշակմամբ, և չպա-
հեցեալ զծոմ։ Ասացեալ երկու
ընդունիմք են զդատաստանիս Ծո-
մապահոց։ Ասասն եթէ ոչ պա-
հեցեալ, լինի պատմութիւնս
զանգուածոյ ընդ-դէմ դ-խոտութեան Ծոմապա-
հոց։ Յորմէ երևի, թէ դատ-
ցուն Ծոմապահոց յայսմիկ
կայանայ, զի ի ժամանակի Ծո-
մապահոց միանգամ միայն Ճա-
շակեցեմք զլինակատար կերակուր
և ոչ երկիցս։ և զի հեռանալ
ցեմք ի Ճաշակմանէ սոցին
կերակրոց։ Երրորդ, և վերջին
ընդունիմ է՝ այս, զի Ճաշակու-
լինիցեն ի սահմանեցեալ, և ի
ցաւ-

զմեծ , և զդժոխքն կատարելոյ։
Զգ Թէ։

յայցուածէն ծոմապահոց , այլ պատրաստ նոցին ։ Բայց որք կանխեն , և յառաջքն զժամ Ճաշակման անելոյ , Թէպէտ զայս առնեցեն առանց պատճառի , յայտնապէս ոչ մեղանչեն , այլ միայն նեղլաբար մեղանչեն ։ Պանդխտի առնեն զիմոքր անկարգութիւն ։ Բայց եթէ առնիցեն զայս ընդհանրական , և ծանոյ պատճառաց , ոչ մահացուցանէն , և ոչ նեղլաբար մեղանչեն ։ Պանդխտի ոչ առնեն զանկարգութիւն ։ Իսկ որք յամեցուցանեն ։ և յապաղեն մինչև յերեկոյ զժամ Ճաշակման , ոչ միայն առնեն զօրինաւոր իր , այլև յոյժ դովելի ։ Պանդխտի է՝ մեծ կատարելութիւն յապաղել զժամ Ճաշակման մինչև ցերեկոյ ։ որպէս առնեն ոմանք բարեպաշտադոյն քրիստոնեայք ։

Ոչ լուծանեն զծոմապահս նոքա , որք վճռ ծանոյ , և բանականաւն պատճառաւոյ զՃաշն անջատեն , կամ Ճաշակեն զդ-ոյդն ինչ զիմի յոյժ նուազելոյն ։ Պանդխտի այս չէ անկարգութիւն ։ Զի նման պէս ոչ լուծանեն զծոմապահս , և ոչ մեղանչեն նոքա , որք յերեկոյ առնեն զիմոքրիկ մրգաՃաշն ։ Պանդխտի սովորութիւնն է ոմանց , զի լինիցի այս առնել մեղաց ։ Բայց որք ոչ առնեն յերեկոյն զմոյն սիման Ճաշակութեան յոյժ լաւագոյն առնեն , և են յոյժ դովելիք ։ Պանդխտի առնեն

Զի Թէ։

բացորոշեցեալ ժամու հետում ։ Ընդ սահմանեցեալ , և բացորոշեցեալ ժամ Ճաշակման ՝ նոյն է ծոմապահոց է՝ այն , որ ի շուրջ զկէսաւուրբ ։ Ժամն այս չէ սորոյշ ինչ ի մարդկային անբաւականն լաբաւոյ , այլ բազմակնապէս , և մարդկօրէն ։ Պանդխտի բարոյականի զայս պահանջէ ։ Ապացոյց , Թէ սահմանեցեալ , և բացորոշեցեալ ժամ Ճաշակման ՝ նոյն է ծոմապահոց է՝ այն , որ ի՝ շուրջ զկէսաւուրբ ։ Բայց եթէ ուրեք բարեպաշտ սովորութիւն սահմանեալ , և բացորոշեալ է՝ զոյդ ժամ Ճաշակման , անսոյնօր սահմանեցեալ , և բացորոշեալ ժամ Ճաշակման է այն , զոր պահանջէ այն բարեպաշտ , խոհեմ , և բանական սովորութիւն ։ Որք երեք յապէս , և առանց պատճառի կանխեն , և յառաջքն զսահմանեցեալ , և զբացորոշեցեալ ժամ Ճաշակման , այսինքն ՝ նոյն ծոմապահոց նախ քան զառաջեալ ժամս ուտեն զկերակուր , և այս լինի երեւելապէս , և առանց պատճառի , մեղանչեն ։ Պանդխտի առնեն զանկարգութիւն ընդդէմ պատուհասանաց ծոմապահոց ։ Ապէն ոմանք վարդապետք , Թէ անկարգութիւնս այս է՝ մեղք մահացու , և երեւելի , Թէ այնու , զի՝ երեւելի , և հետեւապէս ծանոյ անկարգութիւն ընդդէմ պատուհասանաց ծոմապահոց ։ Բայց այլք ասեն , Թէ միայն է՝ մեղք նեղլի , այնու , զի ոչ եղծի զո-

ՀՅ, և եկեղեցւոյ։

Քաղաքս պատճառաց, որք առնեն զմեզ անմեղաբեղիս, եթէ չպահեցեմք զծոմ։

Առաջին պատճառն է՝ բանական, և խոհեմ հոգւոյ, և առօրինաւորապէս առաք, և մեծաւորք։ Քանզի եկեղեցական պետք, ոչ կարէ լինել ամենեքին։ Այսորիկ որք ձաշակեն զաբելին ինչ, մեղանչեն։ Քանզի զնա առնեն զայծ, զոր չէ մեզ օրէն առնել։ Որպէս առ որս կուռքն ուտելոյն, և սոյնպիսի ձաշակմանն արգելանն կերակուրք, որք հաստատակաբար շահատրպեցեալք ևն առ անուցումս։ Սակայն զԹեթևապոյնս կարելոք ձաշակել, զոլորինակ, զմիրգս, զպտուղս, զմեղր, զաբեղ, զայլ սոյնպիսիս, և որք ի սոյնմանէ։ Քանզի չինին։ Քանզի հնարհեցեալ՝ մեզ ի տանջուրս զոյնպիսիս ձաշակել ի յաճախս ծոմապահոց ի յերեկոյեան ժամս։

Որք մեղան ընդ-ոչ-իմ պատճէնիրանն ծոմապահոց, բանականն չէ, եթէ ասիցեն, ոչ պահեցաք զծոմ, այլ պատրուն բացայայտել։ ա՛լոտ-եօք երկիցս։ կամ երիցս լեակատարելոյն ձաշակեալ եցեն, կամ Թէ կերեալ եցեն զարդելեցեալ կերակուր։ Քանզի զանազան դատաստան լինի։

ցանելոյ։ Ասուն ոչ կարէ լինել ամենի։ Այսորիկ որք ձաշակեն զաբելին ինչ, մեղանչեն։ Քանզի առնեն զայծ, զոր չէ մեզ օրէն առնել։ Որպէս առ որս կուռքն ուտելոյն, և սոյնպիսի ձաշակմանն արգելանն կերակուրք, որք հաստատակաբար շահատրպեցեալք ևն առ անուցումս։ Սակայն զԹեթևապոյնս կարելոք ձաշակել, զոլորինակ, զմիրգս, զպտուղս, զմեղր, զաբեղ, զայլ սոյնպիսիս, և որք ի սոյնմանէ։ Քանզի չինին։ Քանզի հնարհեցեալ՝ մեզ ի տանջուրս զոյնպիսիս ձաշակել ի յաճախս ծոմապահոց ի յերեկոյեան ժամս։

Որք մեղան ընդ-ոչ-իմ պատճէնիրանն ծոմապահոց, բանականն չէ, եթէ ասիցեն, ոչ պահեցաք զծոմ, այլ պատրուն բացայայտել։ ա՛լոտ-եօք երկիցս։ կամ երիցս լեակատարելոյն ձաշակեալ եցեն, կամ Թէ կերեալ եցեն զարդելեցեալ կերակուր։ Քանզի զանազան դատաստան լինի։

Քաղաքս պատճառաց, որք առնեն զմեզ անմեղաբեղիս, եթէ չպահեցեմք զծոմ։

Առաջին պատճառն է՝ բանական, և խոհեմ հոգւոյ, և առօրինաւորապէս առաք, և մեծաւորք։ Քանզի եկեղեցական պետք,

պետք, և մեծաւորք ևս արդ-ար, և ծանոյ քանոնական, և խոհեմ պատճառաց կարեն առնել զ ընծրհումն, և զանօրինումն։ Քրիստ պետք, և մեծաւորք, որք կարեն առնել զսոյնպիսի ընծրհումն և անօրինումն, են եպիսկոպոսք առաքելորդք, եպիսկոպոսաւեսք, և վեհապետն ։ Քանզի տուեալ է՝ յանձնեցեալ կառավարութեն եկեղեցեաց ։ Քայց յոմիմ առնեն զանօրինումն, ունել պարտին զարդ-ար, զհոգեմ, և զբանական քաւականն պատճառս ։ Քսատ եթէ առանց պատճառի առնիցեն զընծրհումն, և զանօրինումն, և ինքեանք մեղանչեն, և այնք, որոց կամին առնել զ ընծրհումն, և զանօրինումն։ քանզի են կառավարիչք, և ոչ վատնիչք ։

Երկրորդ պատճառն է՝ անկարութեն ։ Քանզի դիտաւորութեն եկեղեցւոյ, որ է՝ բարեպաշտադոյն մայր, ոչ պարտաւորի, և պարտաւորի, զի պահիցեն զծ-ամ, զայնոսիկ, որք չունին զկարողութեւն պահելոյ զծ-ամ։ այլ պարտաւորի, և պարտաւանի զայնոսիկ։ որք ևսկայ ալեօ, և ճշմարտապէս ունին զկարողութեն պահելոյ զծ-ամ ։ Քսատ որք ևսկայեն, և ճշմարտապէս չունին զկարողութեւն պահելոյ զծ-ամ, լինին անմեղադ-րելիք, եթէ չպահիցեն զծ-ամ ։ Ա՛ր որոց անմեղադ-րելիք են տղայք, մանկադոյնք, տկարք, հիւանդք, նոքաւորաժք, յղի կանայք, սնոքք, որք ունին զտոմոր-եայս, այսինքն, զծ-ակեր աղայս, ծերք, աղքատք, և մուրացք, որք ոչ կարեն գտանել զկերակուր միոյ ժամոյ։ քանզի արդ ամենեքեան ոչ կարեն պահել զծ-ամ ։ Ա՛ւ այսոքեանք՝ նմա տղայ ։ Քսատ անմեղադ-րելիք են, եթէ չպահիցեն զծ-ամ։

Երրորդն է՝ ծանր, և կարծ-ր աշխատանն ։ կամ աշխատաւորապաշտօնն ընդ որում շարունակել ոչ կարէ ծ-ամն ։ Քանզի եկեղեցին ներէ այնպիսի աշխատաւորոյ։ զիմի խոտանիցին գործք և պաշտօնք նոյ ։ Քսատ որք ունին զայնպիսի պաշտօն, և զայնպիսի գործ, եթէ եթէ պահիցեն զծ-ամ, ոչ կարեն կատարել զպաշտօն, և զգործ իւրեանց, լինին անմեղադ-րելիք, եթէ չպահիցեն զծ-ամ։

Չորրորդն է՝ բարեպաշտութեւ ։ կամ մեծ ադոյն բարին ։ Քանզի ներէ եկեղեցին այնոցիկ որք անսան բարեպաշտ գործոց, եթէ ոչ կարիցեն շարունակել զ ծ-ամ ընդ բարեպաշտ գործս իւրեանց ։ Քսատ որք անսան բարեպաշտ գործոց, զղջմնակ, որք երթան գհետ գործոց հոգւոց, կամ մարմնաւորք որք մուտեն, եթէ չկարիցեն խնդասին պահել զծ-ամ, և կատարել զբարեպաշտ պաշտօն իւրեանց, լինին անմեղադ-րելիք, եթէ չպահիցեն զծ-ամ ։ Քսատ դիտելի է ։ զի ծ-ամն է՝ հրաժարիլն ի կերակրոց ։ Ար կրկնակ է ։ այսինքն, մինն սուր քնական ։ և միւսն

եկեղեցական ։ Բնական է՝ այն, որ պահանջէ հրամայողն՝ ի յաղագս հնազանդողին ։ Եւ ի յաղագս ընդհանրական ։ Ասան ասէին, Թէպէտ յոյժ սակաւ ինչ ձայն չանիցեն երբեմն հեռակուր, և լսելի լինի երբեմն խուռն, և ընդհանուր ։ Այն որոյ պահանջէ, զի ոչինչ ձայնակիցն երբեմն հեռակուր, և ոչինչ ընդհանրի երբեմն ընդհանուր ։ Սոյնպէսն ծուռ պահանջին առ ընդհանրութիւն աբբ խորհրդոյ հաղորդութեան ։ Օ այսոցանէ ձառնեցուք, յոյժաւ ընձեռնեցուք զիաւորհրդոյ մարմոյ, և արեանն Քրիստոսի ։ Նաև եկեղեցականն է՝ այն, որ ոչ ասէին, յոյժաւ դոյզն ինչ ձայնակի ։ այլ յոյժաւ երեւելի ինչ ձայնակի ։ Այս է՝, որ պահանջէ ի յանուանէ ծուռնապահոց ։ Պահն է՝ հրամայէին ի յոմանց հեռակրոց, որք արգելեցեալք են ։ Պահն ասէին ձայնակիսաբ հեռակրոց, որք արգելեցեալք են ։ Օ՝ոմն պահն է՝, որ զերկուսեանն ի միասին պարփակէ, այսինքն ։ զծուռն և զպահն ։

Յոյժաւ պահելոք զպահն, և զծուռնապահն, ոչ միայն պարտիմք պահել զերծոյացեալ զերիս թէուքիս, այլև պարտիմք հեռանալ, և հրամայել ի յաղագս առնական որկրամոլութեան ։ քանզի յաղագ յոյժաւ պարտիմք փախչիլ ։ և հեռանալ ի նմանէ որկրամոլութենէ ։ Ոչ լսեմն և առնել պարտիմք հեռանալ, և փախչիլ ի նմանէ պարտոց, և ծուռնապահոց ։

Յոյժ պարտիմք զանազան, զի կատարելապէս պահիցեմք զպահս, և զծուռնապահս ։ Քանզի զի յոյժ շահաւորք են պահք, և ծուռք ։ Այսուհանդերձ զի ձնշեն զմարմինս, չիզուրանեն զանկարգ ցանկութիւս մարմոյ, մարեն զբազբեալ բոցս վաւաշոտութեան, դադարեցուցանեն զանկարգ շարժմունս մարմոյ, և զանկարգ հորինս վաւաշոտ հեշտութեանն, սպանանեն, և խողխողեն զբազմահոտութենէ, յարուցանեն, և կենդանացուցանեն զոգեմահոտութենէ ։ մաքրեն ։ և պարզեն զմիտս ։ իբաց բառնան, և փարատեն զմէգ, և զխաւար ոգւոյ, և զխաւարումն ։ և զանգիտութեան ։ Ընդունին զմեզ յարմարս, և ընդունակս առ աղօթս, առ ընթերցուածս գրոց, առ ուսմունս դրութեան Աստուծոյ ։ յօժարեցուցանեն, և ախորժեցուցանեն զմեզ առ բարեպաշտ գործս ։ և զայլս բազում բաս լոս պարգեւեն մեզ ։ Պահք, և ծուռք արարին զմօսէս պատուականաբեր հնոյ օրինի ։ Քրիստոս յետ պահելոյ զքառասունն աւուրս, և զքառասունն գիշերս, ապա սկսաւ քարոզել ։ Ինն հրաշալեացիք, յոյժաւ զԱՏ ի յօգնութեի կարդային, և սկսանէին դառնալ առ ԱՏ, զպահս պահելին ։ Յուդիթ ի ձեռն պահոց յաղթեաց Ընդհատոյ, և այլք բազումք ի ձեռն պահոց ստացան զբարութեիս բազումս ։

Որպէսզի պահք, և ծուռք մեր լինին

չեն ընդունելիք առաքին Աստուծոյ, եթէ
սնոյն։ Որոց երեւի, թէ պահք
բնութ։ ուստի ջուր ոչ պակա-
պատրաստէ ջրաշիղ։ եւ երբեմն զաղ-
կոյն կոչեցից պա-
եւ մոխիր՝ ի վէր քո տարածանիցես
սակայն եւ ոչ զայն կոչեցից պա-
հս։ եւ օր ընդունելի՝ Ոչ զայն
պահն պահս ընտրեցի։ ասէ Տէր։
այլ լոյծ զկնճիռն անիրաւու-
Թէ։ քակեա զխարազ-ախտութիւն
վաճառաց քոց։ արձակեա զնե-
ղեալս Թողութիւն, եւ զամէ մուր-
հակս անիրաւութեան պատռ-
ուեա։ Խրդեա քաղցելոց զհաց
քո, եւ զաղքատս անյարկս տար
ի տուն քո։ Եթէ տեսանիցես
զմերկն, զգեցուցանիցիր։ եւ
յընտանեաց զմեւակէն քո զանձն
մի արհամարհեցես։ Այնժամ ծա-
ւալեսցի կանուխ լոյս քո։ եւ
քաշխութիւն քեզ վաղվաղակի հաս-
ցէ։ եւ գնասցէ առաքի քո ար-
դարութիւն քո։ եւ փառքն Տ
զքեզ փակեսցին։ Այնժամ կար-
դասցես, եւ Աստ լուիցէ ձեզ։
եւ մինչդեռ խօսեսցիս, ասաս-
ցէ, Թէ ահա՛ւասիկ հասեալ
եմ։ Եւ եթէ մերժեսցես դու
ի քէն զկնճիռն, եւ զձեռնար-
ձակութիւն, եւ զբանս տրտնջմանն։
Եւ տացես քաղցելոց զհաց քո
սրտի մտօք։ եւ զանձինս կարօ-
տեալս յագեցուսցես։ յայնժամ
ծագեսցի ի խաւարի լոյս քո, եւ
խաւարն քո երբեմն զկնճռօրեայ։
Եւ եղիցի Աստ քո ընդ քեզ յա-
մենայն ժամ։ եւ լցցին ըստ ցան-
կութեան անձն քո։ եւ ոսկերք քո
պարարեսցին։ եւ եղիցի երբեմն
պատուեղ ջրալից։ եւ երբեմն զաղ-

զինքեանս մեզ շահաւորք, պատ-
տիմք ունել զդէտուածութիւնն
բարւոյ։ Ասաւ ասէ Աստ։ Եթէ
յորժամ պահիցէք մի ընկնիք երբեմն
զկերդմանէ տրտմեալք, որք ա-
պականեն զերեսս խրճանց, որ-
պէս զի երեւեսցին մարդկան,
Թէ պահիցեն։ Ամէնասեմ ձեզ
այն իսկ են վարձք նոցա։ Ասէ
դու, յորժամ պահիցես, օծ
զգլուխ քո, եւ լուա զերեսս քո։
զիմն երեւեսցիս մարդկան երբեմն
զպահօղս, այլ հօրն քումմէ ի
ծածուկ։ եւ հայրն քո, որ առ-
նայ ի ծածուկ, հատուսցէ
քեզ։ Զաւ պարտիմբ ի բաց
կալ ի չարութենէ, յանկրանութ-
Թէ, յանօրէնութէ, եւ ի մեղաց։
Աստ յորժամ տրտնջացին հրէ-
ացքն առելով։ զի՞ է, զի պա-
հեցաք մեք, եւ դու ոչ տեսեր։
խոնարհեցուցաք զանձինս մեր։
եւ դու ոչ գիտացեր։ Պատաս-
խանի եաս Աստ ի ձեռն եսայեայ
մարգարէին, ասելով։ Օ՛ ի յա-
հութա պահոց ձերոց գտանին
կամք ձեր կատարեալք, եւ կամք
ծեղուցանէք զամենեսեան, որք
ընդ ձեռամբ ձերով են։ Ի հա-
կառակութիւն, եւ ի կռիւս պա-
հէք։ եւ կռիւնք զանազան։
Ոչ զինչ պիտոյ են ինձ այս-
պիսի պահք։ զայ քո-
ղքել ձեզ առ իս, եւ ինձ ոչ լսել
ձեզ։ Ոչ զայսպիսի պահս ըն-
տրեցի։ եւ ոչ զօրն, յորում կար-
կամեցուցանէ մարդ զանձն իւր։
Օ՛ ի եթէ կորացուցանես իբրեւ
զանուր զպատանոց քո, եւ քուրձ,

եթէ լինիցին ի մեղս մահացու: Ասատ պարտիմք ջանալ, զի մի ի յայնւրս պահոց մեղոց գտանիցիմք ի մեղս մահացու. այլ ի յարդարութեան, և ի գործս բարիս, զի կարիցեմք նոքօք սուանալ, և հաճաբել զարդիւնս ձմ յամենասրբեան Երրոդ աւաջի Ա.Յ: Ընանապատ ալրոտիմք ջանալ, զի գործիցեմք զբարիս, սակայն աւանձել ալրոտիմք ջանալ աւնել զայս ի յայնւրս ժամապահոց: Օ ի ա հուրբ բարեգործութեց են:

Նա մանաւանդ զայս պարտիմք աւնել յայնւրս քաւանդարդանան պահոց: Ալրք ի յայնւրս պահոց գտանին ի մեղս մահացու, եթէ պղծիցին ի պտղոյ արդեանց, սակայն վճարեն զպատուհիրան պահոց, և եթէ աւնիցեն զայնտանիկ, որք ինդրին աւ վճարուիս պատուհիրանի պահոց: Ա.յաքանս բահանայացն զպատուհիրանաց, որք են հաստատակք ամենեցուն արդ եկեղեցւոյ աւ ընձեռուիս տանանաւոր պատուհիրանաց:

ՍՐԲ ԸՆԾԸՆԴ ՏՈՒՄ։

ԸՆԶՆՈՒԹԻՄՆ

ՀՈՐԴՈՐԴ։

Յաղագս մանանեայ որպէս իրանաց հրաշանշիւղոյ հացուածէ։

ԸՆձեռումն այս ան՝ Ջատեսցուք, և քա՝ ժանեսցուք յերիս մասեանս։ Յառա՝ ջինս մասենին Ճառեսցուք զկրօ՝ նաւորական հացուածէ, և զայնց ամենեցուն, որք պատուականին կիսնամարսական հացուածեան։ Յերկրորդ մասենին Ճառեսցուք զկացուածէ կղերկիսոցդ, և է՝ կեղեցականացդ, և զայնց ամե՝ նեցուն, որք պատուականին հացու՝ ածէ կղերկիսոցդ, և եկեղեցա՝ կանացդ։ Յերրորդ, և՝ նվերջինն մասենին Ճառեսցուք զկացուածէ ոմանց աշխարհականացդ, և զայնց որք նոցին հացուածէ պատուակա՝ նին։ Հարկաւորութիւն այսր ընձեռմանէ՝ այս։ Քանզի հա՝ ւասարեալք ոչ միայն պատա՝ ճանդինն գիտել զայնոսիկ, որք հաստատուածք են ամենեցուն, և զորս ամենեքեան պատուին զե՝ տել։ որպիսիք են պատուիրանքն տասն պատուականացդ։ զի նմա՛ որ պատուի զպատուիրանսն զորս ոչ պատուէ։ քանզի նմա՛ որ պատուի զնոսա ոչ կարէ պահել։ այլ և պատուին գիտել զայնոսիկ, որք յատուկք են հացուածէ հրեանց։ Քանզի նմա՛ որ ոչ միայն պատուի՛ անդր պահել զպատո՛ հիրանսն, որք են հաստատուածք ա՛ մենեցուն։ այլև պատուի՛ անդր պահել զպատո՛հիրանսն, որք են յատուկք հացուածէ հրեաւք։ Ա՛ լդ զի արդ կարելիք պահել զպատո՛հիրանսն, զորս ոչ ձա՛ նաչեմք, և զորս ոչ գիտեմք։ Ա՛ն՛ Թէ ոք կարծէ շինել զդե՛ ղեցիկ բաղաքս, և զպատո՛ւականն պալատս, որ ոչ գիտէ զարհեստ Ճարտարապետութէ։ Ա՛նպէ՛ ուրեմն պատուի՛ անդրիմք պահել զպատո՛հիրանսն, որք պատուականին յատուկ հացուածէ, և պաշտօնի մերում, և ոչ կարեմք պահել զպատո՛հիրանսն, զորս ոչ գիտեմք։ այլ եթէ յուշանայցեմք գիտել, և ուսանիլ զպատո՛հիրանսն, զորս

պարտիմք պահել, դնեմք զմեզ ի յորդայիսն պատուհասանցուածք։ պարտանդիմք գիտել, և ուսանիլ զպատուհասնա, որք են յաւուրսն կացուածք, և պաշտօնսն մերում։ Պարտաւորութիւս այս, որով պարտաւորիմք, և պարտանդիմք գիտել, և ուսանիլ զպատուհասնա, որք են յաւուրսն կացուածք, և պաշտօնսն մերում, պարտանդիմք զմեզ ի ննջեցեալ մահացու մեղացս քան զի՝ ծանր պարտաւորութիւն, որպէս և պարտաւորութիւն, որով պարտաւորիմք, և պարտանդիմք գիտել, և ճանաչել զպատուհասնա տանն պատուհասացն, և զհատարակ պատուհասնա, պարտանդիմք զմեզ ի ննջեցեալ մահացու մեղացս քան զի՝ ծանր պարտանդութիւն։ Ասան որպէս որք ծուլանան, և պղերգանան ուսանիլ զպատուհասնա տանն պատուհասացն, և զհատարակ պատուհասնա, մահացուցին մեղանչեն։ այսպէս և սոք որք յուշանան, և ծուլանան ուսանիլ, և գիտել զպատուհասնա, որք են յաւուրսն կացուածք, և պաշտօնսն նոցին, մահացուցին մեղանչեն։

ՍՐՏԵՐՆ ԱՌԱՋԻՆ

Յաղագս կրօնաւորական կացութեան։

Ի սահմանեն այսմիկ ճառելոց կրօնաւորական կացութեանն, և զայնց առնելոցն, որք գնամանք մտածել կարեն, ի ձեռն զանազան պրակաց։

ՊՐԱՆ ԱՌՈՒՆՋԻՆ

Թէ ինչ իցէ բնութիւն կրօնաւորական կացութեան։

Կրօնաւորական կացութիւն է՝ մահացական, և կեցուն եղանակ ի հատարակի կեղոյ, որ ընդունելոյ, և հաստատելոյ է՝ ի յեկեղեցւոյ, նորում այնք կեան, որք դիմեն առ կատարելութիւն Ա՛ջային սիրոյ ի ձեռն ուղանձնական ապաքսաւութեան, ողջախոհութեան, և հնազանդութեան, զորս ուխտեալք են։ Ասոնք առ կրօնաւորութիւն լինդրին, զի եղանակ կեղոյ իցէ մահացական, և կեցուն։ Ասոնք որք հաստատուսալիս մտեալք են ի կարգ կրօնաւորութեան, և են ուխտեալք կրօնաւորական կատարելութեան, ոչ կարեն եղանել ի կրօնաւորական կացութեան, որքան առ գոյացութեան նորին, այլ պարտանդին հանապազ ճաշել ի նմին։ Վանդի կրօնաւորութիւնն է՝ մահացական, և կեցուն եղանակ կեղոյ։ Ասոնք որք ոչ են դաւանեալք զոյնսիսկ եղա-

նակ

նակ կելոյ, չեն կրօնաւորք։ Դարձեալ ինդրի, զի կրօնաւորութեն եղե ճգացական, և կայցեն եղանակ ի հասարակի կելոյ։ Այնզի կրօնաւորքն ոչ ունին կեալ ի հասարակի։ Ինդրին և զի եղանակն այն ի հասարակի կելոյ եղե ընդունելեալ, և հաստատեցեալ ի եկեղեցւոյ։ Այնզի կրօնաւորութենէն է՝ որ հասարակութեն, և պարտի ունել զհոգևոր իշխանութեն։ Հոգևոր իշխանութենն է՝ ի եկեղեցւոյ։ Ոչ բնաւ պարտի յաղագ գալ ի եկեղեցւոյ։ Ոչ բնաւ առ կրօնաւորութենէն ինդրի, զի եղե ընդունելեալ, և հաստատեցեալ ի եկեղեցւոյ։ Ոչ ասի եղանակ կելոյ ի հասարակի, որ չէ ընդունելեալ, և հաստատեցեալ ի վեհապետէն, և ի հռովմական գահէն, չէ կրօնաւորութեն։ Ոչ ասի նք, որք ունեալք են զերիս վերոյհասցեալ կատարելութեն, և կեան ի հասարակի, կամ առանձնական, սակայն չեն ընդ կանոնաս, որ ընդունելեալ, և հաստատեցեալ է՝ ի եկեղեցւոյ, չեն կրօնաւորք։ Դարձեալ ինդրի առ կրօնաւորութեն, զի որք մտանեն ի կարգ կրօնաւորութեն, ուխտեցեն զերիս աւետարանական կատարելութեն, այսինքն, զիւաւորելութեն իւրանքեանց որ աղքատութեն, ողջախոհութեն, և հնազանդութեն։ Ոչ ասի որք չեն ուխտեալք զերիս զայսոսիկ աւետարանական կատարելութենեն, չեն կրօնաւորք։ Այսմանաւ չեն կրօնաւորք, որք միայն ուխտեալք են ողջախոհութեն, կամ նաև զկատարելութեն աղքատութեն։ բայց չեն ուխտեալք զհնազանդութեն։ Այնզի երեքեան ուխտք են զդոյացութեն կրօնաւորութեն։ Ոչ ասի եհաւոյ կրօնաւորք այնք ասին, որք կեան ի հասարակի ի ներքոյ կանոնի, որ ընդունելեալ, և հաստատեցեալ է՝ ի վեհապետէն, և ուխտեալք են զերիս աւետարանական կատարելութեն, այսինքն, զիւաւորելութեն, ողջախոհութեն, և զհնազանդութեն։

Կրօնաւորք, որք եղեալք են կաթոլնալք։ կամ եպիսկոպոսք, պարտաւանդեցեալք ունան ուխտիւք կրօնի խրեանց։ այսինքն, կաթոլնալութեն, կամ եպիսկոպոսութեն ոչ ազատ զնա ի պարտաւանդութեն, և ի պարտաւորութեն, որովք պարտաւորին, և պարտաւանդին պահել զեւսան ուխտս կրօնի խրեանց։ սակայն որքան առ դոց ունան աղքատութեն, և հնազանդութեն ազատք հռոմայեցւոց։ Եւ եթէպէտ ի լծոյ կանոնի ազատեցեալք եղեն որքան առ մեզ, և պատճառ։ սակայն ի պատուանդութեն բարոյական հաւատոցն պարտին զնոսա պահել, որք նոցա վայելեն, և որք կարեն կայանալ ընդ պատուանդն նոցա։ Յոկ որք չեն եղեալք կաթոլնալք, և եպիսկոպոսք,

այլ միայն առաջի ժողովրդոյ, ոչ միայն ճանաչանել ընդ ձեռաց ուխտիւք, այլև պարտաւորին տանիլ զղջեստ կրօնի իւրոցն, և պահել զիւանան յայնոսիկ ամենեսեան, որք կարեն կայանալ ընդ պաշտօնի իւրեանց։ Եւ զայս ոչ միայն պարտաճանչին առնել ըստ բարոյական հաւանաւորեաց, այլև ընդ պատուհանդուրէք մահացու մեղացն, եթէ կանոն նոյ պարտաճանչէ զնոսա ընդ ինեերջոյ մահացու մեղացն։

Կրօնաւորութիւնն՝ յոյժ կատարեալ կացուրէք է։ Քանզի պարզևէ կրօնաւորացդ զերիս մեծ յաղթութիւս, այսինքն, զ յաղթութիւն ընդդէմ մարմնական հեշտութեացդ։ Զոր պարզևէ միջնորդութիւք ուխտին միանգիս նահապետ ոջխահոգութեք։ Զ յաղթութիւն ընդդէմ ընչասիրութեք, արծաթասիրութեք, և ագահութեք։ զոր պարզևէ միջնորդութիք ուխտն միանգիսնահապետ աղքատութեք։ Զ յաղթութիւն ընդդէմ հպարտութեք, զոր պարզևէ միջնորդութիք ուխտն հնազանդութեք։ Զ'ի իմանալցեմք բան լսելոյս զգօրութիւն, և զմեծ ութիւն առաջեալ երից յաղթութեանցդ։ պիտեղի է՝ , զի են՝ ի մեզ երեք առաքինի ախտք, և յօժարութիք։ Զինն է՝ ախտն, և յօժարութիւն հեշտասիրութեք, որ յօժարեցուցանէ զմեզ առ մարմնական հեշտութիս։ Զերեն է՝ ախտն, և յօժարութիւն ընչասիրութեք, որ յօժարեցուցանէ զմեզ առ սէր ընչից, և ապրանաց, մեծութեք, և հարստութեք։ Զորրորդն է՝ ախտն, և յօժարութիւն դերադասութեք, և դերապատուութեք, և նիւթեցողութեք, որ յօժարեցուցանէ զմեզ առ սէր իշխելոյ՝ ի վէր այլոց։ Յաղթելք՝ ի յախտից այսցանէ սահմանք, և սպրդումք՝ ի պէսպէս յանցանս, անօրէնութիս, անիրաւութիս, և մեղանս։ Յաղթեալք՝ ի յախտ հեշտասիրութեք. անկանիմք՝ ի զանազան մեղս վաճառութեք, և բղջախտութեք. ո՛րպէս՝ ի մեղս ընութեք, պոռնկութեանց շուայտութեք, արբշռութեանց, գեղխութեք, դիմակութեք. եղտուրեք, ատրճտիութեք, կուսապղծութեք, արբասպղծութեք, անկարգ մերձաւորութեք, անասնականութեք, պիղծ խորհրդոց, անպարկեշտ բանից, անառակութեց, և այլոց բազմաց։ Յաղթեալք՝ ի յախտ ընչասիրութեք, անկանիմք՝ ի զանազան յանցանս ագահութեք. ո՛րպէս, ՝ի մեղս գողութեք, յափշտակութեք, ջրկողութեք, աւազակութեք, պատրանաց, խաբէութեք, ժլատութեք, ստծաձախ լութեք. և այլոց բազմաց։ Յաղթեալք՝ ի յախտ դերադասութեք, անկանիմք՝ ի պատրանս մեղս հպարտութեանն, և ինքնահաւանութեք. ո՛րպէս, ՝ի մեղս փառասիրութեք, աւերատեսութեք, անբարհաճաճանչութեանն, ցոփաբանութեք, գոռոզութեք, անզգաւութեք, լրբութեք, յանդգնու-

նութիւն , կամասպաշտութիւն , խոտորութիւն , անհնազանդութիւն , ապստամբութիւն , մոլութիւն , մնասակարութիւն , վատաբանութիւն , անամոթութիւն , նախանձու , և այլոյ բազմոց ։ Զարբինաւոքդ հա՛ նապազ ընդ-դէմ սը մաքառին , և պատեհապազմին , վտին , և մեղ նամարտին ՚ի ձեռն զանազան առաքինութեց , և միջնորդութեբ նոցին յաղթեն նը ։ Ա՛նձ նորդութեբ խոնարհութեան , և հնազանդութեան պարտեն , և ընկճեն զամս հպարտութեբ ։ Ա՛նձնորդութեբ արդարութեբ , և ողորմութեբ նո՛ւաճեն , և ճնշեն զամս ընչասիրութեբ ։ Ա՛նձնորդութեբ աղօթից , պահեցողութեբ , ժուժկալութեբ , և առատանամն մաքրութեբ կորացուցանեն , և հնազանդեցուցանեն զամս հեշտասիրութեբ , և մարմնոյութեց ։ Այլ դերազանցաւէս յաղթեն նը ընտիր կրօնաւորդ ՚ի ձեռն երից կրօնաւորական ուխտից ։ Վ՛ ձեռն ուխտի միանձնաւորի կրօնաւորական ողջախոհութեբ դերազանցաւէս յաղթեն յօժարութեբ մարմնական հեշտութեց . քանզի ոչ միայն զրկեն զինքեանս ՚ի շատ , և ՚ի յանկուսս մարմնական հեշտութեց , որք ազգեցեալք են մեզ ՚ի Ա՛ծային պատուիրանաց . այլև ՚ի օրինաւորս հեշտութեց , որք չեն ազգեցեալք ՚ի Ա՛ծային օրինաց ։ Վ՛ ձեռն ուխտի միանձնաւորի աղքատութեբ դերազանցաւէս յաղթեն յօժարութեբ ընչասիրութեբ ։ Վ՛ ձեռն զրկեն զինքեանս ոչ միայն զրկեն զինքեանս ՚ի շատ ընչից , և յատկանաց , որք ա՛ն նիւթաւոր սոսանին , և վայելին , այլև ՚ի յայնց , որք առանց անկարա՛ւութեբ վայելել , և առանել կարեն ։ Ա՛ ելոյապէս ՚ի ձեռն ուխտի միանձնաւորի հնազանդութեբ վերազանցապէս յաղթեն յօժարութեբ վճռահաստութեան , և վճռամտութեան ։ Վ՛ ձեռն զրկեն զինքեանս ՚ի յայտ աշխատութեբ , հանգիստ վայելութեբ , բարձրութեբ , և փառաց , և սիրանան ՚ի նեղութեբ կրօնաւորական խստ հնազանդութեբ , և հպատակութեբ ։ Յորոց ելեւ ՚ի , թէ կրօնաւորութեբն ՚ի՝ յօժ դերազանցս , և կատարեալ կացութեբն ՚ի՝ որ ոմն ՚ի յօժ դամենայն պատուիրել ։ Կրօնաւորութեբն ՚ի՝ կացութեբ , նորում հանապատ նստակեաց , և ՚ի կիր սիսանին դարձ բարեպաշտականք ։ Կրօնաւորութեբն ՚ի՝ կացութեբ կատարելութեբ ։ Կրօնաւորութեբն ՚ի՝ կացութեբ կատարելոց ։ Կրօնաւորութեբն ՚ի՝ կացութեբ , նորում հանապատ ոչ հաւաքին զանձք երկրայինք ։ այլ զանձին բարիք երկնայինք ։ Կրօնաւորութեբն ՚ի՝ կացութեբ , նորում մարդ-երկր հանապատ ՚ի վերինն խորհին , ուր Ք՚ն նստոյ ընդ-աջմէ Հ՚Ր ։ Կրօնաւորութեբն ՚ի՝ կացութեբ , նորում մարդ-երկր խոհան զՀ՚Ն , և զնոյն ուսուցանել ։ Կրօնաւորութեբն ՚ի՝ կացութեբ դերազանցապէս սիրեն ։ Կրօնաւորութեբն ՚ի՝ կացութեբ , նորում

րուս մարդ-ոկը ոչ միայն առան
Ա՞ զայն, զոր պաշտին, այլև
զբաղդ ինքեանս։ Ասաի Աբր-
յոյժ եհարց զնա մեծ-աւուն
ոմն, ասելով։ Ա՞ պղծ-ապեա
բարւոյ, զինչ արարից, զի զկե-
անան յաւիտենական ժառան-
գեցից։ առաքյատրեաց նմա զ
պատմէ-իրանապահուն Ա՞ն-
այնն պատմէ-իրանաց, ասելով։
զպատմէ-իրանս զնոսա։ մի՛ շնար,
մի զոզանար։ մի սուտ վկայեր,
պատմէ-ենա զհայր քո, և զմայր։
Իսկ յոյժ եարժան պատուական
նմա մեծ-աւուն, Թէ պահեալ
եր զպատմէ-իրանս։ ասելով։
վարդ-ապետ զայդ ասի արարի՛ն
մանկունքն իմոյ։ արդ զինչ
և պահանջիմ։ Յայնժամ ա-
ռաքյատրեաց նմա զկատարե-
լութեն կրօնաւորութեանն։ ասելով։
Ոչ ինչ պակաս է՝ նըբէն։ Միթէ
կարիս կատարեալ լինիլ, երբ՝
զոր ինչ ունիս, վաճառեա, և
տուր աղքատաց, և ունիցիս
գանձս յերկինս, և առ զխաչն,
և ելի զկնի իմ։ Յորոց բանից
երևի, Թէ կրօնաւորութենն է՝,
որ առնէ զմարդն կատարեալ։
Պատուեալ, յոյժ ասի Պետրոս ա-
ռաքեալն Եհարց զՔ՚ն, ասելով։
Հրամայեա մեզ Թողաք զնմա,
և եկաք զկնի քո։ արդ զինչ
լինիցի մեզ։ Յայնժամ պատաս-
խանի ետ նմա Ք՚ն, ասելով։
Ամէն ասեմ ձեզ։ զի դուք, որք
եկիք զկնի իմ։ ի միւսանգամ
ծագման։ յոյժ ասացի որ-
ք՚ն մարդ-որ յաշխարհս գոյ։ նա-
ստիցէ և դուք յերկոտա-
սան աթոռ դատել զերկոտա-
սան ազգս Իսրայելի։ Եւ ամ
որոք եթող զտուն, կամ զեղ-
բարս, կամ զբոյս, կամ զհայր,
կամ զկին, կամ զորդիս, կամ
զդաշտսդաս ինձ անհնարին խոյ,
հարիւրապատիկ առցէ, և զկե-
անան յաւիտենական ժառան-
գեցէ։ Յորոց երևի, Թէ ընդ-
դունելոց են կրօնաւորք զմե-
ծադոյն փառս։ Ասաի յայտ է
Թէ կրօնաւորութենէ՝ հատա-
րելագոյն կացութեն։

ՊՐԱՀԱ ԵՐԿՈՐԴ։

Յաղագս այնց, որք խնդրին առ հասանել
ասելի ի կրօնաւորական ուխտից։

Յորք խնդրին առ հասանել կրօնաւորական ուխտից, և կրօնաւորական դասուն, այսինքն, կրօնաւորական ուխտ-րութեն, առանց որոց անհասանելի՝ կրօնաւորական դասուն, և ուխտ-րութեն։ Ասի զորս Թէութեն, որք խնդրին առ կրօնաւորական դասուն, և ուխտ-րութեն, երեք են։ Առաջինն է՝ որպիսութեն, այսինքն, ընդ-ունակութենն ուխտին։ Այսինքն, ի՝ յոյժ ասոյն պատրաստ գտանիլ ընդ-ունակութեն առ կրօնաւորական ուխտ-րութեն։ Պանդիտ ոչ կարէ լինիլ իր ինչ հասանելոյ, Թէ՝ ի՝ յընդ-ունելոյն չդտանիցի ընդ-ունակ

նակութիւն ։ Օ՛ի առ ընդ-ու-նումն սմա նուի, ինչ ընդ-ունօղն պար-տի գոնանել ընդ-ունակութիւնն ։ Պարտ որ չունն ընդ-ունակու-թիւն առ դաշինս, ոչ կարէ հաս-տատապէս դաշնակցիլ ։ Ընդ-յայժամ որ գոնանի ընդ-ունակ առ կրօնաւորական ուխտադ-րու-թիւն, և դաւանութիւն, յոժամ ունի զայն հաւատ, որ դոյացա-կանապէս խնդրի ի նօրինացդ ։ որդ յայժամ որ ունի զայնպէս հաւատ, յոժամ լցեալ է՝ զվերշաւասանելորդ սմա, և յոժամ զմին ամբողջ սմա հանդերձ կրօնաւորական զգեստիս, և կերպարանաւ փոխեցեալ է՝, և չունի զայդ ելս ինչ, որ ըստ սահմանադրու-թեց հաւատացեալ լոց ի վերհաւատուն հասանի գոլ դոյացականն ի նմանիկ կրօնի ։ Պանդի առ ընդ-ունակութիւնն ուխտողի դոյացականապէս խնդրին այսպիսի ի նօրինացդ ։ Նա յոժ բանականապէս ։ Պանդի որ ընդ-ունի զոժ-ուր կացու-թիւն պարտի ունել զայն հաւատ, յոր-տամ կարիցէ առնել զվտհեմ դ-ատաստան, և պարտի փորձել զինքն ։ զիսի դնիցէ զինքն ի նմա այն սմա, որ դոյացակա-տապէս ինդրի նմանիկ կացու-թիւն ։ Ընդ որ մտանէ ի կրօնա-ւորութիւն, ընդ-ունի զոժ-ուր կացու-թիւն ։ Ընդ-ունի պարտի ու-նել զայն հաւատ, յորում կարի ցէ առնել զվտհեմ դատաստան, և պարտի փորձել զամ ու կրօ-նաւորական զգեստիս, զիսի դնի-ցէ զինքն ի նօրոդայթի, և պար-տին գոնանի ինամի այնք, որք գոյացականապէս խնդրին ի կրօ-նաւորական կացու-թիւն ։

Երկրորդ թէ-ութինն է՝ քա-ջայ-րեալ, կամ լռեալ հանա-հանատուի, և ընդ-ունումն պէ-տին կրօնաւորական կարգին ։ Ընդ-ինքն, երկրորդ-աբար խնդրին զի մեծ-ատոն, և պետն, և ա-ռաջնորդն կրօնաւորական կար-գի հանահանանցին, և ընդ-ու-նեցի զդ-ատաստանու-թիւն ուխտողի ։ Պանդի առանց հաւանհան-նու-թիւն, և ընդ-ունման պետի, և առաջնորդի կրօնաւորական կար-գի, ոչ կարէ որ մտանել ի կրօն ինչ ։ Պ՛ անդի ի պետն սոյնպիսի հանահանանման, և ընդ-ուն-ման պարտի դ-ատանօղն ներ-պատուաստոլ, և նեղմարմնա-հոլիլ կրօնի, և լինել անդ-ամ նորին ։ Նա հաւատուակաբար պէտ լինել ոչ միայն խորհրդա-կցու-թիւք, այլև հանահանանու-թիւք կրօնաւորական, կամ գո-նէ մեծ-ագոյն, կամ դլխաւորա-գոյն մասին, և ըստ սահմանա-դրու-թեց եւրոպացի կրօ-նաւորական կարգի ։

Երրորդ թէ-ութինն է՝ կամա-հար, և անձնիշխան դ-ատատուն ուխտողի ։ այսինքն, երկրորդ-աբար խնդրի, զի դ-ատանուն, և ուխտադ-րուն դ-ատողն, և ուխտողի կամաւորապէս, և անձնիշխանաբար լինիցի, և ոչ բռնու-թիւք ծանր երկիւղի ։ Պան-

զի

զին մինչ կրօնաւորութիւն է՝ որ մեծ միամտութեան , և մտաց-մանց , պարտուն տրիլ աղաւորութիւն , և անձնիշխանութիւն այնմիսիկ , որ ընտրէ , և ընդունի զայնպիսին կացուցանել ։

Կրօնաւորական դասանութիւն, որ եղեալ է՝ առանց առաջեալ թէութեան , է՛ անհատատատ , և ոչինչ ։ Քանզի առաջեալ թէութիւնք հարիւրապատիկ ենդրին առ հատատատութիւն կրօնաւորական դասանութիւն , և ուխտադրութիւն ։ Ասուած որք բռնադատանեն , և բռնաբարեն զղջահակս իւրեանց , զի մատնիցեն ի կրօնս , մեղանչեն ։ Քանզի առնեն զանկարդ ։

ՊԱՏՃԱ - ԵՐԿՈՐԴ ։

Յաղագս պատուհասուցանելոյ , զոր ունին կրօնաւորք ի զօրութիւն կրօնաւորական դասանութեան , և ուխտադրութեան ։

Կրօնաւորք ի զօրութիւն ուխտադրութեան իւրեանց պատուհասանին , և պատուհասիչն յատուցանել , և յատուցցեն ժամանակաւ ի ձայնապարհն կատարելութիւն . քանզի զի ուխտիւք մտեալք են ի կացութիւն կատարելութեան ։ Որք ուխտիւք մտեալք են ի կացութիւն ինչ , պատուհասանին զայնհետ զկացուցին զայն , յոր մտեալք են ։ Քանզի թէպէտ անձնիշխանութիւն մտեալք նցեն , այնպէս թէ եթէ չէին մտեալք , չէին մղուցեալք , սակայն յետ մտանելոյն պատանին պատուհասանել ի ձեռն ուխտից ։ Այսպէս զի ուխտով պատուհասանեն զայնոսիկ , որք առնեն զնոս ։ Որք կրօնաւորք մտեալք են ուխտիւք ի կացութիւն կատարելութեան ։ Որք ընդհակառակն պահել զկացութիւն կատարելութեան ։ Որք ընդհակառակն պատուհասանեն Քանաւ , զի յատուկանայցեն , և յատեղ դնայցեն ի ճանապարհն կատարելութեան ։ Քանզի պահել զկացութիւն կատարելութեան է՝ այս , Քանաւ զարդանալ , և յատուկանալ ի ճանապարհն կատարելութեան ։

Կրօնաւորք պարտին դնալ ի կատարելութիւն , նախ ի ձեռն էական միջնորդութեան , այսինքն , ի ձեռն այնց , որք են էականք կրօնաւորական դասանութեան . ո՛ղջոյն , անդրանկեալ , և անարդելի զնոսա մարմնական հեշտութիւս , զնոսա ամբարտաւանութիւն , և զնոսա անհնազանդութիւն , և հպարտութիւն , և երկայնմիտ զհետ կատարեալ ողջախոհութեան , մաքրութեան , աղքատութեան , և հնազանդութեան ։ Երկրորդ ի ձեռն ուխտից , ուխտեալով զնոս , որք ած-են զնոս առ կատարելութիւն ։ Երրորդ ի ձեռն երկրորդական օգնականութեց , և օժանդակութեց , որք ապատեցեալք են նոցա , յօժարութեբ պահելով զնոս ։ Չորրորդ ի ձեռն բարի գործոց , առ որս յոր-

յորդորին : Հինգերորդ՝ ի ձեռն ունանց աւելորդ բարեգործութեց , որք չեն նց պատուհասեցեալք , և զորս ինքեանք չեն խոստացեալք , այլ առաւաւտիս առնեն : Եւ պատճառն է՝ : Քանզի մինչ մնեալք են ի կացութէ կատարելութէ , պարտին դիտել զկատարելութէ , և զանալ , զի լինիցին կատարեալք , և երթիցեն դէպ կատարելութէ ի ձեռն զանազան միջոցաց , և օգնականութեց : Ասան կոնաւորք , որք ոչ իրակեն զքան մինչ , զի լինիցին կատարեալք , և երթայցեն դէպ կատարելութէ այլ ի բաց ձգիցեն զնմ միջոցս , և օգնականութիս , որք տանին առ կատարելութէ , և եպերիցեն , կամ զանսիցէ առնիցեն , և չհոգայցեն զնմ խրատս , յորդորմունս , սահմանադրութիս , և կանոնադրութիս , չեն ի կացութէ փիլսութեան , այլ են ի մեղս մահացուս : Օ ի սոյն պնսիքն մահացուքն մեղանչեն : Քանզի առնեն զծանր անկատարութէ , և պակասութիւն : Ոչ զի ինելոյ մահացու մեղաց պարտ անալ , զի յաոյնայցեն ի ձանապարհի կատարելութէ : Յորոց երևի , թէ կրօնաւորք պարտաւորքն Քանալ , զի գնայցեն առ կատարելութէ ի ձեռն միջոցաց կրօնի իրեանց , այսինքն պահելով զ սահմանադրութիս , և զկանոնադրութիս կրօնի իրեանց : Ասան մեղանչեն նաև , եթէ անդամնիցեն զնս , և ոչ կամիցեն հնազանդել նց : Քանզի է՝ չար անարգել , և անդամնել զկանոնս կրօնի իւրոյ : Երկրորդ մեղանչեն , եթէ միայն կամիցեն պահել զկանոնս զայնոսիկ , որք պարտաւանդեն զնս ինելք մահացու մեղաց , խակ զայլս , որք ոչ պարտաւանդեն ինելոյ մահացու մեղաց , չկամիցեն պահել : Քանզի լինի նշան , թէ անդամնեն , և անարգեն զկանոնս կատարելութէ իւրեանց : Երրորդ մեղանչեն , եթէ ուղղակի չկամիցեն զկատարելութէ իւրեանց : Յորժամ անարգեն , և անգոսնեն զկանոնս , և զսահմանադրութէ կրօնի իւրեանց , և ուղղակս ոչ կամին զկատարելութէ իւրեանց , մահացու մեղանչեն : Քանզի առնեն զծանր անկատարութէ , և պակասութէ ընդդէմ կացութէ իւրեանց : Կրօնաւորք , որք ոչ միայն դիտեն լինել անհոգք պահել զկանոնս , այլև դիտեն ոչ երբեք պահել զնս , թէպէտ դիտմամբ կարիցեն պահել զնս . մահացու մեղանչեն , կամ են ի մեծ ձանապարհն տրտմութեան , և պատուաստութեան առ մեղս մահացու , և հազիւ կարեն լինել առանց տեսակն անգոսման , և անարգման : Քանզի որք դիտեն ոչերբեք պահել զկանոնս , տան զնշան , թէ անարգեն , և անգոսնեն սմենևին զկանոնս , որ է՝ ծանր անկատարութէ , և պակասութէ : Կրօ-

նաեւ որք , որք յաշխարհապէս , եւ
ի տովտորութիւն առնեն զկանոնա-
զանցութիւն , եւ անցանեն զկա-
նոնադրութիւնքն , եւ սահմանա-
դրութիւնքն կրօնի իւրեանց , ա-
հագօրէն , եւ ծանրապէս մեղան-
չեն ։ Զանազի ապաւանեն , եւ
ամերձեն սոյնպիսիքն զկրօնաւո-
րական կենցաղավարութիւնն ։ Եւ
տան զինչան , թէ անարգեն , եւ
եպերեն զկանոնս կրօնի իւրե-
անց ։ Զանազի նթէ ոչ անգոս-
նէին զնոս , ոչ անցանէին զնոքօք
յաշխարհապէս , եւ ոչ առնէին
զտովտորութիւն յաշխարհապէս ան-
ցանելոյ զնոքօք ։ Եւ թէ ոչ ան-
գոնեցեն զնոս , սակայն ունին
զինչեանս ի յայտնի տուգանքի
անգոնանելոյ , եւ անարգելոյ զնոս ։
Զատնեալ , զի որք սոյնպիսիքդ
կեան ի կրօնի , չար օրինակիօք
ներեանց ածեն զայլս ի թո-
ղութիւն հանդուսպահութեան , եւ
ծանրագոյն մեղանչեն կրօնի ։ Զոր
կրօնաւորքն այնպէս պատուին
կենալ ի կրօնի , զնոսին ծանրագոյն
մեղանչեսցեն նմա ։ Եւ պատուա-
հրութիւն այս պատճառանդէ
զնոս ինեղելոյ մահացու մեղաց ։
Զանազի ծանրագոյն պատճան-
դէ զնոս ։ Զատնեալ , զի կրօ-
նաւորք բանիւ ուխտիդ , որովք
պատճառանդեցին զինքեանս կրօ-
նի , պատճառանդին այնուր պահել
զինքեանս ի կրօնի , զնոսին եղեն ան-
տանելիք ։ Զանազի որ է անտա-
նելի , չէ արժանի , զի մեռցէ
անդ ։ Այլ արժանագոյ , զի վա-
րիցի ։ Զանազի նթէ մեռցէ ,
յոյժ երեւելագոյն մեղանչէ ։ Զորք
որք ոչ առնեն զքան ինչ , զի
առանապցեն զկատարելութիւն ,
այլ անխտրաբար անցանեն զկա-
նոնօք կրօնի իւրեանց , առնեն
զինչեանս անտանելիս , եւ ան-
խրատելիս ։ Ասէ մեղանչեալ
քան , եւ անդորդացն առնեն ընդ-
դէմ կատարելութիւն , եւ ծանրա-
գոյս մեղանչեն ։

ՊՐ ԱՒ ՀՈՐՈՂ ։

Յաղագս այնց , առ որս պատուէրն է , և պարտականքն կրօնաւորք զոյս-
նէք ուխտիդ ։

Ծօնաւորք զօրութիւն ուխ-
տի աղբատութիւն պա-
րագանդին , զի զոչինչ
ունիցին յատուկ ։ Զոր-
անդամաւոր յատկի նմա
նին ժառանգականաց բարիք ։ որոց
կարէ դնել զին , յորոց առերու-
թիւն ։ կամ ատուգիս ի յանձնիդ
նան , և ի յանկաս նշխանութիւն
յօրինելոյ , յարմարելոյ ։ և տրա-
մադրելոյ , ի յան-նաեւան հրաժա-
րեցան ։ Եւ պատճառն է ։
Զանազի ուխտեցին զաղբատու-
թիւն , և ուխտիս հրաժարեցան ի
բարիսդ ժառանգականաց ։
Ասէ մեղանչեալ պատճանդէ-
ցին զինքեանս պահել զաղբա-
տութիւն , և մնալ աղբատ ։ Զոր-
նա ասէ աղբատ որքան առ ժա-
ռանգականաց բարիս , որ չունի
զժառանգականաց բարիս ։ Ինչ
ուրեմն կրօնաւորք ուխտեալք են
զաղբատութիւն , և ուխտիս պա-
տճանդեալք են զինքեանս պա-

հել

հել զաղբատուԹԵ ։ զօրուԹԵ ուխտի աղքատուԹԵ պարտէանդին , զի զոչինչ ունիցին յատուկ , որքան առ բարիս ժամանակաւորս ։ Սակայն կարեն ունել զբարիս , որք հոգևորք են , և որոց ոչ կարի դնել զին ։ Ասատ վերապահեն զառԹուԹԵ հոգևոր բարեաց , համբաւոյ ։ պատուոյ , և այլոց սոյնպիսեացս ։ Ընդունակ վերապահեն առ ինքեանս զիրաւունս ընտրելոյ ։ առաքատելոյ , և չհորհելոյ զկրօնաւորական չհորհարարուԹԵ , և զայլս ։ սոյնպիսիս առնելոյ ։ Բանզի չեն ուխտեալք հրաժարիլ ի սոյնպիսի բարեաց ։

Կրօնաւորք կարեն ունել զ ժամանակաւոր բարիս ի հասատատակն ։ Բանզի զօրուԹԵ կրօնաւորական ուխտի ուխտեն չունել զ յատուկ բարիս ։ Ասատ կարեն ունել զբարիս ի հասատատակն , որովք պահիցեն զինքեանս ։ Ա այն որոյ ոչ մեղանչեն ընդդէմ ուխտի աղքատուԹեան եԹէ ունիցին զբարիս ի հասատատակն ։ Այլ ոչ միայն կարեն ունել զսոյնպիսի բարիս , այլև առանց հրամանի վերադասուին ոչ կարեն պարտաւանդել զին քեանս հատարակուԹԵ , զի չեղեն ստանալոց զատաջեալ բարիս ։ Ա՝ղի եԹէ առնէին զայս վնասէին եկեղեցական աղատուԹեան ։

Կրօնաւորք մեղանչեն ընդդէմ ուխտի աղքատուԹԵ , եԹէ առնոյ բացատրեալ , կամ լռեալ կամ խոհեմաբար ենԹադատեալ հատահատանուԹԵ մեծամեծի , և կրօնաւորապետն եւբեանց , զիր ինչ առնուն , կամ պահեն առ ինքեանս , կամ ծախեն , կամ հատատիսկեն ։ կամ չհորհեն ։ Կամ այլոց ։ Բանզի եԹէ զայս առնիցեն , զրկեն ընդդէմ ուխտի աղքատուԹԵ , զոր ատ բարին ։ Բանզի ուխտիս աղքատուԹԵ հրաժարեցան ի իրենց խանուԹԵ առնելոյ զատաջեալն հեղինակուԹԵ եւբեանց ։ Ա՝ն դանչեն և ընդդէմ ուխտի աղքատուԹեան , եԹէ զիրս , որք չհորհելեալք են ինքեանց , զի վարիցին նոքօք , յարեն զնա առ այլ վարուՀս , և մեղադրելեաք եղծեն , ապականեն , և աւերեն զին ։ Բանզի առ այն վարուՀս պարտին վարիլ նոքօք , առ որ ընկալեալք են զին ։ Բանզի յայնժամ ոչ կարէ վարիլ նոքօք , և եղծել զին , այլ և կամ ։ յորժամ ունի զուԹԵ ի իրն նոյ ։ Ա՝նպատեւս հոգաբարձք , աշխատասէրք , անտեսք , մատակարարք , և ատորապետն մեծաւորք ոչ կարեն զին ինչ մատակարել , և ծախել ընդդէմ ատհմանադրուԹեայ կրօնի , և կրօնաւորական կարգին , ընդդէմ կամաց մեծամեծաց , և ընդդէմ բարի կրօնաւորական սովորուԹեաց ։ Բանզի չեն ուխարք հատատակ բարեաց , այլ սպասաւորք , պաշտօնեայք , և մատակարք միայն ։ Ասրնին պատմին ծախել , և մատակարարել

զհասարակական բարիս , զոր ոչ ուրեք պահանջեն կրօնաւորք՝ կանոնադրութենէն , կամ մեծամասնագոյն , և բարի սովորութիւնք կրօնի , և կրօնաւորական կարգի ։ Ասոնք եթէ այլապէս առնեն , մեղանչեն ։ Նմանապէս մեծամասնագոյն , և կրօնաւորապետք մեղանչեն, եթէ հրամայեն , և ծոյլ տայցեն , զի հնազանդելոյն ընթեանց զկրօնական բարիս ծանխցեն առ ունայն , և գայլելի , և անօրինաւոր վարմունս , կամ ունին զոն , և պահեցեն առ ինքեանս զիրս , որք ոչ վայելեն կրօնաւորաց ։ Պանդիտ մեծամասնագոյն , և կրօնաւորապետք ոչ կարեն առանց ելաթար հրամայել , եթէ ոչ որքան կարեն ։ Բայց միայն կարեն հրամայել , զի հասարակ կրօնաւորական բարիք ծանիցին ի հարկաւորութենէ , և ի չհարկաւորութենէ կրօնի , և ոչ ի խոտնայութենէ , ի գարշելութենէ , և ի չանօրինաւորութենէ ։ Յորձնեալ զի կրօնաւորապետք չեն տեղեակ կրօնական բարեաց , այլ յօրինիչք , յարդարիչք , կարգաւորիչք , և տրամադրիչք նոցին ի պետս , և ի յօգուտ կրօնի ։ Որպէս ոչ կարեն յօրինել զնոցանէ , ոչ և կարեն , այլ ի հասկանալութենէ , և շահաւորութենէ կրօնի ։ Որպէս այլապէս առնել ոչ կարեն ։

Կրօնաւորք զօրութիւնք ունին ողջախոհութենէ պատուիրելոյն , և պատուիրանելոյն զրկել զինքեանս ի չար կամաց , խորհրդոց , մտածմանց , բանից , արարողութեց , և գործոց ։ Պանդիտ ուխտեալք են մնալ ողջախոհք , և մաքուրք կրօնաւորական ողջախոհութենէ , և մաքրութենէ , և սոյնպիսի ուխտիս ծանրապէս պատուիրանք են զինքեանս ։ Ասոնք եթէ առնեն զկամաւոր վարաշոյտ նեղութենէ , գոյն են զծանր ուխտադրուժութենէ , և ուխտապանցութենէ ։ Ասոնք մահացու են մեղանչեն ։ Նա գիտելի է ։ զի կրօնաւորք , եթէ գոյն հնազանդելոյ վարաշոյտս , առնեն զերկու մեղս մահացուս ։ այսինքն ։ զմիմեանս վարաշոյտութենէ , և զմիմեանս սրբապղծութենէ , և սրբապղծուխտապանցութենէ ։ Կրօնաւորք կարի յոյժ պատուոն վարձի ի սոյնպիսի յոյժ գործ , և մեղս , և կրօնաւորապետք կարի յոյժ պատուոն պատժել զոյնպիսի մեղս ։ Պանդիտ վարաշոյտութենէ կրօնաւորաց կարի յոյժ դատապարտելոյ զնոյն ։

Կրօնաւորք զօրութիւնք ուխտի հնազանդութենէ պատուիրանելոյն առ այնոսիկ առնելոյն , զոր մեծաւորք հրամայեն ըստ կանոնաց , և ըստ սահմանադրութեց կրօնաւորական կարգի ։ Պանդիտ ուխտեալք են զհնազանդութենէ ։ Ասոնք ուխտեալք են հնազանդել , և հպատակիլ մեծաւորաց իւրոց , որքան առ կանոն , և սահմանադրութենէն կրօ-

կրօնի նուիրեանց ։ Ընդ որք ոչ ա-
ռնելք են , պարտաւանդին կա-
տարել զայն , զոր ուխտեալք են.
այնպէս Թէ , եթէ չկատարին
ցեն զուխտ նուիրեանց , մեղանչեն
մեղօք ուխտազանցութեան , և
ուխտադրուժութեամբ ։ Ընդեմս
մինչ կրօնաւորք ուխտեալք են
հնազանդել , և հպատակիլ մե-
ծաւորաց նուիրեանց որքան առ
կանոնս , և սահմանադրութիւս
կրօնի նուիրեանց , զօրութեամբ ուխ-
տի հնազանդութեամբ պարտաւան-
դին առ այնոսիկ առենեւեան ,
զորս մեծաւորք նոցին հրամա-
յեն նոյ ըստ կանոնաց , և ըստ
սահմանադրութեանց կարգի ։
Յորժամ մեծաւորք , և կրօնա-
ւորք հրամայեն հնազանդեցեալ
կրօնաւորաց նուիրեանց , այսոքիւք
բանիւք , և այսոքիւք եղելոք .
հրամայեմ քեզ ինձնեղբոյ սէր հնա-
զանդութեան , կամ հրամայեմ
քեզ զօրութեամբ սէր հնազանդու-
թեան . կամ հրամայեմ քեզ յա-
նուն Տեառն մերոյ ՅԻՍՈՒՍԻ . կամ
այլովք սոյնպիսեօք . յայնժամ
հնազանդեցեալ կրօնաւորք պա-
րտաւանդին , և պարտաւորին
հնազանդել նոյ ինձնեղբոյ մահա-
ցու մեղաց ։ Քանզի յորժամ
կրօնաւորապետք առացեալ և-
զերօք հրամայեն , յայտ առնեն
Թէ հրամայեն , որքան և կարեն։
Ընդեմս ծանրագոյն հրամայեն ։
Ընդ որժամ մեծաւորք ծան-
րագոյն հրամայեն , յայնժամ
հնազանդեցեալքն ծանրագոյն պա-
րտաւանդին , և հեղուսպիսի ի

նեղբոյ մահացու մեղաց պարտ-
ւանդին հնազանդել մեծաւորաց
նոցա ։ Ընդեմս յորժամ կրօնա-
ւորապետք վերոյգրեալ եղե-
ալօքն հրամայեն հնազանդեցեալ
կրօնաւորք նոցա , յայնժամ
հնազանդեցեալ կրօնաւորքն պա-
րտաւանդին հնազանդել նոցայ ի
նեղբոյ մահացու մեղաց ։ Ընդ-
որս եթէ ոչ հնազանդեցին , այլ
յանդգնաբար ընդդիմացան
հրամանաց նոցին , մահացօրէն
մեղանչեն ։ Իսկ եթէ այլովք և-
զերօք , և այլովք եղանակօք
հրամայիցեն , այսինքն , Թէեթ-
ևապէս հրամայիցեն . յայնժամ
Թեթևապէս պարտաւանդին հնա-
զանդել նոցա ։ Օ՛ի յորժամ
մեծաւորքն Թեթևապէս հրա-
մայեն , յայնժամ փոքրաւորքն
Թեթևապէս պարտաւանդին ։
Ընդեմս յայնժամ միայն ինձնեղբոյ
նեղբոյն մեղաց պարտաւանդին
հնազանդել նմա ։ Օ՛ի որք Թե-
Թևապէս պարտաւանդին , ի
նեղբոյ նեղբոյն մեղաց պարտ-
ւանդին ։ Ընդեմս եթէ ընդդեմ
սոյնպիսի Թեթև հրամանաց
մեղանչիցեն , միայն նեղբոյ-
մեղանչեն ։ Քանզի դիտելի է , զի
կրօնաւորապետք կրկնակի կա-
րեն հրամայել . այսինքն . կամ
ուղղապէս , և բացատրաբար
. կամ անուղղաբար , և նեղբա-
բար ։ Ուղղապէս , և ուղ-
ղաբար հրամայեն , յորժամ հրա-
մայեն զայնպիսի իրս , որք բա-
ցատրաբար , և ուղղութեամբ պատ-
կանին կանոնաց , և սահմանա-

գ-րու-

ղ-յուԹեց կրօնն , որք են այնք, նախ կայանան կանոն և սահմանադրուԹիք կարդի կրօնաւորականի ։ Ընդ ղրկապէս և նոքա յաւէտ հրամայեն , յորժամ հրամայեն զնոսա զայնոսիկ , որք պիտոյանան առ ի պահել զկանոնս , և զսահմանադրուԹիս ։ ԹԷ հրամայեցին այնք , որք ուղղասէս , և բացատրաբար պատուիրանին կանոնաց , և սահմանադրուԹեց . և ԹԷ հրամայեցին այնք , որք անուղղասէս , և նոքա յատուկ պատկանին կանոնացդ , և սահմանադրուԹեանդ . հանապազ կրօնաւորքն պարտուիմ հնազանդել մեծամեծացդ խորհրդոց ։ Քանզի կրօնաւորքն պէտք ունին զիշխանուԹիւն հրամայելոյ հնազանդելոցդ կրօնաւորաց խորհրդոց, և զայնոսիկ , նախ կայանան կանոնք , և սահմանադրուԹիք կրօնաւորականաց կարդի խրատեն , և զայնոսիկ , առունց որոց չկարեն դիւրաբար պահել կանոնք , և սահմանադրուԹիք կրօնի , և որք հարկաւորք են առ ի պահելոյ զկանոնս , և զսահմանադրուԹիսն կրօնի ։

Հնազանդելոյ կրօնաւորք չպարտաւանին հնազանդել նոցա զայնոսիկ , որք են ընդդէմ կանոնի ։ Քանզի պարտին պահել զկանոն ։ Ուրեմն չպարտաւանին հնազանդել առ այն, ոչ՝ ընդդէմ կանոնի ։ Սակայն յորժամ մեծամեծքն , որ հրամայեն զնոր ընդդէմ կանոնի , ունին զնոյն խանդուԹիւն զորինելոյ ի կանոնին, և ունին զօրինաւորս պատճառս զորինելոյ ։ յայնժամ փոխանորդն ապրումանդի հնազանդել ։ Քանզի յայնժամ փոխանորդքն չունին զպատճառս ընդդիմանալոյ մեծամեծքին խորհրդոց ։ Յորժամ մեծամեծքն հրամայեն հնազանդելոյ նոցա զնոր , որ երևելապէս են ի վերայ քան զկանոնս . ո՛րպէս . զծանր երևելի տուժանումունս , և հաշուումնս , յայնժամ հնազանդելոյ ոչ պարտաւանդին հնազանդել զորԹիք ուխտի հնազանդուԹեան ։ Քանզի ուխտիս հնազանդուԹեան միայն պարտաւանդեալք են զինքեանս հնազանդել մեծամեծոց խորհրդոց , նոյնպէս այնոսիկ , որք պատկանին ուղղասէս , և բացատրաբար , կամ անուղղայի , և նենգաւորաբար կանոնաց , և սահմանադրուԹեց կրօնաւորականաց կարդի խրատեն ։ Այլ զի այլազգի ընտրեալքն էին զիսաստատին կրօն ։ Սակայն յորժամ մեծ հիմնմունք , և ճշմունք հաստատեալ են առ պարտաւանդուԹեն ուխտիս , կամ առ պատժումն կամակորացդ , յայնժամ առաջնոյնք պարտաւանդին հնազանդել ։ Քանզի զօրուԹիւն ուխտի հնազանդուԹեան պարտաւանդեալք են զինքեանս առ այնպես . զի սոյնպիսիքն պատկանին կացուԹեն կրօնաւորաց ։ Յորժամ մեծամեծքն հրամայեն զնոր , որք են ի վայր քան զկանոն , ո՛րպէս , զնոր ունայնս , յայնժամ և առ այս

րագոյնք ոչ պարտէանք ինձ զանկել զօրութիւնք ուխտի զանազանութեան։ Քանզի ոչ պարտէանք զինքեանս առ երկուսն գոյանալ, այլ առ երկասն ընչից։ Սակայն յորժամ մեծաւորք հրամայեն զոյնպիսի երկս ինչ պատուիրել, որ ընդ ոմանց արգելեալ է, ընդ այլոց ոչ, յորժամ փոքրագոյնք պարտէանք ինձ զանկել զօրութիւնք ուխտի, զի հնազանդութիւն է։ Քանզի յորժամ առաջեալ երկեալ լինիմ պատուիրանաց որք կանոնք ինձ պատուիրեալ են, որ ընդ կանոնի։ Ընդ այլ խօսելոյ նորա, և ընդ աբանալոյ, և ընդ խօսելով, և ընդ աղաչելով, և հնազանդելով խօսելով, առեալ, զի փոքրագոյնք պարտին զանազանել և աշխատիլ, զի հնազանդեսցին մեծամեծաց երեսից յորժամ ամենեցուն, որք կարեն լինիլ առանց մերոյ։ Օ՜ի այս պատկանի, և վայելէ կատարեալ հնազանդութիւն։

Յորժամ կանոնք, և սահմանք նորա զօրութիւնք ուրուք կոծանեն զոմանս կարգի պարտականէն ի նեղոյ մերոյ, յայնժամ կրօնաւորք զօրութիւնք ուխտի հնազանդութիւն պարտականէն զնոսա։ Քանզի չեն նոքա հրամայականք քան զձայն մեծամեծաց։ Պատձեալ զի յորժամ խոստանամն պահել զնոսա, մինչ նոքա պարտականէն ինձ ի նեղոյ մերոյ, հաւատամն ուխտիս պահանդել զինքեանս, զի պահեցեալ զնոսա։ Քանզի եթէ անցանիցեն զնոսա, մեղանչեն ընդ-դէմ ուխտի։ Քանզի եթէ չպարտականէն ինձ զոյ մերոյ, յայնժամ եթէ չգայ հեցեն զնոսա, ոչ մեղանչեն ընդ-դէմ ուխտի հնազանդութեան։ Քանզի յայնժամ չեն յառուկ, և խափանեն պատուիրանք, և հրամանք։ այլ մնայն յորդորմունք։ և խրատք, և կարգադրութիւնք, և միայն պրպտանդեն առ պատիժս, եթէ եղեալք եցեն։ Քանզի որք զանց առնեն զնոքօք ինձ բանական պատձառի և ինձ բարի վաղձանի։ այսինքն, ինձ առնելոյ զառաքինի գործինչ։ ո՞րպէս, եթէ ի ժամ լրութիւն խօսիցին վասն միմեանց ելոյ գործոյ եղբարն, կամ ինձ առնելոյ գայլ ինչ սոյնպիսի, ոչ մեղանչեն։ Քանզի ոչ առնեն զանկարգութիւնն։ Քայց եթէ առնիցեն զայս ի ատոյց առաջեալ բանական պատձառի։ այլ ինձ ծուլութիւն, և ծուլութիւն ոգւոյ, կամ ինձ այլոյ անկարգ ըղձից։ Նոքա ընկալաբար մեղանչեն։ Քանզի առնեն զինեւն անկարգութիւն։ Քայց որք յանձնախոսեալ, և ի տկարութիւն անցանեն զկանոնք սահմանադրութիւնք, և ծանրանան։ Նոքա չմոռնեն, և ապաշխանեն զկրօնաւորական կենցաղավարութիւն, և ինձ այսր պատձառի դնեն զինքեանս ի յորդորելի արտաքսման, և վարման, տահանջորէն, և ծանրանալ մեղանչեն։ Քանզի տկնկիսինքն խոտորեն ի կրօնաւորական կացութիւն, պատձառեն զդպրութիւնս, բան-

նան

զատք, և որք չեն պարտաւանդ-
ցեալք այլոց։ Ասէին այնոքիկ
միայն կարեն մտանել ի կրօն,
որք են պատուք, և որք չեն պա-
րտաւանդեցեալք այլոց։ Սակայն
որք պարտաւանդեցեալք են այ-
լոց, կարեն մտանել ի կրօն հա-
մահաւանութեամբ այնց, որոց պա-
րտաւանդեցեալք են։ Քանզի
յայնժամ ոչ առնեն զանիրաւու-
թիւն ումեք։ Քանզի այնմիկ ո-
րոց դիտաւորութիւն ոչ լինի
անիրաւութիւն։ Այլ ընձեռել զի-
նեն յայնժամ որ ոչ կարէ առնել զիր
ինչ առանց հատուցման, լինին կարօղ առնելոյ զիրն
զայն, յորժամ անձն այն, առնոյ
որոյ հատուցանութիւն ոչ կա-
րէ, տայ դիտաւորութիւն։
Այսոքա անհատ, և անմոռաս
առաքեալք, այսինքն, մանր առաքեալք
ոչ կարեն մտանել ի կրօն. քանզի
զի են քան-եղեալ ծնողաց
կամ պատշաւանատուաց որքան
առ սրտմտելութիւն, և կամա-
վարութիւն կենաց։ Զմանաւանդ
որք ոչ կարեն մտանել ի կրօն,
եթէ ծնօղք նոցին չկարեցին
պահել զինքեանս թարմ նոցին։
Քանզի պարտաւանդեցեալք են
պահել զծնօղս նոցա։ Այ-
սոքա և ոչ կարեն մտանել ի
կրօն առանց հատուցման
տեսոյ նորա։ Քանզի զին-
քեանս պարտաւանդեալք են նո-
ցա։ Այս նա ոչ կարէ մտանել ի
կրօն, որ պատուհաս զիւրմէ
ընդ խոստովանութեանս ետուն Քանզի պարտաւանդեալ է՝

նան զկրօնաւորական կատարե-
լութիւն, և ծանրագոյն ջնասանն
կրօնի։ Փախչելով՝ ի յայտ կա-
նանազանցութիւն, զի մի սակա-
ւս սակաւ նեղասրտեալ կանո-
նագանց սովորութիւն։

Յորժամ հնազանդեալքն
երիտասին, ամ ըստ-եօք երն, դուր
հրամայեն մեծ-ամուք, եթէ օրի-
նաւոր, կամ պատճառն, ձգն
որոյ հրամայեն եթէ արդ-արդ։
յայնժամ հատուցանակատար խօսե-
լով, պատրաստանդ-ին հնազանդել։
Քանզի մեծ-ամուք են՝ ի ժա-
ռանգութեան եղեալոյ հրամայե-
լոյ։ Եւ ոչ վտանգաւորք ընդ-
պատրաստանդութիւն հնազանդե-
լոյ։ Այսոքա մեծ-ամուք ոչնին
զերծանութեան հրամայելոյ։ Ընդ-
ի յերկբայութիւն ինամուն չէ մեր-
հատուցանելն յայնմանէ, որ ժա-
ռանգէ զնա։

ՊՐԱՆ ՏԻՆՈՒՐՈՅ։

Յաղագս անճամբ, որք կարեն, և որք
պարտին մտանել ի կրօն։

Այնոքիկ միայն կա-
րեն մտանել ի
կրօն, որք են ա-
զատք, և որք չեն
պարտաւանդեցեալք
այլոց։ Եւ որք են պարտաւանդ-
եցեալք այլոց, ոչ կարեն մտանել
կրօն։ Քանզի պարտաւանդեալք
են պահել զիրն ինչ-ինչ կրօնին
հնչմանօրէնապատուիրեալ։
Ընդ նմին ոչ կարեն մտանել
կրօն, որ ունի զիրինչ ինչ
կրօնին հնչմանօրէնապատուիրեալ։
Ընդ նմին ոչ կարեն մտանել
կրօն, որ ունի զիրինչ ինչ

պատուհասանաց ։

Քանզի ցորեան ժամանակ կէս-
դանի է՝ զուգակից , և կողակից
ուրուն , ոչ կարէ ամուսնանալ
այլում ։ զսո այնմ , զոր ասէ
Պօղոս ։ Քանզի կին առնականին
է կենդանի այր նր՝ կապուրեամբ
օրինօք ։ Լսակ եթէ մեռցի այրն ,
արձակեալ է՝ յօրինաց առնն ։
Կապուրեամբ մինչ կեաղանն է՝
այրն , շուն կոչի , եթէ լինիցի
առն այլում ։ Եւ եթէ մեռանիցի
այրն , ազատ է՝ յօրինացն , չհա-
մարեալ շուն , եթէ լինիցի առն
այլում ։ Պարտեալ յայնմանիկ
երկու ամիս , որք ի կեկեղեցւոյ
ընտրեսցին զկրօնաւորսն ,
որոց կամիցին զկացուրեն , զոր կամ-
ցին , եթէ ընտրեցին զկրօնաւո-
րական կացուրեն նոյն քան զկա-
ւարութեն ամուսնական մերձա-
ւորութեն , կարեն մնանել ի
կրօն ։ զի այս շնորհեցեալ է՝
նոցայ ։

Եթէ պատճանդին մնանել
ի կրօն , որք հաստատուն ուխ-
տիս ուխտեալք են մնանել ի կրօն ։
Քանզի որ հաստատուն ուխ-
տիս ուխտեալ է՝ զնր ինչ , պա-
տճանդն կատարել զուխտ իւր ։
ըստ այնմ ։ զոր ասէ Դաւիթ ։
Ուխտս դ-ք , և կատարեցէք Տ̄ն ։
Ո՞վ մեծ ամենաքաւան , որք
շուրջ էք զնովաւ ։ Ասէմ որք
հաստատուն ուխտիս ուխտեալք
են մնանել ի կրօն , պատճան-
դին մնանել ի կրօն ։ Որք ուխ-
տեալք են մնանել ի կրօն ,
պատճանդին մնանել յայն ,
յորմէ ի բաց բարձեալ է՝ կամ-

Յաղագս մնանալոյ

կուսի այնմիկ , որոյ զկուսութիւն
անհնարաւոր խախտեալ է՝ , և
բարձեալ ։ Այնպիսիս նմա ոչ
կարի մնանել ի կրօն , որ չէ
բանական առնել զբանաւոր
բուրթիւն պատուականաց իւրոց ։
ապա այն եթէ մնայցէ յաշխարհին
նոր սակաւ ատեց կարէ վճարել
զպատուս իւր ։ Բայց սոյնպիսին
ըստ ոմանց վարդապետաց կա-
րէ տալ զնեվիկայ բարիս իւր
պատուականաց , և ինքն մնա-
նել ի կրօն ։ Քանզի անձն մար-
դոյ ազատ չէ պատճանդեալ
զեալ փոխանակ զենարին , և նո-
մոսի ։ Այնպիսիս եպիսկոպոսն
ոչ կարէ մնանել ի կրօն Թարց
համահամանուրեամբ վճռապետին
և աջորդին Պետրոսի վիմին ։
Քանզի երդուալք զինքն պա-
տճանդեալ է՝ նմա ։ Պարտեալ
զն պատճանդեալ է՝ եկեղե-
ցւոյ իւրում , որպէս այլ կնոջ ։
Օ ուղակիցեալք և ոչ կարեն
առանց հաւանութեամբ հա-
ղորդակցի իւրոյ յետ կա-
տարման ամուսնական մերձա-
ւորութեամբ մնանել ի կրօն ։ քան
զն երկաքանչիւրն պատճանդե-
ցեալ է՝ զուգակցի իւրում ։ Ա-
կայն եթէ մնան ի յամուսնացեալ
ոյց , և զուգակցելոյ գործեալ
նցէ զշնուրեն , յայնժամ անմեղն
կարէ մնանել ի կրօն , եթէ կա-
մցի ։ Քանզի յայնժամ ոչ մնայ
պատճանդեալ հաստատանել
զուգակցի իւրում զպատուս ։
Բայց միւս զուգակինն ոչ կարէ
ամուսնանալ յայնժամ այլում ։

նական, և կրօնաւորականն կենցաղավարութեան։ Եւս, ոչ կայ բնաւ օրինակ ասանել ի տոյն ամենի կրօն վէր որդայնի խնդրամիջոցաբար, և կատարեալ, զնմի խնդրելիւրեցին, և կորնչիցին։ Բանզի որք մտանեն ի կրօն, յորմէ վերադեալ է՝ կրօնաւորականն կենցաղավարութեան, մանաւանդ ի յորդայնի խնդրամիջոցաբար։ Եւդ չէ օրէն ումեք մտանել ի յորդայնի խնդրամիջոցաբար, և կատարեալ։ Որք ուխտեալք են զարձակատդին կրօն, կարեն մտանել ի խաստատդինն, և ի կարծրատդինն։ Բանզի զառաքելատդին ասեն, քան զայն, զոր խոստացեալք են. զոր աւելնայնոյսմբէ է՝ օրէն առնել։ Բայց որք ուխտեալք են զխաստատդինն, և զկարծրատդինն, ոչ կարեն մտանել ի յարձակատդինն, և ի դիւրատդինն։ Բանզի զի թէպէտ ինչ օրէն տալ զառաքեալն ինխանամբ սակաւ ինչ, սակայն չէ օրէն առալ զսակաւն ինխանամբ առաքելոյն։ Բանզի առաքելն հաճոյատդին է Աստուծոյ քան զսակաւն։ Արեմն կարեմք տալ զառաքելն ինխանամբ սակաւ հառանալ։ Իսկ սակաւն չէ հաճոյատդին քան զառաքելն։ Եւս ոչ կարեմք տալ զսակաւն ինխանամբ առաքելոյն։ Բայց որ ուխտեալ է զկարծրատդինն, եթէ մտանիցէ ի յարձակատդինն և ի նմանէ առնիցէ զկրօնաւորական դիւանդութեանն, թէպէտ մեղանչիցէ, սակայն հնազանդ առնիցէ զկրօնաւորականն դիւանդութեանն, և կրօնաւորականն կենցաղավարութեան։ Եւս, ոչ կայ բնաւ օրինակ ասանել ի տոյն ամենի կրօն վէր որդայնի խնդրամիջոցաբար, և կատարեալ, զնմի խնդրելիւրեցին, և կորնչիցին։ Բանզի որք մտանեն ի կրօն, յորմէ վերադեալ է՝ կրօնաւորականն կենցաղավարութեան, մանաւանդ ի յորդայնի խնդրամիջոցաբար։ Եւդ չէ օրէն ումեք մտանել ի յորդայնի խնդրամիջոցաբար, և կատարեալ։ Որք ուխտեալք են զարձակատդին կրօն, կարեն մտանել ի խաստատդինն, և ի կարծրատդինն։ Բանզի զառաքելատդին ասեն, քան զայն, զոր խոստացեալք են. զոր աւելնայնոյսմբէ է՝ օրէն առնել։ Բայց որք ուխտեալք են զխաստատդինն, և զկարծրատդինն, ոչ կարեն մտանել ի յարձակատդինն, և ի դիւրատդինն։ Բանզի զի թէպէտ ինչ օրէն տալ զառաքեալն ինխանամբ սակաւ ինչ, սակայն չէ օրէն առալ զսակաւն ինխանամբ առաքելոյն։ Բանզի առաքելն հաճոյատդին է Աստուծոյ քան զսակաւն։ Արեմն կարեմք տալ զառաքելն ինխանամբ սակաւ հառանալ։ Իսկ սակաւն չէ հաճոյատդին քան զառաքելն։ Եւս ոչ կարեմք տալ զսակաւն ինխանամբ առաքելոյն։ Բայց որ ուխտեալ է զկարծրատդինն, եթէ մտանիցէ ի յարձակատդինն և ի նմանէ առնիցէ զկրօնաւորական դիւանդութեանն, թէպէտ մեղանչիցէ, սակայն հնազանդ

ՊԱՏՃԱ ՎԱՆՑԱՑԵՄԱՐԴՈՑ :

Յաղագս վանեալ , և փախատականի կրօնաւորաց :

ՊՕնամբ որք կարեն վանիլ, և արտաքսիլ ի կրօնէ ձեռնադրեալ պատճառաց : Զանազն որք ծանրագոյն ձեռնադիր կրօնին , չեն արժանիք , զի ի նմա ճեպցեն : Զաստ արժանաւորն , զի վանիցին , և վարիցին : Զորս արդարդ պատճառք , վասն որոց կարեն վարիլ , և արտաքսիլ , են սքէ : Եպս եթէ գողով ի ծանր , կամ ի վաստակաւոր յանցանս , յայտնապէս , և հրապարակաբար երևիցին անխրատելիք : Զորս կրկին , եթէ ձեռնադրելոցն յանցանաց , կամ ծանր ձեռնադրացն , որք լինին կրօնի , նոցին անառանձելիք : Զորս , եթէ ի նեղմոծ-ման լռեալք նոցին զեղանի , կամ զծանրագոյնեղ արգելուսն : Զանազն ի սոյնպիսի պատուհասմունս են անառանձելիք , և ծանրապէս ճեռնեն կրօնի : Զաստ յորժամ երևին առնելոյն անառանձելիք , և անխրատելիք . յայնժամ կարեն վանիլ , և վարիլ ի կրօնէ : Զանազն յայնժամ ծանրագոյնք ճեռնեն կրօնի : Զորս համարիցին , և վարկանիցին անառանելիք , եթէ զամ մի արդելեալք ի բանտի ի պահս , և ի յաղագ խաղաղանալ , չլուղիցեն զինքեանս : Զանազն որք զամ մի արդելեալք ի բանտի ի պահս , և ի յաղագ խաղաղանալ , ոչ կամին ուղղել զինքեանս , այլ տակաւին ճնան ի խստասրտութիւնէ , և ի խստապատանոցութիւնէ իւրեանց , երևին անխրատելիք : Յորժամ կրօնաւորքն երևին անխրատելիք , առնուլ բանտարկելիք , և բանտեալք են ի յայնմ խոտեան , քանզի վանելիք , և վարելիք : Զանազն այս յարմարագոյն է՝ ճեռնադրել :

Կրօնաւորք դանդաղեալք յորժամ ճեռնադրեալ յանցանաց , և անկրաւեալք խեղաթիւրութեամբ իւրեանց արտաքսին , և վանին ի կրօնէ , տակաւին ճնան կրօնաւորք , և պատուանդեալք ուխտիք : Զանազն անխրատելի խեղաթիւրութեամբ , և կամակորութեամբ նոցին վասն որոց արտաքսին , և վանին ի կրօնէ , ոչ կարեն պատուել զինք ի պատուանդանս ուխտիցն : Զաստ կրօնաւորք , որք արտաքսեցեալք են ի կրօնէ , նուագ , դորս առանձն , միայն զվարուցն , և զմատակարարութիւնն կարեն սեպհականել , և իւրացուցանել , եկ զտէրութիւնն ոչ կարեն ինքեանց յատկացուցանել , և սեպհականել : Զանազն կրօնաւորք , և որք պատուանդեցեալք են կրօնաւորական ուխտիք , ոչ կարեն սեպհականել , և յատկացուցանել ինքեանց զտէրութիւնն նուագ : Ըստ տէրութեան ասացեալ նուագ ոչ առանձն կրօնի : Զանազն արտաքսեցեալ կրօնաւորք չեն աքսորման իւրեանց , այլ ոչ ճնան անդադար կրօնի : Զաստ տէրութեան ասացեալ նուագ առանձն կամ

զին պահումն սոյնպիսեաց ոչ հե-
տեւ պարզապէս դաւանութեանէ
դոյացական ուխտից • այլ կա-
նոնական կացութեանէ։ Ա՛ր-
կանոնական կացութեանէ վանեալք
են , և վարեալք ։ Ընդունելոյ
կրօնաւորք պարտաւանդին ուղ-
ղել զինքեանս , և Ջանալ , զի
մոռանիցեն՝ ի կրօն հեթանոս կոչ-
ումն վանեցան ։ Քանզի մինչ
ճոռ պարտաւանդեցեալք ուխ-
տիք , պարտաւանդին Ջանալ , զի
դ-սիրեն զինքեանս յանխոհակ կա-
ցութեանէ , յորում կարծեն նուա-
կել զգործս ուխտից հեթանոս ,
այնու եղանակաւ , որ վայելէ
կրօնաւորական դաւանութեանէ ,
զոր արարեալք են ։ Յայնժամ
մանաւանդ պարտաւանդին առ-
նել զայս , յորժամ կարող հե-
թանոս վերակոչէ զնոս ։ Սակայն
եթէ վանք նոցին ոչ կարիցին
վերընդունել զնոս , կարեն ճոռ
ի յայլահարին վերոյասացեալ ե-
ղանակաւ , կամ մնանել ի յար-
ձակադոյն կրօն ։ Քանզի զայն
միայն պարտաւանդին առնել ,
զոր կարեն ։ Ուրացողք եպիս-
կոպոսք ընդունաւորին հոգալ զնոս
զայս ։ Ո՛ի գործս , և պաշտօնս
այս պատկանի նոցա ։ Քանզի են
պետք եկեղեցւոյ ։

Կրօնաւորք , որք վախչին ի
կրօնէ , և ի վանից հեթանոս մե-
ղանչէն ։ Քանզի առնեն զայս
ըստ գործս ուեթէ ։ Եւ սորա են ,
որք կոչին , և յորջորջին փախս-
տականք ։ Պետք կրօնաւորական
կարգից պարտաւանդին խնդրել
զնոսիկս ,

վերհասցեն , կամ մ եպիսկոպո-
սին տեղւոյ , կամ եկեղեցւոյ ,
որում ծառայեն ։ Սոյնպիսին
կրօնաւորք նաև չեն բաղդատիմք
արձակեցեալք ի պարտաւանդու-
թէ ուխտն հնազանդութեան ։
Քանզի որպ առացեալ է՝ , առ-
կամ ին ճոռ պարտաւանդեցեալք
ուխտիւք ։ Սակայն մինչ չունին
զմեծամասն , յորմէ ուղղիցին , կի-
րարկութիւն կրօնաւորական հնա-
զանդութէ ի մեծագունէ մա-
նանէ գործարուն ։ Քայլ պարտին
պահել զայս ի նահապատուա-
ւորութէ ոգւոյ ։ Ո՞ւսինքն , պար-
տին դալ պատրաստք ոգւով կա-
տարել զհրամանս մեծամարդի ,
եթէ վերընկալ ցին ի կրօն ։ Սոյն
պիսի կրօնաւորք ոչ կարեն ա-
մուսնանալ ։ Քանզի առնեն զա-
յայտ՝ , թէ ճոռ պարտաւան-
դեցեալք ուխտիս ողջախոհութէ ։
Ասան եթէ պոռնկիցին , ղեր-
կու մահացու մեղս գործեն, զկա-
պաշտութէ , և զպրբասպծութէ ։
Սոյնպիսիքն որքան առ կանոնս ,
և սահմանադրութիւն կրօնի , և
կրօնաւորական կարգի , առնեն
վերադատութէ ոմանք , եթէ պա-
տուհասանդին ցին պահել ։ Քանզի
վարեալք են ի վանից , և չընկե-
ղակցութէ կանոնապահ կրօնա-
ւորաց , զկին չառ , և վատնադա-
ւինակօք իբրեանց զնոսին և-
ապականիցեն , և ոչ ի կանոնա-
պահութէ , և ի կրօնաւորական
օրինապահութէ ։ Քայլ այլք
ասեն , եթէ ետպտք ի պատա-
հանդութէ սոյնպիսեաց , սխու-

պիսկոպոսական կրօնաւորս , և ղգեստեղեալս վերածել ՚ի վանս , եթէ զայս կարիցեն առնել ա- ռանց ծանր վտասուց կրօնի ի- ւրեանց , և եթէ վախճանելոյն չիցեն ամենևին անկարասելիք : Բանզի Աֆեայինն , և քանական օրինօք պարտաւանդին ենաժամել , և հոգալ դիրիկուն նոցին : Բայց եթէ նցեն ամենևին անկարա- սելիք , և չկարիցեն վերադար- ձուցանել զնա ՚ի վանս առանց ծանր վտասուց կրօնի . յայնժամ ոչ պարտաւանդին վերընդ-ունել զնա ՚ի վանս : Բանզի սոյնպէս ոչ ևս պարտաւոր պատճառն կարեն վանել , և արտաքսել ՚ի կրօնէ . այսու և ՚ես նոյնոյ պատ- ճառի չեմ չարարար վախճելոյն իւրեանց կարեն ոչ վերընդ-ունել ՚ի վանս : Բանզի նոյն է՝ պատ- ճառ զերկաքանչիւրոյն :

Տէրութիւն երից , զորս ստա- նան վախճանական կրօնաւորք , ստանին , կրօնի , եթէ նցէ ընդ-ու- նակ տէրութիւն ՚ի հաստատուն : Բանզի կրօնն չէ վանել զոյն- պիսին : Ուստի որպ կարէ նա- ղրել , և դ-արձուցանել զնա ՚ի վանս . այսպէս և կարէ ստանալ զտէրութիւն երից , զորս նք ստա- ցեալք նցեն : Բայց եթէ չիցէ ընդ-ունակ տէրութիւն , յայնժամ տէրութիւն ստացեալ երից ստա- նն առաքելական աթոռոյ , և դահն : Սակայն տէրութիւն երից , որք առեալք են ՚ի եկեղեցա- կան չնորհատուութիւն , ոչ ստանի կրօնի , թէպէտ նցէ ընդ-ունակ տէրութիւն ՚ի հաստատուն . քանզի սոյնպիսին ստանի եկեղեցւոյ :

ՍՏՏՅԵՆՅԱՆ ԵՐԿՐՈՐԴ :

Յաղագս կղերիկոսական կացութեանն :

Դ մասանէն այսմիկ ձառեսցուք զկղերիկոսական կացութիւն , և զայնց ոմանց , որք զնմանէ մտածել կարեն ՚ի ձեռն զնա- զան պատկաց : Ընդ սեռաբար խօսելով նոքա ամէն կղերիկոսք , որք ունին զաստիճանս . կամ դոնէ զառաջինն խուզումն : Ընդ- ոն սեռաբար խօսելով կղերի- կոսք իմանին եկեղեցականք , որք ունին զեկեղեցական աստիճանս կամ զառաջինն խուզումն : Ո՛ կա- ցութիւն այսմանէ կարեն ասել բազում ինչք : Բայց ձառեսցին զնոցանէ , յորժամ ընձեռեսցուք զնարտիղոյ կարգն : Իսկ աստ ձառեսցուք զեկեղեցական այր- զնաւորութեան , զկանոնական ժա- մուց , և զայլոց սակաւ ինչ :

ՊԻ ԸՆ ԸՈՒՆՉԻՆ :

Յաղագս եկեղեցական չնորհատուութեան :

Եկեղեցական չնորհատու- թիւն է՝ միանձնաւոր ի- րամբն ընդ-ունելոյ զ պատուոյ ՚ի բարեաց եկե- ղեցւոյ վասն խրիք հոգևոր պատ- ճառի , որ հաստատուեցեալ է՝ հե- ղինակութիւք եկեղեցւոյ : Ո՛չ- կեղեցական չնորհատուութիւն նշխա- րինն երկու դանազանեալ իրա- ւունք : Ա՛ինն է՝ իրաւունն , կամ նշխա-

նչխանութեն երակելոյ , և առնել լոյ գհոգևոր ալշտօն ։ Իսկ ունայն և նչխանութիւն այն է՝ պարզապէս հոգևոր ։ Լաւ մխուն է՝ երբ ընծայուն ընդունելոյ զեկեղեցական ուռճիկս ։ Իսկ այս , եթէ ըստ ինքեան նկատիցի , է՝ ժամանակաւոր ։ սակայն ըստ որում հինգն՝ ի հոգևոր պաշտօնն , և ըստ որում կցեալ է՝ ընդ նմա , ունի գհոգևորութիւն ինչ ։ այսինքն , հաղորդակցի , և մասնակից եղեալ հոգևորութեան ։ Եկեղեցական շնորհաւորութիւն հաստատի , և կացուցանի հեղինակութեամբ , և նչխանութեամբ եկեղեցւոյ ։ Քանզի մինչդեռ եկեղեցական պետն պատկանի կացուցանել , և սահմանել զպաշտօնա՝ ի եկեղեցւոջ , և կցել ընդհանուր զեկեղեցական ուռճիկս ։ Որպէս և նմա պատկանի առնանել , եթէ որբան , և որպիսի պաշտօնէից , և ապատաւորաց կարօտ է՝ եկեղեցի ։

Շնորհաւորութիւն անձնատուր՝ ի յաշխարհականն , և՝ ի կանոնականն ։ Աշխարհականն է՝ այն , որ հաստատեալ , և կացուցեալ է՝ , այսինքն , սահմանեալ է՝ վասն աշխարհական եկեղեցականաց ։ Իսկ կանոնականն է՝ որ սահմանեալ , և կացուցեալ է՝ ձեռն կանոնականաց . այսինքն , որք են ընդ կանոնօք , և սահմանադրութեամբ ։ Այլ աշխարհականն կարէ տրիլ , և շնորհիլ կանոնականաց , և ոչ կանոնականն կարէ տրիլ աշխարհականաց . քանզի զի տրելիք են այնոցիկ , ձեռ որոց կացուցեալք , և սահմանեցեալք են ։ Լաւագն մինչ աշխարհականն ձեռ աշխարհականաց է՝ կացուցեալ , և սահմանեցեալ , տալն , և տրելն է՝ աշխարհական եկեղեցեացն . և մինչ կանոնականն կացուցեալ , և հաստատեցեալ է՝ վասն կանոնականաց , տալն , և տրելն է՝ կանոնականաց ։ Ընդհամ շնորհաւորութեն ենթադասն , և հաստատ գոլ աշխարհական , եթէ ոչ ցուցանիցի գոլ կանոնական՝ ի հաստատմանէ , և՝ ի սահմանմանէ եպսկ , էմ՝ ի հանդարտ , և՝ ի խաղաղ ժառանգմանէ զանս քառասուն ։ Քան զի՝ ի ձեռն սոյնպիսի ժառանգման՝ ի յաշխարհականէ լինի կանոնական , և՝ ի կանոնականէ աշխարհական ։

Շնորհաւորութենն մինն ասի կրկնակ , և մեծն պարզ ։ Կրկնականն է՝ այն , որ է՝ հանդերձ մատակարարութեամբ ։ Եւ ասի շնորհաւորութեքն այնոքիկ , որք ունին զկրկնակ բեռ , և հոգ . այսինքն , զժամասութեն , որ է՝ հաւապակ ամենեցուն . զի ամենեքեան պիտոյն ասել զժմ , և զմատակարարութեն հանդերձ եւեք զերակայութեքն են կրկնակքս ։ Այնպիսիք են սուրբ պապութեն , և վեհապետութեն , եպիսկոպոսութեն , և հաւասիք շնորհաւորութեքն , որք ամեն շնորհաւորութեքն սրժմանապատուութեամբ , և սրժմանամբութեամբ , այսինքն , որք ունին զերակայութեն հանդերձ եկեղեցի՝ ի յար-

ղրու-
թեան ,, սրտիւք , բարեպաշտել զԵկեղեցի զՔրիստոս ,, եւ ժխտիլ զբնական ,, տարերացն եւ ի ,, Աստուածութեանէ աղբիւրացն առատ ,, զօրութիւնէ , եւ մի նմանիլ ,, բարձրագոյն իբրեւ վարդի զբարեբուսեաւ ,, պատուհաս ժողովրդեանն նոյն ի ,, մեղս նոցա , եւ ասեն Քահանայքն ,, նոյնպէս Հոգեւորքն ասեն ,, պատուիրեն եկեղեցականացն ի ,, քարոզիցեն ժողովրդեանն զՔա- նապարհն կենաց , եւ զանապատն դարձուցանել զնոսա ի մեղաց : Ասացեալ նոյն մարգարէին Ծա- նուցանէ , թէ առ նոչ առաքին նք , որք ի Տ՚ր յոյս : Աստի որք ի վեր քան զամենայն բարեպաշտս ասացեալք են կատարել զառա- քելական կանոնսն , որ միայն պարտ- էին ի յարդ-արուեստ կատարել զբազաշնորհ նուիրեանց , այլեւ զնա- խակարգութիւնս : Զանդիմաս- տացեալք են կատարել զառա- քելական կանոնսն , եւ խոստմամբ առեալք են ի վե- րայ անձանց նուիրեանց զայսոսիկ եւսիս բեռինս , եւ պարտաճա- րութիւնս : Աստի եթէ ի ժամա- նակն յորում պարտաճարութիւն կա- տարել զպարտաճարութիւնս նու- իրեանց , զանց առնուցեն զինքեանս , մեղանչեն ընդ-դէմ արդ-արուեստ : Զանգի որք ի յարդ-արուեստ պարտաճանդէս առնել զիւր ինչ , եթէ զանց առնուցեն զինուաւ , մեղանչեն ընդ-դէմ արդ-արուեստ : Աստի առ Հայեայն : Զոչեմ զօրութիւնէ , եւ մի նմանիլ . բարձ- րագոյն իբրեւ վարդի զբարեբուսեաւ- պատուհաս ժողովրդեանն նոյն ի մեղս նոցա , եւ ասեն Քահանայքն նոյնպէս Հոգեւորքն ասեն պատուիրեն եկեղեցականացն զի քարոզիցեն ժողովրդեանն զՔա- նապարհն կենաց , եւ զանապատն դարձուցանել զնոսա ի մեղաց : Ասացեալ նոյն մարգարէին Ծա- նուցանէ , թէ առ նոչ առաքին նք , որք ի Տ՚ր յոյս : Աստի որք ի վեր քան զամենայն բարեպաշտս ասացեալք են կատարել զառա- քելական կանոնսն , որ միայն պարտ- էին ի յարդ-արուեստ կատարել զբազաշնորհ նուիրեանց , այլեւ զնա- խակարգութիւնս : Զանդիմաս- տացեալք են կատարել զառա- քելական կանոնսն , եւ խոստմամբ առեալք են ի վե- րայ անձանց իբրեւ զայսոսիկ եւսիս բեռինս , եւ պարտաճա- րութիւնս : Աստի եթէ ի ժամա- նակն յորում պարտաճարութիւն կա- տարել զպարտաճարութիւնս նու- իրեանց , զանց առնուցեն զինքեանս , մեղանչեն ընդ-դէմ արդ-արուեստ : Զանգի որք ի յարդ-արուեստ պարտաճանդէս առնել զիւր ինչ , եթէ զանց առնուցեն զինուաւ , մեղանչեն ընդ-դէմ արդ-արուեստ :

յարուստքին ի-ինանի , ո՞ ըզան , ա- ռաքնորդ-ութիւն , նախատ-ասուն , տանտապետութիւն , ամբաստա- կան-ութիւն , աբբայութիւն , եւ այլ աշխարհական նկե , եւ այլ կա- նոնական , եկեղեցական առաքնոր- դութիւն , անձնական արժանա- պատուհութիւն , որ՝ վանեմութիւն ինն ի յեկեղեցւոջ Թարգ իշխա- նութիւն , եւ իշխողութիւն , ո՞ ըբար պատուհասուր տեղի ի-որ-աս , ի հանդ-ասումանս , ի Թափուրս , ի ընտրելն զօժանդ-ակութիւնս , հմ՞ բար , երգական արժանապատո- հութիւն , եւ այլք նմանք : Կան- ընտրատուութիւնք , որք ասին ոչ- տոնք , եւ ունին զնատուկարա- րութիւն եկեղեցական երից Թարգ իշխանութիւն , ո՞ ըբար , պահա- պանութիւն , դանձապահութիւն , դանձապետութիւն , ածադիտ- գութիւն , եւ վերջապէս խնամանկ ընտրատուութիւնք : Յոկ պարտ ընտրատուութիւնն են այնք , որք կացուցեալք , եւ սահմանեցեալք են ըմ ասելոյ գԺամ , եւ առնե- լի զՀՃային ժամանակարդութիւն , եւ չունին զնատուկարարութիւն , եւ զառանձնական գերազանցու- թիւն . ո՞ ըբար կանոնիկոսութիւն , եւ այլք :

Վերեկեղեցականք պարտաճանդէս առնել զպաշտօն , եւ զնատուկա- րութիւն նուիրեանց , եւ պարտա- ճանդէս անսուտ գործոց նուիրեաց- ման : Որք ունին միայն զպաշտօնս , պարտաճանդէս են ի յարդ-արուեստ կատարել զպաշտօնս նուիրեանց : Վանդիմ նուիրեալք են կա-

բաղութիւն , այլ յօժարութիւն մի։ Եւ
այլ կամաւ ըստ Աւ , մի զօշա-
ցու լինել , մի երբեմն ակամայ
ի ձեզ հօտէ՝ Աւ , վերնակա-
տաց , ասելով։ Հրամայեցէք , որ
ոչ զանազանիցէք անօրինին
զայն անանուանեացս հաճաւոր
բիմ մարդոյ , որ բանական ի
ցեղն և զայլս ուսուցանել։ Ա Շ
տակից լեր երբեմն զբարեաւք ձի-
նոմբ Քէ Յէ ։ Եւ առ տի-
տոս գրէ այսպէս ։ Ա Յայնմիկ
իսկ ժամն զբեզ ի կրեսէ , ըն զար
ինչ միանգամայ պակաս եցէ , ուղ-
ղեսցես , և կացուսցես ըստ քա-
ղաքաց երիցունս , ոյք եւս քեզ
պատուիրեցի ։ Պետրոս գլուխն
առաքելոց յոյժ բարւոք արտա-
նաձ զպատմանդուածն ա-
տաց , ասելով ։ Հրամայեցէք , որ
ի ձեզ հօտէ՝ Աւ , վերնակա-
ցու լինել , մի երբեմն ակամայ
այլ կամաւ ըստ Աւ , մի զօշա-
բաղութիւն , այլ յօժարութիւն մի։ Եւ
ըստ Աւ դու ոդեակ իմ զօրացիր
շնորհօք , ոյ ի Քս Յս , և զնո
ի Տիմոթէոս գրէ , այսպէս վար-
դապետելով շուրջ զպետօք ։ Ա Ղ դու ոդեակ իմ զօրացիր
շնորհօք , ոյ ի Քս Յս , և զնո
ի Տիմոթէոս գրէ , այսպէս վար-
դապետելով շուրջ զպետօք ։ Ոչ
սոյն խրնամոյ ի ժամանակին ի-
լուսաւ ։ Սոյն առաքեալն առ
ոսկեբերան պատուիրեալ զհաշ-
պատուականեալ , և հաղագս ապա-
զարհաւոյս Քի , և հաղագս
նաւաբեկս խորհրդոյն Աւ ։ Աս-
զարհաւոյս Քի , և հաղագս
նաւաբեկս խորհրդոյն Աւ ։ Աս-
տուածային Գրոց ։ Պետրոս ա-
մարեցոյն զմեզ մարդեսի երբեմն
տի ասէ Պօղոս ։ Ըստ սպէս հա-
ստ , ասելով ։ Ըստ-եցէք , որ
ոչ զանազանիցէք անօրինին
զայն անանուանեացս հաճաւոր
բիմ մարդոյ , որ բանական ի
ցեղն և զայլս ուսուցանել։ Ա Շ
տակից լեր երբեմն զբարեաւք ձի-
նոմբ Քէ Յէ ։ Եւ առ տի-
տոս գրէ այսպէս ։ Ա Յայնմիկ
իսկ ժամն զբեզ ի կրեսէ , ըն զար
ինչ միանգամայ պակաս եցէ , ուղ-
ղեսցես , և կացուսցես ըստ քա-
ղաքաց երիցունս , ոյք եւս քեզ
պատուիրեցի ։ Պետրոս գլուխն
առաքելոց յոյժ բարւոք արտա-
նաձ զպատմանդուածն ա-
տաց , ասելով ։ Հրամայեցէք , որ
ի ձեզ հօտէ՝ Աւ , վերնակա-
ցու լինել , մի երբեմն ակամայ
այլ կամաւ ըստ Աւ , մի զօշա-
բաղութիւն , այլ յօժարութիւն մի։ Եւ
ըստ Աւ դու ոդեակ իմ զօրացիր
շնորհօք , ոյ ի Քս Յս , և զնո
ի Տիմոթէոս գրէ , այսպէս վար-
դապետելով շուրջ զպետօք ։ Ոչ
սոյն խրնամոյ ի ժամանակին ի-
լուսաւ ։ Սոյն առաքեալն առ
ոսկեբերան պատուիրեալ զհաշ-
պատուականեալ , և հաղագս ապա

իբրև տեղեակ վիճակացն . այլ
լինել օրինակ հօտին . զի յերևել
հովիւապետին, ընդունելիք զան-
թառամ փառացն պսակ : Յո-
յոց երևի, թէ եկեղեցականք ,
որք ի յարդարութեան պարտեանց
դեղեալք են հոգալ զխրկութեն
ժողովրդեան , բայց ի նմառուց
մանկ առօթից զորս պարտին
մատուցանել Աստ ի ժողով-
դեան , պարտանդին ջանիլ
ժողովրդոց զբանս ընդալնս ,
որք հարկաւորք են վասն փր-
կութեան . զանազ դարձուցանել
զնս ի մեղաց , պաշտել , և հա-
ղարապետել նմ զհոգւոցդ և-
կեղեցւոյ , և հոգալ զայն ամ ,
որ հարկաւորի վասն փրկութեան
նոյ : Օ պարտաւորութեան զայս
վեհապետն ունի վերահայեց-
մամբ առ ամ հանապատացեալս :
Պանդիտ ակն առնենցուն , և
դլուխ ամ հովուաց , դրով ա-
Ջորդ Պետրոսի , որ էր դլուխ
առաքելոց , և բոլոր եկեղեցւոյ :
Լսակ այլ պետք ունին դասուցիչ
պարտաւորութեան վերահայեց-
մամբ առ ժողովուրդս , և հնա-
զանդեցեալս իւրեանց :

Ծաղկիկ , և ուռկիկ , որք
տրին եկեղեցականաց վս մարմնա-
ւոր պիտոյից նոցին , են արդիք ,
և օրինաւորք : Պանդիտ սմնչ
եկեղեցականք հեռացեալք ի
մարմնաւոր զբաղմանց , անսան
հոգևորաց , և Ջամբեան հնա-
զանդեցելոց զիւս հոգևորս , հնա-
զանդեալք պատուոյն լցուցանել
զվարձանաւոր կարսն , և հարց

տուեալ նոյ , և տալ նոցա զիւս
հարկաւորս : Պանդիտ միակն
արժանի է՝ վարձու իւրում : Ասա-
տն ասէ Պօղոս Ո՞ր զինո-
ղ ընդէն իւրոց Թոշակօք : Ո՞ր ոք ան-
նիցէ զայդն , և ի պատերազ նր ոչ
ուտիցէ : Ո՞ր ոք արձիցէ զխաշն ,
և ի կաթանէ խաշինն ոչ ուտի-
ցէ : Արդ Թէ ըստ մարդկութեն
խօսիցիմ զայս . Էմ Թէ և օրէնքն
զսոյն ոչ ասիցեն : Ի Մովսէս
խոկ յօրինան դրեալ է՝ : Ոչ կա-
պեացես ղցուռակ եղին կալոցդ :
Արդ Թէ ղեզանց հնչ մտոյ էր
Ա՞յ : Ո՞չ ապաքէն վս մեր ասէ :
Պանդիտ վս մեր դրեցաւ : Օ ի
յուսով պարտի , որ սերմանէն ,
սերմանել , և որ կալուն յու-
սով վայելել : Արդ Թէ մեք ի ձեզ
զհոգևորն սերմանեցաք , մեծ
հնչ է՝ , եթէ ի ձէնջ զիարմնա-
էորդ հանիցեմք : Արդ Թէ այլք ձե-
ւոյ իշխանութեդ վայելեն : Ո՞ն-
դ ի ոչ առաքել և ս մեք : Ո՞չ
զիտէք , եթէ որք ի տաճարին
դործեն , ի տաճարէ անտի ու-
տեն . և որք սեղանոյն պաշտօ-
նեայքն են , ի սեղանոյ անտի
վայելեն : Նոյնպէս և Տր հրա-
մայեաւ , որոց զաւետարանն
աւետարանեն , յաւետարանէ
անտի կեալ : Եւ առ Տիմոթէոս
դրէ : Որք բարւոք վերակացու-
լինեն երկցունք , կրկին պատուոյ
արժանի եղիցին , մանաւանդ
որք աշխատեցեն բանիւ , և վար-
դապետութեամբ : Բանդի ասէ դիւ-
Ա՝ն կապեացես ղցուռակ եղին
կալոցդ . և արժանի է՝ միշխն

վարձու նուագ : Յորոց յայտնապէս երեւի , թէ Թոշակք , և ուռճիկք , որք տրին եկեղեցականաց , յոյժ արդարք , և օրինաւորք են :

ՊՐԱՒՆ ԵՐԿՈՐԴ։

Յաղագս եղանակի , որով ստանի ընծայուածք :

Ընծայուածք են բնութիք եղանակօք ստանին : Նախ ստանի ընծայուածք ի ձեռն ընտրութեան : Այսինքն , նախ յայնժամ որ առանձայ պիշխանչենաւորք երանեանն ընդունելոյ զպատուոյ ի բարեաց եկեղեցւոյ ձեռն երիք հոգեւոր պաշտօնի . յորժամ ընտրի առ եկեղեցականան ապասաւորութեան ինչ , ընդ որում կոչեալ կայ առաքեալ երանեան : Երկրորդ ստանի ընծայուածք ի ձեռն առաջադրութեան , զոր առնէ նա , որ ունի պիշխանութեան առաջադրելոյ , և ի ձեռն կապուցման , և հաստատման եկեղեցական սեռաւ : Այսինքն , երկրորդ յայնժամ որ առանձայ պիշխանչենաւորք երանեան ընդունելոյ զպատուոյ ի բարեաց եկեղեցւոյ , յորժամ կանխաբար առաջադրի յայնմանէ , որ ունի պիշխանութեան առաջադրելոյ զանձն ընդունակ , այնու պիտի ունի պիտանեան ի վերայ բարեացն , որք ընծայեցեալք են եկեղեցւոյ , և հետեւաւար ի յեկեղեցականան սեռ հաստատի , պիտի ունիցի զապացել երանեան : Երրորդ ստանի ընծայուածք ի ձեռն ազատ ընծայման . այսինքն , յորժամ սեռան անկախապէ ի յայլմէ ոչ դեռ ումեք զեկեղեցական ընծայուածք : Ասատ ընծայուածք որքան առ եղանակ , որով ստանին , անջատին , և տրտհին ի յընտրողականան , ի տէրունական , և ի յաղաւոս :

Յիւրաքանչիւր նահանգի , և վիճակի յատուկ տուիչ , և պիտիչ ընծայուածքեց է՝ եպիսկոպոսն : Պանզի եպիսկոպոսն ի նահանգի , և ի վիճակի իւրում է՝ կառավարիչ , յօրինիչ , և եղանակաւորիչ սրբազան իւսց : Ասրեմն նմա պատկանի բաշխել զարբազան պաշտօնս : Նակ վանեմադոն , և ընդհանրական տուիչ ընծայուածքեց է՝ վիճապետ : Պանզի վիճապետն է՝ վանեմադոն տնօրինիչ և տրտմաբաշխիչ եկեղեցական ընծայուածքեց . քանզի է՝ պետ պետաց , և եպիսկոպոս եպիսկոպոսաց , զորով աջորդ Պետրոսի վիմի :

ՊՐԱՒՆ ԵՐՐՈՐԴ։

Յաղագս որպիսութեան , որք իսնդրին յայնմիկ , որ ընդունի զեկեղեցական ընծայուածք :

Պայէս զի ընծայուածքի տուիչն հաստատապէս , և օրինապէս , լանդրի , զի ընդունողն եցէ ընդունակ : Ասատ լանդրի , զի նցէ

նցե կղերիկոս ։ Քանզի հաս-
տատեցեալ, և սահմանեցեալ է՛
մեզ կղերիկոսաց, և եկեղեցական
պաշտօնէից ։ Կրկրորդ խնդիր ։
զիարի նցե անօրինաւոր, այլ օրի-
նաւոր ։ Քանզի ոչ վայելէ տալ
դատ անօրինաւորին ։ Սակայն
եպիսկոպոսն կարէ անօրինել
ընդ սովորեսւմ առ միջոցադոյն
աստիճանս, և առ պարզ ընդ-
հանուրքն, ընդ որում չէ կրճեալ
մեծադոյն աստիճան ։ Կրկրորդ
խնդիր, զիարի նցե անկանոնա-
ւոր ։ Քանզի օրինք, և կանոնք
սրբոցեալք են անընդունակ առ
եկեղեցական շնորհառուքիւնն
զանկանոնաւորն ։ Կրկրորդ խն-
դիր, զիարի նցե բանադրեցեալ ։
Քանզի օրինք սրբելոյն տալ
զեկեղեցական շնորհառուքիւնն
բանադրելոց ։ Օ՛ի բանա-
դրեցեալքն հատեալք են ՛ի յմն-
կերակցուքենէ հաւատացելոց,
և ոչ կարեն հաղորդակից ընդ-
հանրաւորացելոց ։ Կրկեորդ
խնդիր, զիարի նցե չարադործ,
կամ եղեռնագործ ։ Քանզի չա-
րադործքն, և եղեռնագործքն ա-
նարժանք են առ եկեղեցական
շնորհառուքիւնս ։ Կ եցերորդ
խնդիր, զի ունիցի զգիտուքիւն,
որ խնդրի առ կատարումն պաշ-
տօնի, որ կրճեալ է՛ ընդ շնորհա-
ռուքենէ ։ Քանզի որ առնու,
և ընդունի զշնորհառուքիւն, պա-
տմանդի կատարել զպաշտօն,
որ կրճեալ է՛ ընդ շնորհառուքենէ ։
Քայլ որ ոչ գիտէ կատարել զ
պաշտօն, որ կրճեալ է՛ ընդ շնոր-
հառուքենէ, զի՞նչ տայ կա-
տուածել զոյնպիսի պաշտօն ։
Կօթներորդ խնդիրն, զի ունիցի
զօրինաւորն տի, և զպատշաճա-
ւորս հասակ, եթէ չլինիցի տնօ-
րինութիւն, որ կարէ լինել վասն
բանական, և պատ-ար պատճա-
ռաց ։ Քանզի ոչ վայելէ տալ,
և տրամադրեալ զեկեղեցակն
շնորհառուքեն ամենեցուն, որք չու-
նին զպատշաճաւորն տի, և զ
պատշաճաւորս հասակ, մինչ
կարեն տալ ամենեցուն, որք ունին
զձահաճաւորն տի, և զձահաճաւոր
հասակ ։ Կրդ պատշաճաւորն,
և օրինաւորս հասակն, որ խնդրի
առ պարզ շնորհառուքենն է՝
այս ։ զի որ ընդունի զոյնպիսի
շնորհառուքեն, նցե չորեքտա-
սանամեայ ։ Օ՛ի այս հասակ
վայելէ նմա ըստ խորհեմ դա-
դաստանաց կանոնաց, և օրի-
նաց ։ Պատշաճաւորս, և օրինա-
ւորս հասակ, որ խնդրի առ շնոր-
հառուքեն, որ պահանջէ զկա-
տարեալ ապաքինուքեն, է՛ այս, զի
որ ընդունի զոյնպիսի շնորհա-
ռուքեն, նցե քսան և միամեայ ։
Օ՛ի այս հասակ խնդրի առ
կիսատարեալ ապաքինուքեն ։ Պատ-
շաճաւորս, և օրինաւորս հասակ,
որ խնդրի առ շնորհառուքեն, որ
պահանջէ զատարեալ ապաքինուքեն, է՛
այս, զի որ ընդունի զոյնպիսի
շնորհառուքեն, նցե քսան և եր-
կուամեայ ։ Օ՛ի այս հասակ
խնդրի առ ատրեալ ապաքինուքենն ։
Պատշաճաւորս, և օրինաւորս
հասակ, որ խնդրի առ շնորհա-

ուսուի , որ պահանջէ զբահա-
նայուիէ , է՝ այս , զի որ ընդու-
նի զսոյնպիսի ինորհատուուիւն ,
ինչ քան և չորեքտասեայ հաւա-
քատ , այսինքն , սկսեալ ինչ
զբսան և չորրորդ ամէ . զի այս
հատակ խնդրի առ քահանայուէ ։

Ոչ որս որք ընդունին զինոր-
հատուուիէ , ընդ որում կացեալ է՝
մեծ-ադոյն , և սրբազան առա-
ձան , ո՞րպան , կնասատարկուա-
զուուիէ , սարկաւագուուիէ , և
քահանայուուիէ , պատուանդու-ին
ունել զդ-իտուն-որուուիէ կղերկո-
ստանալոյ , և ընդ-ունելոյ ՚ի նոսա
ժամանակի պահանջեցելոյ ՚ի յօ-
րինէ , զորբազան առաձան , որ
կացեալ է՝ ընդ ընտրհատուուիէ ,
զոր ընդ-ունին ։ Պանդի որ ընդ-
պունի զպաշտօն , որում կացեալ
է՝ պատուանդ-ուուիէ , ասի եղա-
նակաւ պարտի զինքն ընդ-ունա-
կացուցանել ։ Եւ որ ընդ-ունի
զհոգեպարձական ընտրհատուուիէ ,
եթէ չունիցի զդ-իտուն-որուուիէ
նոսր առաւօղ ընդ-ունելոյ զբա-
հանայուիէ , այլ ունիցի զդ-ի-
տուն-որուուիէ ձգելոյ զհոգեպար-
ձական պաշտօն , ոչ միայն սա-
հացօրէն մեղանչէ , այլև ինքե-
սէր օրինաւ զրկեցեալ է՝ ՚ի ընտր-
հատուուիէ , և պատուանդ-ի առ
հատուցումն պատոյ ընդ-ունե-
ցելոյ ։ Այսպիսին մահացօրէն
մեղանչէ . քանզի առնէ զբ-անդ
պատուհասանացուուիէ ։ Պա-
րսաւանդ-ի առ հատուցումն պատ-
ուոյ ընդ-ունեցելոյ ։ Պանդի որ
զրկեցեալ է՝ ՚ի ընտրհատուէ , ոչ
կարէ յատկացուցանել , և հա-
պացուցանել զպատուոյն նմա ։

ՊՐ Ա.Ն ՁՈՐՐՈՐԴ։

Ընդեօք իցէ օրէն ունել զբազում ընտրհատուիս ։

Ասէին , և ժառան-
գէին զբազում ընտ-
հատուիսն էր եւ
պատրաստէս նեղքատ-
բատ չար , և ոչ առնուին ան-
զանազան , կամ զոեսակ չարի
երևեցուցանող , այլ հատարա-
կաբար է անօրինաւ-որ , և ընդ-
դեմացօղ բնական երանան , եթէ
իցեն այնպիսիք , որոց միանգ բա-
հանայ է՝ առ վայելուչ , և հա-
մառատ ապրեցուին , եթէ ոչ պա-
տահաբար հաւանատացուցանի՚ն
ձեռն արդ-արդ պատճառ-քանդի
սոյնպիսի յոյնականուիւն , և
բազմա-որուիէ նեղպարուրէ ,
և նիւ-թէ զմեծ-անկարդուիէ .
այսինքն , պատճառ զմեծ , և
զերևելի անկարդուիէ ։ Ա՚ր զի
սոյնպիսի անկարդուէ լինին պատ-
ճառ , զի նոա-ռացին Ա՚ՃՊաշ-
տուիէ , եկեղեցի զրկին ՚ի սիմո-
կայ , հեմնիչ ՚ի բարեպաշտ գի-
տուուիէ , աղքատաբ որք լի-
նելոց են եկեղեցւոյ շահա-ո-
րադրնք , ՚ի յայսպիսեցսանէ ։ Ար-
ան ընտրհատուիէք անչափին ՚ի
յանմիաբանելիս աւրչին սեռի ,և
՚ի յանմիաբանելիս երկրորդ-սեռի ։
Ա՚նմիաբանելիքն առաջին սեռի
են այնք , նորս ՚ի սուանին եր-
կրորդ-ի հանդ-արտ , և խաղաղ
վայել-

վայելչութիւնք, ոսկեզօծութիւնք, և ունայնասնոյ առաջինն։ Սոյն պիտիք են բազում խնամակալացեալ, և հոգեբարձական ջնջուհատուածիք, բազում արժանապատուհութիք, և այլք սոյնպիսիք։ Ընդհանրականելիքն երկրորդ սեռն են այնք, որք եթէ չլինեին անօրինութիւն, ահաւոր մեղաց առաջնոյ ոչ կարէին, այսինքն, որք ի յաւուրց հաստատեալ ջնորհատուհեաց զբազումս ի միասին առանձին, և վայելեն Տարոյ անօրինաւն, մեղանչեն։ Սակայն ի առանձինն երկրորդելն, առաջինն ոչ ունայնանայ։ Սոյնպիսիք են երկու կանոնիկոսուհիք զանազան և հեղհեղեալ։

Յորժամ լինի անօրինութիւն զիս արդարապատճառ, յայնժամ որ ունի զերկու ջնորհատուհիս, ոչ մեղանչէ։ Քանզի որ լինի անօրինաւթիւնք, և արդարապատճառ, ի՛ օրինաւորս։ Արդարապատճառք անօրինելոյ են աք, յայսմնի, և երեւելի հարկանութիւնի. և յայսմնի, և երեւելի շահանութիւնի եկեղեցւոյ. և երբեմն նաև արդիւնք անձին, որպէս. յուսահատել աղիտութիւնի, արժանահատութիւնի, գիտութիւնի, հեղինակութիւնի, առաքինութիւնի, և այլք սոյնպիսիք։ Սակայն զդարձանալն է, զիմի հաստատութեան ջնորհատուհեաց, նաև այն որ եղեալ է՝ ըմբ ածինս արդեանց անձին, վերստաբերին միայն առ մանանեաւ բարին, և ոչ առ հարապատն։ Քայց եթէ անօրինութեան եղեալ ինչ առանց արդարապատճառի, որ ընկալաւ անօրինաւթիւնք զբազում ջնորհատուհիս, չէ արդարապատճառ։ Քանզի որպիսին վայելիցէ որ բարւոյ խղճմտութեանօք զբազում ջնորհատուհեաս, չէ բանաւական անօրինութիւնն այլ ինդրին արդարապատճառ։

Զոն ունիք ջնորհատուհիք, զոր կարէ որ վայելել ի միասին առանց անօրինաւն։ Կախ կայ ոք ունել զերկու ջնորհատուհեաս ի միասին, յորժամ երկրաքանչիւրն այնքան նուազ է, եթէ իւրաքանչիւրն առանձնաւին առեալ, չէ բանաւական առապիեցուիս։ Սակայն երկոքեան արդարն զոլ արդարք, և Տարոյ նստարանն, այսինքն, Տարոյ ալուսուհեաք վերանստելոյ ի բացորոշեալ, և ի սահմանեալ տեղւոջ։ Երկրորդ կարէ որ ունել ի միասին զերկու ջնորհատուհիս Տարոյ անօրինաւն, յորժամ ջնորհատուհիքնք օրինաւորք կացեալք են, և միա-

հաւատեալք ։ Քանզի ոչք են օրինաւորք , ոչ պահանջեն զոնօրինութիւն ։ Յորմէ կարէ ոք ունել ի միասին զերկու հնարհատուածն Հարց անօրինութեան , յորժամ ոչ դատանի այլոք , որ եցէ ընդունակ , և արժանի ։ քանզի ի սոյնպիսի պատահման ոչ հեռուին վերոյասացեալ անդէպք ։ Ինգերորդ կարէ ոք ունել զերկու հնարհատուածն ի միասին , յորժամ միւն հնարհատուածէ վայելէ միանգամայն պատահման և ոչ հեռուին վերոյասացեալ անդէպք ։

Պաւիսկոպոսք , հոգաբարձ , և ինաւականք քահանայք , և այնոքիկ ամենեքեան , որք ունին զհոգաբարձական , և ինաւականական հնարհատուածէ , այսինքն , որք անսան միրուածէ հոգւոյ , Ըստ այնմ օրինաւ պարտաւանդեան մնալ ի նստարանն եւրեանց ։ Քանզի խոստացեալք են Ըստ հոգալ զիրուածն ժողովրդոց եւրոց ։ Այդ եթէ չկրեն ի նստարանն եւրեանց , այլ եղեն այլուրեք , զի արդ կարեցեն հոգալ զիրուածն ժողովրդոց եւրոց ։ Այս չէ բանական , եթէ ուշանացեն ի ձեռն այլոց , այսինքն չէ բանական , եթէ հոգայցեն զիրուածն ժողովրդոց եւրոց ի ձեռն այլոց ։ Քանզի ընդունեալ զնա , զի մնան ունեցի զպաշտօն և զպատուոյ , և այլոք ունեցի զբեռն ։ Պակաս յորժամ առ այս ստիպեն ի մեծապատանէ բարոյ , յայնժամ կարեն առնել զայս ։ Այլք յայնժամ ոչ առնեն զիր ինչ ընդդէմ բանի , այլ հետեւին բանի , և խոհեմութեան ։ Պայծառեալ անձինքն այնպէս պարտաւանդեն մնալ ի նստարանն իւրեանց , թէ եթէ եպիսկոպոսք ի նոր տարոյ աւելի քան զերիս ամիս , և հոգաբարձ քահանայք աւելի քան զերկու ամիս , առանց օրինաւոր պատճառի , ձանձրացեալոյ , և ընդունելոյ ի եպիսկոպոսէ , բացակենցին , մահացօրէն մեղանչեն , և ոչ առնեն զպատուոյ իւրեանց ։ Պայծառեալքն նաև ունեն զտեղի ի մեծարուս , և ի կանոնական պետս Քանզի նոյն է պատճառ ։ Ուսոի ի ժամանակի մահտարաժամու , և մահացութէ պարտաւանդին դառնալ ներկայք հնազանդեցելոց եւրոց , նաև հանդերձ որոգայթիւ մահու ։

Պատճառք , որք առնեն զոք անմեղադրելի , եթէ չգտանիցի ի նստարանի եւրում , են այսոքիկ , նախ ուսուցումն Քրիստոնէութեան , կամ կանոնական օրինի ։ Նա առ այս ոչ պահանջի հրամանն պետի , կամ եպիսկոպոսի ։ Պակաս խնդրի հրամանն պետի , կամ եպիսկոպոսի առ ուսուցմանն մարդկային գործ , և փիլիսոփայութէ ։ Բայց եթէ ուրեք բարի բարւոք , և օրինաւոր սովորութեամբ ունեցի զներհակն , անդ ոչ

ձչ պահանջի հրաման պետի, կամ եպիսկոպոսապետն նաև առ ուսուցմունս բնական պիտուեց, և վինիսոփայութիւնէ ։ Երկրորդ ուսումն Ճաշակութիւնէ, կամ կանոնական օրինի, և այս առնէ ամենեցուն ընդ միմեանս ի հինգ աստ ։ Երրորդ ապաստանութիւնէ, որով ոչ սպառնալոյ վճռապետին, կամ եպիսկոպոսին, առ շահաբերութիւն եկեղեցւոյ ։ Չորրորդ օրինաւորհրաման, որ տուեալ իցէ վանապետ, և օրինաւոր պատճառն ։

ՊՐԱՒԱ ՏԻՆԳԵՐՈՐԴՈՑ։

Յաղագս եղբայրակաց, որովք կոչումանն ընտրհատուածքն ։

Ղանակք, որովք կոչումանին ընտրհատուածքն, են չորք, և են այսոքիկ, մահ ընտրհատուածի, տուալութեան օրինի, վճիռ դատաւորի, և հրաժարումն, զոր առնէ ընտրհատուն ։

Առհասարակ կոչումանն, և դադարին ընտրհատուածքն, յորժամ նա, որ վայելէր զընտրհատուածն, մեռանի ։ Կանգնի մահն դադարեցուցանէ զամ պաշտօն ։

Տուալութիւնք օրինի, կոչումանն, և ունայնանալ ընտրհատուածի, յորժամ ոչ ըստ տուալութեան օրինի զրկի ի ընտրհատուածէն ։ Ըստ ըստ տուալութեան օրինի նախ կոչումանէ ընտրհատուածի, յորժամ ոչ առնայ զայլ ընտրհատուածի, ըստ որում անմիաբանելի է առաքինի ընտրհատուածի ։ Երկրորդ ըստ տուալութեան օրինի կոչումանի ընտրհատուածի, յորժամ ընտրհատուն առնէ զկրօնաւորական դասանութիւն ։ Երրորդ ըստ տուալութեան օրինի կոչումանի, և ունայնանալ ընտրհատուածի, յորժամ ընտրհատուն առնէ զյանդգնանս, որոց կցեալ է՝ կոչումանին ընտրհատուածք, որպէս ինքեամբ գործով ընտրհատուածի կոչումանիցի ։ Ոմանք ընդ առնիցէ զրեբեսիկատուածի, զհերձուածողութիւն, և զարհատուութիւն յաճախադոյն երևակեցեալ ։

Ի ձեռնամբ դադարումն կոչումանի ընտրհատուածի, յորժամ դադարումն վճռէ, զի զրկիցի ընտրհատուն ի ընտրհատուածէ ։ Կանգնի դադարումն կարէ զ ընտրհատուն զրկել ի ընտրհատուածէ, եթէ առնիցէ զայս արդարապէս, և օրինաբար ։

Հրաժարմամբ կոչումանի ընտրհատուածի, յորժամ նա, որ վայելէ զընտրհատուածի, հրաժարի ի ընտրհատուածէ ։

ՊՐԱՆ ՎԱԹՅԵՐՈՐԴ ։

Յաղագս Թոշակի ։

Ողջոյն է՝ երանեալն ընդունելոյ զպատուհաս ի յօտարականէ հնարհատուածէ ։ Երկիւղ է՝ երկեակ, այսինքն ժամանակաւոր , հոգեւոր , և ընդհանրական ։ Ժամանակաւորն է՝ այն , որ տուն ինձ ժամանակաւոր պաշտօնի ։ Որպէս , այն որ տուն երկեցողի , և նահապետի եկեղեցւոյ ։ Հոգեւորն է՝ այն , որ հնձին միայն ի հոգեւոր պատուհասիցէ , և անդհանակոչութենէ ։ Որդան , այն, որ տուն քահանայի , օծանդ-ակէն եպիսկոպոսին , խնամակալ քահանայի , և այլոց սոյնպիսեացդ ։ Ընդհանրականն է՝ , որ հնձին ի հոգեւոր կացութենէ ։ Որպէս , այն , որ տուն աղքատ կղերիկոսի ելի ծեր ժողովատէր քահանայի ։

Ի յատուկ վերհասեալն տահմանել զկեկեղեցական Թոշակ ։ Սակայն ի հարկաւոր պատահմունս նաև եպիսկոպոսն կարէ տահմանել ։ Թոշակին չափոյ դոյ միջակի , որպէսզի այնմիկ , որ վայելէ զնուհատուածէն , մնայցէ բաւական տարեցուն ։ Ընդ բազմից սոյնպիսի վարկանն երկոտի տան պատոյ ։ Ընդ քիչս երկոտի տան պատոյ հատարն միջակ Թոշակ ։ Ընդ հատատուածս , և կատարեալս Թոշակին ոչ խնդրի հատահատած։

նութէ այնպ , որ ունի զինչ նութէ առաջատրելոյ զոր ընկալուածս չնորհատուածէ ։ Ոչ առնու զկեկեղեցական Թոշակ , պարտ-անդի տալ ժամ երթ նեցեալ կուսին մարիամու ։ Ոչ հոմատեր Թոշակատուի չինջանի , և ունայնանալ Թոշակ ։

ՊՐԱՆ ԵՕԹՆԵՐՈՐԴ ։

Յաղագս այնց , որք պարտաճանդին առնել զկանոնական ժամս ։

Կեղեցականք , որք ընկալեալք են զմեծ-ադդն աստիճանս այսինքն , զկիւսաւորադութիւն , զսաղմոսերգութիւն , և զբահանայութիւն, եկեղեցական օրինաւ , և ընդհանրական սովորութիւք եկեղեցւոյ պարտ-անդին ասել զկանոնական ժամս , թէ արեւ արդիւնեցեալք , բանադրեցեալք, և ինքուցեալք եղեն ի կարգէ ։ Ասի որք անցանեն զայսու պատուիրանաւ մահացուին մեղան չէն ։ Բայց յանցանեն ի պատուիրանէ , որ ծանրապէս պարտ-անդ է ։ Այլ զոր այսու պատուիրանաւ ծանրապէս պարտ-անդ եկեղեցին զեկեղեցականս , որք ընկալեալք են զմեծ-ադդն աստիճանս ։ Ակ որք ընկալեալք են միայն զկիսաւորադդն աստիճանս ։ Ո՞րպէս , զդ-ռնապանութէ , զընթերցողութէ , զերգահնեցողութէ , և զքահընկալուէ , ոչ պարտ-անդին ասել զկանոնա-

նաս-

նական ժամն։ Պանդղ եկեղեցական սպասուիրան, որ պահանդ է զեկեղեցական ասել զեկեղեցական, և զկիւրակոսական ժամս, ոչ պատարագանդ է զայնոսիկ, որք միայն ունին զիւրքրիստոնէութիւն աստիճանս, որպ ցուցանէ սովորութիւն ընդհանրական։

Ընդ դանդաղելոյ կիւրակոսիդ, և կիւրակոսհիդ, որք շաբաթալոպեցեալք, և սահմանեցեալք են առ դասս, պատրաստանդին առ ժամս։ Պանդղ հինս, և ընդունեցեալ սովորութիւն պահանդ է զնոսա առ պաշտօն ժամակարգութեանդ, և ժամուդ։

Հնարհատուդ, որք ունին զիւրքրիստոնէութիւն չհնարհատուդիդ, եթէ ընդունիցին, կամ ընդունելոյ նցեն զպատուդս, պատրաստանդին առ ժամս, այսինքն, պատրաստանդին ասել զկիւրակոսական ժամս։ քանդղ տրն նոյ հնարհատուդինն վասն պաշտօնի ժամուդ։

Պատրաստանդուդիդ ասելոյ զ ժամս այնքան է՝ ։ Թէ որք ունին զբեռս զայս, եթէ զանդ առնիցեն զժամուդ, կամ զերեսելն մասանէ նր, մահացօրէն մեղանչեն։ Պանդղ անցանեն զպատուիրանսս Տեառն, որ պատուիրան առ առաքինութիւն կոչեն։ Այսուհետ որք պատրաստանդին ասել զժամս, եթէ զանդ առնիցեն զմիոյ ժամու, մահացօրէն մեղանչեն։ Պանդղ սին ժամիդ՝ երեսելն ինչ։

Ասեն ոմանք, Թէ որք զանդ առնուն ասել զնոյ, ժամս, այսինքն, զդիշերային, զառաւօտեանն, զարեւադալն, զերրորդն զվեցերորդն, զիններորդն, զերեկոյեանն, և զեկեցէն, յորժամ աւետեքեան ասելիք են, զմին մահացու մեղք դատեն, այնու զի զանդ առնեն զնոքօք ըստ երդանակի միոյ։ յորժամ միոյ նեպրծութիւք կատարդ առնեն զդայս, և ոչ բազմացուցանեն զնեպրծութիւնս մտաց։ Այլք ասեն, Թէ առնեն զմեզս տեսականապէս բազումս։ Այլք ասեն, Թէ առնեն զմին մահացու մեղք, որ՝ բազմապատիկ։ Այլ այլք ասեն, Թէ առնեն զմին մահացու մեղք, որ հանդիսացնայ բազմաց։ Ո՞ւնչ եդեն, որք յուշացան, և Թուլացան ասել զնոյ ժամս, կամ զբազում ժամս, պարտին զայս բանալ՝ ի խոստովանութիւն։ Պանդղ այլ դատաստան լինի զայնմանէ, որ զանդ արար ասել միայն զմին ժամ, և այլ դատաստան լինի զայնմանէ, որ զանդ արար ասել զբազում ժամս, և այլ դատաստան լինի զայնմանէ, որ զանդ արար ասել զնոյ ժամս։

Որք անհաւատ հնարհատուդիդ պատրաստանդին ասել զժամս, և Թէ չեն անցման վեց ամսոց՝ ի ժամանակէ։ յորում տատցան զնարհատուդին, և մտին՝ ի վայելումս, և՝ ի ժառանգուդիս նորին, զանդ առնիցեն զժամուդ, և պղերգանայցեն ասել զժամս

եւ ըմպանց , ոչ միայն մահացուին մեղանչէին , այլեւ պատուանդինն հատուցանել զպտուղս , զորս ընդունէին վասն ժամասացութեանն ։ Պանդխտի պտուղս այսոքիկ տային ձմի ժամասացութեանն ։ Ասեմք եթէ չլինին ժամասացութենէն , պարտին հատուցանել ։ Հատուցումս այս պարտի լինել ըստ զանազանի պարտման , եւ զանցառութեանն ժամասացութենէ ։ Հատուցումս այս պարտի լինել աղբատաց , կամ չինեան ։ Որք յոբանան առնել հիւսուցումս գայս , ունան ի նոսէրեցս պատուոցս ։ Սակայն որք Թողին ժամս եւ ըմպանց անմեղադրելաբար , եւ առանց մեղանացս , ոչ պարտանդինն առնել հիւսուցումն պտղոց ։ Պանդխտի չէ պատժելի նմա , որ ոչ ուտէ զմեղս ։ Օ՛ի ի խղճմտանէ ոչ պտղոն պատուիժ , ուր ոչ գոյ մեղապարտութենէն ։ Որք ոչ պարտանդին ասել ժամս անհատիբ ընդհատութենէ , այլ պարտանդին ասել ժամս բանիս կարգի եւ մեծ-ադոյն աստիճանաց , կամ պատճառաւ ուխտի , եւ այլոց սոյնպիսեաց , եթէ զանցառնիցեն ժամասացութենէ , եւ ժամուց , որպարտ մեղանչեն , ոչ պատանի , սակայն ոչ պարտանդին առնել հիւսուցումն . քանզի սոյնպիսիքն զոչինչ առնուն ձմի պաշտօնի ժամասացութենէ ։ Որպէս եթէ զանց առնիցեն ժամասացութենէ , զոչինչ պատանդին հատուցանել ։ Պանդ զի եթէ պաշտօն ժամասացութեան մեղադրելաբար , այլ պատճառ հատուցանել , որ առնան վասն պաշտօնի ժամասացութենէ ։

Ընդ , որք առնեն զոք անմեղադրելն , եթէ չասիցէ ժամս են հինգ , եւ են այսոքիկ , ծանր հիւանդութենէ , արդար արգելումն , կոտրութենէ , անմեղադրելն կորուստ ժամադրելի , օրն նահապ անօրինութեան ։

Ծանր հիւանդութենէն առնէ զոք անմեղադրելն . եթէ չասիցէ ժամս ։ Պանդն որ ունի ծանր հիւանդութենէ , կամ ամենեւին ոչ կարէ ասել ժամս , կամ ոչ կարէ ասել զինս առանց ծանր վնասուց առողջութեան նորոյ ։ Որ եկեղեցին Պէ ոչ դիտէ պարտանդել զեկեղեցականն առ այն , որ է՞ անկարելի , էթէ որ ոչ կարէ լինել առանց ծանր վնասուց առողջութեան Սակայն որք ունին զԹեթեւ հիւանդութենէ , պարտանդին ասել ժամս ։ Պանդն Թեթեւ հիւանդութենէն ոչ առնէ ծանր վնաս առողջութենէ ։

Որ-ար արգելումն առնէ զեկեղեցականն անմեղադրելն , եթէ չասիցէ ժամս ։ Պանդն չէ դիտաւորութենէ եկեղեցոյ , որ է՝ խոհեմադոյն հարս Պէ , եւ ամենադրոյ մայր մեր , պարտանդել զեկեղեցականս առ այն , զոր արդարացուն արգելեցեալք են առնել ։ Ուստի որք անսան խոտորմանութենէ , եւ քարոզն , այն-

Յաղագս մանկանցն որ պատուհասին մահու։

այնպէս թէ չունին ժամանակ ասելոյ ժամս, ոչ մեղանչեն, եթէ չասիցեն ժամս։ Քանզի որդիքն որդեարարացն որդեբարձեալք են ասել ժամս։ Քանզի քարտողն, որմէք տպէտք հնոտացուցանին, լուանալոյն, և մաքրելն, մեղա՛ւորք յորդորին առ ապաշխարութիւն, և առաքինութիւն, և խոստովանութիւք, որմէք մեղա՛ւորք սրբին, և որդանան, են որդեարարացն որդեբարձեալք։ Սակայն եթէ նախաառեսանիցեն որդեարարքն որդեբարձեալք, պարտին կանխադոյն ասել ժամք, եթէ այս կարիցեն լինիլ։ Որք պարտուբեն դինքեանս չար, և անիրաւ որդեբարձեալք, որմէք որդեբանին ասել ժամս, մեղանչեն։ Քանզի միայն քանանան, և որդեարարքն որդեբարձեալք առնեն զոք անմեղադրելի, եթէ չասիցեն ժամս, և ոչ չար, և անիրաւ որդեբարձեալ մունք։

Կուրութիւն առնէ զեկեղեցական անմեղադրելի, եթէ չասիցէ ժամս։ Քանզի կոյրն ոչ կարէ ընթեռնուլ։ Ոչսան ոչ կարէ ասել ժամս։ Սակայն եթէ սերտեալ իցէ ժամս, պարտի ասել։ Քանզի որ սերտեալ է՝ ժամս, կարէ գինք ասել առանց գրքի, և մատենի։ Ընդհանապէս, եթէ կարիցէ գնալ յեկեղեցի, և ասել ժամս ընդայլոց, պարտի առնել զայս։ Քանզի պարտի առնել, զոր կարէ։

Ընդհեղաբերելի կորուստ ժամ-

347

մադրելի առնէ անմեղադրելի զեկեղեցականն, եթէ չասիցէ ժամս։ Քանզի որ կորուսեալ է՝ ժամադերձ եւ, եթէ չիցէ սերտեալ ժամս, ոչ կարէ գինք ասել, և մինչ զանկարուածին զայս անմեղադրելիսարար պատճառեալ է՝, լինի անմեղադրելի եթէ չասիցէ ժամս։ Սակայն եթէ սերտեալ իցէ, պարտի ասել։ Քանզի յոյժ ժամ կարէ ասել ժամս։ Բայց եթէ մեղադրելիսարար կորոյս ժամադերձ եւ, որդան, զոլով ինամի, համաձորապէս ձգեաց գինք ի ծով։ գիտի ասիցէ ժամս, յոյժ չառնէն ժամս հատորին նմա առ մեղս։ Քանզի մեղադրելիսարար պատճառեալ է՝ զանկարուածին ասելոյ ժամս։

Օրինաւոր անօրինութիւն, եթէ եղեալ իցէ յոյնանիք, որ կարէ անօրինել, առնէ անմեղադրելի զեկեղեցականն, եթէ չասիցէ ժամս։ Քանզի պարտ, և օրինաւոր անօրինութիւն ուրձակիք ի պարանոցն զոր զանձն այն, որում եղեալ է՝, եթէ լինիցի յոյնանիք, որ կարէ անօրինել։

ՊԱՐԱԿ ՈՒԹԵՐՈՐԴ։

Յաղագս եղանակի, որով ասելիք են ժամք։

Ո՞ եղանակ ասելոյ ժամս խնդրին եօթն, և են այսքիկ, հետևութիւն կարդալոյ, և ի յեկեղեցւոյ ընդունելոյ

ժամադրէն , պատասխին ձայնաւորն պատասխանութեան , ամբողջութիւն պատասխանութիւն , շարունակեցեալ պատասխանութիւն միոյ ժամու ։ կարգաւորութիւն ժամուց ։ յաւուկ , և պատշաճութիւն ժամանակ ասելոյ , չերմեռանդութիւն , և նուիրին մատուցութիւն զեղ ծոյութենական ։

Հետևումն կարգաւորեցեալ , և ի յեկեղեցւոյ ընդունեցեալ ժամադրէն է՝ , զոր պատասխանդն ասել զժամն , պահիցէ զայս ժամակարգութիւն , որ կացուցեալ , հաստատեցեալ , ընդունեցեալ , և առաջադրեցեալ է՝ յեկեղեցւոյ ։ Պանդխտ եկեղեցւոյ պատկանն սահմանել , և կացուցանել զպատշաճութիւն ժամակարգութիւն ։ Ասան չէ օրէն իւրաքանչիւրոյ մեք սահմանել զհասարակ ժամակարգութենէն , այլ պատան հետևիլ այնմիկ , որ սահմանեցեալ , կարգաւորեցեալ , և առաջադրեցեալ է՝ ի յեկեղեցւոյ ։ Ա ամենայն ոք ի քաց ձգեն զժամակարգութիւն , որ սահմանեցեալ , և առաջադրեցեալ է՝ յեկեղեցւոյ , և հետևին այնմիկ , զոր ինքեանք հաստատեալք են , ոչ կ՚ձարեն զպատասխանս խրնամոյ ։ Ոդն ոչ պատճառանդին ասել զկանոնական ժամս , յայնժամ չ՚ձարեն զպատասխանս , յորժամ հետևին այնմիկ , որ սահմանեցեալ , ընդունեցեալ , և առաջադրեցեալ է՝ ի յեկեղեցւոյ ։ Ոչ հետևին ժամակարգութիւն , որ սահմանեցեալ , ընդունեցեալ , և առաջադրեցեալ է՝ յեկեղեցւոյ , եթէ այլայլեցին զնա , և փոխոխեցեն , խառնելով զայլ ինչ , կամ զմիոյ ամսոյ ժամս յայլում ամսոյ ասելով , մեղանչեն ։ Պանդն եղծեն , և ամբարշտեն զկարգադրութիւն , որ հաստատեցեալ է՝ յեկեղեցւոյ ։ Ասան յայտ է՝ , թէ առնեն զանկարգութիւն , և զայն պնսի նր , զոր չէ նմ օրէն առնել ։ Ոչ զսոյնպիսին նր առնեն , եթէ առնեցեն զծանր անկարգութիւն , և զմեծ չնորհսն , այնպէս թէ ծանրապէս վնասեն եկեղեցական ժամակարգութիւն , մահացու օրէն մեղանչեն ։ քանզի առնեն դպատուհասանապանցուէ ծանր նրն ։

Ընտրեալն ձայնաւորն պատասխանութիւն պահանջէ , զի բառք , և քանք ժամուց ասելոյն , և պատասխանութենին պատասխանն ձայնաւորն պատասխանութեամբ ։ Նա պատշաճ է՝ ։ Պանդն պատասխանն ձայնաւորութիւն պատասխանութեամբ է՝ զդոյացութիւն պատուհասին ։ Ապա սահմանեալ , և կացուցեալ է՝ եկեղեցին զժամս ի չինութիւն հանապատացելոյ , և զի լինիցի հրապարակական Ընծայութիւն ։ Որ յայնժամ լինի չինութիւն հանապատացելոյ , և հրապարակական Ընծայութիւն , յորժամ ժամք ասին պատասխանն ձայնաւորապատասխանութիւն ։ Ասան պատասխանն ասել պատասխանն ձայնաւորապատասխանութեամբ ։ Յորժամ որ ասէ զժամս պատասխանն ձայնաւորն , այսպէս պարտի ասել ,

ասել , զի կարիցէ զինքն լսել ։ Օ ի յայնժամ այս բան՝ ական է ։ Յորժամ երկու ՚ի միասին ա- սեն զժամն , այնպէս պատուին ասել , զի կարիցեն զիմեանս լսել ։ Ա յսինքն , զի ե՛ւ լսողքն կարիցէ լսել զինքեան եւ , և լսել ՚ի նմանէ ։ Ա յնպէս յայնժամ այս միայն պահանջի ։ Յորժամ բազումք ՚ի միասին ասեն զժամն ՚ի դ-ասէ ՚ի դ-աս , այնպէս պատ- ուին ասել , զի կարիցեն զիմ- միանա լսել ։ Ա յլ- տուողութենէն ենկեղեցւոյ է՝ այս , յորժամ բա- զումք ՚ի միասին ասեն զժամն , կէս մասն յայնց , որք ասեն զ ժասս ՚ի միասին , կայ ՚ի միւսմ դ-ասի , և միւս կէսն կայ ՚ի մի- սում դ-ասի ։ Օ երգելիս երգին և սաղմոսեն , և զմիւսասելիս միւսասեն ։ Յորժամ երգեն , և նո՛ւագեն , հառայեալք , մի բա- զումք նոցին , և մի սակաւք , ՚ի միասին երգեն , և սաղմոսեն ։ Սակայն մինչ մին դ-ասն երգէ , միւսն լռէ ։ Ա յլոյ յորժամ ասեն զայնոսիկ , զորս միւսասեն , ոչ ասեն ամենեքեան ՚ի միասին , այլ մինն ասէ լսելի ձայնիւ , և այլք ունկնդ-իրք լինին , կամ յա- ծադ-ոյն ձայնիւ և ենթբեանք ա- սեն ։ Սակայն այնպէս , մի ին- քեանք միայն զինքեանս նմանան, և լսեն , այլմանէն , յաճ-ադ-ոյն ձայնիւ հետեւեն այնմիկ , որ լսե- լի ձայնիւ ասէ ։ Ա րդեան յորմէ ընթերնուն զդրեանսն , և ասեն զաղօթս , և զուարթանան ։ Ա ետուս այս յաղօթելոյ , սաղմոսելոյ եւ զաթանելոյ , զովաթանելոյ , մա- ռաթանելոյ , օրհնաբանելոյ , զո- վասանելոյ , նո՛ւագելոյ , և միա- ռատելոյ է՝ յոյժ զովելի ։ քանզի ած է , և ուրախ զմեզ ՚ի ջերմե- ռանդ-ութի , զպարծ-ուցանէ , և քնդ-ոտուցանէ ՚ի մեզ զբարե- պաշտ տենչս ։ քարշէ զմեզ առ Ա ՚ջ պաշտութի , առ մտադ-ու- թի , և առ սէր երկնայնոց , և զայլ բազում հոգեւոր բարիս պատրաստէ մեզ ։ Ա ստուած Դա՛ւիթ ։ Օ րհնեցից զՏ՚ն յամ ժամ , յամ ժամ օրհնութի նո՛ ՚ի բերան իմ ։ Ա՛ ՚ծ- պատրէք զ Տ՚ն ինձ , և բարձր արասցուք զանուն նո՛ ՚ի միասին ։ Խարձեալ ասէ ։ Ա ղաղակեցէք առ Ա ՚ջ ամ երկիր ։ Սաղմոս ասացէք անո- ՚ւան նորա , և տուք զփառս օր- հնութի նո՛ ։ Օ րհնեցէք հեթա- նոսք զԱ ՚ջ մեր ։ լսելի արարէք զձայն օրհնութե նո՛ ։ Օ րհնեցէք զԱ ՚ջ , և սաղմոս ասացէք անո- ՚ւան նո՛ ։ Ձ անապարհ արարէք այնմիկ , որ նստի ընդ արեւմո- ւտս ։ Տ՚ի՛ անուն նո՛ ։ Ձ այնիս խոով էս առ Տ՚ն լսել ձայն , ձայ- նիս խոով առ Ա ՚ջ , և նայեցաւ առ իս ։ Ա ղղութիք ասէ ։ Տ՚ն Ա ՚ջ փրկութե իմոյ , ՚ի տո՛ւէ կարդ-ացն , և գիշերն առաջի քո Բարձ է՝ խոստովան լինիլ Տ՚ն ։ սաղմոս ասել անո՛ւան քո՛ բար- ձրեալ ։ Պատմել առաւ-օտուց զօրհնութե՛ս քո , և զՀաւատա- րութե՛ս քո ՚ի գիշերի ։ Տ՚անապեաս սաղմոսատանաւ ՚ի ձայն օրհնո- ւթե դրե՛լ ։ Պարձեալ ասէ ։

» Օրհնեցէք զՏ֊ր յօրհնութիւն նո֊
» օրհնեցէք զՏ֊ր ամ երկիր ։ օրհ֊
» նեցէք զՏ֊ր , և օրհնեցէք զա֊
» նուն նր , աւետարանեցէք օր֊
» ըստօրէ զփրկութիւն նր ։ Պատ֊
» մեցէք ի հեթանոսս զիւառս նր ,
» յամ ժողովուրդս զքանչելիս նր ։
» Ընդաղաչեցէք առ ուէր ամ եր֊
» կիր ։ Ծառայեցէք Տ֊ն ուրախու֊
» թ֊ք ։ Գալջիջեալ առ ։ Օրհնեա
» անձն իմ զՏ֊ր , և ամ ոսկերք իմ
» զանուն սբ նր ։ օրհնեա անձն
» իմ զՏ֊ր , և մի մոռանար զամ
» տուբս նր ։ Օրհնեցէք զՏ֊ր ամ
» հրեշտակք նր հզօրք զօրութ֊ք ,
» որք առնէք զբան նր ի լսել ձայն
» պատգամաց նորա ։ Օրհնեցէք
» զՏ֊ր ամ զօրութիւք նր , պաշտօ֊
» նեայք նր , և արարօղք կամաց
» նր ։ Օրհնեցէք զՏ֊ր ամ գործք
» նր ։ յամ տեղիս է տէրութ֊ն նր ։
» օրհնեա անձն իմ զտէր ։ Գալ֊
» ձեալ ասէ ։ Խոստովան եղերուք
» Տ֊ն , և կարդացէք զանուն նր ,
» պատմեցէք ի հեթանոսս զգործս
» նր ։ Օրհնեցէք , և պաղմոս ա֊
» սացէք նմա , պատմեցէք զամ
» զքանչելիս նր , և գովեցարուք
» յանուն սբ նր ։ Օրհնեցէք զանո֊
» ւանք զՏ֊ր , և օրհնեցէք զանուն
» Տ֊ն ։ Երկիւղ անուն Տ֊ն օրհնեալ
» յայսմհետէ մինչև յան֊խառեան ։
» Յարևելից մինչև ի մուտս ա֊
» րեւու , օրհնեալ է անուն Տ֊ն ։
» Եւ ի յայլ բազում տեղիս հրա֊
» հրէն զիարդ ինքն ի յօրհնաբանու֊
» թիւն , և յԱ֊ծ այնս փառաւորու֊
» թիւն ։

Վերջոյ թէ արտաբերու֊ թ֊ք է՝ առհասարակ , և հան֊ դարտաբար արտաբերել զբանս և զբառս ։ Ասասի առ այս ևս դրի , զիարդ կրճատեցին բանք , բառք , և վանկք ։ այլ ամբողջ զաբար ասէին ։ Ասասի չէ պարտ ընկրկուիլ , և Թուրգմանել զինն , կամ անկարդ արարդ արտաբե֊ րութ֊ք արտաբերել զինն , և անկարդաբար զնացք ասել զժամս ։ Խնդրն , զի ժամք ասէին առ բազմաբար , և հանդարտապէս ։ Քանզի Ա֊ծոյն առնելոյ դերակայութ֊ք , և վասնզ թեան վայելէ այս , և առնելոյ է՝ ան֊ վայելուչ , մինչ խօսակցիմք ընդ Ա֊ծ , կրճատել զբանս , զբառս , և զվանգս , և անկարդ արարու֊ թ֊ք ասել զինն ։ Ասասի յորժամ պակասութ֊ն այս լինի հանդերձ անարգմամբ ։ կամ ծանր գոյ֊ թագղութ֊ք ։ Զի երևելի եղծ֊ ման է , և ապականութ֊ք բանից ի բազում երդս , յայնժամ մահա֊ ցուրն մեղանչի ։ Քանզի լինի ծանր պատճ֊ութեանգանցութ֊ն ընդ֊դ֊ի յարգութ֊ն , որով Ա֊ծ պարտի յարգիլ , և պատճ֊ել , և ընդ֊դ֊ի կարծ֊ր , և առատիկ պա֊ տճ֊ութեան եկեղեցւոյ ։

Երկրորդ անգամ ասացեալ պատճ֊ութիւն մերոյ ժամուս է՝ զհասանել մերոյ ժամու շարունակել ընդ֊ մեռանիս , այսինքն շարունակաբար ասել զնոսա ։ Ասասի չէ պարտ հատանել զնոսա ընդ֊ միջ ։ Քան֊ զի մինչ եկեղեցին շարունակեալ է՝ զնոսա , և մեք պատմիմք զնոսա շարունակաբար ասել ։ Ասասի որք երևելի ժամանակաւ ընդ֊ մի֊

միջահասականն ինն, և բաժանեն առանց բանական պատճառի, ներելաբար մեղանչեն։ Քանզի Թէպէտ յայնժամ չգիտեին ընդդէմ գոյացութեանն ժառանգ, այնու ևս առ քոյր ժամն, սակայն պակասին ընդդէմ պարտգայն նոր։ Ամրողջ ասեն զժամ ոչ միայն պատուանդանն առնել զայն, որ է՝ գոյացութեանն ժառանգ, այլև զայն, որ է՝ գպարտգայն նոր։ Բայց եթէ ընդհատուածս, և բաժանուածս լինի նոցին բանականաբար, և ոչ բանական պատճառի, յայնժամ ոչ մեղանչէ։ Քանզի յայնժամ չլինի անկարգութեան։ Սակայն յայնժամ պարտիմբ կրկնել՝ ի սկզբանէ ուղղոյն, կամ աղօթից։ Ո մին ամբողջ ժամն բաժանել՝ ի միւսոյ ամբողջ չէ մեղք։ Քանզի մին ամբողջ ժամն չէ չարունակեցեալ ընդ միւսում, այլ բաժանեցեալ է՝ ի նմանէ։ Ամրողջ բաժանեցեալք են՝ ի միմեանց, չէ անկարգութեան անջատեն զինն, և զնոսին անջատաբար, և արմհաբար ասեն։ Ամրողջ զմին ժամն՝ ի միւսոյ անջատեն, ոչ մեղանչեն։

Կարգաւորութեան ժառանգ է՝ պահել զկարգ ժառանգ, այսինքն, ոչ փոխոխել զկարգ նոցա, այլ ասել զնոսա այնու կարգաւ, որով դասանն դասակարգեցեալք՝ ի ժամագրքին։ Ամրողջ նախ պատ ասկ զնշեցային ժամն, և ապա առաւօտեանն։ Կամ առաւօտեանն, և ապա արևա-

պարն։ Կամ արևագալն, և ապա երրորդն։ Կամ երրորդն, և ապա վեցերորդն։ Կամ վեցերորդն, և ապա ննեերորդն։ Կամ ննեերորդն, և ապա երեկոյեանն։ Կամ երեկոյեանն, և ապա խաղաղականն։ Կամ խաղաղականն, և ապա եկեղեցին։ Այ որոյ որք այլայլեն, և փոխոխեն զկարգ ժառանգ պատճառի, մեղանչեն։ Քանզի առնեն զանկարգութեան։ Սակայն եթէ առնիցեն զայս ևս ծանր բանական պատճառի, ոչ մեղանչեն։ Քանզի ծանր։ Եւ բանական առնեն զինն անմեղադրելիս։ Ամրողջ ժողովեան ասել զժամն զայն, զոր նախ պարտ էր ասել, և ասացին զայն զոր յետոյ պարտէր ասել, յորժամ վերայիշեն զպակասութեան իւրեանց, միայն պարուանդինն ասել զժամն զայն, զոր ժողովեան ասել, և ոչ պարուանդինն կրկնել զայն, զոր ասացեալք են։ Քանզի՝ ի սոյնպիսի պատահման անմեղադրելի ժողովեան նոցա առնէ զինն անմեղադրելիս։

Յաւուրս, և պատշաճաւոր ժամանակ ասելոյ է՝ զի իւրաքանչիւր ժամ ասելոյն՝ ի ևեթ ցեալ ժամանակի իւրում, որ ցորոշեցեալ է՝ ի յօրինէ, կամ՝ ի հաստատակ սովորութենէ։ Այսպէս առնէ՝ զի՝ ի յասելն զժամս պարտիմբ կատարել զայն ամ, որ պահանջեցեալ է՝ ի յօրինէ, կամ՝ ի հաստատակ սովորութենէ։ Ամրողջ որք առնուն պատճառի զե-

ղերեկոյեան ժամս, և ղեկեցկէն ասեն նախ քան զձաշ, կամ զդի՝ շեայնն, և զառաւօտեան ժամս յառաղեն մինչև յերեկոյ, նե՝ րելաբար մեղանչէն ։ Քանզի առնեն զանառմոր ժամանակա՝ միտուն ժամուց ։ Սակայն և՝ թէ առնիցեն զայս ըմ բանական և ծանր պատճառս, ոչ մեղան՝ չեն ։ Քանզի ծանր, և բանա՝ հան պատճառն առնէ զնո՝ ա մեղադրելիս ։ Այդ որպէս զի աղաւոյծ, ոչ զինքն ի մահացու մեղայ, որքան առ ժամանակ ասելոյ զժամս, բանական է՝, եթէ ի կէս գիշերոյ մինչև կիսա՝ կէս գիշերն ասիցին ժամը ։ Ասա՝ ու յետ մէջ գիշերոյն ոչ կարեն վճարել պատուբ ասելոյ զժամս անցեալ աւուր ։ Սակայն ժամը առաջնակա աւուր կարեն սկսա՝ նիլ նախ քան գկէս գիշերն ։

Չ Եմեռանդութիւն, և նեղքին գէթ զօրութենական մտադրու՝ թիւն՝, զի ժամը ասիցին հան՝ դերձ չերմեռանդութիւք, և նեղ՝ քին գէթ զօրութենական ան՝ ապրմամբ, և ունկնդրութիւք ։ Այսինքն, յորժամ ասելք զժամս պատրաստիմք ունել զչերմեռանդու՝ թիւն, և նեղքատպէս սեռալ Աւ՝ յ, և բանիոց զորս ասեմք, թէպէտ չերմեռանդութեամբ զնշանակութիւն ասմ բառից ։ Քանզի բանական է՝ զհասել անսուտ Աւ՝ յ, և առնել զաղօթս ։ Այսպէս նեղքին անսապրմամբ, և մտա՝ դրութիւն ։ Քանզի առանց նեղ՝ քին մտադրութիւն ոչինչ են ժամք և աղօթք ։ Ասրեմն յորժամ ի նեղքոյ մահապարտ մեղայ պարտ՝ հանդիմբ ասել զժամս, և առ՝ նել զաղօթս, յայնժամ ի նեղքոյ մահապարտ մեղայ պարտանդիմբ ունել զնոսա անապրմամբ ։ Եթ ոչ կարէ ասել, թէ եկեղե՝ ցին ոչ կարէ պատուիրել զնեղ՝ քին նեղոգծութիւս, այլ զաղ՝ տաքինս ։ Քանզի կարէ պա՝ տուիրել նաև զնեղքինս, յոր՝ ժամ տըքա հարկաւորք են վանս առնելոյ պատշաճաւոր զաղտա՝ քինս ։ Որպէս յայտ է՝ ի խոստո՝ վանութենան ։ Քանզի յորժամ պատուիրէ զհոսատովանութիւն, ոչ միայն պատուիրէ զաղտաքին գործ խոստովանութիւն, այլև զնեղքին նեղոգծութիւն, որ հար՝ կաւոր է՝ ձև պատշաճաւոր առ՝ նելոյ զաղտաքինն ։ Այսպէս յոր՝ ժամ պատուիրէ զհոսատովանու՝ թիւն, նաև պատուիրէ զ զղջումն սրտի ։ այնու զի զղջումն սր՝ տի հարկաւոր է՝ ձև առնելոյ զաղտաքին գործ խոստովանու՝ թիւն, ըստ որում սպարտի առնիլ ։ Այսպէս ևս, բանզի նեղքին մտադրութիւն հարկաւոր է՝ վասն պատշաճապէս առնելոյ զաղ՝ տաքին գործս աղօթից ։ զի թէպէտ նր ոչինչ է՝ ազտաքին գործ աղօ՝ թից ։ յորժամ պատուիրէ զա՝ ղօթս, նաև պատուիրէ զնեղ՝ մեռանդութիւն ։ և զինն նեղքին մտադրութիւն, և անսապրմամբ ։ Ասրի որք ի նեղքոյ մահապա՝ մեղայ պարտանդին ասել զ ժամս, նաև ի նեղքոյ մահապա՝ մե՝

մեզայ պատուիրանդ ունել զինեա նեղելին մտադրութիւն : Ընդ մտադրութիւնս այս կրկնական կայ լեալ լինել, այսինքն, կամ զօրութիւնք, և զօրութենաբար, կամ նեղգործութիւնք, և նեղգործակատարս : Մտադրութիւն լինի նեղգործութիւնք, և նեղգործակատարս, յորժամ նա, որ առնէ զաղօթս, և ասէ զժամս, նեղգործութիւնք անասայ, և ունկնդիր լինի, այսինքն, ՚ի յաղօթելն, և ՚ի յասելն զժամս չէ պատուաղեցեալ, և վարանեցեալ առ այլ ինչ, այլ անասայ աղօթից իւրոց : Մտադրութիւն լինի զօրութիւնք, և զօրութենաբար, յորժամ նա, որ առնէ զաղօթս, և ասէ զ ժամս, զօրութենաբար անասայ, այսինքն, զօրութիւնք նեղգործակատարս : Քանզի որ անասայ աղօթից իւրոց ախտ մտադրութիւնք, որ ծագեալ է ՚ի նեղգործականէն : Ախ, թէ զօրութենաբար անասայ : Ընդ յայնժամ մտադրութիւնն զօրութենաբար ծնայ ՚ի նեղգործականէն, յորժամ նա, որ առնէ զաղօթս, և ասէ զժամս, թէպէտ զբաղեալ, և զբաղեալ եղեւ մտօք առ այլ ինչ, սակայն կամաւորապէս չէ ցնորեալ, և վարանեալ առ այլ ինչ, այլ ակամայ : Քանզի որ ակամայ ցնորեալ, և պատզեալ է՝ ՚ի յաղօթելն, և ՚ի յասելն զժամս առ այլ ինչ, զօրութենաբար անասայ : Ընդ յայնժամ բառնի և ունայնանայ, զօրութենաբար մտադրութիւնն, յորմէ որ կամաւորապէս զինքն տայ զբաղմանց, կամաւորապէս պատուաղի, և կամաւորապէս վարանի, կամ ՚ի յաղօթելն, և ՚ի յասելն զժամս առնէ զայնպիսի գործս, որք են խափանիչք աղօթից, և որք են անմիաբանելիք ընդ աղօթս : Նեղգործական մտադրութիւն լաւագոյն է՝ քան զզօրութենականն : Քանզի ասի ոմն պատուի զանազանել զինքն ՚ի նեղգործականէն : Բայց չէ հարկաւոր : Քանզի բազմիցս ակամայ թուլանալով զինա՛ ՚ի ձեռաց մերոց • զի բազմիցս ականայ զբաղիլը, և պատուաղիլը մտօք : Այսն որոյ բաւական է՝ զօրութենականն : Բայց որք կամաւորապէս պատուաղեալք են, և ցնորեալք, և չունին զմտադրութիւնս, ոչ զնեղգործականն, և ոչ զզօրութենականն, և՛ ՚ի յաղօթելն, և՛ ՚ի յասելն զժամս առնեն զայնպիսի գործս, որք են անմիաբանելիք ընդ աղօթս, մահացուցին մեղանչեն, և ոչ ՚ի ձեռն զպատուս իւրեանց • քանզի զի ոչ կատարեն զպատուիրանն աղօթից, և ժամուց : Քանզի պատուիրեցեալ է՝ նոցա, զի ջերմեռանդութիւն աղօթիցեն, և առիցեն զժամս իւրեանց, զոր ոչ առնեն : Քանզի եթէ ոչ կրկնեցեն զժամս, ոչ ամենան զպատուս նք, որք զիս պաշտօնի իւրեանց առնուն զպատուս : Քանզի այնպիսիք եթէ չկրկնեցեն զժամս, պատուիրանդ ունել զհատուս-

ցումն պատոյ ։ Բայց նոքա , որք ի յատենէն ժամս առնուն զայնպիսի պատարագումն , որք երևելապէս ոչ խոտանեն զաղօթս , և ոչ ամենևին բառնան զնուագ դրութիւն ։ այլ միայն Թուլացուցանեն զնուագ-րութիւն , եթէ առնիցեն զայս ևս ծանր , և բանական պատճառս առնէ զնա անմեղադրելիս ։ Բայց եթէ առնիցեն զայս առանց ծանր , և բանական պատճառաց առնէ զնա անմեղադրելիս ։ Բանզի առնեն զ Թեթև անկարգութիւն ։ Սակայն վճարեն զպատուս իւրեանց , և ոչ պատուաբանդին կրկնել ժամս ։ Բանզի ասացեալք են ժամս իւրեանց հանդերձ դնումբ ։

Որպէս զի աղօթք , և ժամք մեր լինիցին ընդունելիք , և հաճոյք Ա֊յ , ի յայտ օթելն պատուիրէ ունել զհանաւատ , զյոյս , զսէր , զբարեգործութիւն , զնուագ դիտումն , զհոգի , զերկայամտութիւն , զմեռանդութիւն , զնուագ-րութիւն , զյարատևութիւն , զպարկեշտութիւն , զնուագրութիւն սրտի , զժուժկալութիւն ։ զպահեցողութիւն , և զայլս այնպիսիս առաքինութիւնս ։ Ա֊ա նմանապէս պատուիրէ կալ յաղօթս հոգւով , և մտօք ։ Ասաւն ասէ ,, Աղօթս ։ Կայից յաղօթս հոգ֊ ,, գով , կացից յաղօթս և մտօք ։ ,, Սաղմոս ասացից հոգւով , ,, սաղմոս ասացից և մտօք ։ Ասաւն եթէ յաճախ խնդրեսցէ , և ոչ առնուցէ ։ այս այնու լինի֊ քանզի աղօթք , և ժամք մեր չեն հաճոյք Ա֊յ ։ Ասաւն ասէ Յա֊ ,, կօբոս ։ Խնդրէք , և ոչ առ֊ ,, նուք ։ Վասն չարաչար խնդրելոյ

ՊՐԱՆ ԻՆՆԵՐՈՐԴ ։

Թէ զինչ պատուին առնել կղերիկոսք , և կեղեցականք շուրջ զպատուաքն ընդհատուածէց , պատճառք , թէ զինարդ կարեն , և պատուին վարիլ նոքօք ։

Կեղեցականք , որք ունին զշնորհատուութիս , և ընդունին զպատուհաս ի բարեաց եկեղեցւոյ , որքան առ այն ևս ևս եկեղեցական բարեաց , որ հարկաւորէ առ պատշաճաւորապէսն , և առ վայել չուիցէ կացուցանել , այնպէս լինին տեարք , թէ անձնիշխան նաբաւ կարեն զնացանել յօրինել և տրամադրել ։ Ա֊յսինքն , անձնիշխանաբար կարեն վարիլ նոքօք որպէս և կամիցին ։ Ա այնչ֊ չուիցիս , և պատշաճաւորուածս այս ունի զնուագ աստիճանս , որք են երեք , և են այսոքիկ , ստորադոյնս , ընդ-միջականն , և վեր֊ մադոյնս ։ Ասաւն եթէ եկեղե֊ ցական ոք կամիցի կեալ առաքինաբար , և չկամիցի ապրել ընդ-միջականաւն , կամ վեհմադու֊ նին , որպէս և ևս կարէ կեալ , և ապրիլ , այնու զի վայելէ ինքեան , և կացուցանէ նորին , անձնիշխան նաբաւ կարէ յօրինել , և տրամադրել զնուագելոյ , ոչ և կամիցի։

Բան֊

Բանզի մանն այն, որ ի՝ հալեալ առ պատշաճեալ ապրեցուսն, և առ վայելուչութիւն կացութեանն, որպէս եկեղեցականի երբեմն զիջուկ ապրեցուցանն, և երբեմն զվարձ արարեալ պաշտօնին։ Քանզի եկեղեցականն առանց զարհանալի մանն երբեմն զիջուկ ապրեցուցանն, և երբեմն զվարձ պաշտօնի իւրոյ, զոր արարեալ է՝ ։ Այլ որ առանց զկնի երբեմն զիջուկ ապրեցուցանն, և երբեմն զվարձ պաշտօնի իւրոյ, զոր արարեալ է՝, կարէ զկնի զայնմանէ յօրինել, և տուրս դրել, որպէս և կամիցի, այսինքն անձնիշխանաբար կարէ վարել նովաւ ։ Որպէս եկեղեցականք զնաւանէ այնմանէ, որ ի՝ հալեալ առ պատշաճեալ ապրեցուսն նոցին, և առ վայելչութիւն կացութեան նոցին. անձնիշխանաբար կարեն յօրինել, և տուրս դրել ։ Ընդհանուրք, որք չեն կանոնականք, զի այլազգաբար խօսելի է՝ զկանոնականացն, բայց զարձակապէս տեարք են ամենայնի իւրոյ ։ Քանզի են պատուիրեալ նմա ։ Եթէ չեցեն զարձակապէս տեարք, ոչ կարեն զաբեղութիւն նոցին առ այլս անցուցանել, և հեռանալ հալմանէ պարզևատուութիւնք, և դադարիցեն, զորս առնուն նոքա, լինելն անհաստատ, և անկայուն, որ սուտ է ։ Որպէս զարձակապէս տեարք են ամենայնի, և հաշիւ ետուից իւրեանց ։ Որպէս եթէ ծախիցեն զնա առ աշխարհական վարմունս ոչ պարտ անդէն առնել զհատուցումն ։ Քանզի որ է՝ զարձակապէս տեր երկնից երկրի, և եթէ ծախեցէ զնա առ վարուն ինչ, ոչ պարտ անդէն առնել զհատուցումն ։ Սակայն զնման գայն, որ է՝ ամենայնի, և է՝ երկրի պատշաճեալ ապրեցուսն, պարտ անդէն ծախել առ բարեպաշտ վարմունս ։ Քանզի պարտ անդէն եկեղեցականք ծախել զառձիկս, և զհաշիւ ետուն զարձակապէս տեարցն առ որս ուրախ անդէն զնա, այսինքն կանոնք, օրէնք Ջայինք, կացութեան նոցին, դիտութեան այնոցիկ, որք զբարիս չնորհեալք են եկեղեցւոյ ։ Այլ ոք ոչ ամենեքեան պարտ անդէն զնա, զի զամենայնի ծախիցեն առ բարեպաշտ վարմունս, և ապրելոյն ծախել զնա առ աշխարհական, և առ ունայն վարմունս ։ Քանզի եկեղեցականք պարտ անդէն ծախել զամենայնի առ բարեպաշտ վարմունս, և ոչ կարեն ծախել զնա առ աշխարհական վարմունս ։ Այլ պատշաճեալք, և առ ապրեցուսն Կղերիկոսի հարկաւորք, այնք հատարին, որք են հարկաւորք առ ի պահել զկացութիւն, զգեզդաստանս, և զընդ-ոծինս նորա, բաստ որպիսութեանն կացութեան, աստիճանի, արժանապատուութեան, և գործոյ, յորում գնացին ։ Առանց վերահայեցմանէ առ ամենեսեան չէ հնարաւոր ա-

պրեցումն : Այսպէս առանձել խնդրի առ ապրեցումն եպիս կոպոսն, քանթէ առ ապրեցումն սարկաւագն : Ցանանալ առաջել խնդրի առ ապրեցումն առ նապետն, քանթէ առ ապրեցումն կանոնիկոսն : Այնպէս առանձել խնդրի առ ապրեցումն կանոնիկոսն ի դլխաւոր եկեղեցւոջ · քանթէ առ ապրեցումն ծխատէր քահանայն : Գաւառաջել խնդրի, զի կարիցէ ոք վայելչապէս ապրիլ ի միում տեղւոջ, քանթէ ի յայլում : Ընդհանրապատեհ ապրեցման նանեխման հիւանդութեան, և հիւանդութեան, որով ընդունելոյ ինչին նշդեհ աղբատք, և քաղաքական անձանք : Եկեղեցականք ի եկեղեցական ոճիկս, և հաշիւ եմոց կարեն վճարել պատառս, զորս առարին ինչ պահելոյ զինքեանս, կամ ինչ քանզաշտ պատճառն : Այլ ոչ կարեն վճարել դպատառս զայնոսիկ, զորս առարին նախ քան զառացումն, և զընկալումն ընտհատութեան : Զանզի սորա ոչ պատանեն կացութեան, նորում եկեղեցականք վայելեն զեկեղեցական ընտհատութեան, այլ այնմիկ կացութեան, յորում չունեին զեկեղեցական ընտհատութեան : Ինչ ինչ պատառն վճարել ի քանզաշտ այնր կացութեան : Սակայն եթէ նոցա աղբատք, և չունեցին զայլ բարիս, կարեն վճարել զինչ ի բարեաց ընտհատութեան : Եկեղեցականք ի յանելորդ քանզաշտ կարեն մնացանել, և պահել զպատանակիցս իւրեանց ի յառաջն, եթէ չունեցին այլ ինչ պահել : Ապ ոչան, եթէ ծնօղք նր չկամիցին, կամ չկարիցեն մնացանել, և պահել զնա ի յառաջն : Ցանանալ եթէ ունեցին զաղքատ քոյր, կարեն զնա պահել, և ճիհեղել ի յանելորդ պատրոյ ընտհատութեան : Սակայն պարտին զգուշանալ, զինչ երեւելապէս առաջ հել քան զչափն բարձրացուցանիցեն զնա : Զանզի ծանրագոյ պատճառք նր , զի միանցին ի սոյնպիսի անկարգութեան · քանզի յոյժ վնասակարք են :

Եկեղեցականք եթէ զանեղորդ բարիս ընտհատութեան իւրեանց երեւելապէս ծախեցեն, և վատնիցեն ի յաշխարհական, և ի յոռնայն վարմունս, ո՞րպան ունկնդիր զնա ի յորում, ի նախոյ, ի զարդ անվայելուչ, և ի յանպատեհ ընթացիս, և յայլս սոյնպիսիս, մահացօրէն մեղանչեն, սակայն ոչ պատանդին առնել զինչ ընտհատութեան : Մահացօրէն մեղանչեն : Զանզի առնեն զծանր պատճառ անդառնալոյ : Օ՜ ի ծանրագոյն պատճառ քան զայս չառնել զոյնպիսի անկարգութիւն : Զանզի չեն կոչեցեալք ի յոռնայնութեան, և ի յաշխարհական ընտհատութեան, կամ ի գայթագղութեան ժողովրդոց · այլ ի չինութեան հաւատացելոց, ի կատարելութեան, ի սէր երկնաւոր, ի հոգեբարձրութեան, և-

և ի սպասամատուցին Ք֊ոջն նոյն ։ Ոչ պարսաւանդ-ին առնել զհաստուցումս ։ Կ֊անգնեն առեալք պտղոց · սակայն ոչ առ վաճառումն , և մխուսն նոցին , այլ առ խոհեմ , և բանական մտաւակարտուցին , և պաշտուցիս ։ Ըստ եկեղեցականք զիմի մեղեցին , զամբողջ բարիս չնորհառուածեց ներանց պատուին ծախել առ բարեպաշտ վայելումն · այսինքն , առ վարմունս ողբ շարականդին առ Ք֊ոջ պաշտուածն , առ հոգեւոր , կամ մարմնաւոր ողորմութեն , առ սպասամատուածեն եկեղեցեաց , առ օժանդակութեն , և օգնականութեն աղքատաց , տնանկաց , և կարօտելոց , որք չունին զբաւիս հարկաւորս , որովք կարեցեն վայելչապես պահել զինքեանս · առ նպաստուածեն կօճանդաց , և առ լրումն կարօտութեանց նոցին · առ շինուցն · կամ նորոգուցն , կամ օժանդակուցն եկեղեցեաց · վանորեից , հիւանդանոցաց , աղքատանոցաց , դպրոցաց , հիւրանոցաց , և առ այլ սոյնպիսի , և սոցին նման գործս ։

Եկեղեցականք անձնիշխանաբար կարեն յօրինել , և տալ մատուցել զհայրենական բարեաց , և զայնց , որք պատուեցեալք են նոցա , և զայնց , որք չեն ի յեկեղեցական բարեաց , և ի պաղոց չնորհառուածեց նոցին ։ Կ֊անգն բան մեր չէ զոյնպիսին բարեաց , այլ զբաւեաց , որք են ի պաղոց չնորհառուածեց նոցին ։ Եւ ասեմք , թէ զոյնմ ածելոյդ պատուին ծախել ի բարեպաշտ վայելումնս ։

ՊԱՐԱՆ ՏՃՍՆԵՐՈՐԴ։

Յաղագս այնց , որք պղծեանին եկեղեցականաց ։

Ոք որք պղծեանին եկեղեցականաց , այսինքն , աշխարհական զբեսաք , արհեսաք ոմանք , ուշաօնք ոմանք , և ոմանք պատարագուածիք , և գործք ։ Եւ պատճառն է ՝ ։ Կ֊անգն ասացեալքն ոչ վայելեն եկեղեցականաց , և արանց , որք են պաշտօնեայք Կ֊ի , և հաղորդապետք խորհրդոցն Ք֊ոջ ։

Եկեղեցականք , որք ունին զմեծ ադոյն աստիճանս · կամ որք ունին զիշխողական աստիճանս , եթէ ունիցին զչնորհառուածեն , պարսաւանդ-ին հեռանալ ի յաշխարհական կերպարանէ , և զբեսուել զկերպարան եկեղեցականին ։ Ըստ պարսաւանդ-ին ձգել զաշխարհական զբեսաս , և տանել զեկեղեցական , և կղերիկականն զբեսաս , և զհաստուցումս ։ Կ֊անգն պատուին կերպարանօք զատել ի յաշխարհականաց · արդ ոչ կարեն զատել , եթէ ունիցին զկերպարան , և զզբեսաս աշխարհականի ։ Ըստ որք ունին զմեծ ադոյն աստիճանս · կամ զչնորհառուածեն , և զհաստուցումս , եթէ յերկար ժամանակ առանց

արդարս պատճառեն չտանիցեն զեկեղեցական զգեստս, կամ խոշտանգեն, և նոցին յանդուգնէ, և անհնազանդէ, և առնիցեն զ ծանր գայթագղութեն, մահապարտ լինիցին մեղանչեն. քանզի առնեն զծանր պատուհասանացու թեն։

Եկեղեցականք, և կղերիկոսք որք ունին զմեծագոյն աստիճան, կամ զեկեղեցական շնորհս առեալ ի պատուհաս պարսաւանեն ի բաց կալ ի պաշտօնէ դասուցորն ի պատճառն արեան, ի պաշտօնէ նախանձայոյզ, և ի պաշտօնէ նոտարեայ ի հաճութենեն աշխարհականաց։ Այս պատճառն է։ Քանզի չէ պարտ կղերկոսաց, և եկեղեցականաց շաղախել զինքեանս աշխարհական գործարարքք, և աշխարհական իրաւունքք։ Այսանդր չվայելէ նոցա պատուական, և ճապաղիլ զբարեմասնէ աշխարհին։ Այլոյն ի գոհանալ մանանեւոր, և առանձնական պատահմունս օրինաւորք են այսոքիկ։ Որդան. լինիլ նախանամիկ շէս եկեղեցւոյ, վանս մերձաւորաց, և վանս որդումելի անձանց։

Որքան առ արհեստս արդելանին եկեղեցականք լինիլ սակս դիպք, այսինքն, որք զենուն. զանազանին, և վաճառեն զիմս նոցին, պանդուխտեալք, սահմանիցք, և իրակիչք առեալել խաղից։ Որդելանին և ներգոլ սոյնպիսի խաղից, որպէս և արգելանին առնելթելոլինել խաղից, որք լինին նեղակոծ, և տխրասէր։ Այսպէս արդելանին լինիլ բժիշկք և վիրաբժիշկք։ Քանզի սոյնպիսի արհեստք ոչ վայելեն եկեղեցականաց։ Այսանդր բառնան զպատուս նոցին, և գայթագղեցուցանեն զիարդ։ Աստի եթէ յանդգնիցեն իրակել զգոծս սոյնպիսի արհեստից, մեղանչեն։ Քանզի առնեն զպատուհասանացու թեն ընդդեմ սբ կանոնաց, և գայթագղեցուցանեն զհամատառեալս, զոր պարտին չինել բարւոյ օրինակօք խրատք։ Այթէ իրակիցեն զգոծս սոյնպիսի արհեստից հանդերձ յանդգնութեբ, անհնազանդութեբ, անարդմամբ, և գայթագղութեբ, մահապարտք լինին մեղանչեն։ Քանզի առնեն զ ծանր պատուհասու թեն։ Սակայն եթէ բռնաժիցեն, և ստիպեսցեն զաղքատս, և զմերձաւորս, և բժշկիցեն զոք ի հարկաւորսն, ոչ մեղանչեն։ Քանզի կանոնք ոչ խօսին զոյնպիսի բռնաժառոծութեց. քանզի սոյնպիսի գործք ոչ բառնան զպատուս եկեղեցականաց, և ոչ գայթագղեցուցանեն զմարդիկ։

Որքան առ արարմունս արդելանին եկեղեցականք առնել զ գինս, մառանել ի պանդոկս, անասս, և արտասպել աղաղականս որատցեան, անուցանել զորսորդութիս, և բաղայս, խաղալ զբախտախաղս, իրակել զվաճառականութեն, կամ վաճառուս պատճառաւ վաստակոց, և-

և չահի, հանապազակիւ ընդ կնոջ, ոչ չիցէ մայր, կամ քոյր, կամ մամ, կամ մօրքոյր, կամ հօրքոյր, կամ այնպիսի, ընդ որում հանապազակիւն չէ ոտնձգութիւն պատուհասէ, և ոչ գայթագղեցուցանէ զմարդիկ։ Ոչք առնեն զաստացեալ արարմունս հանդերձ յանդգնութիւք, անհնազանդութիւք, անաւրէնութիւք, և գայթագղուիք, մահացուցին մեղանչեն։ Պանդխտ առնեն զծանր պատհասուիք։ Եւ պատճառն, թէ վասն իւ եկեղեցականք պարտին խորհիլ, և հասկնալ զ յաստացեալ արարմանց, է՝ այս։ Պանդխտ առաջեալ արարմունք ոչ վայելեն եկեղեցականաց։ Պանդխտ բառնան զպատիւ նոցին, և հանապարհին զնոս ընդ աշխարհականս, և գայթագղեցուցանեն զհանապատացեալս։ Եւ հանապազակիւն ընդ կնոջ է՝ նոցա որոգայթ առ պոռնկութիւն։ Սակայն յորժամ են՝ ի ճանապարհին կարեն առնել զղէնս-քանդն յայնժամ առհասարակ են առնել գայս։ Զմանապէս յորժամ են՝ ի ճանապարհին, և ոչ կարեն առնուլ այլուստ զկերակուր, և զըմպելի, և ոչ կարեն այլուրեք օթևանել, և ագիլ յայնժամ կարեն ինքեանք, և օթևել՝ ի տան պանդոկատեառն, և գնել՝ ինձանէ զհարկաւորութիւն։ Պանդխտ՝ ի սոյնպիսի պատահման ևս առնել գայս։ Զանազ Թոյլ տուեալ է նոցա անուտ պարկեշտ, և անաղտաղակ ոստոց, որք լինին պատճառաւ սովորական։ Պանդխտ՝ ի սոյնպիսի որոց ոչ հեռանին վէրոյասացեալ անդեպք։ Կարեն և առնել զ վաճառս պատճառաւ հարկաւորութեան ըստ ժամանակի առնելոյ։

ՄԱՏՏԻՒՍ ԵՐՐՈՐԴ։

Յաղագս աշխարհական կացութեան։

Յմատենի այսմիկ ճառեցաք զկացութիւն ունաց աշխարհականաց, մանաւանդ զատատանականաց, և զայնց, որք զնոցին կացութիւն մտածել կարեն, ի ձեռն զանազան պրակաց։ Եւ հարկաւորութիւն այսու ճառի է՝, զի ոչ միայն կրօնաւորք, և եկեղեցականք, քաջ ի հասարակ պատուիրանաց, պարտ-ինդ-են և զսոսա պահել զմանաւորապատուիրանս, որք յատուկ են նոցին կացութիւն, այլ և ունանք աշխարհականք, մանաւանդ զատատանականք, քաջ ի հասարակ պատուիրանաց, պարտ-ինդ-են և զսոսա պահել զմանաւորապատուիրանս։ որք յատուկ են նոցին կացութիւն։ Պանդխտ որպէս կրօնաւորք, և եկեղեցականք, եթէ ոչ պահեցեն նաև զմանաւորապատուիրանս, որք նոցին կացութիւն յատուկ են, ոչ կարեն մտանել ի փառս, և ոչ կարեն հասանել փրկութիւն, այսպէս և մանք աշխարհականք, եթէ ոչ պահեցեն նաև զմանաւորապատուիրանս, որք

որք են յառաջին նոցին կարգս ԵՊ, ոչ կարեն ժամանել փո- խումբ։ Այսու որով կացուցեալ է՝ վարդապետութիւն այս։

ՊԱՐԱԿ ՄԻՈՒ ՄԱՏԱՆԻ

Յաղագս օրինաւոր դաստատման։

ՈՒ օրինաւոր դաստատանն եղեալ ևնդ-րինն, որք են այսոքիկ, Ձիմարիտ իշխանութիւն, զդաստ քննութիւն. և ուղիղ դատաստանութիւն։ Այնպէս առանց սորա դաստատանելոյ՝ անբան, և աօրինաւոր։

Ձիմարիտ իշխանութիւնն է՝ Ձիմարտասիրս իշխել ՚ի վերայնոցիկ, որք դատին։ Ասասի ոմն դատաւոր զայրս, պարտի ունել զՁիմարիտ իշխանութիւն ՚ի վերայնոցիկ, զորս դատէ։ Ասասի դատաստանն զայնոսիկ միայն դատել կարէ, որք են նմա հնազանդեցեալք, և որք են ընդ- իշխանութեանն։ Այսի զայրս ոչ կարէ դատել։ Այնպէս առ դատաստան ևնդ-րին իշխանութեան։ Այս այնմոսոյ սեղանչէ աշխարհական դատաստանն, որ քարշէ առ ինքն զեկեղեցական անձինս, և զպատճառս որք միայն եկեղեցականք են։ Այնպէս աշխարհական դատաստանն ՚ի վերայ եկեղեցականաց, և ՚ի վերայ եկեղեցական պատճառաց չունին զիշխանութիւն։ Այեղանչէ և այս եկեղեցական դատաստանն, եթէ քարշեցէ առ ինքն զպատճառս, որք միայն քաղաքականք են։ Այնպէս սոյնոսիկ պատճառք պատկանին առ աշխարհական, և քաղաքական դատաստանն։ Սակայն կարէ պատահիլ, զի եկեղեցական դատաստանն կարիցէ դատել զպատճառս, որք միայն քաղաքականք են։ Այս այնպէս յոյժ ՚ի յաշխարհս կան դէպքանն պակասն արդարութիւն, յայնժամ եկեղեցական դատաստանն կարէ դատել զպատճառս, որք միայն քաղաքականք են։ Այնպէս եկեղեցական իշխանութիւն դորով քարոզութեանն, վճռութեանն, և զերծութեանն, քան զաշխարհականն, և նախանձայուզ արդարութիւն, և ուղիղ թեւրութիւն, յոյժ առ աշխարհական իշխանութիւն թեւրն, և վրիպեն ՚ի յարդարութիւն, յայնժամ կարէ դատել զպատճառս, որք են ընդ- իշխանութեան աշխարհական դատաստանին։ Այսի և քարշել առ ինքն զպատճառս Ձիմարտասիրս, և որոշմեալն անձանց։ Այնպէս է՝ նախանձայուզ սոյնպիսի անձանց։ Այպատճառք, որք անկանին ընդ դատաստանս, ունեալք են միայն եկեղեցականք, և են այնք, որք են զիրաց, որք միայն եկեղեցականք են, ունեալք են միայն քաղաքականք, և են այնք, որք են զիրաց, որք միայն քաղաքականք են. ունեալք են քաղաքականութեան, և են այնք, որք են զիրաց, որք քաղաքականք են ՚ի եկեղեցականաց, և ՚ի քաղաքականաց։

Օ դասու քննութեան՝ զպատարագ առնել, և քննել զմեղապարտն : Եւսան մեղապարտն պարտի կոչել, և պարտի դատաստանն Թողլ տալ նմա, զի խոնոյն , և ջատագով լինիցի վասն ինքեան , և առաքատրիցէ զնա Հաւատ ՝ի նախահանատութեան ինքեան : Պարտին ածել վկայ, և դատաստն նախ պարտի առնել զայն ևս, զոր պահանջեն օրէնք և ապա դատապարտել զմեղապարտն : Պարտի նախ լինել զդուշութիւն այս , և ապա դատապարտել մեղապարտն . քանզի եթէ չլինիցի զգուշութիւնս այս , կարէ պատահիլ, զի դատապարտեցին սուտ : Ա սանդն կարէ պատահիլ, զի լինիցի սուտ ամբաստանութեան զուտէրէ , և սուտ վկայութեան : Եւսան պարտի լինել զդատաստ , և զննատրէ քննութեան , և զննութեան , զի մի դատէ անմեղն դատապարտութեան: Սակայն յոյժ յանցանք են յայտնիք , յոյնժամ երբեմն է՝ օրէն վճռմադրին դատաստրի դատապարտել զմեղապարտն ՝ի մահ առանց կոչման մեղապարտի , և առանց Թողութեան, զի մեղապարտն խօսեցի , առաքատրիցէ զպատճառս , և նախահանատիցէ զինքն , և առանց ածմանն ամբաստանողաց , և վկայից : Ա ՚ր զի յայտնի , և հրապարակական յանցանքն ոչ Թողուն մեղապարտի զնատ , զի նախահանատիցէ զինքն , և լսուցանեն զպատճառեն ամբաստանողաց , և վկայից : Եւսան դատաստրէ, որք ունին զինչ անութեան պատժելոյ , և դատապարտելոյ զմեղապարտս, և քաջագործակատարս կարեն առնել զայս , յոյժամ տեսանեն, և դատանեն զոք ՚ի յայտնի անագտոյն , և անտանելի յանցանս, կալեն իսկոյն դատապարտել զնա, առանց Թողլ տալոյ մեղապատի , զի նախահանատիցէ զինքն , և առանց ածելոյ զամբաստանիչս , և զվկայս : Օ ՚ի ՚նոյն պիտի պատահիանն ինքն յայտնի յանցանքն է՝ բաւականագոյն ամբաստանիչ , և վկայ : Այս Թէ պէտ քաջագործակ դատաստրէ կարիցեն առնել զայս Թողլ մեղապ ՚ի յայտագեալ պատահմանն, և ՚ի պատահմանն , նորս ՚ի յօրինաց չհարկեցեալ է՝ նոցա առնել զայն , զոր վարդապետեցաք . սակայն ՚ի դատապարտելն պատմին հայել ՚ի յարդարութեն , այսինքն , պարտին պատժել , և դատապարտել զմեղապարտն ըստ դատաստի , և սաստկութեան յանցանացն , նորս գտանի : Եւսան եթէ չպահիցեն զարդարութեն ՚ի պատժելն , և ՚ի դատապարտելն , մեղանչեն : Պ ան զի մի մեղապատն պարտի արդարութեն պատժել , և արդարութեն դատապարտել :

Դատաստրէ , որք առանց քն նելոյ , և առանց առնելոյ զայն, զոր օրէնք պահանջեն , դատապարտեն ՚ի մահ զմեղապարտս , որոց յանցանքն պահանջեն զզգաստ քննութեն , մահապարտ օրէնն

մեղանչեն ։ Քանզի դնեն զինք քեանս ի յոտոգայթէ սպանանելոյ զանմեղն ։

Ասէ՝ ի դատաստանին ունել զբարեն, և զուղիղ վաղճան ։ Ասաւ դատաւորք, յոյժ սակաւ զրջի, և դատապարտեն, պարտին ունել զբարին սատճառ, և զբանական, և զուղիղ վաղճանն. այսինքն, պարտին պատժել, և դատապարտել զմեղապարտսն դատաստանքն ասդ-ասրութեանն, և դատելով զարդ-արութեան, և մարդ-արութեան, այսինքն, զի պահեցին ասդ-ասրութեանն ։ Քանզի պարտին դատել զայն վաղճան, զի որոյ սահեալ է իշխանութեան դատաստանացդ, զի պատժեցեն, և դատապարտեցեն զմեղապարտսն ։ Այդ սահեալ է իշխանութեան դատաստանացդ, զի պատժեցեն, և դատապարտեցեն զմեղսդ ձեզ ասդ-ասրութեան։ Զարձեալ պարտին ունել զայն դատաստանութեան, և պարտին դատել զայն վաղճան, վասն որոյ Աստուած պատժէ, և դատապարտէ զչարագործսն ։ Քանզի են սպասաւորք, և պաշտօնեայք Աստուծոյ ։ Ամենայն և պարտիսդ հնազանդիլ նոցա, զսա այնմ, զոր ասէ Պօղոս ։ Աստի ամեն, որ ընդ իշխանութեան է, ի հնազանդութեան կացցէ ։ Քանզի ոչ ասաբէ՝ իշխանութեան, եթէ ոչ Աստուծոյ ։ Նա որք են Աստուծոյ, կարդեալք են ։ Յոյժ հեռաւ ու հակառակ կայ իշխանութեան Աստուծոյ հրամանին

հակառակ կայ, և որք հակառակք կան, անձանց դատաստանն ընդունին ։ Ո՞չ ի իշխանք ոչ են երկիւղ բարեաց գործոց, այլ չարաց ։ Կամիս չերկնչիլ իշխանութենէ անտի, զբարիս գործեա, և գնահատիս ։ Ո՞չ Աստուծոյ պաշտօնեայ է քեզ ի բարիս ։ Այլ եթէ զչար գործիցես, երկիր ։ Ո՞չ եթէ վայրապար սուր է զսուսեր ընդ մէջ ։ Ո՞չ Աստուծոյ սպասաւոր է՝ վրէժխնդիր ի բարկութիւն, այնմ, որ զչարն գործէ։ Որոյ յայտ է՝ թէ են սպասաւորք, և պաշտօնեայք Աստուծոյ զի ասդ-ասրութեան զմեղապարտսն դատաստանաւ ։ Արեգն դատաւորք, յոյժ սակաւ զրջին, և դատապարտեն զչարագործսն ։ Ասի եթէ դատաւորք, յոյժ սակաւ զրջին, և դատապարտեն զմեղապարտսն, չունիցին դատաստութեան ասդ-ասրութեանն, և չկատարեցին զպաշտօն իրեանց վասն ասդ-ասրութեան ։ այլ կամ ձի սահեալ է, կամ ձի անախտութեան, կամ ձի այլոց չար, և թիւր վաղճանի, մեղանչեն ընդդէմ սիրոյ, կամ ընդդէմ այլոց առաքինութեան ։ Քանզի պահպանին ի յուղիղ դատաստութեան, և ունին զչար դատաստութեան ընդդէմ սիրոյ ։ կամ ընդդէմ այլոց առաքինութեան ։ Ասաւ մեղանչեն ըստ որակութեան չար դատաստութեան, և չար վաղճանի ։ Ասաւ եթէ

եթէ վաղհանն եկեղ ծանրապէս, և մահացօրէն չար, ծանրապէս, և մահացօրէն մեղանչէն ։ Իսկ եթէ եկեղ չար թեթեւապէս, և ներելաբար, ներելաբար մեղանչէն ։

ՊԲՄԱԿ ԵՐ ԿԱՐՕՐԴ։

Յաղագս պարտաւորութեանն դատաւորի ։

Ասածն պարտաւանդ ունել զդիտուքիւն, որ սիտոյանայ նմա, զի կալցի բարւոք իրակել, և մատակարարել զպաշտօն իւր ։ Քանզի ամ ոչ պիտի զայնոսիկ, որք յատկեանն առ պաշտօն նր, և Քարոզ որոց Հանապետն ոչ կարէ իրա կել, և մատակարարել զպաշտօն և զպուծ իւր ։ Ա անդն որ ոչ գիտէ, և ոչ Հանապետ զայն, զոր պարտի առնել, կարէ մոլորիլ, և Թիւրիլ ։ Ասատ զիմի մոլորիցն, և Թիւրիցն, պարտի գիտել, և Հանապետ զայն, զոր պարտի առնել ։ Յորոց յայտ է՝ Թէ դատաւորն պարտաւանդ գիտել և Հանապետ զայնոսիկ, որք յատկապէս պատկանին առ պաշտօն նր ։ Եւ հետեւապէս պարտաւանդ ունել զդիտուքիւն, որ հարկաւորէ՝ նմա, զի կարիցէ ուղղապէս իրակել, և մատակարարել զպաշտօն իւր ։ Եւ պարտաւանդութիւն այս՝ ինեղբոյ մահացու մեղաց պարտաւանդէ, և կապէ զդատաւորն, զի զի-

պատուհասանաց ։ 363

տիցէ, և Հանապետիցէ զայնոսիկ, որք իսկապէս պատկանին առ պաշտօն նր ։ Քանզի է՝ ծանր պարտաւանդութիւն ։ Ա ղէ՛ ի պա կասութիւն գիտութեան, զոր պար տաւոն ունել դատաւորն, բազում ծանր ճիւաք կարէն ծնանիլ, և յառաջ գալ ։ Ա՛ որ ծանրա պէս պարտաւանդն դատաւորն ունել զդիտութիւն, որ նմա հար կաւոր է՝ ։ Ասատ նմա, որ չունի զդիտութիւն, որ հարկաւոր է՝ առ՝ ի մատակարարել զդատա ւորական պաշտօն, և Հանապետ զինքն անարժան, և է՝ իսկ ա նարժան առ այնպիսի պաշտօն, եթէ խնդրիցէ, և ընկալցի զպաշտօն դատաւորի, և ընկալցի զայն, մահացօրէն մեղանչէ ։ Քանզի որ չունի զդի տութիւն առ ծանր պաշտօն, յոր կոյ Թիւր մատակարարանաւ ծնանին եղբօր ծանր ճիւաք, և է՝ անարժան առ այնպիսի պաշ տօն, եթէ խնդրիցէ, և ընկալցի զնա, մահացօրէն մեղանչէ ։ որպէս յայտ է՝ ի պաշտօնի խոս տովանահօր, բժշկի, վիրաբուժի, և այլոց այնպիսեաց ։ Եւ պատ Հառն է՝ ։ Օ ի այնպիսի անձինքն դնեն զինքեանս ի մեծամեծ տա գնեղ որոդայթի ծանրապէս ճիւաքել այլոց ։ Ա որոյ դա տաւոր, որ չունի զհարկաւոր դիտութիւն, պարտաւանդ հրա ժարիլ ի պաշտօնէ դատաւորի, և ոչ կարէ արձակիլ ի խոստո վանահօրէ, մինչև հրաժարիցի ի յատկեալ պաշտօնէ, կամ մինչև ունիցի զհատուածս ա-

առջեւը լուծանելոյ ։ Պանդն ոչըք կարէ կանխել, եւ ուննել զպաշտօն, որոյ զպատասխ չէ կարէ միձարել, մանաւանդ յորժամ յայտնանէ ծնանիլն, եւ պատճառն եղբօր միասք, եւ միասնակարութիւնք ։

Յորժամ դատաւորն միս մեծն անհնարութիւնք, եւ տպիսութիւնք միեւնոյնն, եւ վատնդատապես դատէ, պատմանդն միձարել միասս, որք եղեն անմեղն, եւ միձարել զծնող միձն, եւ դժառութիւնք ։ Պանդն ինձեռն անդիտութիւնք, եւ անհնարութիւնք իբրոյ եղեւ պատճառ առաջեալ միասուց, եւ ծանկոց ։ Ըստ որինն պատճառ միասուց այլոց, պատմանդն զնոյն միձարել ։ Այլ յայտ է՝ ։ Ցմանապես յորժամ միս մեծն, եւ մեղադրելն տպիսութիւնք դատաւորն պատուհն մասանց միձողաց, եւ կատղած երթելն միձն, կամ ինդոյացութիւնք միձն եւ կապն, կամ ինյանելոյն ծանոց յայնժամ եւս դատաւորն պատմանդն միձարել զնոյնպիսի միասս ։ Պանդն ինքն է՝ եղեալ պատճառ նմ ։ Ասատ յորժամ ձանաչէ զմոլորութիւն եւս, պատմանդն արդելուլ զնա, յորժամ կարէ, զնն ու մոլորութիւնք իբրոյ միասնոյ այլոց ։

Դատաւորն պատմանդն ոչ յապաղել, եւ յանդեցուցանել զ պատճառս, այլ միաղմապատկն դատել զնոյ ։ Պանդն ի պաշտօնէ իբրոյ պատմանդն տալ իբրոյ քանդութիւնք զնոյն ։ Պանդն ի՝ պաշտօնեայ արդարութիւնք ։ Ասատ պատմանդն միասնոյ առնել, զն իբրոյանդիւնք ունոյն զնոյն ։ Ըստ զայս ոչ առնէ, յորժամ առանց արդարն պատճառն յապաղէ, եւ յանդեցուցանէ զմձիս ։ Ասատ պատմանդն միաղապատկն, եւ միասնոյ զմձիս ։ Ասատ դատաւորն ծանրապէս, եւ միս հայցօրէն մեղանչէ ընդդէմ այնմ ուր իբրոյ, եթէ առանց արդարն պատճառն, յորժ երթեւ լսելոյ յանդեցուցանէ զմձիսն պատճառաց ։ Պանդն առնէ զծանոց, եւ երթելն պատճառութիւնք ընդդէմ պաշտօնի իբրոյ ։ Ասատ եթէ անհնար յապաղմամբ իբրոյ եղեւ պատճառ միասուց, եւ ածելոյն ծանոց, պատճանդն զնոյն միձարել, եւ առնել զհատուցումն այնմիկ, որոյ անկրպատաբար յապաղմամբ միասուց ։ Պանդն ինքն է՝ եղեալ պատճառ միասուց, որք հետեւեալք են ։ Դատաւորն պատմանդն առնել զհատուցումն այնմիկ առնեալոյն որոյ անկրպատաբար միասուց ։ Պանդն որ անկրպատաբար միասնոյ ուժ, պատուհն նմին առնել զմձիսն, եւ զբանտարկելն, այսինքն, պատմանդն առնել նմին զհատուցումն ։ Ասատ եթէ միասնոյ նաեւ հատուցակութիւնք եւ միրկնին, հատուցակութիւնք, եւ միրկնին եւս պատմանդն առնել զհատուցումն ։

ՊՐԱՆ ԵՐԻՐԴ :

Յաղագս խնդրոյ դատաստանականի :

Ասեմք՝ , զի ելս ընակ Ճանապարհ հասս դատաստանին կարեն զինել ընդդէմ չարագործացդ և յանցանողացդ : Ընդունէք , կամ ի ձեռն ամբաստանութեանն , կամ ի ձեռն ազդ-եցման . կամ ի ձեռն խնդրոյ : Դատաստանքն զինեն ընդդէմ չարագործացդ ի ձեռն ամբաստանութեանն , յորժամ ոք առանձին դատաստանին ամբաստանէ ընդդէմ չարագործացդ , և յանցանողացդ , և խոստանայ յուցանել զչարագործութիւնն , և զյանցանս նոցին : Դատաստանքն զինեն ընդդէմ չարագործացդ ի ձեռն ազդ-եցման , յորժամ ոք ազդէ , և զեկուցանէ դատաստանին զյանցանս չարագործացդ : սակայն ոչ յանձնառու զբաւեն յուցանելոյ , այլ նոքա , ոչ պարտաւորին զինքն յուցանել զյանցանս նոցին : Դատաստանքն զինեն ընդդէմ չարագործացդ ի ձեռն խնդրոյ , յորժամ խնդրեն զչարագործսն : Ընդ եղբեակ է՝ խնդիրն . այսինքն , մինն է՝ սեռ , և ընդհանրական . մինն առանձնական , և մասնաւոր . և միւսն խաւսնեալ : Սեռ , և ընդհանրական է՝ որով ի նսեմն , և ընդհանրական

նապէս խնդիրն : Ասդրան . եթէ խնդրեցին . ա՞ր ուրեք օրէնք պահեցին : Ընդանձնական , և մասնաւորն է՝ , որով խնդրեն զսոյդ անձանց , և զսոյդ յանցանաց , այսինքն , զբաւցորշեալ անձանց և զբաւցորշեալ յանցանաց : Ասդրեալ , եթէ խնդրեցին . ա՞ր դեօք Պեստոն սպանեալ եղէ զՊօղոս : Լուսնեալն է՝ , յոր ժամ կամ անձն միայն է՝ առանձնական , և մասնաւոր . կամ չարագործութիւնն միայն : Ընդունքն կամ անձն միայն է՝ սոյդ , և բազմոյդ . կամ յանցանքն միայն : Ընդդէմ բաղ , եթէ խնդրեցին . ո՞վ եսպան զՊեստոն : կամ ա՞ր դեօք Պեստոն սպանեալ եղէ զոք :

Դատաստանն , թէպէտ չիցէ սովորեալ առնել ինչ , ի միայնոյ պաշտօնէ իւրմէ կարէ կատարել զբեռնաւորս խնդրոյ , և զընդհանրական զինուցս : Պրանդ է այս հարկաւոր է՝ ժողովուրդ , և հրապարակական բարուց . և յայտնեցին ոչ լինի սովոր անկարգութիւն ինչ : Ասասի է՝ օրէն դատաստանի առնել զայս : Եւ թէպէտ արտասանեցին , և յայտնեցին անօրինութիւնը , և ապիրատութիւնը , սակայն այս պատուհասքան լինի , և բաց ի ծովեսանէ : Ի պանդխտ ըստ ինքեան դատին հրապարակական , և հրապարակական բարուց օգուտն և շահն , որ առնէ՝ քան զօդուտն , և զշահն մասնաւոր բարուց : Ասասի եթէ բազմոյ-

տեղին առնելոյ, և անօրինութիւնք ունանց, այս պատուհասաւոր լինին, և չէ փոյթ։ Ունանցն։ որպէս առացաւ, առնել հոգալն է հասարակական, և հրապարակական բարին քան զմանանաւորին։ Սակայն՝ ի սոյնպիսի գինուած, և խնդրուածն նշխանաւորի դատաւորն ոչ տալ ընծէ զինքն առ՝ ի յիշեցուցանել զդէպքսն նա, զորոց ոչ դոյ հասարակաւ ինչ։ Ունանցն յայտնանէ հեռուէնն մեծագոյն անդէպք։ ոմն յայտ է՝ նկատողացդ՝ ի սոյնպիսի գինուած, և խնդրուածն նաև հարցեալք հնազանդեցեալք ոչ պարտ անդին ստուգանել, և յայտնել զգործ ունանց յանցանացն, յորժամ յայտնուին, և ստուգանանց յանցանացդ նորա ոչ լինի առ ուղղուին նորին։ կամ առ՝ ի խոստանալոյ զգործ ունալ վեսաս լինելոյ, եթէ ոչ յայտնեսցէ յանցանացն, և ապիրատն։ Ի սոյնպիսի պատուհասման հարցեցեալքն ոչ միայն ոչ պարտ է անդին յայտնել զյանցանացն, այլև ոչ կարէն յայտնել զնոսա։ Ունանցն ի սոյնպիսի պատուհասման հարցեցեալքն չունին զիրաւունս յայտնելոյ, և ստուգանելոյ զգործ ունանցն։ Ունանցն ի յայտացեալ պատուհասման, ոչ ենթադրի, ի յայտնանել յանցանացդ գործ ունանցն ոչ հեռանի ուղղուին, և դարձուածս ինքեանց յանցանացն, և ոչ խոստանայ վեսաս, որք լինելին այլոց, եթէ յանցաւորն ոչ յայտնելոյ։ այլ միայն վասն հարկաւորութեան յանցանացն, և նորին պատուհասի։ Ընդ չէ օրէն յայտնել գգործ ունանցն ուրուք միայն այսու պատճառաւ, զի վատահարեսցի նմա, և կրկնեսցէ զպատուհասն։ Ուստի ոչք յայտնեն գգործ ունանցն այլոց։ միայն այսու պատճառաւ, զի վատահարեսցին նոքա, և պատուհասեսցին, մեղանչեն ընդդեմ արդարութեան։ Ունանցն չունին զիրաւունս առնելոյ զայս, որպէս ասացաւ։ Սակայն յորժամ յայտնէին գգործ ունանցն յանցանս ուրուք՝ չահաւոր առ ուղղուին նորին, կամ հարկաւոր ազգ ինչ խոստանալոյ զինեալս, որք լինելին այլոց։ եթէ ոչ յայտնեսցէ գգործ ունանցն յանցանացն, յայնժամ հարցեցեալքն, եթէ յայտնեսցեն գգործ ունանցն յանցանացն, ոչ մեղանչեն ընդդէմ արդարութեան։ Ունանցն ունին զիրաւունս զայս առնելոյ, այսինքն, զուղղուին յանցանացն, կամ զխոստանալոյ։

Յորժամ յանցանքն, և ապիրատութիւնն, որ եղեալ է՝ յայտնի, բայց է՝ անծանօթ հնոյն նոյն, այսինքն, որ պարտն զնոյն յայնժամ է՝ օրէն դատաստանի խնդրել սեռաբար, և՝ ի հասարակի, եթէ ո՞վ արար զնոյն։ քանզի հարկաւոր է՝ այս գիս պատճառանան, և պահպանման հասարակական, և հրապարակական բարուց։ Սակայն չէ օրէն նոյն խնդրել՝ ի մանանաւորին ո՞վ զան։

ոչ ունի զայլ դիտումն, բայց ի հրապարակական դիտումն։ Ընդ ոչ կարէ ունել զհրապարակական դիտումն, եթէ ոչ կամ ի ձեռն ամբաստանութեան, կամ խոստովանութեան մեղացն, կամ ի ձեռն յայտնութեան գործ-ոց եղելոց, կամ վերջապէս ի ձեռն վաստահամբաւութեան։ Ասասի յոյժ եւս կունի զհրապարակական դիտումն ի ձեռն ամբաստանութեան, կամ խոստովանութեան մեղապատուհասի, կամ յայտնութեան գործ-ոց եղելոց, պատուհասն զնա յայնժամ ունել ի ձեռն վաստահամբաւութեան։ Աւրեմն զի դատաւորն առնիցէ զմանաւո՛ր ինդ-րոցն, պատուհասն յառաջել վաստահամբաւութեան, կամ այլ ինչ հանդիսս, և զրպարհաւասար։ Պատուհասն նախ քան զինեալն ընդ-դէմ յանցաւորին զօ-րութեամբ վաստահամբաւութեան, պատուհասն քննել զվաստահամբա-ւութեան, զիսի գուցէ դատիցէ զնա զօրութեամբ սուտ վաստահամ-բաւութեան։ Ոչ պէտ կարէ լինել սուտ վաստահամբաւութեան պատուհասին վաստահամբաւութեան պատուհասին քննել, և ցուցանել զկայութեան։ Այլ ի պատուհասնէն, որք յայտնիք են, չէ հարկաւո՛ր նախ-ընթաց վաստահամբաւութեանն։ Պանդխ՛ն ինոյնպիսի պատուհասնէն այլուստ կարէ ունել դատաստանն դիրապարակական դի-տումն զինեալոյ ընդ-դէմ յանցաւորին։

պան։ ամ ըստ-եօք պետրոսն ասա-ցեալ ինչ, եթէ չկոյին յատա-ջեցեալք նշանք, կամ վաստա-համբաւութիւնք։ Պանդխ՛ն որ չէ վաստահամբաւ, և չէ տո՛ւեալ զնշանս ապիրատութեան, և չա-րագործ-ութեան. ունի զիրաւո՛ւն, զիսի երկբայիցի ոք զբաւութեանն։ Սակայն եթէ ոք չկալ ինչ վաստահամբաւ, և տո՛ւեալ ինչ նշանս ապիրատութեան, և չա-րագործ-ութեան. յայնժամ կարէ ինդ-րել ի տանաւո՛ր, ամ ըստ-եօք նմա արարեալ ինչ զնեղեալ ասել-րատութեին, և չարագործ-ութեին։ Պանդխ դատաւո՛ր ոչ ունի զրպա-րակ-ութեան խոհեմութեամբ, և բանա-կանապէս երկբայելոյ զբաւու-թեէ այնր, որ կեալ է՝ վաստա-համբաւ, և տո՛ւեալ է՝ զնշանս եղեալ, և գործեալ ապիրատութե-թե, և յանցանաց։ Ասասի՝ ի պատահմունս, որք չեն յայտնիք ոչ զի դատաւո՛ր առնիցէ զա-ռանձնական, և զմանաւո՛ր ինդ-րոյ, և զնոսին, պարտ յա-ռաջել վաստահամբաւութեին, կամ այլ ինչ հանդիսս, և զրպ-հաւասար։ Այս պատճառն է՝ նախ, զի եթէ առանցնախ ընթաց վաստահամբաւութիւն լի-նիցի ինդ-րոյն ընդ-դէմ ոչ-րոյ, վաստահամբաւն նա առանց պատ-ճառի։ Ընդ չէ օրէն վաստա-համբաւել զոք առանց պատ-ճառի։ Երկրորդ, զի դատա-ւորն պարտի զինել ընդ-դէմ ոչ-րութիւն ի հրապարակական դի-տումն։ Պանդխ գոլով մարդ,

ՊՐՌՆ ԶՈՐԲՈՐՈ։

Յաղագս դատաստանական տանջանաց։

ՈՒ՞ր տանջելոյ զմեղաւորս, եթէ կարիցեն տանջել, և չարչարել, վէրս յանդուրս, և վէրս յապահանջին ելոյք ծանոյ յանցանն դոնէ այնք նշանք, որք առնուցեն զկնասուն ցուցումն, այսինքն առնուցեն զնոյն առաքեալ բան զցուցանելն. ոչպիսիք հաւատարին, ո՛րպան, մինչ վկայ բան զնա խօսութիւն ունէ ապդոյն, խոստովանութիւն մեղապարտի առաջոյ դատաստանի. նմանապէս հրաշագործականն հաստատեալ ծնողեալ՝ ի հաւատս արանց, և ցուցեալ՝ ի ձեռն վկայից, հանդերձ օգնականութիւն դատաստանի միոյ։ Բայց միայն հաստատեան չէ բաւական. զի ունին զնոսա հանապազն սատանայն։ Եւ պատճառ առաքելոյն է. զի տանջանքն կացուցեալք, և սահմանեալք են՝ ի յօդնութիւն, և՝ ի նպաստ ցուցման ցուցման, յոյժ առ ձեռնարկութիւնք, և նշանք են յոյժ զօրեղք, և յաղթիչք։ Օ՜ ի այսպէս լի ցուցմամն եղեալ զանազի։ Վայն խոստովանութիւն մեղապարտի, եթէ զնա հատուցեալ տանջանաց, և ճշդեալ՝ ինձա միոյն ցօրն, որ հետևի, ՚ի կիսոյն ցուցման առնել զնոյն ցուցումն։ Այս այսպէս լինի, եթէ մեղապարտքն կարիցեն տանջել, և չարչարել։ Իսկ եթէ մեղապարտքն ոչ են այնպիսիք, որք չկարիցեն տանջել, այլ ձանձրացեալ ընտրելի։ Եւ որ անձինք, որք ոչ կարեն տանջել, եթէ ոչ միայն ՚ի խոստովանութեալ յանցանս, ևս այսոքիկ որք կացուցեալք են ՚ի մեծ ժանտապատմութիւն, և արժանաւորութիւն, պաշտօնակալք եկեղեցոյ, կառավարիչք մայրաքաղաքացոյ, աջնիւ զինուորք հեծելական կարգի, դռնապանք, և զանակք նոցին, անհաս տղայք, ծերք, որք տկարք են յիշողութեն, յղի կանայք, և նորածինք, որք տակաւին չեն զօրացեալք։ Եւ այսպէսն՝։ Վասն սոյնպիսի անձինք արդելանին տանջել, եթէ ոչ ՚ի խոստովանեալ յանցանս։

Օրանդաւորս մեղանչէ դատաւորն, եթէ յառաջադոյն ոչ իրակնոյ զայլ ամ մեղուադոյն մի Ջոյս յայտնելոյ զՔրիստոսէ, այլ խափոյն եկեղեցի առ տանջանս։ Վասն սմին դոն մեղադոյն միջոցք բանալոյ զՔրիստոսէ, չէ պատուո իրակնել դատաստանապետն, և զդատաստանս։ Պարզապէս ՚ի բաց ձգելի են տանջանքն, և չարչարանքն, յոյժ ամ է՝ առնուցեալ, և մեղանչեալ լինակատաւոր ցուցումն յանցանացն։ Եւ յսինքն, յոյժամ լինայ ցուցումն

նին յանցանք մեղապարտութեան ա-
ւանդ առանձնանայ , և առաժա-
նայ , յայնժամ պարզապէս ոչ
պարտին առաժանել , և առանձին
մեղապարտք ։ Քանզի առան-
ձնանք , և առաժանք շարունակապէս
և վերաբերին առ լինակատար
ցուցումն յանցանացն ։ Այրեմն
յորժամ եսկ եղեալ է՝ լինակատար
ցուցումն յանցանացն , յայնժամ
պարտին պարզապէս բացատրել
ժիղ առանձնանք , և առաժանք ։
Քանզի ՚ի առանձին վաղճանի
դատարանին միջոցք , որք շարու-
նարկեն առ առաջնումն վաղ-
ճանի ։

Ա՝եղանչեն դատաւորք , որք
՚ի յանցանաւորական պատահմունս
կամ երևելի վատահամբաւու-
թիւ , զմերձենալ մեղապարտին ,
յառաջ քան զ առնել զցուցումն
ընդ-դէմ նմ , պնդեն երդմամբ ,
զի ասիցէ զճշմարտութիւն զամ
իրացն , որք պատահանին պատ-
ճառի , վասն որոյ ընձեռնեցեալ է ։
Պնդապէս , եթէ սպառնա-
լեօք , արհամարհօք , զահիցատ-
մամբք , ահաբեկութիւնք , ցուց-
մամբ առանձնացն , և այլովք սոյն-
պիսեօք խոտորեցուցանիցեն զինա՛,
և նեղպարտուսցեն , զի ընդ-դէմ
ինքեան խօսեսցի , յայտնիցէ զիմն
պատահուայ , որով յաղթիցի , և
պատժիցի ։ Քանզի պարտին
կարգաւ գնալ ընդ-դէմ մեղա-
պարտի ։ Ընդ- դատաստանա-
կան կարգ պահանջէ , զի նախ
քննիցի ցուցումն ընդ-դէմ մեղա-
պարտի , և ապա , եթէ ցու-
ցումն եղե կիսապէս , և կիսա-
տուր , տանջիցին , և տաժանիցին
մեղապարտն ։ Այլ դատաւորք
անկրճտաբար ածին զմեղապարտս
առ խոստովանութիւն . ո՛րպէս ,
եթէ առանձնացին զազգատս , այ-
սինքն , որք ոչ կարեն տանջիլ ,
եթէ Թագոյ բանականաց նշանից ,
եթէ չար նենգութիւք , և դա-
ճանութիւք , եթէ ստիւք , եթէ
կեղծ-եալ խոստմամբ անպատ-
ժութիւն , և եթէ այլովք սոյնպի-
սեօք ածին զնս առ խոստովա-
նութիւն . կամ այլապարտաբար երե-
ւելապէս յանձնին զառանձնանս ,
կամ ՚ի գոյացութիւն առանձնացն ,
կամ ՚ի յեղանակն առանձնելոյ , ոչ
ինչ է՝ խոստովանութիւն ։ Քան-
զի է՝ անկրճտաբար երևելոյ ։
Ընդ- խոստովանութիւն , ոչ հաս-
տատապէս երևելոյն ՚ի ձեռն
առանձնացն , է՝ այն , որ ար-
տաքոյ երևելոյն ։ Այսու որ
անկրճտաբար երևելոյն , է՝ ոչինչ ։
Ա առնորոյ ՚ի սոյնպիսի պատահ-
ման պարտ՚անդն դատաւորն
վճարել զվճաս ։ Քանզի որ
անկրճտաբար պատճառէ զ
վճաս , պարտ՚անդն վճարել
զնս ։ Յորում հետևի , եթէ դա-
տաւորք չօրսթեք սոյնպիսի խոս-
տովանութիւն , ոչ կարեն պատ-
ժել զմեղապարտս ։ Քանզի
սինչ է՝ ունայն , և ոչինչ ասացեալ
խոստովանութիւն , նմանապէս է՝
ունայն , և ոչինչ ձանաչումն , որ
յենու ՚ի նմա ։ Ընդ- առ ՚ի պատ-
ժել զմեղապարտս , ընդ-դէմ ձա-
նաչումն յանցանացն նր ։ Յորժամ

խոստովանութենէն է՝ անկրճատ բար եղուկեալ , թէպէտ ի հե առեալ ամուր մեղապարտն հաստատուիցէ զնա , տակաւին տա կաւին է՝ ոչինչ ։ Քանզի մինչ խոստովանութենէն եղեալ է՝ ոչինչ , հետեւապէս և ոչինչ է հաստա տուծն , որ ի նմանէ է՝ ծնեալ ։ Այսպէս և ոչինչ է՝ ձանաչուծն որ յենու ի վր սոյնպիսի հաս տատման ։ Ասան եթէ դատա ւորն վարիցի տովա ընդ դէմ մեղապարտի , առնէ զանկրա ւութիւն ։

Այ մեղապարտոջ , ընդ դէմ որոց են ծանրագոյն նշանք , կարէն տանջել ծանրագոյն տանջանօք ։ Քանզի կարէն տանջել ըստ նշանաց , զորս ասեալք են ։ Սակայն պարտին զղուշանալ դատաւորք , զիարի տանջեցեն զ մեղապարտս տանջանօք չափք բա րոյականապէս անտանելիք են , ըստ որպիսութեան անձանց , որք տանջին ։ Քանզի պարտին զնոս տանջել արդար տանջանօք ։ Արդ արդեր , և բանական տան ջանք այնք հատարին , զորս մար դիկք բարոյականապէս կարէն տանել , և զորս տանեն բարո յականապէս է՝ կարելի ։ Ասան եթէ առաջ լինիցի առաքելութիւն , այսինքն , եթէ տանջանքն նոցեն բարոյականապէս անտանելիք , երկրագեալ խոստովանութիւն չէ կամաւորս ։ Ասան հատարելի է՝ ոչինչ , թէպէտ արտաքոյ տան ջանաց առաջի դատաւորի հաս տատեցէ զնա մեղապարտն վասն երկիւղին նոր տանջանաց ։ քան զի սոյնպիսի հաստատութիւն և ս է՝ ոչինչ ։

Այլք միանգամայն տանջեցան , և ղոչինչ խոստովանեցան , ոչ պար տին կրկին տանջիլ ։ Քանզի պարտին տանջիլ ըստ նշանաց , զորս տուեալք են ։ Արդեօք եթէ միանգամայն բազմականաւք տան ջեցան ըստ նշանաց , զորս տու եալք էին , ոչ պարտին կրկին տանջիլ ։ Սակայն եթէ վերա ժամանիցեն , և վերահաստանիցեն նոր նշանք յանցանաց , վերստին տանջիլ կարեն ։ Քանզի յայն ժամ դոյ պատճառ վերստին տան ջելոյ զնոս ։ Ա յսինքն , նոր նշանքն , որք վերաժամանեցին , և վերա հաստին ։ Ա յսմանապէս կարեն կրկ նիլ տանջանք , եթէ մեղապարտք դյանցանս , զորս խոստովանե ցան ի տանջանս , յետոյ արտա քոյ տանջանաց ուրանայցեն ա ռաջի դատաւորին , և յետոյ դա ձուցանիցեն զխոստովանութիւն ի բեանց ։ Քանզի պանջանք տակաւին մնան ի զօրութեան , և ի յոյժ դնութեան ի բեանց ։ Այ ձեալ զի սոյնպիսիքն վասն ի խոխելութեան , և անհաստատու թեան իբեանց արժանիք են , զի դարձեալ տանջիցին ։ Այլ եթէ երկրորդ անգամ տանջիցին , և երկրորդ անգամ խոստովանիցին ի տանջանս , և երկրորդ անգամ արտաքոյ տանջանաց յետս դար ձուցանիցեն զխոստովանութիւն իբեանց , յայնժամ արձակելիք են ։ Քանզի ի սոյնպիսի պա տահ-

ասհման խոհեմաբար ենթադատի , թէ խոստովանութիւնն բռնութեբ եղուզեալ է՝ , և հեռանայր ոչինչ է՝ ։ Ակայն յորժամ նշանք յանցանացն են ծանրագունեղք , յայնժամ խոհեմաբար կարէ ենթադատել , թէ չարաբար ուրանան , և բացասեն զ յանցանս , զոր խոստովանեցան ՝ նամանաւանդ ։

ՊՐԱՆ ՏՈՒՆԻԵՐՈՐԴ ։

Յ ղաց վճռման , և պատժոյ ։

ԱՌաքելն պարտի դատել զմեղապարտս , ըստ որում կանոնադրեն , և սահմանադրեն օրինք ։ Այսինքն պարտի հաստատել զ վճիռ , և դատապարտել զմեղապարտս , և պատժել զնոսա , ըստ որում յօրինեն կանոնադրութիւնք , և սահմանադրութիւնք օրինաց ։ Պրանզի դատաւորն պարտի հետևել օրինաց ։ Որպէս առորոգոյն դատաւորք ոչ կարեն շնորհել զպատիժ , կամ նուազեցուցանել զնոսա , այլ պարտին պատժել զմեղապարտսն , այնու պատժով , որ սահմանեցեալ է՝ ի յօրինաց ։ Պրանզի են պաշտօնեայք , և կատարիչք օրինաց ։ Ակայն երբեմն կարեն առնել զայս , այսինքն , յորժամ խոհեմաբար ենթադատեն թէ այս հարկաւոր է՝ ըստ հասարակական բարւոյ ։ Պայց վճռողն , և բարձրագոյնն դատաւորն ազատ է՝ ըստ իրանց ։

Ամենայն պատուհասք կան պատճառի կարէ շնորհել զպատիժ , կամ նուազեցուցանել , և ծանրացուցանել զնոսա ։ Պրանզի վճռողն , և բարձրագոյն դատաւորն չէ սորոգանիլ այլոց դատաւորաց ։ Որպէս ոմն կարէ կացուցանել , և սահմանել զպատիժ , կամ սաստկացուցանել զնոսա , ազգ արդարև , և բանականն պատճառն կարէ շնորհել զպատիժ ։ Կամ նուազեցուցանել զնոսա ։ Ակայն եթէ առանց պատճառի առնիցէ զայս ։ Ծանրացուցանիցէ զնոսա , տայ յանցանք ։ Որպէս զառնիցէ մեղանչելոյ , և յանցանելոյ , և հետևապէս լինի մանաւանդ յանցանաց նոյ ։ Պ որոյ եթէ առանց պատճառի շնորհիցէ զպատիժ , ծանրացուցանիցէ մեղանչէ ։

Դատաւորն ՝ ի պատճառի այսմիկ , յորում է՝ նախանձաւորիչ ոչ կարէ լինել դատաւոր , և հատանել զվճիռ ։ Պրանզի դատաւորն նոր ազգ սորոյ , զոր ունի առ մի մարդ , ունէ զնոյնիսկ ծանրագունեղ , և հատուրն կատարեալ ։ Որպէս ՝ ի սոյնպիսի պատահմանս այլ դատաւորք պարտին հաստատել զվճիռ ։

Յորժամ դատաւորն մատնաւոր գիտութեբ գիտէ զոր գոլ մեղապարտս , եթէ նա դատաստանաւոր յօրինեալ ՝ ի նմանէ , ոչ կարէ զնոյն դատապարտել ։

Պանդղն պարտի դատել ոսկեր հրապարակական անձն ։ Ասաւ պարտի հեռուիլ հրապարակական դիտուելէ ։ Ոսկեր որոյ պարտի դատել ըստ այնց , որք հրապարակաբար առաջադրին , և ցուցանին , մանաւանդ՝ ի հնոց հարարութենէն մեղապարտի ։ Բայց յորժամ մանանեւոյ դիտութենէ դիտէ զոք անմեղ , եթէ նա դատաստանաբար ցուցանիցի մեղապարտ , պարտ է անդր ի ոտն եղանակաւ պատժել զնա , եթէ կարիցէ ։ Որպէս , արդեաւք զամբաստանութենէ , եւ կարացուցանելով զդատաստան , բանալով զբանտ , վերատւութեամբ զպատճառն առ մեծարութեան , եթէ կարէ Թարց մեծագոյն ճշմարտութ , և զայլս սոյնպիսիս առնելով ։ Պանդն պարտի նա խախտմամբ , և ուղղապարել զանմեղն , որպէս և կարէ ։ Եւ եթէ այսպիսւոյ զոչինչ առնիցէ , ասեն քաղքացի վարդապետք հաճանկան պատճառաւ , թէ յորժամ կալցէ զնա դատապարտել ձեռ վերոյգրեալ պատճառի ։ Սակայն ներհակն երեւի ճշմարտապոյն ։ Պանդն սպանանել զանմեղն ներքնապէս չար ։ Որպէս եթէ դատաւորն իւիք ճանաչիցէ զանմեղութենէն , մեղանչէ , եթէ դատապարտիցէ զնա , եթէ ոչ ։ Պանդն որ իւիք ճանապարհաւ ճանաչէ զայն , որ է՝ ներքնապէս չար , եթէ առնիցէ զնա , մեղանչէ ։ Բայց ի քրիստոնեական պատճառս և՝ ի միջոցէդն յանցաւորականս , ուր է՝ բան միայն զդատաւորական պատիժս , կալցէ դատաստանն վճռել , և հատանել զվճիռ պարզաւ , ըստ այնց , որք հրապարակաբար առաջադրին , և ցուցանին ։ Պանդն ի տոհմական պատահմունս կարէ անմեղն ի ձեռն բողոքման վերատեսանել զամբողջն ։ Պատձեալ , զի ժողովականն , և հատարակութենն ունի զիշխանութենէ ի մի բարեաց քաղաքականացս նպատ , յորժամ հրապարակական բարին վերապահանջէ զայս ։ Ընդ ի յատուկ ցեալ պատահմունս հրապարակական բարին վերապահանջէ , զի ժողովականն ունիցի զիշխանութենէ ի մէնթայ բարեաց քաղաքացոց ։ Պանդն եթէ ի յատուկ ժխոյն անմեղն դատական պատժոյ , եղծի , և անէրն կերպ հրապարակական դատաստանս նաց հանդերձ դայթագղութենէ ժողովրդեան ։ Որպէս զի մի այս հետեւիցի , ի յատուկ սահմունս կալցէ դատաստանն դատապարտել , և հատանել զվճիռ , ըստ այնց , որք առաջադրեալք են հրապարակաւ , և ցուցեալք ։

Յորժամ ի չերկրաքանչիւր մատանց հանդերձեալոյ դատ ձատք , յայնժամ վճռելի է՝ ըստ այնց պատճառաց , որք են հզօ գագոյնք ։ Պանդն դատաստանն կացուցեալ է՝ , զի հատանիցէ զվճիռ , ըստ որում պատճա

ռայ, այսինքն, ըստ այնց ոտն ձառայ, որք հաւանձայնադոյնք են բանի: Պանդխ եթէ այլ ըղձայաբար վճռիցի, լինի աշա ռուելի անձանց: Բայց յորժամ պատճառք հակառակեցեալ մահանց, են զուարճանալոյք, յայնժամ դատաստան կարի յոր դորել ինն, զի յաջողութեանն զինն ի մէջ ներբանց, ելս վճռել զի զմին կեան մինն առնուցու, և զմիւս կեան միւսն առնուցու: Օ՚ն ի նոյնպիսի պատահման այս է՝ արդարն: Ըստ դիտելոյ է՝ զի յորժամ երանութիք են անտ ըղձք, առաքել նախանձամելի է՝ նա, ընդ որում որոյ է՝ ամբաստանութեան, քանի ամբաստա նօղն:

Ընդհատ վճռութեան դատաստ զին ոչ ոքան անդ է ի հաղճմանս: Պանդխ վճռութեան դատաստն ըստ այսմ պարտ անդ է, ըստ որում ունի զբան դատաստանին, այսինքն; ըստ որում է՝ բացատրութեան երանութեց, և տահմանութեան արդարոյ: Յորոց երևի, թէ յայնժամ պարտ անդ է ի հաղճմանս, յորժամ է՝ արդարոյ, և ունի զարդարութիւն: Ըստ յորժամ է՝ անհրատ, ոչ պարտ հանդ է ի հաղճմանս: Սակայն ի յայտնացեալն դիմանի, և ի հրատ պարակին պահելի է՝ վճռութեան, որ եղեալ է՝ անհրաժարտ: Պանզի եթէ չպահիցի, ծնանիցի դայթադրութիք: Ըստ զի ոմն ի նոցանէ դայթադրութիք, և խոտ վութիք, պարտ պահել: Ըստ ոմն ստացաւ զինչ անհրատ դատաստանաւ, պարտ անդ է զինս հատուցանել Տն եհրում: Պանդխ նոքա, որ անհրաժարտ ստացեալ է՝, հատուցանելի է՝ Տն եհրում:

Դատաւորք, որք առնուն զկաշառս, մեղանչեն: Պանդխ որք առնուն զկաշառս, առնեն զդայթադրութիք, և դնեն զինքեանս ի յորդայթիւ խեղդութիք: Պանդխ կաշառք, և ընծայք կուրացուցանեն զաչս դատաւորաց, և խեղդաթիւքեն զնիրս նոցա: Ըստ դատաւորք, որք վանն կաշառաց, և ընծայից թիւրեալք են դատաստան, և անհրատ դատաստանօք ձիրացեալք են անմեղաց, պարտ անդ են վճարել զինսս, զորս պատճառեալք են: Պանդխ որք եղեալք են պատճառք վնասուց, պարտ անդ են վճարել զինս:

ՊՐԵԿ ՎՃՌՅԵՐՈՐԴ:

Յաղագս դատաստանական պաշտպանի, և նախախնամի, և նորին պաշտօնի:

Ընդատաստանական պաշտպանն, և նախախնամին է՝, որ ի դիւանն պաշտպանի, և նախախնամի զպատճառս, և զիրացս: Ըստ կարի կոչիլ դատաստանական փաստաբան: Յորմէ երևի, թէ պաշտօն դատաստանական պաշտպանի, և նախախնամին է՝ պաշտպանել, և նախախնամել զպատճառս, և զիրացս, և

Ջա-

ջատագով լինել վասն ուրուք ի դատաստանի։

Ի պաշտպանի, և՝ ինձանից նահկին ըստ վարդապետացդ, ջոջք երբ լանդրին, և պահանջին, այսինքն, պատշաճաւոր դիտուքի, արդարութեի պատճառի, հաւատարմութեի, և արդար Թոշակ։ Այսինքն, դատաստան պաշտպանն պարտի վայելչապէս զայնոսիկ ամենեցեան դիտել, որք պատկանին առ պաշտօն դատաստանական ելտպանի։ պարտի նախանձաւոր, և պաշտպանել զայն պատճառ, որ է՝ արդար, ինձանից նախանձումն, և ի պաշտպանելն պարտի դոլ մտերիմ, և հաւատարիմ, ունել զմտերմութեի, և զհաւատարմութեի, և պարտն առնուլ զարդար Թոշակ ձեռ պաշտօնի նորա։

Ի դատաստանական պաշտպանն լանդրի, և պահանջի պատշաճաւոր դիտուքի։ Կանզի սովոր, որ յանձնառնու զբեռն երկր պաշտօնի, պարտի ունել զպատշաճաւոր դիտուքի, քան զի առանց պատշաճաւոր դիտութե, ոչ կարէ որ վայելչապէս կատարել զպաշտօն իւր։ Կարձեալ, քանզի որ առանց պատշաճաւոր դիտութե յանձնառնու զպաշտօն պաշտպանի, և նախանձաւոյն, դնէ զինքն ի յոտոտալիի ծանրագոյն վնասուց եղբօր։ Կանզի որ չգիտէ զերս զայնոսիկ, որք պատկանին առ պաշտօն պաշտպանի, կարէ ծանրագոյս վնասել այնոցիկ, որոց պաշտպան յանձնառնու պաշտպանել։ Կրդ չէ օրէն դնել զինքն ի յոտոտալիի ծանրագոյս վնասուց այլոց։ Քառն դատաստանական պաշտպանն, և նախանձաւորն, զի մի դնիցէ զինքն ի յոտոտալիի ծանրագոյս վնասուց այլոց, պարտի ունել զպատշաճաւոր դիտութիւն, և դիտել զերս զայնոսիկ, որք պատկանին առ պաշտօն դատաստանական պաշտպանի։ Քառն դատաստանական պաշտպան, որ չունի զպատշաճաւոր դիտուքի, և է՝ անընդունակ առ այնպիսի պաշտօն, պարտ է զինքն ձգել։ Ա առնոյց եթէ յանդգնիցի, և չձգիցէ, ոչ միայն մեղանչէ, այլև պարտ է առնել զհատուցումն սոցա վնասուց, զորս տգիտութիւք իւրով պատճառեաց։ Կանզի որ պատճառեաց այլոց զվնաս, պարտ է զինքն վճարել։ Այս առ մեզանչէ, որ թէպէտ ճանաչէ զինքն անընդունակ առ պաշտօն նախանձաւորին, սակայն ձգտի ունել զինքն։ Կանզի չէ ումեք օրէն ձգտիլ ստանալ, և ունել զպաշտօն, առ որ ճանաչէ զինքն անընդունակ։

Ի դատաստանական պաշտպանին, և նախանձաւորին խնդրի արդարութեի պատճառն, զոր ընդ երկանէ պաշտպանել, և նախանձաւորել։ Կանզի արդարն պաշտպանէ, պարտի դոլ արդար։ Ա անզի չէ ումեք օրէն պաշտպանել զանիրաւ պատ-

պատճառ։ Վասնզի որ պաշտ-
պանէ զանկիրս պատճառ, զոր-
ծակից լինի անկիրանութեանն, և
եթէ զպատճառ, զոր նախանձ-
նամ, ի գլուխ հանիցէ, և ա-
ծիցէ առ վարձան, անկիրա-
բար վասն անմեղի. որ՝ անի-
րանութեան։ Ո՛ անդորդ որ պաշտ-
պանէ, և նախանձնամ զանկիրս
պատճառ, ոչ միայն մեղանչէ,
այլև պարտ անդ ի վճարել զ
վնասս, զոր անկիրս պաշտ-
պանմամբ իւրով պատճառեաց։
Վասնզի որ լինի գործակից ա-
նիրանութեան, և անկիրաբար
պատճառէ այլոց զվնասս, պա-
րտ անդ առնել զհատուցումս։

Ի ոչ-առաստանական պաշտ-
պանի, և նախանձնամէն խնդ-րի
հաճ առարկութեան։ Վասնզի պար-
տի հաճ առարկաբար, և ուսեր-
մաբար պաշտպանել զպատճառ,
զոր յանձնառեալ է նախանձնա-
մել։ Վասնզի ամօթ պարտաւանդի հաճ առարկաբար կատարել
զպաշտօն իւր։ Ոչ ասի եթէ
պաշտպանն առնիցէ զանհաճա-
տարկութեն, և այսպէս վնասիցէ
եղբօր, մեղանչէ, և պարտա-
ւորի առնել զհատուցումն, քան
զի առնէ զանկիրանութեն։

Ի ոչ-առաստանական պաշտ-
պանի խնդ-րի արդ-արդ Թոշակ,
զի Թոշակին այն, զոր առնու
պաշտպանն վասն պատճառու-
թեան իւրոյ, պարտի գոլ արդար։
Ոչ ասի եթէ առնուցու ամենայն
քան զարդ-արն, մեղանչէ, և
պարտանդի հատուցանել։

Վասնզի առնէ զանկիրանութեն։
Ընդ այդ-պար Թոշակին է՝ այն, որ
կացուցեալ, և սահմանեցեալ է՝
իյօրինացս, կամ՝ ի պետացս։ Ընդ
եթէ սոյնպիսեաբար չիցէ կա-
ցուցեալ, յայնժամ այն է՝ ար-
դար Թոշակ, որ խոհեմաբար
սոյնպիսի հասարի՝ ի մարդկանց,
կամ որ է՝ ի սովորութեն մարդ-
կանց։

ՊԱՐՈՆ ԵՕԹՆԵՐՈՐԴ։

*Յաղագս պարտականութեան պատմի, խորհրդ-
դանցի, նոտարի, և հոգաբարձի։*

Ոչ ասի ամենեքեան պարտ-
ականդ-ին արդ-արացի, և
հաճ առարկաբար կատարել,
և ի գործ ածել զպաշտօն
իւրեանց։ Վասնզի պարտաւո-
րութեն նոցին, և եթէ երդո-
հեալք իցեն, նաև երդ-ուին, զոր
արարեալք են, պարտ անդ-են
զնոսա առ այս։ Ոչ ասի պարտ-
ականդ-ին գիտել զիրս զայնոսիկ,
որք պատկանին առ պաշտօն
նոցին։ Վասնզի առանց պատ-
շաճաւոր գիտութեն, ոչ կարեն
վայելչապէս կատարել զպաշտօն
իւրեանց։ Պարտ անդ-արիւն զգաս-
տաբար առնել զնմա, որք
հարկանդ-որք են առ կատարումն
պաշտօնին նոցին։ Վասնզի կա-
տարումն պաշտօնին նոցին պա-
հանջէ զայս։ Ո՛ ասն որոյ մե-
ղանչեն, եթէ վասն ատելութեն,
կամ անկարող սիրոյ, կամ յոյսոյ,
կամ երկիւղի, ապականիցեն
պաշտօնիւք իւրեանց, եթէ զիրս-

հուրդս, զոյս պարտին պահել, չպահեցեն, եթէ առնուցուն զթոշակ ամենի քան զարդարն, եթէ հատուցեցեն զանկուած կարգս և վճռեաս, և եթէ զայլս տոհմակս նոյս առնեցեն: Քանզի զինեն ընդդէմ պաշտօնի եկեալեացն: Իսկ եթէ ապականելով պաշտօնէիք իրեանց, նաև վնասեցեն այլոց, պարտաւանդին առնել զհատուցումն: Քանզի առնեն զանկուածս:

Պատուիրն, և ծանուցիչն մեղանչէ, եթէ վասն պակասութեան ուսման, կամ վասն անհոգութեան, վաւերարանի պատուիրեցէ, և ազդեցէ, կամ թողուցու զգոյացականս նոր ինչ, այսինքն, զանց առնիցէ զնոսէ եմեալ, որ՝ զգոյացուիցէ. եթէ առնիցէ զաչառութեան, այսինքն, զանկանութեան, և զերեսս պաշտուիցէ, և զանայցէ բացայայտել, և բանալ առաքել զարդարութեան մոյ մասին, քանզի միւսոյն, և եթէ զհատանուածս վճռոյ յայտնիցէ միւսմ, կամ միւսում մասին, նոյն քան զհրատարակուածն նոյնին: Քանզի եթէ պատուիրն, և զեկուցիչն առնիցէ զաւազանն, գործէ ընդդէմ պաշտօնի նորում. վասն որոյ մեղանչէ, եթէ զնա առնիցէ:

Խորհրդակիցն մեղանչէ, եթէ առնիցէ զերդումնացուցանել եթէ բանայցէ, և յայտնիցէ զխորհուրդս, և զգաղտնիս, եթէ յայտնիցէ զգոյացուածս, և զվճռումն, որ տակաւին չէ հրապարակեցեալ, եթէ զհատուածն չպահիցէ, կամ ցուցանիցէ մասանց թափ հրամանն զատուածոցին, եթէ զվիճայուածս զերդումն ոչ անզգուշիցէ հաւատարար, այլ կամ յաճախեցուցանիցէ, և յանելուցս, կամ նուազեցուցանիցէ, և պակասեցուցանիցէ. կամ այլայլիցէ, և փոխիցէ, կամ տեղափոխեցէ, և շրջիցէ: Քանզի խորհրդակիցն եթէ առնիցէ զասացեալսն, գործէ ընդդէմ պաշտօնի նորոյ: Ասատն մեղանչէ, եթէ զնա առնիցէ:

Մեղանչէ հրապարակեան նոտարն, եթէ առանց բանականն գիտուիցէ, և տեղեկուածեան, յանձնառնու զպաշտօն նոտարին. եթէ չպահիցէ զերդումն, եթէ ի վիճայուածս զերդումն զինչ յանելուցս, կամ պակասեցուցանիցէ. եթէ անզգուշող պաշտօնեն յանձնիցէ զքննութեան, հանդերձ որոգայթիւ մոլորուէ. եթէ զպահելն իրս պղծութեաբար պահիցէ, հանդերձ վնասուք մասանց, եթէ զկատարումն պատճառոյ յամեցուցանիցէ. վասն եղուզանելոյ զդրամս, եթէ դրնցէ զկատակ այնր, որ կորուսեալ՝ զբանակատուածն. եթէ ներքնդունիցէ, և նեղածիցէ զոք ի վիճայս. եթէ ինչ մեղադրելի ապիսութեամբ, կամ չարութեամբ, զանց առնիցէ զհարկաւորս հանդիսացուածոցն. եթէ զնմա հարկաւորս վիճայուածի, աղաչանաց մոյ, և վճռոյ միւսոյ,

ոչ ցուցանիցէ . եթէ առնիցէ դատաւորական , կամ տուա դրամ , մանուկանդ ի վնաս երկրորդի , եթէ առնիցէ , զի պատճառք գայցեն տուա այլ դատաւորս . եթէ չարհիցէ զկարճատրտունչն , բանայցէ հակառակ մասին զայնոսիկ , որք առացան ի վկայից , նախքան դիտասցէ կռմա նորին , որ է՝ մահացու մեղք ընդ դէմ արդարութեան . եթէ ի նմանօրոշ մասանէ զդրամ տնա պահիցէ , մանուկանդ որք պարտնական զկատակական պարգևմունս , եթէ դրամ եղեալս պահիցէ , կամ նմանօրոշ մասին զանդրադառնալեանն դատաստանին ուրանայցէ . և եթէ կորուսեալ գիւնն հրապարակական դրամ , կամ կտակարան , զայլ նման տնօրինիցէ , և չինիցէ , որ է՝ մեղք մահացու : Այլ նմին եթէ նորոգն առնիցէ զդատացեալն , դրամ ընդ դէմ պաշտօնին եղծանի : Ասա մեղանչէ , եթէ զնա առնիցէ :

Չորրորդն մեղանչէ , եթէ հրամայցէ զանիրաւ վիճ . եթէ յանձնառնուցու ոչ յոլովագոյն պատճառս , քանզի կարիցէ կատարել : Եթէ առնուցու զվարձ ոճիրն քան զարդարն , եթէ հանդուրժողիցէ , և հանձանեցուցանիցէ պարտատուին , կամ մասին , զի անիրաւաբար ուրանայցէ զձէն մարտուն . եթէ անհոգութեբ , պղծութեբ , կամ այլով մեղապարտութեբ նուրբ լինիցի պատճառ . զի վիճ կորուսանիցի . եթէ անհաւատբ մասին երկնաւոր , թարց մանանայ մարգեցման նր , հանդերձ որոգայթիւ առնելոյ զտուա երդումն , եթէ մեղադրելագոյն չլինիցի անկեալ առնն , երկնիւղիւ ապաւադայ դիւ հարուածէ . եթէ ածիցէ զնա առնս առ անիրաւ միաբանութեն . եթէ յապաղիցէ զնասան , կամ խեղաթիւրիցէ , և կամաց կորուացուցանիցէ զդատաստան , կամ խնդրիցէ զանապատհ և զերս , կամ զմեծերոյ յապատմունս , և եթէ ածիցէ զտուա վկայս : Քանզի եթէ հոգաբերձն առնիցէ զդատացեալն , դրծէ ընդ դէմ պաշտօնին երդումն : Ասա մեղանչէ , եթէ զնա առնիցէ :

ՊՐԱԿ ՈՒԹԵՐՈՐԴ :

Յաղագս պաշտօնի ամբաստանչի :

Ամբաստանիչն է՝ նա որ առաջի դատաւոր ընդ դանկատ առնէ զրկանել : Ասա պաշտօն ամբաստանչին է՝ դանկատեալն , և ամբաստանելոյն զրկանել առաջի դատաւորին :

Որպէս զի ամբաստանութեբ պահիցի արդարութեբ , պարտ լինել զդրկանութեբ իւրեմէ երեսց : Ասա ամբաստանիչն նախ պարտ զդրկանել զինքեան , զի պարապատանայց , և զի չանկրտաբեցց : Ապա , պարտ զդրկանել , զինի զի ամբաստանելն , և զի դանկատեալն իրաւ

ամբաստանօղն պարտի զգալ՝ նա՛ ի յեւտավաղման՝ և՛ ի յետաւոյձման ակնեալ, և հաւելեալ ամբաստանութեամբ, առանց արդարացուցանելոյ։ Քանզի չէ պարտ յետավաղել, և յետդառնալ, այլինքն, զվնասումն դարձուցանել՝ ի սկսեալ, և՛ ի հաճեալ ամբաստանութեամբ, քարոզ արդարացուցանելոյ։ Սակայն մի՛ արդարացուցանիր կարկայս լինիլ, և երբեմն ամբաստանօղն նաև արդարանալ։ Ասաի ամբաստանօղն կարէ դադարիլ՝ ի յամբաստանութեամբ, յորժամ այս հրամայեն նմա՝ ի յիշխանէ, կամ՝ ի դատաւորէ, այնու զի շահաւոր է՝ ժողովրդոյն, և հանապատակութեամբ, եթէ չարատիցի, և չվատահրամբանի անձն այն, զորմէ՝ ամբաստանութեան. կամ այնու զի՝ ի յամբաստանութենէն եղեալ է՝ գոյացական սակաւութիւն։ Ամբաստանօղն պարտ է դադարիլ՝ ի յամբաստանութենէ, եթէ՝ ի յատաւելընթացութեան փաստի, և պատճառի ճանաչիցէ, թէ մոլորեալ է՝ և թիւրեալ, եթէ ակամայիցն երկբայիլ, և երկուանալ, այսինքն, երկպառակիլ զյանցանացն, և եթէ առեանիցէ, թէ ոչ կարէ ցուցանել զյանցանս։ Քանզի ի սոյնիսկ պատահմունս, ասէին դատաւորքն, և ամբաստանիչն ոչ կարեն յատաւելանալ, և յատաւելընթանալ՝ ի յատեսութենէ, և՛ ի դատաւորէ, և՛ ի յամբաստանութենէ։

պատուհասել զնոսա, և զպղատութեանս, այսինքն, պատուհասի զգուշանալ, զինն բարկանալ, և զնվիրել զատս յանցանս, կամ զայնպիսիս, որք բան ականատես ոչ կարեն ցուցանել, և վճռ այնոր, զորմէ ամբաստանեսն, և զանկատութիւնքն, և զպղատութեանցն են անհատութիւնք։ Ասատ եթէ զատանդիւն՝ ի յամբաստանութենէ, առնեն զնա անիրաւ։ Այսն որոյ ամբաստանութեան, յորում լինին բարութիւնք, զպղատութիւնք, և անիրաւաբանութիւնք, չէ արդար, այլ անիրաւ։ Սակս որոյ ոչ առնէ զայնպիսի ամբաստանութեան, առնէ զանիրաւ ամբաստանութեան։ Ասատ ծանրապէս մեղանչէ, և պարտաւանդի առնել զհատուցումն։ Այնպիսի ամբաստանութեան ոչ միայն նենգ գործէ զպարտաւորութեան հատուցանելոյ, այլև կրելոյ զպատիժ այնպիսութեան, կամ զայլ, ըստ հաճութեան դատաւորին։ Քանզի ոչ առնէ զնա, է՝ արժանի, զի այնպիսւոյ պատժիցի։ Ընկերոյ ամբաստանօղն պարտի զգուշանալ՝ ի սուտ նպատակելոյ, և՛ ի յօրինաղանցութենէ, այսինքն, ի հատանգաւորանալ ընդ մեղադրելոյն, և՛ ի կեղծեալ ամբաստանութենէ։ Քանզի սոյնպիսի ամբաստանութեանն կարէ վնասել ժողովուրդ։ Ասատ եթէ հետեւիցի վնաս ժողովրդոյն, նենգ գործէ զպարտանելոյ։

առնուլն իւրեանց ։ Քանզի ոչ կարեմք ոտնձգել , զատանալ զնոսա , եւ առաքեալն զընդդիմայնսն , զընդդիմ որոյ մոլորեալք եմք , որոյ զյանցանսն երկրայիմք , եւ տագնապիմք , եւ որոյ զյանցանս ցուցանել ոչ կարեմք ։

Նոյնպէս եւ խօսելով , մանաւանդ որ անձն ոչ պարտական զնոյն առնել զաւանդութիւնն ։ Քանզի եթէ իւրաքանչիւրք պարտական առնել զաւանդութիւն , երկիւղած էր Ն. Հայրապետական առնէին զայս ։ Քանզի նոքա պահեն զամ պատուիրանս ։ Ընդ երկիւղածք հայրապետական չառնեն զամբաստանութիւն ։ Վասնզի քանզի եթէ իւրաքանչիւրք հնազանդական պարտական առնել զամբաստանութիւն , առեանք լինի լինելոյն ամբաստանութեաբք , հանդերձ վրդովմամբ ժողովոյն , եւ հանդարտութեան ։ Վասնզի , քանզի հայրապետական խօսելով , մանաւանդ որ անձն չունի զպարտաւորութիւն առնել այլ զամբաստանութիւն զյանցաւորացն ։ Իւրեմն հայրապետական խօսելով , մանաւանդ որ անձն ոչ պարտական առնել զամբաստանութիւն ։ Սակայն յորժամ այս պահանջի ի հայրապետական , եւ ի հրապարակական բարուց , յորժամ իւրաքանչիւրք մանաւանդ որ անձն պարտական առնել զամբաստանութիւն ։ Քանզի եթէ իւրաքանչիւրք պարտական առնել զայն , զոր պահանջէ հրապարակական բարին ։ Ասաւ յորժամ մերձաւորք մանաւանդ կամ ծանր զնոսա կենաց անմեղն այլապէս խափանել , եւ արդելանել ոչ կարէ , եւ յանցանքն ի ներքսագոյն ցուցանել կարէ , մանաւանդ որ անձն եւս յորժամ պարտական առնէ զամբաստանել , կամ դնէ ծանուցանել , եւ խնդրուցանել ։ Օ՜ի ի սոյնպիսի պատահմանս սէրն , որով սկսեալ հայրապետական , եւ հրապարակական բարին , եւ եղբայրասիրութեան ոտիկն ընկալեալ զիւրաքանչիւրք ի մանաւանդն առ սոյնպիսի գործ ։

Հրապարակական անձն , որ ի ժողովակուտ , կամ ի դատուհեալ , հանդերձ տուչութեամբ թոշակի , զնաւնիցէ զամբաստանութիւնն , եւ ծանուցանիցէ զյանցանս մեղապարտացդ , ի յարդարութեան պարտական առնել զամբաստանութիւն ։ Քանզի ի պաշտօնէ եւ ի մեղ պարտական առնել զամբաստանութիւն ։ Աստ եթէ մեղապրելաբար , եւ հանդերձ վնասուք զանցառնիցէ զամբաստանութիւն , մեղանչէ ընդդիմ արդարութեան , եւ պարտական առնել զհատուցումն ։ Քանզի առնէ զանիրաւութիւն ։

Գործ , որք արդելանին ամբաստանել , նախ են տգիտութիւն , նախընթացութիւն , մանանչք , վատահաւատութիւն , եւ այս ի պատճառս յանցանացդ ։ Երկրորդ որով , եւ ծառայք արդելանին ամբաստանել

զծնողսն , և զտեառէդ խրեանդ , և այս ձեւ պատուոյ , որով պարտական ինն պատուել ։ Կրկրորդ եկեղեցականք , և կղերիկոսք պարկեշտանին ամբաստանել ի պատճառէ , և ի փառատուր առնեան ։ և այս ձեւ անպատեհութիւն ։ Պ՚ղ մինչ բանադրեցեալք , մատնիչք , և վտառահամբաւք ինքեանք եւս են ի յանցանս , ոչ վայելէ նոցա ամբաստանել զ յանցանսն այլոց ։ Կրկ մինչ որդիք , և ծառայք պարտին մեծարել և պատուել զծնօղսն , և զտեսսս իւրեանց , ոչ վայելէ նոցա չարախօսել զնոսցանէ ։ Կրկ մինչ եկեղեցիանաց վայելէ պատուս , ոչ վայելէ նոցա ամբաստանութիւն ի պատճառէ պատուհասին ։

Պատուհասնքն , նորս ոչ պատրաստանութեամբ բանալ զ յանցանս այլոց , են սոքա ։ Կ՚նախ , եթէ յանցանօղն ուղղեցեալ իցէ , և չիցէ երկիւղ վերստահեցման , այսինքն , կրկնաստահեցման , և վճռեալ իցէ զպատճառեցեալ ձեռս , և չիցէ երկիւղ այլոց ձեռուց ։ և յանցանքն չիցեն յայտնիք ։ Պ՚ղն ոչ միայ պատճառին յայտնելոյ , և բանալոյ զ յանցանս այլոց ։ Կ՚ոչ սոյնպիսի պատուհասին ոչ միայն կարելեաւ չբանալ , և չյայտնել զ յանցանս այլոց ։ այսինքն , ոչ միայն ոչ պատրաստանութեամբ յայտնել , և բանալ զ յանցանս այլոց , այլև ոչ պատրաստիւք յայտնել , և բանալ պիտի ։ Պ՚ղն առանց պատճառի վերստահատեալ եղբարցն ։

Կրկրորդ եթէ զ յանցանս այլոց ծանեալք ընդ պատրանաց բնական խորհրդոց ։ Պ՚ղն պատրանաց բնական խորհրդոց ասցուք մեզ բանալ , և յայտնել զպատճառս այլոց ։ Կայսն եթէ յանցանսն , որ խորհրդաբար , և դպրատաբար ծանոյց մեզ զ յանցանս նոցա , ունի զմիտս , և զկամս նեղելոյ զանձին ։ կամ զժողովական , այսինքն , զեսեցէք վճռել անձին , կամ հաստատակութիւն , և չկամիցի ձգել զսոյնպիսի չարդեւ տանս , կարելիք և պատրանսն բանալ , զնմի վնասոյն վճռանձին , կամ հաստատակութիւն ։ Պ՚ղն ի սոյնպիսի պատուհասին ոչ պարտանի զմեզ բնական խորհուրդն ։ Կրկրորդ ։ եթէ ի յայնմանէ յանցանց այլոց ծանեան մեզ ծանոյ վտանգ պատուհասի , կենաց , և բարեաց մերոց ։ Պ՚ղն ոչ պատրանաց խիք բանալ զ յանցանս այլոց այնքան նեղութիւք մերոյք ։ Կրկրորդ , եթէ անառատ բանաբարիք ցուցանել զ յատնեցեալ յանցանս , զորս ցուցանել չկարելիք ։ Պ՚ղն ոչ պարտանի զմեզ ի նոյսն արկանել , և ձգել զմեզ ի նոյսդայթ ։

ՊՐՄԱ ԻՆՆԵՐՈՐԴ ։

Յաղագս վկայից ։

Կայք են նք , որք հաս-
տանեն զիրս առա-
ջադրեցեալս ։ Ու-
մի դատաստանանա-
կան վկայքն են , որք հաստա-
տեն զիրս առաջադրեցեալս ՚ի
յաւուրն , և ՚ի դատաստանի ։
Ընդ առ օրինաւոր , և լիակա-
տար ցուցումն դատաստանա-
կան պատճառի , և փաստի կա-
րիցեն երկու վկայք ։ Պ անզի
առանց վկայից անկատար է՝
ցուցումն ։ Ասի ասի ՚ի սը-
,, դիրս ։ Օ ի ՚ի բերմանց յեր-
,, կուց , և յերից վկայից հաս-
,, տատեսցի ամ բան ։ Ընդ ՚ի
վկայս կնդրին երեք ։ Կ ացեա կն-
դրի , զի վկայք զայր , զորմի
վկայեն , զգացեալք , և հմացեալք
նոցին արտաքին զգայութիւք ։ այ-
սինքն , արտաքին զգայութեամբ
ճանաչելք նոցին , և դիտացեալք ։
Կրկրորդ կնդրի , զի խօսկցին
զնոյնոյ նրի , և զնոյնոյ յանցա-
նէ , և ապիրատութիւք , հանդերձ
նոյնով պարագայիւք ։ Պ անզի
զի եթէ այլ և այլ խօսկցին , ո՛չ
առնեն զկատարեալ ցուցումն ։
Կրորդ կնդրի , զի նոցին մե-
ծագոյնք քան զամ խորութիւն ,
այսինքն , պարտին գոլ այնպի-
սիք , նորա գտանի ամ թէ ոչ ,
որ կնդրի , և պահանջին առ օրի-
նաւոր վկայութիւն ։ Ասան այլ-
տին գոլ պարտաւք , որք կատա-
րեալք տիրք , և քանականութիք ,
հասարակունակք , Հմտարտախօսք
և Հմտարտաբանք ։ Ասան պա-
դեալանին լինել վկայք , ծառայք ,
կանայք , միաբանագոյնք քան զքա-
նամեայս , ՚ի յանցաւորական
վիճաս . նակ ՚ի բաղաքական
վիճաս , անհաս տղայքն , Հիմա-
րիք , արհնակիցք , և ընտանիք ,
բաց ՚ի յոմանց պատուհասից ,
վատահամբաւիք , տեղոյ-ուիչք ,
ընկերք յանցանաց , և յանցա-
կիցք , սորուկ , և անստոյգ ան-
ձինք , խելագարք , և հիւանդեալք ։
Սրբա արդելանին վկայել . քան-
զի ՚ի բնական , կամ ՚ի դրական
օրինաց եղեալք են անընդունակք
առ ՚ի վկայել ։ Սակայն ՚ի ա-
ցանէ , որք միայն դրական օրի-
նօք եղեալք են անընդունակք
առ ՚ի վկայել , կարեն ներածել
՚ի յանցանս խորհեցեալս , և գա-
տեցեալս ։

Որք կարեն վկայել , ՚ի՞ երբոր
պատուհասնան պատճառունս
վկայել ։ Կ ացեա , յորժամ զայս
պահանջէ եղբայրասիրութի , եր-
կրորդ , յորժամ պահանջէ զայս
պատուէր դատարանի , և մե-
ծամեծ ոք ունի զնչանակութի
հրամայելոյ , զի վկայեցեն նք ,
որք կարեն վկայել ։ Ասան յոր-
ժամ կարեմք վկայել , և վկայե-
լով կարեմք խափանել , և արդե-
լուլ զծանր վնաս եղբօր , կամ
հասարակութե , պարտեմանք
դնել վկայել ։ Պ անզի ՚ի սոյն
պեսի պատուհասին սէրն , որով
պարտիմք սիրել զեղբայր , և զիս-

պաշտպանք, և նբրև բժիշկն Սակայն եթէ ի սոյնպիսի պատահման վիայելն հարկաւոր եղեւ ի խափանել զնոյն ճաշս եղբօր, կամ հաւատակուեցէ, և ժողովակուտն, յայնժամ՝ օրէնք բանալ, և յայտնել զնորոգուդն։ Բայց յայնմ ժամու բնական խորհուրդն ոչ պարտաւանդէ, զի մի լինիցին ճաշք եղբօր, կամ հաւատակուեցէ, և ժողովակուտն ։ Երկրորդ՝ եթէ ի վիայուեցէ ժամանելոց նցեն մեզ, կամ արտաքոյ մերոց երևելն ճաշք։ Սակայն եթէ հրապարակական, կամ մանաւանդ ճաշք այլոց հզօրագոյնք նցեն քան զմեզ ճաշս, պարտիմք վիայել ։ Բայց այս ժամիք յայնժամ խափանել զիշոլորդն ճաշս ։ Երրորդ՝ եթէ զոր դիտեմք, լռեալք նցեմք ի յանձնոյ, որք բան ականատես չեն արժանիք, զի հաճաւայցեմք նմ ։ Բայց յայնժամ կարեմք զմեզ ունել այնպէս, որպէս թէ զոչինչ դիտեցեմք ։ Չորրորդ, եթէ զոր դիտեմք, անկուածելի նմացեալք նցեմք, ո՛րպան բանալով զդէպս, կամ բռնաբառելով, և բռնադատելով զոք առ յայտնութիւն ։ Վ Հեգերորդ, եթէ հաճանականաբար դիտեցեմք, թէ անձն այն, ընդդէմ որոյ պահանջի վիայուԹէ, իսկ չիցէ մեղուցեալ, այլ արարեալ նցէ զնոյն ինչ վս անդիտուԹէ, կամ այլապէս անմեղադրելաբար ։ Բայց պահանջի վիայուԹիւն գյանցանաց, և ոչ գայլոց զոր-

ծոց,

զհաւատակուԹէ, պարտ՚անդէ զմեզ, զի վկայեցեմք ։ Վ Ըորրորդ եթէ ի յասացեալ պատահման զանց առնցեմք վկայել, և խաչ ինանել զձանր ճաշս եղբօր, կամ հաւատակուԹեան, մեղանչեմք ընդդէմ սիրոյ ։ Վ Չհանապատ պատ՚անդեմք վկայել, յորժամ օրինապէս հրամայէ մեզ դատաւորն, և որ ունի զիշխանուԹէ հրամայելոյ, զի վկայեցեմք ։ Բանզի պարտ՚անդեմք հնազանդել, և հպատակիլ մեծաւորն, յորժամ օրինաւոր հրամայէ ։ Ասաի որք ի սոյնպիսի պատահման չառնուն զվկայուԹէ, մեղանչեն ։ Բանզի առնեն զպատուհիրանագործուԹիւն ընդդէմ հրամանի մեծաւորն օրինաւոր հրամայողին, հանդերձ ճշմարուք եղբօր ։ Ասաի ասեն վարդապետք Թէ սոյնպիսիքն, եթէ կոչեցեալք ի դատաւորէ վիախնցեն, կամ նուաբեուԹէ, և դատաձանուԹէք խոտորիցին ի վկայուԹէ, պարտ՚անդին առնել զհրամայացեալն ճշմարուԹիւն հետեւեցելոյ ։ Բանզի լինին դործատուիչ, և բարդիական պատճառ, զի դատաձանն վճռիցէ ի ճշմարտ այլոյ ։

Պատահմունք, նորս նաև հալեցեալք ի դատաձորէ ոչ պարտաւանդեմք վկայել, են սոքա ։ Կախ, եթէ զնոն գիտեցեմք, և նմացեալք նցեմք ի խոտորմանուԹէ ։ Երկրորդ, եթէ ծանեաք զնա ընդ պարտ՚անդուԹեամբ ընականի խորհրդոյ, ո՛րպան ։ նբրև խորհրդաւինք, նբրև

ծոց, որք եղեալք են անմեղա-
դրելեաբար։ Օ՜ի այն է՝ դի-
տանողութեի պահանջողն զվկա-
յութեի։

Եւ՝ որ գիտութեբ վկայեալ
զսուտ, և եղև գործադրիչ այլ-
ձառ վնասուց այլոց, պարա-
հանդի զնոս արգելուլ, եթէ
չիցեն տակաւին գործեալք.
իսկ եթէ իցեն՝ ի գործ ած-
ցեալք, պարտաւանդի վճարել
զնոս։ Իսկ եղեալ է՝ անկրաւ
պատճառ վնասուց այլոց։ Եւ
պարտաւանդի յետադարձել
նել հանդերձ հանաւասար վնա-
սուք երկոքին, նաև վտանգիս կե-
նաց, եթէ նա, ընդդէմ որոյ
խօսեցաւ զսուտ վկայութէի, իցէ
ի վտանգի կենաց, և հատարիցի
զինն առնելոյ, եթէ յետադար-
ձուցանիցէ զսուտ վկայութէնն
իւր։ Իսկ ի հանաւասար
վնաս, առաքել նշմարելի է՝
բան անմեղի։

Ո՛ կայք մեղանչեն, եթէ առ-
յասնեցեն, և հաստատեցեն զայն,
զոր ոչ գիտեն։ Իսկ անդր
վկայեն զայն, զոր ոչ գիտեն,
դնեն զինքեանս ի յորդայնի
վկայելոյ զսուտն, և հետևաւար
անկրաւ վնասելոյ այլոց։
Գտանելով, բանդի ոչ կարելիք
առարասել, և հաստատել զայն,
զոր ոչ գիտեմք։ Իսկ եթէ զճշմար-
տութէի, զոր պարտին Թադե-
ցիանել, բանայցեն։ Իսկ անդր
ճշմարտութէի, ոչ պարտի Թա-
դեցանիլ, չէ յայտնելի։ Իսկ եթէ
ի պատահիման, յորում պարա-
տանդին վկայել, Թադեցիան-
ցեն զինքեանս, զիմի հարցանի-
ցեն։ Իսկ անդր պատասխանի յայն-
միանէ, զոր պարտանդին առ-
նել։ Իսկ եթէ դատաւորի արդա-
րապես հարցանողն չհնազանդի-
ցին։ Իսկ անդր առնեն զանհնա-
զանդութէի։ Իսկ եթէ առնուցուն
դրամս վասն առելոյ ճշմար-
տութէի։ Իսկ անդր ձրի պարտին
առնել ճշմարտութէի։

ՊՐԱԿ ՏԱՍՆԵՐՈՐԴՈՑ

Յաղագս պարտաւորութէի մեղապարտի զոր
ունի վն առելոյ ճշմարտութէի։

Իսկ պարտն, և պարտաւորն ոչ
պարտաւանդի խոս-
տովանիլ, և բա-
նալ զյանցանս
իւր, յորժամ օրինաւոր չէ հար-
ցեալ։ Իսկ անդր ոչ պարտաւանդի
յայտնել զնոսա, և խոստովանիլ
զյանցանս իւր, եթէ նա, որ հարցանի զնա, չիցէ
օրի-

օրինաւոր դատաւորս. եթէ դատաւորն նախընթաց առ քառասունսն չէ, ի չինչէնէ սկսանիցի դատել գնա. եթէ չիցէ յառաջագիւեալ կնասդն ցուցմամբ, և ոչ վաւառհատիւնսն, և ոչ այլոյն նշանսն յանցանաց դատնիցին։ Բայց ի նոյնպիսի պատահման դատաւորն ոչ հայցանէ զմեղապարտսն օրինապէս։ Այլ ասն որոյ դատաւորն պատրաստանալ յայտնել մեղապարտսն զկայցումն, և զոյսխոսելն ինքեան պատճառի, և փաստ, զնշանս, և զցուցմունս յանցանացն։ Բայց զի եթէ դատաւորն զասացեալսն չառնիցէ, մեղապարտսն ոչ նմա հնազանդ, թէ օրինապէս հարցանիցէ։ Ուրեմն զի նմանապէս, թէ օրինապէս հարցանիցէ, պարտի դատաւորն խոստացեալն նմա զպատուհասն։ Բայց յորժամ դատաւորն օրինապէս հարցանէ զմեղապարտսն, յայնժամ պարտ հանդիւ մեղապարտսն յայտնապէս ասել զձշմարտութիւն, և բանալ զյանցանս իւր։ Քանզի յորժամ դատաւորն օրինաւոր հարցանէ, ունի զիշխանութիւն հարցանելոյ։ Ուրեմն զիմն լինիցի ընդունայն սոյնահան եղիանաւն, պատճառանդի նմա պատասխանել հարցելոյն։ Ուրեմն յորժամ օրինաւոր հարցանէ զմեղապարտսն, պատճառանդի նմա պատասխանել մեղապարտսն։ Այլ պատճառ լինիցի զսուտ դատաւորին դատել հարցանողին, այլազգի պատուիրեալ հարցանօղին։ Որպէս ուրեմն դատաւորն, յորժամ օրինապէս հարցանէ զմեղապարտսն, դիտէ տեղեկանալ ճշմարտութիւն, պարտաւանդի մեղապարտսն բանալ նմա զճշմարտութիւն։ Դարձեալ, քանզի պարտ հնազանդել այնմիկ, որ ունի զիշխանութիւն հրամայելոյ, և օրինապէս հրամայէ։ Ընդ օրինաւոր դատաւորն, յորժամ օրինապէս հարցանէ զմեղապարտսն, ունի զիշխանութիւն հրամայելոյ, և օրինապէս հրամայէ։ Ընդ զիշխանութիւն հրամայելոյ, քանզի է՝ օրինաւոր դատաւոր։ Օրինապէս հրամայէ։ Քանզի օրինապէս հարցանէ։ Ուրեմն յայնժամ մեղապարտսն պարտ հանդիւ հնազանդել նմա։ Այսպէս յայնժամ դատաւորն մեղապարտսն, զի բանայցէ զճշմարտութիւն։ Ուրեմն յորժամ օրինաւոր դատաւորն օրինապէս հարցանէ զմեղապարտսն, յայնժամ մեղապարտսն պարտաւանդի բանալ նմա զճշմարտութիւն, և խոստովանիլ զյանցանս իւր։ Ասասի, եթէ ուրանայցէ, կամ թագուցանիցէ զճշմարտութիւն, մեղանչէ։ Քանզի առնէ ընդդէմ պատուիրանաւորին իւրոյ։

Ապաղաւորն չէ օրէն զիս երկիւղի առնելոյ զանձնանաց դնել ի վէր ինքեան զսուտ յանցանս, զիս որոյ դատաւորին ի նմա։ Քանզի առիթ անհոգեմարթաւ ինքեան գնասէ, զոր չէ օրէն առնել։ Ասասի եթէ ի խոստովանութիւն սուտ յանցանաց, նաև կարէ դնա-

ծնանիլ, և հեռանիլ ծանր, և երևելի վիճաս այլոց, կամ հա՛ սարակութե՛ն, ո՛րպէս, կարէ ծնանիլ վատահամբաւութիւն կրօնի, տոհմի, կորուստ փիլու՛ թե՛ այլոց։ կամ այլ ինչ սոյնպի՛ սի, պարտաւանդի՛ կրել զնոմ տանջանս, և ո՛չ կարէ դնել զ տուտ յանցանս ի վերայ ինքեան մի՛ որոց առանց կրելոյ զտանջանս դատապարտին ի տե՛ղ։ Քան՛ զի ի սոյնպիսի պատահման եթէ դնիցէ ի մի՛ ինքեան զտուտ յան՛ ցանս, ո՛չ միայն վիճասէ ինքեան, այլև անհնա՛ւաբար վիճասէ այ՛ լոց։ Ապաւ եթէ առնիցէ զայս, մեղանչէ ընդ-դէմ արդ-արո՛ թե՛, և պարտաւանդի՛ յետադարձու՛ ցանել զիշխասակաւ խոստում՛ նութի՛ իւր, զի խափանիցին միասք, որք կարէին լինել այլոց։

Եթէ մեղապարտն յաղթեալ և առեալ ի տանջանաց, մատ՛ նիցէ զոք անմեղ, կամ առնիցէ զայս վնաս ազատելոյ զինքն, կամ միս այլոց պատճառի, մահապա՛ տիժն մեղանչէ ընդ-դէմ արդ-ա՛ րութե՛, և պարտաւանդի՛ առնել զհատուցումն։ Քանզի առնէ զանիրաւութի՛։ Ապաւ պարտաւանդի՛ յետադարձուցանել զնմա՛ նութի՛ իւր, զի ազատիցէ զան՛ մեղն ի փորձանաց հինգենէ պատ՛ ճառեցելոց։

Մեղապարտն ո՛չ պարտաւան՛ դի, և ո՛չ կարէ յայտնել զյան՛ ցանակից իւր, եթէ ամենևին ծա՛ծուկք նցեն, և չկարիցեն յաղթել այլովք նշանիւք, կամ վկայութե՛ք։ Քանզի չունի զ պատճառ զնա յայտնելոյ։ Ապայ եթէ նցէ զնացանէ վատահամ՛ բաւութի՛, և նցեն բանական նշանք, և վկայութե՛ք, և հատ՛ ցանիցի ի դատաւորէ մեղա՛ պարտն, և ի՛նմանէ առիպիցէ առ յայտնութի՛ն նոցին, ո՛չ միայն կարէ զնա յայտնել, այլև պա՛ տաւանդի՛ է։ Կարէ զնա յայտնել։ Քանզի չառնէ նմ զանիրաւութե՛։ Պարտաւանդի՛ զնա բանալ։ Քանզի պարտաւանդի՛ հատ՛ ցանել դատաւորի օրինապէս հրամայողի։ Ապաւ եթէ յանցանքն նցեն խոտեցեալք, և զատեցեալք յանցանք, այսինքն՝ մեկուսա՛ ցուցեալ յանցանք, որք վասն կարծրադունութե՛ն իւրեանց չէն ի թո՛ղ հատուցիկ յանցանաց, այլ առանձնացուցեալք են՝ նաև չհաղորդեալ կարէ զնա յայտ՛ նել։ Քանզի է՝ օրէն նմն յայտնել զսոյնպիսի յանցա՛ ութս, և պարտաւանդի՛ զնա յայտնել։ Քանզի սոյնպիսիքն յայտնիլ պարտին։ Եթէ մեղապարտն չկամիցի յայտնել զսոյնպիսի յան՛ ցա՛ ութս, չէ արձակելի՝ քանզի է՝ անապաշխան արձակման։

ՊՐԴՆ ՄԱՆՏԱՍԱՆԵՆ ԲՄԲԻ:

Յաղագս փախստեան մեղապարտի :

Ընդունելոյ ոչ միայն նախ քան զմեղանչելն, և յետ մեղանչելոյ, այլև յետ հաւատոյն ընդունելոյ, հաստատակաբար խոստովանելով, կարէ փախչել : Քանզի ունի զամենայն իրաւունս զկենացս պահելոյ, թէ հանապազ կարէ զնա պահել, եթէ ոչ յոյս պահելոյ զնա : Ընդհակառակն յորժամ մեղապարտն յուսայ պահել զկենացս եւս փախուստիւ, կարէ փախչել : Քանզի վասն երամասիրեալ է, որ շնորհեցեալ է՝ նմա ի բնութէ : Ապաքէն ոչ կարէ ընդդիմանալ բռնութեաբ, և սրով դատաստանական, և պետական սպասաւորացն : Ո՞ի առնէ զայս որք զսուր առնուցուն ընդդէմ նշխարական, և պետական սպասաւորացն, և պաշտօնէից, սրով անկցին : Եւ թէպէտ հաստատակաբար խոստովով, է՝ օրէն մեղապարտն փախչել . սակայն յորժամ զներհանն պահանջէ հաստատական բարին, կամ եղբայրասիրութեանն, յայնժամ ոչ պարտի փախչել : Քանզի յայնժամ առնելի է՝ այն, զոր պահանջէ հաստատական բարին, կամ եղբայրասիրութեան :

Յորժամ վճռուածն, զոր ընդհատ դատաստանն, է՝ միայն նիւթականապէս անիրաւ, բայց պետականապէս արդար, այնու զի հաւատեալ է՝ ըստ այնց, որք դատաստանաբար առաքեալքն են, և յետ գեալք են, և յետ գեալք, յայն ժամ մեղապարտն թէպէտ և չպատանդեցեալ է՝ ի խղճմտանս, այլ նոյն զի՝ ի խղճմտանս միայն պատանդեալ է այն վճռուածն, որ է երօք արդար, սակայն դատակնռպէս ոչ կարէ ընդդիմանալ դատաստանին : Քանզի եթէ դատականապէս ընդդիմանայցէ, առնէ զբայթադրութեի, զոր չէ պարտ առնել : Զատկեալ, զի յորժամ դատաստանն տեսանէ, թէ մեղապարտն ըստ այնց, որք առաքեալ են, և յետ գեալք, դատանի դատաստանական արժանն դատապարտուելոյ, և մինչ այլուստ չգիտէ զանմեղութեի մեղապարտին, քան զի է՝ մարդ, և ոչ Աստուած, ունի զիրաւունս հաստատելոյ զվճիռ, և զհաստատեալ վճիռն՝ ի գործ ածելոյ, և առ այս պարտաճանդիսի Աբեղեմն եւս մեղապարտն սպանուն նմա հնազանդել, թէպէտ եթէ նիւթականապէս անմեղ : Ասեն յայնժամ դատականապէս ոչ կարէ ընդդիմանալ դատաստանի : Սակայն յայնժամ կարէ փախչել : Քանզի մինչ յայնժամ եւս կարէ փախչել, յորժամ նաև նիւթականապէս է՝ մեղապարտ, և առանձնել կարէ փախչել յորժամ միայն դատաստանաբար է մեղապարտ, նաև նիւթականապէս

Յորժամ մեղապարտն տեսանէ, և դիտէ, թէ արդարացեալ է՝ վճռումն, որ ընդդէմ ինքեան հատեալ է՝, և թէ ամ ինչ արդարութիւն է՝ եղեալ, յայնժամ ոչ կարէ բողոքել · այլ պարտ է անդր հնազանդիլ արդարացմանն վճռման։ Պանդխտի եթէ ի տան պահոն պատահման բողոքիցէ մեղապարտն, առնէ դատաւորն զանգիմարութիւն։ Պանդխտ դնէ ի վէր նր զբազութիւնս, և զդրպարտանս, իբրու թէ արարեալ ինչ զանկրաւ դատաւորն, որ ի յատացեալ պատահման է՝ զրպարտութիւն, և բարւոյն՝ քան զի արարեալ է՝ զարդարս դատաւորն։ Ապա ի սոյնպիսի պատահման եթէ մեղապարտն բողոքիցէ, և այսու ձևաւոիցէ դատաւորն արդարատատն, մեղանչէ, և պարտական է առնել դհատուցումն։ Պանդխտ առնէ զանգիմարութիւն։ Այս թէպէտ ի յատացեալ պատահման մեղապարտն չկարիցէ բողոքել, սակայն կարէ աղաչել, և աղերսել։ Պանդխտ է՝ օրէն մեղապարտի առնել զաղաչանս, և զգիջումն։ Պանդխտ աղաչանքն, և աղերսանքն ոչ չարութիւնք են, և ոչ անիրաւութիւնք, այլ միջոցք, որք կարեն շարժել ի գութ, և ի խղճմտութիւն։

Յորժամ վճիռն, որ հատեալ է՝ ընդդէմ մեղապարտի, և դատաւորն, որ եղեալ է՝ ընդդէմ նր, է՝ անկրաւ, յայնժամ ձգտի մեղապարտն բողոքել։ Պանդխտ ոչ առնէ զչարութիւնն ինչ, կամ զանիրաւութիւն, այլ առնէ, զի ի յատենի վախճանին և բարձրագոյն դատաւորին յիւրում դարձուցանիցէ վճիռն այն, որ անիրաւաբար հատեալ է՝ ի յատենի առաջնոյ դատաւորն, յորում ոչ դոյ անկարգութիւն ինչ։

ՊՐԱԿ ԵՐԿՈՏԱՍՆԵՐՈՐԴ։

Յաղագս պարտականութեան խոստովանահօր, զոր ունի շուրջ զինեզատրուսն։

Խոստովանահայրն պատուիրանս ծանուցանել, և զեկուցանել մեղապարտն, թէ ինչ այնքան կամ, որք անցանեն ի մէջ ինքեանց ի ի՛ւրեանն խղճմտանաց, ոչ խոհացուցանիցեն դատաւորացն վանորոյ թէ ինքն մեղաւոր եղեալ և թէ անմեղ, այս ոչ ինքեան կարէ օգնել, և ոչ ձեռնտել։ Ջ. պատուիրանն խոստովանահայրն պարտի ծանուցանել, և զեկուցանել մեղապարտն։ Պանդխտ, եթէ խոստովանահայրն զատացեալն չծանուցանիցէ մեղապարտն, բազում ջանան ղինքեանս ստաբար ցուցանել անմեղս, զի ընկալցին զօգնութիւն ի խոստովանահօրէ. և հակառակ արձակեալ այլք ցուցանեն ստաբար զինքեանս մեղաւոր, զիմի կրկնեն զտանջանս։ Խոստովանահայրն ոչ պարտի հրաժարակել զինչ դատախազ, զոր

լինաւ ի մեղապարտն առաքեալ խոստովանութեամբ։ Քանզի այս յետաքարշէ զմեղապարտն ի յայսմէնէ զձշմարտութեամբ խոստովանահօր։ Խոստովանահայրն նաև ոչ պարտի ընդունել զմեղապարտն առ խորհրդականն խոստովանութեամբ, մինչև պարզեացին նոքա ի յաշխարհական դիմանն։ Քանզի հարկաւ կարէ ածել, զի խոստովանեցան զնմա եղիս, վասն երկիւղի. զնմա յայտնիցին դատաւորն. կամ զի մի բռնաբարիցի, և հարկանիցի զնոսա յայտնել, և բանալ դատաւորն։ Սակայն յառաջ պարտի զանազան զմեղապարտն ի ձեռն անհրաժեշտութեամբ։ Քանզի ոչ պարտի խոստովանահօր դատել զոյնպիսին եղիս, այլ պատկանի նմա տրտմութեամբ զմեղապարտն առ ապաշխարութեանն։ Խոստովանահայրն նաև ոչ պարտի վարել դաւաճանութեամբ, որպէս վարին դատաւորքն. քանզի եթէ առնիցէ զայս, պաշտօնն նր վատահատեսի։ Քանզի զի մի լինիցի պատճառ վատահատմանն պաշտօնի նորա, պարտի ինահսկել ի դաւաճանութեան, որպէս վարին դատաւորքն վասն երկրաքանչիւր ոչ յանդգնել։ Կամ ոչ պարտի յայտնապէս նեղել առանձնացեալ, կամ թեպետ բել, և ուսուցանել զեղանակ առանձինն։ Քանզի և սա ոչ պատկանի առ պաշտօն խոստովանահօր։ Կամ ձահ է՝ խոստովանահօր ձանաչել զնշանս, և զգուշանալ, որք եղեալք են ի դատաստանի, և

զիւրով

ղկեալս ի-սատաստանն , զի եթէ ուրեք պիտոյ եղիցէ խոհեմաբար ազդել եղիցէ ի-սատանալոյն , և զկնի զայնոսիկ , ոչք պատկանին ի-ննանի խելսւմ , խոհեմագունա- քար կարիցէ առնել ։

Խոստովանահայրն ի լսելիս ղ խոստովանուԹէ մեղապարտին , պարտ գնա քննել , արդեօք զբնկերակից յանգանաց , զորս ոչ պարտէր յայտնել , յայտնեալ եղէ , և եթէ դառնիցէ , և առ- սանիցէ , Թէ առաքար վատա- համբաւեալ է՝ զայն , պարտի պարտաւանդել գնա , զի յետս ի-սրձուցանիցէ զսատուԹի խելս , նաև հանդերձ վտանգիս տան Ջանաց ։ Վասնզի եթէ ոչ յետս ի-սրձուցանիցէ մեղապարտն զսա- տուԹի խելս , որով վատահամբա- հեալ է՝ զայլս անկրմանաբար , ոչ կարի արձակել ։ Վասնզի զսա- նի անընդունակ արձակման ։ Օ ի արարեալ է՝ զանկրմանուԹիւն Ընդ որ արարեալ է՝ զանկրմա- հուԹիւն , պարտ անդ գնա վճա- րել ։ Եւ եթէ չկարիցի վճարել գնա , լինի անընդունակ արձակ- ման ։ Եթէ մեղապարտն վհատ եղէ , և ի-նուԹ , պարտի հարկա- նել գնա , Թէ յո՞րում ժամա- նակի , և Թէ ո՞ր պատճառի սահեցեալ է՝ ի մոգուԹիւն , և ի ի-նուԹիւն , և պարտի գնել , և որոնել , ա՞ր ի-նչ ուրացեալ եղէ զբրիստոնէական հաւատս . երկրպագեալ եղէ սատանայի , զգացեալ եղէ գնոսա տուտս զՆ՚Ր , և զյանձնառնականուԹէ , ապա- վարեալ եղէ արբազան խորհ , այ- սինքն , զարբազան նուս անարգել եղէ , գնասեալ եղէ մարդկանց , մանաւանդ մերձաւորաց , ո՞ր- զան , առն , զրաւակաց . մոլորե- ցուցեալ եղէ զայլս , և ա՞ր ի-նչ զայլս սոխակեսի , և զսոցին նմանս նուս արարեալ եղէ ։ Պարտի և- զննել գնա շուրջ զմարմնական մեղսն ։ Վ եղջատես ախտիկ , որ խոստովանեցաւ զի-նուԹէ , և զկախարդուԹէ իւր , պարտի քանալ զգլխատանս , և զկապե- ուԹիս սատանայի , և պարտի հմտացուցանել գնա , Թէ զի՞ արդ- եօք հետև պարտի ընդ-նմա- նալ , և հակառակիլ նմ , մանա- ւանդ պարտի հատուցել նմա զ ի-մաստուԹէն հանապատոյ , և զ յաշխա կրկնուցմն հանգանակի ։

Յորժամ պատշաճաւորի է՝ խոստել զի-սատուն , յայնժամ աղաչելի է՝ մեղապարտն , զի զնմն զայն , զորմէ խոստեալն է՝ ի- սատուն , առնիցէ արտաքոյ խոս- տովանուԹէ , և առաջի վկայից , այնու վաղձանաւ , և ի-նուն- րուԹէ , զի ի-սատուն խոստո- ցի ։ Վասնզի եթէ զայս չինքեանս առնիցէ խոստովանահայրն , բա- նայ զնմանէ խոստովանուԹէ , զոր չէ պարտ առնել ։ Խոստովա- նահայրն եթէ ի խոստովանուԹէ հանաչիցէ զանմեղուԹէն ուրուք , ոչ պարտի զայս բանալ ի-սատա- ւուն , և մինչդորդել զնա մեղա- պարտի ։ Վասն զի յետ հրապա- րակական խոստովանուԹէ ոչ հատուցանի նմա ի-սատուն ։

Երկրորդ · քանզի յորժամ լինաւ
զհատատմանութիւնս բազմացեալ, եթէ
բանայցէ զանմեղութիւն մեր, և
բարեխօսիցէ վասն նր , և չհա-
սնիցի զայրոյց , երեւի հատատուիչ
մեղապարտութիւնն նոցին , և հե-
տեւապէս բանայ զինքզ խոստո-
վանութիւն , զոր ամենևին չէ
պարտ առնել ։ Երրորդ · քանզի
յայտնանէ կարէ ծնանիլ անդէպ ։
Ա անդր եթէ մեղապարտք տե-
սանիցեն , թէ խոստովանահարքն
բարեխօսեն ձմ անմեղից , առ-
նուն յայտնանէ զառնիթ խորհ-
դութիւնք , և նենգաւորութիւնք
Թաքուցանելոյ Ընխոստովանա-
հարց զապիրատութիւնս իւրեանց ։
Եւ թէպէտ խոստովանահարքն
կարիցէ բարեխօսել ձմ մեղա-
պարտից նաև արդարապէս գա-
տապարտեցելոց , մանաւանդ
առաքն վանեալքն պետն , սա-
կայն յոյժ խոհեմաբար , և մի-
ջամտութեամբ պարտ առնել զայս,
զիսի հետեւիցեն անդէպ ինչ ։

ՊՐԱԿ ԵՐԵՔՏԱՍԱՆԵՐՈՐԴ ։

Յաղագս պատուհասութեանց բժշկաց, դեղագործից , և վիրաբուժից ։

Ժիշկն է՝ այն , որ բուժէ զհիւանդութիւնս ։ Դեղագործն է՝ այն , որ վաճառէ զդեղս, որովք հիւանդութիւնք ապաքինին , և բժշկին ։ Ըստ սմին դեղավաճառ ։ Վիրաբուժն է՝ , որ բուժէ զվէրս ։ Սոքա յորժամ լինդրեն , և առնուն զպաշտօն բժշկի , կամ դեղակերտի, և դեղագործի , կամ վիրաբուժի , ընդ ծանր պարտ անդրեն պարտ անդինն ոչնչել զբանական գիտութիւն , և տեղեկութիւնն զբանզի առանց բանական գիտութեանն , և տեղեկութիւն ոչ կարին վայել չափով իրակել, և կատարել զպաշտօն իւրեանց ։ Դարձեալ · քանզի եթէ Թարց բանական գիտութիւն , և տեղեկութիւն ընդունէին , և առնուցուն զպաշտօն բժշկի , կամ դեղակերտի , և դեղագործի , կամ վիրաբուժի , դնեն զինքեանս ի յորդայնի ծանրագոյն վտանգի վարդկանց · այսինքն , դնեն զինքեանս ի յորդայնի սպանանելոյ զմարդիկ ։ Ըստի որք անընդունակք են առ սոյն գիտս պաշտօնս , եթէ խնդրեն զնա , և ընդունիցին , մահացուցանեն մեղանչեն վասն առաջեալ պատճառաց · և եթէ ընկալելք եղեն , վասն նոյնոց պատճառաց ի նեղբդոյ մահացու մեղաց պարտ անդինն ձգել զնա ։ Եւս ի նեղբդոյ ծանր պարտ անդութիւն պարտ անդինն պահել զկանոնս գործոյն · այսինքն , նախ հաստատակաբար խոստովել , պարտ անդինն հետեւիլ անբեկաբար , և ստոյգ կարծեաց բժշկաց · և պատճառն է՝ որդայնն, և ծանր վտանգ եղբօր ։ Ա յսինքն , զիսի դուցէ ծանրագոյս վտասցեն եղբօր , և արկանիցեն զնա ի յորդայնի մահու , և ի վտանգ մահու ։ Ար-

պատուիրանաց։

Յայլսակս մանաւանդ պատուիրեաց Տէր մեր Յիսուս Քրիստոս զհաւատացեալսն ի նա, զի ոչ միայն ի գործս մարմնաւորս ինչ եւ ի նիւթս երկրաւորս զհաւատս իւրեանց դիցեն, այլ եւ ի գործս հոգեւորս եւ ի նիւթս երկնաւորս։ Զի որպէս ասացաք, ոչ ինչ է ի մարդկանէ գործ, որ ոչ ունիցի զնոյն եւ զայլ։ Ուտել եւ ըմպել, հագանել եւ կենդանանալ, ամենայն մարդ ունի, եւ ոչ ինչ է ի նոսա

յորժամ ունին զդեղս հանապանա-
կանաբար, և ցուցականապէս շա-
հաւոր։ Բայց զի չէ օրէն դնել
ի յորդայնի զեղբայր մի միոյ
ձառուածէ։ Լինի բազումք չկա-
կասեալ զբնութիւն հիւանդու-
թե։ ի գործ ածիցեն զվտանգաւոր
դեղս։ մանաւանդ եթէ առնիցեն
զայս հանդերձ վտանգիւ
կենաց։ կամ ծանր ախտս։ քան
զի դնեն ի յորդայնի զկիսեանս
եղբօր։ Լինի ճանաչելոյ զ
վտանգ հիւանդին, ի դէպ ժա-
մանակին չլինիցին առնելոյ
և նեղիւքեալ, կամ հեզգայցեն, և
յուսանայցեն առնել զհարկաւոր
հոգաբարձութիւն, և խնամակա-
լութիւն, կամ թոյլ չտայցեն զայլ
բժիշկս ի կիր արկանել։ Բայց
եթէ զայս առնիցեն, գործես-
ցեն ընդդէմ պաշտօնի իւրեանց։
Լինի թերասիրացեն, և հասոզե-
ցեն զին ինչ, որ նուի հակառակ
պատճառ, կամ պատճառիցն
Ա՛ր, ո՛րպէս զի զգուշանայի, զգե-
ձուածի, և զդիւրանալոյ, և զայլս
առիսպիսիս։ Բայց եթէ զայս
առնիցեն, լինին պատճառք կա-
տարածական գործոց։ Լինի դի-
պասիս, և առանց ծանր պատ-
ճառի լուծանեն զպահս, և
գծուս, և թոյլ տան մարդկանց,
զի ուտիցեն զկերակուրս, զորս
չէ օրէն ուտել ի յամուրս պա-
հոց, և ծանապարհոց։ Բայց եթէ
լինին պատճառք, զի մարդիկք
անցանիցեն զպատճառիսնոսա և
կեղեցուց։ Լինի զաղբատ հի-
ւանդս կացուցեալս ի յորդայ-
նի, անգամնիցեն, և անտարդե-
ցեն։ Բայց զի պարտին օգնել
նմա։ Օ ի զայս պահանջէ ինո-
ցանէ եղբայրասիրութիւն։

Ոմանք վաճառականք մեղանչեն, եթէ
գողով անգէտք, և անհմուտք,
նուաճիցեն զպաշտօն դեղավա-
ճառի։ Բայց զի անգէտք և
անհմուտք ոչ կարեն պատշա-
ճասիս, և վայելչասիս նուանել
զպաշտօն, զոր ունին։ Լինի
առանց արհեստի, և առանց
զգուշութե չինիցեն, և կերտո-
ցեն զդեղս։ Բայց զի կարէ լինել
զի չինիցեն զվնասակար դեղս։
Բայց զի որ լինի առանց արհես-
տի, կամ առանց զգուշութե,
կարէ դոյզ վնասակար։ Լինի ի
յորմէ ելոյս ի կիր արկանիցեն զմեղս
փոխանակ չարչարի։ Բայց զի
Եթէ զայս առնիցեն, գործեն
զանհնազանդութիւն։ Լինի ընդ-
դէմ պատճառութեան բժշկին տայ-
ցեն զմին դեղ փոխանակ այլոյ,
հանդերձ վտանգիւ ծանր վնա-
սու։ Բայց զի լինին պատճառք
վտանգի ծանր վնասու։ Լինի
վաճառիցեն զդեղս, որք ալեւ-
լուն, և խաղանեն զծնողսն, զի
պատճառեն զմիմեանս, և զայն-
ցուսն զսնանդի։ Բայց զի եթէ
զայս առնիցեն, մեղանչեն ընդ-
դէմ բնական օրինի, և կենդանի
պատճառութեան։ Լինի վաճառո-
ցեն զանօգուտս, և զանշահ դեղս։
Բայց զի եթէ առնիցեն զայս,
պատրեն, և խաբեն զմարդիկ,
զոր չէ օրէն առնել։

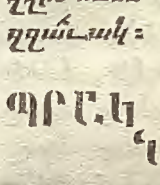
Մեղանչեն վիրաբուժք, եթէ

Թարց

Թարց բանական դիտութիւն, և տեղեկութիւն ընդ ելանելոցն բժշկել, և հոգալ զվէրս : Քանզի Թարց բանական դիտութիւն, և տեղեկութիւն փոխանակ բուժելոյ, կարէն վնասել : Ապա նոքա որք չունին զբանական դիտուն, և տեղեկութիւն, են՝ ի յոտից մինչեւ ի մազս գլխոյ : Ասան կարէն տկարել, և հեռաւ ապէս վնասել : Եթէ յոտիւ ծանրութիւն վիրն պահանջէ, չկնդրեն զկարասս՝ ի բժշկաց : Քանզի յոտիւ՝ ի ինքեանց ոչ կարէն բուժել զայնոսիկ, որք ունին զվէրս, պարտին խնդրել զօգնութիւն՝ ի բժշկաց : Եթէ ձի սիրոյ վաստակոց զբուժումն յապաղեցնեն, և յանցուցանեն : Քանզի հաւաստիապէս պարտին իրակել զպաշտօն իւրեանց : Եթէ բանայցեն զերեսին, կամ զայլ դեղ՝ ի գործ ածեցեն վասն առնելոյ զվիժումն, և անցուցանելոյ զզաւակ :

ՊԱՐԱՆՑ ՀՈԳԵԲՏԱՄԱՆ ՆԵՐՈՒԱԾ :

Յաղագս պարտաւորութեան վաճառականաց, արհեստաւորաց, և այլոց աշխարհականաց :

Վաճառականք են, որք առնեն զվաճառականութիւն, արհեստաւորք են, որք առնեն զարհեստաւորութիւն : Սոքա՝ ի կատարեն զպաշտօն իւրեանց, այսինքն, ի վաճառեն, պատուական իրանաց : Եւ ի կատարեն զգործս արհեստից իւրեանց, պատրաստեն պահել զարդարութիւն, և բաց կալ ի յանիրաւութենէ : Քանզի ամենևին հրամայեցեալ է նոցա արդարութիւն, և ապիրեցեալ է՝ անիրաւութիւն : Ասան եթէ հեռանայցեն՝ ի յարդարութենէ, և առնիցեն զանիրաւութիւն, ոչ միայն մեղանչեն, այլև պարտաւանդին առնել զհատուցումն : Քանզի որ առնէ զանիրաւութիւն, ոչ միայն մեղանչէ, այլև պարտաւանդի առնել զհատուցումն :

Պէտք էն վաճառականաց, եթէ վաճառիցեն զԹոյն, և զայլ նմա արդիւնեցեալս, հանդերձ երկնչմամբ, և կասկածանաւ վատ Թարց վարման : Քանզի առնեն զարդիւնեցեալ նր, և դնեն զինքեանս՝ ի յոտիւ այլոց զինաւոր : Եթէ նցեն պատուաստ առնուլ՝ ի գնորդացն նաև զանիրաւ զինն : Քանզի ունին զանիրաւ նրձ, և զանիրաւ կարս : Եթէ վաճառիցեն զնրս Թանկագոյն քան զարդ-ար զինն, այսինքն, Թանկագոյն քան զբնձիրատոյն, և զմեծագոյն զինն, կամ քան զտահմանեցեալ զինն : Քանզի եթէ վաճառիցեն զնրս Թանկագոյն քան զարդ-ար, և զբնձիրագոյն զինն, առնեն զանիրաւութիւն : Եթէ զծանր ծանրուկ սակաստութիւն ապրանաց չբանայցեն, և Թեւրիցեն զկշիռ, և պակասեցուցանիցեն զչափ : Քանզի եթէ զաւազեալսն առ-

նիցեն, պատուին, և խոբեն զինօրս, զոր չէ պատշաճ առնել։ Եթէ ՚ի յանկուցեալ ժողովոյ, կացուցանիցեն զանհնազանդ միայն նախաձառութեան, և զայլ ամենայն միով սեռի հանահատաքիցեն առ ինքեանս, զի անիրաւ, և անբան վատասկով։ և շահու վաճառեցեն զնա ըստ հաճոյից ետրեանց։ Այնպէս եթէ առնիցեն զայս, անիրաւաբար վնասեն հատարակութեանն։ Եթէ գնիցեն զապրանս փորբատոյն գնով ՚ի յայնց, որք չգիտեն զվաճառելն, կամ Թանկագոյն գնով վաճառիցեն այնոցիկ, որք չգիտեն զգնելն։ Այնպէս պատուին զանգիտացեալ։ Եթէ գիտացեալ, և զանչահ ապրանս խաւնիցեն ընդ նորս, և ընդ նոսին վաճառիցեն զնա նոյնով գնով բերել զնոյ ապրանս։ Այնպէս խաբեն զինօրս։ Եթէ ՚ի ժամանակի, յորում պատրաստին վճարել զպարտս, մինչ կարեն, չվճարիցեն զնոսա, հանդերձ ծանր վնասուք պատուհասիցին։ այսինքն, ծանրագնեսն վնասեցով պատուհասիցին։ Այնպէս առնեն զանհնազանդն։ Եթէ հատուցանիցեն, և վճարիցեն ապրանօք զպարտս զայնոսիկ, զորս պարտին վճարել դրամբք, և զայս առնիցեն ընդդէմ կամաց պատուհասիցին։ քանզի առնեն ընդդէմ նոցա անց պատուհասից։ Եթէ ՚ի յանուս ոմանց հրապարակաւ գնիցեն։ կամ վաճառիցեն ընդդէմ Թոյլ տուեցեալ սովորութեան։ քանզի առնեն ընդդէմ պատուհասից զգուշանալ։ Եթէ առաքեալք եղիցին զգուշանալ ապրանաց, զի անարատ եղիցին, և ոչ ինչ ՚ի նոսա գտցի, զոր ոչ պատշաճի։ Այնպէս առնեն զառաքեալսն։ Եթէ գիտացեալ, և ՚ի նենգութեան ինչ գտցի ՚ի նոսա, զոր ոչ պատշաճի։ Այնպէս առնեն զանգիտացեալսն։ Եթէ ՚ի նենգութեան գտցին, զոր ոչ պատշաճի, զամենայն ինչ նոցա առնուցուն ՚ի պատուհասից։ Եթէ ՚ի յանգիտութեան գտցին, զոր ոչ պատշաճի, զկէսն ինչ նոցա առնուցուն ՚ի պատուհասից։ Եթէ ՚ի յանուս ոմանց հրապարակաւ գնիցեն։ կամ վաճառիցեն ընդդէմ Թոյլ տուեցեալ սովորութեան։ քանզի առնեն ընդդէմ պատուհասից զգուշանալ։ Եթէ առաքեալք եղիցին զգուշանալ ապրանաց, զի անարատ եղիցին, և ոչ ինչ ՚ի նոսա գտցի, զոր ոչ պատշաճի։ Այնպէս առնեն զառաքեալսն։ Եթէ գիտացեալ, և ՚ի նենգութեան գտցին, զոր ոչ պատշաճի, զամենայն ինչ նոցա առնուցուն ՚ի պատուհասից։ Եթէ ՚ի յանգիտութեան գտցին, զոր ոչ պատշաճի, զկէսն ինչ նոցա առնուցուն ՚ի պատուհասից։

Ոսկերիչք մեղանչեն, եթէ զպղինձն փոխանակ ոսկւոյ, կամ արծաթոյ։

արծաթոյ վաճառիցեն. քանզի անկրճաբար պատրեն, և խաբեն զմարդիկ։ Եթէ ընդ ոսկւոյ, կամ ընդ արծաթոյ խառնիցեն զանեղի պղինձ, քանզի արհեստն պահանջիցէ, և եթէ ղեխառնուածն, զոր առնեն չյայտնիցեն գնողացդ, և եթէ ղինն չպակասեցուցանիցեն, ըստ չափոյ պղնձոյ, զոր խառնեն։ Քանզի եթէ զատացեալս առնիցեն, գործեն զպղծութիւն, որ է մեղք։ Եթէ չար խրմանօք գնիցեն զնո՞ւ գողանան երից։ Քանզի եթէ առնիցեն զայս, լինեն գործակիցք գողութեան. եթէ գհատորակ անկն վաճառիցեն իոխանակ մեծագնոյ. կամ զսուտն իոխանակ ճշմարտի. կամ գնիցեն զմեծագինն իոխանակ ցածականն։ Քանզի եթէ առնիցեն զայս, անկրճաբար խաբեն զմարդիկ։ Եթէ բառնայցեն զանկն պատճառական, և ի տեղի նր գնիցեն զսուտն, կամ զդաճն։ Քանզի եթէ զայս առնիցեն, գործեն զպղծութիւն։ Եւ եթէ զայս սոյնպիսի նրս առնիցեն։ Ոսկերիչք, անկագործք, և այլք նմանք արհեստաւորք, եթէ առնիցեն զատացեալսն, ծանրագոյս քան զանեղով զատաւորիցն, կամ ծանրագոյս քան զանեղով ոսկւոյ, մահապարտք լինիցին մեղանչեն, և ինեղբօր մահապարտ մեղայ պարտ անդրէն առնել գհատուցումն։ Մահապարտքն մեղանչեն, քանզի առնեն գծանր պատճառանացուն։ Ինեղբոյ մահապարտն առնել գհատուցումն. քանզի գործեն գծանր անկրճաբար։

Աշխատաւորք, կապակարք, ոսկերչակք, և այլք արհեստաւորք մեղանչեն, եթէ երդնուցուն, թէ ճաշատեղոյ, և կատարելոյ են գործ հրեանց յայնմիկ աւուր, յորում գիտեն, կամ երկբայեն, թէ չեն գնա՛ ճաշատեղոյ, և կատարելոյ։ Քանզի առնեն զսուտ երդումն։ Եթէ խնդրիցեն, և պահանջիցեն զմեզ նմա, քանզի հարկաւոր եղէ առ գործն. կամ գերեզմանի յաղելեալ մասունս պահիցեն առ ինքեանս թաղոյ կամաց Տ։ Քանզի առնեն գխաբէպատուէ, որ է՛ մեղք։ Եթէ առանց ծանր պատճառի խոստիցեն գոծնա, և ի ձեռն ինքեանց, կամ ի ձեռն միակաց իւրոց։ Քանզի անցանեն զպատուիրանաս ոճսից. և եթէ զայս սոյնպիսի նրս առնիցեն։ Կապակարք, և այլք արհեստաւորք, եթէ առնիցեն զատացեալսն, ծանրագոյս անդրանկով զպատուիրանօք, կամ ծանրագոյս վճռաբերով այլոց, մահապարտք լինիցին մեղանչեն, և պարտ անդրէն առնել գհատուցումն վճռաւոց։ Որպէս երեւի ի յայսացեղոյ։

ՄԱՐԻԱՄ ՄԱՔՐԻՈՒՀԻ ՍՏԱԳԴԵԼԱՑՒՆ ԵՒ ՅԻՍ:

ԸՆԶՈՒՄՆ

ՅՈՆԳՈՒԲՈՒԹԵԱՆ

Յաղագս մեղաց։

ԸՆԴԷՌ ի վերին ընձեռմունս վարդապետեացդ, Թէ ոչ գոյն ընդդէմ պատուիրանացդ, Թէ չնաւակաբ նուէն, և Թէ դրամք կանաք. Թէ Ընծայինք նուէն, և Թէ մատուցանէք, մեղանչեն. ոչ բանին պահանջէ, զի յետ ընձեռելոյ գօրինացդ, և զպատուհասիւնացդ ի հատարակն, և ի մանանաւորն, ընձեռեցեալ զմեղացդ։ Ասաւ ի լընձեռուման այսմիկ Ձառեացդոյ զմեղացդ, և զայնոցդ ամենեցունց, որք չուրջ զմեղօք նկատել, և նշմարիլ կայրեն։ Ալ ման որոյ զընձեռուման զայս տարհեալք, և անջատեալք յեկեղեցւոյ մատեանս։ Յառաջին մասինն Ձառեացդոյ զմեղացդ ի հատարակն, և զայնոց, որք զնոցանէ մատուցիլ կարեն ի հատարակն։ Երկրորդ մատենին Ձառեացդոյ զմեղացդ ի մանանաւորն, և զայնոց, որք զնոցանէ մատուցիլ կարեն ի մանանաւորն։

ՄԱՏՅԻՆՆ ԱՌԱՋԻՆ

Յաղագս մեղաց ի հատարակի։

Ի մատենին այսմիկ Ձառեացդոյ զմեղացդ ի հատարակին, և զայնոց, որք զնոցանէ մատուցիլ կարեն ի հատարակն, ի ձեռն զանազան պրակաց։

ՊՐԱԿ ԱՌՈՒՆ ԱՋԻՆ

Թէ զինչ է մեղք։

ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ սահմանեն, անցուածն, „ որով ոչ անցանէ „ գօրինաց։ Ա. յսինքն „ նեղպատուիրութիւնն այն, որով ոչ անցանէ գօրինաց, և զպատուհասիւնաց է մեղք։ Առ որս որք անցանեն կամակատարապէս, անձնիշխանաբար, և վճռանք կատարեալք գօրինաց, զորս պարտաւոր պահել, մեղանչեն։ Արդ այսպէս սահմանեն. մեղքն է „ յետուկացուածն, կամ առնելոյ „ հուածն, և ապստամբութիւն ի „ այնմ

այնին կանոնէ ։ Ըստ Ա՛Ճ այնին կանոնն իմանի Ա՛Ճ այնին կամքն ։ Ասատ իմանի ամ պատճիւան, ու է՝ ըստ Ա՛Ճ այնին կամաց ։ քան զի ամ օրինք, և պատգամք, որք են ըստ Ա՛Ճ այնին կամաց, են կամեցեալք ի Ա՛Ա՛Յ ։ Ա՛ որոյ անճատ Ա՛Ճ այնին կանոնի իմա՛ նին բնական օրինք, Ա՛Ճ այնին դրական օրինք, և մարդկայինք, որք են ըստ կամացն Ա՛Յ, և հա՛ մաձայնք համահաճութե նր ։ Յեռասիացումն իմանի նեղդո՛ ծումի, կամ հրաժարումն նո՛ ցին, որովք ոք յեռակնայ, կամ ապստամբի ի Ա՛Ճ այնին կանոնէ ։ Յորոց երևի, թէ նեղդծումն թիք, կամ հրաժարմունք նեղ՛ դծումեց, որովք ոք անցանի ղբնական պատճիւանօք, ղԱ՛Ճ այնին օրինօք, և զմարդկայնին հրամանօք, զորս պարտ անդի պահել, են մեղք, և մեղանք ։

,, Կամ այսպէ սահմանի ։ մեղքն են ,, մտածումունք, կամ բանք, կամ ,, գործք, զորս կամաբօրապէս, ,, անձնիշխանաբար, և վերանկատ՛ ,, մամբ առնեմք ընդդէմ յա՛ի՛ ,, սենական օրինի, կամ բաց ի՛ ,, նմանէ ։ այսինքն, մտածմունք, բանք, և գործք, զորս կամաբ՛ րար պէս, անձնիշխանաբար, և վերանկատմամբ առնեմք ընդ՛ դէմ օրինաց, և պատճիւանաց զորս ինեղբոյ խղճմտանաց պա՛ րամանդիմբ պահել, են մեղք ։

Ա՛ մեղքն ևնդդին երեք, այ՛ սինքն, նախ ևնդդի, զի ոչ կա՛ մաճ ։ այսինքն, եղեալ ոչ համահաճանութե կամաց, քան զի մինչև չհաճանիցի կամքն, ոչ կարէ գոյանալ մեղքն ։ Ա՛քան զի ոչ է կամաճ, և չէ եղեալ համահաճանութե կամաց, չէ մեղք ։ Ասատ ներգործութի, ոչ է ի կամս, և չէ ի կամաց, և զորս կամքն չտայ գհամահա՛ հանութե, չէ մեղք ։ Ա՛ որոյ մտած-մունք չարք, և վատաշրոք, և արտաքին վատաշրոտ նեղդոր՛ ծութե, և անպատեհ շարժ՛ մունք մարմնոյ, որք լինին ի մեղ, կամ ընդդէմ մեր, Թարց հա՛ մահաճանութե մերոյ, և հան՛ դերձ ընդդիմացեալք մերով, չեն մեղք ։ Այսինքն, ասացեալք ներգործութիք, յորժամ ընդ՛ դիմանան նմ, և բազում մե՛ նամարտիմք ընդդէմ նմ, և ամե՛ նևին գհամահաճանութե չտամք նմ, այլ առնեմեն ակամայ, և բռնութե կրեմք զնո, չեն մեղք։ Ա՛քանզի լինին առանց համա՛ հաճանութե ։ Կրկրորդ խն՛ դիր, զի եղե անձնիշխանական, և անձնիշխանաբար եղեալ եղե ։ այսինքն, խնդիր, զի եղե ի՛նչ՛ խառնութե, և ի՛նչ կարողութեան կամաց առնեն, կամ ոչ առնեն։ Ա՛քանզի առ այն, շուրջ զորով դոյ մեղ պատճիւան, պարտի ի մեղ դալ անձնիշխանութեն ։ Ա՛քանզի նոն այն, շուրջ զորով չունիմք զանձնիշխանութե, այ՛ սինքն, զոր առնեն, կամ ոչ առնեն չէ ի՛նչիճանութե, և ի՛ կարողութե մերում, ոչ կարէ պատճիւանիլ մեզ ։ Ա՛քանզի առ՛

ան՛

անկարելին ոչոք պարտաւանդեն ։ Ասատի առ մեղքն խնդրեն , զի անձնիշխանաբար , և ազատաբար եղեալ նցէ ։ Ա անտրոյ յոժամ լինին ի մեզ սատակադիչն շարժմունք բարկութեանն , կամ դանկութեան , որք խառնին , և վրդովին զբանաւիորութեան , և բառնան զանձնիշխանութեան , և զազատութեան , և որք ոչ կարեն արդելանել յանժամ լինելոյնքն անմեղադրելիք ։ Եթէ ոչ տայցեմք զհատահատանութեան ։ Քանզի առ մեղքն խնդրի ։ զի անձնիշխանաբար եղեալ նցէ ։ Այսորդի առ մեղքն խնդրեն , զի եղեալ նցէ վերանկատմամբ ։ Այսինքն առ մեղքն խնդրեն , զի վերանկատիցեն չարութեան ։ Քանզի առանց վերանկատման , և մտածմանն , մեղքն չէ կատարած ։ Ա նզի առ կատարութեան խնդրեն ձանաչումն ։ զի ոչ ինչ է կատարել , ոչ չիցէ նախաձանաչեալ ։ Ամէն ոք յայտ է ի յատաջելոցն , առ մեղքն խնդրեն , զի նցէ կատարած ։ Ոչինչ ուրեմն չկարէ լինել կատարած առանց ձանաչմանն , առ մեղքն խնդրեն , զի վերանկատիցեն , և մտածիցեն չարութեան ։ Ասատի որ ի յանցուածոյ առանց վերանկատմանն , և մտածմանն , երեւելոյն նախ քան զժամ ձաշակմանն , ձաշիցէ , անմեղադրելաբար կարծելով , թէ չիցէ օր ծոմապահոց , ոչ մեղանչէ ։ Քանզի առ մեղքն խնդրեն , զի վերանկատիցեն , և մտածիցեն չարութեան ։ այսինքն , առ մեղքն խնդրեն , զի վերանկատեսցեն , և մտածեսցեն , այսինքն խնդրեն , զի վերանկատեսցեն զհատահատանութեան ։ Ասատի որք կատարած , անձնիշխանաբար և վերանկատմամբ անցանեն զիւիք պատուիրանաց զոր պարտաւանդին պահել , թէ խորհրդով , թէ բանիւ , և թէ գործով , մեղանչեն ։ Քանզի ինոսում զոն հատեալք թէ ութեիք , որք խնդրին առ մեղքն ։

Որք զանփոյթ առնել ուսանիլ զպատուիրանսն , զորս պարտանդին պահել յոժամ անդանեն զնուրբք , մեղանչեն ։ բանզի թէպէտ ի ժամու ։ յոժամ անցանեն զնուրբք , չնկատիցեն , և չմտածիցեն զչարութեան պատուէիրանազանցութեան , այնու զի ոչ ձանաչեն զնա ։ սակայն պատուիրանազանցութեան հատարկ նց առ մեզս ։ Քանզի նախանկատեցեալ է , և անձնիշխանաբար նախակատեցեալ ։ Ա անզի յոժամ կատարեսցէս , անձնիշխանաբար , և մտածմամբ զանփոյթ արարին ուսանիլ զպատուիրանսն , զորս պարտանդին ուսանիլ , յայնժամ անդորդապէս նա-

նախանձկատեցին զպատուհասիսն նապաստակութեանն , և նախանձմամբ զնա ։ Ասաւ սոյնպիսի պատուհասաղանցութիւն՝ անձնիշխանն ի պատճառս հեղուման ։ Նաեւ հետեւեցեալք իւրեանց , եթէ նոցին նախատուհասեալք , են մեղադրելիք ։ քանզի են անձնիշխանականք , և հետեւեցեալք ի պատճառս հեղմանց ։ Ասուն հասարին առ մեղս ։ Բայց ոչք չեն նախատեսեալք , այլ ամենեւին պատուհասաբար են հետեւեցեալք , են արժանիք անմեղադրելութեանն ։ Քանզի չեն անձնիշխանականք իւրեանց , հաւ ի պատճառս հեղեանց ։

Յորժամ ոք առնէ զնանդ պատուհասաղանցութեանն , յայնժամ մահացօրէն մեղանչէ ։ քանզի զնանդապահս անցանէ զպատուհասաղանցութեանն , և առնէ զնանդ պահապետութեան ընդդէմ պատուհասին ։ Իսկ յորժամ առնէ զնանդ պահապետութեան ընդդէմ պատուհասին , յայնժամ ներելի մեղանչէ ։ Քանզի առնէ զնանդ անկարգութեան ։ Զոր չէզի է՝ ի յայմ մեղսէ ։ քանզի ոչ միայն զնապետն հոգւոյ մեղսոյ մեղքն մահացու է , այլև ըստ եղանակի իւրեանց զնացեալն նմա մեղք ներելիք ։

Սեղք մահացու խոհխոհեն , և ապականեն զհոգի ։ Օ՛ րինեն զնայ ի յՀնճայն ապուպարսպութենէ շնորհաց ։ Բառնան ի նմանէ զայմ առաքինութիւնն , որք ան զբաժանելիք են ի սրբոյն շնորհաց ։ Ընդունեն զնայ ապեցի , և Հոգւոյ Սրբոյ ։ Փակեն նմա զդուռն արքայութեանն , և արգելուն զնայ մտանել ի վերինն և լուսաւորեմ ։ Բանան նմա զդուռնս դժոխոց , և առնեն զնայ արժանի յաւիտենական տանջանաց ։ Սեռուցանեն զանգեալ արդիւնս , և դրծս բարիս , և անընդունակացուցանեն զնայ առն ստանալոյ , և հաւաքելոյ զնոր գանձս վասն յաւիտենական կենաց ։ Պարշեն ի ձեռաց նր զիորմեսուն , զոր ունէր առ կեանս յաւիտենական , և ընձեռեն նմա զպատուհասս լուսոյ առ հուպն միանգեանաւորութեան ։ Զգեն զնայ ի խաւարասուքն որ դուռնն Ա՛Յ , և ենթարկեն զնայ ծառայութեանն սպասուհեղոցն ի Տէ ։ Հանեն զնայ ի թռչոց երկրոց , և ջնջեն զանուն նր ի գլուխէ կենաց ։ Ծառայեցուցանեն զնայ իշխանն խաւարին , և դասակարգեն զնայ ընդորդիս հպատակեան ։ Օ՛ հարան Պի , առնեն աղաղակին դիւաց , և դուստրն երկնաւոր արքային , նաժիշտ տառապանաց ։ զառաձայն հոգւոյն սրբոյ , խորան առ այնլն , և զբնակարանն առնեսաւորելոյ եղծուցուածք , օձ-արան լեզուեան ։ զբաւելական Պի , հնազանդեցեալ առաքեալն , և զընտրեալն Ա՛Յ , ընկեր անարգելոյ , զդասակիցն , և ընդ-ունելս , դասակից դասատարտարելոյ ։ Հանեն ի նմանէ զպատուհասն լուսոյ , և ապրե-

ապուցանեն նմա ղղկեստս խա-
հարն ։ Ա՚երկացուցանեն ՚ի
նմանէ ղշարդս , որովք զարդա-
րեալ սիմնիւր , և արկանեն զնո-
վաւ զմեզ , որով նմանեալ
սեանայ ։ Ա՚ացամեղիժն ՚ինձա-
նէ զմաքրութիւն սրբութիւն , և ա-
պականեն զնմա արատութիւն մե-
ղաց ։ Ա՚ջուցանեն զնմա ՚ի դա-
հոյից , յորս չքնաղացեալ , և
պերճացեալ բազմիմ , և ընկղ-
մեն զնա ՚ի նոյնս անդ-նդ-ոց , ուր
ներաստեղեալ սեւեռի ։ Օ ու-
րախութիւն նոր ՚ի տրտմութիւն վո-
խարկին , և զհրճուանս նորս
՚ի սուգ ։ Օ հարստութիւն նորս
վոհանն ընդ աղքատութիւն , և
զկնճռած նոր ընդ ողբոյ ։ Ա՚յլ զայլ
անթիւ վնասս , և զվշտաւոր-
թիւս պատճառեն ։

Ա՚եղբ մահացուք վնասեցին
բազմաց , և օրըստօրէ հանդ-
պաց , և ցանգ վնասեն ։ Ա՚որք
ղչար հրեշտակս ինքեանք ներկ-
նից , և ՚ի խորս անդ-նդ-ոց ընկղ-
մեցին ։ Ա՚որք արատահանին զա-
դամ , և զնա ՚ի դէպ-ի դախտն , և
արկին զբոլոր մարդ-կայինս բնու-
թիւն ՚ինքերըք անկծից ։ Ա՚որք ե-
ղեն պատճառք հուսահատութեա՛ ,
և ալոց բազմաց ամբարշտութեա՛ ։
Ա՚որս պատճառեցին զմահ , և
զայլ ևս զմշտ-ատուածիս , որոց
ենթարկեցեալք զտանիմք ։ Ա՚ք
բղխեցին զնեղութիւն , և տա-
սանեցուցին զմարդ-կն ՚ի Ա՚՚յ ։
Ո՚ան բառնալոյ զնս ՚ի վրէ որդ-ին
Ա՚՚յ ՚ի երկինից , և կրեալ զբա-
նադիմն չարչարանս ։ Ա՚որս հա-
նին զ յուդա ՚ի յընկերակցութիւն
առաքելոց , և արկին զնա ՚ի յու-
սահատութիւն փրկութեա՛ ։ Ա՚որք
զրկեցե՛ զանձինս ինքեանց
՚ի դժոխս , և օրըստօրէ ինքե-
անեն ։

Ա՚եղբ ներելիք թէպէտ չտա-
նանկոյն զհոգն , և չ զրկեցին զ
մեզ ՚ի Ա՚՚յնէ սրբատար , և
արդ-արացուցիչ Հնարհաց · սա-
կայն սոքա ևս առնեն զբաղումս
վնասս ։ Ո՚ան զնա ներելոյ
՚հոգ ՚ի կատարելութիւն առաքի-
նութեա՛ ։ Խմսապէս սրատա-
հարին զմեզ , և անհաճոյացու-
ցանեն Ա՚՚յ ։ Ո՚անզի նաև մեղք
ներելիք անհաճոյանան Ա՚՚յ ։
Ո՚անզի Ա՚՚ծ առէ զմեզ պահա-
պանութիւն , և զմեզ մեղս ։ Պահա-
պան սահմանակից առաքինորդեն , և
ճանապարհորդեն առ մեղս մա-
հացուս ։ Ո՚անզի են տրտմա-
դրութիւնք , և նահապատրաս-
պանութիւնք առ մեղս մահացուս ։
Ո՚անզի մահիմանացուք բազ-
մից իակոյն ոչ գործեն զմեղս
մահացուս , այլ ՚ի ձեռն ներե-
լեաց տրտմալոյն առ նս ։ Ոյնք
յայտ ՚ի հնարողեայ ։

Հաստատակաբար անխորտակե
խրախուսութիւք պատուիրք Ա՚՚յ
նալ , և աշխատիլ , զի փախիցիմք
՚ի մեղաց ։ Ո՚անզի ամ մեղք ՚ի
պահպանութիւն , անկարգութիւն ,
թիւրութիւն , անբանութիւն , պա-
տիւհասանացանցութիւն , արատա-
ւորութիւն , և չարութիւն նմն , և հեռա-

ակն։ Եւ մեղք է՝ արժանն իրիք պատուոյ ։ Լ՝ պակասութիւն ։ Վ՝ անդն ի ձեռն մեղաց պակասիմք ի կատարելութիւն առաքելոցն ընդդէմ որոց մեղանչեմք ։ Լ՝ անկարգութիւն ։ քանզի մեղքն խառնէ, և այլայլէ զկարգ, զոր պահանջէ բանականութիւն ։ Լ՝ թիւրութիւն ։ քանզի թիւրէ, և խոտորեցուցանէ զմեզ ի ճանապարհէ ուղղութիւն ։ Լ՝ անբանութիւն ։ Վ՝ անդն է պակասութիւն բանականութիւն ։ Լ՝ պատճառ կրանալոյ ։ քանզի է՝ անցանել որոշութիւն, և անցումն, որով անցանեմք զպատուիրանսն ։ Լ՝ ապականութիւն, քանզի է՝ բիծ, որ բծէ, և արատէ զհոգի ։ Լ՝ հայրութիւն, քանզի մեղք իւիք կիրարկիւ ճանաչ հոգւոյ ։ Ա՝ եղբն ասի նա մոլորիլ, և մոլորութիւն քանզի մոլորեցուցանէ զմեզ ի ճանապարհէ ուղղութիւն ։ Ա՝ եղբն ըստ որում ճանչ հոգւոյ մերձանշողն, ասի ինառ, և չարութիւն ։ քանզի ըստ որում է՝ ընդդէմ հրամանաց աստուծոյ, ասի անիրաւութիւն, ըստ որում ընդդիմանայ օրինաց, ասի անօրէնութիւն ։ ըստ որում մոլորի, և միջն ընդդէմ բանականութիւն, ասի ապերախտութիւն ։ ըստ որում հակառակի կամացն հրամայողի, ասի անհնազանդութիւն, անհպատուականութիւն, ապստամբութիւն ։ ըստ որում հրամարձակաբար դործի, ասի յանդգնութիւն, անզգամութիւն, անամօթութիւն, աներեսութիւն, ըստ

որում ամրանայ ի սրտի մեղանչողն, ասի խստասրտութիւն, խստասպանողութիւն, անդարձութիւն, անդղջութիւն ։ ըստ որում է՝ արարածն չարի, ասի չարագործ ։ ըստ որում է՝ անպատճառ հիրանաղանգութիւն, և ունի զայլ բազում անմանանունանապատ է՝ եակերիլն, և անապրելն ։ քանզի հանապատ վնասէ հոգւոց մերոց, եթէ դործեմն ի մէնջ ։

Ա՝ եղբ, և անօրէնութիւնք, որոնք դարձան ոչ այլոց, և չարանայ ընդդէմ նոյ ։ առաքել վնասեն ինքեանց անկրաւոյ, քանզի այնց, ընդդէմ որոց լինին ։ Աստուած ասէ Գաբրիէլ, սեղով ընդդէմ անիրաւութիւն։ Աղ. 7։15։ Ա՝ հանճարեալ երկնեաց զանօրէնութիւն յղացաւ զղջալ, և ծնաւ զանկրաւութիւն ։ Գաբէն, զոր վիրաւոյ, և սկեղեաց ։ ի նոյն անկոյն ի խորխորատ, զոր դործեցին ։ Գաբրիէլն ցուցաբ ի դրախտն ։ ի վէր դարձաքան նր անօրէնութիւնք նր ի գլուխ նր։ Գար. 9։16։ Ա՝ նկան ձեալ ասէ ։ Աղ. 9։16։ Ա՝ նկան հեղձանութիւն յարձականութիւն, և ընկոյց, զոր արարին, և որոգայթ զոր թակուցին, առեալ զանձն իմ ։ Աստէ ի քուցին ինձ զորոգայթ ապականութիւն իւրեանց, ինանիկ նա խոտեցին զանձն իմ ։ Աստէ ի վէր նր զորոգայթ։ զոր ոչ դիտասցեն, ասի անկոյն ։ Ա՝ նոյն այլոյ ։ զոր

դապետի ։ Սաղ. 36. 14. Սուր
հանին մեղաւորք , և լծին զեն
զաղեղունս իւրեանց . հարկա
նել զաղքատն , և զտնանկն ,
սպանանել զայն , որ ի նոսին է
սրտիւ։ Սուրք նոցա մտցեն ի սիրտս
նոցա , և աղեղունք նոցա փշրեսցին ։
Յետ սակաւուց ասէ ։ Սաղ. 36.
35. Տեսի զամբարիշտն վերացեալ
և բարձրացեալ , որպէս զկայրս
լիբանանու ։ Ընդէ , և ահա ոչ
էր , խնդրեցի , և ոչ գտաւ տեղի
նր ։ Ընծայեալք հալած եսցին ի
միասին , և զմահ ամբարշտաց
կոխեցէ ։ Բայց զայլ ինչ նոսին
զարտ-ասոյց ։ Ասէ ասէ ։ Սաղ.
36. 39. Փրկութիւն արդարոց ի
Տէ՛ . վերակացու է՝ նոցա ի
ժամանակս նեղութեան ։ Օգնես
ցի նոց Տր , և փրկեսցէ զնոս , ա
պրեցուսցէ զնոս ի մեղաւորաց ,
և կեցուսցէ զնոս , զի յուսացան
ինձ ։ Եւ սորոմն ասէ ։ Որ
փորէ զխորխորատ ընկերի իւրում.
անկցի ինքն ի նոյն . և որ գլէ
զվէմ, անձին իւրում գլեսցէ ։

Ընդ-դէմ այնոցիկ , որք սիրեն
զանիրաւութիւն , և դոյժ-են զա
նօրէնութիւն , որք ատեն զիմաս
տութիւն , և զխրատս , և երթան
զհետ չարագործութեան , խօսի , և
սպառնայ զմեծ-ագոյն Քրիստա
ւութիւնս իմաստութեանն Ա՛յ ։ Եւ
այսպէս սկսանի ։ Ընտ. 1. 23.
Ընդունայիկ առաքի առնեմ ձեզ
զհոգւոյ իմոյ պատգամս, ուսու
ցից ձեզ զբանս իմ ։ Քանզի
կոչէի , և ոչ լսէիք . յերկարէի
զբանս իմ , և ոչ անսայիք , այլ
ապիսիս առնէիք զկամս իմ , և յանդ-իմանութեանց իմոց ոչ
անսայիք , այսուհետև ես ծի
ծաղեցայց զկորստեանդ ձերում .
և ոտնահար եղէց , յորժամ գայ
ցէ ձեզ նեղութիւն, և պաշարումն
և յորժամ հասանիցի ձեզ յան
կարծակի խռովութիւն, և կործա
նումն ինանանութիւն մինչ գայցէ
կամ յորժամ հասցէ ի վերայ ձեր
աւուրք ումն ։ Այն , զի կարդա
ցէք առ իս , և ես ոչ լսեցեմ ձեզ,
խնդրիցեն զիս չարք , և ոչ գտա
նիցեն ։ Ո ի ատեցին զիմաստութի,
և զերկիւղ Տն ոչ խնդրեցին . և
ոչ կամեցան անսալ խորհրդոց
իմոց , և արհամարհեցին զյան
դիմանութիւն իմ ։ Ընդ-հակառակ
կերիցեն զպտուղս ճանապարհաց
իւրեանց , և իւրեանց ամբարշ
տութեն յագեսցին ։ Արդ արա
պէս դատելոյ է՝ զամ մեղաւորս
և զամ չարագործս արդարանալ
դատաստան , և հատուցանելոյ
է՝ նց ըստ գնացից , և ըստ ձա
նապարհաց նոցին ։ Վասն որոյ
ասէ Ամասի ։ Նա ես առից ի
ձեռն զնաբէութիւնս նց , և ըստ
մեղաց նց հատուցից նց ։ Ո ի
կոչեցի զնա , և ոչ լսան ինձ ,
խօսեցայ , և ոչ անսացին , և ա
րարին զչար առաջի իմ , և զոր
ոչն կամէի , ընտրեցին ։ Ընծայնի
և ամբարշտի ոչ գան կենաց , և
կեցուցիք ։ Աստ ասէ ի գիրս
Յոբայ ։ Բայց զամբարիշտս ոչ
կեցուսցէ . զի ոչ կամեցան նք
ճանաչել զՏն . և զի խրատուեալք
և անհնազանդ եղեն ։ Ընդ

ընչաք բառակին միջոց, զոր հո-
աճ հոգի յերեսաց երկրի ։ Ա՚ն
որոյ ասէ Պաւե՛լ ։ Ասաղ. ։ 4։
Ո՚չ այսպէս են ամբարիշտք, և
ո՚չ այսպէս, այլ ո՚ւր հոգի զիւոյն
զի հոսի յերեսաց երկրի ։ Ա՚ան
այսոցիկ ո՚չ յարիցեն ամբարիշտք
ի դ-առաստան, և ո՚չ մեղա՛ւոք
ի խորհուրդս արդարոց ։ Քայց
զարդ-արն երկանիկ քարոզէ, ա-
սելով ։ Ասաղ. ։ ։ ։ Երանեալ է՚
այր, որ ո՚չ գնաց ի խորհուրդս
ամբարշտաց ։ Ի Հանապարհն
մեղա՛ւորաց ո՚չ եկաց, և յաթո՛ռս
ծանաղց ո՚չ նստաւ ։ Ա՚յլ յօրինս
Տ՚ն են կամք նո՛ր ։ յօրինս նորա
խորհեսցի նա՛ ի տո՛ւն, և ի դի-
՚շերի ։ և եղիցի նա՛ որպէս ծառ,
որ տնկեալ է՚ ի գնացս ջուրց ։
Որ զպտո՛ղ իւր ի ժամու տա-
՚ցէ ։ տերև նո՛ր մի թափեսցի, և
գո՛ւցէ զոր ինչ և առնիցէ, յաջո-
ղեսցի նմա՛ ։ Ա՚յլոցք վարդա-
ւեաւ ։ Ասաղ. ։ 6 ։ ։ Ա՚ն նախան-
ձիւ ընդ չարս, և մի ընդ այնո-
սիկ, որք գործե՛ն զանօրէնութի-
՚ւն ։ Ո՚չ ի ո՚ւր գիտաս վաղվաղակի ցա-
ւաքեսցին, ո՚ւր դր-ալարն խոտոյ
վաղվաղակի անցցեն ։ Քոքր մի
և ս և այլ ո՚չ նոյն տերունն ։
խնդրեսցես զտեղի նո՛ր, և ո՚չ գտ-
ցես ։ Սպասէ մեղա՛ւոն արդա-
րոյ, և կրճտէ՚ ի մէ՛ն նո՛ր ղատա-
ւոնս նոր ։ այլ տէր ծիծաղեսցի
զնովա՛ ։ Քանզի յաւուրս գա՛յ
տեառնէ ։ զի հասեալ է՚ օր նո՛ր ։
Ա՚մբարշտան ի կորստեան շրջի,
և եղծանի նբրև զիմբիկ ։ Սակա
որոյ ասէ սաղմոս։ Ծնիծաղեսցի

դործե՛ անպզամն զչարիս ։ Ա՚ակ
խնամատուեա՛ տէն նո՛ր զնան-
ձաւ ։ Ա՚կորստեան շրջի ամբա-
րիշտն, ցանկութիւն արդարոց
ընդ-ունելի է՚ ։ Ա՚նցանելն մըրկի
եղծանի ամբարիշտն ։ և արդա-
րոյն խոյս տո՛ւեալ, կեցոյց յա-
՚հիտեան ։ Ա՚ա՛յ տայ Ա՚ստո՛ւած
այնոցիկ, որք գործե՛ն զչար ։ զի
որոյ ասէ ։ Գ՚ղ. 5 ։ 18 ։ Ա՚ա՛յ այ-
նոցիկ, որք ձգե՛ն զմեզս իւրեանց
կերպ երկայն պատանաւ, և կերպ
լծոյ երնջոյ զանօրէնութի՛ւն ։

Որք գործե՛ն զմեղս, և զանօ-
րէնութի՛ւն, ըստ մեղաց, և ըստ
անօրէնութեա՛ն իւրեանց կրելոց
են զպատիժս, եթէ դ-առնայցեն, զապաշխարութի՛ւն պատիժս,
իսկ եթէ չդ-առնայցեն, այլ ան-
զեղջ սատակիցին ի մէջ մահա-
ցու մեղաց, զպատիժս յա՛ւիտե-
նական հրոյն ։ Քանզի աւ՛ զա-
րատիժ արժանի է՚, զի կրիցէ
զպատիժ վասն չպատգործութե՛ն
իւրոյ ։ Ա՚ասն ասէ տէրն։ Ղ ու.
12 ։ 45 ։ Ա՚պաթէ ասիցէ ծառայն
այն ի սրտի իւրում յամէ Տ՚ր իմ
ի դալ, և սկսանիցի հարկանել
զծառայս, և զաղախնեայս ուտել
և ըմպել, և արբենալ ։ Կ՚եսցէ
Տ՚ր ծառային այնորիկ, յաւ՛ուր,
յորում ակն ո՚չ ունիցի, և ի ժա-
մու, յորում ո՚չ գիտիցէ, ընդ-մէջ
կտրեսցէ զնա՛, և զբաժան նո՛ր ընդ-
անհաւատս դնիցէ ։ Ա՚ս ծառայ
որ գիտիցէ զկամս Տ՚ն իւրոյ, և
ո՚չ պատրաստեսցէ ըստ կամաց
նո՛ր ։ տաքցէ գան բազում ։ Ա՚ւ որ
ո՚չ գիտիցէ, և արժանի գան

ինչ

ինչ գործեցեք, արդեօք գան սա-
կաւս։ Ա՝ մենանին, որում շատ տո-
հասս, շատ ներելոցն ինամանէ,
և որում քաղում ամանդեցաս,
առաքել ևս պահանջեսցեն ի
նմանէ։ Օրանդապէս մեղանչողք
եթէ մեռանիցին անզեղջ, ես-
կոյն ինձանեն ի ժոխոս։ Ասաո
ասի ի սբ գիրս զանողորմ մե-
ծասանէ, Թէ մեռաս, և Թա-
ղեցաս ի ժոխոս։ Ի յայսուս
նոյն, մեղքն գիշացեալ վասաշոտս
Ջրհեղեղաս կորուսին, իսկ ի
յայսուս ղովայ, զարմանագիս
վաստշիէրս հրով ծախեցին։
Ասաո ասէ սբ առեսաւանն։
Պռ։17։20։ Եւ որ եղիս յա-
հեռնան նոյն, նոյնպէս եղիցի յա-
հեռնան որդւոյ մարդոյ։ Ասէին
ընկերին, կանայս առնէին, և
արանց լինէին, մինչև յօրն յորում
եմուտ նոյ ի տապանն, և եկն
Ջրհեղեղն, և կորոյս զամենեսեան։
Նոյնպէս և որ յայսուսան ղովայ
եղիս։ Ասէին, ընկէին, գնէին,
վաճառէին, անկէին, շինէին, և
յորում աւուր ել ղովա ի տար-
մայ, տեղեաց հուր, և ծծումբ
երկնից, և կորոյս զամենեսեան։
Զսա նման օրինակի եղիցի յա-
հեռնան, յորում որդի մարդոյ
յայտնելոց եցէ։ Ընդքան ասաս-
կապես պատմեցան ի Ա՝ մե-
ղքն ապառամայ, Թէ զնան մեղաց
մերոյ մարդոյ տապաճեցաս մահն
յայսմ մարդիկ։ Այսն որոյ ասէ
Պօղոս Հռօմ։5։12։ Օ ի ոմ
ի մարդէ մարդոյ մեղք յաշխարհ
մտին, և ի մեղաց անառ մահ, և

այնպէս յայսմ մարդիկ տապաճե-
ցաս մահ, որով ամենեքեան մե-
ղան։ Ա՝ յլուրեք ասէ ս Պօղոս։
15։21։ Զի ընդեղ մարդով եղև
մահ, և մարդով յարուԹի մե-
ռելոց։ Որպէս ապառամեն ա-
մենեքեան մեռանին, սոյնպէս և
զԲիե ամենեքեան կենդանասա-
ցին։ Ամենևին քաղաքաժելիք,
և տարագրելիք են ի միոնջ մեղք,
որք յարուցեալք եմք ընդ Քրի,
և ընդ նմին կենդանացեալք։
Ասառ ասէ Պօղոս Հռօմ։6։12։
Ոչ այսուհետև Թագաւորեսցէ մե-
ղքն մեղք ի մահկանացու մար-
մնս ձեր, հնազանդել ցանկու-
Թեաց նր։ Եւ մի պատրաստէք
զանդամս ձեր անիրաւուԹեան
մեղացն։ այլ պատրաստեցէք
զանձինս ձեր Ա՝, որպէս ի մե-
ռելոց ի կենդանիս, և զանդամս
ձեր զէն արդարուԹեաց Ա՝։ Եւ
այլուրեք ասէ։ Կող։3։1։ ԸնԹե
յարեսայք ընդ Քրի, ապա զնէ-
լինն խնդրեցէք, ուր Քրն նստի
ընդ աջմէ Ա՝։ Օ զնելինն խոր-
հեցարուք, մի զայս, որ յերկրի
ասան։ Պահանջ այսուհետև
զանդամս ձեր զերկրաւորս։ Ի-
նայ ընկեցէք զպոռնկուԹիւն,
զպղծուԹիւն, զբիծ, զցանկուԹիւն
չարեաց։ և զագահուԹիւն, որ է
կռապաշտուԹիւն։ Ա՝ ոչ ի բաց
ԹօՀանիցեցէք և զոչ զայն ամ,
զբարկուԹիւն, զսրտմտուԹիւն, զչա-
րուԹիւն, զհայհոյուԹիւն, զխեղկա-
տակուԹիւն ի բերանոց ձերոց։ մի
ստէք միմեանց։ մերկացարուք
զհին մարդն գործովք նորոյն։

Եւ

» Եւ զգեցարուք զնոսն նորոգեալ
» ի գիտութիւն ըստ պատկերի ա-
» րարչին նորոյ ։ Ո զեցարուք այ-
» սուհետեւ նբրև ընտրեալք Աս-
» ծոյ, եւ սիրեցեալք, զգութ, զո-
» ղորմութիւն, զքաղցրութիւն, զնո-
» նարհութիւն, զհեզութիւն, զեր-
» կայնամտութիւն, նեցել միմեանց,
» ընդրհել ներեալ, եւ իմբ այլ
» ամենայն զսէրն, որ է՝ զօր կա-
» պակցեան ։ Այլուրեք ասէ։ Գա-
» ղատ. 5. 16. Բայց զայս ասեմ,
» հոգւով գնացէք, եւ զցանկութիւն
» մարմնոյ մի կատարէք ։

Ա՛ եղբն եթէ մահապարտ նգեն
արդեւնն գնեւան ՚ի նեհանոն յա-
հիսենական, եւ զրկեն ՚ի ժա-
ռանգութենէ երկնային արքայու-
թենէ, ըստ այմ, զոր ասէ Պօ-
ղոս ։ ա. Կորն. 6. 9. Ա՛ի խաբիք,
» ոչ պոռնիկք, ոչ կռապաշտիչք,
» ոչ շռնդք, ոչ նպատակալք, ոչ ա-
» րուեստագործք, ոչ գողք, ոչ ագահք
» ոչ արբեցօղք, ոչ բամբասօղք,
» եւ ոչ յափշտակօղք զարքայութիւնն
» Աս ժառանգեն ։ Եւ այլուրեք
ասէ։ Գաղատ. 5. 19. Ո՛ի յայտ-
նի են գործք մարմնոյ. այսինքն
են, շնութիւն, պոռնկութիւն, պղ-
ծութիւն, դիւթութիւն, կռապաշ-
տութիւն, կախարդութիւն, թշնա-
միութիւն, հերձ, նախանձ, բարկու-
թիւն, հակառակութիւնք, երկպա-
ռակութիւնք, հերձմունք, չարա-
նութիւնք, սպանութիւնք, արբեցու-
թիւնք, անառակութիւնք, եւ որ նոյ-
սոցին նմանք են, զոր յառաջա-
գոյն նախ ասեմ ձեզ, որպէս կանա-
խասէն ասէի, թէ որք զայսպիսիս
» գործեն, զարքայութիւն Աս
» ժառանգեն ։ Եւ Ա՛ասէ։
Մատ. 7. 22. Բազումք ասիցեն
ցիս յայնմ աւուր այնմիկ, Տ՛ Տ՛, ոչ
յանուն քո մարգարէացաք, եւ
յանուն քո դեւս հանաք, եւ յա-
նուն քո զօրութիւնս բազումս ա-
րարաք ։ Եւ յայնժամ ասացից
ցնոսա. եթէ ոչ երբեք գիտեի
զձեզ ։ Ի բաց կացէք յինէն ա-
մենեքեան, որք գործէք զանօ-
րէնութիւն ։ Որք ոչ ունին զհան-
դերձ հարսնեսեաց, ոչ կարեն
մտանել ՚ի վերինն երուսաղէմ,
այլ առաքին ՚ի խաւարն արտա-
քին, ԹԷպէտ մտեալք նգեն ՚ի յե-
կեղեցին, եւ դատաւորք նգեն
զհանապատն ուղղափառս ։ Քան
զի հանապազ առանց գործոց
մեռեալք են ։ Ըստ պատմ
սէ ան՝ետարանն զբազմականօքն
ուրուք լցան հարսանիքն, ասելով ։
Մատ. 22. 11. Եւ մտեալ Թա-
գաւորն հայել զբազմականօքն,
եւտես անդ զայր մի, որոյ ոչ էր
զգեցեալ հանդերձ հարսանեսեաց։
Եւ ասէ ցնա, ընկեր, զիա՞րդ
մտեր այսր, զի ոչ ունէիր հան-
դերձ հարսանեսեաց ։ Եւ նա պա-
պանձեցաւ ։ Յայնժամ ասէ
ցսպասաւորսն, կապեցէք զոտս
րմ զոտս, եւ զձեռս, եւ հանէք
զսա՝ ՚ի խաւարն արտաքինս։ Ա՛նդ
եկեսցի լալ, եւ կրճել ատամանց։
Ա՛ւք ոմք են, որք չունին զհան-
դերձ հարսանեսեաց ։ Ո՛չ ապաքէն
նոքա, որք գոլով ՚ի մեղս մահա-
ծոյս, եւ անկեալ ՚ի յաշխարհ։ Եւ
ասանաց, որք չունին զբանաւոյն

Յայնժամ ասասցէ և յայնոսիկ, որք ընդ ահեկէն նգեն ։ Երթայք յինէն անիծեալք ի հուրն յաւիտենական, որ պատրաստեալ է սատանայի, և հրեշտակաց նորա ։ Մատթ. 25. 46. Երթեն նոքա ի տանջանսն յաւիտենական, և արդարքն ի կեանս յաւիտենական ։

Որք առնեն զմեղս, լինին ծառայք մեղաց ։ Այսն որոյ ասէ Քրս ։ Յհ. 8. 34. Ամէն ամէն ասեմ ձեզ, եթէ ոք, որ առնէ զմեղս, ծառայ է մեղաց։

Որք առնեն զմեղս, են ի սատանայէ ։ Վասն որոյ ասէ Յովհաննէս ։ ա. Յհ. 3. 8. Երկ. որ առնէ զմեղս, ի սատանայէ է ։ Զի ի սկզբանէ սատանայ մեղանչէ ։ Վ ։ այնորիկ յայտնեցաւ որդին Ա ։ Յ, զի լուծցէ զգործս սատանայի ։ Եմ որ Ա ։ Յ է ծնեալ, մեղս ոչ առնէ ։ Զի սերմն նր ի նմա մնայ, և ոչ կարէ մեղանչել, զի Ա ։ Յ է ծնեալ ։ Ի յայտնի յայտնին են ի սիմեանց որդիքն Ա ։ Յ, և որդիքն սատանայ ։ Զի որ ոչ առնէ զարդարութիւն, չէ նա Ա ։ Յ, և որ ոչ սիրէ զեղբայր նր ։ Զ ի պատմէ իւրեան, զոր լսեալ է ի սկզբանէ, զի սիրեսցիք զմիմեանս։

Որք առնեն զմեղս, չտանին զիւսարեալ փիսիոտ, և առնչ առ վերին Երուսաղէմ ։ Վասնզի որք ունին զիւսարեալ յոյս առ Երկնային երջանկութիւն, որբեն զանձինս նուիրանց, և կենան առանց մեղաց։ Ասէ նայն առաքեալն ։

ինդ, որով լուացանիցեն զիւսարեալ սերս իւրեանց, և լուացեալ լսցեն սերօք ընդ առաջ ելանիցեն երկնային հարսնեացց ։ Սակայն որոյ հարկաւորին ճանալ արտաքոյ հայեանեացց, յորս մտանեն պատրաստեալքն ։ Ո յսինքն, հաւատացելոց, որք ելանեն յաշխարհէ Քրս նորոյ բարեգործ ծառայք, և պատճառիւնապատհասք, Քրիստոս անարատ, և առաքեալք նգեն զիւսարեալ սուրբ հանապատոյ, փակիդ ուռն վերինն Երուսաղէմայ ։ Աստի կամելով ընդ ոստոյգանալ զքեզ առ գործս բարիս, պատմէ ասելով սր մեծապատիւն Ա ։ Թես. 25. 10. Երբեմն գնացին նր գնել, եկին վաճառս, և պատրաստքն մտին ընդ նմա ի հարսնիսն, և փակեցաւ դուռն ։ Յետոյ գան և այլք կուսանքն, և ասեն, Տր Տր. բաց մեզ։ Եւ պատասխանեաւ և ասէ, Ամէն ոչ գիտեմ զձեզ։ Ընդհատան ծառայքն, այսինքն, որք ունին զհաւատս, սակայն ապականեալք են զինքեանս մահացու մեղօք, այնպիսիքն ի հանդերձեալն ոչ ասեն ։ Ա ։ Ա ։ Ա

» քեամն ։ ա։Յօհ։3։3։ Նա ասաւ ,
» ոյ ոչնչ զայս յոյս յանձին , սրբէ
» զանձն իւր , որպէս և նա սուրբ
» է ։ Ոչ՝ , որ զմեղս գործէ , նա
» և զանօրէնութիւնս գործէ , և մեղք
» իսկ մեղքն անօրէնութիւն է ։ Նա
» դիտեմ , զի նա յայն սակս յայտ
» նեցաւ , զի զմեղս բարձցէ , և
» ի նմա մեղք ոչ են ։ Ոչ՝ , որ ի
» նմա՝ հաստատեալ , ոչ մեղանչէ
» չէ , և ոչ՝ որ մեղանչէ , ոչ ետես
» զնա , և ոչ ծանեաւ զնա ։ Ա՛ն
» կունք միտք զձեզ խաբեսցէ . որ
» առնէ զարդարութիւն , արդար է՝
» որպէս և նա յայն արդար է ։ Նա
» որ առնէ զմեղս , ի սատանայէ
» է ։ Ասաի և Պ՚ն խօսելով ընդ
» դէմ չարութեան , և մեղսասէր
» հրէից , Յօհ։8։44։ասէ ։ Պ՚ուք
» ի հօրէ սատանայէ էք , և զցան
» կութիւն հօրն ձերոյ կամիք կա
» տարել ։ Ո՛ ինձ մեղադրեսցէ
» էր ի սկզբանէ , և ի ճշմարտու
» թեան ոչ եկաց ։ Որք առնեն զմեղս
» առնեն զգարշելին անհնազանդ
» ութիւն , զի լինին անհնազանդք
» վասն զգործոյն Տ՚ն , և վասն զգործոյն
» Թագաւորին , այսինքն , Տ՚ն սե
» ղանոյ , և Թագաւորին Թագա
» ւորաց ։ Որք գործեն զմեղս ,
» առնեն զապականութիւն ։ Ա՛նդր
» ապերախտութիւն ։ Ա՛նդր լինին
» ապերախտք , և երախտամոռացք
» ընդ դէմ այնմ , որ ետուղ , և
» տայ զմեղ , որ զգայդ առնուցէ
» զմեղ զնազգան գայդ , և
» լցցէ զմեզ սիրոյ բարութեան
» որ պահէ , և պահպանէ զմեզ ,
» զի մի՛ կեաց զմեզ ՚ի գերու թիւն ,

ապաւեաց ՚ի Քրիստոս Ի՛ , որ
տատակապէս , և ՚ի սպաս սի
րեաց զմեզ , մատանելով զանձն
իւր վասն մեր , և զդատաստա
նէն չարչարանս զմեր կրելով , որ ի՛
Տ՚ն մեր , հիմնան մեր , դատա
ւոր մեր , Թագաւոր մեր , Ա՛ծ
մեր , հայր մեր , փեսայ մեր ,
ապահէն մեր , օգնական մեր ,
փարթամատես մեր , մեծատես
մեր , փառք մեր , երջանկու թիւն
մեր , եղանակութիւն մեր , ցնծու թիւն
մեր , ուրախութիւն մեր , հրճո
ւանք մեր , բերկրութիւնն մեր ,
հանդստութիւն մեր , կեսուակու
մեր , ըմպելի մեր , զօրութիւնն
մեր , քաջութիւն մեր , յուժգնու
թիւն մեր , խրախուսութիւն մեր ,
բարութիւն մեր , և ամ ինչ մեր ։
Ասաի ինքն դանկաւոր , Գաղա.
1։2։ասելով ։ Ի ոչ երկիւն , և
ունկնդիր երկիւղ , զի Տ՚ն խօսե
ցաւ ։ Ոդիս ծնայ , և բարձ
րացուցի , և նոքք զիս անարգեցին ։
Ծանեաւ եզն զտիրացիչ իւր , և
էշ զմսուր Տ՚ն իւրոյ , և իսրայէլ
զիս ոչ ծանեաւ , և ժողովուրդ
իմ զիս ՚ի միտ ոչ եառ ։ Ոյք
լինին մեղսասէրք , և առնեն զ
մեղս մահացուս , առնեն զան
տանելի անմոռաւթիւն , և զանտա
նելի խելագարութիւն ։ Ա՛նդր
յետադարձութեանն զինքեանս ՚ի
յանաւեղջ բարւոյն , և հաստա
տադարձութեանն զինքեանս առ
ատեղծեալ բարին ։ Ձամարիս
խեն զ յաւիտենականն ընդ ժա
մանակաւորն , զանհունն ընդ
հատածն , զանչափն ընդ չա
փա-

փառ-որս, զանառակնանն ընդ- սահ-
մանեցելոյ , զանպարագրելին
ընդ- պարագրեցելոյ, զՁշմարիտն
ընդ- սուտ, զկեանն ընդ- մահու,
զերկինն ընդ- դժոխոյ, զերանու-
թիւն ընդ- նշմարտութիւն, զու-
րախութիւն ընդ- տրտմութեան,
զցնծութիւն ընդ- սգոյ, զձաղն
ընդ- ողբոյ , և զՀՃն ընդ- սա-
տանայի ։ Որ կորուիս, ո՞ր
նշմարտուիս ։ Որ նիւթ տր-
քան կոյսք են, և անմիտք, խո-
տորեալք , և անմտահնեալք , որդիք
աշխարհի ։ Քանզի ոչ Ճանա-
չեն զշահ , և զօգուտ իւրեանց։
նաբլն , և մոլորին ՚ի շնչ-նիզմ հո-
գեանց , շարժին ՚ի յոռնայն , և
ի տուտ պատՃառեալ,նման ի սուտ
գին , և ՚ի Ճշմարտեն չյաղթին ։
Որպէս պարտիմք Քանալ զի
նախնիքնիք ՚ի մեղաց , այսպէս
պարտիմք Քանալ , զի երթայ-
ցեմք գհետ սրբութե , սուր-
բութե , և պատուհիրանապա-
հութե ։ Քանզի որպ մեղն ,
և պատուհիրանազանցութենն
Ճնանեն մեզ . այսպէս շահա-
բորք են մեզ սրբութեն , ար-
դարութեն , և պատուհիրանա-
պահութեն ։ Սրբութեն , ար-
դարութեն , և պատուհիրանա-
պահութեն , որք լինին առանց
կեղծաւորութե , և հանդերձ
Ա՚Ջային սիրով , առնեն զմեզ
ընդունելիս Ա՚Ց , դառնն զմեզ
՚ի կարդի ընտրելոց դասակիցն
զմեզ ընդ որդիսն Ա՚Ց , բանան
մեզ զդրունս երկնից . վասին
մեզ զդրամս դժոխոց . տան
մեզ զնիւթս մտանելոյ ՚ի կե-
անս , զարդ-հանս մեր պահեն
կենդանիս , առնեն զմեզ տա-
Ճար հոգւոյն որբոյ , և քնանա-
լուն առնասուբք երկրդ-ութե
հատանացուցանեն զմեզ Ա՚ի, և
զայլ անթիւս բարութիս ընձե-
ռեն մեզ , և պարգևեն ։ Ասէ
պարտիմք ՚ինձկիլ ՚ի չարէ , և ՚ի
մեղաց , և առնել զբարի , և լի-
նիլ անմեղք ։ Ասէ ասէ Պաս-
ՀԼԹԻ ։ Սաղ.33։ 15։ Խոտորեա
՚ի չարէ , և արա զբարի ։ Խն-
դրեա զխաղաղութի , և երթ
դհետ նր ։ Պարտիմք մտաուցա-
նել զմեզ Ա՚Ց կենդանի պա-
տարագ ։ Ասէ ասէ Պօղոս ։
Հռօմ։ 12։ 1։ Ա՚ղաչեմ զձեզ եղ- ,,
բարք զԱ՚Ց , պատա- ,,
տել զմարմինս ձեր պատարագ ,,
կենդանի , սբ, հաճոյ Ա՚Ց, զիս- ,,
տն պաշտօնդ ձեր ։ Պարտիմք ,,
մերկանալ զկեղտապատան աշխար-
հի, և վերածագեալ զպատկերս
վերանորոգեցելոյն ։ Ա՚ն որոյ
նոյն առաքեալն հետեւի վար-
դապետելով ։ Հռօմ։ 13։ 12։ Կա- ,,
մ կերպարանիք կերպարանօք ,,
աշխարհիս այսորիկ , այլ նորե- ,,
ցեալ բնութիւնք ,, ,,
ձերոց առն քննել ձեզ զկամն , ,,
և եթէ զինչ են կամքն Ա՚Ց, բա- ,,
րին , և հաճոյն , և կատարեալն ։ ,,
Կա յետ ասելոյ առաքե-
նէ , և զդաստուցանէ մեզ զկերպ
վերանորոգման ։ Ասէ ասէ ։
Հռօմ։ 12։ 9։ Սէր առանց կեղ-
ծաւորութե , առեալ զչար , զհետ
երթալ բարեաց ։ Եղբայրասիրութ-

ապաշխարիցէ ։ Կամ ա-
յսուհանդերձ զԱՀ, որպէս յայտ է
ի յառաւելէն անառակ որդւոյն ։
Քանզի այսպէս պատուի ի սո-
վիս զանառակ որդւոյ ։ Զ ու-
15·20· Եւ յարուցեալ եկն առ
հայր իւր ։ Եւ մինչդեռ հեռա-
դոյն էր, եառես զնա հայրն, և
գթացաւ յարեաւ, և ընթացաւ
ընդառաջ, անկաւ զպարանո-
ցան նր ։ և համբուրեաց զնա։
Եւ ասէ ցնա որդեակ ։ Չայր մե-
ղայ յերկինս, և առաջի քո ։
Ոչ եւս եմ արժանի կոչել որդի
քո ։ Ասէ հայրն ցծառայս իւր ։
Հ աղվաղակի հանէք զպատմու-
ճանն առաջին, և ագուցէք նմա,
և տուք զմատանին ի ձեռս նր ։
և կոշիկս յոտս նր ։ Եւ ածէք
զեզն պարարտակ, և զկնէք, կե-
ցուք, և ուրախ լիցուք ։ Զի ի
այս որդի իմ մեռեալ էր, և
եկաց, կորուսեալ էր, և գտաւ,
և սկսան ուրախ լինել ։ Լսեաւ
որք մոլորեալք են, և խեղա-
թիւք, և արատացեալք մեղօք,
պարտին ջանալ, զի դառնայցեն
ի մեղաց, և արդարանայցեն ։
Ա ամենայոյս առաքեալն Պօղոս ա-
6·11· Եւ դուք այնպիսիք ոմանք
էիք, այլ լըւացարուք, այլ ար-
եջեցարուք, այլ արդարացարուք
յանուն Տն մերոյ Յն Քի, և
ի հոգին Ա մերոյ ։ Ոչք ար-
դարանան, և լինին նաև դա-
ժոքք Աջ Ճաշակաշաք, դերծին ի
փորձութէ, իսկ որք մնան ան-
դարձք ի մեղս, պահին ի տան-
ջանս յաւիտեան դատաստանի ։

Ա ա-

,, առ միմեանս դիմաձք, ի պա-
,, տիւ զհիմեամբք եղծանել ի փոխ
,, ոն զվերհեղուածք ։ Չորեւով եղա-
,, ցէք ։ Տն ծառայեցէք ։ Յուսով
,, խնդացէք ։ Կեղուծէ համբե-
,, ցեցէք ։ Ա ղօթից առեալ կացէք ։
,, Ա պաեաս սրբոց հաղորդեցարուք ։
,, Զ հիւրասիրութէ զհետ եր-
,, թայք ։ Օրհնեցէք զհալածիչս
,, ձեր ։ Օրհնեցէք, և մի անիծ
,, անէք, խնդալ ընդ խնդացօղս ։
,, Լալ ընդ լացօղս ։ Զ նոյն մի
,, մեանց խորհիցէք ։ Մի ամբար-
,, տանիք ։ այլ ընդ խոնարհս
,, զիջանիցէք ։ Մի լինիք իմաս
,, տունք յաձինս ձեր ։ Խորհեցա
,, րուք զբարիս, մի միայն առաջի
,, Ա ։ այլ և առաջի ամ մարդ
,, կան ։ եթէ հնար ինչ իցէ ձեզ,
,, ընդ ամ մարդկան զխաղաղութէ
,, ունիցիք ։ Մի զանձանց վրէժ
,, խնդրիք ։ այլ տուք տե
,, ղի բարկութէ ։ Քանզի գրեալ
,, է, իմ ։ վրէժխնդրութէ, և ես
,, հատուցից, ասէ Տն ։ այլ եթէ
,, քաղցեալ է թշնամին քո, հաց
,, տուր նմա, և եթէ ծարաւի,
,, ջուր տուր նմա ։ Զ այս արա
,, ցեալ կայծակունս հուր կուտես
,, ցես ի գլուխ նր ։ Մի յաղթիր
,, ի չարէն ։ այլ յաղթեա բարեաւն
,, չարին ։

,, Ա ղերսութէ, որով ոք ար-
,, դարանայ առաջի Ա, նաև ու-
,, րախացուցանէ զհրեշտակսն ։
,, սն ասէ Քս ։ Զ ու· 15· 10·
,, Ա յնպէս ասեմ ձեզ, ուրախու-
,, թէ եղիցի առաջի հրեշտակաց
,, Ա ի վերս միոյ մեղաւորի, որ
,,

Ասան ասէ Պետրոս։ բ. Պետ. 2. 9. Զնոսէ Տ̄ր զԱ̄ստուածս փրկել ի փորձուԹենէ և զանկրաւորս պահել ի տանջանս յաւուրն դատաստանի ։ Որք երԹան զհետ արդարուԹենէ, և սրբուԹենան, և պահեն կատարելապէս զպատուիրանս, ոչ միայն կոչին, այլև են որդիք Ա̄. Յ̄ ։ Ասան ասէ Յոհաննէս ։ ա. Յոհ. 3. 1. Տեսէք, զորպիսի սէր չնորհեաց մեզ հայր, զի որդիք Ա̄. Յ̄ կոչեցուք, և եմք ։ Որք կատարեալապէս պահելով զպատուիրանս յաղԹեն, և ընկճեն զնախանձն, զաւետարհ, և զպատանայ, ընդունելոյ են զպսակն կենաց ։ Ասան ասի ի գլուխս յայտնուԹեան։ Յայտ. 2. 10. Լ եղ հաւատարիմ մինչև ի մահ, և տացէ քեզ զպսակն կենաց ։ Յայտ. 2. 11. Որ յաղԹէ, ոչ անվնաս ի խերվլսոյ մահուանէն ։ Յետ սահմանուց ասի։ Յայտ. 2. 17. Որ յաղԹէ տացէ նմա ուտել ի մանանայէն Թաքուցելոյ, և տացէ նմա զպիտն սպիտակ, և գրեալ անուն նոր ի պիտն, զոր ոչոք գիտէ բայց միայն, որ առնու ։ Յետ սահմանուց ասի։ Յայտ. 2. 26. Եւ որ յաղԹէ, պահէ զգործս իմ մինչև ցվախճան, տացէ նմա զիշխանուԹիւն ի վերայ ազգացն։ Եւ հովիւեսցէ զնոսա գաւազանաւ երկաԹեայ, իբրև զանօԹ բրտի փշրեսցէ զնոսա ։ Որպէս և ես ընկալայ ի հօրէ իմմէ ։ Եւ տացէ նմա զաստղն առաւօտուս։ Ա̄ղուներ դ-սահմանել ասի։ Յայտ. 3. 5. Որ յաղԹէ, այսպէս զգեցցի սպիտակս, և ոչ ջնջեսցի անուն նր ի դպրուԹենէն կենաց, և խոստովանեցից զանուն նր առաջի հօր իմոյ, և առաջի հրեշտակաց նր ։ Յետ սահմանուց ասի ։ Յայտ. 3. 12. Որ յաղԹէ, արասցի զնա սիւն տաճարի Ա̄. Յ̄ իմոյ, և արտաքս այլ մի ելցէ ։ Եւ գրեցից ի վերայ նր զանուն Ա̄. Յ̄ իմոյ, և զանուն քաղաքի իմոյ նմին Երուսաղէմի. որ ի քմանելոյ է յերկնից յայ իմոյ, և անուն իմ նոր ։ Ո՛չ ինի սահմանուց դ-սրձնել ասի ։ Յայտ. 3. 18. Ա̄ր ես խորհրդակից եղէց քեզ ։ Ա̄ր, դնեա յինէն զսակի փորձեալ ի հրոյ, զի մեծասցիս, և հանդերձս սպիտակս, զի զգեցցիս. զի մի երևեսցի անվայելչուԹիւն մերկուԹեան քոյ, և դեղ դեղ յաչս քո, զի տեսցես ։ Ես զոր սիրեմ, յանդիմանեմ, և խրատեմ, նախանձեաց այժմ, և ապաշխարեա ։ Ա̄հա եմ առ դուռս քո, և բախեմ, եԹէ ոք լուիցէ ձայնի իմում, և բանայցէ զդուռնան, մտից առ նա, և ընԹրիցիս ընդ նմա, և նա ընդ իս ։ Որ յաղԹէ. տացէ նմա նստել ընդ իս յաԹոռս իմ. ոպէս և ես յաղԹեցի, և նստայ յաԹոռ հօր հոգ իմոյ ։ Ա̄ղուներ նոյն առաքեալն պարզադոյն, և յաճախագոյն մեկնէ զնոսա, զորս ընդունելոյ են նք, որք պահեն զպատուիրանսն, ընդ որս ոչ երԹան զհետ արդարուԹեան, և երԹան զհետ սրբուԹեան ։ Ասան ասէ, Յայտ. 21.

» Եւ տեսի երկինս նոր, և երկիր նոր: Քանզի առաջինն եր» կինք, և երկինք էանց, և ծով ոչ » դոյր: Եւ զքաղաքն սբ, զնորն » Եր՛ւ տեսի. զի կնքանէր Ա՛՚Յ, և » յերկնից. զպատրաստեալ, և պա» տրաստեալ, որպէս հարսն առն » եւթոյ: Եւ լսեայ ձայն մեծ » յերկնից, որ ասէր: Ահա տաճիկ խորանն Ա՛՚Յ ՚ի մէջ մարդկան, և » բնակեսցի ընդ նոսա, և նոքա ժողո» վուրդք նորա, և նա Ա՛՚Ջ նոց: » Եւ ջնջեսցէ զամ արտօսր յա» ղագս նոցա, և մահ ոչ եւս դոյ, ոչ » սուգ, և ոչ աղաղակ, ոչ ցաւք, » և ոչ աշխատանք եւս դոյ: Զի » առաջինն էանց: Եւ ասաց ցնոս, » որ նստէր ՚ի վերայ աթոռոյն: Ահա » հանապազ առնեմ զամ նոր. և » ասէ ցնոս, գրեայ. զայս բանք » ճշմարիտք, և հաւատարիմք: » Եւ ասէ ցնոս, արդարեւ եղեն: » Ես եմ Ա՛ և Ո՛, սկիզբն և » վախճան: Ես ծարաւեցեալդ տամ » ղնոյ կենաց ձրի: Որ յաղթէ, » ժառանգեսցէ զայս ամ. և ես » եղէց նմա Ա՛Ջ. և նոքա եղիցին ինձ » որդիք: Եւ ծուլացն, և անհա» ւատացն, ապականողաց, և սպան» ողաց, և պոռնկաց, և կախարդաց, և կռա» պաշտից, և ղեղծատուաց, և ամ» պարոց, ամբարշտաց: Որոց բա» ժինն ՚ի լճին որ բոցեղէն հրով, և ծծմբով. որ է մահն երկրորդ:

Որք լսեն զբանն կենաց, և պահեն զնա, չինեն պատճառ հա» դուց խրթնոյ ՚ի վէր վիճի: Յամ որք լսենն, և ոչ առնենն, զ յարկ հոգւոց խրթնոյ կիրառեն ՚ի վէր ամաղդ: Քաջագինքն հանդուր» նակինն, և սպասեսին խնամանոյ: Յամ յետինքն քաջագինն, և հնամա» նին յետագայ: Այսու որոյ ասէ Պ՛ս: Ա՚ած. 7. 24. Ա՛Ջ, որ » լսէ զբանս իմ զայսոսիկ, և առնէ » զնս. նմանեսցի առն խնամտող, » որ շինեաց զտուն իւր ՚ի վէրայ » վիմի: Եջին անձրեւք, և խաղա» ցին գետք, շնչեցին հողմք, և » բախեցին զտունն, և ոչ կործա» նեցաւ: Քանզի ՚ի վէրայ վիմի » հաստատեալ էր: Եւ ամ, որ » լսէ զբանս իմ զայսոսիկ, և ոչ » առնէ զսոսա, նմանեսցի առն » յիմարի, որ շինեաց զտուն իւր » ՚ի վէր աւազոյ: Եջին անձրեւք, » յարձան գետք. շնչեցին հողմք, » հարին զտունն, և անկաւ, և » էր կործանումն նր մեծ յոյժ: » Դարձեալ որք լսեն զբանս Ա՛Ջ » այնոսա, և պահեն զնս, հասեալ» սեն բարւոյ երկրի, որ տայ պտու» ղ երեսանաւոր, կամ վաթս» նաւոր, կամ հարիւրապատիկ. նոքա որք լսենն, բայց ոչ առնենն, հանգիստն Ճանապարհի. կամ ապստամբի, կամ փշաբեր եր» կիր: Ա՚ած. 13. 4. և 18. Ահա ել սերմանող » ցան սերմանել, և ՚ի սերմանելն » իւրում էր, որ անկաւ առ Ճա» նապարհաւ. և եկին թռչունք երկ» նից, և կերան զնա: Եւ այլն » անկաւ յապառաժի. ուր ոչ » դոյր հող բազում, և վարդիպաղ» կին բուսաւ, սակս չդոյր հիւթոյ երկրին, ՚ի ծագել արեւու սա» պացաւ, և զի ոչ դոյին արմատք, չորացաւ: Եւ այլն անկաւ ՚ի » մէջ փշոց. և եկին փուշք և հեղ»

ձա»

,, ձուղին գնա : Եւ այլն անկաւ
,, յերկիր բարի . և տայր պտուղ .
,, եր որ հարիւրապատիկ , և եր որ
,, վաթսնապատիկ , և եր որ երեսնա-
,, տիկ : Եւ արդ լսեալոցդ դուք
,, զառակ սերմանացանին . ահա որ
,, լսէ զբան արքայութեան , և ոչ
,, առնու՝ ի միտ , գայ չարն , և
,, յափշտակէ զսերմանեալն ի սիրտ
,, նր , այն է՝ , որ առ ճանապար-
,, հաւն սերմանեցաւ . և որ յա-
,, պառաժին սերմանեցաւ , այն է,
,, որ երբեմն լսէ զբանն , և վաղվա-
,, ղակի ընդունի զնա: Բայց բանզի ոչ ունի արմատս
,, ինքեան , այլ առ ժամանակ մի
,, է՝ , ի լինել նեղութեան , և հալա-
,, ծանաց վասն բանին . վաղվաղա-
,, կի գայթագղի : Իսկ որ ի մէջ
,, փշոյն սերմանեցաւ , այն է՝ , որ
,, երբեմն լսէ զբանն , և հոգս աշ-
,, խարհիս , և պատրանք մեծութեան
,, հեղձուցանեն զբանն . և լինի
,, անպտուղ : Իսկ որ յերկիրն բա-
,, րի սերմանեցաւ , այն է՝ , որ երբեմն
,, լսէ զբանն , և՝ ի միտ առնու , և
,, տայ պտուղ . է՝ որ հարիւրապա-
,, տիկ է՝ , որ վաթսնից , և է՝ որ երե-
,, սնից : Ընդ այս միանգ մտանեն՝ ի
,, կեանսն յանխոնարհութեան , որք
,, պահեն զպատուիրանս : Բան-
,, զի յորժամ եհասցէ մեծաւորն
,, ց՝ Քն : Առաք. 19.16. Ա արդ-
,, արեաւ բարի , զինչ բարի գոր-
,, ծեցից , զի ընդունիցիմ զկեանսն
,, յանխոնարհութեան . պատասխա-
,, նեաց նմա : Առաք. 19.17. Ե-
,, թէ կամիս ի կեանսն յանխոնա-
,, րհութիւն մտանել , պահեա զ
,, պատուիրանսն : Ո՞ մի սպանա-
,, ներն , և մի շնար , և մի սուտ
,, վկայեր . պատուեա զհայր քո ,
,, և զմայր , և սիրեսցես զընկեր
,, քո իբրև զանձն քո : Որք պա-
,, հեն զպատուիրանս . մտանեն՝ ի
յուսախոստութիւն Տն ներելոյ :
Ուստի ասէ Ս պատուիրա-
նապահն : Առաք. 25.23. Ընդհան
ծառայ բարի , և հաւատարիմ .
որովհետև ի սակաւուդ հա-
ւատարիմ եղ , ի վերայ բազմաց
կացուցից զքեզ , մտա յուրա-
խութիւն Տն քոյ : Որք պահեն զ
պատուիրանս , լինին օթևանք
ամենասուրբ երրորդութիւնն , և
տան զնշան , թէ սիրեն զՍ :
Բանզի ասէ Քն : Յօհ. 14.
23. Եթէ ոք սիրէ զիս , զբանն
իմ պահեսցէ , և հայր իմ սիրես-
ցէ զնա , և առ նա եկեսցուք , և
օթևանս առ նմա արասցուք :
Պարծեալ ասէ : Յօհ. 15. 10.
և 15. Եթէ պահիցէք զպատո-
ւիրանս իմ , կացջիք ի սէր իմ .
որպէս և ես զպատուիրանս հօր
իմոյ պահեցի , և կամ ի սէր նր :
Ցուք բարեխաղճ եք իմ . եթէ
առնիցէք . զոր ես պատուիրեմ
ձեզ : Ընդ սիրեն զՍ , որք
պահեն զպատուիրանս նորա :
Ուստի ասէ Քն : Յօհ. 14. 21.
Որ ունի զպատուիրանս իմ , և
պահէ զնս . նա է՝ , որ սիրէ զիս:
Եւ որ սիրէն զիս , սիրեսցի ի
հօրէ իմմէ , և ես սիրեցից զնա ,
և երևեցուցից նմա զիս:

Ընդհանուր մերձեալ է՝ առքա-
յութիւն Ս , որք ի առնան ի մե-

մեղայ, և առնեն զապաշխարութիւնն, և պահեն ամբողջապէս զպատուիրանս Ա՛Յ: Ասէ Յն: Մատ. 4. 17. Ապաշխարեցէք, զի մերձեալ է արքայութիւն երկնից: Եւ մարգարէն ասէ: Մատ. 3. 8. Բարձէք այսուհետեւ պատուղ արժանի ապաշխարութեան: Եւ այլուրեք ասէ Տ՛Ր: Ղուկ. 13. 3. Եաեմ ձեզ, այլ եթէ՝ ոչ ապաշխարիցէք, ամենեքեան նոյնպէս կորնչիցէք: Եւ Պետրոս՝ ի գործս առաքելոց ասէ: Գործ. 2. 38. Ապաշխարեցէք, և մկրտեսցին ամենքդեքին յանուն Տ՛Ն Յ՛Ի Տ՛Ի՝ ի թողութիւն մեղաց: Եւյն առաքեալն ասաց առ ոմն մարդ: Գործ. 8. 22. Ապաշաէիա դու՝ ի չարութենդ քոյ յայդ ցանկ. և աղաչեայ զՏն, թերևս թողութիւն լիցի քեզ՝ ի սրտիդ խորհրդոյ սորին քոյ: Որք չդառնան՝ ի մեղաց, և չառնեն զապաշխարութիւն, և չտան զպատուղս պատուիրանապահութեան, հատանին, և՝ ի հուր արկանին: Ասէ Յն: Մատ. 3. 10. Օ՛ն ահա՛ տապար առ արմունս ծառոյդ դնի, ամեն ծառ, որ ոչ առնէ զպտուղ բարի, հատանի, և՝ ի հուր արկանի: Գաղթական խօսելով զՏ՛Ր, ասէ: Մատ. 3. 12. Որոյ հովանոցն՝ ի ձեռին իւրում, և սրբեսցէ զկալ իւր. և ժողովեսցէ զցորեանն՝ ի շտեմարանս իւր, և զխալուրն այրեսցէ անշէջ հրով: Յորոց յայտ է՝ թէ որք պահեն զպատուիրանս, և երթան զհետ սրբութեան, և արդարութեան, պարտական չիանալ, զի յարատևեն՝ ընդ նոսին: Բանզի առանց յարատևման ոչ ճշմարիտ յանձնական պտուղ պատուիրանացն կատարումն է: Ասէ Տ՛Ն՝ Եթէ որ համբերեսցէ՝ ի սպառ, նա կեցցէ: Եթէ որք առնեն զպատուիրանազանցութիւն, և ևս արտաքոյ սրբութեան, և արդարութեան, պարտական չիանալ, զի սրբիցին, և արդարանայցեն՝ ի ձեռն խորհրդոյ խոստովանութեան: Բանզի որք յետ մկրտութեան կորնչանին զարդարացուցիչ, և զսրբացուցիչ շնորհս Ա՛Յ, վերստին անդամ կարեն զնա՝ ի ձեռն զղջման, և՝ ի ձեռն խորհրդոյ խոստովանութեան:

Գ Ր Ա Հ Ա Ր Կ Ո Ղ:

Յաղագս չար ցանկութեան:

Սա անմաքուր ցանկութիւն կոչի մեղացումն, դիտումն, կամ գործ արար, և գործադրիչ առաջադրութիւն չար կոչի:

Խոստովանակ ցանկութիւն, կամ մտածումն հանդերձ կամեցմամբ, որով որ հատահատանի բաց արձակուի՝ ի մեզ երբեմն առնելու. կամ հատահատի՝ ի

արտաքինն ինչ գողութիւն, նոյնպէս եւս եղիցի գողութիւն։ Իսկ եթէ ինչ ընդունի, եւ ներքինն եղիցի ընդունի։ Նոյնպէս ճառեալ, եւ տրամաբանելի է՝ զայլսոյ։ Յորոց հետեւի. Թէ նաեւ զԵհեւս ուղիղ ծննդութիւն իւրեանց առնուն ի յարտաքնոյ։ Զանգի մինչ չ ջարդուի իւրեանց առնուն ի յարտաքնոյ, եթէ չարդուի արտաքնոյ ինչ ծանր, եւ չարդուի ներքնոյ եղիցի ծանր։ Իսկ եթէ չարդուի արտաքնոյ ինչ Եհեւս, նաեւ չարդուի ներքնոյ եղիցի Եհեւս։ Կաս ի սէր գրոց վարկաբերի, թէ ներքին ներգործութիւն առնու զհեւսակ ևս ի յարտաքնոյ։ Զանգի ասէ տէրն։ Ա՛ստ. 5.28. Բայց ես ասեմ ձեզ, „ թէ ամ որ հայի ի կին մարդաւ „ ի ցանկանալոյ նմա, անդէն շնա- „ ցաւ ընդ նմա ի սրտի իւրում։ „ Յորոց բանից յայտնաւոր ելեւ է, թէ տէրն զինոյն տեսակ, զոր ունի արտաքինն գործ շնութիւնէ, տայ ներքին ներգործութեան շնութիւնէ։ Զանգի նոյնով անուանէ զաւրն անուանեաց զինս։ Զար- ձեալ այլուրեք ասէ։ Ա՛ստ. 15. 19. Օ ի ի սրտէ ելանեն խոր- „ հուրդք չարք, սպանութիւնք, „ շնութիւք, պոռնկութիւք, գո- „ ղութիւք, սուտ վկայութիւք, հայ- „ հոյութիւք։ Յորոց բանից երեւի „ թէ ներքին ներգործութիւք ոչ միայն ունին զինոյն տեսակ մե- ղաց, զոր ունին արտաքինք, այլև թէ ևս արմատք արտաք- նոց։

պործեցեալ, ունի զինոյն տե- սակ, և զինոյն չարութիւն մեղաց զոր ունի արտաքին ներգործու- թիւն, յոր բերի ցանկութիւն։ Ասա- տի եթէ արտաքին գործն եցէ մեղք մահացու, եղիցի մահա- ցու նաեւ ներքին թացատրական հաւանահաճանութիւն ի մեղս տա- նելիս, կամ հաւանահաճութիւն ի գործեցեալս։ Ըստ յոմանս, կասցէ՞ որ բացատրական ցանկութիւն, կամ մտածումն, որով ոք հաւանհա- ւանի առնել զմեղս, կամ հա- մահաճի զգործեցեալ մեղօք, ունի զինոյն տեսակ մեղաց, և զինոյն չարութիւն մեղաց, զոր ունի արտաքին գործն, շուրջ զորովիւ ցանկութիւնն, կամ մտա- ծումն։ Ասատի եթէ արտաքին գործն եցէ մահացու, և ներ- քին ներգործութիւնն եղիցի մա- հացու։ Իսկ եթէ արտաքինն եցէ ներելի, և ներքինն եղիցի ներելի։ Նա պատճառն է՝ զի Զանգի ներքին ներգործութիւն առնու զբարութիւն, կամ չ չա- րութիւն եւր, ի յարտաքնոյ իբր ի յառաւակիցելոյ։ Ասատի եթէ արտաքինն եցէ չար, ներքինն եւս եղիցի չար։ Իսկ եթէ արտա- քինն եցէ բարի, ներքինն եւս ե- ղիցի բարի։ Նա պատճառս ներքին ներգործութիւնք զբարութիւն, կամ չ չարութիւն իւրեանց առնուն ի յարտաքնոյ, այսպէս և զտե- սակս իւրեանց առնուն ի յար- տաքնոյ։ Զանգի ներքին ներ- գործութիւնք ի յարտաքնոյ տե- սակս ունին։ Ա՛ ասէրոյ եթէ

նոց ։ Այսուհետև որ կամաւորապէս ցանկայ չնալ, կամ հաւանահաճի զգործեցեալ չնութիւնն, չնայ սրտիւ. որ կամաւորապէս ցանկայ գողանալ, կամ հաւանահաճի զգործեցեալ գողութիւնն առնէ զգողութիւն սրտի. որ կամաւորապէս ցանկայ սպանանել, կամ հաւանահաճի զարարեալ սպանմամբ, սրտիւ սպանանէ, և այնպէս խօսելն է՝ զայլոց կամաւորապէս չար ցանկութեանց, և չար մտածմանց ։

Ցանկութիւն, որ լինի հանդերձ Թէական հաւանահաճութեամբ, որով որ ցանկայ իմիք ընդ այնպիսի Թէութիւնն, որ առնելիս ի բաց բառնայ զ չարութիւն ի յառաւարկիցելոյ, այսինքն, ի բաց բառնայ զնմ չարութիւն ի յառաւարկիցելոյ, չէ մեղք ։ Այնպէս ցանկութիւն զչարութիւն իւր առնու ի յառաւարկիցելոյ, շուրջ զորով է՝ ։ Այսպէս յորժամ ի յառաւարկիցելոյ բառնայ զնմ չարութիւն, և զնմ բան չարին, ոչ առնու ինձանէ զչարութիւն ։ Այնպէս ոչ դոյ ։ Այլ ի յառաջեալ պատահման Թէութիւն ի բաց բառնայ ի յառաւարկիցելոյ զնմ չարութիւն, և զնմ բան չարին ։ Այսպէս ի յառաջեալ պատահման ցանկութիւն, որ լինի Թէական հաւանահաճութեամբ, չառնու զչարութիւն ի յառաւարկիցելոյ իւրմէ ։ Այլ ցանկութիւնն, որ չունի զչարութիւն, չէ մեղք ։ Այսպէս Թէական ցանկութիւնն, որով որ ցանկայ իմիք հանդերձ Թէութեամբ, որ ի բաց բառնայ ի յառաւարկիցելոյ, շուրջ զորով է՝ ցանկութիւն, չէ մեղքն, զոնէ մահացու ։ Այսպէս որ ցանկայ Թէութեամբ, Թէ, եթէ լինէր զ-աստուածութիւն, պատժէր, և զ-առաւաքարեր ի մահ զմահապարտս, ոչ մեղանչէ ։ Այնպէս Թէութիւնն առնելիս ի բառնայ զչարութիւն յառաւարկիցելոյ, այսինքն, սպանման մահապարտի ։ Այնպէս զ-աստուածութեան է՝ օրէն զ-առաւաքարել ի մահ զմահապարտս ։ Սակայն յորժամ այնպիսի Թէական ցանկութեամբ են անբանք, և որպէս Թէականք, փախչելի, և խորշելի՝ ի նոցանէ ։ Այնպէս յայնժամ են սահմանական փորձմունք, և նեղութեք, մանաւանդ եթէ լինիցին հանդերձ մարմնական, և զգայական հեշտութեամբ, և անպատեհ, և անհամեստ շարժմամբ մարմնոյ ։ Այնպէս ի սոյնպիսի պատահմունս են մեղք ։ Այնպէս ցանկութեամբ, Թէպէտ Թէականք իցեն, որք են անբանք, և որպէս Թէականք, և որք են պատճառք մարմնական հեշտութեանց, և անհամեստ շարժմանն մարմնոյ, են մեղք ։

Կամաւոր Թէական ցանկութիւն, որ լինի հանդերձ Թէութեամբ, որ ոչ ի բաց բառնայ զչարութիւն ի յառաւարկիցելոյ, շուրջ զորով է՝ ցանկութիւն, է՝ մեղք ։ Այնպէս յորժամ ճնայ չարութիւն ի յառաւարկիցելոյն, յայնժամ ցանկութիւնն առնու ի նմանէ զչարութիւն ։ Այնպէս ուրեմն ի յա-

յաւուցեալ պատահման ճնայ չարութեի՝ ի յառաքինեցելոյն, այլ նոյն ըստ ինքեան չարութիւն ոչ բառնայ զնա չարութեի առաքինեցելոյ, քանզի կու թի առնու՝ ինանիկ զչարութիւն ։ Որպէս քանկութիւն, որ ոչնչի զչարութիւն, է՝ մեղք ։ Որպէս կամաւոր թէական քանկութիւն, որ լինի թէութիւն, որ ոչ՝ ի բաց բառնայ զչարութիւն առաքինեցելոյ, շուրջ զորով է՝ քանկութիւն, է՝ մեղք ։ Այս է՝ այնպիսի մեղք, որպիսի լինել, եթէ չու նէր զթէութիւն ։ Քանզի սոյնպիսի թէութիւն թէ բացայայտ ունի, և թէ թէական, առնու ի յառաքինեցելոյ զնոյն չարութիւն։ Այսուհետև որ քանկայր թէութիւն, թէ, եթէ չլինէր դժոխս, չնայր, առնէր զնուիլն սրտի ։ Քանզի զթէութիւն ոչ բառնայ զչարութիւն առաքինեցելոյ, այսինքն, չնութիւն ։ Քանզի չնութիւնն է՝ չար ի նեղբուստ, և ոչ կարէ լինել բարի ի յաւուցեալ ենթադրութիւն, այլ ճնայ չար, որպէս այժմ է՝ չար։

ՊՐՆԱ ԵՐԲՈՐԴ։

Յաղագս յաւելցուցական հեշտութեի, և բերկրութեի։

Սա անճառաբ հեշտութիւն, և բերկրութեան նման պարզ սէրն, և հաստահաստութեամբ մնայ ընդ եղեալ, և խոհակեալ առաքինեցելոյ, բերկրելով, և զնայելով քաղցրութեբ նր, առանց դանկութեի կիրարկման, և գործման։ Հեշտութիւս այս ասվոր է՝ կոչիլ յաւելցուցական, ոչ ի յաւելցման ժամանակի. քանզի ի կեսուս, և ի վայրկենաւոր կարէ կատարիլ. այլ այնու զի կարճն յետ լինակատար վերանքը կատարման բանի, յաւել ի նմանէ։

Յաւելցուցական հեշտութեի, որով ոք կամաւորապես հեշտանայ ի վերս մտած եղեալ, և խոհակեալ չար գործոյ, է՝ մեղք ։ Քանզի որպես երևի ի յաստեղծոյն, է՝ մեղք լոկ, և սոսկ չար դանկութեի ։ Այսպէս երևի ի չարաբնեալ և առաքեալ է՝ մեղք չար հեշտութեի, և բերկրութեի ։ Այանզի առաքեալ է՝ հեշտութեի քանի լոկ, և սոսկ դանկութեի ։ Պատճառ, քանզի ոչ միայն են մեղք արտաքին չար գործք, այլև ներքին չար ներգործութիւնք ։ Այս յայտ է՝ ի յառաքեալսն առացեալոցն ։ Լոկ չար հեշտութիւնք, և չար բերկրութիւնք են ներքին չար ներգործութիւնք ։ Որպէս չար հեշտութիւնք, և չար բերկրութիւնք սրտի, են մեղք ։ Եթէ չար գործն այն, շուրջ զորով հեշտանայ ոք կամաւորապես, և բերկրի, նոցի մեղք մահացու, հեշտութիւնն և ելոյն մեղք մահացու ։ Լոկ եթէ նոցի ներելի, հեշտութիւնն և ելոյն ներելի ։ Եթէ արտաքին չար գործն նոցի չնութիւն, հեշտութիւնն և ելոյն չնութիւն ։ Եթէ նոցի պատճառ հեշտութիւնն և ելոյն պատճառ

կումն. եթէ նոյն ապրուստիդ ծո-
ռին, հեշտումին եւս եղիցի
ապրուստդ ծումն, եւ այնպէս խո-
սելն է՝ զայլոց։ Քանզի չար
հեշտումի առնու զչարումինն
իւր յարտաքին չար գործոյ,
շուրջ զուրով է՝։ Ոմն որոյ ոչ
կամաւորապէս հեշտանան, և
բերկրին շուրջ զչար գործոցն,
ոչ են մեղք մահացուք մահա-
ցօրէն մեղանչեն։ Իսկ եթէ
նոյնն մեղք ներելիք, ներելոյ են
մեղիցեն։ Որպէս յայտ է՝ ի յա-
ռաջելոց։

Հեշտումն, որով ամուսնա-
ցեալք, և զուգակցեալք հեշ-
տանան արտաքոյ մերձաւորու-
թեանց, և զուգաւորութեան, և
Թարց դիտաւորութեանն առ ա-
մուսնական մերձաւորութիւն, է-
թէ չնոցի որոգայթ սերմնահոս-
ման արտաքոյ ծննդականին, չէ
մեղք մահացու։ Քանզի առաս-
նական կացուցեալ առնէ անմե-
ղադրելի զայնպիսի հեշտումի,
զիսմի լինիցի մեղք մահացու, ոչ
և առնէ անմեղադրելի զհամ-
բոյրս, և զշօշափումնս, զի չի-
ցեն մեղք մահացուք։ Զար-
ձեալ, զի այնպիսի հեշտումի
ըստ ինքեան շարակարգի առ
ամուսնական մերձաւորութիւն,
որ է՝ օրինաւոր ամուսնացելոց։
Ըստ սմին յորժամ պատահաբար
ոչ նուակի մերձաւորութիւն, հեշ-
տումի, որ լինի Թարց մերձա-
ւորութեանց, չէ մեղք մահացու։
Այսոքիւ եթէ լինիցի հանդիպի
որոգայթիւ սերմնահոսման ար-
տաքոյ ծննդականին, յորժամ
է՝ մեղք մահացու։ Քանզի
ամուսնացեալք ինեղբոյ մահա-
ցու մեղաց պատճառանդին զգու-
շանալ, զիսմի լինիցի սերմնահո-
սումն արտաքոյ ծննդականին։
Ներոյասացեալ հեշտումինն,
յորժամ լինի Թարց որոգայթի
սերմնահոսման արտաքոյ ծնն-
դականին, Թէպէտ չնոցէ մեղք
մահացու՝ ի մէջ ամուսնացելոց,
սակայն է՝ նշան անկարգ մար-
մնասիրութեանց, և հեշտասիրու-
թեանց, և աշխարհասիրութեան,
որպէս և հանգիպիլք, և ընդ-դր-
կանք, որք լինին առանց դի-
տաւորութեանց ամուսնական մեր-
ձաւորութեանց, և զուգաւորու։
Ըստ որում զուգակցեալք պատճէն
հեռանալ ի նմանէ, որպէս և
պատճէն ի բաց կալ ի հանգիպ-
լոց, և ի գրկահաց առացելոց։

Ի յրն անձինք եթէ կամաւո-
րապէս հանդիպանիցեն ի զգա-
յական, և ի մտածական հեշ-
տումի, որ ծնանի ի նմանէ
անդեալ զուգաւորութեանց, մա-
հացուցն մեղանչեն։ Քանզի
այլն անձանց չէ օրինաւոր սոյն-
պիսի հեշտումի։ Այլ անդապէս
միեսայք, և հարսք, ի մէջ որոց
տակաւին չէ կատարեալ խոր-
հուրդ ամուսնութեանց, եթէ կա-
մաւորապէս հանդիպանիցեն
ի զգայական, և ի մտածական
հեշտումի, որ ծնանի ի նմանէ
նոյն ապագայ զուգաւորութեանց,
և մերձաւորութեանց, մահացու-
ցն մեղանչեն։ Քանզի և սո-

չէ օրինաւոր առաջեալ հեշտուԹէ։

Որք արարեալք են զմահացու յամեցողական հեշտուԹէ, յորժամ խոստովանին զնա, պա֊ տուհասէ զոմն զոմով եղև հեշտուԹէ։ Ոմանցն այլ դառնա֊ ցան լինի, եԹէ հեշտուԹիւնն եղեալ ինչ շուրջ զպտուղսն է, և այլ դառնացան լինի, եԹէ եղեալ ինչ շուրջ զընտուԹէ, և սոյնպէս խօսելով զայլոց։ Սա֊ կայն որ արարեալ՝ զմահացու յամեցողական հեշտուԹէ, եԹէ չիցէ բացորոշեալ զոմպիսուԹի պատուհասէն չար գործոյ. ո՛ր֊ գան, եԹէ հեշտացեալ ինչ շուրջ զդրդռնուԹէ, և մեր֊ ձաւորուԹէ ընդ նմին, և չիցէ բացորոշեալ զոմպիսուԹէ նմին ժամ բանական է՝, եԹէ ասիցէ, Թէ հեշտացայ կամա֊ ւորապէս ի վէր ապօրինաւորն զրդռնուԹէ, և մերձաւո֊ րուԹէ ընդ նմին, չիմԹաբար, եանորոշապէս։ Ոմանք ի բանից այսցանէ նմանայ խոս֊ տովանահայրն զոմպիսուԹէ մե֊ ղաց նը։

Որք առանց պատճառի, և առանց հարկաւորուԹէ իրա֊ կեն զդործ, յորմէ գիտեն բնա֊ կանաբար ծնանելոց, և հետե֊ ւելոց զոմ զհեշտուԹէ մարմնոյ, մեղանչեն։ Ոմանք սոյնպիսիք հեշտուԹէ հատարին նոցա առ մեղս։ Իսկ որք առնեն զայս֊ պիսեալ գործ ըմն ապաւար, և բա֊ նական պատճառի, և չգիտեն զինքեանս ի յորոշեալն հատա֊ նաւորուԹէ, ոչ մեղանչեն, ոչ մահացու իրէ, և ոչ ներելեաբար։ Ոմանք ոչ հատարին նոցա առ մեղս։ այլազգ պարագայիւք հրաժարիլ ի բազում բարեկշիռ գործոց, զոր վարդապետեն է անդեպ։ Բայց որք ի խիստակեաց դառնացեալ գործ վասն ապրա֊ նաց, և բանական պատճառի, գիտեն զինքեանս ի յորոշեալն հատա֊ նաւորուԹէ, և գայԹագործու֊ ԹէԹ, և կորստեան հոգւոց ի֊ րեանց, մեղանչեն։ Ոմանք չէ ուժք օրէն դնել զինքն ի յորո֊ շեալն մեղաց։ Լաւսն ամ որ նախ պատուի միտել, և իշխել զղօրուԹէն իւր, և ապա յանձ֊ նառնուլ զգործ, յորմէ կարէ ծնանիլ հեշտուԹէ մարմնոյ, զի մի դնիցէ զինքն ի յորոշեալն հատահանաւորուԹէ։ Որք առանց պատճառի, և հարկաւորուԹէ, հանդերձ ուղիղ դիտաւորուԹէ, և որոշելիս հատահանաւո֊ ԹէԹ, իրակեն զգործ, յորմէ գի֊ տեն բնականաբար ծնանելոց զոր զհեշտուԹէ մարմնոյ, մա֊ հացու մեղանչեն։ Ոմանք սոյնպիսիքն դնեն զինքեանս ի յորոշեալն մահացու մեղաց։ Ոմանք վարձատուս մարմնական հեշտուԹենէ՝ մեղք մահացու։ Վարձեալ, զի որք ուղիղ դի֊ տաւորուԹէ, և առանց պատ֊ ճառի առնեն զգործ, յորմէ գի֊ տեն բնականաբար ծնանելոց զոր զմարմնական հեշտուԹիւն,

նշան տան, թէ կամին զմարմնա-
կան վախշոտ հեշտութէն ։ Ո-
րով կամին զմարմնական վախ-
շոտ հեշտութէ , սահմանօրէն
մեղանչեն : Ասսոն առաջեալ
անձինքն սահմանօրէն մեղանչեն,
եթէ առանց պատճառի , ու-
ղիղ դիտաւորութէ , և հան-
դերձ որոգայթիս հատահան-
նութէ իւանիցեն զգործ , յորմէ
գիտեն քնականաբար ծնանելոց
դալ զհեշտութէն մարմնոյ :

Որք ի վերանկատեն կատա-
րելոյն զմարմնական հեշտութէ,
ունին զինքեանս բացատարար ,
այսինքն , ոչ ընդունին զնա , և
ոչ ընդդիմանան նմա, այլ թող-
ուն զնա եթէ ունին զինքեանս , և
գայս առնեն առանց պատճա-
ռի , սահմանօրէն մեղանչեն :
Քանզի եթէ չընդդիմանայեն
նմա , դնեն զինքեանս ի գոր-
գայթի հատահանանութեան :
Ուր որք դնեն զինքեանս ի գո-
րգայթի հատահանանութեան
վախշոտ հեշտութէ , սահման-
օրէն մեղանչեն :

ՊՐԱՆ ՀՈՐՈՐԴ :

Յաղագս սեռական դանազանութէ
մեղաց :

Եղբ որքան առ
նիւթականն , այ-
սինքն , որքան առ
դատական էակու-
թին , զանազա-
նին սեռակաս ի սեռականն ա-
ռարկելոյ , և ի պատրագային ,
որք պէսպէսին , և վոխանն զան-
սակ , այսինքն , ըստ որում ա-
ունին զբան սեռական առար-
կելոյ : Եւ պատճառն է՝ Քանզի
ամ ներգործութիւնք սեռական զանազանին ի յա-
ռարկելոյ . այսինքն , յորժամ
առարկելոյք զանազանք են
սեռական , յայնժամ նաև զա-
նազանին սեռական ներգոր-
ծութիւնք , որք բերին առ նոսա,
և որք ի վեր նոյ շրջին : Ար-
մեղ որքան առ նիւթականն , ասեն
զինքեանս ներգործութիս : Ա-
րեան որքան առ նիւթականն ,
զանազանին սեռական ի սեռա-
կան առարկելոյ : Ասսոն դո-
ղութէ , շնութէ , վատահաւաճ-
հութէ , մարդասպանութէ , և
այլք այսպիսիսաբար զանազանք
մեղք , զանազանին սեռական ,
որքան առ նիւթականն : Քան-
զի առարկելոյք սոցին են զա-
նազանք սեռական : Այսպէս
առարկելոյ գողութէ , են
ինչք , և բարիք , շնութէ, պատիւ,
վատահաւաճանութէ, հաճոյ,
մարդասպանութէ, կեանք : Ո՛
գողութէ բառնայ զինչս, և զբա-
րիս , շնութէ բառնայ զպատիւ,
վատահաւաճանութիւն բառնայ
զանուն , և զհաճոյս . և մարդ-
ասպանութէ բառնայ զկեանս :
Ար ինչք , պատիւ , հաճոյ ,
և կեանք են առարկելոյք ,
որք զանազանք են սեռական :
Դիմասպէս շնութէ, պոռնկու-
թէ , ապրատպղծութէ , որբա-
պղծութէ , և այլք սոյնպիսա-

քան զանապանք մեղք, զանա-
ղանին առեսակաւ։ Քանզի ՚ի
սուրմ գոն պատագայք, որք
ակնապիեսն, և վիսեն զառեսակ,
և ունին զբան առեսականն ա-
ռարկոցելոյ։

Ա՚եղք որբան առ առեսականն
մերձակոյացաբար զանապանին ՚ի
հակատ-բեցեալ առեսակաց, կամ
՚ի յոյժ ղողուԹԵ առաքինուԹԵ,
յորմէ զրկին։ Քանզի պակա-
սուԹիք մերձակայաբար զանա-
զանին ՚ի առեսակաց, յորոց զր-
կին. վասնզի ըստ զանազանուԹԵ
առեսակաց, որք բառնին, գո-
յանան զանազան պակասուԹիք։
Ասան պակասուԹիք են զա-
նազանք, ըստ զանազանուԹԵ
առեսակաց, յորոց զրկին։ Ա՚ւ
որոյ յորժամ առեսակք, յորոց զր-
կին, են զանազանք առեսակաւ,
յայնժամ և ինքեանք զանազա-
նին առեսակաւ։ Ասան հպար-
առուԹի, բարկուԹի, բղջախո-
հուԹի, նախանձ, ծուլուԹի,
և այլք սոյնպիսիաբար զանազանք
մեղք, զանազանին առեսակաւ
որբան առ առեսականն։ Քան-
զի առեսակք, և առաքինուԹիք,
յորոց զրկին, առեսակաւ, և առ-
սակիանապէս զանազանին։ Ա՚ւ
զի առեսակք, և առաքինուԹիք,
յորոց զրկին ասացեալ մեղք, են
սոքա, խռնարհուԹի, հեզուԹի
ողջախոհուԹի, եղբայրսիրուԹի,
և արիուԹի։ Ա՚ւ սոքա առե-
սակաւ, և առեսականապէս զա-
նազանին։ Ասրեմն և պակա-
սուԹիք, որք այ հակատ-բինն,
առեսակաւ, և առեսականապէս
զանազանին։ Քայց հեռակա-
յաբար, և հեռաւորապէս, և
հիմնաբար զանազանին ՚ի յա-
ռարկոցելոյ։ Քանզի ուղղու-
Թիք առաքինուԹեց մերձակա-
յաբար, և մերձաւորապէս առե-
սակաւ որբն ՚ի յառարկոցելոյ։
այնինքն, զանազանին առեսակաւ
՚ի յառարկոցելոյ։ Ասրեմն պա-
կասուԹիք նոցին հեռակայաբար,
և հեռաւորապէս զանազանին
առեսակաւ ՚ինոյնոց։

Ա՚եղք տարբերին առեսակաւ,
ոչ միայն որք զանազան առաքի-
նուԹեց, այլ և որք նոյնոյ առա-
քինուԹեց ծանրագոյն հակատ-բին։
Քանզի տրտմ և ան ունին զառե-
սակն զանազանուԹի։ Ասան
ժլատուԹիւն, և անառակուԹի,
որք ծանրագոյն հակատ-բին ա-
ռասաբաշխուԹԵ, առեսակաւ
տարբերին, և զանազանին։
Սոյնպէս խօսելի է՝ զայլոց մե-
ղաց, որք սոյնպիսիաբար ունին
զինքեանս։ Ա՚մանաւ որք հա-
կատ-բին նոյնոյ առաքինուԹեան
բանիւ զանազան գործեղուԹԵ,
տարբերին առեսակաւ։ Սոյնպէս
սոքաբար ունին զինքեանս վասա-
համբառուԹի, ընուԹի, դողու-
ԹԵ, և մարդասպանուԹի, որք
հակատ-բին արդարուԹԵ։

Որք խոստովանին զմեղս ի-
րեանց, պարտ-ական-բին խոստո-
վանիլ զայմ առեսակ մահացու
մեղաց։ Քանզի խոստովա-
նութ-բին պարտ-ական-բ բանակ
խոստովանահօր իւրում զայմ

վէրս,

զէրս, և զամ հիւանդութիւնս հոգւոյ իւրոյ: Քանզի բժիշկին ոչ կարէ բուժել զվէրս, և բժշկել զհիւանդութիւնս, զորս ոչ ճանաչէ: Զայնպէս. քանզի՝ ի դիւանն, և՝ ի յաւետեան խոստովանութիւնս պարտին դասուցանել, և պատժել ամ տեսակք մահացու մեղաց: Ելութեան՝ ի յաւետեան խոստովանութիւնս պարտին բանիլ ամ տեսակք մահացու մեղաց: Քանզի խոստովանահայրն, որ՝ դատաւոր՝ ի դիւանն խոստովանութեան, ոչ կարէ դատապարտել, և պատժել զտեսակս մահացու մեղաց, զորս ոչ ճանաչէ:

ՊՐԱՆ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ:

Յաղագս Թուականի զանազանութեանց մեղաց:

Սակայ զանազանին Թուով երկու եղանակաւ: Կամ զանազանին՝ ի զանազան առարկայէ Թուով այնքանից, ոչ միայն նեւթականապէս, և բնականաբար, այլև տեսականապէս, և բարոյականապէս զանազանելոյ: Այսինքն, որքանք են նեւթականապէս, կամ տեսականապէս զանազանելոյ առարկայէ, այնքանք են մեղք: Որպէս որքանք Թուով զանազան առարկայէ իցեն, այնքանք Թուով մեղք իցեն: Երկրորդ զանազանին մեղք Թուով՝ ի ձեռն բարոյական միջահերձման՝ ներգործութեց: Որպէս ոչ բաւական առ Թուական բազմութիւն մեղաց վերահայեցմամբ առ խոստովանութիւն բնական միջահերձումն ներգործութեց, այլ՝ ընդ բարոյական միջահերձումն: Այսպէս առ բնական Թուական զանազանութիւն մեղաց բաւականապէս իւրաքանչիւր հերձումն. սակայն առ Թուական զանազանութիւն, և բազմութիւն նոյ վերահայեցմամբ առ խոստովանութիւն, ընդ բարոյական միջահերձումն ներգործութեց: Այսպէս որպէս՝ ի խոստովանութիւն ներգործութիւն է՝ բարոյական, այսպէս և բազմութիւն, և զանազանութիւն պարտի դոլ բարոյական:

Ներգործութիւք միջահերձին և բազմանան Թուով՝ ի ձեռն միջահերձման, որպէս զի ոչ զոր ութիւնաբար, և ոչ մեկնաբար այսինքն, ոչ զօրութիւք, և ոչ մեկնութիւք համարիցին մեզ, նախ՝ ի ձեռն ներհակ կամաց, և առաջադրութիւն: Երկրորդ՝ ի ձեռն կամաւորութեան, և անձնիշխանութեան՝ ի ներգործութիւն: Երրորդ՝ ի ձեռն անկամաւորութեան, և բնական դադարման, թէ լինեցին՝ ի ձեռն քնոյ, թէ՝ ի ձեռն պատահման առ այլ նիւթ: Բայ՝ հաւական է՝, եթէ լինեցին՝ ի ձեռն քնոյ: Քանզի մինչ՝ ենեմ դադարման բանականութիւն, ոչ շարունակին անձնիշխանութեան, և բարոյական արարողութիւն, այլ միայն

ջահերձին ։ Բահաւական է՝ եւս , եթէ դադարուածն ներգործու- թիւն լինիցի ՚ի ձեռն պատուհան առ այլս ։ Պանդխ ՚ի ձեռն պա- տուհան առ այլ իւր առաջին մտած-ումն լինի անկամաւոր ։ Ո- այսն որոյ եթէ լինիցի առնոյ դարձումն , լինի կամաւոր , և բարոյականապէս բազմանայ ։

Որ միով ներգործութիւբ առե- լութիւն առնէ զբազում անձինս , կամ միով ներգործութիւբ վա- տահամբաւանայ զբազումս վա- տահամբաւէ ։ կամ միով հար- մամբ զբազումս սպանանէ ։ կամ միով ներգործութիւբ զանց առ- նէ զպաշտօնեիս ժամուց զշա- բաթի մի , կամ զամիս մի ։ կամ միով ներգործութիւբ զանց առնէ պահել զբազանութիւն ծո- մապահս ։ կամ միով ներգոր- ծութիւբ զայլս սոյնպիսի նոյն առ- նէ , պարտի զայս բանալ ՚ի խոս- տովանութիւն ։ Պանդխ թէպէտ ներգործութիւն մի ունի , սակայն հանդիսանայ բազում մեղաց ։

Պերբին ներգործութիւն կա- մաց բազմից կրկնելով , եթէ անապտղի ՚ի միում արտաքին գործումն , կամ ՚ի յարտաքին բա- զում ներգործութիւնս առ մի- մեանս շարունակութեամբ առ նոյն վաղճան , և եթէ արտա- քին գործն այն , յորում վերջա- նայ , և կատարի ներքին ներ- գործութիւն կամաց , դիտեցեալ, և պատճառեցեալ ունի նոյնա , բարոյականապարտ է՝ մին թիւով մեղք վերահայեցուածք առ խոս- տովանութիւն ։ Պանդխ է՝ մին արտաքին արարողութիւն դիտե- ցեալ , և պատճառեցեալ ՚ի ներքինոյ , որք ամենեքեան ՚ինքա- շարադրութիւն , և բարոյականա- բար միաւորին ։ Ոսան որ ՚ի գնային առ ՚ի սպանանել զոք , բազմիցս կրկնէ զներքին ներ- գործութիւնս կամացդ , զմին մար- դասպանութիւն գործէ մի առա- ջեալ պատճառի ։ Պյնմանապէս արտաքին ներգործութիւբ , որք շարունակարգին առ նոյն վաղճան , և առ նոյն գլխաւոր ներգոր- ծութիւն , ընդ որում ոմանք զնոյն չարութիւն , և բարոյականապէս միաւորին ՚ի միում , թէ նախըն- թացք նոցին , թէ ընկերակիցք , թէ հետեւեալք , երբեմն լրումնք , և ամբաստանութիւնք գլխաւոր ներ- գործութիւն , են մի մեղք ։ Ոսան հանգրուանք , ընդ որս կրկնութիւնք , որք լինին ընդ մարմնական վախ- շոտ մերձաւորութիւն , և զուգա- հորութիւն , կամ նախընթացա- բար , կամ ընկերակցաբար , կամ լրաբար , են ընդ նմա մին թո- ղով մեղք չնութիւն , կամ պոռն- կութիւն , կամ այլոյ սոյնպիսւոյ ։ Պանդխ են կամ սկսումնք , կամ մասունք , կամ լրումնք նոյնոյ բարոյական գործոյ , և բարոյա- կանապէս միաւորին ընդ միում գլխաւոր գործում , և առնանին ընդ նմա երբեմն մի ։

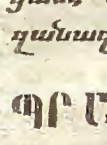
ՄԱՏՆՒՆՆ ԵՐԿՈՒՂ։

Յաղագս մեղաց ի մահառաջի։

Ի մահուանի այսմիկ ձառես զոք զմեղաց ի մահանալոն, և զայնոց ամենեցունց, որք զնո՛ցանէ մահաձիլ կարեն, ի ձեռն զանազան ալեակաց։

ՊԱՐԱԿԱՂԻՆ։

Յաղագս սկզբնական մեղաց։

Սկզբնական մեղքն է՝ այն, յորում ծնանիմք, և որ սերի ի մեզ ի նախահարացն մերոց ծնանելոց ի մեղս նո՛ր։ Պարանոցն յորժամ ապտամ մեղաս, և յանցեաս ի դրախտի, ամ սերունդք նո՛ր մեղանս ինձ։ Ըստ հաւանիցն սերունդք, որք բղխեն ի նախահարացն ծնանիմք ի մեղս նո՛ր։ Ա՛ր որոյ ասէ Դաւիթ։ Սաղ. 50. 7. Ընդ օրինաւորքն յղացաւ, և ի մեղս ծնաւ զիս մայր իմ։ Եւ Պօղոս ասէ։ Հռոմ. 3. 9. Եւ արդ՝ ի՞նչ առնեմք եղեալք։ Ա՛պաքէն և ո՛չ ելիք։ Պարանոցն նախ մեղադրեալ զամենեսեան ի մեղս, և ի դրեալ է, թէ ոչք է՝ արդար, և ո՛չ միոգանձեալ ասէ։ Հռոմ. 3. 23. Պարանոցն ամենեքեան մեղան, և նո՛ր ազեալք են ի փառացն Ա՛ստուծոյ։ Եւ արդ արդարանան ձրի նորին շնորհօք, ի ձեռն փրկութե՛ն, որ ի Քրիստոս Յիսուսէ եղեալ։ Զոր յառաջագոյն պատմէ զնախանձ։ Հռոմ. 5. 12. Ո՛ր ի միոջէ մարդոյ մեղք յաշխարհս մտին։ և ի մեղացն անտի մահ։ և այնպէս յամենայն մարդիկ տարածեցաւ մահ։ որով ամենեքեան մեղան։ Յետ սակա՛ս ասէ։ Հռոմ. 5. 17. Ո՛ր ի եթէ միոյն յանցանաւք մահ թագաւորեաց միոյմբ։ որչափ և առաւե՛լ, որք զառատութե՛ն շնորհացն, և զպարգեւացն արդարութե՛ն առնուցուն։ կենաւք թագաւորեսցեն ի ձեռն միոյն Յի՛սուսի։ Ա՛պա ուրեմն որպէս միոյն յանցանաւք յամենայն մարդիկ դատապարտութե՛ն։ նոյնպէս և միոյն արդարութե՛ն յամենայն մարդիկ կենաց։ Ո՛ր ի որպ՛ ան հնազանդութե՛ն միոյն մարդոյ, մեղա՛որք բազումք եղեն։ նոյնպէս և հնազանդութե՛ամբ միոյն, արդա՛րք բազումք եղիցին։ Յորոց բանից յայտնապէս երևի, թէ հասանելոյ որդւոյ ծնանին ի սկզբնական մեղս։ Բայց Ա՛ստուածն յաշխատասիրէ թափել սկզբնական մեղացս։ Ա՛պա ուրեմն նախ ի բարձրե՛լոյն շնորհատուութե՛ան այս։ Ա՛ն զի այսմիկ, որ լինելոց էր մայր Ա՛յ, ո՛չ վայելեաց լինել զժամանակ ինչ ընդ իշխանութե՛ամբ սատանայի, առնել Ա՛յ, դուստր դժոխոց, և զմա՛ւսն անիծից։ Ընդ արարչական և ամենայն սահման ի յարգանսն մօր իւրոյ։ Ա՛ռանցն երեսից մարգարէն, և Յօհաննէս մկրտիչն սրբեցան ի սկզ-

ի սկզբնական մեղուն ի յորովայն նի մօր նորին։ Ասաւ սահ ինքն գիտս զերեմիայ մարգարէին։

» Երեմ. ի. 5. Եւ եղև բան Տեառն առ նս, և ասէ։ Ինչ գտին առեղծեալ հարքն քո զիս, եթէ հեռացան ի ինէն յետս գնացին, և գնացին զհանապազ։ Ոչ ասին։ Ո՞ւր է Տէր որ հանեալ զմեզ ի երկրէ Եգիպտացւոց, որ վարեալ զմեզ ի անապատի, ի երկրի անդնդոց և ի ծարաւոյ, ի երկրի որում ոչ ոք անցանէ, և ոչ մարդ բնակի անդ։ Եւ ես ածի զձեզ ի երկիր պտղաբեր, ուտել զպտուղ նորա և զբարութիւն նորա։ Եւ մտեալ պղծեցէք զերկիր իմ, և զժառանգութիւն իմ արարէք ինձ ի գարշելի։ Եւ քահանայքն ոչ ասին։ Ո՞ւր է Տէր։ Եւ որ կալցին զօրէնս ոչ ծանեան զիս, և հովիւքն յանցին ինձ, և մարգարէքն մարգարէացին Բահաղայ, և զկռապաշտսն հետեւեցան։

Սկզբնական մեղուն զբազում ժամս պատճառեաց ասացեալ, և հետեւապէս մեզ ամենեցունս։ Սահ քան զսկզբնական մեղս զարդարեալք էին, և պատճառելք ճշմարտութեան ընտրօք հոգւոյն սրբոյ, ասէ, և ես։ Նոյն յորժամ գործեցին զմեղս, զրկեցան ի ինոցանէ։ Սահ քան զմեղս ունէին զՀոգին ընտրեալ։ Ասաւ էին ասէ, սիրելիք, հաճելիք, ընտրեալիք, և բարեկամք Աստուծոյ։ էին որ ի բարձրութեան էին։ Ոսկ յորժամ մեղան, մերկացան զՀոգին ընտրեալ, կորուսին զամենայն զարդ իւրեանց, զբարեկամութիւն Աստուծոյ, զբարձրութիւն, և զորդեգրութիւն նոցա, և եղեն թշնամիք, ատելիք, և անհաճոյք բարձրելոյն։ Սահ քան զմեղս ունէին զմեծ պիտուքն, որով յոյժ բարձր ճանաչէին, և պիտէին ստանալ զբարիս, և փախչիլ ի չարեաց։ Յորժամ մեղան, անկան ի մեծ տիւսուքն, և ի կուրութիւն մտաց։ Ունէին զմեղսին նուրբ անց ամենևին հնազանդ հոգւոյ, այնպէս թէ ոչ շարժիւր ի յանապատեն, և ի յանկարգ ցանկութիւնս ընդ-դէմ բանի։ Յորժամ ստունգանեցին, գտին զնա ապստամբ ի հոգւոյ, և հակառակ բանի։ Ունէին զմեծագոյն յօժարութիւն, և դիւրութիւն առ ի գործելոյ զբարիս, և փախչելոյ ի չարեաց։ Յորժամ պատճառեցան, գտին զինքեանս յօժարս, և առխորժ ի չարիս, և ոչ-ինչ առ բարիս։ Ինն ազատք ի յաշխատանաց, ի երկիւղից, և ի վշաստից։ Բանզի երկիւղ ինն ընդէն տայր զպտուղս, ոչխար կայր եղեալ նոցա, և ոչինչ կարէր վշասել նոցա։ Յորժամ յանցեան, ինքեանք եղեն ի վշաստանաց, և երկիւղից, և եղեն ընդ-ունայնք վշաստից։ Ինն ազատք ի պատրուէից։ Բանզի եթէ չէին մեղուցեալք, ոչ մեռանէին։ Յորժամ մեղան, մահն հնազանդեցոյց զինն ինքեան։ Եթէ չէին մեղուցեալք յետ ժամանակաց ունէին վերս-

ւիսանելիք էին յերկինս , և մատա-
նել ի փառս , և առ կեանս
յաւիտենական : Յորժամ յան-
ցեան , ապաշաւեցան ի ոդ-յախ-
տէ , և աչսորեցան ի յերկիրս
անանոյշ , այնպէս Թէ եթէ
չէին ղղջացեալք , և դարձեալք
ի մեղաց իւրեանց , և Ա՛ՔՆ չէր
առաքեալ փրկիչ , դնացին ի կո-
րուստն յաւիտենական : Ա՛նբ,
որք հաղորդ-էլայք , և մանակ-
ցելոցք էաք նոցին բարեաց , և
Թէ չէին մեղուցեալք , յորժամ
մեղան , հաղորդեցաք , և մաս-
նակիցեցաք պատժոց , որովք ա՛պա-
ժեցան : Ըստ որք են ի սակ-
բնական մեղս . ունին պաշտա-
սուԹի Ա՛Ճային շնորհսդ , ու-
նին զՀնչանուԹիւն ընդ Ա՛Յ , են
ընդ նշանուԹիւբ սատանային, են
որովք անկեալ , են ժառանգք
դժոխոց , ունին զկուռուԹիւն ,
յօժարք են ի չարիս , և ունին
զդժուարուԹիւն առ ի գործ-ելոյ
զբարիս . լիք են պէսպէս պատ-
ժովք . երկիւղիւք , Թշուառու-
Թեբք , վտանգիւք , և երկամբք ,
են սատրանկեալք մահու մար-
մնոյ , և եԹէ մեռանիցեն ի սակ-
բնական մեղս , Թէպէս չունն-
ցին զնեղգործ-ականս , երԹան
ի կորուստն յաւիտենական , և
հանապազ ճնան զրկեցեալք ի
յաւիտենական կենաց , և ի
միանձնեամբ մխաւոց : Ա՛րան
զի ասէ Ա՛Ր : Յօհ. 3. 3. Եթէ
ոչ ոք ծնդի վերուստն , ոչ կարէ
առնանել զարքայուԹիւն Ա՛Յ :
Դարձեալ ասէ : Յօհ. 3. 5.
Ամէն ամէն ասեմ ձեզ : եԹէ ոչ
ոք ծնդի ի ջրոյ , և ի հոգւոյ , ոչ
կարէ մտանել յարքայուԹիւն Ա՛Յ :
Օ ի ծնեալն ի մարմնոյ մարմին
է՛ , և ծնեալն ի հոգւոյ հոգի
Բայց որք մեռանին ի սկզբնա-
կան մեղս Թարց ներգործ-ական
մեղաց , ոչ պատժին պատժովք
որք պատրին ներգործ-ական մե-
ղաց : Բ՛անզի չէ ոդ-արուԹիւ
պատժել պատժովք , որք պատ-
րին ներգործ-ական մեղաց , զայ-
նոսիկ , որք չէն գործ-եալք ըմեղս
ներգործ-ական :

Պ՛եղ ընդ-եմ սկզբնական
մեղաց եղեն չարչարանք, և մահ
Տ՛ն մերոյ Յ՛Ի Ա՛Ի : Բ՛անզի
փրկեցաք ի յանիծ-ին ոդ-ասայ
ի ձեռն չարչարանաց , և մահու
Տ՛ն մերոյ Յ՛Ի Ա՛Ի : Ըստ
ասէ Յ՛ոհաննէս ա՛ԵուաղանիչՆ
Գ՛Ա. 1. 16. Օ ի ի լրումն անտ
նր մեր ամենեցին առաք ընդո-
հս փոխանակ շնորհաց : Օ ի
օրէնքն ի ձեռն մովսէսի տո՛ւան :
Շ՛նորհք , և ՃշմարտուԹիւն ի
ձեռն Յ՛Ի Ա՛Ի եղեն : Ա՛ռ
Պօղոս առ հռովմայեցիս գրէ :
Գ՛Ա. 3. 23. Բ՛անզի ամենեքեան
մեղան . և նո՛ա զրկեալք են ի փա-
ռացն Ա՛Յ : Լ՛ա ոդ-ասանան
ձրի նորին շնորհօք , ի ձեռն վե-
կուԹեն , որ ի Ա՛Ր՛ Յ՛Ի : Ի
յայտ եմ դիմակ գրէ : 5. 8. Յայտ-
նեաց Ա՛Ք զսէրն նր ի մեզ . զի
մինչդեռ մեղա՛որքն էաք ըստ
ժամանակին . Ա՛Ր՛ զմեր մե-
ռաւ : Ըստ ևս առաքեալ յար-
դարացաք մեռամբ այժմիկ ա-

,, ըեաւքն նը ապրիցուք նովաւ ի
,, բարկութենէ անտի ։ Օ ի եթէ
,, մինչ թշնամիքն էաք , հաշտե-
,, ցաք ընդ Ա՜Յ մահուամբ որդւոյ
,, նը ։ Որչափ եւս առաւել հ հաշ-
,, տիլս մերում ապրիցուք կենօք
,, նը ։ Եւ ոչ այսչափ միայն , այլ
,, եւ պարծիմք եւս Ա՜Ծ ի ձեռն
,, Տ՚ն մերոյ Յ՚ի Ք՚ի , որով եւ
,, զհաշտութիւն իսկ ընկալաք ։
,, Յետ սակաւուց ասէ ։ Հռօմ.
,, 5։15։ Ա՚յլ ոչ որպէս յանցանքն ,
,, նոյնպէս և շնորհքն ։ զի եթէ
,, մեռան , որչափ եւս առաւել շնոր-
,, հքն Ա՜Յ , և պարգեւք , շնորհօք
,, մեռոյն մարդոյ Յ՚ի Ք՚ի ի բա-
,, զումս առաւելեաւ ։ Օ ի եթէ
,, մեռոյն յանցանօք մահ թագաւո-
,, րեաց մեռոյն ։ որչափ եւս առա-
,, ւել , որք զառաւելութիւն շնոր-
,, հաց , և զպարգեւաց արդարու-
,, թեն առնուցուն , կենօք թա-
,, գաւորեսցեն ի ձեռն մեռոյն Յ՚ի
,, Ք՚ի ։ Ազգաւորեմն ոմք մեռոյն
,, յանցանօք յոմանս մարդիկ դատա-
,, պարտութիւն , նոյնպէս և մեռոյն
,, արդարութիւն , յոմանս մարդիկ ար-
,, դարութիւն կենաց ։ Օ ի որպէս
,, անհնազանդութեամբ մեռոյն մար-
,, դոյ մեղաւորք բազումք եղեն ։
,, Նոյնպէս և հնազանդութեամբ
,, մեռոյն արդարք բազումք եղիցին ։
,, Ի յայլում տեղւոջ վարդապե-
,, տէ ։ Հռօմ.6։3։ Կամ ոչ գի-
,, տէք , զի որք մկրտեցաք ի
,, Յ՚ի Ք՚ի Յ՚ն , ի մահ նորա մկր-
,, տեցաք ։ Օ ի
,, Hhh 2 ողոր-

,, որպէս յարեաւ Ք՚ն ի մեռելոց
,, փառաւք հօր , նոյնպէս մեք ի նո-
,, ւութիւն կենաց շրջիցուք ։ Օ ի
,, եթէ նմանակիցք եղեաք նմանու-
,, թեան մահուան նր , այլև յարու-
,, թեան նր լինիցիմք ։ Օ այս դիտաւքիք
,, զի հին մարդն մեր խաչակից է-
,, ղեւ նր , զի խափանեսցին մարմին
,, մեղացն , մի եւս ծառայել մեզ
,, մեղացն , զի որ մեռանի արդա-
,, րացեալ է՚ի մեղաց ։ Յաւէտ եթէ
,, մեռաք ընդ Ք՚ի , հաւատամք,
,, թէ և կեցցուք ընդ նմա ։ Գի-
,, տեմք , զի Ք՚ն յարուցեալ է՚ի
,, մեռելոց , այլևս ոչ մե-
,, ռանի , և մահ նմա ոչ եւս տի-
,, րէ ։ Օ ի որ մեռաւն , մեղացն
,, մեռաւ միանգամ ։ Եւ որ կեն-
,, դանին է , կենդանի է՚ Ա՜Յ ։
,, Նոյնպէս և դուք համարեսջիք
,, զանձինս մեռեալս մեղացն , և
,, կենդանիս Ա՜Յ ի Ք՚ն Յ՚ն Տ՚ն
,, մեր ։ Ի յայլում դիտոջ վարդա-
,, պետ ։ Հռօմ.8։2։ Օ ի օրէնք
,, հոգւոյն կենաց ի Ք՚ն Յ՚ն ա-
,, զատեցին զիս յօրինաց մեղաց , և
,, մահու ։ Օ ի որ անհնարին էր
,, օրինացն , որով տկարանային
,, մարմնով ։ Ա՚Ծ զորդին իւր ա-
,, ռաքեաց ի նմանութիւն մարմնոյ
,, մեղաց , և ձմ մեղաց ։ և դա-
,, տապարտեաց զմեղս ի մարմնի
,, անդ ։ Եւ առ գաղատացիս
,, գրէ ։ Գա։3։22։ Ա՚յլ վաւերեցին
,, գիրք զամենեսեան ընդ մեղօք ։
,, զի աւետիքն ի հաւատոյ անտի
,, Յ՚ի Ք՚ի տացին հաւատացե-
,, ղոց ։ Եւ առ եփեսացիս ասէ ։
,, Գա։2։4։ Ա՚յլ Ա՚Ծ , որ մեծն է՚
,,

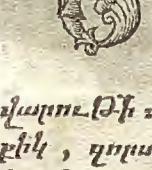
կատարին առնել զբաւականն
ի Հարուածս էն մեղացն ապա-
Սակս որոյ ոչ կարացին հաշտե-
ցուցանել զմարդ-հային սեռ ընդ-
Ա՜Յ ։ Բայց Քն , որ չէր լոկ
մարդ , այլև Հիմարիտ Ա՜Ծ , ու-
նելով զՀիմարիտ մարդ-կութի ,
և զՀիմարիտ Ա՜Ծութի , զկա-
տարեալ մարդ-կութի , և զկա-
տարեալ Ա՜Ծութի անչիւնաթեալ
միաւորեալս ի միում անձին ,
կարաց առնել զբաւականապէն
վճարումն վասն մեղաց բոլոր
մարդ-հային սեռի ։ Քանզի
Քն ոչ մեղաւ , և ոչ կարաց
մեղանչել ։ Եւ այդ-ինքն նր ին
անհնուն արժանապատուութե
անձին նր , անհնարապէս եղեն
ընդ-ունելիք հօր Ա՜Յ ։ Ա՜ն որոյ
կարաց , և նոկ արար զբաւա-
կանապէն վճարումն ին մեղաց
հասանելոց ։ Ա՜րդ ի-նոյս այս
ինն ի մէն վիրաւոր անզգամա-
զաց , և բուժէ զհոգս այսպաճա-
ուեցեալս ի անզգամական մեղաց
, և բուժէ զնոսին ի մէն վիրաւոր անզգամական մե-
ղաց , և բուժէ զհոգս այսպաճա-
ուեցեալս ի անզգամական մեղաց
, ի ձեռն խորհրդ-ոյ մկրտութե
։ Քանզի այսպ կամեցաւ Քն ։
այսինքն , կամեցաւ Քն ընկալել
զանզգամական մեղս ի ձեռն խոր-
հրդ-ոյ մկրտութե ։ Ասասի առ-
Յօհ·3·5· Լութե ոչ ոք ծնանի ի Ջրոյ
և ի հոգ-ւոյ , ոչ կարէ մտանել
յարքայութե Ա՜Յ ։ Ասասի յոր-
ժամ ընդ-ունիմք արժանապէս
զնարհու-ս-ն մեր մկրտութե , ապա-
տիմք ի ապարտականութե սկզ-
բնական մեղաց , մաքրիմք ի
բծ-ոյ , և ի յապատուութե , որովք
բծ-ուր-ուեաց , և տղեղացոյց զհո-

ողորմութե ձեր բազում անգոյն
հ-ոյ , որով անկաք զանց-առեալ
պ-եռ մեռանելէ էաք ի մեզս մեր ,
կենդ-անիս արար զմեզ ի Քն ։
Քանզի ընդ-հօք ապրեցաք ։
Ընդ-նմին յարոյց , և ընդ-նմին
նստոյց յերկնաւոր-սն ի Քն Յս։
Օ ի ցուցցէ ի յա-հառնման ,
որք դալոցն են , զառա-ւել մե-
ծ-ութի շնորհացն հ-ոյ , բաղձ-
րութե ի մեզ ի Քն Յս։ Օ ի
շնորհօք նր էք փրկեալք ի ձեռն
հաւատոց ։ և այս ոչ ի ձենջ ։
ալլ Ա՜Յ պարգև է ։ Յորոց բա-
նից երևի , Թե փրկութի մեր
եղեալ է ի ձեռն Յի Քի , և
Թե ապաւառեալք էաք ի սկզբնա-
կան մեղաց ի ձեռն չարչարանաց
և մահու փրկչին մերոյ Յի ։ Ա՜ն
որոյ ի ծննդ-եան նր ասաց հրեշ-
տակն ։ Ղ ու·2·10· Ա՜ի երկին-
չիք ։ զի ահնձ-ատիկ ան-եաստա-
նեմ ձեզ զուսախութի մեծ ։ որ
եղիցի ամ ժողովրդ-եանն ։ Օ ի
ծնաւ ձեզ այսօր փրկիչ ։ որ է
օծեալ Տ՜ր ի քաղաքն Դաւթի ։
Եւ ոչ կարաց այլոք հաշտեցու-
ցանել զմեզ ընդ Ա՜Յ ։ Քանզի
զի այլք մարդ-կիք ինքեանք ևս
անկեալք էին ի մեղս , և զաս-
նեին ինեղբոյ մեղաց ։ Ասասի
կարօտք էին միմնդր-ի ։ Դարձ-
ձեալ , քանզի այլք մարդ-կիք , դա-
լոյլ լոկ մարդ-կիք , ոչ կարացին
ունել զանհնուն արդ-իւնս , և զան-
հուն ընդ-ունելութի առաքի Ա՜Յ
և ոչ կարացին անհուն-ապէս հա-
ճոյանալ Ա՜Յ , և լինել նմա ըն-
դ-ունելիք ։ և հետև-ապէս ոչ

գին մեր մեղքն սիզբնական, զե-
ղեցիանալ, և զեղբեղիմք Ա-
յնմ արդարացուցիչ ընտրօք.
լինիմք բարեկամք, և որդիք Ա-
ստ, արդ-ապք, և ժառանգք դրախ-
տին, այնպես թէ, եթէ մեռա-
նիցիմք ի յարդ-արուեճ, զոր ալլ-
գեւեաց մեզ սբ մկրտուճի, և
եթէ յետ մկրտուճե չիցեմք
մեղուցեալք, խոհոյն ժամանակիս
և հաւանմամբ երկնային փառաց։
Ա- Թէպէտ սբ մկրտուճիւն
չհատուցանիցէ մեզ զհամայնս
վերոյասացեալ եօթնապիսեան
ընտրս. նակայն պարտիւէ զար-
մանալ նոցին, այսինքն, զԱ-ծային
արդ-արացուցիչ ընտրի, և զիրա-
ւունն, զի ընդ-ունելոցիմք զայս ի
հանդ-երձեալ կեանս հանդ-երձ
բարեվարեան շահիւք, և վաստա-
կօք։

Պ Ր Ա Կ ԵՐ ԿՐՕՐԴ։

Յաղագս Նեղդրծականի մեղաց։

Նեղդրծական մեղքն
է՝ այն, զոր գործեմք
յառուկ կամօք մե-
ղուք, յորժամ հա-
սեալք եմք ի բանա-
վարուճի։ Ասան մեղքն այսո-
ցիկ, զորս ոչ գործէ յառուկ
կամաւ իւրով, են մեղք նեղ-
գործականք։ Սոյնպիսիք են
շնուճիք, պոռնկուճիք, հայհոյանք,
զրպարտախօսուճիք, գողուճիք,
յափշտակուճիք, սուտ երդուճիք,
անառակուճիք, սրբշուճիք,
ընչասիրուճիք, անհամբերուճիք,
յուսահատուճիք, կախարդու-
ճիք, գինարբուճիք, նզաստիուճիք,
սրտադիտուճիք, չարաչար-
ծուճիք, անօրէնուճիք, անի-
րաւուճիք, ամբարտաւանու-
ճիք, ամբարհամբաւուճիւնք,
լրբուճիք, անդգամուճիք, եղ-
բայրասեցուճիք, չար ցանկու-
ճիք, մարմնասիրուճիք, աշ-
խարհասիրուճիւնք, վախշոտ
հեշտասիրուճիք, չարակամու-
ճիք, մարդ-ատելուճիք, կռա-
պաշտուճիք, ագահուճիւնք,
նախանձք, փառամոլուճիւնք,
փառասիրուճիք, երդ-մնացանցու-
ճիք, ուխտադրուժուճիւնք,
սուաբանուճիք, ստախօսուճիք,
չար խորհրդոյդք, և այլք պատա-
ճխանատուճիք, զորս առ-
նեն մեղսասէրք։

Նեղդրծական մեղքն բաժա-
նի ի մահացուն, և ի նենգելին։
Մահացուն է՝ այն, որ զմեծա-
րուճե Աստուծոյ բառնայ զԱ-ծային
արդ-արացուցիչ շնորհ, բակէ
զբարեկամուճիւն, զոր ունիմք ընդ
Ա-ծ, ձգէ զմեզ ի յորդուճէ
Ա-ծ, բառնայ ի մէնջ զիրաւունն,
զոր ունիմք առ կեանս յաւիտե-
նական, առնէ զմեզ թշնամիս,
և ատելիս Ա-ծ. ապստամբե-
ցուցանէ զմեզ ի Ա-ծ, յետս
դարձուցանէ զմեզ ի յանփոփո-
խելի բարւոյ, և հաստատարձու-
ցանէ առ վտիտանելի բարին. սուտ
լսատրէ զմեզ պատմաճորուճե
յաւիտենական պատժոյ, այ-
սինքն, առնէ զմեզ պարտականս
կրել զյաւիտենական պատիժ։

Ըստ մահացու, զի բառնայ զս-
կիզբն հոգևոր կենաց, այսինքն,
զառնականան Հոգի, և սպանա-
նէ զհոգին։ Ասասի Ծանուցանք
մեզ, Ծանուցանք պատճիւանա-
զանցութիւնք, և օրինազանցու-
թիւնք, և որք են ընդդէմ օրինաց
Ի Ծանր նիւթոմ, և որք են
ընդդէմ սիրոյ, և բաւականք
են ըստ Հոգեւոր առ Ի բա-
կելոյ զսէր, և զբարեկամութիւն,
և որք բացարձակապէս են ընդ-
դէմ սիրելութիւն, և ընդդէմ օ-
րինաց, և ընդդէմ Ա՜Յ, եթէ
պորձեցին կամաւորապէս, և
անձնիշխանաբար, և վերանկատ-
մամբ, են մեղք մահացու։ Ա՜ն-
րնելի մեղքն է՝ այն, որ ոչ թո-
ղութիւն իւրոյ ոչ բառնայ զ
Հոգի, և զբարեկամութիւն, զոր
ունիմք ընդ Ա՜Յ։ ոչ ձգէ զմեզ
Ի յորդութիւն Ա՜Յ, ոչ բառնայ
զիրաւունն, զոր ունիմք առ ի ե-
անս յաւիտենական։ ոչ առնէ
զմեզ Թշնամի Ա՜Յ։ ոչ ապա-
տատեցուցանէ զմեզ Ի նմանէ,
և ոչ յետադարձուցանէ զմեզ
յանիսկիսկելի բարւոյ, և ոչ հա-
մադարձուցանէ զմեզ առ փո-
փոխելի բարին, և ոչ առնէ
զմեզ պարտականս յաւիտենա-
կան պատժոյ։ Սակայն նուա-
զեցուցանէ զեռանդ, և զքեր-
մութիւն սիրոյ, պատճառ լինի
զքերմեռանդութենէն, և առնէ
զմեզ պարտաւորս կրել դժա-
մանակաւոր պատիժ։ Ասասի
պատատութիւնք, որք ոչ բակեն
զսիրելութիւն, և որք չեն ընդդէմ
սիրոյ, և որք չեն օրինազանցու-
թիւնք ընդդէմ Ա՜Յ, և ընդդէմ
կամաց նր, և որք չեն ծանր
պատճիւանազանցութիւնք, այլ
են թեթեւք անհաճոյութիւնք, և
այնպիսիք, որք ոչ են ըստ սի-
րելութեն, և ըստ կամացն Ա՜Յ,
այլ են արտաքոյ սիրելութեն, և
արտաքոյ կամացն Ա՜Յ, և են
արտաքոյ սիրոյ, են մեղք ներ-
ելիք։ Նմանապէս անցանելու-
թիւնք, որք չեն լիապէս կամա-
ւորք, են մեղք ներելիք։ Ա՜ն-
զի առ մեղս ինդրի լի կամաւո-
րութիւն։ Ասասի յորժամ անցա-
նելութիւնք, և պակասութիւնք են
ծանուցանք, և են ընդդէմ օրի-
նաց Ի ծանր նիւթոմ, և են
լիապէս կամաւորք, են մեղք
մահացու։ Իսկ եթէ չիցեն լիա-
պէս կամաւորք, են մեղք ներ-
ելիք։ Պատճեալ յորժամ անցա-
նելութիւնք, և պակասութիւնք են
ընդդէմ սիրոյ, և ընդդէմ սի-
րելութեն, և ըստ խոհեմութեն,
բաւականք են առ Ի բակելոյ
զսիրելութիւն, են մեղք մահա-
ցու։ Իսկ եթէ չիցեն ընդդէմ
սիրոյ, և չբակիցեն զսիրելութիւն,
այլ միայն նուազեն արտաքոյ սիրե-
լութեն, և չիցեն ըստ սիրելու-
թեն, են մեղք ներելիք։ Ա՜ն-
րնելի մեղքն կոչին սոյնպիսիք։
Ա՜նզի ոչ եղծելով զսկիզբն, և
զարմատն Հոգեւոր կենաց, այ-
սինքն, ոչ բառնալով զՏային
արդարացուցիչ Հոգի, արկանեն
Ի վերայ Հոգւոյ դիւրաբուժելի
տկարութիւն։ Պատճեալ կոչին
նաև-

Ա՝ եղբ, որք գործին, և չինին ընդ-դէմ Ա՚ծաբանական առաքինութեց, ՚ի սեռէ իբրեանց են մահացուք ։ Այնզի վասնեն նմին նելքին բարւոյ Ա՚Յ ։ Ա՚ք են մեղք, որք են ընդ-դէմ հաւատոյ, են անիրաւութիք ընդ-դէմ Ա՚ծային Աշխարհաստեղծութե ։ Որք են ընդ-դէմ յուսոյ, են անիրաւութիք ընդ-դէմ Ա՚ծային ողորմութե ։ Եւ որք են ընդ-դէմ սիրոյ ։ են անիրաւութիք ընդ-դէմ Ա՚ծային բարութե ։ Այլ անիրաւութիք, որք են ընդ-դէմ Ա՚ծային Աշխարհաստեղծութե, ողորմութե, և բարութե, են մահացուք ։ Այնզի են ծանր անիրաւութիւնք ։ Իւրեմն մեղք, որք լինին, և գործին ընդ-դէմ Ա՚ծաբանական առաքինութեց, են ՚ի սեռէ իբրեանց մահացուք ։ Այնպէս հաւատարակաբար համարիք մեղք, որք լինին, և գործին ընդ-դէմ առաջնոց պատգամաց, են մեղք մահացուք ։ Այնզի մեղք, որք գործին ընդ-դէմ երից առաջնոց պատուիրանաց, նմանապէս են վհատարարութիք, և անիրաւութիք ընդ-դէմ Ա՚Յ ։ Ա՚ք զի են վհատարարութիք, և անիրաւութիք ընդ-դէմ Ա՚ծութե, ընդ-դէմ Ա՚ծային գեղութե, ընդ-դէմ Ա՚ծային ամենակատարութե, և ընդ-դէմ նելքնոյ, կամ արտաքնոյ Ա՚ծային պատուհասոյ ։ Այլ յայտ՝ նկատողն ։ Այլ մեղք, որք են անիրաւութիք ընդ-դէմ Ա՚Յ, ՚ի սեռէ իբրեանց են մահացուք ։ Այնզի վասնեն նմին նելքին բարւոյ ։ Այլ մեղք, որք են ընդ-դէմ հաւատոյ, են անիրաւութիք ընդ-դէմ Ա՚ծային Աշխարհաստեղծութե ։ Այլ

հացուք ։ Լսեմ մեղք , որք լինին, և գործին ընդ-դէմ այլոց պատուիրանաց տեառն պատուիրատուի, ձեռամբն անձանց , կամ բարեաց, կամ իրաւանց ընկերի , և եղբօր ։ Լսեմ են անիրաւութիք, որք լինին ընդ-դէմ անձանց, կամ բարեաց, կամ իրաւանց եղբօր, և ընկերի ։ Լսեմ անիրաւութիք , որք լինին անձանց , կամ բարեաց , կամ իրաւանց եղբօր , ի սեռէ իւրեանց են մահացուք ։ Պանդխ ի սեռէ իւրեանց են ծանր ձեռնարկութիւնք , որք լինին եղբօր . և են բազմակերք առ ի քակելոյ զբաւելկատուածի ։ Լսեմ նաև մեղք , որք գործին ընդ-դէմ այլոց պատուիրանաց տեառն պատուիրատուի , ի սեռէ իւրեանք են մեղք մահացուք ։ Սակայն եթէ չիցեն լիով կամ ոք , կամ եթէ չձեռնհասցեն եղբօր ծանրագոյն , և ի ծանր նուաճուն , այլ միայն թեթեւագոյն , և ի թեթեւ նուաճուն , չեն մահացուք , այլ նեղելիք , ոյք յայտ է՝ ի նախաւարդապետեցելոյ կանոնաց ։

Լսօձն գլխաւոր մեղք ի սեռէ իւրեանց չեն ամենեքեան մահացուք ։ Պանդխ ոչ ամենեքեան ծանրագոյն ի սեռէ իւրեանց ձեռնարկ են Ա՛ , կամ եղբօր , կամ զմեզ ապականեն, ոչ երեւեցան ի յայնոյ , զորս առաջոյդ ի վայր ։ Լ յառաջելոյն երեւի , թէ մեղքն , որ ի յինքեն է , և ի սեռէ իւրմէ՛ մահացու երեքեմն պատուհասաւոր կարէ դառնալ նեղելի ։ և հակառակ ձաբաղ մեղքն , որ ի սեռէ իւրմէ , և ի յինքենէ է՝ նեղելի , պատուհասաւոր կարէ դառնալ մահացու ։ Լսեմ առաքեալ դրեցուք զպատուհասնեմն , նորս մահացու մեղքն պատուհասաւոր լինին նեղելի ։ Ցեղոյ առաքելոյ դրեցուք զպատուհասնեմն , նորս նեղելի մեղքն պատուհասաւոր լինին մահացու ։

Ը մահացու մեղքն խնդրին երեք ։ Ա յսինքն , ի կոզմանէ մտաց , և խնացականին խնդրի լի մտածումն , և վերանկատումն ։ Պանդխ ոչ գործէ ընդ-դէմ պատուիրանի Թարգ լի մտածման , և վերանկատման , և Թարգ լի խոկման , ոչ երեւի արժանի ծանր պատժոյ . այլ թեթեւ ։ Լսեմ ոչ երեւի , Թէ առնէ զայնպիսի նր , վասն որոյ պատուհոյն բանիլ սիրելութէ , և բարեկամութէ , որ է՝ ի մէջ մեծամարդի , և փոքրամարդի ։ Գաղձեալ , բանդի յայնժամ Ճանաչի , Թէ ոչ գործէ ընդ-դէմ պատուիրեցեալ նրի ունի զլի չարութէ կամաց , և զանհնազանդութէ , յորժամ լի խոկմամբ գործէ ընդ-դէմ պատուիրեցեալ նրի ։ Լսեմ ոչ առանց լի մտածման գործէ ընդ-դէմ պատուիրեցեալ նրի , այնպէս Թէ եթէ լիասէս մտածեալ էր , չէր գործեալ , տայ զնշան , Թէ չունի զլի չարութէ կամաց , և զանհնազանդութէ ։ Լսեմ չառնէ զծանր պատուհասութէ , և հեռասպէս չառնէ զլի ,

ղիր , ձի որոյ պատուհասն քանիկ բարեկամութիւն։ Ասացեալ ոչ մեղանչէ ծանրապէս , այլ թեթեւապէս , և ներելապարտ ։ Ի հողմանէ կամաց խնդրի կատարեալ հաւատոյ հանդանութիւն։ Քանզի ոչ ունի ծարոյ կատարեալ հաւատոյ հանդանութիւն կամաց գործն , որ լինի ընդ-դէմ պատուիրեցեալ նոյն , ոչ երևի արժանի յանիտանական պատժոյ ։ Քանզի եթէ մեղքն չիցէ կամաւոր , ոչինչ է ։ Ասացեալ եթէ չիցէ լիապէս կամաւոր , չէ արժանի յանիտանական պատժոյ ։ Քանզի առ մեղքն , որ է՝ արժանի յանիտանական պատժոյ , խնդրի , զի նոցա լիապէս կամաւոր ։ Ոչ մեղքն , որ չլինի կատարեալ հաւատոյ հանդանութիւն , չէ լիապէս կամաւոր ։ Ասացեալ չէ արժանաւոր յանիտանական պատժոյ ։ Այլ ժամանակաւորի ։ Ոչ մեղքն , որ ոչ արդիւնաւորի զ յանիտանական պատիժ , այլ ժամանակաւոր , չէ մահացու . այլ ներելի ։ Ասացեալ առ մահացու մեղքն խնդրի կատարեալ հաւատոյ հանդանութիւն կամաց ։ Կողմանէ նիւթոյ , յորժամ է՝ ընդունակ թեթեւութիւն . խնդրի ծանրութիւն նր ։ Քանզի ուր դոյ ամենաւորի , և թեթեւութիւն նիւթոյ , անդ հաւատարակաւորին հաւատոյ դոյ թեթեւ մեղք ի նիւթ բարոյականս ։ Քանզի ի նիւթ բարոյականս ամենայն ոչինչ հաւատոյ հաւատարակաւորին ։ Ասացեալ հաւատարակաւորին առ մեղքն ունայ հաւատոյ լինդրի ծանրութիւն նուաստ ։ Յորոց երևի , թէ երբեմն , որք խնդրին առ մահացու մեղքն են այսպիսի . ի մտածութիւն իմացականին , կատարեալ հաւատոյ հանդանութիւն կամաց , և հաւատոյ ակնածութիւն խոստովանի , ծանրութիւն նիւթոյ ։ Ասացեալ եթէ միանգ ի յերից այսոցանէ պատճառի , մեղքն , որ այսպիսեաբար ի՝ ինքեանէ է՝ մահացու , պատահաբար ի՝ նի ներելի ։ Ասացեալ ի յերից պատահմունս մեղքն , որ ի սեռէ իւրմէ է՝ մահացու , պատահաբար լինի ներելի ։ Ա՞յինքն , կամ յորժամ պակասի ի մտածութիւն , կամ կատարեալ հաւատոյ հանդանութիւն , կամ ծանրութիւն նիւթոյ ։

Ինչն նշանք անկատար մտածման , և վերանկատման , նախ եթէ ոք գրկեթէ կիսաքուն ընթացեալ գոլ մեղք զգործն այն , զոր արար ։ Երկրորդ , եթէ յետոյ , յորժամ լաւագոյն մտածէ , ենթադրէ , թէ չէր առնելոյ , եթէ այնպէս ընդունելոյ էր ։ Երրորդ , եթէ խոովելոյ սատակադործն ախտիւ , կամ այլով այնպիսեաւ ասպիղեցեալ , գրկեթէ ոչ գիտացեալ , թէ զինչ առնէր ։ Քանզի ի սոյնպիսի պատահմունս պակասի մտածութիւն ։ Ի՞նչ ինչն նշանք անկատար հաւատոյ հանդանութեան , նախ յորժամ ոք այնպէս ասպատրեցեալ է՝ , թէ , թէ՝ պէտ գիտացեալ կարացեալ կատարել զմեղս , սակայն ոչ կատարեաց։ Երկրորդ , եթէ գոլով երկիւղ

ղած Ա՝, տարակուսի Թէթէ
ւսպէս, ա՞ր ըստ եօք տո՛ւեալ իցէ
դհատահանա՛նութեա՛ն ։ Այրոյր ,
Եթէ տուիր իցէ այնու դրդա
ծեալ , և հաստատեալ , Թէ ա
ռա՛ել կամի մեռանիլ , քանզի
բացատ-բաբար մահացօրէն մե
ղանչել ։ Պանդի տոյնպիսին ոչ
դիւրապէս տայ դհատահանա
նութի ։ Զորրորդ Եթէ եղե
ւիսաբուն , և յետոյ ենթ-ատ-ատ
Թէ չէր առնելոց զգործն այն ,
Եթէ լեալ էր կատարելապէս
արդեան ։ Պանդի ՚ի տոյնպիսի
պատահմունս պակասի կատա
րեալ հատահանա՛նութի։

Ընդհանուր յայնժամ հատարելի
է՝ Թէթէ , յորժամ տոյնպիսի
դ-ատի ՚ի խոհեմ դ-ատաստանէ ։
Նա պահելիք են կանոնքս այսո
ւիսկ ։ Ցան զի դ-ատին զինե
Թոյ , ոչ միայն ինքն ըստ ինքեան
բացարձակապէս նկատելի է՝ , և
խոհական , այլև վերահայեցար ա
դ-խոհեցեալ վաղճան ։ Ըստ է
Թէ առ դ-խոհեցեալ վաղճանն
յորժ պիտոյ իցէ , կամ առնելոյն
հարկաւո՛ր իցէ , եղիցի ծանր ։
Նակ Եթէ առկաւ պիտոյանայցէ
եղիցի Թեթև ։ Երկրորդ վճ
րանկատելիք են պարագայքն ։
Պանդի բազմից պատահի ,
Թէ , Եթէ վերանկատիցին պա
րագայք հատարակական բարւոյ,
դայթագղելէ , յորմէ պարտիմք
զգուշանալ , և այլոց տոյնպի
սեաց , լինի ծանր իրն այն , որ
ըստ ինքեան է՝ Թեթև ։ Եր
րորդ , ա՞ր ըստ եօք մնան ինչ պա

տո՛ւիրեցեալ երի իցէ ծանր , ո՞չ
միայն վերանկատելի է՝ բացար
ձակապէս , և ըստ ինքեան , այլև
վերահայեցմամբ առ բոլորն ։
Չորրորդ ՚ի կրկնեցեալ անցա
հո՛ւածիս , Եթէ բազում առ
կաբ նիւթք , կամ ըստ ինքեանց
կամ ըստ գործոց ՚ի յինքեանց
պատճառեցելոց , բարդեալա
նաբար շարանցեցին , և շարա
մանեցին , լինի ծանր նիւթ ։
Պանդի յայնժամ առնելոյն
խոսն , և դ-ոյզ նիւթք բարդեա
կանաբար վերահաշի՛ւին երբև
դմի ինչ ։ Սակայն ո՞չ վարկանին
ծանր նիւթ , Եթէ , ո՞չ ըստ ին
քեանց , և ո՞չ ըստ Թողեցեալ
գործոց միա՛ւորեցին ընդ միմ
եանս դ-ոյղնաբեալ նիւթք ։

Ա՞ղբէն , որ ՚ի սեռէ հերձի՛ն
ներելի , կամ անպատշաճն ներ
գործո՛ւածիւն հինգ եղանակաւ
կարէ դ-առնալ մահացու պա
տահաբար ։ Ցան պատճառաւ
առակցեցեալ վաղճանի ։ Երկ
րորդ , բանիւ վերջին վաղճանի
Երրորդ բանիւ անպատշաճ ։
Չորրորդ , բանիւ դայթագղու
Թէ ։ Հինգերորդ , բանիւ որ
դայթի ։

Ընելիք մեղքն անցանի ՚ի
մահացուն բանիւ առակցեցեալ
վաղճանն , յորժամ վաղճան , որ
առակցեցեալ է՝ նմա , է՝ մահա
ցօրէն չար ։ Յոյնպիսի պա
տահման ներելին անցանի ՚ի մա
հացուն ։ Պանդի ՚ի տոյնպիսի
պատահման , որ առնէ զիւղղ
ներելիս , տիրէ զվաղճան , որ մա
հա

հայօրէնն է՝ չար ։ Որպէս պատճառաւ սոյնպիսի չար սիրոյ մահացօրէն մեղանչէ ։ Եւ նախքան անցանել ի մահացուն ։ Ոչ ասի որպէս զօրաւոր վասն ածելոյ զոք ի պոռնկութիւն , կամ ի շնութիւն , մահացօրէն մեղանչէ , և ոչ ասի պատճառաւ սոյնպիսի չար վիճակի , որ առակացեալ է նմա , ի նախքան անցանել ի մահացուն ։ Այլ այն որոյ որ սոյն պնաչաքար մեղաւ , պարտ է անդր բանալ ի խոստովանութեան գչար գանկութիւն , և գչար սէր իւր , որով ապաքաւ նախքան անցանել ի մահացուն ։ Վասն հարկ է՝ զայս մահացու մեղս բանալ ի խոստովանութիւն ։

Եւ նախքան մեղքն անցանել ի մահացուն բանիւ վերջին վիճակն , յորժամ ոք զիր ինչ այնքան անկարգաբար սիրէ , և բերի ի նա սիրահարութիւն , թէ զվերջին վիճակն իւր ի նմանէ կացուցանէ ։ Ոչ ասի յորժամ ոք այնքան սաստկապէս սիրէ զիր ինչ անկարգ սիրով , և զօրութիւնն զբար հանապէ զնա այնքան պատճառական , թէ պատրաստ է զնա անցանել զպատուիրանս , ոչ ի նմանէզոյ մահացու մեղաց պարտ անդէ , պատճառաւ սոյնպիսի անկարգ սիրոյ մահացօրէն մեղանչէ , և նախքան մեղքն , կամ անցանադան նեղործութիւն դառնայ մահացու ։ Այլ այն որոյ որ այնքան սաստկապէս սիրէ զառաւտղելաբա նութիւն , կամ զանձն

որ անկարգ սիրով ։ Թէ առաքել կամ ի յանուրս կիւրակէից Տողոյ զպատարագ , քանզի զրկիլ ի նոցունց , մահացօրէն մեղանչէ ։ Վասնզի ցոյց տայ , թէ զվերջին վիճակն իւր ի նոսա է՝ կացուցեալ ։ Յոմանսի պատահանն ներելի մեղքն , կամ անզգանադան ներգործութիւն անցանել ի մահացուն ։ Վասնզի որ սոյնպիսի անկարգ սիրով սիրէ զնոս սուեղծեալս , այնինքն զվերջին վիճակն իւր ի ստեղծուածս կացուցանէ , առնէ զնմանս աներաշտութիւն ընդդէմ Աստ ։ Վասնզի Աստ միայն պարտի լինել վերջին վիճակ ամենայն ստեղծուածոց մերոց ։

Եւ ներելի մեղքն անցանել ի մահացուն պատճառաւ անարգման , յորժամ որ բացարձակապէս , և առնականապէս անարգելով , և արհամարհելով զօրն Աստուծոյ մեծամեծ իւր , կամ հրամանն , անցանել զպատուիրանս ։ Նմանապէս , յորժամ ոք առնականապէս , և բացարձակաբար այնու անցանել զպատուիրանաս , քանզի ոչ կամի ենթարկիլ , և խոնարհիլ , կամ այնու ոչ կամի հնազանդիլ հրամայելոյ , քանզի հրամայեցեալ է՝ , գործել զմեղս անարգման , և ներելի մեղքն անցանել ի մահացուն պատճառաւ անարգման ։ Յորժամ ոք առնականապէս , և բացարձակաբար այնու անցանել զպատուիրանաս , քանզի ոչ կամի ենթարկիլ հրա-

ման , և մեծ-ամբոխ , զորձէ զմեղս կատարեալ հպարտութեամբ : Իսկ յորժամ այնու ոչ կասի հպատակիլ , և հնազանդիլ հրամայեցելոյ , քանզի հրամայեցեալ է , զորձէ զմեղս տեսական անհնազանդութեամբ : Ելոյ երկիւղ քանչիւրն ի յատացեալ մեղաց ծանրագոյնս ընդ-իմանալ , և հանապատին սիրոյ , և պատուհասի , որովք պատմեալ սիրել , և յորդիլ զմեծ-ամբոխս : Ըստ որք զորձեն զնոսա , մահացօրէն մեղանչեն :

Ընդելի մեղքն , կամ անզգանգնաման զորձն պատահարքն անցանէ ի մահացու պատճառաւ զայթագղութեամբ , յորժամ լինի պատճառ ծանր , և մահացու տեղեակութեան եղբօր : Այսինքն , յորժամ լինի այլոց պատճառ , և առիթ , զի սահիցին , և սպրդեցին ի մեղս մահացու : Այսպէս պատահումն ներելի մեղքն կամ անզգանգնաման զորձն անցանէ ի մահացուն : Այսպէս յաճելանալ ինձանէ եր ինչ որ ծանրագոյնս ընդ-իմանալ , և հանապատի սիրոյ , և եղբայրասիրութեան : Այսպէս է ընդ-դէմ եղբայրասիրութեան լինիլ առիթ , և պատճառ ծանր սահեցման եղբօր :

Ընդելի մեղքն , կամ անզգանգնաման զորձն անցանէ ի մահացուն պատճառաւ որոգայթի անկանելոյ ի մահացու մեղս , յորժամ ոչ թարց բանականն զգրուշութեամբ , կամ հարկաւորութեամբ առնէ զկնի ինչ , ի ձեռն որոյ ածի ի մեղս մահացու , և ի մերձաւորագոյն որոգայթ մահացօրէն մեղանչելոյ : Այսպէս պատահումն ներելի մեղքն , կամ անզգանգնաման զորձն անցանէ ի մահացուն : Այսպէս որ առանց բանականն զգուշութեամբ , կամ հարկաւորութեամբ առնէ զկնի ինչ , ի ձեռն որոյ ածի ի մերձաւորագոյն որոգայթ մահացօրէն մեղանչելոյ , անարգել , և արհամարհել զկիրկութեամբ հոգւոյ , զի դնէ զինքն ի յերեսելի որոգայթի կորուսանելոյ զկիրկութեամբ իւր : Ըստ այն հաւարն մերձաւորագոյն որոգայթ մահացօրէն մեղանչելոյ , որ ածէ զմարդին նման թէութեամբ ի մեղս մահացու : Այլ եթէ զինքն ի մերձաւորագոյն որոգայթին մահացօրէն մեղանչելոյ , պատուհ ի խոստովանութեամբ բանալ զտեսակ մեղաց , յորոց որոգայթի եղ զինքն : Այսպէս նոյնով սեռիւ մեղաց մեղաւ :

Այլեղ , որով ազատեցաւ ի վիրաց հնազդուժական մեղաց , նաև եղեն չարչարանք , և մահ Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի : Այսպէս վիրկութեամբ մեր ի ձեռն Քրիստոսի ազատեցաւ : Այսպէս ոչ միայն չարչարութեամբ մեղաց ի սկզբնական մեղաց , այլև ազատելոյ զմեզ ի հնազդուժական նացն : Այսպէս չարչարեցաւ , և մեռաւ , զիւան փրկելոյ զմեզ , զի ազատելոյ ի յանհնազանդ մահ հրէանէ , զիւան հաշտեցուցա հնելոյ զմեզ ընդ Աստ : Եթէ զի մեռաւ

Աստուած ասէ մեր դիմեն։ Առա. 9. 2.
Եւ ահա մատուցին առ նա ան-
դամալոյծ մի, որ դնէր ի մահ-
հիճս։ Եւ տեսեալ Յի զհա-
ւատս նոց՝ ասէ ցանդամալոյծն,
Թողեալ լինին քեզ մեղք քո։ Եւ
ահա ումանք ի դպրացն ասեն
ընդ միտս, հայհոյէ դա։ Եւ
ծանուցեալ Յի զխորհուրդս նոց՝
ասէ ցնոսա, ընդէ՞ր խորհիք
դուք չարիս ի սիրտս ձեր։ Ո՞ հնչ
դիւրին է՝ ասել, Թողեալ լինին
քեզ մեղք քո, թէ ասել, արի,
եւ շրջեաց։ Այլ զի գիտասջիք,
եթէ իշխանութիւն ունի որդի
մարդոյ յերկրի Թողուլ զմեղս՝
յայնժամ ասէ ցանդամալոյծն՝
արի, առ զմահիճս քո, եւ երթ
ի տուն քո։ Պարզեւիչ երկնային
հանդարտեան է Յն վրայ։ Աս-
ի ինքն ասէ։ Առա. 11. 28.
Գիտայք առ իս ամ վաստակեալք
եւ բեռնաւորք, եւ ես հանգուց-
ցից զձեզ։ Ազդէ զլուծ իմ ի
ձեզ՝ եւ ուսարուք յինէն՝ զի հեզ
եմ, եւ խոնարհ սրտիւ, եւ գտջիք
հանգիստ անձանց ձերոց։ Ո՞ի
լուծ իմ քաղցր է՝ եւ բեռն իմ
փոքրագոյն։ Ասէին Ա՛ յաղագս
մեր մարդկան, եւ զիա մերոյ փո-
կուԹէ էջ ի յերկինից, մատնա-
ցաւ, եւ մարդացաւ ի յաղագս
սո կուսին, չարչարեցաւ, խա-
չեցաւ Թաղեցաւ, եւ զայլ սնօ-
ւիկնուԹիս կատարեաց։ Ո սան
որոյ ենքն վկայէ, ասելով։ Առա.
20. 28. Որպէս որդի մարդոյ ոչ
ետն պաշտօն առնուլ, այլ պաշ-
տել, եւ տալ զանձն իւր փրկանս
վո-

մուծ-անելոյ զմեզ ի վերինն Ե-
րուսաղէմ։ Այլ ոչ միայն խա-
փանի փրկութիւն մեր ի ձեռն
սկզբնական մեղացդ այլև ի ձեռն
մահացու ներգործականացդ։ Ոչ
միայն սկզբնական մեղքն տանի
զմեզ ի կորուստն յաւիտենա-
կան, եւ ինքս ցանկ ի դժոխս,
այլև մահացու ներգործականն,
հանդերձ պատժովք, որք ան-
տին ներգործականացդ մեղացդ։ Ոչ
միայն սկզբնականն զրկէ
զմեզ ի յաւիտենական փառացդ,
այլև մահացու ներգործականն։ Ոչ
միայն սկզբնականն արգե-
լու մեզ զնուան ի վերինն Երու-
սաղէմ՝ այլև ներգործականն։ Ոչ
միայն սկզբնական մեղքն
առնէ զմեզ անհաճոյս ընդ Ա՛Յ
եւ նմա Թշնամիս, նաեւ ներգոր-
ծականն մահացուն։ Յորոց ե-
րեւի, Թէ չարչարանք, եւ մահ
Տ՚ն մերոյ, եւ փրկչին Յի վրայ
ոչ միայն եղեալք են դեղ սկզ-
բնական մեղացդ, այլև ներգոր-
ծականացդ։ Ա ան որոյ առաց
հրեշտակն առ Յովսէփ։ Առա.
1. 20. Յովսէփ որդի Դաւթիճ,
մի եմնչնիր առնուլ առ քեզ զ
Ա՛ստիամ կին քո՝ քանզի որ ի
նմայն ծնեալ է՝ ի հոգւոյն սր-
բոյ է՝ ։ Ո՞նդի որդի, եւ կոչես
զնա զանուն նորա Յ՚ս՝ զի նա
փրկեացէ զժողովուրդ իւր ի մե-
ղաց իւրեանց։ ԴՔ՚ն միայն իւր
ճեղինակութիւք կարէ Թողուլ զ
մեղս, եւ կատարեալ զհօրհոյդ,
ի ձեռն որոյ մեզմէ որք կապեցեն
ընդունել զԹողութիւն մեղաց։

փոխանակ բաղմաց ։ Հեղաս արիւնն ՔՒ, զի մեք ընդունիմք զԹողութիւն մեղաց։ Քան առ ամ սբ ամենասրանն։ Ա՛սո։ 26.27. Եւ առեալ բաժակ ոգ հացաւ, եւս նմ, և ասէ։ Ա՛ք քեզ ի ողանէ ամենեքեան։ Օ՛ի այդ է՝ արիւն իմ նորոյ ուխտի։ որ ի վե բաղմաց հեղանի ի Թողութիւն մեղաց։ Յանուանն ՅՀ ՔՒ քարոզի ապաշխարութիւն, և Թողութիւն մեղաց։ Ոսատ ինքն ասէ։ Պ ու։ 24.46. Ա՛ստ այսպէս պարտէր Քրիստոս չարչարել ՔՒ, և յառնել ի մեռելոց յե՛ռուր երրորդ ն, և քարոզիլ յանուն նր ապաշխարութիւն, և Թողութիւն մեղաց։ ՔՒ՝ գառն Ա՛ՀՅ, որ բառնայ զմեղս աշխարհի։ քան զի վկայէ մկրտիչն Յոհաննէս, ասելով։ Յոհ։ 1.29. Ա՛հա սիկ գառն Ա՛ՀՅ, որ բառնայ զմեղս աշխարհի։ Կենաք մեր, և վիրաւորեի մեր ոչ եղեւ ի ձեռն այլոյ ուրուք, այլ միայն ի ձեռն ՅՀ ՔՒ։ Ոսատ գրեալ կայ ի գործս առաքելոց։ Պ ու։ 4. 12. Եւ չէ այլով ինչ փրկութիւն։ զի և ոչ անուն այլ գոյ ինչ ընդ երկինս տուեալ ի մարդիկ, որով արժան իցէ կեալ մեզ։ Եւ այլուրեք գրի։ Պ ու։ 10. 43. Զսա և զամ մարգարէքն վկայեն, զԹողութիւն մեղաց առնուլ անուամբ նր, ամ հաւատացելոց ինն։ Եւ յայլում տեղւոջ վարդապետէն։ Պ ու։ 13. 38. Յայտնի լիցի ձեզ արք եղբարք։ Օ՛ի առիւս ձեզ Թողութիւն մեղաց ա-

հեաւետարանի։ և յամէ։ յորմէ ոչ կարացիք օրինօքն մովսէսի արդարանալ։ առաւել։ ամ, որ հաւատայ, արդարանայ։ Որպէս ա հեաւետարանէ Պօղոս, ՔՒ մատնեաւ էր յանցանաց մերոց, և յարեաւ էր զմեզ արդարացուցանելոյ։ Սոյն առաքեալն առ դպրատացիս սբ եաւետարանէ։ Պ ու։ 1.3. Ե՛ նորհք ընդ ձեզ, և խաղաղութիւն Ա՛Հ՛Յ հօրէ մերմէ, և ի Տ՛Ե՛ ՅՀ ՔՒ, որ եաւ զանձն իւր ընդ մեղաց մերոց, զի զմեզ փրկեացէ յաշխարհէ ասսի չարէ, քան կամացն Ա՛Հ՛Յ, և հօր մերոյ։ որում փառք յաւիտեանս յաւիտենից։ ամէն։ Եւ առ կողոսացիս գրէ։ Պ ու։ 1. 12. Գոհանալով զԱ՛Հ՛Յ հօրէ, որ կոչեացն զձեզ ի բանս վիճակի սրբոցն ի լոյս։ Որ փրկեաց զմեզ յիշխանութենէ խաւարին։ և փոխեաց զմեզ յարքայութիւն որդւոյ իւրոյ սիրելւոյ։ Որով ունիմք զփրկութիւն արեանն նր։ և զԹողութիւն մեղաց մարդեալ նորա։ Որ է՝ պատկեր անեղին Ա՛Հ՛Յ, անդրանիկ ամ արարածոց։ Օ՛ի նորաւ հաստատեցաւ ամ, որ ինչ յերկինս, և որ ինչ յերկրի։ Որք երեւելիքն, և որք ոչն երեւին։ Եթէ աԹոռք, եթէ տէրութիւնք։ եթէ պետութիւնք։ եթէ իշխանութիւնք։ Ա՛մ ինչ նորաւ, և ինովքն հաստատեցաւ։ Եւ նաեւ՝ յառաջ քան զամ։ և ամ ինչ նորաւ եկաց բովանդակ։ և նաեւ՝ գլուխ մարմնոյ եկեղեցւոյ։ Որ է՝ սկիզբն, անդրանիկ ի մե-

„ ի մեռելոց · զի եղիցի ինքն յամի
„ յառաջագահաւ։ Ո ի ինձանէ հա-
„ ձեցաւ ամ լրումն Ջ՚ուԹեան
„ բնակիլ։ Եւ նովաւ հաշտեցու-
„ ցանել զամ ինոյն · ապար զնա-
„ ղաղուԹի սրեամբ խաչին ի-
„ րոյ ։ Որինչ յերկրի , և որինչ
„ յերկինս · և զձեզ , որք երբեմն
„ օտարացեալք էիք , և Թշնամիք
„ խորհրդովք ի գործս չարուԹեան ·
„ այժմ ամաւթիւ հաշտեցոյց ան-
„ դամօք մարմնոյ նորոյ , ի ձեռն
„ մահուան նորոյ յանդիման կա-
„ ցուցանել զձեզ սէս , և ամբիծս,
„ և անարատս առաջի նր ։ Եթէ
„ այսպէսն առ եւիեսացիս վար-
„ ուպետ ։ Գաղ·1·5· Յառաջա-
„ գոյն սահմանեաց զմեզ յորդե-
„ գրուԹիւն ի ձեռն Յի Քի ինոյն
„ ըստ հաճուԹեան կամաց նորոյ ·
„ ի գովեստ փառաց շնորհաց նո-
„ րոյ , որով ընդ արձացոյց զմեզ
„ սիրելեաւն ։ Որով ունիմք զմի-
„ կուԹիւն ի ձեռն արեան նր զԹո-
„ ղուԹիւն մեղաց , ըստ մեծուԹեան
„ շնորհաց նորոյ ։ Եւ այլուրեք
„ գրէ ։ Եփես·5·25· Ա՚ոյլ սիրեցէք
„ կանայս ձեր · որպէս և Քս ·
„ սիրեաց զեկեղեցի · և զանձն նր
„ մատնեաց վասն նր ։ Քս եկն
„ յաշխարհ · զի փրկեցէ զմեզ-
„ առա ։ Ա՚սն որոյ Պօղոս առ
„ ՏիմոԹէոս գրէ ։ ա·Պղ·1·15·
„ Չմոռասարիմ՝ բանս այս , և
„ ամէն ընդունելուԹեան արժանի ·
„ զի Յս Քս եկն յաշխարհս փր-
„ կել զմեղաւորս , որոց գլուխն
„ ես եմ ։ Եւ առ Տիտոս ասէ ։
„ Գղ·2·13· Եւ անիսկապուղ երա-

նելի յուսոյն · և յայտնուԹեան
փառաց մեծին Ա՚Ջ · և փրկչին
մերոյ Յի Քի · որ եառ զանձն
վասն մեր · զի փրկեսցէ զմեզ ա-
նօրինուԹենէ , և սրբեսցէ իւր
ժողովուրդ սեփական , նախան-
ձաւոր գործոց բարուԹեան ։ Գնո
փրկուԹենէ մերոյ չէն ապականա-
ցու արծաԹեղէն , կամ ոսկե-
ղէն նրբ , այլ պատուականաս ա-
րիւնն Քի ։ Ըստ գնեցուս
անվանեալ վէմն ի դրանց դժո-
խոց , ասէ ։ ա·Պղ·1·18· Ո ի
ոչ ապականացու արծաԹեղէն
նօք , և ոսկեղինօք փրկեցայք ի
ձերոց ունայնուԹենէ հայրենա-
տուր գնացիցն · այլ պատուա-
կան արեամբն Քի , երբեմն ան-
բիծ , և անարատ գառնին · որ
յառաջ ծանօԹ էր նախ քան զի-
նգեբանէ աշխարհի , և երևե-
ցաւ ի վաղճան ժամանակաց
վ՚ս ձեր ։ Վարձեալ սոյնպէս
պատուի զՔէ ։ ա·Պետ·2·24·
Որ զմեր մեղս իւրով մարմնովն
վերացոյց նմանապէսն զի մե-
ցուք զերծեալք ի մեղաց անտի ,
և կոչեմք որդ-արուեն կենդանեաց ,
որոյ վիրօքն բժշկեցայք ։ Քանզ-
զի էիք երբեմն զոչխարս մոլորեալս ·
այլ այժմ դարձայք առ հովիւն,
և առեսուչ ոգւոց ձերոց ։ Վար-
ձեալ գրէ ։ Ո ի և
Քս միանգամ վ՚ս մեղաց իւրեր
ձեր մեռաւ , արդարն վասն ա-
նարդոց · զի զձեզ մերձեցու-
ցէ առ Ա՚Ջ ։ Ծ՚եալ և մե-
ռաւ մարմնով , այլ կենդանա-
ցաւ հոգւով ։ Քս փրկիչն աշխարհի

քա-

քան՝ եաց, և ընդ նեաց զմեղս մեր։ Ա-
ստան դրե Պօղոս առ եբրա-
յեցիս ։ Գլ. 1։ 1։ Խաղաղա մա-
սանէք, և քաջալա օրինակօք
կանխաւ խօսեցաւ Ք՚Ս ընդ-
հարս մեր մարգարէիւք ։ Ալվաղ-
Ձան ամենայն այսոցիկ խօսե-
ցաւ ընդ մեզ որդւոցն ։ զոր եղ-
ծառանգ ասմի ։ որով և զյաւի-
տեանս ապար ։ Որ է՝ լոյս փա-
ռաց, և նկարագիր էութեան նր,
որ կրէ զամ բանիս զօրութեան
իւրոյ, սրբութի մեղաց մերոց
արարեալ նստաւ ընդ աջմէ մե-
ծութե ի բարձունս ։ Այսպէս
դրեալ վարդապետ ։ Եբրայ։ 9։
12։ Եւ ոչ արեամբ նոխազաց,
և զհամապատկաց, այլ իւրով ա-
րեամբն եմուտ միանգամ ի սր-
բութիան յաւիտենականս գտեալ
վիրուութի ։ Օ ի եթէ արիւն
ցլուցն, և նոխազաց, և մոխիր
երինջոյն ցանեալ զպղծեալսն սր-
բէր առ ի մարմնոյ սրբութէ ։
Որչափ և առաւել արիւնն
Ք՚Ի, որ ի ձեռն հոգւոյն յա-
ւիտենականի մատոյց զանձն
անարատ պատարագ Ա՚Ր, սր-
բեսցէ զխղճ մտաց ձերոց ի մե-
ռելոտն գործոց անտի պաշտել
զՔ՚Ս կենդանի ։ Եւ վասն
այսր նորոյ ուխտին է՝ միջնորդ ։
զի յորժամ մահ լինիցի ի փրկու-
թիւն վասն առաջնոյ ուխտին
յանցանացն, զաւետիս առցեն
հրաւիրեալքն ի ժառանգութէն
յաւիտենից ։ Քրիստոս Ք՚Ի Ա՚Ր
սրբէ զմեզ յամ մեղաց ։ Ի ասն
որոյ ասէ սիրելի աշակերտն Ա՚Ր։
ա։ Յովհ։ 1։ 7։ Եւսկ եթէ ընդ-
դնայեմք, ոմն և նա լոյս է՝
զհաղորդութի ունիմք ընդ մի-
մեանս, և արիւնն Յի որդւոյ
նր սրբէ զմեզ յամ մեղաց ։ Եւ
դարձեալ գրէ ։ ա։ Գլ։ 3։ 5։
Եւ գիտեմք զի նա յայն սակս
յայտնեցաւ, զի զմեղս բարձցէ։
Եւ ի գերն յայտնութէ ասէ ։
Գլ։ 1։ 5։ Եւ ի Յէ Ք՚Է հա-
ւատարմէն վկայէն, որ է՝ ան-
դրանիկ մեռելոց, և իշխան թա-
գաւորութէից երկրի, որ սիրէ-
ացն զմեզ, և ելոյծ զկապանս
մեղաց մերոց արեամբն իւրով ։
Եւ արար զմեզ թագաւորս, և
քահանայս Ա՚Ր հօր մերոյ ։ Յո-
րոց ամենեցունց ելոյծ, թէ որ-
կութի մեր եղեալ է ի ձեռն Յի
Ք՚Ի, և թէ մահն Ք՚Ի արա-
ւեալ է՝ զմեզ ի վիրաց սմա մե-
ղաց, և թէ դեղ մեղաց մերոց
ևս չարչարանք, և մահն Ք՚Ի։

Վասն այս մերձեցուցանի վի-
րաց ներգործական մեղաց մե-
րոց ի ձեռն խորհրդոյ խոստո-
վանութէ ։ Քանզի Ք՚Ս հաս-
տատեաց զխորհուրդ խոստովա-
նութէ, որով մաքրիմք ի մեղաց,
զորս գործեալք ևղեմք յետ մկր-
տութէ ։ Առաջի խոստովանու-
թէն, եթէ լինիցի, որպ պարտի
լինել, զօրութէք չարչարանաց,
և մահուանն Ք՚Ի, ջնջէ ներ-
գործական մեղս մեր, և զյաւի-
տենական պատիժս, զոր արդե-
նաւորէին ներգործական մեղք,
առնէ ժամանակաւոր ։ Օ խոր-
հրդոյ խոստովանութէ բաւա-
կա-

ՊՐԲԱՆ ԵՐԲՈՐԴ։

Յաղագս դէմառաջ մեղաց։

Լ խան՚որ մեղք են այնք, որք են սո՚ւտաւոր սկզբ մեղաց։ Ա՚ւսոյ են այնք յորոց ընձեղին, և բղխեն բազում մեղք։ Ա՚յն են օձն։ Լա՚ւ են այսոքիկ։ Ե՚պարտուԹիւն, ագահուԹիւն, բղջախո՚հուԹիւն, նախանձ, որկրամո՚ւԹիւն, բարկուԹիւն, և ծո՚ւլուԹիւն։

Յաղագս ՀպարտուԹեան։

ՊարտուԹիւն է՝ անկարգ սէնչ, և միտոյ յա՚տուկ դէմառնալուԹիւն։ Կամ այսպէս սահմանեմք, ,, է՝ մեղուԹիւն նեղ, ,, որով ոք զինքն առա՚ւել հա՚ւասր, քանԶէ նուկ նուկ։ Կամ ,, այսպէս սահմանեմք։ է՝ անկարգ ,, նոզ, որով ոք ցանկայ դէմա՚ ,, կայիլ այլոց։ Ա՚ւսոյն հնարան ոչ կարող ունել զոք վերհատոյն քան զինքն, կամ հաւասար ևս՚ բեան, այլ սակաւոյն քան զինքն։ Լա՚ւ անուանեալ հպարտն զինքն դէմառագոյն քան զայլս։ Ե՚պարտուԹիւնն բաժանի՚ ի կատարելոյն, և՚ ի չնախանձուԹեն։ Կատարեալն է՝ անկարգ սէնչ, որով ոք այն կանգնելիս Ձառնեցուք, յորժամ ընձեռնեցուք յաղագս խորհրդոց։

Յաղագս մեղաց։ 441

ակն ցանկայ, և զոչձայ դէմառ՚ դալիլ, Զէ ոչ կարի ևնԶ-սակիլ ևնԶ-ա՚ռաջոց, և՚ նոցին օրինաց։ Ընկերատարն է՝ , որով ոք սիրայն ՚ևղջեր ևնդուս զինքն ևնԶ-պատուական և ոչ հպարտանալի ևնԶ-ակիլ ևնԶ-ա՚ռաջոց, և՚ նոցին օրինաց , այլ ևնԶ-ա՚ռաջոց, և՚ նոցին օրինաց յօժարուԹիւ՚ ևն՚ Թարկիլ, և սիրայն ՚ևղբարս քան կատարեալս զինքն ևնԶ-պատուական ևնէ, և բարձրացուցանէ։ Կա՚տարեալ հպարտուԹիւն ՚ևսեռէ իւրմէ՚ մահացու։ Ա՚յնպէս է՝ ծանր սրկարգուԹիւ՚։ Ա՚յնպէս ևնԶ-ա՚ռաջոց անարգել զևնԶ-ա՚ռաս, և զնոցին օրինս, է՝ ծանր անկարգուԹիւ՚։ Լակ անկատարն է՝ նեղել զինքն առա՚ւել քան զարդասն, չէ ծանր անկարգուԹիւ՚։ Ե՚րբ անկարգուԹիւն, որ չէ ծանր, այլ Թեթև, չէ մեղք մահացու, այլ նեղել։ Ա՚ւրեմն անկատար հպարտուԹիւ՚ն է՝ նեղել։ Կակայն Լեռ՚ զինքն հնդերձ երևելն անարգասէր այլոց, հաւանահաճելով ի նոցին ցածուԹիւ՚, զինն մահացու։ քան զի յայնժամ ոչ առնայ ծանր անկարգուԹիւ՚։

Պարտերք հպարտուԹիւ՚ երեք են, և են այսոքիկ՝ Յառաջ ձգտումն, փառասիրուԹիւ՚, որ և սուտ պատճառուԹիւ՚, և անարհեստուԹիւ՚։

Յառաջձգտումն է՝ անկարգ սէնչ, յորմէ ոք չարժէսալ ձգտի

յանձնառնուլ զինչ ինչ, որ է՝ ի վեր, քան զկար եւ: Ուստի անկարգ եղեն, յորմէ ոչ շարժեալ ձգտի յանձնառնուլ զայն ինչ, որ է՝ ի վեր քան զկար եւ. է՝ յառաջգիտումն: Յառաջգիտումն հասարակաբար է՝ միայն ներելի: Պանդխ չէ ծանր անկարգութեամ: Սակայն եթէ ոք առաքինասէր ձգտիցի յանձնառնուլ ծարաւ պատուհասաւոր գինուս ել, և տղեկութեամ, զի կեղեցական իշխանութեամ, զպատուս բժշկի, յօշարարն, նա խանարակի, խորհրդակցի, և այլոց սոյնպիսւոց, հանդերձ ճշմարտիւ Աւ, և եղբօր, մահացօրէն մեղանչէ: Պանդխ առնել զծանր անկարգութեամն. որպէս ի յայլսւթեր առաքելոցն յայտ է՝:

Պատասխանութեամ, որ և առի պատասխանութեամ, պատուհասութեամ, և պատուհասողութեամ, է՝ անկարգ առնչ, որով ոք առնչ չէայ ունել զարժանապատուհասութեամ, որ չվայելէ նմա, կամ ի մեծադոյն քան զայն, որ վայելէ. այսինքն, է՝ անկարգ իրձ խնդրել զարժանապատուհասութեամն: Ուստի որ չունիլ զարժանապատուհասութեամ, կամ զպատուհասութեամ, և պատուհասու պաշտօն, որոյ է՝ անարժան, կամ ապօրէն նմա եղանակաւ, և միջոցաւ, ոչ ըղձան, միջնորդութեամբ սխալնականութեամ, է՝ պատուհասել, և պատուհասողութեամ, և պատուհասողութեամ եղանակաւ, և միջոցաւ պատուհաս

որով ոչ դիւրանայ, և ցանկայ ունայն, և մեռան փառաց, կամ որով ոչ ունայնաբար փառաճո՛ր լիս, անկարգաբար յայտնելով զ Աշխարհս, կամ զկեղծեալ գե՛ղ տակաւորեալ իւր, կամ որով ոչ ունայնաբար մեծաբանէ, և բար՛ ձրացուցանէ զՀշխարհս, կամ զկեղծեալ գերակայութիւն իւր։ Ասան որք խնդրեն զփառս ի յիւրեք չարե, կամ ասոյ, կամ կեղծելոյ, կամ յայնպիսւոյ, որ չէ արժանի փառաց, կամ չէ արժանի այնքան փառաց, ո՛րպան, ի յապրանաց, ի յբնչէ, և ի յունայն իրաց, կամ խնդրեն զփառս ասա այնոսիկ, որք բարւոք չը-առնեն զնոսե, կամ թարց պատշաճմա՛ր վաղճանի-մեղան՝ չեն մեղաց մասիաւորութե։ Սնափառութիւն ըստ ինքեանե՝ նե՛ րելե։ Վ՚անզի ըստ ինքեան չէ ծանր անկարդութե։ Սակայն բազմից պատահաբար լինի մահացու։ Որպէս դիւրաւ կարէ նմանել ի յատացելոյն։

Սնափառութիք կրկնակի մեղանչէ. այսինքն, կամ ուղղակի, կամ անուղղակէս։ Սնափառութիք ուղղակէս մեղանչէ, յորժամ որ դիտմամբ ունայնաբար խնդրէ զփառս բանիւք, կամ գործովք։ Ասան անափառութի ուղղակէս կրկնակի լինի, այսինքն, բանիւք, կամ գործովք։ Սնափառութի ուղղակի լինի բանիւք, յորժամ որ դիտմամբ ունայնաբար մեծաբանէ, և ցանկայ ձրացուցանել զՀշխարհս, կամ զկեղծեալ գերակայութիւն իւր։ Ասան որք խնդրեն զփառս ի յիւրեք չարե, կամ ասոյ, կամ կեղծելոյ, կամ յայնպիսւոյ, որ չէ արժանի փառաց, կամ չէ արժանի այնքան փառաց, ո՛րպան, ի յապրանաց, ի յբնչէ, և ի յունայն իրաց, կամ խնդրեն զփառս ասա այնոսիկ, որք բարւոք չը-առնեն զնոսե, կամ թարց պատշաճմա՛ր վաղճանի-մեղան՝ չեն մեղաց մասիաւորութե։ Սնափառութիք կրկնակի մեղանչէ. այսինքն, կամ ուղղակի, կամ անուղղակէս։ Սնափառութիք ուղղակէս մեղանչէ, յորժամ որ դիտմամբ ունայնաբար փառաճո՛ր լիս, անկարդաբար յայտնելով զ Աշխարհս, կամ զկեղծեալ գե՛ղ տակաւորեալ իւր, կամ որով ոչ ունայնաբար մեծաբանէ, և բար՛ ձրացուցանէ

երևելութեան ապականիցէ զմանկունն, և զբարս, է մահացու։ Բանզի ընտանի ծանրագոյն է։ Իսկ եթէ երևելութեան չապականիցէ զմանկունն, և զբարս, է՝ նեղելի։ Բանզի ծանրագոյն չընտանի։ Իսկ եթէ աստուածային գործք նկատեն սուտք, է՝ կեղծաւորութեամբ։ Ապրգան, եթէ ոք առնիցէ զկին ինչ՝ ի կնոջէ բարւոյն, սակայն չիցէ բարի։ Կեղծաւորութեամբ եթէ չլինիցին հանդերձք անկրճատութեամբ ընդդէմ Ա.Յ, և ընկերին, է՝ նեղելի։ Իսկ եթէ լինիցին հանդերձք անկրճատութեամբ ընդդէմ Ա.Յ, և եղբօր, է՝ մահացու։ Բանզի ի տղայական արատահանութեանէ ծանր, և դարշելի անկարգութեամբ։ Ի կեղծաւորութեանէ՝ յոյժ վնասելի։ Բանզի Աստուած զբազում կեղծաւորսդ անուղղայնս մեղանչի, քան զոմանս ոչ կամի դոյ միջնորդն քան զայլ։ Այնպիսիս բարի բառնալի մեղանչութեանն, մտօք, կամօք բանիւք, և գործովք։ Եթէ մտօք մեղանչիցի, է՝ յանդգնութեամբ, ոչ է մտօք թէ նմա, որում ոչ յոյժ սնոտի թուի ինչ ի կարծիս նորա, և յիմար ի դատաստանի նորա։ Յանդգնութեամբ լինի մահացու, եթէ հանապատականութեամբ ընդդէմ Աստուածութեան մեծի ինչ։ կամ եթէ կրկնակ ինչ ընդ վտանգի երկոցունց։ Ապրգան, եթէ բժիշկն հանդերձ վտանգիւ հիւանդին անուանեալ մեռցի ի կարծիս նորա։ Բանզի ի տղայական արատահանման է՝ ծանրագոյն վնասակար։ Եթէ կամօք մեղանչիցի, է՝ անմիտութեամբ, և խոտորութեամբ։ Որ է՝ մտօք նմա, որում ոչ է՝ խոտոր, և անմիտ ընդ եղբօր։ Խոտորութեան, և անմիտ բանութեամբ է՝ մահացու, եթէ նկատ շուրջ զբարեաս Ա.Յ, կամ եղբօր, յորում արարանդ ինչ դոյ հանձայնք, և միաբանք։ Բանզի ի տղայական դիպուածոյ անմիտ բանութեամբն է՝ ընդդէմ սկզբ։ Ընդ մեղսն, որ է՝ ընդդէմ սկզբ, է՝ մահացու։ Եթէ մեղանչիցի բանիւք, է՝ դժոխոտի, կամ, վէճ, և հակառակաբանութեամբ։ որ է՝ մտօք նմա, որում ոչ դժոխ, և լինի բանակռիւ ընդ ումեք։ Դժոխոտութեամբն է՝ մահացու, յորժամ ոչ հակառակաբանի մտօք դժոխ, և կամք ընդդէմ Ճշմարտութեան, որ պատահանի առհասարակ, կամ առ սիրելին հոգւոյ, կամ մարմնոյ։ Բանզի յայնժամ դժոխոտութեամբն է, և հակառակաբանութեամբն է՝ ծանր պատահոտի, և ծանր անմաքոտութեամբ։ Եթէ մեղանչիցի դուծմամբ, է՝ անհնազանդութեամբն։ Որ է յոտնոտի, որում ոչ ինչ մի կատարել զայն, զոր պատուիրեալ կատարել։ Անհնազանդութեամբն է՝ մահացու, եթէ ոչ անպարտ ինչ զօրինաւոր մեծամեծ նմա, կամ զբազատութեան նորին, կամ չկամիցի կատարել զայն, զոր պատուիրեալ կատարել ինձեր-

անաւո-
րութիւն, ապաշաւահարութիւն,
կարծրութիւն, հպարտութիւն, խստասրտութիւն, խստասրտա-
ցուցանողութիւն, յամառութիւն, անողորմութիւն, չնդո-
ղութիւն, անպատուութիւն, ամբարտաւանութիւն յաւելու-
ցանել եւ զայլսն որք նոցին նմանին: Զի ոչ ասեմ զայն
զոր ասացեալ է, եթէ ամենայն մեղք մահացու են, այլ
ասեմ զայն զոր ինքն ասաց, եթէ ոմանք մահացու մեղք
են, եւ ոմանք ոչ մահացու մեղք են: Ոչ ասեմ զայն զոր
ինքն ասաց, եթէ ամենայն մեղք մահացու են, այլ ասեմ
զայն զոր ինքն ասաց, եթէ ոմանք մահացու մեղք են:
Ոչ ասեմ զայն զոր ինքն ասաց, եթէ ամենայն մեղք մա-
հացու են, այլ ասեմ զայն զոր ինքն ասաց, եթէ ոմանք
մահացու մեղք են: Ոչ ասեմ զայն զոր ինքն ասաց, եթէ
ամենայն մեղք մահացու են, այլ ասեմ զայն զոր ինքն
ասաց, եթէ ոմանք մահացու մեղք են: Ոչ ասեմ զայն
զոր ինքն ասաց, եթէ ամենայն մեղք մահացու են, այլ
ասեմ զայն զոր ինքն ասաց, եթէ ոմանք մահացու մեղք
են: Ոչ ասեմ զայն զոր ինքն ասաց, եթէ ամենայն մեղք
մահ

անարգանք, անհնազանդութիւն, անհպատակութիւն, թշնամութիւնք, հակառակութիւնք, վէճք, կռիւք, կատաբանութիւնք, ժառանգութիւնք, ընդդիմութիւնք, եպերմունք, անգթամտութիւնք, տարաձայնութիւնք, անմիաբանութիւնք, բաժանմունք, բարձրամտութիւնք, հերձուածք, դանդաղանութիւնք, և տարբերութիւնք կամաց. սպանմունք, զրպարտախօսութիւնք, մեծաբանութիւնք, և գրկեալ հանգիստ չարութիւնք, և անիրմանութիւնք։

Ոչ պատուիրեն զբազումս ասացեալ։ Օ՛ սաղայել ինձ եղեալ ի բարձանց, արար խորտոյզ, և անդնդատոյզ, զայս համ հանեալ ի դրախտէ, ընկերակցեաց ա-նառնոյ. և զմշտ հպարտ եմ ոդ անպատուիժ։ Որ հպարտացեալ բարձրացուցանէ զինքն, առնէ զինքն սկզբ առաջի Ա՛Յ, ըստ այմ առակաց։ Ա՛ղաք. 16. 5. Պինդ է՝ առաջի Ա՛Յ ամ մեծա-„ միտ։ Ծորշակ բարձրացեալ, և „ ամբարհաճաճ սրտի, բեկուսիս, „ և խորացուսիս։ Ոստի ասէ տ-„ ղումն։ Ա՛ղաք. 18. 12. Յառաջ քան զբեկուսիս իւր, բարձրանայ „ սիրտ առն, և նախքան զկայծեռս „ իւր կորանայ։ Պատճեալ ասէ։ „ Ա՛ղաք. 25. 6. Ա՛ն հպարտունսդ „ առաջի Թագաւորին, և ի տեղիս „ մեծամեծաց մի մտաչիր։ Ծ՛ի „ լաւ է՝ քեզ, թէ ասիցէ ոք, ի „ վեր ար ես մատիր. քանզի կո-„ րանայցես առաջի հզօրի։ Ա՛ն „ յանդուգն անկանիցես ի մարտ։ ղն մի յետոյ զղջանայցես։ Ա՛յ-լուրեք ասէ։ Ա՛ղաք. 29. 23. „ Ա՛մբարտաւանութիւն զայր նկուն „ առնէ։ Լաւ ղեռնարհս կանգնել „ քան առնել։ Ա՛ղաք. 16. 19. Ա՛ն հպարտութիւն առնն հպարտութեան առն հպարտի։ Ա՛ղան-ղն զի մարդ հպարտանայ երկիր, և մոխիր։ Ծ՛ինչ ունի մարդ ինան որով կարիցէ հպարտանալ, և բարձրանալ։ Ա՛ղէ ունի ղբնական հատուածս, են ի Ա՛Յ ոլպես ի հատուածին բնա-կան պատճառէ։ Ա՛ղէ ունի զգեստ հնարհաբար։ Ա՛ք հնարհաբար ի վերուստ են բաշխեցեալք։ Ա՛յսինքն առնեցուն մեղաց կ՛ հպարտութիւն։ Ա՛ստ ասի ի գիրս Ա՛կղէսիաստիկեայ։ Ա՛ղաք. „ 10. 4. Ա՛կղէն առաքմամբ „ նութիւն յետս դարձուսի Ա՛Յ։ „ Ա՛նդի յայնմանէ, որ սիրտ „ զնա, յետս դարձաւ սիրտն „ ղն նախկին առնեցուն մեղաց կ՛ հպարտութիւն։ Ա՛ն բուռն է հոգ զն-„ մանէ, առլցցն անհնթիւք, և կոր-„ ծանեցէ զնա ի վաղձանի։ „ Ա՛ղաք. 10. 17. Ծ՛ աթոռս նախա-„ պատրաստութեանց կոր-„ ծանեցաւ Ա՛ՀՀ, և արար նոսին „ գհնեզս փոխանակ նՀՀ։ Ծ՛ա-„ մասս աղգաց ամբարտաւանից „ դօսոցոյց Տ՛Ր. և անկեաց գնո-„ նարհս յայնցանէ աղգաց։ Ա՛ղաք. 10. 21. Ծ՛ յինչաւոյն հպարտացոյց Ա՛ՀՀ, և եթող զ յինչաւոյն կորուսյ Ա՛ՀՀ, և եթող զ յինչաւոյն խոնարհացոյ զգօնութիւք։ Ա՛ՀՀ՝ „ սուղծեալ ամբարտաւանութիւն „ ընդ մարդկան, և ոչ ցաւսում „ ցեղի կանանց։ Ա՛յսք են, ոք

յոյժ հաճոյանան Ա֊Յ ։ Եւ են այսպիսիկ ։ միաբանութիւն եղբայրց, և սէր մերձաւորաց, և առն, և կնոջ բարութ առ իրեարս հաւատարմութիւն ։ Ապա զոն երեք, որք յոյժ հաճոյանան Ա֊Յ, այս պէս և զոն երեք, յորոց կարի յոյժ տաղտկանայ Ա֊Ջ, և զարշի ։ այսինքն, կարի յոյժ տաղտկանայ, և զարշի Ա֊Ջ յաղբատէ հպարտէ, ՚ի մեծատանէ տոչ, ՚ի ծերոյ զեղխէ, և անզգայէ ։ Յորոց երևի, Թէ կարի յոյժ անհաճոյանայ Ա֊Յ աղքատ հպարտն, և Թէ ինչ ՚իցերից յոյսն ՚Ի՜ց, և մոլորի՜ց, որք յոյժ անհաճոյանան Ա֊Յ, է՝ հպարտութիւնն աղքատի ։ Այլ սա մարդ, որ հպարտանայ և բարձրանայ, է՝ աղքատ հպարտ ։ Բայց զի՞նչ ունի մարդ, զոր կարիցէ հպարտանալ, և ընդվզել ։ Ա՝ ան որոյ սա մարդ, որ ընծայանայ, և զոռոգանայ ամբարհաւաճաբար, և զինի ամբարտաւանաբանօրէն վարելոյ, և բարձրագլխոյ, կարի յոյժ անհաճոյանայ Ա֊Յ ։ Ա՝ ամենայն կարի յոյժ սրտմտի Ա֊Ջ ընդդէմ հպարտացն, և ընդդէմ ամբարտաւանից զայրանայ, և ցասնու ։ Ապա ասէ Տէր Ամենայն ։ ԳՂ. 3. 16. „ Ա֊յսպէս ասէ Տ֊ր ։ վասնզի հպարտացան դստերք սիովնի, „ և գնացին ՚ի բարձր պարանոց ։ „ յօնօք աչիւարկէին, և ՚ի գնացս „ իւրեանց բարշէին զաստուածս իւ֊ „ րեանց, և ոտիւք կաքաւէին, „ Եւ խոնարհեացուսցէ Ա֊Ջ զինչ֊ „ նանս դստերս սիովնի ։ և մերկ֊ „ կասցէ տէր զգեստս նոցա։ Յաւուր „ այնմիկ հանցէ տէր զփայլուն հան֊ „ դերձից նոցա ։ և զպատճուճանս „ նոցա ։ Եւ զհիւս, և զդամակաւոր, „ և զպատակակալս, և զմանիճս, և „ զզարդս երեսաց նոցա, և զպատ֊ „ ճուճանս զարդուս ձիոցա նոցա ։ „ և զբօղիս, և զսպասպանջանս, և „ զմեհենսանդս, և զինուս ։ Եւ „ զմատանիս, և զկշտապանակս „ նոցա, զդիպակս, և զձեղենակս, „ զեղրածիրանին, և զմինջածիրա֊ „ նին, զառանձին արկանելիս, և „ զերեսելի լակոտացին, բեհեզն, „ և զերկնագոյնն, և զկապարիճ „ շղայշատեռն, և զճաւիկաւորն, „ զոսկեճամուխն, զոսկեստուանն ։ „ Եւ եղիցի փոխանակ հոտոյն ան֊ „ նուշիկ, փոշի, և փոխանակ կա֊ „ մարայնի, չրեան գօտի, և փո֊ „ խանակ ոսկի զարդուս գլխոյն „ հիւսուածի՝ ձօն գործոյ քոյ, և „ փոխանակ ոսկեհուռ դիպակին, „ բուրդ զգեցցիս ։ Եւ որդիք քո „ գեղեցիկ, զոր սիրես, սրով մեռ֊ „ ցին ։ և իշխանք ձեր սրով անկցին։ „ Եւ թշնամեացն, և ոսկ֊ „ զեցցին սապատոք զարդուսդ ձե֊ „ րոց ։ և ճաապիքդ մնայն, և յեր֊ „ կիր կոտն֊անեալքդ ։ Յոյժ զար֊ մանալի, և հիանալի է՝ անկուճս հպարտն ։ Ապա հիացմամբ խօսի զկործանմանէ հպարտին նոյն մարգարէն ։ ԳՂ. 14. 12. Օ՞հարդանեալ յերկինից արուսեակն, որ ընդառաւօտս ծագէր ։ անկաւ յերկիր, խորտակեցաւ, որ առաքէր առ ամենայն աղգս ։ Գոլ ասէիր ՚ի մտի

»» Ի մեռն քումմ, ելից յերկինս, ի վե-
»» լոյ քան զաստեղս երկնից, ար-
»» կից զաթոռ իմ ։ նստայց ի լե-
»» ինն բարձրս , ի վերջ լերանցն
»» հիւսիսոյ ։ Ելից ի վեր քան զամ-
»» պս , երիջ նմանօր բարձրելոյն ։
»» Ընդ- ահռեատիկ ի ոտ ժողով ին-
»» ցես , և ի հիմունս երկրի ։ Ընդ
»» այսուերիք սպառնալիօք խօսի
»» ընդ-դէմ հպարտին, ասելով ։ Գ։
»» 47 ։ 8 ։ և 11 ։ Ընդ որում լուր զայս
»» ինախտիկ , որ նստիկիս յանձնա-
»» պատուհան, և ասիկիս ի սրտի քումմ.
»» ես եմ , և չիք որ իմ ընկերս ։ Ընդ
»» հասցէ ի վերջ քո կորուստ , զոր ոչ
»» դիտիցես , և խորխորատ և անդ-
»» ցիս ի նա ։ և եկեսցէ ի վերջ քո
»» թշնամութիւն , և ոչ կարասցես
»» զերծ լինել ։ Եկեսցէ ի վերայ քո
»» յանկարծակի կորուստ և ոչ ծա-
»» նեցես ։ Ընդ երեմիա ասէ ։ Գ։
»» 49 ։ 16 ։ Ընչպանութիւն քո հա-
»» տոյց քեզ զայր , լրբութիւն սրտի
»» քոյ արար զքեզ ծակաւոտս վի-
»» մաց ։ և եթէ դղօրութիւն բարձ-
»» րացեալ բլրոյն քոյ ։ Օ ի և
»» թէ բարձրացուսցես ոստ արծուի
»» բոյն քո , և անտի հնոցից զքեզ,
»» ասէ Տ։ Եղիկիէլ մարգարէն
»» զամբարտաւանութիւնն , և զմե-
»» ծամտութիւնն հատոյ-ասէ , և
»» ողբասիցէ ընդ մեղս , վասն
»» որոց հրամէզ եղեն սօդ-ոսկե-
»» ցիք ։ Ընդ ասէ ։ Գ։ 16 ։ 49 ։
»» Բայց այս էր անօրէնութիւն սո-
»» դոմայ քեռ քոյ , ամբարտաւա-
»» նութիւն ի լիութիւն հացի , և յղ-
»» փութիւն դիւրոյ ։ փառիկանայր
»» ինքն , և ոչ առնէր ինձ ։ այնու ա-
»» մենայն ինչ ես տեսի , զի ոչ առնէր
»» և զձեռն յաղքատն , և ի տնանկն
»» ոչ կարկառէին ։ Այլ ամբարտաւանէին
»» և գործէին պանօրէնութիւն ա-
»» ռաջի իմ ։ և երբեմն զայն առեի ։
»» բարձի ինձ ։ Վերստին նոյնպէս
»» մարգարէին սպառնայ Տ զմե-
»» ծամեծ պատիժս նմանին ծու-
»» քոյ , որ յոյժ բարձրացուցեալ
»» էր զինքն ։ Ընդ ասէ սբ
»» դինն ։ Եզեկ ։ 28 ։ 2 ։ Ընդ որ
»» որդի մարդոյ , ասա ցիշխանն
»» ծուքոյ ։ այսպէս ասէ Տր Տր ։
»» Վասնզի ընդ հպարտացաւ սիրտ
»» քո , և ասացեր , Թէ Ես եմ ես
»» և ի բնակութիւնէ Ա։յ բնակեցայ
»» ի սիրտ ծովու ։ մարդ ես դու ,
»» և ոչ ես Ես , և եդուր զինքն քո
»» նման զինքն Ա։յ ։ Գ։ 28 ։ 7 ։
»» Վասնզի այսորիկ ահա ասիկ
»» ես յածից ի վերջ քո օտարս ժան-
»» տագործս յաշխարհաց ։ և թափեց-
»» ցեն զսուր իւրեանց ի քեզ ։ և
»» ի վերջ գեղոյ նախասուէթ քոյ, և
»» ապականեսցեն զդեղեցկութիւն քո ։
»» Եւ կործանեսցեն զքեզ ։ և մի
»» յառնիցես , և մահու վիրաւորաց
»» ի սիրտ ծովու ։ Յայլում տե-
»» ղոջ պատուէ զպատիժս , որք
»» պաշարեն զհպարտս ։ Գ։ 31 ։
»» 10 ։ Վ ասն այսորիկ այսպէս ասէ
»» Տր Տր ։ վասնզի զի մեծացար
»» մեծութիւն ։ և հասին ծայրք քո
»» յամպս, և սեաւ զհպարտութիւնս
»» Եւ մատնեցի զքեզ ի ձեռս
»» ազգաց ։ և ապարին զնա ի կո-
»» րուստ ։ Եւ հանին զնա, և ա-
»» տակեցին զնա օտարք ժանտա-
»» գործք յաշխարհաց , և առապարեցին
»» զնա

» զնա ՚ի վեր լերանց ։ Յայմ ձորս
» անկան ոսոք նր , և խորտակե-
» ցաւ ստեղն նր ընդ այմ դաշտս
» երկրի , և ինքն ՚ի հովանոյ նորա
» այմ աղջիկ ազանց , և յատակե-
» ցին զնա ։ Եւ ՚ի գլուխն նորա
» հանդիպեսցի եղիցի այմ Թուխնոց երկ-
» նից ։ և ՚ի ստեղն նր հասանիցի այմ
» դաշտանք վայրի ։ Օ ի մի եւս
» հայածեսցին ՚ի մեծ-ութիւնէ իւ-
» րեանց այմ փայտք ջրառատք ։ և
» ոչ արձակեսցին զծայրս իւրե-
» անց ընդ ամպս ։ և մի կացցեն
» ՚ի հպարտութիւնէ իւրեանց , երբե-
» զնա ։ որք ըմպիցեն զջուր , առե-
» նեքին ՚ի մահ մատնեսցին ՚ի խոր-
» երկրին ։ ՚ի մէջ որդւոց մարդկան
» ինքեանց ՚ի խորխորատս ։

Որք դոռոզացեալք բարձրա-
յուցանեն զինքեանս ՚ի վեր , ինքա-
նեն ՚ի ոտից ։ Ասատ ասէ Տէր-
Ղ ու ։ 10 ։ 5 ։ Եւ դու կասիատ-
նայուտ , որ մինչև յերկինս բար-
ձրացեալ էս , մինչև ՚ի ոտից
ինքես ։ Որք ամբարտաւանեալք
տեղւոյն զինքեանս ՚ի պա-
տուական տեղիս , բազմիցս ա-
մաչեցուցեալք հարկանէ որին ու-
նի զյետին տեղի ։ Ասէ տէր
Ա ։ Ղ ու ։ 14 ։ 8 ։ Յորժամ
կոչիցէ որ զքեզ ՚ի հարսանիս ,
կամ ՚ի կոչումն ։ մի բազմիցես
յառաջին բարձին ։ գուցէ պա-
տուականագոյն ևս քան զքեզ
նմէ կոչեցեալ ՚ի նմանէ ։ Եւ
եկեալ՝ որ զքեզ , և զնա կոչեաց
ասիցէ քեզ ։ տուր սմա տեղի ։
Եւ ապա սկսանիցես ամօթով
զյետին տեղին ունել ։ այլ յոր-
ժամ կոչիցես , երթիցիր , բազ-
մեսջիր ՚ի յետին տեղւոջ ։ Օ ի
յորժամ գայցէ , որ կոչեացն
զքեզ , ասիցէ քեզ ։ բարեկամ
՚ի վեր մատիր ։ Յայնժամ եղի-
ցին քեզ փառք առաջի բար-
ձակացելոցդ քոց ։ Օ ի ամ , որ
բարձրացուցանէ զանձն , խոնար-
հեսցի ։ և որ խոնարհեցուցանէ
զանձն , բարձրասցի ։ Առակ ։
տեղւոջ վարդապետի , ասելով ։
Ղ ու ։ 18 ։ 10 ։ Ընդ երկու ելին ՚ի
տաճարն կալ յաղօթս ։ Անն
փարիսեցի և միւսն մաքսաւոր ։
Փարիսեցին կայր մեկուսի ։ և
զայս առանձինն աղօթս մատու-
ցանէր ։ Ընդ եմ զի հրհանաստ զքէն-
Օ ի ոչ եմ նբրև զայլս ՚ի մարդ-
կանէ , զյափշտակիօղս , և զանի-
րաւս , և զշնաս ։ կամ եբրև
զայս մաքսաւոր ։ այլ պահեմ
երկուցս ՚ի շաբաթի ։ և տամ տա-
սանորդս յամ ստացուածոց ի-
մոց ։ Եւ մաքսաւորն կայր մե-
կուսի ։ և ոչ կամէր , և ոչ զաչսն
ընդ երկինս ամբառնալ ։ այլ
կոծէր զկուրծս իւր ։ և ասէր ։
Ընդ քաւեա դու զմեղաւոս ։
Ընաւ ձեզ ։ Ընդ սա արդարա-
ցեալ ՚ի տուն իւր քան զնա ։ զի
ամ որ բարձրացուցանէ զանձն ,
խոնարհեսցի , և որ խոնարհե-
ցուցանէ զանձն , բարձրասցի ։
Եւ այլուրեք ասատ աշակեր-
տաց , ՚ի մէջ որոց եղեալ էր
հաւատաւորութիւն , Թէ ո՞վ ՚ի նո-
ցանէ համարիւր մեծ ։ Ասատ
ասէ ։ Ղ ու ։ 22 ։ 24 ։ Յարուցաւ որք
աղդաց տիրեն նց ։ և որք իշխեն

» ընտրեցին զՔ՚ունել ի գիտու-
» թեԷ . մատնեաց զնա Ք՚ի մի-
» ասն անապրումԷ գործել զա-
» նպատուԷ , զլեալս ամ անի-
» ծումԷ , պոռնկումԷ , անզ-
» դամումԷ , ագահումԷ , չարու-
» թԷ . լի նախանձու , սպանումԷ ,
» հերձու , նենգումԷ , չարաբա-
» րոյումԷ ։ Եւ եղեն նք չոգմո-
» ղք , չարախօսք , ՔՔ ատելեաց ,
» ամբարտաւանք , ամբարհաճք
» գտիչք չարեաց , զծնօղս անար-
» դոք , անմիտք , ուխտադրուժք ,
» անագորոյնք աննուէրք , ան-
» ողորմք ։ Եւ այս ամ ի պատիժ
» ամբաւշաւուԷ , և կատարեալ
» ամբարտաւանուԷ նց ։ Ասա-
» տն պարտիմք փախչել ի յամ
» բարտաւանուԷ , և ունել զմեզ
» խոնարհս ։ Ասատ ասէ Պօղոս։
» Հռոմ. 11. 18. Մի պարծիր առ
» ոտոմքն ։ Ապա եԹէ պարծի-
» ցիս , ոչ եԹէ դու զարմանս ի
» վեր ունիս ։ այլ արմատն զեզ։
» Ասէ արդ առնցես , ոստքն փշ-
» րեցան , զի ես պատուասուե-
» ցայց ։ Բաւական է՚ , անհաւա-
» տուԹԷն փշրեցան , և դու հա-
» ՚աստոքս հաստատեցար ։ Մի
» հպարտանար , այլ երկիւղ . զի
» ԹԷ Ք՚ի բնէն ոստան ոչ խնա-
» յեաց , գուցէ երբեք և ՚ի քեզ
» ոչ խնայիցէ ։ Յայդ որսէ զմեզ
» նոյն առաքեալն , զի խորհիցիմք
» ՚ի յոյսն առաքեանն , և ՚ի յայլոց ա-
» հպարտուտ , և ՚ի յայլոց ձանձա-
» ռէս չտեսանիցս ։ Ասատ զրե
» առ տիմոԹէոս ։ Բ. Տիմ. 3. 1.
» Օ այս գիտասջիր , զի յետ ուր-
յետնում

ջ ընդ նմա , մայր դուստր հոլչին ։ այլ դուստր
» նց բարեխոսէր հոլչին ։ այլ ոչ
» ոչ այնպէս ։ այլ որ մեծն է՚ ի
» ձեզ , եղիցի երբու կրասերն ։ և
» առաջնորդն երբու զպաասաճոնս
» Յորժամ հնազանդէս այնպիսւ սմ
» բարտաւանեցաս , Թէ ոչ ես
» փառս Ք՚ , ի պատիժ ամբար-
» տաւանուԹԷ նորոյ , եղեալ
» որդնաղից սատակեցաս ։ Ասատ
» պատմէ զբնին ։ Գործ. 12. 21.
» Յաջորդ միում յերկրէլոզ զ-
» գեցեալ էր զհանդերձ Թագա-
» ւորուԹԷ ։ և նստեր յատենի , և
» խօսեր ընդ նս հրապարակաւ , և
» ամբոխն աղաղակեր , Թէ Ք՚
» բարբառ է՚ , և ոչ մարդոյ ։ և
» անդէն էհար զնս հրեշտակ Տ՚ն ,
» փոխանակ , զի ոչ ես փառս Ք՚
» Եւ եղեալ որդնաղից սատակե-
» ցաս ։ Յորժամ խնամատունք հե-
» Թանոսաց այնքան ամբարտա-
» ւանեցան , Թէ , Թէպէտ ճա-
» նեան զՔ՚ի ձեռն արարածոց ,
» ապայն ոչ փառաւորեցին զնա
» իբրև զՔ՚ , և ոչ գոհացան
» զնմանէ իբրև զՔ՚ ։ այլ նան-
» րացան ի խորհուրդս իւրեանց ,
» և խաւարեցան անմտուԹեամբ
» սիրտք նց , և Թէպէտ զանձինս
» առ իմաստուն ունէին , սակայն
» յիմարեցան , և փոխեցին զփառս
» անեղծին Ք՚ ՚ի նմանուԹիւն
» պատկերի եղծանելոյ մարդոյ ,
» և Թռչնոց , և չքառանեաց , և
» սողնոց ։ մատնեաց զնս Ք՚ ի
» ցանկուԹիւն սրտից նց ի պղծու-
» Թիւ , անարգել զմարմինս իւրե-
» անց յանձինս իւրեանց , ՚ի կարիս
» անարգուԹիւ ։ Եւ քանզի ոչ

» չեռնիա եկեսցեն ժամանակք
» շարք ։ Օ. ի եղիցին մոպ-նիք
» անձնասէրք , արծաթասէրք ,
» հպարտք , աստիպասուսանք , հայ-
» հոյիչք , անհամբանք ծնողաց ,
» անշնորհք , անսէրք · աննմուէրք ,
» անդուլք , բանսարկուք ան-
» ժոյժք , վէրք , անբարեսէրք ,
» մատնիչք , յանդգնք , ամբար-
» հաճաչք , ցանկասէրք մանա-
» նանդ , քան Ա. Ճասէրք ։ Որք
» ունիցին զկերպարանս Ա. Ճպաշ-
» տուԹե , և ի զօրուԹե անտի
» նր ուրացեալք եցեն · և խորչի-
» Ջիր ի նոցանէ ։ Որք երԹան
» զհետ ամբարտաճանուԹե , ու-
» նին ընԹեանց զԱ. Ճ հակառակ ։
» Լաւ որք ընդ խոնարհս զինչանէն
» լինին ընդ-ունակք շնորհաց ։ Վա ։
» որոյ սակ Պետրոս գլուխն ա-
» ռաքելական դնդին ։ ա. Պետ.
» 5. 5. Ա. մենեքեան ընդ միմեանս
» զխոնարհուԹի ունիցիք · զի Ա.Ճ
» ամբարտաճանից հակառակ կայ.
» աստ շնորհս խոնարհաց ։ Ով-
» նարհեցարուք ընդ հզօր հեռաւեն
» Ա. Յ · զի զձեզ բարձրացուսցէ
» ի ժամանակի ։ Ա. Ի հպարտ ան-
» կանի յաւուր միում ։ Ասաի և
» բաբիղն մայրն հպարտուԹեան
» անկեալ խորտակեցաւ ։ Վա ան
» որոյ սակ Յօհաննէս ի յայտնուԹե
» Յայտ. 18. 1. Ես յետ այնորիկ
» տեսի այլ հրեշտակ ի՛ջեալ յերկ-
» նից · որ ունէր զիշխանուԹի մեծ ·
» և երկիրս լուսաւորեցաւ ի փա-
» ռաց նր ։ Ես աղաղակեաց ի
» ձայն մեծ , ասելով , անկաւ ան-
» կաւ բաբիղն մեծ , որ եղեալ

էր բնակուԹե դեմաց , և ապգե-
ամ այսոց պղծուց , և բանտ
պահպանուԹե ամ ոգւոց ան-
ոգեաց , և ատելեաց ։ Վ ասնզի
ի բազկուԹե գինւոյ պոռնկու-
Թե նր արբին ամ ազգք , և վա-
գահասուք եկուր , ազգ ընդ նմա
պոռնկեցան · և վաճառականք
երկրի , նորա զօրուԹե՛ն յօրա-
նալոյ մեծացան ։

Ի պարտուԹե առն հպարտի , հան-
ճասարէ , և առնէ զնա նմանի դեմաց ։ Վ անզի հպարտուԹե՛ն
է՝ մեղք դեմաց ։ Պարձեալ հպարտուԹե՛ն առնէ զնպարտն յոյժ ատելի Ա. Յ ։ Վ անզի Ա. Ջ ընդ-դիմանայ հպարտից , և հանգ-
ցի ի խոնարհս-զայնոսիկ առաջ-
գուգանէ , և զայսոսիկ բարձրա-
գուգանէ ։ Յորոց երեւի , Թէ
ազգան գարշելի , և ատելի մե-
լաԹէ իւրէ հպարտուԹե ։

Յաղագս զեղոյ ընդ-դէմ հպար-
ուԹե , այլինչն , յաղագս
խոնարհուԹե , և հնազան-
դուԹե ։

Ա.ղ ընդ-դէմ հպարտու-
Թե է՝ խոնարհուԹի , և
հնազանդուԹի ։ Վ.ան-
զի ոչ ունի զինչն խո-
նարհ առ ամենեսեան , և հնա-
զանդ , և հպարտական մեծա-
ցայց , ազատ է՝ ի Թունոյ հպար-
ուԹե ։ ԽոնարհուԹի՛ն այսպէս
սահմանի ։ Ի բարոյական առա-
քինուԹե , որ պահէ զմեզ ընդ
սահմանս մեր , և ապգեցուս ար-

» առելանել ՚ի սահմանադ մեղաց ։
Ասաւ Թէպեա ունիցի զիզձ
զերակայութիւնէ , սակայն նորա
է՝ բանական , և խոհեմ ։ Զամ
այսպէս սահմանի խոնարհու-
» թիւն ։ Ի առաքինութիւնէ բարո-
» յական , որ յօժարայօդացանէ զմեզ
» ձանաչել զմեզ զոլ ոչինչ , և զամ
» զոր ունիմք , զոլ պարգեւ Ա՛Յ ,
» հպատակիլ , և հնազանդիլ ամ
» մեծ-աւորի , և պատուել զամ
» ոք , ըստ որում գտանի արժա-
» նի պատուոյ ։ Ասաւ նկերզու-
ծութիւնէ խոնարհութիւնէ՝ ձանա-
նչել զմեզ զոլ ոչ ինչ , զամ բա-
նիս մեր զոլ պարգեւս , և տուրս
Ա՛Յ , յարգել զմեծ-աւորս , և
զնոցին պատուէրս , և հրամանս ,
հպատակիլ , և հնազանդիլ մե-
ծ-աւորաց , և նոցին հրամանաց .
կատարել զկամս , և զպատու-
էրս մեծ-աւորաց . յարգել , և
մեծ-արել զամենեսեան ըստ ար-
ժանաւորութիւնէ իւրեանց ։ Ցան
պատկանի առ կատարելութիւն
խոնարհութիւնէ , հաւատալ զայլս
քան զինէ զմեզ , և զմեզ
նուազագոյնս քան զամենե-
սեան . զոչոր անարգել , բայց
ցանկալ կրել զանարգանս , և
ի յանարգին ուրախանալ ։ Ասկ
հնազանդութիւնն այսպէս սահ-
մանի ։ Ի բարոյական առաքի-
նութիւն . որ յօժարեցուցանէ զ
մեզ յարգել , և պատուել զմե-
ծ-աւորս , և զնոցին հրամանս ,
և կատարել զհրամանս նոցա ։
Ասաւ նկերզուծութիւնէ հնազան-
դութիւնէ՝ յարգել , և մեծ-արել
զմեծ-աւորս , և զնոցին հրամանս
և կատարել զկամս նոցին ։ Ցան
պատկանի առ կատարելութիւն
հնազանդութիւնէ կատարել զամ
նր , որ հրամայեցեալ է՝ մեզ , և
չէ ընդդէմ բանի , այլ բանա-
կան , և շահաւոր , թէպէտ չի-
նէք պարտաւանդեցեալք կա-
տարել զնա ։

Խոնարհութիւնէ , և հնազան-
դութիւնէ են պատուելի առաքի-
նութիւնք ։ Քանզի որք են խո-
նարհք , և հնազանդք , առնեն
զինքեանս սիրելիս . ազատք են
ի խոտորութենէ , ի ինքնահաւութենէ
և յայլոց սոնախնամաց . են հրա-
մանակատարք , և հեռաւորապէս
արժանիք , զի ընդունիցին զկար-
ձս աշխատանաց իւրեանց ։ Խո-
նարհութիւնն է՝ հիմն առաքինու-
թեց , և հնազանդութիւնն է՝ ար-
ժան ամ պատուհիրանապահու-
թեց ։

Որք երթան զհետ խոնարհու-
թեւ , ընդունին Ա՛Յ զկեցութիւն։
Ասաւ ասէ Դաւիթ ։ Սաղ. 33.
19. Ա՛երձ է՝ Տր առ այնոսիկ ,
որք մաշեալք են սրտիւք , և զիս-
նարհս հոգւով կեցուցանէ ։ Ի
խոնարհս բնակի զօրութիւն , և
ի բերանոյ խոնարհի բղխեն
բանք խնամոտ թե ։ Սակս որոյ
ասէ սողոմոն ։ Առակ. 11. 2.
Ընդ է՝ խոնարհութիւն . անդ է՝
իմաստութիւն ։ Երեան խոնար-
հաց խօսի զիմաստութիւն ։ Ցո-
այլուրեք դովասանէ , և մեծա-
բանէ զխոնարհն , ասելով Առակ.
16. 19. Լաւ է՝ հանդարտասիրտն
խո-

19 Աստ ախորժեսջիք, և լուսիք ինձ, զբարութիւն երկրի կերիջիք։
Ապա եթէ ոչ կամիցիք լսել ինձ.
սուր կերիցէ զձեզ։ Բանին բե-
րան Տն խօսեցաւ զայս։ Եւ
այլուրեք ասէ։ Կրկ. 48. 18.
Աստ եթէ լսեալ էր քո պատա-
հիրանալ ենոյ, լինէր քեզ նբլև
զդեռ խաղաղութիւն քո. և տո-
ղաւորութիւն քո նբլև զանիս ծոլու-
թիւն լինէր նբլև զաճապ զաճապ
քո, և ծնունդք որովայնի քոյ ն-
բլև զհող երկրի։ Եւ այլուրեք
ասէ։ Կրկ. 55. 2. Լո՛ւարուք
ինձ, և կերիջիք զբարութիւն, և
վայելեսցեն ի բարութենէ անձինք
ձեր։ Ականջս-դու՛ր լերուք լսելոյ
ձերոյզ. հրեա՛ երթայք ճանա-
պարհայ ենոյ. լո՛ւարուք ինձ,
և կեցցեն ի բարութենէ անձինք
ձեր, և եդից ընդ ձեզ ուխտ
յա՛ւիտենական զարբուհին դա-
թի հրաշատարիս։ Պարտիմք
հետեւել օրինակի, զոր ետ մեզ
Յովհաննէս մկրտիչն շուրջ գնա-
նարհուքէ։ Վասնզի թեպետ
այնքան մեծ-ացեալ էր, թէ ե-
զեալ էր կարասեաւ բանին Ա՛յ,
սակայն այնքան խոնարհեցոյց
զինքն, թէ չհամարեցաւ զինքն
արժանի բառնալ զիօշիկս Քրի-
ստոսի աստոց հրեից, որք եկեալք
էին առ նա։ Մատ. 3. 11. Ես
մկրտեմ զձեզ Ջրով յապաշխա-
րութի՛ւն, բայց որ գինի իմ գայ,
հզօրագոյն է քան զիս. և ես չեմ
բաւական բառնալ զիօշիկս նո՛ր։
Ա՛յս մկրտեսցէ զձեզ ի Հոգին սո՛ր
և ի հուր։ Խոնարհաց, և հո-

խոնարհութի՛ւն, քան զայն, որ
բաժանէ զանա՛ր ընդ-ի՛նամա-
նոյս։ Որք լինին անհնազանդ,
և անարգեն զնուրատ, լինին առ
քարիշտք. իսկ որք հնազանդին,
և անսան խրատուս, ընդ-ունին
զպատակ շնորհաց։ Ասուն ասէ
սողոմոն։ Ա՛ռակ. 1. 7. և 8. 0 ն-
մասուսի՛ն, և զխրատս առեալ
ընկալաբ անպատճեն։ Ա՛ռ որ
դեռակ խրատու հօր քոյ, և մի
մերժեր զօրէնս մօր քոյ։ 0՛ն
պատակ շնորհաց ընկալցիս ի
գլուխ քո, և մանեակ ոսկի ի
պարանոցն քում։ Պատձեալ ա-
սէ։ Գ՛կ. 1. 33. Իսկ որ ինձ լսէ
բնակեսցի յուսով, և դ-ադա-
րեսցէ աներկիւղ յա՛ռ չարութի՛ւն։
Եւ այլուրեք ասէ։ Ա՛ռակ. 15.
31. Ականն, որ լսէ զկշտամբանս
կենաց, ի մէջ իմաստնոց յարա-
հասցէ։ Որ մերժէ զխրատս, ա-
տեայ զանձն. իսկ որ պահէ
զյանդիմանութի՛ւնն, սատնայ
զհանճար։ Հանդստարան Ա՛յ,
են հեղք, և խոնարհք։ Ասուն
ինքն վկայէ բերանով եսայեայ։
Գ՛կ. 60. 2. Եւ ես յ՛ո հանդչեայց,
եթէ ոչ՛ ի հեզս, և՛ ի խոնարհս,
և որ դ-ողայ՛ ի բանից իմոց։ Որք
հնազանդին բանիցն Ա՛յ, վայե-
լեն զբարութի՛ւն, իսկ որք ապա-
տամբին՝ ինամանէ, արդ-իւնա-
՛բերն զի կրիցեն զպատիժ սրոյ։
Վ՛անգն խոստանայ Ա՛ՀՆ հնա-
զանդելոց զբարութի՛ւն. իսկ ապա-
տամբելոց սպառնայ զպատիժ
սրոյ, բերանով նոյնոյ մարգա-
րէին։ Ասուն ասէ։ Եսայ. 1.

դեմ աղբատաց խոստանայ Աք
պարբայուԹիւն երկնից ։ Ասաւ
ասէ ։ Ասաւ. 5. 3. Երանի տղ
քաւտաց հոգւով ։ զի նոցի՛ ա
քայուԹիւն երկնից ։ Ասէ հա
բիւրաւեան խոնարհաբար եւ
պատասխանի Յի , ընկալաւ
զառաջնուԹիւն մանկան խրոյ ։ զի
ասէ սբ գիրն ։ Ասաւ. 8. 8. և 13.
Պատասխանի եւս հարիւրապետն,
և ասէ ։ Տէր չեմ բաւական ,
եԹէ ընդ յարկաւ իմով մտցես,
այլ ասաւ բանիւ , և բժշկեսցի
մանուկն իմ ։ Եւ ասէ Յա ցհա
բիւրաւեան ։ երԹ , և ոտիկս
հանապատացերդ , եղիցի քեզ , և
ողջացաւ մանուկ նորա յա՛ուր
այնմիկ ։ Վասնապէս պատուի
սբ ա՛ւետարանն զինոջէ քանա
նացւոյ ։ Բանդի ասէ ։ Ասաւ.
15. 22. Եւ ահա կին մի քանա
նացի ի սահմանաց անտի նոյ ,
եկեալ աղաղակէր , և ասէր ։
Ողորմեա ինձ Տ՛ որդի դաւԹի.
դուստր իմ չարաչար այսահարի.
և նա ոչ եւս նմա պատասխանի.
և մատուցեալ աշակերտքն նր ,
աղաչէին զնա , և ասէին ։ ար
ձակեա զնա , զի աղաղակէ զհետ
մեր ։ Վա պատասխանի եւս , ոչ
ուրեք առաքեցայ , եԹէ ոչ առ
ոչխարս կորուսեալս տանն իշի.
և նա մատուցեալ երկիր պա
դանէր նմա , և ասէր ։ Տ՛ օգ
նեա ինձ ։ Պատասխանի եւս
նմա , և ասէ , ոչ է բարւոք առ
նուլ զհաւա մանկանց , և արկա
նել շանց ։ Եւ նա ասէ այո Տ՛
Վանդի և շունք կերակրին ի
փշրանաց անկելոց ի սեղանոյ
տն իւրեանց , Յայնժամ պա
տասխանի եւս նմա Յ՛ , և ասէ ։
Ով կին դու ։ Մեծ են հա
ւատք քո , եղիցի քեզ , որպէս և
կամիս ։ և բժշկեցաւ դուստր նր
ինանէն ժամուն ։ Յորժամ աշա
կերտքն փրկչին մերոյ Յի մա
տեան առ նա , և ասեն ։ Ով ես
ի՛ մէնջ մեծ յարքայուԹեան երկ
նից ։ Յայնժամ կոչեաց Յ՛ զ
մանուկ մի , և կացոյց զնա ի մէջ
նոցա , և ասաց ։ Ասաւ. 18. 3.
Ամէն ասեմ ձեզ , եԹէ ոչ դարձ
ջիք , և եղիջիք իբրև զմանկունս ,
ոչ մտանիջիք յարքայուԹիւն երկ
նից ։ Ուր որ խոնարհեցուցանէ
զանձն իբրև զմանուկս զայս , նա
է մեծ յարքայուԹեան երկնից։ Ա
յորժամ այլք աշակերտաբար նորա
բարկացան ի վր երկուց եղբարց
այսմնէն ։ Յակոբայ , և Յ՛հան
նու , կոչեաց զնս առ ինքն , և
ասաց ։ Ասաւ. 20. 25. Գիտէք ,
զի իշխանք ազգաց տիրեն նց , և
մեծամեծքն եշխանեն նց ։ Այ՛ն
պէս իցէ և ի ձերում միջի ։ այլ
որ կամիցի ի ձէնջ մեծ լինել ։
եղիցի ձեր ծառայ ։ Այլև որդի
մարդոյ ոչ եկն պաշտօն առնուլ
այլ պաշտել , և տալ զանձն իւր
փրկանս փոխանակ բազմաց ։
Որովք ցոյց եւս փրկիչն աշխար
հի , Թէ խոնարհութիւնն է առաքի
նուԹիւն քրիստոնէից , Թագոյ որոյ
ոչ կարեւոր մտանել յարքայուԹիւն
երկնից ։ Ասաւ է՝ առաքինու
Թէ ,

թէ, որ հարկանէ՞ որ է՝ առ միւս
կողմն մեր։ Եւ առաքինութիւն,
Թարց որոյ ոչ կարեմք միմիայն
Եւ միմիոյն մեր ոչ միայն քարո-
զեաց զառնարհաւատութեան բանիւք ։
այլ և կառավարեաց գործովք ։
Բանզի զանձն ունայնացոյց,
զկերպարանս ծառայի առեալ,
ինանաւթիւն մարդկան եղեալ ։
և միջնորդութիւնօք գտեալ նոքին
զմարդ ։ Խոնարհեցոյց զանձն,
լեալ հնազանդ մահու չափ, և
մահու խաչի ։ Օնաա նոյնպէս,
պատեցաւ ինանձառութիւն, և
եղեւ ինմասն անբանից, բանն
մարմին եղեալ ։ Յորժամ հան-
դիսապէս եմուտ ի քաղաքն Եմ,
նատաւ ի մէջ, և ի յանձանակին
նշոյ ։ Ասաղ գոչէ եսայի ։ Գլ։
62։1 ։ Ընտրեաք զառեր սիօնի,
ահա Թագաւորդ քո գայ քեզ հեզ
հեծեալ յէշ, և յանձանակի նշոյ։
Փիլիպ։ 2։ 9։ Վասն որոյ և Ընդ
զնա առաքեալ բարձրացոյց, և
շնորհեաց նմա անուն, որ ի վեր
է՝ քան զամ անուն ։ զի յանուն
Յի Փի ամ ծունր կրկնեսցի
երկնաւորաց, և երկրաւորաց,
և անդրշխարհեայոցն ։ և ամ
լեզու խոստովան լինի, Թէ Տր
Յս Քս ի փառս Ըյ հօր ։

Յորժ գայտնանալն եղեւ հնա-
զանդութեամ Պետրոսի վիմի, և
Ընդբեն եղբօր նր, և երկու որ-
դւոցն զեբեդեայ Յակոբոս, և
Յոհաննու ։ Բանզի մինչ փո-
խինն ասաց ցնս ։ Վասն զինն
եմ, և արարից զձեզ որսորդս
մարդկան ։ վաղվաղակի Թողեալ
զորմն, և գնացին, գնացին
զհետ նր ։ Ասաի պատմէ օր
գնոյն ։ Ասաւ։ 18։ Ահաւադիկ
գգնայր Յս ընդ եզր ծովուն
գալիլեացւոց, եւտես երկուս,
եղբարս, զսիմօն զկոչեցեալն զ
Պետրոս, և զԱնդրէաս եղբայր
նր արկեալ զուռկան ի ծով ։
բանզի ձկնորք էին, և ասէ
ցնս, եկայք զկնի իմ։ և արարից
զձեզ որսորդս մարդկան, և նոքա
Թողեալ վաղվաղակի զգործն հան,
գնացին զհետ նր ։ Եւ մտեալ
ցեալ անտի յառաջ, ետես այլ
երկուս եղբարս, զՅակոբոս
զեբեդեայ, և զՅոհաննէս եղ-
բայր նորա ի նաւի զեբեդեան
հանդերձ, հարթն իւրեանց զին
կարմկին զուռկանս իւրեանց, և
կոչեաց զնս։ Եւ նոքա Թողեալ վաղ-
վաղակի զնաւն և զհայրն ի-
րեանց, գնացին զհետ նր։ Պար-
սիկք Ջանալ զի հետևիցիկ հնա-
զանդութեամբ նոցին ։ Բանզի որ
սպասկեաց զ յօժար հնազանդու-
Թեամբ նոցին, և զմերն սպասկեաց։
Ոչ հնազանդելն բանիցն Պի,
բաղդատանին խնամոյ, իսկ որք
ոչ կատարեն զբանս նր, հաւա-
մատանին յիմարի ։ Ա ասէ որոյ ասէ
Պս ։ Առաք։ 7։24։ Ընդ որ քեզ
զբանս իմ զայսոսիկ, և առնէք
զսոսայ, նմանեցայն առն իմաստ-
նոյ, որ շինեաց զտունն իւր ի վէմ
վիմի ։ Իջին անձրեւք, և հասին
գինն զեւք ։ Հնչեցին հոսիք, և
բախեցին զտունն, և ոչ կործա-
նեցաւ ։ Բանզի ի վէմեայ վիմի
հաստատեալ էր ։ և ամ որ լսէ
զբանս

» զբանս իմ զայսոսիկ , և ոչ առ
» նէ զառաս , նմանեսցին առն յի-
» մարն , որ չինեաց զառուն իւր ՚ի
» վեր ածադոյ ։ Իսկ ինձ անձրևք յա-
» րեան գետք , ընչեցին հողմք ,
» հարին զառունն , և անկաւ , և էր
» կործանումն նր մեծ յոյժ ։

» Ո յնքան սիրեաց ՈՄ զիսո-
նարհուԹի , Թէ չարժեալ ՚ի խոս-
նարհուԹէ մարիամու հաճէ-
ցաւ մարդանալ ՚իյարդանսն նր։
Ասաի ասէ մարիամ ՚ի նոճա-
դոջ խորհուրդ ։ Պ ու։ 48։ Օ ի
» հայեցաւ ՚ի խոնարհուԹի աղախ-
» նոյ իւրոյ , զի ահա յայսմհետէ
» երանեցեն ինձ ամք ազգք ։ Զոյն
կոյսն այնքան սիրեաց զխոնար-
հուԹի, Թէ պատ ընտրեցաւ մայր
ՈՅ , և եղև Թագուհի հա-
մայնից, սակայն տակաւին զինքն
կոչեաց աղախին տն ։ Ա ւ որոյ
ասաց ՅհրէշտակՒն ։ Պ ու։ 1։38։
» Հաճաւսիկ կամ աղախին տն ,
եղիցի ինձ ըստ բանի քում ։
Զի Թէ խոնարհն մայրն ՈՅ ։
Օ ՚իարդ կարելիք մեզ չխոնար-
հիլ ։ ԵԹէ մայրն ՈՅ կոչէ զինքն
աղախին տն ։ Օ ՚իարդ ոչ կո-
չեցուք զմեզ Ծառայս անպի-
տանս ։ Նա սակայն խոնարհն
Թագուհին , և խոնարհն Թագա-
ւորն ։ Յակ Ծառայքն , և ա-
զախնեայքն դուռդպանան , և
հպատականան ։ Յորժամ անա-
ռակ որդին խոնարհեցաւ , և խո-
նարհաբար գնաց առ հայր իւր,
ընկալաւ գնեղուսն , և զառաջինն
պատուհաս ։ Ասսի այսպես
պատմի ՚ի սբ գիրս ։ Պ ու։ 15։
17։ Նա եկեալ ՚ի միտս նր ասէ։
» Քանի վարձկանք են ՚ի տան հօր
իմոյ հացակերք , և ես սաստ ս-
» մահու կորնչիմ ։ Յարուցեալ
» գնացից առ հայր իմ , և ասա-
ցից ցնա . հայր , մեղայ յերկինս
և առաջի քո , և ոչ եւս եմ ար-
ժանի կոչիլ որդի քո ։ Ա յս գիս
երբու գմի ՚ի վարձկանաց քոց ,
և յարուցեալ եկն առ հայր իւր,
և մինչդեռ հեռագոյն էր , եսես
զնա հայրն , և գԹացաւ , յա-
րեաւ , և ընձեռացաւ ընդ առաջ
անկաւ զպարանոցսն նորա , և
համբուրեաց զնա ։ Նա ասէ
ցնա որդին ։ Հայր , մեղայ յեր-
կինս և առաջի քո ։ Ո չ եւս եմ
արժանի կոչիլ որդի քո ։ Ա սէ
հայրն ցծառայսն իւր ։ Ո ւղիա-
ղակի հանեք զպատուհանն
առաջին , և ագուցէք նմա , և
առէք զհատանին ՚ի ձեռս նր , և
կօշիկս յոտս նր ։ Նա ածէք զեզն
պարարակ , և զմեք ։ Կերիցուք
և ուրախ լիցուք ։ զի այս որդի
իմ մեռեալ էր , և եկեաց ։ կո-
րուսեալ էր , և գտաւ , և սկսան
ուրախ լինել ։ Որդին ՈՅ այն-
քան խոնարհեցաւ , Թէ լռեաց
զառաս աշակերտացն իւրոց ։ Ասս
սուրբ պատմէ Յօհաննէս ։ Պ ղ։ 13։
3։ և 12։ Պետրոս Յս , զի զայ
նչ ետս հայր ՚ի ձեռն նր , և եԹէ
ՈՅ էլ , և առ ՈՄ երԹայ ։
Յառնէ յընԹրեաց անտի , և
դնէ զհանդերձն , և առեալ
ջրնջակ մի սկսաւ , և ասէ
առեալ զջուր էարկ ՚ի կոնք , և
սկսաւ լուանալ զոտս աշակերտ-
ացն ,

ասաղն , և սրբէր զղենջականն ,
զոր սխած-եալն էր , և յորժամ
լմնայր զոտս նոյ , էառ զհանդ-
երձեան իւր , և զարձեալ բազ-
մեցաւ , և ասէ ցնա ։ Գիտեր ,
զինչ արարիր ձեզ ։ Դուք կո-
չէք զիս վարդապետ , և Տ՚ , և
բարւոք ասէք , բանզի եմ նոյն ։
Եթէ ուրեմն եթէ ես լմնայն զոտս
ձեր , Տ՚ս , և վարդապետս , և
դուք պարտիք զմիմեանց զոտս
լմնանալ ։ Օ՚ի օրինակ մի ետու
ես ձեզ , զի որպ ես ես ձեզ արարի ,
և դուք առնիջիք ։ Ամէն ամէն
ասեմ ձեզ ։ Ոչ է՚ ծառայ մեծ-
քան զՏ՚ իւր , և ոչ առաքեալ
քան զայն որ առաքեացն զինա ։
Եթէ զայս՚ , որ իմանարդի .
զի արդ մեք ոչ խոնարհեցուք ։
Եթէ զայս՚ , որ կոչէ զմեզ առ-
խոնարհութիւն , տալով մեզ զհնա-
նալն օրինակ խոնարհութեան ։ Որ
է՚ , որ չշարժիցի հետևիլ նմա ։

Որք կատարեն զկամս Ա՚յ ,
առնուն զվարձս աշխատանաց
իւրեանց , և մտանեն ՚ի հան-
գիստ ։ Ելատն առ Ես՚ Ա՚ատ.
11.28. Կոկայք առ իս ամ վաս-
տակեալք , և բեռնաւորք , և ես
հանգուցից զձեզ ։ Առէք զլուծ
իմ ՚ի ձեզ , և ուսարուք յինէն ,
զի հեզ եմ , և խոնարհ սրտիւ ,
և գտջիք հանգիստ անձանց ձե-
ղոց , զի լուծ իմ քաղցրէ՚ , և
բեռն իմ փոքրորդն ։ Որք չհնա-
զանդեն մեծ-ամ-ատոյց , չհնազան-
դին Ա՚ի , և որք անարգեն զմե-
ծ-ամ-ատս , անարգեն զՊ՚ս Ա՚ի
որոյ ասէ Ա՚ս ։ Ղ՚ս. 10. 16.
Որ ձեզ լսէ լսէ , և որ զձեզ
անարգէ , զիս անարգէ , և որ
զիս անարգէ , զառաքինէն եմ ա-
նարգէ , և որ ինձ լսէ , լսէ այն-
մի՛կ , որ առաքեացն զիս ։ Յո-
ղոց հետևուն , Եթէ պարտիմք հնա-
զանդել ամ մեծ-ամ-ատոյց , ոչ
կացուցեալք են ՚ի Ա՚ի Օ՚ի մեզ
բանական միայն լսել զբանն
կենաց , այլ պարտ է՝ զիս նաև
գործ-ով կատարել ՚ի ձեռն հնա-
զանդութե ։ Ա՚ան որոյ ասէ
առաքեալն Յակոբոս ։ Գ՚ղ. 1.
22. Լինիջիք առնօղք բանին , և
ոչ լսօղք միայն հաւատարեալք
զանձինս , զի եթէ ոք լսօղ միայն
իցէ բանին , և ոչ առնօղ , նման
է՝ նա մարդոյ , որ սլշուցեալ
հայիցի ընդ երեսս իւր , որ ծնա-
նիցն ՚ի հայելւոջ ։ Օ՚ի հայե-
ցեալ եառնս զինքն , և զանց ա-
րար , և անդ-էն մոռացաւ , Թէ
որպիսի ոք էր ։

Ա՚ռաքեալն Պօղոս այնքան
խոնարհեցոյց զինքն , և սիրեաց
զխոնարհութիւն , Թէ կոչեաց
զինքն տրուպն առաքելոց ։ Ա՚ա-
տն գրէ առ Կորնթացիս ։ Ա՚. Գ՚ղ.
15.8. Ետես յետոյ քան զամե-
նեսին նոքա՛ն անարգն միոջ . և
ընծեցաւ և ինձ ։ Օ՚ի ես էի
եմ տրուպն առաքելոց , որ չեմ
իսկ արժանի , Թէ կոչեցայց ա-
ռաքեալ ։ Տես , Թէ որքան խո-
նարհեցուցանէ զինքն ։ Համա-
րի զինքն անարդ , և սակայն էր
անօթ ընտրութե ։ Ա՚ւրհնեմ
զինքն տրուպն առաքելոց , և
սակայն էր առաքեալ հեթանո-

սայ ։ Հաշմե՛ք զինքն անաչժան անմահանիլ առաքեալ, և սակայն էր ընտրեալ առաքեալ ։ Կ՚ըթէ այնքան խոնարհն Պօղոս, ո՞րքան մեք պարտիմք խոնարհիլ ։ Կ՚ոյն առաքեալն գրելով առ Հռօմայեցիս, յորդորե զմեզ առ խոնարհութէի ։ Ասաւ ասէ ։ Գ՚ղ։ 12։16։ Օ՚նոյն միմեանց խորհիցիք ։ Մի՛ ամբարտաւանանիք։ այլ ընդ խոնարհս զիջանիցիք ։ Մի լինիք իմաստուն յանձինս ձեր ։ Եւ առ Կորնթացիս գրե։ Գ՚ղ։ 4։6։ Օ այս եղբարք առաւակեցի յանձն իմ, և յապօղոս, վասն ձեր։ զի՝ ի մէնջ ուսջիք։ մի ինչ առաւել քան զգրեալն իմանալ։ զի մի այր, քանզընկեր հպարտասցի՛ ի վեր քան զկերին ։ Եւ առ փիլիպեցիսն ասէ ։ Գ՚ղ։ 2։3։ Մի՛ ինչ ըստ անապարծուե, այլ խոնարհութէ զմիմեանս լաւ համարիլ առաջեալ քան զանձինս ։ Մի՛ զանձանց ևէթ միտել, այլ և յայլ քանչիւրք զընկերին ։ Եւ առ կողոսացիս վարդապետէ ։ Գ՚ղ։ 3։12։ Օ հեցարուք այսուհետև նբրև ընտրեալք Ա՚յ, սէք, և սիրելեալք, զգուէ, զողորմութէի, զքաղցրութէի, զխոնարհութէի, զհեզութէի, զերկայնմտութէի, ներել միմեանց, ընդհակառակ երբեայ, եթէ ուրուք զուսեբէ տրտունջ ինչ ևցէ, որպես Ա՚ՏՒ ներեաց ձեզ, նոյնպէս և դուք ։ և ի վեր այսր ամենայնի զգեցարուք զսէրն, որ է՝ զօր կատարման ։ Եւ Յակոբոս գրե ։ Գ՚ղ։ 1։ 9։ Պարծեսցի եղբայր խոնարհ ի բարձրութէի նբ ։ և որ մեծատունն ևցէ ի խոնարհութէի նբ ։ Վասնզի ելից զծաղիկ խոտոյ անցցէ ։ զի ծագեցաւ արև հանդերձ խորշակաւ, և ցամաքեցոյց զխոտ զիտոն, և ծաղիկ նր ։ և կորեաւ վայել չուէի երեսաց նր ։ Կ՚այնպես և մեծատունն հանդերձ չարհիւբն իւրօք թառչասցէ։ Եւ դարձեալ գրե ։ Գ՚ղ։ 4։10։ Խոնարհեցարուք առաջի տեառն, և բարձրացուսցէ զձեզ ։ Յայսոսիկ ցեղոցն յայտնապէս երևի, թէ որքան շահեա՛ռ, և հարկաւո՛ր ևցէ բրիստոնէի խոնարհութէին, և հնազանդութէին ։

Յաղագս ապահութէի ։

Պահութէի՛ն է՝ անկարդ լեզի ժամանակաւ ։ Ա՚յսինքն, է՝ անկարդ ցանկութէի, որով ոք ցանկայ, և փութաբար ունկն զժամանակաւ բարիս, կամ է՝ անկարդ սէր, որով ոք յոյժ սաստկապէս սիրէ զինչս, զապրանս, զիշխանութէնն, զտեղութէի, և զբարիս աչխարհիս ։ Ասաւ որ չէ պոռնկակ զիւրոցն, այլ ցանկայ ունկն զիրս այլոց, և որ անկարդաբար ցանկայ ունկն մեծի քան զայն, որ ինքեան բաւական է՝ և ոչ տայ զմեծերսն աղբատաց, յորժամ ապրանքն եղեալ է՝ բաշխել զնս

զինն աղբատասց , կամ մինչ կա-
րէ , և մինչ զտանին վերջապէս
կամ ծանրապէս կարօտեալք ։
ոչ օգնէ նմ , և ոչ անկարդ սի-
րով սատակապէս սիրէ զինչս ,
զորս ունի , և վայելէ , տայ զին
շան ագահութեամբ ։ Պանդխ տայ
զնշան , թէ ունի գանկարդ հղձ ,
և գանկարդ սէր ի մէջ ժառանգ-
նման բարեաց ։ Ագահութենն
ի սեռէ խոնարհ՝ ներհակ ։ Այ-
նպէս յորժամ այնքան սատակա-
նայ , և մեծանայ , թէ լինի պատ-
ճառ , զի ոչ անցանիցէ զՀՃ-
այնն օրինօք , լինի մահացու ։
Պանդխ յորժամ առյապնապաբար
սատականայ , լինի ծանր անկար-
դութիւն , այլ ծանր անկար-
դութենն է՝ մեղք մահացու ։

Գատերք ագահութեամբ վնաց
են , և են այսպիսիք ։ Խաւտաս-
տութիւն , անհանգստութիւն սրտի
բռնաբարութեամբ , տառապանութեամբ
պատրանաց , և մաանութեամբ ։

Խաւտասրտութենն է՝ խաստութեան
ինն , որով ոչ խաստանայ ընդ-
դէմ աղբատաց , և կարօտելոց ,
և լինի անագորոյն , և անողորմ
ընդդէմ նմ ։ Ասատն որք լինին
անգութք , և անողորմք ընդդէմ
չքաւորաց , և կարօտելոց , և
չլինին նմ ցաւակիցք , այլ սատ-
տելով վարին զնոս , նմանապէս
որք յորժամ խաստաբար , և անողոր-
մաբար պահանջին զպարտս ,
յորժամ պարտատանքն չկարեն
զինս վճարել , մեղանչեն մեղօք
խաստասրտութեամբ , անգթութեամբ ,
և անողորմութեամբ ։ Որք ունան
խաստասիրք , անգութք , և անո-
ղորմք ընդդէմ կարօտելոց , և
չքաւորաց , յորժամ եղբայրն
լուծի , և պատուհասն ողոր-
մութեամբ ծանրապէս պատմեսցէ
զնմ զմեղս առ նպաստուծի , և
օժանդակութեամբ նոցին ։ մահա-
ցօրէն մեղանչեն ։ Պանդխ մե-
ղանչեն ընդդէմ սիրոյ ։ Ընդ-
մեղքն , որ լինին ընդդէմ սիրոյ ,
է՝ մահացու ։ Պատուիրէ փոխ-
չել ի յանողորմութենէ , և ի նախ-
տութենէ սրտի , և պատուիրէ չա-
նալ , զի լինիցիմք գթածք , և
ողորմածք ։ Պանդխ անողոր-
մութենն է՝ կարի յորժ գար-
չելի մեղութենն ։ իսկ ողոր-
մածութենի կարի յորժ սիրելի ա-
ռաքինութենէ ։ Ասատ ասէ տո-
մոնն ։ Ընտ. 14. 21. Ան ա-
նապէ զաղբատն , մեղանչէ ։ և ,,
որ ողորմի աղբատաց , երանելի ,,
է՝ ։ Ար հոմ ատոյ ի Տէր , զողոր- ,,
մութենի սիրէ ։ Եւ գ-ատձեալ ա- ,,
սէ ։ Ամէն , որ ատեայ զեղբայր ,,
աղբատ , հեռի լինի և ի սիրոյն ։ ,,
Եւ այլուրեք ասէ ։ Ընտ. 25. ,,
21. Ընթե բաղցեալ՝ թէնատին ,,
քո , ներակիեա զնա , և եթէ ,,
ծարաւեի՝ , տուր ըմպել նմա ։ ,,
Օ այս երբե առնիցես , զկայ- ,,
ծառնս հրոյ կուտեացես ի մէջ ,,
գլխոյ նր , և Տր հատուսցէ քեզ ,,
ղբարիս ։ Ասէ հոգին սբ՝ ի գիրս ,,
էկկեսիաստիկեայ ։ Սիրա. 4. 2.
Օ անձն բաղցեալ մի անտես ,,
արասցես . և մի դատնացուս ,,
զես զաղբատն ի տիարութեան ,,
իւրում ։ Օ սիրտ տատապելոյ ,,

դեմ աղբատաց , քայց առնել մեղանչեն , յորժամ զնկեն զնա , և նեղեն ։ Ասաւ ի մահկանացուն ի յանդղորմութիւն , քայց առնել ի յանիրաւութիւն , որ լինի ընդդեմ աղբատաց ։ Ով պատասխանել զնա , այլ առնել օգնել ։ Այսպէս ասէ տէր ամենակալ ։ Ով աքս. 7. 9. Դատաստան արդար դատեցարուք , և զղջմութիւն , և զթութիւն արարէք իւրաքանչիւր եղբօր իւրոյ ։ Ով այրին և զորբն և զանդ դուխան , և զառնակն մի յաղթահարէք ։ Ամէն ողորմին աղքատաց , ինքեանք ևս դառնան ողորմութիւն ։ Ասաւ ասէ Աստ. 5. 7. Երանի ողորմածացն զի նոքա զողորմութիւն գտցեն ։ Նա յորժ հաճոյ է Աստ. 9. 13. Ով ողորմութիւն կամիմ , և ոչ զպահս ։ Ընդէր սկսէ Աստ զողորմածութիւն , թէ խոստանայ վարձատրել զնմա գործ ողորմածութիւն ։ Ալ այն ոյք ասէ ։ Աստ. 10. 42. Եւ որ արբուցէ միում ի փոքրկանցս յայսցանէ բաժակ մի ջուր ցուրտ յանուն աշակերտի . ամէն ասեմ ձեզ , ոչ կորուսցէ զվարձս նորա ։ Եթէ մեք չողորմիցուք եղբարց , լինիմք արժանիք , զնմա և մեզ ողորմեցին ։ Ասաւ ասէ Աստ. 18. 23. Ալ այն այսրիկ նմանեցաւ արքայութիւն երկնից առն թագաւորի , որ կամեցաւ հաշիւ առնուլ ի մէջ ծառայից իւրոց ։ Եւ սկսեալ նորա հաշիւ առնուլ , մատուցին առ նա մի որ պարտական էր նմա տասն հազարաց տաղանդաց ։ Եւ մինչդեռ չունէր նա հատուցանել , հրամայեաց տէր նորա զնա վաճառել և զկին նորա և զորդիս նորա և զամենայն զոր ունէր , և հատուցանել ։ Ուստի անկեալ ծառայն երկիր պագանէր նմա , ասելով , տէր երկայնամիտ լեր ինձ , և զամենայն հատուցից քեզ ։ Եւ գթացեալ տէր ծառային այնորիկ , արձակեաց զնա , և զպարտն թողոյց նմա ։ Ելեալ ծառայն այնորիկ , գտանէ զմի ոմն ի ծառայից ընկերաց իւրոց , որ պարտական էր նմա հարիւր դահեկանաց , և բռնեալ զնա խեղդէր , ասելով , հատո՛ զոր պարտիս ինձ ։ Անկեալ ընկեր նորա երկիր պագանէր նմա , ասելով , երկայնամիտ լեր ինձ , և հատուցից քեզ ։ Նա ոչ կամեցաւ , այլ գնացեալ արկ զնա ի բանտ , մինչև հատուսցէ զպարտն ։ Տեսեալ ընկերքն նորա զեղեալսն , տրտմեցան յոյժ , և եկեալ պատմեցին տեառն իւրեանց զամենայն զոր եղեալ էր ։ Յայնժամ կոչեալ տէր նորա զծառայն զայն , ասէ ցնա , ծառայ չար , զամենայն պարտիսդ թողի քեզ , զի աղաչեցեր զիս ։ Ոչ պարտ էր և քեզ ողորմել ընկերի քում , որպէս և ես քեզ ողորմեցայ ։ Եւ բարկացեալ տէր նորա , մատնեաց զնա տանջողացն , մինչև հատուսցէ զամենայն զոր պարտական էր նմա ։ Ալ այն ոյք ասէ ։ Աստ. 6. 14. Եթէ դուք թողուցանիցէք մարդկան զյանցանս նոցա , թողցէ և ձեզ հայր ձեր երկնաւոր ։ Եթէ ոչ թողուցանիցէք մարդկան զյանցանս նոցա , և հայր ձեր ոչ թողուցանէ ձեզ զյանցանս ձեր ։ Ալ այն ոյք ասէ ։ Աստ. 7. 1. Մի դատիք , զի մի դատիցիք ։ Ով աքս. 14. 13. Մի դատիցուք ևս զմիմեանս , այլ զայս դատեցարուք , մի արկանել գայրուցս կամ գգայթակղութիւն եղբաւր ։ Ով Յակ. 4. 11. Մի հայհոյէք միմեանց , եղբարք ։ Ով որ հայհոյէ եղբաւր կամ դատէ զեղբայր իւր , հայհոյէ զօրէնսն և դատէ զօրէնսն ։ Ով որ դատէ զօրէնսն , ոչ է արարիչ օրինացն , այլ դատաւոր ։ Ով Յակ. 5. 9. Մի տրտնջէք միմեանց , եղբարք , զի մի դատիցիք ։ Ահա դատաւորն առաջի դրանց կայ ։ Ով Հռ. 14. 3. Ով որ ուտէ , մի արհամարհեսցէ զոչ ուտողն , և ով որ չուտէ , մի դատեսցէ զուտողն ։ Ով Ա Կորնթ. 4. 5. Մի ինչ յառաջ ժամանակի դատիք , մինչև եկեսցէ տէր , որ և լուսաւորեսցէ զգաղտնիս խաւարի , և յայտնեսցէ զխորհուրդս սրտից ։ Ով Ա Կորնթ. 6. 1. Ոք ունիցի դատ ընդ ընկերի իւրում , մի դատեսցի առաջի անիրաւացն , և ոչ առաջի սրբոցն ։ Ով Ա Կորնթ. 6. 7. Ով որ

եթէ ոչ Տողոցոյք խրատքան
չիւր եղբօր իւրոյ՝ խրտճից ձե
րոց զ յանցանս նոցա ։ Ընդդր
ւոզքեն , և խաւսզտուքիւնն
ընդ-դեմ աղքատաց , յորժամ է՝
կատարեալ , է՝ այնքան ծանր ,
թէ բաւական է՝ զի առողջուիս
դատապարտիցի ի հուրն յաւի
տենական ։ Ասաի պատմէ սբ
ան եւտարանիչն ։ Մատ. 25. 41.
Յայնժամ ասասցէ և դոյնոսիկ,
որք ընդ ահեկէն գոյն . երթայք
յինէն անիծեալք ի հուրն յաւի
տենական , որ պատրաստեալ է՝
սատանայի , և հրեշտակաց նր .
զի քաղցեայ և ոչ ետուք ինձ
ուտել , ծարաւեցայ , և ոչ ար
բուցիք զիս ։ Օտար էի , և ոչ
ժողովեցիք զիս , մերկ էի , և ոչ
զգեցուցիք զիս ։ Հիւանդ էի ,
և ի բանտ , և ոչ տեսիք զիս ։
Յայնժամ պատասխանեսցեն
ցեն և նք , և ասասցեն . տր ,
ե՞րբ տեսաք զքեզ քաղցեալ .
կամ ծարաւի , կամ օտար , կամ
մերկ . կամ հիւանդ . կամ ի
բանտի , և ոչ պաշտեցաք զքեզ ։
Յայնժամ պատասխանի տացէ
նոցա , և ասասցէ . ամէն ասեմ ձեզ ,
որովհետև ոչ արարիք միում ի
փոքրկանցս յայսցանէ , և ոչ ինձ
արարիք ։ Եւ երթիցեն նք ի
տանջանս յաւիտենականս , և
արդարքն ի կեանս յաւիտե
նականս ։ Ասէ զդողոմածդ զ
ներհակն պատուի ։ Ընդդէմ ա
սէ ։ Մատ. 25. 34. Յայնժամ
ասասցէ Թագաւորն ցայնոսիկ,
որք ընդ աջմէն իցեն , եկայք
օրհ-

Ծառայից նորոց ։ Եւ երբև
սկսաւ առնուլ . ասաւցաւ առ
նա պարտապան մի բեւր քան
քարոյ ։ Երբև ոչ ունէր հատու
ցանել , հրամայեաց վաճառել
զնա Տր նր և զկին նր , և զոր
դիս , և զամ որ զինչ և ունէին ,
և հատուցանել ։ Եւ անկեալ ծա
ռայն երկիր պագանէր նմա , և
ասէր . երկայնամիտ լեր առ իս ,
և զամ հատուցից քեզ ։ Գթա
ցեալ տր ծառային այնորիկ ,
արձակեաց զնա , և զփոխն ե
թող նմա ։ Երթեալ ծառայն այն
եդիտ զմի ի ծառայակցաց ի
նոց որ պարտիւր նմա հարիւր
դահեկան , և կալեալ զնա խեղ
դէր , և ասէր , հատո ինձ , զոր
պարտիս ։ Որդ անկեալ ծա
ռայակիցն առ ոտս նր , աղաչէր
զնա , և ասէր , երկայնամիտ լեր
առ իս , և հատուցից քեզ ։ և
նա ոչ կամէր ։ այլ երթեալ , և
էարկ զնա ի բանտ , մինչև հա
տուսցէ զպարտսն ։ Երբև տե
սին ծառայակիցքն նր , որ ինչ
եղեւն , տրտմեցան յոյժ , և ե
կեալ յուցին տն իւրեանց զամ ,
որ ինչ եղեւն ։ Յայնժամ կոչեաց
զնա տէր նր , և ասէ , ծառայ
չար ։ Զամ զպարտսն Թողի
քեզ . քանզի աղաչեցեր զիս ։
Ոչ արդ ո՞չ էր պարտ քեզ ո
ղորմիլ ծառայակցին քումմ , որպէս
և ես քեզ ողորմեցայ , և բար
կացեալ տէրն նր , մատնեաց զնա
դահճաց , մինչև հատուսցէ
զամ զպարտսն ։ Այսպէս և Հայր
իմ , որ յերկինս է՝ , արասցէ ձեզ

» օրհնեալք հօր իմոյ, ժառանգեք
» զիք զպատրաստեալ ձեզ արքա-
» յութիւն ի սկզբանէ աշխարհի ։
» ոլն քաղցեայ, և եառուք ինձ ու-
» տել ։ Օտարական եղայ, և ոչ ե-
» ղիք ինձ ։ օտար էի, և ժողովէք
» զիս ։ Մերկ, և զգեցուցէք
» զիս, հիւանդ էի, և տեսիք զիս ։
» ի բանտի էի, և եկիք առ իս ։
Ասասցեն նմա արդարքն ։ Տէր
երբ տեսաք զքեզ հիւանդ եւ
կամ ի բանտի, և եկաք առ քեզ ։
Եւ պատասխանի տացէ նոցա
թագաւորն ասելով ։ Ամէն ասեմ
ձեզ ։ Որպէս արարէք միոյ ի
սոցա եղբարցս իմոց սակաւից
ինձ արարէք ։ Յետոյ ասիցէ
եւ ցձախակողմանսն ։ Երթայք
յինէն անիծեալք յհուր յաւի-
տենական, որ պատրաստեալ է
սատանայի և հրեշտակաց նորա ։
Քանզի քաղցեայ էի, և ոչ ետուք
ինձ ուտել ։ Ծարաւի էի, և ոչ
ետուք ինձ ըմպել ։ Օտարական
էի, և ոչ ժողովէք զիս ։ Մերկ,
և ոչ զգեցուցէք զիս ։ Հիւանդ
և ի բանտի, և ոչ այցելէք ինձ ։
Յայնժամ պատասխանի տացեն
նմա և նոքա ասելով ։ Տէր երբ
տեսաք զքեզ քաղցեալ, կամ
ծարաւի, կամ օտարական, կամ
մերկ, կամ հիւանդ, կամ ի բան-
տի, և ոչ ծառայեցաք քեզ ։ Յայ-
նժամ պատասխանի տացէ նոցա
ասելով ։ Ամէն ասեմ ձեզ ։ Որ-
պէս ոչ արարէք միոյ ի սոցա
սակաւագունից, ոչ ինձ արա-
րէք ։ Եւ երթիցեն սոքա ի տան-
ջանս յաւիտենից, իսկ արդարքն
ի կեանս յաւիտենից ։

Եւ եղև յորժամ կատարեաց
Յիսուս զամենայն բանս զայս,
ասաց ցաշակերտսն իւր ։ Գի-
տէք զի յերկուց աւուրց Զատիկ
լինի, և որդի մարդոյ մատնեսցի
ի խաչել ։ Յայնժամ ժողովեցան
քահանայապետքն և դպիրքն և
ծերք ժողովրդեան ի դահլիճ
քահանայապետին որ կոչէր Կա-
յափա, և խորհուրդ արարեալ
միաբան, զի զՅիսուս նենգու-
թեամբ ունիցեն և սպանցեն ։
Ասէին սակայն ։ Ոչ յտօնի, զի
մի իցէ խռովութիւն ի ժողովր-
դեան ։ Եւ յորժամ Յիսուս էր
ի Բեթանիա ի տան Սիմոնի ա-
ղաքատի, մերձեցաւ առ նա կի-
նոջ մի ունելով սրուակ մի ալա-
բաստրոնի պատուական իւղոյ
նարդոսի, և խոնարհեցուցեալ
զգլուխ նորա ի սեղանոյն ։ Եւ
աշակերտքն տեսեալ՝ ցասուցա-
նէին ։ Եւ ասէին ։ Ընդէ՞ր կոր-
ուսումն այս ։ Կարէր բազում
դահեկանաց ծախել զայս և
տալ աղքատաց ։ Եւ գիտացեալ
Յիսուս ասէ ցնոսա ։ Ընդէ՞ր
տրտմեցուցանէք զկինին ։ Գոր-
ծեաց գործ բարի ընդ իս ։ Զի
զաղքատսն միշտ ունիք ընդ ձեզ,
և զիս ոչ միշտ ունիք ։ Զի կի-
նին այսորիկ զոր արար ընդ իմ
մարմին, առաջի թաղման իմոյ
արար ։ Ամէն ասեմ ձեզ ։ Որ-
պէս ուր քարոզեսցի աւետարանս
այս յամենայն աշխարհի, ասեսցի
և զոր արար կինին այսորիկ ի
յիշատակ նորա ։ Յայնժամ գնաց
մի ի տասնից աշակերտացն որ
կոչէր Յուդա Սկարիովտացի,
առ քահանայապետսն ։ Եւ ասէ
ցնոսա ։ Զի՞ կամիք տալ ինձ,
և ես մատնեցից զնա ձեզ ։ Եւ
նոքա կշռեցին նմա երեսուն
արծաթ ։ Եւ յետ այնորիկ էր
խնդրելով զժամանակ յարմար
մատնելոյ զնա ։

Եւ յառաջին աւուրն իւրաց
խմորոցն մատուցին աշակերտքն
առ Յիսուս ասելով ։ Ուր կամիս
պատրաստեսցուք քեզ զտեղի
զատկին ուտել ։ Եւ նա ասէ ։
Երթայք ի քաղաքն առ այր մի
և ասասջիք ցնա ։ Ասէ վարդա-
պետն ։ Ժամանակ իմ մերձ է ։
Առ քեզ առնում զզատիկն ընդ
աշակերտս իմ ։ Եւ արարին աշա-
կերտքն որպէս հրամայեաց նո-
ցա Յիսուս, և պատրաստեցին
զզատիկն ։ Եւ յորժամ երեկոյ
եղև, նստաւ ընդ տասնիցն աշա-
կերտացն ։ Եւ յորժամ ուտէին
նոքա, ասէ ։ Ամէն ասեմ ձեզ ։
Զի մի ոք ի ձէնջ մատնիչ իցէ
ինձ ։ Եւ նոքա տրտմեալ ի
սկզբանէ մինչև ցվերջին, ասէին
ցնա ։ Ոչ ես եմ, Տէր ։ Եւ նա
պատասխանի տուեալ ասէ ։ Որ
մատնիչ իցէ ինձ, ոչ ես եմ ։ Այլ
որ մատնիչ իցէ ինձ, ոչ ես եմ ։
Այլ որ մատնիչ իցէ ինձ, ոչ ես
եմ ։ Այլ որ մատնիչ իցէ ինձ,
ոչ ես եմ ։ Այլ որ մատնիչ իցէ
ինձ, ոչ ես եմ ։ Այլ որ մատնիչ
իցէ ինձ, ոչ ես եմ ։ Այլ որ մատ-
նիչ իցէ ինձ, ոչ ես եմ ։ Այլ

» ասայ աղբատաց , ոչ կարօտասցի ։ Լաւ որ դարձուցանէ զանձն իւր ընդ ինոցանէ , ի բազում կայ ողորմելիք եղիցի ։ Զի պարտ զանխոյժ առնել զողորմելիքն, և դարձուցանել զերեսս ի յաղբատէ ։ Լաւն ասի ինչպես էվիէ սիսատիկեայ ։ Սիրա. 4. 1. Որ դեակ ի յողորմելիքն աղքատի մի զլուացիս, և դայլ քո մի դարձուցես յաղքատէ ։ Նա այլոք ասի ։ Սիրա. 7. 36. Նա աղքատաց կարկառեա զձեռն քո . զի կատարեսցի քաւութիւն քո , և օրհնութիւն քո ։ Նա դարձեալ ասի ։ Ա ե պատմիւրանին ընկալ զաղքատն , և ձայ սորկութիւնն նր մի արձակեսցես դնա ունայն ։ Նա դարձեալ ասի ։ Ա երահատուսց ջնորհ , որ մատուցանէ զնաշխհ , և որ առնէ զողորմութիւն , մատուցանէ զողջակէզ ։ Ընդելիւ՝ ողորմութիւն Թարց մնախատութիւն ։ Պանդն ասէ Պ ։ Սաս. 6. 1. Օ դայլ լերուք ողորմութիւն ձերում մի առնել առաջի մարդկան , որպ Թէ ի դոյց ինչ նց . գուցէ և վարձս ոչ ընդունիցիք ի հօրէն ձերմէ , որ յերկինսն է՝ , այլ յորժամ առնիցես զողորմութիւն . մի հարկա ներ փող առաջի քո , որպ կեղծաւորքն առնեն ի ժողովուրդս և ի հրապարակս , որպէս զի փառաւորեսցին ի մարդկանէ ։ Ա մէն ասեմ ձեզ. այն իսկ են վարձք նց . այլ դու յորժամ զողորմութիւն առնիցես . մի դիտասցէ ձախ քո . զինչ գործէ աջ քո ։ Որպ զի եղիցի ողորմութիւն քո ի ծածուկ , և Հայրն քո , որ տեսանէ ի ծածուկ , հատուսցէ քեզ յայտնապէս ։ Լաւչհել , և ջանալ աղբատաց զամ առացնաւածս է կատարելութիւն մեծատանն ։ Պ ։ որոյ ասէ Պ ։ Սաս. 19. 21. Եթէ կամիս կատարեալ լինել , վաճառեա զինչս քո , և տուր աղբատաց , և առնիցես դանձ յերկինս , և եկ զկնի իմ ։ Յորժամ ժողովուրդքն հարցին Յօհաննու , զի նչ գործեսցուք Պատասխանի ետ նց , և ասաց ։ Որ ունին երկու հանդերձ , տացէ զմին այնմ , որ ոչն ունի , և որ կայցէ կերակուր , նոյնպէս արասցէ ։ Որք վաճառեն զինչս իւրեանց , և տան զողորմութիւն , հաւաքեն յերկինս զանապակաս դանձ ։ Լաւն ասէ Պ ։ Պ ։ Ղ ։ 12. 33. Ա ճառեցէք զձեր զինչս ձեր , և տուք զողորմութիւն , և արարէք քեզ քսակս առանց հնանալոյ , դանձ անպակաս յերկինս ։ ուր ոչ գող մերձենայ , և ոչ ցեց ապականէ. զի ուր դանձն ձեր է՝ , անդ և սիրտք ձեր եղիցին ։ Որք տան զբարիս իւրեանց աղբատաց , առնուն ի հանդերձեալսն զիւրեանս ։ Ա ան որոյ ասէ Պ ։ Ղ ։ 14. 12. Յորժամ առնիցես ճաշ . կամ ընթրիս , մի կոչեր զբարեկամս քո , և մի զեղբարս քո , և մի զազգականս քո , և մի զդրացիս քո , և մի զմեծամեծս , զի մի և նք փոխարէն կոչիցեն զքեզ, և լինիցի քեզ հատուցումն ։

աւր դատաստանի վիրապատեալ , և
ցանկայր յաւդել ի միշտանացն
ոչ անկանելոյն ի սեղանոյ մե-
ծաւորն . այլև շունք գային, և
լիզուին զվէրս նր ։ Եղև ի մե-
ռանել աղքատին, և տանել հրեշ-
տակաց զնա ի գոգն աբրահա-
մու , մեռաւ և մեծաւորն , և
թաղեցաւ ի դժոխս ։ Յորժամ
զաչեաս զկէս ընչից իւրոց Ջամ
բեաց աղքատաց , յայնժամ եղև
փրկութիւն տան նր ։ Քանզի
ասէ սբ հ եւսեբիոս Կ ու-
նաս ։ Գլ. 1 9 8 . Կին , եկաց
զաչեաս , և ասէ ցՏր . Տր, ահա
զկէս ընչից իմոց տամ աղքատաց
և եթէ զոք զրկեցի , հատուցից
չորեքկին . և ասէ զնա Յս, այ-
սօր եղև փրկութիւն տանս այս
միոկ ։ Ի յաղագս թ Ջ ոչ
այնքան հայի ի քրանակութիւն
նուէից , որ չնորհի , որքան ի
սէր , և ի Ջերմեռանդութիւն , ո-
րով լինին տուք , և ողորմութիւ-
ն ան որոյ Քս զայրն աղքատ
կինն , որ զտակաւ մնչ եարկ ի
դանձանակն , նախատ-առեաց մե-
ծաւանց , որք զբաղում ինչ
արկին ։ Ասէ պատմէ նոյն ա-
հեռաբանին ։ Կ ու.2 1 . Եւ
հայեցեալ եառես զմեծ-աւոնս ,
որք արկանէին զտուրս իւրեանց
ի զանձանակն , եառես և զկին
նն զայրի աղքատ . որ եարկ ան-
դր երկուս լմտայս ։ Եւ ասէ
արդ-արև ասեմ ձեզ . զի այրին
այս աղքատ աւելի եարկ քան
զամենեսեան ։ Ամենեքին նք ի
մեծերից իւրեանց արկին յըն-
ծայս

„ այլ յորժամ առնիցես ընդ-ու-
„ նելութիւն . կոչեա զաղքատս ,
„ զնեղս և զկաղս , և զկոյրս . և
„ երանելի լինիցիս ։ Օ ի ոչ ունին
„ փոխարէն հատուցանելոյ քեզ .
„ և հատուսցի քեզ փոխարէն ի
„ յարութիւն արդարոց ։ Զորմիկ
„ են մարդկայ անկրա-ուէ ։ Ընդէ
„ բաչխեցեալ զինս աղքատաց , և
„ կարօտելոց , առանաւք զբաւե-
„ նաս , ոչ յորժամ պակասիցին
„ ընկալցին զմեզ ի յաւրկան յա-
„ ւետեանս ։ Ասատ ասէ Քս ։
„ Ղ ու.16.9. Ես ես ձեզ ասեմ ,
„ արձակեք ձեզ բաւեկան ի մա-
„ մոնայէ անկրա-ուէն . զի յոր-
„ ժամ պակասիցի այն , ընկալցին
„ զձեզ ի յաւրկան յա-ւետեանս ։
„ Եա հետեւեն յորդորել զմեզ առ
„ ողորմած-ութիւն հզօրապէս ձեռ-
„ նարկ լով ։ Որ ի փոքուն հա-
„ ւատարիմ է , և ի բազմին հա-
„ ւատարիմ է՝ , և որ ի փոքուն
„ անիրաւ է՝ և ի բազմին անիրաւ
„ է՝ ։ Յակարդ եթէ յանիրաւ մա-
„ մոնային չեղիք հաւատարիմք ,
„ զճշմարիտն ձեզ , ո՞ հաւատաս-
„ ցէ . և եթէ յօտարին չեղիք հա-
„ ւատարիմք , զձերն ո՞ տացէ ձեզ
„ Ընդորում մեծ-աւոնն , որ քա-
„ րոզաւ ընդ-դէմ աղքատ ղազա-
„ րոսի , յորժամ եղ ի կենացն ասատ ,
„ թաղեցաւ ի դժոխս ։ Ասատ
պատմէ սբ ա-ւետարանն ։ Ղ ու.
16.19. Ա.յր ոմն էր մեծ-աւոնն ,
„ և ագանիւր բեհեզս , և ծիսա-
„ նիս , և ուրախ լինէր հանապազ
„ առաւոտագէս , և աղքատ ոմն
„ անուն ղազարոս անկեալ դնէր

» Տայան Ա՞յ։ Իսկ նա ի կարօ-
» տութէ հարսն զնայ զկնեանս եւ,
» զոր ունէր , եարկ ։ Ա՞ռաջին
» քրիստոնեայք , որք եղեն ի ժա-
» մանակս առաքելոց , այնքան է-
» ական սիրով ողորմած-ութէ, թէ
» զնայ ինչ ունէին հասարակ։ Ա՞ս-
» տի պատմի ի գործս առաքելոց։
» Գ՚Ա՚ 2։44։ Ա՞ղ հաւատացեալքն
» էին ի միասին , և ունէին զնայ
» ինչ հասարակաց , և զստացո-
» ւածս , և զինչս վաճառէին , և
» բաշխէին զայն ամենեցուն , ում
» զիարդ սիրոյ ինչ լինէր ։ Ողոր-
» մութէն այնքան զերազոյն է՝ ,
» և զօրաւոր , թէ ասաւ զկուռ-
» նելիոս արժանի հրեշտակական
» տեսլեան ։ Ա՞նզի պատուի զնը-
» մանէ այսպէս ի գործս առաքե-
» լոց ։ Գ՚Ա՚ 10։1։ Ա՞յր մի էր ի
» կեսարիայ անուն կուռնելիոս ,
» հարիւրապետ ։ ի գունդն , որ կոչի
» իտալիացին ։ Բարեպաշտօն , և
» երկիւղած Ա՚Ց՚ նմա տուեալ ելով-
» առնէր զողորմութիս բազումս
» ժողովրդեանն , և յաղօթս կայր
» առ Ա՚Ց՚ յամ ժամ ։ Արդ ես ի
» սեալեան յայսմանայ զինեալդ
» ժամուս աւուրն զիրեշտակ Ա՚Յ՚,
» զի մտանէր առ նա , և ասէր ցնա-
» կուռնելիէ ։ Եւ նա հայեցեալ
» ընդ նա զարհուրեցաւ , և ասէ ։
» զի՞ է՝ տէր , ասէ ցնա , աղօթք քո ,
» և ողորմութիք քո եկին յիշատա-
» կաւ առաջի Ա՚Յ ։ Ի մի-ապոն
» է՝ տայն , քան առնուլն ։ Ասաի
» ասէ Պօղոս ի գործս առաքելոց ։
» Գ՚Ա՚ 20։33։ Ա՞րծաթոյ, կամ ոս-
» կւոյ , կամ հանդերձից ոչ ուրուք

ի ձենջ ցանկացայ ։ Գուք ինք-
նին գիտէք , զի զպէտս իմ , և
որոց ընդ նա էին , պաշտեցին
ձեռքս այս , և զնայ ինչ ցուցին
ձեզ ։ զի այսպէս պարտ է՝ վաս-
տակել , և դարմանել զհիւան-
դս , և յիշել զբանն տեն Յ՚Ի, զոր
ինքն նոկ ասաց ։ երանելի է՝ մա-
նաւանդ տալն քան առնուլն ։
Կա առ հռովմայեցիս գրէ ։ Գ՚Ա՚
12։8։ Ա՞թէ որ մխիթարէն , ըստ
մխիթարութեն ։ Որ առատանէ՝ ,
զհատարութեամբ ։ Որ վերակացուն
է՝ , փութով ։ Որ ողորմի , լրջմբ
տութեամբ ։ Կա առ կորնթացիս
գրէ ։ ա՚Կորն։16։1։ Ա՞յլ վասն
հաւաքմանն , որ ի սրբեան է՝ , որ պա-
տուիրեաւ եւս եկեղեցեացն գա-
լատացւոցն , նոյնպէս և դուք
առնէջիք ։ Ըստ իւրաքանչիւր
միաշաբաթումն իւրաքանչիւրք
ի ձենջ անձին իւրում դանձեսցէ
որինչ և յաջողեսցի , զի մի յոր-
ժամ գայցեմ յայնժամ հաւաքք
լինիցին , այլ յորժամ եկից , զոր
միանգամ ընտրեցիք Թղթովք ։
զնա առաքեցից տանիլ զշնորհն
ձեր յԵրեմ ։ ապա Թէ արժան լինի
և ինձ երթալ , ընդ ես երթիցեն ։
Կա այլուրեք դրմ՚ատէ, և գովէ
զողորմած-ութիւնն ։ Բ՚Կորն։8։4։
Ընկնակամ բազում աղաչանօք
աղաչեցին զնշորհն , և զհաղոր-
դութիւն պաշտաման , որ ի սբեան
տալ ցմեզ ։ Ա՚յ որչափ ակնա-
նէաք , այլև զանձինս և եւս ետուն ,
նախ տէր , և ապա մեզ կամօքն
Ա՚Յ ։ Կա դ՚արձեալ գովասանէ ։
Բ՚Կորն։9։1։ Ա՞յլ զի պաշտա-

» ևանն , որ ի՛ նմանէ , ամենևին է՝ » ինձ պրել առ ձեզ , զի գիտեմ » զ յօժարութիւն ձեր ։ Օ որ վասն » ձեր պարծեցեալ եմ ի՛ մէջ մա» կեդոնացւոցն , Թէ ապայեղբն » ի՛ հերուն հետէ պատրաստեն , » և ձեր նախանձն զբաղումն յոր» դորեաց ։ Եւ առ եփեսացիս » հրատարէ ։ Գլ։4։28։ Որ գողա» նայր , մի և ս գողացի , այլ մա» նաւանդ վաստակեսցէ գործել » ձեռօք իւրովք զբարիս , զի բա» հաւան նիցէ տալ , ում պիտոյ » նիցէ ։ Եւ առ եբրայեցիս վար» դապետ ։ Գլ։13։16։ Օ բա» րերարութիւն , և հիաղորդութիւն » մի մոռանայք , զի ընդ այնպիսի » պատարագս հաճի Աստ ։ Եւ առ » Յովհաննու առաքելոն որ չունի » զգուշ , չունի զսէրն Աստ ։ Ա՛ն » որոյ ասէ ։ ա՛ Յով։3։17։ Որ ու» նիցի զկեանս ինչ յաշխարհիս , և » տեսանիցէ զեղբայր նր ս կարօ» տեալ , եւ փակիցէ զդուռն » նր ս ինէն ։ զի արդ սէրն Աստ » ինձ ինձա նիցէ բնակեալ ։ Յորոց » ելեւէն , Թէ բրնաստանային պատ» ուի դոյ ոգորման ։

Աստուածատուութիւն սրտի է՝ ան» կարգ անսացումն մտաց առ ի՛ ս » տանաղոյ զինչս , կամ առ ի՛ պա» հելոյ զնոսա , հանդերձ ունայն » երկիւղիւ չստանալոյ զնա , կամ » կորուսանելոյ ։ Այսինքն , է՝ մտ» քութիւն , որով ոք անկարգ դե» դումեալ և հոգւոյ ցնծալ , և ան» սպառելոյ ջանալ , հոգալ , դե» գերի , և անսայ առանալ զինչս » կամ զստացեալն պահել , ու» նայնաբար երկնչելով չհատանել » այնց , որոց ցանկայ անկարգա» բար , կամ կորուսանել զայնո» սիկ , զորս ունի ստացեալս ։ Աստուածատուութիւն այսէ՛ մեղք ։ Քանզի տուեալ ունայնաբար խոստմամբ , և վրդովմամբ , և վնասիւք անյարմարք առ ի՛ կելոյ առաքի» նաբար , և անդորրաբար Աստ» ձեալ , որք ունին զանկարգ , և զաճելի հոգ առանալոյ զինչս , կամ պահելոյ զնա , ունայն , Թէ անկարգաբար սիրեն զժա» մանակաւորս բարիս ։ Աստ ան» կարգ սէր ժամանակաւորս բա» րեաց , զորով անկարգութեամբ , և պակասութեամբ է՝ մեղք ։ Ա» րեամն որք ունին զանկարգ հոգ առանալոյ զժամանակաւորս բա» րիս , կամ զստացեալսն կորու» սանելոյ , ունայնաբար երկնչե» լով զրկիլ ի՛ տառնալեացն ։ կամ կորուսանել զստացեալսն , մե» ղանչեն ։ Պատուիրեալ , որք ունին զանկարգ , և զաճելի հոգ առա» նալոյ զինչս , կամ պահելոյ զնա , ոչ երկնան ըստ խոհեմութեան , և ըստ Աստուածային նախախնամութեան ։ Որք ունին մեղանչեն , և հետևանք անհանգստութեան սրտի , որ է՝ դառն ապահովութեան ։ է՝ մեղք ։ Ասաի խօսելով Աստ ընդ դեմ տնտեսին անկարգ , և աճելի հոգ պայման , ասէ ։ Աստ։6։25։ և 28։ Ա՛ն այդորիկ ասեմ ձեզ մի հոգայք ձեր ոգւոյ ձերոյ , զինչ ուտիցէք , և մի ձեր մարմնոյ ձերոյ , Թէ զինչ ածանիցիք ։ Ոչ ապա» քէն ոգի առաւել է քան զկե» րա»

կարգաւորս ։ Ասէ՛ մեր յայնժամ կացոյց զխորհուրդ կարգի ։ Նա Թէպէտ եւս՛ եղեալ, Թէ յայնժամ միայն կացուցաւ քահանայական աստիճան ։ սակայն ասելի է՝, Թէ նաեւ այլք աստիճանք կացուցան ։ Քանզի քահանայական աստիճան գերազանցագոյն պարունակէ զայլս աստիճանս, որք շարակարգին առ քահանայական աստիճան, նմանապատուաձառայեն ։ Ասէ՛ մեր յայնժամ կացոյց ՔՆ զքահանայական աստիճան, կացոյց եւս զայլս աստիճանս ։ քանզի յայնժամ կացուցանի այն, յորում գերազանցագոյն պարունակին այլք ինչք ։ յայնժամ նաեւ գերազանցագոյն պարունակեցեալքն կացուցանին ։

Քահանայական աստիճան է՝ Քիւեպիսկոպոսութիւն, եւ յաւուրս խորհրդոց ։ Քանզի կարգն է՝ խորհրդոց ։ Նա կարգն ունի՝ յարիարին քահանայական աստիճանի ։ Ասէ՛ մեր քահանայական աստիճանն է՝ Քիւեպիսկոպոսութիւն, եւ յաւուրս խորհրդոց ։ Նա ոչ միայն քահանայական աստիճանն է՝ խորհուրդ ։ այլեւ այլք նուիրագործք աստիճանք ։ Նա՛ ձեալ ։ քանզի կարգն ոչ միայն պարունակէ զքահանայական աստիճան ։ այլեւ զայլս աստիճանս ։ Օ՛ն աստիճանք կարգի եօԹն են ։ Նոքա քահանայական աստիճանն է՝ խորհուրդ ։ Ասէ՛ մեր նաեւ այլք աստուածագործք աստիճանք են խորհուրդ ։ Նայլ ոչ բաղկացուցանեն զայլ վեց ամբողջ խորհուրդս զանազանս՝ ի խորհրդոց քահանայական աստիճանի, այլ լուսոյ խորհուրդք Եկեղեցւոյ լինեն յորովայնիք, քանԹէ եօԹն այլ ընդ քահանայական աստիճանի, առ որ շարակարգին, բաղկացուցանեն զմին ամբողջ, եւ վերջապէս կատարեալ խորհուրդ կարգի ։

Երիք վերջին աստիճանք, այսինքն, կիսատարիկ ադուԹին, սարկաւագուԹին, եւ քահանայուԹին, ասին սրբազանք, եւ մեծագոյնք ։ Նոքա առաջին չորքն ասին փոքրագոյնք ։ Երիք վերջինքն ասին սրբազանք ։ Քանզի ունին ընդ ինքեանս կենալ դուխտս սպասաւորԹե, եւ մաքրուԹե, այսինքն, ողջախոհուԹե ։ Ասասո որք ընդունին զնա, չեն ընդունին զնա նոցին այլ ոչ կարեն ամուսնանալ ։ Յորմէ երեւի, Թէ որք ընդ-